LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931
1 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1483

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿԸ

Այն բոլոր աշխատանքներուն մէջ, որոնց ընդհանուր պատկերը պարզեցինք այս շաբթուան ընթացքին, մեծագոյն դերը կ՚իյնայ միջին սերունդին եւ երիտասարդութեան։

Անցած է թարթափումներու շրջանը։ Գոնէ գաղութներու փրկութեան տեսակէտէն։ Իսկ հառաչանքը դարման չէ բուն ցաւին։

Միջին սերունդը այլեւս պատճառ չունի սպասելու հեռաւոր սուրբերու կամ «երեւելի»ներու։ Շատոնց հնչած է իր ժամը։ Անցեալ մը կապուած է իր ետին, բեռ մը հոգ՝ շալակը։ Եւ ունի աչքեր որ կրնան տեսնել։ Դատել ու վճռել։

Անմիջապէս իր ետեւէն հասեր է արդէն սերունդ մը, հասակ նետած՝ տարականոն պայմաններու մէջ։ Տարուբեր՝ չորս հովանքի միջեւ, բայց ընդունակ՝ մտածումի եւ աշխատանքի։

Մէկդի դնելով գրական-գեղարուեստական տեսակէտը, ուր իւրաքանչիւրը ազատ է գտնելու իր գիծը, այդ սերունդին առջեւ կայ ճամբայ մը փոխադարձաբար ձեռք երկարելու եւ ասպարէզ նետուելու։

Ճշդում մը,— այսօրուան իրականութիւնը մեզի չի տար այն բոլոր ազատութիւնները եւ յարմարութիւնները որ յատուկ են վերջնապէս հայրենիքի տիրացած, ամրապինդ պետութեան մը կռթնած ազգերու։

Մեր կամքէն անկախ, զրկանքի ենթարկուած ենք բոլորս ալ, մեր անհատականութեան եւ նախասիրութեանց մէջ (խօսքը միշտ հանրային կեանքի մասին է)։ Մէկը միւսէն աւելի մարտիրոսացած երեւալու իրաւունք չունի։

Մեզի համար, ագնուապետական պերճանք է «ես այսպէ՛ս կ՚ուզեմ, այսպէս ալ կ՚ապրիմ»ը։

Այս ժողովուրդը ակնկալութիւններ ունի բոլորէս ալ։ Տուած է եւ կը պահանջէ։ Պիտի պահանջէ աւելին քան տուած է։ Պիտի քամէ ու թօթուէ։

Այնպէս որ, ոչ միջին սերունդը, ոչ ալ նորը իրաւունք չունին մեկուսանալու հանրային կեանքէն, եւ փղոսկրէ աշտարակէ մը կամ էյֆէլի կատարէն դիտելու աշխարհը։

Ուրիշ խնդիր, եթէ ամէն կապ կտրած ենք բազմութիւններուն հետ, ինչպէս ստուար մասը նախընթաց սերունդի մը։ Եթէ մեր հոգեկան՝ սեփական յոյզերը վեր են ամէն բանէ։

×

Այս ճշդումէն յետոյ, քարոզի մը չափ տաղտկալի պիտի ըլլար թելադրութիւններ շարել։

Լայն ասպարէզ ունինք եւ աշխատանք՝ բոլորին համար։ Կը բաւէ խանդավառուիլ այս կամ այն ճակատով։ Այս կամ այն գործով։

Մնաց որ, գոնէ մեր ընկերներուն համար, կուսակցութիւնը ծրագրած է շարք մը առաջադրութիւններ։ Մեզի կը մնայ ամփոփուիլ եւ գործել։

Անշուշտ իւրաքանչիւրէն կը պահանջուի գործ՝ համաձայն իր յարմարութեան եւ կարողութեան։ Շատէն շատ, քիչէն՝ քիչ։ Սակայն բացառութիւն կամ ապահարկութիւն, «զինուորութենէ» ազատութիւն՝ ոչ։

Նախորդ գրուածքներով, մենք փորձեցինք ցուցնել գլխաւոր արահետները։ Թերեւս շատ մը հետքեր մոռցուած են կամ թերի ձեւակերպուած։ Ուրիշ ճամբաներ ալ օրուան իրականութիւնը կը փռէ մեր աչքին առջեւ։

Ամէն պարագայի մէջ, աշխատանքի գլխաւոր դաշտը — իրական ռազմադաշտ մը — կը ներկայացնէ բուն իսկ երիտասարդութիւնը։ Միասին առնելով նաեւ ապրիլեան սերունդը։

Զգիմանալով հանդերձ վճռական ցնցումներու, նորոգման, թարմութեան կը կարօտի մեր ամենօրեայ կեանքը։ Ըսենք՝ նորէն՝ գաղթահայ իրականութիւնը։ Նետուի՛նք, խրինք եւ փորձենք ինչ որ կարելի է։

Եւ ինչ ձեռնարկ որ պիտի կատարենք, միշտ աչքի առջեւ ունենանք թէ հողէ, ջուրէ, օդէ զրկուած բազմութիւններու հետ է մեր գործը։ Հետեւաբար՝ կը պահանջէ ոչ թէ սանձարձակ վազք եւ սաւառնաթեւ ճախրանք, այլ արծիւի սրատեսութիւն եւ յաճախ եզան համբերութիւն։

Իսկ այդ կամաւոր զոհողութիւնը՝ պարզապէս կարենալ պահելու համար ինչ որ մնացած է իբրեւ գաղթահայ զանգուած՝ եօթն անգամ եօթանասուն աշխարհի մէջ։

Բուն որբերու սերունդին համար, չունինք առանձին ըսելիք։ Իրենց գլուխն ունենալով Զօրը, այդ հալածական այլարի տղաքը գծեր են իրենց ճամբան, եւ մեզմէ կը սպասեն մէկ բան,— եթէ չպիտի կրնանք բարիք բերել իրենց, զգուշանանք նոր չարիքներ պատճառելէ։ Աւելի կարճ — քար չգլորենք իրենց ճամբուն վրայ։

Իրենց կը մնայ, աւելի եւ աւելի խորանալով ու տարածուելով, դառնալ, միւս նոր սերունդին հետ, երիտասարդական ամուր ազդակ մը։ Օղակ մը, շղթայ մը որ դիմանայ բոլոր հովերուն, մեր իրականութեան բոլոր ծովերուն եւ ցամաքներուն վրայ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդեր էինք, Մէնէմէնի դէպքին հետեւանքով ձերբակալուածներէն առաջին խումբին (120 հոգի) դատավարութիւնը վերջացած է։ Վճռին մանրամասնութիւնները տակաւին կը պակսին։ Շէյխ Էսատ փրկուած է մահապատժէն իր յառաջացած տարիքին բերումով, որովհետեւ համաձայն Թրք. օրէնքին, 60էն վեր մահապատիժ չիտրամադրուիր։ Ասոր առաջքն առնելու համար, Թուրք կառավարութիւնը որոշած է համապատասխան փոփոխութիւններ մտցնել պատժական օրէնքին մէջ։

Բ. խմբակը կը հարցաքննուի

Ընդհ. դատախազութիւնը սկսած է հարցաքննել երկրորդ խմբակին պատկանող ամբաստանեալները։ Ասոնք 23 հոգի են, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ դէպքին միջոցին անփութութիւն ցոյց տուող Մէնէմէնի գայմագամն ու ոստիկան զօրքերու հրամանատարը։ Հարցաքննութիւնը շատերկար տեւած է։ Ընդհ. դատախազութիւնը առանց ասոր իր պահանջնագիրը կը պատրաստէ։

Նոր ձերբակալութիւններ

Գոնիայի մէջ Մէնէմէնի դէպքին հետ կապ ունենալու ամբաստանութեամբ, ութը հոգի ձերբակալուած են եւ Մէնէմէն ղրկուած։ Ձերբակալուածները կը պատկանին «Նագշպէնտի»ի աղանդին որուն ծայրագոյն պետը 150նոցներէն Չէյնէլապէտինն է։ Ուրիշ անձեր ալ ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուած եւ ազատ թողուած են։ Լուր առնուած է թէ Պօզքըրի մէջ ալ կարգ մը անձեր ձերբակալուած են։

⁂ Մաղնիսայի հարցաքննիչ պաշտօնատան կողմէ ձերբակալման հրամանագիր մը ղրկուած ըլլալով, ձերբակալուած է Հայրէտտին անուն «մուէզզին» մը որ Ազսարայ կը բնակի եւ միեւնոյն ատեն կաղին կը ծախէ։ Մուէզզինը Մէնէմէն ղրկուած է։

Համայնավարները Պոլսոյ մէջ

«Սօն Փօսթա»յի տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը համայնավարական խնդրին առթիւ նոր քննութիւններ կատարած եւ կարգ մը անձեր ձերբակալած է։ Ձերբակալուածները երեք հոգի են, որոնք խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։ Ոստիկանական այս գործունէութեան պատճառը եղած է «Գըզըլ Իսթանպօլ» անուն թերթ մը որ գաղտնօրէն տպուած եւ թղթատարով հոս ու հոն ղրկուած է։ Ձերբակալուած անձերուն անունները խիստ գաղտնի կը պահուին, անոնց յանցանքը դեռ հաստատուած չըլլալով։

Թուրքիա Համեւրոպայի մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 31 յունուար.— Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին որոշման համաձայն, Թուրքիա հրաւիրուած է մասնակցելու Եւրոպայի Դաշնակցութեան աշխատանքներուն։ Թուրքիա որոշած է ընդունիլ հրաւէրը եւ հաւանական է որ իր կողմէ ներկայացուցիչ նշանակէ արտաքին նախարարը Րիւշտի եւ կամ Փարիզի Թուրք դեսպանը Մինիր որ իբր Թուրքիոյ դեսպան քանի մը տարիներ ապրած է Զուիցերիա։

Դահլիճը Խորհրդարանին առջեւ

Ֆրանսական դահլիճը ներկայացաւ Խորհրդարան ուրբաթ օր։ Երեսփ. ժողովին առջեւ, կառավարութեան յայտարարութիւնը կարդաց վարչապետը Պ. Փիէր Լավալ. իսկ Ծերակոյտին առջեւ դատական նախարարը Լէոն Պէռար։

Կառավարական յայտարարութիւնը անդրադառնալէ յետոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան, կրթութեան եւ աշխարհականացման վերաբերեալ հարցերու, ամենէն աւելի կանգ կ՚առնէ տնտեսական տագնապին վրայ։ Տագնապին դէմ կռուելու համար կառավարութիւնը պիտի ձգտի կայունացնել երկրագործական մեծ արտադրութեանց գիները, երկրագործներուն ապահովելու համար իրենց աշխատանքէն սպասուած արդար վարձատրութիւնը։ Միւս կողմէ սերտօրէն պիտի գործակցի եւրոպական վերակազմութեան ճիգերուն։

Կառավարութեան համար, ներկայ տագնապը՝ նիւթականին չափ ունի նաեւ բարոյական պատճառներ.— Պատերազմէն վերջ, անկայունութեան շրջանը որ ճանչցանք, զարգացնելով շահադիտութեան եւ դիւրին վաստակի ճաշակը, երեւան բերաւ բարոյականի թուլութիւն մը։ Այդ տեղ ալ, վերականգնումի ճիգ մը կը պարտադրուի։ Կառավարութիւնն ունի անոր գիտակցութիւնը եւ իր բոլոր կարելի միջոցներով, պիտի ձգտի անոր»։

Երեսփ. ժողովին մէջ, կառավարական յայտարարութեան ընթերցումէն յետոյ, խօսք առին համայնավար պետը Քաշէն՝ որուն խօսքերը նման պարագաներու, արդէն գոց բրած են բոլոր երեսփոխանները..., ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Փօլ Ֆօռ որ կ՚ծու քննադատութիւններ ուղղեց կառավարութեան, Ֆործօ, որ թիւերու վրայ կռթնելով եզրակացուց թէ Լավալի դահլիճը չի կրնար ապրիլ։ Խօսեցաւ նաեւ արմատականներու պետը Հէրիօ, արդարացնելու համար իր կուսակցութեան ընթացքը դահլիճներու կազմութեան առթիւ։

Վիճաբանութիւններէն յետոյ, կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ստացաւ 258ի դէմ 312 ձայնով։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Պալքանեան Խորհրդաժողովի գործադիր կոմիտէն որ Սելանիկի մէջ պիտի գումարուէր ուրբաթ օր, իր նիստը յետաձգեց շաբաթ օրուան, պուլկար պատուիրակները ուշացած ըլլալով։ Գործադիրը Պալքանեան Միութեան ապագային կապուած բազմաթիւ հարցեր ունի լուծելիք, որոնց շուրջ վիճաբանութիւնները պիտի կատարէ ղոնփակ։ Աշխատութեան ծրագիր մը արդէն մշակուած է եւ պիտի ներկայացուի Պալքանեան Խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի Պոլսոյ մէջ, հոկտեմբերին։ Ծրագրին մէջ նշանակուած են հետեւեալ հարցերը, որոնք կերպով մը, դուրս են, Պալքանեան շրջանակէն եւ կը մտնեն Համեւրոպայի սահմաններուն մէջ։

ա) Պալքանեան միութեան յարաբերութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան հետ։

բ) Պալքանեան միութեան յարաբերութիւններ եւրոպական դաշնակցութեան հետ, եթէ այս վերջինը կազմուելու ըլլայ։

գ) Պալքանեան միութիւնը կրնա՞յ ազդեցութիւն բանեցնել պետութեանց ներքին կազմին վրայ։

դ) Միութեան անդամ պետութիւնները կրնա՞ն յետագային դուրս ելլել։

ե) Պալքանեան միութեան անդամները կրնա՞ն նաեւ մասնակցիլ ուրիշ միջազգային խմբակցութեան մը եւ ի՞նչ պայմաններով։

զ) Միութեան անդամ պետութիւններու միջեւ ծագած վէճերու կարգադրութիւնը։ Պալքանեան պետութիւնները պէ՞տք է որ դիւանագիտական հաւաքական ներկայացուցչութիւն մը ունենան։

է) Միութեան յատուկ պաշտօնական լեզուի մը նշանակում։

Այս կէտերը ցոյց կուտան արդէն թէ մտադրուած է կազմել Պալքանեան խմբակ մը ընդդէմ Եւրոպայի միացեալ մասին։

Պրիանի կողմէ առաջարկուած Եւրոպական Դաշնակցութեան կազմը ծառայած է Պալքանեան Միութեան ըմբռնումին, որուն կուսակիցները արդէն կը մտածեն անոր դիրքը ճշդել ընդդէմ Համեւրոպայի իսկ։

Նոր ձերբակալութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Մոսկուայի մէջ ձերբակալուած են 220 ածուխի վաճառականներ, որոնք շահադիտութիւն կ՚ընէին եւ ածուխ կը մթերէին։

Անոնց վաճառատան մէջ գտնուած ածուխները բռնագրաւուած են կառավարութեան կողմէ։

Եղերական եւ մահացու փախուստ մը

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Տնիէսդէրի ռուսական եզերքէն լսուած հրացանաձգութեան վրայ, Շիփքանիի ռումանական շրջիկ պահակախումբ մը անցեալ գիշեր նշմարեց մէկը, որ կը փորձէր լողալով գետն անցնիլ եւ հասնիլ ռումանական ափը։ Միւս եզերքէն բոլշեւիկ պահակները կրակ կը տեղացնէին մարդուն վրայ։

Հակառակ ծանրօրէն վիրաւոր ըլլալուն, մարդը յաջողեցաւ գետը կտրել։ Հազիւ յաջողեցաւ յայտնել թէ կը կոչուի Զերպաքոֆ, անդամ Մոսկուայի Գեղարուեստից Ակադեմիոյ։ Այս խօսքերէն յետոյ, կորսնցուց գիտակցութիւնն եւ երկու ժամ վերջ հոգին աւանդեց։

Մարմինը պիտի յանձնուի խորհրդ. իշխանութեանց։ Զերպաքոֆ ականաւոր ռուս արձանագործ մըն է։ Յայտնի չէ թէ ինչո՞ւ ուզած է փախիլ խորհրդային դրախտէն…

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ համալսարանական շրջանակներու մէջ տարածուող գրգռութեանց հետեւանքով, Մատրիտի համալսարանին վարչական խորհուրդը որոշեց փակել համալսարանը։

Պարչելոնայի համալսարանի ուսանողները 48 ժամուան դասադուլ յայտարարեցին։

Ընտրութեանց մասին խօսելով Սպանիոյ վարչապետը յայտնեց թէ կառավարութիւնը երբեք չպիտի նպաստէ որեւէ կուսակցութեան եւ չէզոք պիտի մնայ ընտրութեանց մէջ՝ այնպէսոր որեւէ պատճառ չկայ որ կուսակցութիւնները ձեռնպահ մնան եւ հրաժարին ընտրութեանց մասնակցելէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ.— Կրիփի համաճարակը զոհեր կը խլէ զանազան երկիրներու մէջ։ Անգլիոյ մէջ անցեալ շաբթուան ընթացքին մեռած են 242 անձեր, որոնց 47ը Լոնտոնի, 68ը Լիվրփուլի մէջ՝ կրիփի հետեւանքով։

Համպուրկի մէջ, 24 ժամուան ընթացքին նոյն հիւանդութեամբ մեռած են 70 հոգի։

Աթէնքի մէջ, համաճարակը չէ մեղմացած, 28 մահեր արձանագրուած են, վենիզելոս որ նոյնպէս բռնուած է, վտանգէ զերծ կը մնայ։

Սպանիոյ մէջ համաճարակը կը շարունակէ նոյն սաստկութեամբ, 10էն 17 յունուար, Մատրիտի մէջ մեռած են 427 անձեր,

ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ.— Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, ձիւնի բուռն մրրիկ մը բռնած է ամբողջ Անատոլուն, ընդհատելով հեռագրական հաղորդակցութիւնները, Էնկիւրի-Սըվազ երկաթուղին դադրած է, ճամբան բանալու ղրկուած շոգեկառք մը պաշարուած մնաց ձիւնի տարափին տակ։

ԵՐԲ ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԱՒ ԵՂԻՇԷՆ

Կրկին կը կարդամ հրաշալի մատեանը Վարդանանց Պատմիչին, յորմէհետէ Եղիշէի գոյութեա՞ն թէ միանգամայն տեղափոխութեան առասպել մը մէջտեղ նետեց Հ. Ակինեան բանասիրութեան անունով։

Այդ վարկածը, զոր կը Թուի թէ ո՛չ այնքան ծանրախոհութեամբ Եղիշէի անձին ու գործին համար կը կիրարկէ ծանօթ Մխիթարեանը, բնութիւնը չունի եւ այսուհետեւ ալ պիտի չունենայ համոզելու ո եւ է մէկը որ իսկապէս կը հասկնայ բնագրի մը պատմական եւ լեզուական արժէքը։

Ասկէց անկախաբար, նախ հարց կը ծագի թէ ուրեմն Հ. Ակինեան Եղիշէով պատմուած և անով յաւերժացած ազգային մեծ դրուագին, «աշխարհական ճակատամարտ»ին ալ եթէ ոչ գոյութիւնը, այլ ոգին, շունչը եւ գերագոյն ձգտումը երկբայելի կը դարձնէ։

Զո՛ւր ջան, անօգուտ վաստակ։

Բանասիրութիւնը մերկացնելով իր կճեպէն, զոր կապած են անոր շուրջը առաւելապէս անոնք որ բանասէր կոչած են զիրենք, կը դառնայ կ'ըլլայ համեստ պտուղ մը, կամ պտուղի սկզբնաւորութիւն մը, տհաս, տտիպ, անկազմ։ Անոր մոլորանքներուն դիմաց ընելէ առաջ՝ ընդունինք աւանդականը իր ձեւին մէջ, իր անկեղծ երեւոյթին մէջ, եւ քննադատութիւնը ընենք բուն իսկ մատեան ի ձեռին։

Դէպքերու շարայարութիւնը այնքան բնականոն, լեզուի Թափը այնքան սեղմ եւ անսեւեթեթ, նիւթին կառչած, ա՛յնպէս՝ ինչպէս խմորը հացանիւթին, սկիզբէն բնաբան ընտրած գաղափարին յաղթանակով այնքան կաղզուրուած, մինչեւ յայտնի արհամարհանք մը ամէնէն դժուարին պարագաներու հանդէպ, որոնք կրնան խոչընդոտ ըլլալ վսեմ գործին։ — Այս է իրապէս գրական արժէքը Եղիշէի մատեանին, զոր անհունապէս կարելի է յատկանշել իբրեւ գրի առնուած նոյն իսկ իր պատմած դէպքերու ընթացքին։ Ոգի մըն է որ կը շահապետէ ազգային անկախութեան խորհուրդներուն, ցից ամբարտակ մը՝ որ պատրաստ է փլչելու ներքին ու արտաքին հակառակորդներուն վրայ։ Անոր շռայլութիւնները ընդհանուր մեծ պատկերին բնական գիծերուն մօտ անհետ կ'ըլլան։ Կը զգաս թէ հեղինակին հետ կ'ապրիս եւ դրուագներուն մեծվայելչութիւնը կը հայլիանայ անխոնջ հայրենասիրութեան մը ցոլացիկ նախադասութիւններուն մէջ։ — Տարբե՞ր է արդեօք Հ. Ակինեանի զգացումը Եղիշէի մատեանին ներքին արժէքին վրայ։

Ի չգոյէ ժամանակակից վըկայութիւններու, կրնանք — բանասիրութիւնը ողջ ըլլայ — անպատիժ ուրանալ «Եղիշէ» պատմիչին գոյութիւնը, առ ոչինչ գրելով ժողովրդային աւանդութիւնը, եւ դարէ դար բերանացի հաստատութիւնը որ յաճախ պատմական գրուածքէ մը աւելի կ'արժէ բոլոր ժողովուրդներու համար ալ։ Բայց առով կարելի՞ է հերքել գըրուածքին վաւերականութիւնը, կարելի՞ է արձանագրութիւններուն և փորագրութիւններուն իմաստը եղծել ի չգոյէ արձանագրող կամ փորագրող անձին։ Հ. Ակինեանի յանդգնութիւնը աւելի կը ծանրանայ եւ անպաշտպանելի յամառութիւն մը կը դառնայ — հազիւ նկատողութեան արժանի — երբ Եղիշէի անձը տեղափոխելով պատմութեան մէջ, իրականութեան մեծ հարուած մը կուտայ, գլխու պտոյտ պատճառող արագութեամբ շփոթելով անձերն ու ժամանակները։ Ղազար Փարպեցին կը բերէ կը դնէ Եղիշէի տեղ եւ այս վերջինը մինչեւ նոր տնօրինութիւն կը Թար-Թափեցնէ Եօթներորդ դարու վերջերը...։

Առով յայտնած կ'ըլլայ թէ չընդունիր ներքին արժէքը Եղիշէի պատմութեան։ Ահա բանասիրութեան ուժով ազգային մարտկոցին վրայ փռեկուած խրամը։

Ուրեմն Հ. Ակինեան խաբեբայի յերիւրանքներու կը վերածէ Եղիշէի պատմութիւնը, եւ քիչ կը մնայ որ Մխիթարեանին բանասիրութեան հրատու սայրը չարխնէ Վարդանանց-Ղեւոնդեանց շրջանի բովանդակ սխրագործութիւնը։ Պատերազմին նախորդ դէպքերը— Տիզբոնի արքունիքին հետ բանակցութիւնները, Թղթակցութիւնները, որոնք մանրամասնուած են, ժողովները՝ որոնց անդամները մի առ մի անուանուած են, յետոյ՝ մեծ կռիւին յառաջապահ զուպարները, հետզհետէ զայրագին մոլուցքը Սասանեան Տան Հայաստան աշխարհի պինդ ու աճեղ հերոսամարտին հանդէպ։ Այս բոլոր յեղումները եւ իրադարձքը ա՛յնքան անխոռ բովանդակութեամբ ականատեսի պայծառամտութեամբ դրուագուած, շողակնայեռ ընդելուզուած, որկարծեսընթերցումով կը վերակենդանանան։ Յետոյ՝ Տիզբոնի արքեւչարանին մէջ ներքին ու մտերիմ կեանքը, աներկիւղ ու անսասան հաւատքը վերահաս ո եւ է մրրիկի առջեւ եւ կառափնատի պակուցումին դէմ ա՛յնքան անվեհեր կեցուածք, խօսքով թէ գործով,— Ո՛հ, Հ. Ակինեան, իր նոր պաշտած դրօշակին՝ բանասիրութեան բոլոր բահաղնման պաշտամունքին ուժով կարող չէ ստանալ Եղիշէի մատեանին ներքին ճշմարտութեան, որ անոր անկորնչելի արժէքը կը ներկայացնէ։

Շատ կանուխէն, Եղիշէին ու Փարպեցիին համեմատական ընթերցումը կասկածիլ տուաւ ինծի թէ Եղիշէ՝ Մամիկոնեան ազգասէր հերոսին եւ անով մարմնացուած գաղափարին իբրեւ եռանդուն ջատագով, քիչ մը ծայրայեղ կերպով յօշոտած է Վասակի դիմակը, անոր զաւակրուն պատանդի պարագան անգամ չյիշատակելով իր գործին մէջ, ինչ որ ըրած է Փարպեցին։

Բայց ոեւէ հեղինակի կողմէ ոեւէ դարու եւ ոեւէ երկրի մէջ գործուած խանդավառութեան պարզ օրինակը կամ կրկնումն է այս, որ իրաւունք չի տար մեզի անպատճառ առով իսկ ընդհանուր կասկածի մատնելու անձն ալ դէպքն ալ։

Եթէ Հ. Ակինեան արտաքոյ Հայ Դպրութեան եւ ցեղային անխորտակելի աւանդութեանց, բիւզանդական կամ այլազեն հատուկտոր ծանօթութիւններու վրայ պառակած՝ Եղիշէն տանէր Է. դարու յետոյքին վրայ բնեցնէր, եւ յայտնէր յետոյ —իբրեւ քաջագործութիւն բանասիրութեան—թէ Վարդանանց Պատերազմին անանուն շքեղ գըրուածքին իր անունը քանդակեց, իբրեւ հետաքրքրութիւն մը կրնայինք մտիկ ընել զինքը, բայց պատմութիւնն ալ իր կենդանի իրականութենէն մաքանց ընելով եւ, այսպէս, ազգային պատմութեան հզօրագոյն մէկ ճշմարտութիւնը ճղակտոր հանելով՝ տանիլ կապել Է. ին այսինքն դարերով հեռի ժամանակի մը, — Օ՛, ասիկա տարադէպ է եւ անփոյթ հեգնանք մը մեր զգացումներուն բանասիրութեան գրահի մը տակ դիմակաւորուած։

Ո՛վ դու, Հա՛յր բանասէր, գուցէ ժամանակ պիտի գայ որ Շնորհալիին իմաստութիւնը եւ քերթողական խոյանքը անհաղորդական նկատելով Միջնադարեան Շրջանին, մի ոմն հայանուն բանասէր փափուկ հոգածութեամբ աւանդէ զայն յետագոյն շրջանի մը, զոր օրինակ՝ մեր այսօրուան շրջանին...։

Մեր ոսկեդարու գրականութիւնը ունի մանաւանդ երեք աւանդ, անտեղափոխելի ու անվերածելի։ Երեքին համար ալ ազգային գիտակցութիւնը, տոհմ առ տոհմ, դարէ դար եւ տարբեր աշխարհամասերու մէջ, Հայ խուժը եւ դուժը, Հայ ազնուականն ու իշխանը՝ Հայ Դպրոցն ու Եկեղեցին, որոնք շատ աւելի կ'արժեն քան աղուաշ բանասիրութիւն մը, գոռացած են ի նպաստ։ Հա՞րկ է անուանել՝ Եզնիկ, Եղիշէ եւ Խորենացի, զորս կարելի է իբարու մօտեցնել հայկաբանութեան մտադիր ընթերցմամբ։ — Բարբառի նոյն առատահոս փարթամութիւնը, ոճի սթափ ու անպարտասելի Թռիչքը, իրական ու անկեղծ գրիչի պաշտամունքը։

Վարդանանց պատերազմին կենդանի վկային եւ կենսագրին միեւնոյն դէպքին հեղինակը ըլլալուն ապացոյցները կը վխտան գիրքին մէջ իսկ, որ կարճ բառով Եղիշէ կոչուած է։ Բոլոր Հայերը միութեան կը հրաւիրէ ոչ թէ անպատճառ կրօնական մոլեռանդութեան բերմամբ, այլ անոր բանաւոր ընթերցումը հայկական օջախին ինքնութիւնը, Հայ Վեստան անշէջ պահելու հրաւէր կը թելադրէ։ Կ'ըսէ.— «Զուգութիւն է մայր բարեաց, անզուգութիւն՝ ծնող չարեաց»։ Եւ այս միաբանութիւնը վսեմ կը գտնէ Սասանեանց անմիաբանութեան մօտ, եւ կ'ըսէ թէ մօտալուտ է անոնց վախճանը անմիաբանութեան երեսէն.— «Արքք օրհասականք՝ ընդ վախճանել շնչոյն՝ հզօրագոյնք կռուին», եւ քիչ վերջը, «եկեալ հասեալ է վախճան տէրութեանն» (անմիութեան երեսէն)։ Հ. Ակինեան՝ Եղիշէի ժամանակակից ըլլալուն համար ի՞նչ փաստեր կը պահանջէ։ Աքեմենեանց յաջորդ Սասանեան Տունին անկումը արդէն իսկ Ե. դարէն չի՞ սկսիր։ Ի՞նչ հարկ կայ Է.ին, երբ արդէն Արաբին ուժին առջեւ սասանելու վրայ էր Սասանեանը։

Հեղինակի մը արժէքը— անձով թէ դէպքերով որոնց ներկայացուցիչն է — կը նուազի, եթէ իր հողէն ու արմատէն տարուբեր ընես զայն խաբողի կամ խաբուողի հանգամանքով։ Այս տեսակէտով, ի՞նչ արժէք կ'ունենայ Հ. Ակինեանի բանախօսութենէն վերջ ծանօթ «բանասէր»ի մը շնթողական խօսքերը թէ «ինչ որ ալ ըլլայ Եղիշէ մեր պաշտելի մատենագիրն է»...

Ո՞ր Եղիշէն, պարո՛ն, Ե. Դարու համանուն պատմի՞չը, իր պատմած դէպքերուն ապրումով ոսկեքանդակ Եղիշէ՞ն թէ Հ. Ակինեանի «եօթնադարեան» Եղիշէն իր պատմած դէպքերուն խեղաթիւրումով...։ Այս երկու Եղիշէներէն ո՞րն է քու պաշտելի մատենագիրդ։

Բայց սպասենք Հ. Ակինեանի նոր յայտնագործութիւններուն վեննական Հանդէսին մէջ։

ԵՏԱՆ

ՓՈՒՉԻՆ

Ա.

Ցայգալոյսին երբ ընդոստ արթնցայ, գէշ երազ մը տեսած էի։ Սիրածիս խուրձ մը երկար մազերը կտրուած ու գետին Թափուած էին։ Կը յանդիմանէի զինք, երբ արթնցայ յանկարծ։ Այդ պահուն կատուն մահճակալիս վրայ նետուեցաւ ու ապշած նայեցաւ ինծի։ Կերպարանքս կը վրդովէր զինք։ Գըրկեցի Փուչին, համբուրեցի եւ դարձեալ քնացայ։ Չեմ յիշեր թէ ի՞նչ երազեցի անկէ յետոյ։ Միայն, առտուն երբ արթնցայ, Փուչին բարձիս վրան նստած կը լզէր ճակատս ու այտերս, որոնք թրջուած էին արցունքէն թէ քրտինքէն, չեմ գիտեր։

Ապերախտ զգացում մը արթնցաւ յանկարծ ներսիդիս ու վայրագաբար վար նետեցի կատուն։ Հանդարտ՝ գետին նստեցաւ ան ու պաղարիւնով ինծի նայեցաւ։ Այնքան յանդիմանական էին անոր աչքերը որ բարկութենէս ու ամօթէս գլուխս անդին դարձուցի։ Հիմա Փուչին ալ չէի սիրեր, որովհետեւ կը խորհէի թէ անոր գուրգուրանքն ալ ինծի հանդէպ կեղծ էր, ինչպէս իմ սիրածինս։

Բ.

Զանազան մեծութեամբ Թաղարներ ունիմ պատուհանիս առջեւ։ Իւրաքանչիւրին մէջ ծաղիկներ կան, գոյնզգոյն։ Կը սիրեմ ծաղիկները իրենց գոյներուն համար։ Կ'ուզեմ որ պատուհանս ծաղկաստան մը ըլլայ միշտ, կանանչութեամբ բեռնաւոր, որոնց վրայ սպիտակ ճենոզկուզակներ կախեն իրենց դրասանքները, ողկոյզներու նման։ Կը խնամեմ զանոնք կըցածիս չափ ու ջուր կուտամ անոնց իրիկուան դէմ։

Փուչին բան չի հասկնար այս ամէնէն։ Ան չի գիտեր թէ ես որքան խնամք կը տանիմ ծաղիկներուն ու որքա՛ն կը սիրեմ զանոնք։ Ու հազիւ սենեակէն դուրս կ'ելլեմ, պատուհանին վրայ կը ցատկէ անմիջապէս ու կը Թաղուի ծաղիկներու կանանչութեան մէջ։ Երբ կը վերադառնամ սենեակ, տափակցած կը գտնեմ բոլոր տունկերը։ Կը յանդիմանեմ ու կը ծեծեմ Փուչին. սակայն ան կատակ կը կարծէ ըրածս, ու խաղալու տրամադիր, վրաս կը ցատկէ, կը մագլցի մինչեւ ուսս, ու կակուղ մետաքսանման մուշտակը երեսներուս կը քսէ, գիս փայփայելու ու փոխադարձ գուրգուրանք ստանալու համար։

Քանի մը շաբթուան մէջ ծաղիկներս բոլորը չորցան։ Փուչին կանոնաւոր ջարդ կուտար մեխակներուն ու տալիաներուն, որոնք իրենց դիւրաբեկ գլուխները կը ծռէին անոր ճանկերուն տակ։

Համբերեցի երկար ատեն, կատուն ծաղիկներէն գերադասելուս համար։ Սակայն ժամանակ մը եկաւ երբ ալ չէի կրնար հանդուրժել Փուչիին չարութիւններուն։ Անոր ներկայութիւնը անտանելի էր այլեւս, Պատուհանը աւերակ դարձած էր։ Շարունակ գրասեղանիս վրայի գիրքերը վար կը ձգէր, տետրակներս կը պատռէր ու մելան կը Թափէր։ Յետոյ, դըպրոցական տղայ, ժամանակ չունէի այն ատեն իրմով զբաղելու, կերակրելու։ Անխուսափելիօրէն պէտք էր բաժնուէի Փուչիէն։

Երկար վարանումէ յետոյ, որոշեցի մոլորեցնել հեռակայ պարտէզներէն մէկուն մէջ։

Բաժանումի վերջին օրն էր։

Կէսօրին դպրոցէն վերադարձած էի ու սրտնեղ։ Առտուն, լատիներէնի դժուար քննութիւն մը անցուցած էի։ Բարկացած սենեակ մտայ։ Փուչին անկողնիս վրայ կծկուած կը քնանար։ Երբ քովը նստայ, աչքերը բացաւ ու յօրանջեց։ Գիրկս առի միամիտ կենդանին։ Այնքան անո՛ւշ կը նայէր ինծի։ Անոր սպիտակ-սեւ մուշտակը, շատ աւելի գեղեցկացած կ'երեւէր ինծի։ Հպարտ՝ գուրգուրանքէս, սովորականին պէս պոչը կը շարժէր շարունակ ու ճանկերը կը բանար, կը գոցէր մատներուս հետ խաղալով։ Ես, տխուր, կը նայէի իրեն, եւ կուրծքս կը զարնէր ուժգնութեամբ։

Ինչպէ՞ս պիտի գործադրէի որոշումս. ես որ կը պաշտէի կատուները ու հակառակ կարգ մը դժուարութիւններուն այնքան ուրախ վայրկեաններ անցուցած էի իրեն հետ։ Պիտի բաժնուէի ուրեմն Փուչիէն, անոր անուշ նայուածքէն, ոսկեթել մուշտակէն... անվերջանալի սիրուն խաղերէն։

Թէեւ ոչինչ կը հասկնար իմ հոգեբանութենէս, կը նայէր ան ինծի իմաստուն աչքերով ու կարծես խիղճս կը հարցաքննէր։

Իրիկուն եղաւ։

Գրկեցի կատուն ու փողոց իջայ։ Բաւական հեռանալէ յետոյ, ճամբուն եզերքը գտնուող պարտէզներէն մէկուն մէջ նետեցի զայն։ Շուտով ծակէ մը դուրս ելաւ ու ցատքոտելով հեռագրաթելի մը վրայ մագլցեցաւ։ Խեղճ կատու։ Կը կարծէր թէ կը զուարճանայինք միասին։ Չէր զգար տակաւին իրեն սպառնացող վտանգին ահաւորութիւնը։

Դարձեալ գրկեցի... քիչ մը աւելի հեռանալէ վերջ, բարձր ցանկապատէ մը անդին նետեցի զայն։ Սպասեցի պահ մը տեսնելու համար թէ փախուստի միջոց մը պիտի գտնէ՞ արդեօք։

Քանի մը վայրկեան դուրս չելաւ։ Ուրախացայ։ Հարուստ կալուածատէրի մը պարտէզը նետած էի ուր Փուչին անտէր չպիտի մնար անշուշտ։

Հազիւ տուն կը վերադառնայի, երբ կատուն դուրս սըրդեցաւ պարտէզին մէկանկիւնէն, Թուփերու տակէն։ Ի՞նչ պիտի ընէի հիմա։ Խորհեցայ վերջին փորձ մը ընել։ Վազեցի, բռնեցի Փուչին ու այս անգամ շատ աւելի բարձր ցանկապատէ մը վրայէն անդին շպրտեցի։ Շրընդալից աղմուկով մը միւս կողմը ինկաւ։

Փուչին կուլար այս անգամ։

Չդիմացաւ սիրտս։ Ցանկապատին վրայ մագլցեցայ տեսնելու համար թէ ո՞ւր ինկած էր արդեօք։ Քարէ, պարապ աւազանի մը մէջ նետած էի թըշուառ կենդանին։ Յուսահատ կը մլաւէր անդադար։ Երբ տեսաւ զիս, կեցաւ պահ մը անշարժ, ու գլուխը վեր, դէպի ինծի, դէպի աչքերուս խորը նայեցաւ։ Ա՛խ, ինչպէս կը մլաւէր։ Կը զարմանար արարքիս վրայ, որովհետեւ կատակ չէր այս անգամ։

Դէպի աւազանին պատը կը վազէր, ճանկերը բաց՝ երկոանգամ թաթը կը նետէր մագլցիլ փորձելով ու կռնակին վրայ ետ կ'իյնար։ Յետոյ, դարձեալ կը նայէր ինծի, կը մլաւէր ու մագլցելու փորձ կ'ընէր։ Ուժասպառ եւ յուսահատ նստեցաւ վերջապէս աւազանին մէկ անկիւնը։

Գլուխը վեր՝ դէպի ինծի կը նայէր երբեմն, կը ծաղրէր իմ բարեկամական հաւատարմութիւնս ու սէրս, որ մարդկային ըլլալով հանդերձ, անասնականէն ալ աւելի վար կը մնար այս պահուն։

Ու կ'անիծէր զիս Թերեւս։

Ամօթէս ու յուզումէս վար իջայ ցանկապատէն ու տուն վերադարձայ։ Երբ անկողին մտայ, երկար ատեն քունս չեկաւ։ Խիղճս կը տանջէր զիս ու կարծես սիրտս պիտի պայթէր։ Ոճրագործ մըն էի ես, եւ ամէն ոք կը հալածէր զիս։

Ելայ անկողնէն, հագուեցայ շուտով ու հաց տարի Փուչիին, որպէսզի անօթի չմեռնի գոնէ, մինչեւ որ զինք գտնեն։ Վազեցի փողոցին մէջ, հասայ ցանկապատը, մագլցեցայ։ Ձեռքի ելեկտրական լոյսս վառեցի եւ աւազանը նայեցայ։ Փուչին հոն էր միշտ ու կը մլաւէր։ Երբ հացը նետեցի առջեւը, տեղէն անգամ չշարժեցաւ։ Ինծի նայեցաւ միայն աղաչանքով ու արհամարհանքով։

Երբ վար նետուեցայ ցանկապատէն, ան կուլար տակաւին։

Կէս գիշերին հազիւ քունը աչքերուս վրայ ինկաւ։ Առտուն երբ արթնցայ առաջին գործս եղաւ Փուչիին քով երթալ։

Գիշերուան ընթացքին, սակայն, սաստիկ փոթորիկ եղած ու տեղատարափ անձրեւ էր եկած։ Երբ ցանկապատին վրայ ելայ, տեսայ որ աւազանը կիսովին լեցուած էր ջուրով։

Ու Փուչին անոր մէջ սառած։

Գ.

Հիմա տարիներ են անցած։ Ու ամէն անգամ որ կը խորհիմ Փուչիիս վրայ, անոր պատկերը աչքերուս առջեւն է միշտ, յստակ, իր ամէն գիծերով։

Փուչի, հաւատա՛. քու յիշատակդ Թանկագին է ինծի, որովհետեւ կը սիրէի քեզ սիրածէս աւելի։ Սակայն, մնա՛ր դուն անմեղութեամբ, իմ ձեռքով, անբուժելի վէրք մը Թողլով սրտիս վրայ։

Ժընեւ — Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

ՆՈՐ ՄԸ ԽԻՍ

ՍԻՐՈՅ ՃԱՄԲԱՆ

Հպա՛րտ, սիրո՛ղ եւ ցնծո՛ւմ,
Ա՛յդ ճամբայէն կը քալեմ,
Նախնիքներուս ձգած հե
վրայէ
Ժամացոյցիս ճօճանակին

Ահա կ'անցնիմ այդ ճամբէն

Ամէն անգամ հինը նոր
փո

Ու կը սիրեմ ծանծրոյթն ալ

Ու այդ ճամբան նախնիքն
անդ
Ամէն անգամ ծաղկի բոյր

Հպա՛րտ, սիրո՛ղ եւ ցնծո՛ւմ
Կը վերցընեմ ամէն անգամ
Նախնիքներուս ձգած հետ
վրա
կենսաքաբը իմօրերուսլիու
Հին գաճընկէց աստուած
նե
ցործանքին մէջ ուրախու
եւ յաղթութեան երգեր

կեղծիք, նախանձ, բարկու
Ամօթ, երկիւղ, վատութիւն
Միակ դարմանն իր ցաւին
Ջգելով ես ամբոխին,
կ'անցնիմ կ'երթամ սիրոյ
բէն անվ

Հպա՛րտ, սիրո՛ղ եւ ցնծո՛ւմ,
Ժամացոյցիս ճօճանակին
յա
Այդ ճամբայէն մշտակեաց,
Մեծախորհուրդ պատգամ
րոյ ճակ
Ես կը քալեմ աստեղապաշ
նիքներուս հետք

ՀԱՅԿ ՇԱՐ

ԴԱՏ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՔԱԼԷ ՅԱՄՐԱԲ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵ

Լեհաստանի մէջ գեր փոքրամասնութիւններուն վր ի գործ դրուած ընտրական ճն մը աճագին վէճի նիւթ դար Ազգերու Դաշնակցութեան չին նիստին մէջ, ինչպէս հաղ դեցինք արդէն։ Ժողովին նախ գահութիւնը այս անգամ կը ճակէր գերման պատուիրակ թեան պետին՝ արտաքին նախ րար Քուրցիուսի, բայց, որպէս այս վերջինը գերմանացեղ փո րամասնութեան վրայ ի գո դրուած ճնշումին դէմ բողոքե եւ Լեհաստանի իշխանութեն հանդէպ Ազգերու Դաշնակցու թեան պարսաւանքի քուէն ձեռ բերէ, հրաժարեցաւ նախագահե լու իր կարգէն, զայն թող Անգլիոյ արտաքին նախար Հէնտըրսընի։

Այս խնդիրը մեծ աղմուկ առաջ բերաւ ժողովէն ներս դուրս։ Քիչ մնաց որ Քուրցիու առնէր քալէր, տեսակ մը նպ տակաւոր կողմնակցութիւն տես լով ի նպաստ Լեհերուն։ Ընդա ձակ վաւերագիրներ կարդալով վկայութիւններու դէզ մը մէ տեղ բերելով՝ Քուրցիուս վերջ պէս յաջողեցաւ Վերին Սիլեզի լեհական իշխանութեանց ապօր նի վարմունքը ապացուցանե Մասնաւորապէս Անգլիա իր ն խարարին բերնով համոզու յայտնեց վերջի վերջոյ թէ դարեւ նոյն իշխանութիւննե անտեսած են փոքրամասնութեա իրաւունքները։ Անգլիական ա տեսակէտը քիչ ատենէն բաժնե ցին նաեւ միւս պետութիւններ եւ այնպիսի տեղեկագիր մ խմբագրուեցաւ, որ յայտնապէ թէեւ չի պախարակեր ուղղա լեհ կառավարութիւնը, բայց կ'ը գտնէ թէ Վերին Սիլեզիոյ լե իշխանութեանց ընթացքը պախ րակելի է։

Տեղեկագիրը կ'ըսէ.— Փոք

բամասնութեանց իրաւունքը պէտք է յարգուի ամէն կողմ, եւ փոքրամասնութիւններն ալ, իրենց կարգին, պէտք է զգուշանան գերիշխան պետութեան շահերուն դէմ գործելէ: Իւրաքանչիւր պետութեան վրայ պատասխանատուութիւն եւ լուրջ պարտականութիւն կ'իյնայ, յարգել փոքրամասնութեանց իրաւունքը: Իշխանութիւնները պէտք է ուշադիր ըլլան որ ոեւէ ձեւով վնաս չհասնի փոքրամասնութեանց նոյն իրաւունքներուն, եւ քաղաքական պայքարներու զոհ չերթան անոնք: Քաղաքական ոեւէ ձգտումի պատրուակին տակ նոյն իրաւունքներուն վնասուելուն առիթ պէտք չէ տալ: Նաեւ կառավարութիւնը պէտք չէ ոեւէ կերպով ոեւէ մասնակցութիւն ունենայ դուրսը կազմուած միութիւններու նպատակին հետ եւ ուժ տայ անոր: Ցաւալի է որ այսպիսի պատճառներով գերման փոքրամասնութեանց վստահութիւնը խախտած է գերիշխան պետութեան վրայ, ինչ որ անկարելի կ'ընէ խաղաղ գործակցութիւն պետութեան եւ փոքրամասնութեան միջեւ, իրողութիւն մը՝ որ հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ասկից առաջ տրուած որոշումներուն, որոնցմով պարտք կը ծանրանայ պետութեանց վրայ՝ յարգել փոքրամասնութեանց իրաւունքները:

Ազգերու դաշնակցութիւնը վստահ է թէ իր յառաջիկայ նստաշրջանին լեհ կառավարութիւնը հարկ եղած տեղեկութիւնները պիտի տայ այս մասին ձեռք առած միջոցներուն վրայ:

Ասկից որոշակի կը տեսնուի թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դատապարտած է գերման փոքրամասնութեան դէմ գործադրուած լեհական գրութիւնը, եւ որովհետեւ սոյն տեղեկագիրը ընդունած եւ ստորագրած է նաեւ լեհ պատուիրակը, կը հետեւի թէ դատապարտութեան իրաւացի ըլլալը Լեհաստան ինք ալ կը խոստովանի:

Տեղեկագիրը ժողովին կողմէ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ ընդունուեցաւ առանց ոեւէ վիճաբանութեան:

Նշանակալից է սա՛ իրողութիւնը թէ Հէնտըրսըն քիչ վերջը բոլոր լրագրողները իրեն մօտ հրաւիրելով՝ անդրադարձաւ փոքրամասնութեանց խնդրոյն, եւ սա՛ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Խաղաղութեան պահպանման համար կենսական հարց մըն է փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան դաշնագիրը, որուն գործադրութիւնը միջազգային պարտականութիւն մըն է, Ազգերու Դաշնակցութեան խնդիր: Այս խնդրով կը շահագրգռուինք ամէնքս: Եթէ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան հարցը անտեսուի, աննախատեսելի դէպքեր կրնան պատահիլ: Որեւէ կառավարութիւն թող չխորհի թէ այդ իրաւունքներուն անտեսումը կրնայ իրեն օգտակար ըլլալ: Փոքրամասնութիւններն ալ պարտաւոր են կառավարութեան աշխատակցիլ: Եթէ այս սկզբունքին համաձայն շարժին երկու կողմերն ալ համբերութեամբ եւ յարատեւութեամբ լաւ արդիւնքներ առաջ կու գան, ինչպէս կը տեսնուի Զուիցերիոյ մէջ: Համոզուած եմ թէ 1919ին Ազգաժողովին կողմէ ծրագրուած փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան դրութիւնը այսուհետեւ վերջնական ձեւ մը պիտի առնէ:

ՄԻՑՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆՆԱ ՓԱՎԼՈՎԱ

Կարապը մեռա՛ւ:

Այսպէս գրեցին բոլոր թերթերը, երբ, անցեալ շաբթու, մեռաւ ռուս աշխարհահռչակ պարուհին, Աննա Փավլովա:

Ծնած էր Փեթթրսպուրկ 31 յունուար 1885ին: Ութ տարեկան էր, երբ հայրը զինք տարաւ Օփերա, ուր կը տրուէր Չայքովսքիի Քնացող գեղուհիին ներկայացումը: Աղջնակը այնքան ներշնչուեցաւ, որ այդ օրէն սկսեալ ինքզինք նուիրեց պարին: Երկու տարի յետոյ մեռաւ իր հայրը: Սուգի եւ տխրութեան մէջ, աղջնակը դարձեալ չմոռցաւ պարի աստուածուհին, որ երեւցեր էր իրեն: Եւ մտաւ պարի արուեստանոց մը, որ կը գտնուէր Մարինսկիի Թատրոնին տնօրէնութեան տակ: Մրցանակով աւարտեց շրջանը եւ շուտով մեծ պարուհին դարձաւ Մոսկուայի կայսերական թատրոններուն: Յետոյ մտաւ Տիակիլեվի պարախումբին մէջ: Ի վերջոյ հիմնեց իր պարախումբը, զոր աստուածուհիի մը պէս առաջնորդեց երկրէ երկիր, փառքի եւ ծաղիկներու մէջէ: Դեռ 22 տարեկան հազիւ կար, երբ արտասահման ելաւ՝ պարի երեկոյթներ տալու:

Առաջին փառական յաղթանակը տարաւ Լոնտոնի մէջ 1910ին: Աշնանային Բագոսատօնն էր որ կը խաղար: Յետոյ իր խաղացանկին մէջ փառաւոր թիւեր կազմեցին Թիթեռնիկներու պարը, Քմայքի կայծը, կարապներու սահանքը, եւ ի վերջոյ կարապը հոգեվարք...:

Շուտով հռչակը տարածուեցաւ աշխարհի վրայ: Օրը 500 սիրահարական նամակներ կը ստանար, ընտանիքները իրենց աղջիկներուն անունը Փավլովա կը դնէին, անուշահոտութիւնները, առուները, հովիտները Փավլովայի անունով կը կնքէին: Աշխա՛րհ սիրահարած էր այս մեծ պարուհիին: Ու բոլորը գինով էին Փավլովայի գեղեցկութեամբ եւ արուեստով: Փավլովա հիւրն էր թագաւորներուն:

Եկաւ պատերազմը: Եկան ճազն ու փոքս-թրոթը: Փավլովա ատեց, անիծեց ճազն ու փոքս-թրոթը: Վստահ էր իր արուեստին ուժին վրայ: Կը հաւատար թէ յաղթանակը իր արուեստինն էր, բայց տեսաւ որ ճազը կը տարածուի եւ կը տեւէ: Անուհետեւ յուսահատեցաւ մարդոց ճաշակէն: Ան երբեք չհաւատաց իր արուեստին վերջալոյսին: Մարդոց ճաշակն էր, որ, կ'ըսէր, կը մարի արդէն: Եւ 1927ին, Լոնտոնի մէջ անգլիական թերթի մը սիւնակներէն կ'ողբար նոր աշխարհը — «Մեռա՛ծ է աշխարհը արուեստագիտական տեսակէտով: Այլեւս ոչ ոք կը զբաղի արուեստով: Բոլորը ձագ կը խաղան...»:

Հակառակ այս յուսահատութեան, ան շարունակեց իր պարի երեկոյթները: Շրջագայեցաւ երկրէ երկիր: Անցեալ Մայիսին Փարիզ էր, եւ այս գարնան դարձեալ պիտի գար: Չէր ուզեր հաստատուիլ երկրի մը մէջ: Երկու անգամ, 1927էն ասդին, բոլշեւիկները մերժեցին երկիր ընդունիլ զինք: Ու Փավլովա քաշուեցաւ Լոնտոն, զոր ամէնէն շատ կը գնահատէր: «Այստեղ միայն կը հասկնան իմ արուեստս» կ'ըսէր: Լոնտոնի արուարձանին մէջ, հանդարտ ու աղուոր գիւղ մը, իր տանը աւազանին եզերքը նստած, երկար ժամերով կ'ուսումնասիրէր կարապներուն շնորհալի սահանքն ու խաղացքը:

Լահէյ էր վերջերս, տկարութեան մը պատճառաւ՝ անկողին ինկաւ: Գործողութիւն մը կատարեցին բժիշկները: Փավլովա չարթնցաւ գործողութենէն յետոյ: Կը քնանար կարապի մը պէս: Կէս գիշերին, բժիշկն ու իր ամուսինը գիտեցին որ հոգեվարք պարուհին յանկարծ կատարեց այն շարժումը, զոր կը կատարէր բեմին վրայ կարապը հոգեվարք ներկայացումին վերջաւորութեանը:

Այսպէ՛ս մեռաւ ան, Փավլովա, կարապի մը պէս:

Ու հիմա, շաբաթէ մը ի վեր թերթերը եւ պարբերականները լեցուն են Փավլովայի լուսանկարներովը ծաղիկներու մէջ, կարապներու հետ: Բոլորը դիւասանք կը հիւսեն իր պարի արուեստին մասին: Չկայ քննադատ մը, որ թերութիւն գտնէ անոր մէջ: Կ'ըսեն թէ հաւասարը չունէր պարի արուեստին մէջ: Ոմանք կը յիշեն թէ, կարապը հոգեվարք ներկայացնելու ատեն՝ իր շարժումները տեսնելէ յետոյ՝ անկարելի էր չլալ, չփղձկիլ: Ամէն շարժում կը ճեղքէր սիրտերը:

Իր արուեստին յատկանիշն է ներդաշնակութիւնը, մաքուր եւ անեղծ: Ան երբեք չուզեց արտայայտել ինչ որ կը բխէր յանկարծակի, այլ աշխատեցաւ յղկել, ներդաշնակել եւ անուշցնել ամէն շարժում: Այս ձեւով՝ ան կը հեռանար արդի արուեստէն, որ կը փնտռէ յանկարծականը, ենթագիտակցականը, այլ հետեւեցաւ հելլենական արուեստին, որ կը փնտռէ գիտակցութեամբ ներդաշնակուած գեղեցկութիւնը: Ինչպէս Տըլաքրուա կ'ըսէ, Փավլովա եւս կ'ընդունէր թէ ճշմարիտ արուեստը արտադրութիւնը չէ ներշնչումին, այլ արտայայտութիւնն էր իսկ գիտակցութեան, որուն հանճարը կը բերէ իր ներդաշնակութեան գերագոյն օրէնքներուն շնորհքը:

Այսպէս Փավլովա, եթէ հելլէն աստուածուհի մը չէ, կը մնայ պարիկ մը անմահ:

ՊԱՏԿԵՐԱԽԱՂ

Պատկերախաղ (revue) կը կոչուի թատերգութեան այն ճիւղը, որ կը ներկայացուի «միւզիքհոլ»երու մէջ: Ներկայիս մայրաքաղաքներու մէջ ժողովուրդը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տայ կրկէսներու եւ մասնաւորաբար «միւզիք-հոլ»երու մասին: Բազմաթիւ գրագէտներ եւս հետաքրքրուած են միւզիք հոլով, եւ արդէն պատկերախաղ կը պատրաստեն:

Ի՞նչ է պատկերախաղը:

Աչքի թատրոնն է ան: Սակայն կարելի է ըսել թէ ոչ միայն աչքը, այլ նաեւ ուրիշ բազմաթիւ զգայարանքներ մարզանքի մէջ կը մտնեն շնորհիւ պատկերախաղին: Երբ պատկերները — կարճ արարուածներ — իրարու կը յաջորդեն փոխն ի փոխ իրական ու հէքեաթունակ, կեանքէն ցնորք, ցնորքէն կեանք նոյն ատեն երաժշտութիւնը, անուշահոտութեանց անտեսանելի անձրեւը կը թրթռացնեն հանդիսատեսին «հոգին», առանց մոռնալու հեթանոսական պատկերները, որոնք կը զօրացնեն սեռային տկարացած զգայութիւնները:

Ուրեմն պատկերախաղը, ոչ թէ միայն տեսողական, այլ համազգայարանական թատրոն մըն է, որ իր պատկերներուն համադրութեամբ արթնութիւն, խանդավառութիւն եւ կեանք կը ներշնչէ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Les Nouvelles Littéraires երէկուան թիւով կը հրատարակէ յօդուած մը, զոր կը ստորագրէ Ալի Էքրէմ, մէկը Պոլսոյ համալսարանին գրական բաժնին դասախօսներէն:

Նախ ջանալով թրքական գրականութեան ընթացքը կապել ֆրանսական յեղափոխութեան գաղափարներուն հետ, ինչպէս ընել սովորութիւն է, Ալի Էքրէմ համառօտակի կու տայ թուրք գրականութեան պատմութիւնը:

«Տասը դարէ ի վեր, այսինքն օսմանեան կայսրութեան կազմութենէն ի վեր թուրք գրականութիւնը ընդօրինակութիւնն է պարսկական եւ արաբական գրականութեանց: Թուրք լեզուն խճողուած է արաբերէն եւ պարսկերէն բառերով, տաղաչափութիւնը հիմնուած է արաբականին վրայ:

Թուրք հին գրականութիւնը կրօնական է, կ'երգէ Աստուածը, սուլթանները: «Պալատական գրականութիւն»ն է այդ: Յետոյ կու գայ Շինասիի դպրոցը, որ կը գտնուի ֆրանս. գրականութեան անմիջական ազդեցութեան տակ: Խորքով եւ ձեւով ռոմանթիք: Համիտի շրջանին կը կազմուի «Սէրվէթը Ֆիւնիւն»ի դպրոցը, համանուն պարբերականին անունով:

Այս պարբերականը կը ներկայացնէ պառնասեան դպրոցը, ուր կ'երեւին խառն ի խուռն բնապաշտներ, իրապաշտներ, սէնպոլիստներ:

Ներկայիս դպրոց գոյութիւն չունի: Բոլոր գրողները կը գտնուին ընթացիկ խանդավառութեան մէջ: Կարելի է բաժնել երկու խումբի.

1.— Չափաւորները, որ կ'ուրանան ամէն կանոն, կը մերժեն օտար ոճերը, կը ճգնին վերստեղծել թուրք ժողովրդական բանաստեղծութեան չափը եւ կ'երգեն անկախութիւնը:

2 — Արմատականները, որոնք կ'ուզեն ջնջել ինչ որ օտար է: Նոյն իսկ կը մերժեն արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը, նախընտրելով պեղել Ճակաթայ, Ույկուր, Եաքութ գաւառաբարբառները:

Վերջերս թուրք լեզուին եւ գրականութեան մասին վէճ մը ծագած էր: Էնկիւրիի մէջ եւս կազմուեցաւ համաժողով մը, որոշելու համար թէ ի՛նչ փոփոխութիւններ պէտք է կատարել թուրք լեզուին եւ գրականութեան ուսուցման մէջ:

Բոլոր այս կէտերը կը հաստատեն որ թուրք լեզուն եւ գրականութիւնը կը գտնուի կատարեալ խառնիճաղանճի մը մէջ: Թէ որքա՛ն պիտի տեւէ այդ, ոչ ոք գիտէ:»

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԵՒ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄՆՈՅԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 25 յունուար 1931

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի A. S. Vert Galant (1e) եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան մրցումը տեղի ունեցաւ հակառակորդին դաշտին վրայ:

Առաջին խաղամասին Հայերը շահեցան 3 նշանակէտ 2ի դէմ, իսկ երկրորդ խաղամասին մեր մարզիկները աւելի լաւ խաղարկութեամբ, նշանակեցին 2 կէտ եւս, որով խաղը վերջացաւ 5ով 2 ի նպաստ մեզի:

Այսօր կիրակի Վիրոֆլէի դաշտին վրայ (րիւ տը Վէրսայլ, Վիրոֆլէյ), հետաքրքրական մրցում մը տեղի կ'ունենայ մեր եւ A. S. Transports (1 H. C.) խումբին միջեւ: Ժամադրավայր մարզիկներու.— Chaville Puits sans vins» կայանին առջեւ, ժամը 12 30ին:

*** 17 յունուար շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Rue Ville d'Avray սրահին մէջ Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը, որով կը տեղեկանանք թէ Միութիւնը լաւ գործունէութիւն մը ունեցած է, եւ հետզհետէ կ'աշխատի աւելի ամուր հիմերու վրայ կանգնիլ ընդարձակելով իր գործունէութիւնը:

1931 տարուան վարչութիւնը ընտրուեցաւ հետեւեալ կազմով.

Ատենապետուհի Տիկ. Գեղուհի Թագըմճեան, ատենադպիր Պ. Կարպիս Թագըմճեան, գանձապահ Մովսէս Տէմիրճեան, Բ. գանձապահ-հաւաքիչ Տիրան Պապէրեան: Խորհրդական անդամներ. Կղեմէս Մկրտիչեան, Պետրոս Երամեան, Պաղտիկ Քիւլչէեան: Կ. Թ.

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Կրկին կը յանձարարենք մեր թղթակիցներուն (մասնաւորապէս Ֆրանսայի) ՉԶԲԱՂԻԼ ԵՒ ՉԶԲԱՂԵՑՆԵԼ մեզ ուրիշ թերթերու մէջ երեւցած սուտերով եւ խեղաթիւրումներով:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (9)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Մտիվանի ստիպողաբար, ձեռնթափ եղաւ իր անհարկի մեծախօսիկութենէն եւ նախ համբերութիւն քարոզեց, ապա քայլ առ քայլ քաշուելով իր կճեպին մէջ, նախ իր «զարմանքն» յայտնեց եւ յետոյ, զայրոյթը՝ Խորհրդային Հայաստանի «պաշտպանելի» բռնած «անբացատրելի» ընթացքին առթիւ:

Զուր էր անոր զարմանքն ու զայրոյթը, որովհետեւ յաղթական փաշան ո՛չ միայն տրամադիր չէր սրտբացութիւն ցոյց տալու իր երազուած «հիւրին», այլ եւ սառն լրջութեամբ յայտնեց որ բախտի հարուածով իրենց իշխանութեան տակ մնացած հայ եւ Մալականներուն հանդէպ, չունէր թեթեւ վերաբերմունք՝ ո՛չ հոն մնալու եւ ո՛չ անկէ հեռանալու պարագային:

Աւելին: Բացէ ի բաց յայտարարեց թէ, ո՛չ Մալականները եւ ո՛չ Հայերը կրնային սպասել առանձին բարեկամական վերաբերում իր կողմէ: Պատերազմը, հարկադրաբար, իր ետեւէն կը կը բերէր պարտուողներուն համար բացառիկօրէն ծանր պայմաններ, որոնց դէմ դժգոհութիւն՝ անընդունելի էր պարզապէս:

Մալականները Թուրքերուն հետ ջարդեցին Հայերը եւ առաջին կողոպտողներն եղան կարսի Հայութեան ունեցած չունեցածին, ճիշդ այն րոպէին երբ Հայերը գլխակորոյս կը փախչէին եւ գազազած թուրք զօրքը ներս կը մտնէր՝ կայարանի ուղղութեամբ:

Մալականները շատ դժգոհ էին հայկական անկախութենէն եւ փոքր չափով հող չպատրաստեցին թրքական յաջողութեան, բայց քանի մը շաբաթուան գրաւումը բոլոր կասկածներ փարատեց իրենց սխալ հաշուի մասին:

Անոնք համոզուեր էին թէ Հայոց պարտութիւնը կը նշանակէր ռուսական իշխանութեան վերադարձը, առնուազն մինչեւ 1914ի սահմանները: Բայց յուսախաբ եղան: Այդ պատճառով ալ երբ տեսան որ հանգիստ ապրիլ անհնար էր Թուրքիոյ մէջ, առաջարկեցին Մտիվանիին՝ միջնորդել Գարապէքիրին թոյլ տալ իրենց շարժական հարստութեամբ փոխադրուելու խորհրդային Ռուսաստան: Այդ ալ մերժուեցաւ: Թուրք փաշան պարզ եւ անվերապահ կերպով յայտարարեց, թէ իրենց համար ձեռնտու չէր նման կորուստ: Առաւելագոյն զիջումը այն էր որ վերցնէին իրենց անկողինը, հագուստը եւ որոշ ժամանակի համար անհրաժեշտ սնունդ, թողլով դուար, ոչխար, ձի եւ այլ կարգի ամէն հարստութիւն ու հեռանային:

Մտիվանիի անվերապահութիւնը դէպի Հայերը պակաս նշանակալից չէր: Իրենց կաշին փրկելու համար, կարգ մը մարդիկ, որոնց շարքին նաեւ Գարեգին եպիսկոպոսը, պահ մը կարմիր հովեր առած, վրացի «դիւանագէտին» յայտնեցին իրենց «ուրախութիւնը» Հայաստանի խորհրդայնացման առթիւ, բայց քար կտրեցան իրենց տրուած պատասխանին վրայ:

— «Մենք չենք հաւատար Հայաստանի խորհրդայնացմանը: Հայերը բոլշեւիկ չեն եւ չեն կրնար ըլլալ՝ գէթ ներկայ սերունդը: Դաշնակցութեան ազգայնական գաղափարը զանոնք անյուսօրէն հեռացուցած է կոմունիստ ըլլալու տրամադրութենէն:»

Եւ ի՛նչ նմանութիւն Գարապէքիրի գրաւոր եւ Մտիվանիի բերանացի յայտարարութիւններուն մէջ:

Ես կարսէն մեկնեցայ այս կացութեան մէջ — Գարապէքիրը հպարտ եւ վայրագօրէն անզիջողելի, իսկ Մտիվանին մռայլ ու շփոթ եւ դէպի Հայաստանի խորհրդայնացումը համարձակօրէն յառեստես:

Դ.— ՄԱՐԴԱԿԵՐՊՆԵՐՈՒ ՄԱՐԱԽԸ

Գարապէքիրի բանակը, երկու օրուան մէջ, մարախի թափով, մաքրեց Հայերու շարժական գոյքերը այնքան սիստեմատիկ եւ այնքան սառն անտարբերութեամբ, որ ականատես Ամերիկացիները սարսափի եւ զզուանքի փոխարէն հիացմունքի զգացում մը ունեցան դէպի բարբարոս հռչակուած Թուրքը:

Ամիսներէ ի վեր մերկ ու անօթի զօրքը զինուորական կարգապահութիւնը չզոհեց թալանի մարմաջին: Բայց կողոպուտ ըրաւ անգերազանցելի չափերով: Զինուորական ասպարէզի թրքական յատուկ մէկ առաքինութիւնն ալ այդ էր անկասկած:

Հայկական բանակը, իր բոլոր թեւերով, կը նահանջէր խուճապահար: Թշնամին, իրազեկ այդ իրողութեան, ոգի ի բռին կ'աշխատէր րոպէ մը առաջ զայն ձգել իր ճմլող ճանկին մէջ: Ուստի, ժամանակը թանկ կը հաշուէր՝ հարուստ ու անառիկ կարսի հարըստութիւնը լաւագոյնս իւրացնելու եւ ամրութիւնները վտանգի դէմ զինելու համար:

Նոյ. 1ը եկաւ աշնանային դեղնորակ արեւով մը պարզելու վանանդի ամրութեանց՝ անտառներու ցանցով մը ծածկուած մայրաքաղաքին քստմնելի պատկերը:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան անդամ ողբացեալ Ղազար Զպուքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Ազգ. կեդր. վարչութիւնը, ի յարգանս անոր յիշատակին՝ (Որ երեսուն տարիներէ ի վեր Մարսէյլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեանց եւ վարչութեանց մէջ իր գործունէութեամբ եւ նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ միշտ օգտակար հանդիսացած է, մասնաւորաբար իր ծայրայեղ բարեպաշտութեամբ եկեղեցւոյ պայծառութեան հսկելով) կատարել կուտայ պատարագ Ս. Յարութիւն Մատրան մէջ, այսօր կիրակի ժամը 11ին: .

կը հրաւիրուին բարեպաշտ ժողովուրդն ու իր բարեկամները, յարգելու ողբացեալին յիշատակը։

(*Կնիք*)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՌԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931
3 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1484 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"Ի ԳԻՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ"

Անցեալ օր, դիտել տուինք թէ Թուրք մամուլը կը շարունակէ ողբալ երկրին տնտեսական կացութեան վրայ: Թէեւ ոչ այնքան համարձակ որքան Ֆէթհի պէյի փառքի օրերուն, որոնք շատ կարճ տեւեցին:

Յունուար 26ին, Մ. Քէմալ անձամբ նախագահեց դահլիճի նիստին, ուր քննութեան ենթարկուած էր Նոր Նախահաշիւը: Այդ արտակարգ ժողովին մէջ, որոշուեցաւ կրճատել պետական նախահաշիւը, 222 միլիոնէն իջեցնելով 185 միլիոնի: կը նշանակէ 37 միլիոնի խնայողութիւն մը:

Քէմալապետութեան Նախահաշիւը սրրթաց վերելք մը ունեցաւ վերջին տարիներու ընթացքին: Մօտ 180 միլիոնէն, 1928-29ին բարձրացած էր 207 միլիոնի: Յետոյ բարձրացաւ մինչեւ 230 միլիոնի, եւ հիմա կը կրէ մկրատի լայն հարուած մը:

Անցեալ տարուան Նախահաշիւը իրականին մէջ ունէր 50 միլիոնի բաց մը, բայց կառավարութիւնը խոստովանեցաւ միայն 25 միլիոնը: Առանց այդ խոստովանութեան ալ, Թուրքիոյ գործերուն իրազեկ անձեր գիտեն թէ բոլոր նախահաշիւներն ալ կեղծ են: Հաւասարակշռուած՝ միայն թուղթի վրայ:

Անցեալ տարի, Հանրային Պարտքի տոկոսներուն վճարման անկարողութիւնը երեւան հանեց շատ աւելի խոր վէրքեր, որոնք ամբողջովին հրապարակ չհանուեցան (Ռիսթի եւ Տոքթ. Միւլլէրի տեղեկագիրները):

Անկէ ի վեր, օտարներուն դէմ սպառնալիքներ տեղալով հանդերձ, Թուրք թերթերը կը շարունակեն իրողութիւններով եւ թուանշաններով ապացուցանել թէ Թուրքիան կը գալարուի ծանր տագնապի մը տակ, թէ ելմտական - սեղանաւորական և թէ տնտեսական տեսակէտով:

Յիշենք ամենավերջինը,— Պոլսոյ ֆրանսաբարբառ Թուրք [illegible] «Լա Թիւրքի Լիպէրալ»ի յայտնութիւնները:

Թուրք տնտեսագէտ [illegible] կը շեշտէր:

— «Թէեւ այս տարուան նախահաշիւը քամի [illegible] միլիոն գեղչուած է, բայց եւ այնպէս ելքի բաժնին մէջ նախատեսուած 190 200 միլիոն ոսկիի գումարն ալ հարկատուներու կարողութենէն վեր է: Դրամական տագնապը, որ հետզհետէ կ'աւելնայ, այսօր իր գագաթնակէտին հասած է»:

Ճէվատ Րեֆաթ բացատրելով թէ Թուրքիոյ մէջ շրջաբերութեան հանուած թղթադրամին գումարը 150 միլիոն ոսկի է, կը զարմանայ որ մարդիկ արհեստական միջոցներու կը դիմեն, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար:

— «Միւս կողմէ, դրամատուները ամէն տեսակ վարկ դադրեցուցած ըլլալով, երկրին տնտեսական եւ առեւտրական շարժումը ջլատուած կը մնայ»:

Եզրակացութիւն, 1.— Նախահաշիւը պէտք չէ աւելի ըլլայ շրջաբերութեան հանուած 150 միլիոն ոսկի գումարէն:

2.— «Մուտքի բաժնին մէջ արձանագրուած գումարները կարենալ իրականացնելու համար, Ի ԳԻՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ պէտք է օտար դրամ մտցնենք երկրին մէջ եւ աշխատինք հրապարակներ ապահովել մեր արտածումներուն համար»:

3.— Պէտք է զեղչենք ծախքերու բաժինը, բարձր պաշտօնատարներու առատաձեռն թոշակները, զգուշանանք շռայլութիւններէ եւլն. որպէսզի կարելի ըլլայ «գոնէ մասամբ թեթեւցնել խեղճ հարկատուներու ծանր բեռը»:

Մանակի պատկերն է այս խոր եւ լայնաբերան պալարի մը, որ անդադար կը կրծէ Թուրքիոյ կենսական երակները:

Ին-Էօնիւները եւ Սաքարիաները այլ եւս ուժ չունին ծածկելու այս վէրքը, կամ հանգստացնելու ժողովուրդը: Նոյն իսկ Անատոլուի գիւղացին, որ իբրեւ թէ անդրանկութեան շնորհները կը վայելէ քէմալապետութեան մէջ:

Եւ ահա քաղաքէ քաղաք ման կուգայ Մ. Քէմալ, իր աչքերով տեսնելու եւ իր ականջներով լսելու համար բոլոր տրտունջները: «Կազի»ն արդէն լրացուց Սեւ ծովու շրջանը, եւ հիմա պիտի անցնի դէպի հարաւ-արեւելեան Անատոլու, անձամբ հսկելէ յետոյ Մենէմէնի 37 կախաղաններուն գործադրութեան:

Խնդիր է թէ Անատոլուի քաղաքացին կամ գիւղացին պիտի համարձակի՞ն սրտաբաց խոստովանիլ ամէն բան, երբ խեղդկապը կը գործէ Իզմիրի շրջանին մէջ, յարակից բոլոր սարսափներով:

Քէմալապետութիւնն ալ, ինչպէս նախընթաց բոլոր կառավարութիւնները, կանգնած է երկսայրի սուրի մը առջեւ,— կա՛մ պիտի շարունակէ այս ճամբան, ինքն իր մէջ տապկուելով, անխնայ կեղեքելով, եղած-չեղած հարստութիւններ եւ կոպուններ մսխելով եւ երկրին կենսական երակները քամելով:

Եւ կամ, ինչպէս Համիտն ու Իթթիհատը, ափ պիտի առնէ օտար դուռներու առջեւ, փոխ դրամ գտնելու համար:

Ուրիշ խօսքով, գրաւի կամ սակարկութեան պիտի դնէ իր անկախութիւնը:

Այդ վախը ունին արդէն: Շատեր կան որ կը խոստովանին թէ երբ դուռները բանան օտար դրամագլուխին առջեւ, ետեւէն պիտի գան բանակները, ոչնչացնելով «Լօզանի ոգին»:

Բայց նոյնքան ուղղափառ օրկան մըն է որ կ'աղաղակէ, մինչեւ իսկ ֆրանսերէն լեզուով.

— «Ի ԳԻՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ, պէտք է օտար դրամ մտցնենք երկրին մէջ»:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Սաղիմական գործերուն անգլիական միջամտութեան առթիւ, մատնանշելով կեդրոնական իշխանութեանմը անհրաժեշտութիւնն ու պակասը, «Նոր Օր» կը խորհրդածէ. (29 յունուար).

— «Վտանգը նախատեսել, զայն կանխելու միջոցներ ունենալ եւ զբաղիլ բիւզանդական վէճերով, կը նշանակէ մեր գոյութեան մասին սխալ գաղափար ունենալ:

Ընդունինք որ պզտիկ ազգ ենք, աւելի քան եսամոլ ու շահախնդիր: Այս ալ մեր անսրբագրելի թերութիւնը, դարերէ ի վեր նոյնացած մեր էութեան հետ:

Այս տողերը գրելով կ'ընդվզինք մենք մեզի դէմ ալ, մէկ խօսքով, կ'ուտենք ինքզինքնիս, տեսնելով որ հրաշքը չի գործուիր հաւաքական ճիգով մը:

Եւ այսպէս կեդրոնական մարմնի մը պակասը, պառակտումները, ճակատ յարդարումները օր մը մեզ պիտի դարձնեն քամիներու ենթակայ բոշաներ, անդեկ ու անհովիւ բազմութիւն, անկարող ինքզինքը խնամելու եւ իր մասին մտածելու:

Ազգը՝ փաստօրէն կորսնցուց երուսաղէմի վրայ ունեցած իրաւունքները, որովհետեւ ազգը ներկայացնող մարմին չկար:

[illegible] պիտի կորսնցնէ ազգը, թերեւս ինքզինքը կառավարելու իրաւունքն ալ, եթէ երբեք կառավարող մարմին մը չունենայ:

Սթափումը պիտի գայ օր մը, ե՞րբ՝ չենք գիտեր. բ այց պիտի գայ այն ատեն, երբ կառավարուելիք բազմութիւն չպիտի մնայ եւ պատմութիւնը պիտի գրէ թէ եւրոպական պողոտաներու վրայ՝ ջարդերէ եւ հալածանքներէ չընկճուած ազգ մը ինքնասպան եղաւ, ինքզինքը չհասկնալուն համար:»

ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գրեր էինք թէ Մոսկուայի ռուս Մետրոպոլիտը պաշտօնազուրկ յայտարարած է Փարիզի Մետրոպոլիտը: Ասոր հետեւանքով, Փարիզի ռուս կղերական դասը արտակարգ ժողով մը ունեցաւ, ուր կարդացուեցաւ Մոսկուայի Մետրապոլիտին ուքազը որ Ռուսիոյ եւ արտասահմանի օրթոտոքս եկեղեցիներուն միջեւ խզում կը յայտարարէր, հրաժարեցնելով Փարիզի Մետրոպոլիտը:

Փարիզի Ռուսերը չափազանց յուզուած են այս դէպքէն, որ անակնկալ մը ըլլալու չէր և եր կար ատենէ ի վեր արդէն, սպասելու էին նման քայլի մը:

Ժողովը որոշեց որ Փարիզի ռուս եպիսկոպոսը պիտի հրատարակէ կարճ յայտարարութիւն մը թէ թէեւ ուքազը կուգայ ռուս եկեղեցիի կեդրոնէն, սակայն չի կրնար գործադրելի ըլլալ, քանի որ ան «կախում ունի բոլշեւիկեան անաստուած կառավարութենէ»:

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Սօն Փօստայի Էնկիւրիի թղթակիցը հետեւեալ լուրը հաղորդած է իր թերթին.— Բանկալթիի մէջ, Հայոց գերեզմանատուն կոչուած լքեալ վայրը, թաղապետական նոր օրէնքին համաձայն թաղապետութեան փոխանցուած է:»

Երկար ատենէ ի վեր Թուրքերը կը հետապնդէին այս նպատակը: Չենք գիտեր սակայն թէ տրուած լուրը որքա՛ն ստոյգ է: Սակայն, զարմանալու ոչինչ կայ: Այնքան ուղտերէ վերջ, կրնան այս ժժղուկն ալ կուլ տալ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մահապատիժն կ'ազատին՝ մեռնելով

Մենէմէնի դէպքերուն մէջ գլխաւոր ամբաստանեալ եւ Նախշիպէնտ աղանդին պետ Շէյխ Էսատ որ արդէն 90նոց էր եւ վատառողջ, աւելի տկարացեր էր բանտարկութեան ընթացքին, մեռաւ շաբաթ առտու, արշալոյսին, անմիջապէս որ իրեն հաղորդուեցաւ մահուան պատիժի վճիռը, որ ուրիշներու կարգին իրեն դէմ եւս տրուած էր: Մահապարտներէն 5 հոգի իրենց յառաջացած տարիքին բերումով, կը փրկուին մահապատժի ենթարկուելէ քանի որ ըստ թրքական օրէնքի, 60էն վեր՝ մահապատիժ չի գործադրուիր եւ պատիժը կը փոխուի ցկեանս բանտարկութեան:

Շէյխ Էսատի զաւակը՝ Ալի տակաւին 60ը չէ լրացուցած եւ հետեւաբար իր դէմ տրուած մահավճիռը պիտի գործադրուի: Մուսթաֆա Քէմալէն խնդրեց որ իրեն թոյլ տայ ներկայ գտնուելու հօրը թաղման:

Երբ Էսատի հաղորդուեցաւ մահավճիռը, գրելու վրայ էր իր խոստովանութիւնները, որոնցմով կը յայտնուի իր մեղսակցութիւնը շարժման մէջ: «Աքշամ»կը գրէ թէ Շէյխէսատի կը խոստովանի նաեւ իր յարաբերութիւնները գնդ. Լօրէնսի հետ:

Մահուան դատապարտուած ուրիշ մը եւս մեռաւ սրտի կաթուածէ:

«Փօփիւլէռ» լուրը տալով մեկտեղ կը խորհրդածէ.— Շէյխ Էսատի մահուան պարագաները վրդովեցուցիչ են: Այս ուշացած «խոստովանութիւնները» զորս կը գրէր, այն պահուն իսկ երբ մահը կը հարուածէ զինք, կասկածելի են: Արդեօ՞ք զայն չե՞ն սպաննած, բռնի խլելէ յետոյ խոստովանութիւններ, *որոնք թոյլ տան աւելի սաստկացնելու սարսափի վարչաձեւը...»*

Այսօր կը գործադրուի վճիռը

Մենէմէնի պատերազմական [illegible] Ազգ. ժողովի դիւանին, և խորհրդարանի դատական յանձնախումբը քննելէ վերջ թղթածրարը, վճիռները ենթարկուեցան Ազգ. ժողովի վաւերացման:

Մահուան վճիռները պիտի գործադրուին երեքշաբթի առտու: 37 անձեր դատապարտուած են մահուան: 5ը ասոնց ինչպէս գիտենք, շնորհի... կ'արժանանան, բանտին մէջ սպասելով մահուան, իրենց յառաջացած տարիքին բերումով: Իսկ տրուած պատիժներուն շուրջ, ստոյգ մանրամասնութիւնները կը պակսին, նոյնիսկ Պոլսական թերթերուն մէջ:

Քէմալ Իզմիրի մէջ

Մուսթաֆա Քէմալ այցելեց Իզմիրի դրամատուններն ու առեւտրական հաստատութիւնները:

Իզմիրի Առեւտրական Սենեակին քարտուղարը յայտնեց իրեն թէ թէեւ քաղաքը աւերակ դարձած է ու օտարականներն ալ հեռացած, հակառակ նաեւ երաշտին, արտածումները որոնք 1928ին 38 միլիոն էին, բարձրացած են 99 միլիոնի 1929ին:

Առեւտր. Սենեակը Քէմալի ներկայացուց տեղեկագիր մը, որ խոստացաւ գոհացում տալ պահանջներուն եւ խորհուրդ տուաւ ուժ տալ համագործակցական ձեռնարկներուն:

Թուրք մամուլը եւ գնդ. Լօրէնս

Մենէմէնի դէպքին առթիւ, Թուրք մամուլին կողմէ Անգլիոյ եւ մասնաւորաբար գնդ. Լօրէնսի հանդէպ եղած ակնարկութիւններու մասին, «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Հիմա որ Մէնէմէնի պատերազմական ատեանը տուաւ իր վճիռը, ատենն եկած է քննելու նաեւ Թուրք մամուլի մէջ երեւցած ծիծաղելի պատմութիւնները՝ գնդ. Լօրէնսի գործունէութեան մասին:

Պոլսական բազմաթիւ թերթեր, բացէ ի բաց ակնարկութիւններ ըրին թէ Մէնէմէնի խռովութիւնները պատրաստուած են գնդ. Լօրէնսի գործակալներուն կողմէ:

Այս կոպիտ զրպարտութիւններուն միակ պատճառն այն է թէ Շէյխ Էսատ գրաւոր յայտարարութեան մը մէջ կը խօսի գնդ. Լօրէնսի հետ իր յարաբերութեանց մասին, եւ յետոյ Մէնէմէնի դատապարտեալներէն շատերը յայտարարեր էին թէ կը սպասէին որ անգլ. նաւատորմը օգնէ իրենց:

Թղթակիցը տալէ յետոյ այս տեղեկութիւնները կ'աւելցնէ.— Շիտակ է թէ Թուրքիոյ անգլ. ներկայացուցիչները վարժուած են Լօրէնսեան այս պատմութիւններուն, սակայն անուրանալի է թէ անգլօ-թուրք յարաբերութիւնները պիտի վտանգուին այս յարատեւ եւ դիտումնաւոր խեղաթիւրութեամբ մղուած պայքարին հետեւանքով:

Օտարականները Թուրքիոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը յայտնեն թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը այն օտարականներուն, որոնք Թուրքիա պիտի բնակին 1931ի օգոստոսէն յետոյ, քանի որ այդ թուականին, վերջ կը գտնէ Լօզանի դաշնագրով նշանակուած 7 տարուան շրջանը, որ Թուրքիա բնակող օտարականներուն կուտար կարգ մը առանձնաշնորհներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԻՆ ՄԷՋ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾՆԵՐ

Մենէմէնի դէպքին 122 ամբաստանեալներէն 17ը նախապէս առանց դատուելու ազատ թողուած էին արդէն, մնացեալ 105 հոգիէն ալ 27 հոգի անպարտութեան վճիռ ստացած են դատավարութենէն վերջ, որոնցմէ հինգ զինուոր ազատ թողուած էին արդէն: 22 հոգիներ անպարտութեան վճիռը ստացան եւ ազատ արձակուեցան:

*** Ազատ արձակուեցան նաեւ 13 ձերբակալուածներ, 8ը կին, որոնց մասին դատ չըլլալու որոշում տրուած է:

Նոյն կերպով արձակուած են ֆոչայի մահափորձին առթիւ ձերբակալուած 20էն 16 հոգին:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Պալքանեան խորհրդաժողովի գործադիրը շարունակեց իր աշխատութիւնները եւ որոշեց որ ազգ. խմբակցութիւնները ձեռնարկեն լայն աշխատանքներու, որպէսզի Պալքանեան պետութիւնները մասնակցին Սելանիկի ցուցահանդէսին, զիրար աւելի լաւ ճանչնալու եւ աւելի եւս իրարու մօտենալու համար:

Հասան պէյ, Թուրք Ազգ. ժողովի փոխ նախագահը, ստանձնեց արդէն Պալքանեան խորհրդաժողովի նախագահի իր պաշտօնը: Պալքանեան միութեան վերաբերեալ հարցարանը ընդունուեցաւ: Պատասխանները պէտք է հասնին սեպտեմբերին, [illegible] ժողովի գումարումէն մէկ ամիս առաջ: Ելեւմտական հարցերը արդէն լուծուած են:

Որոշուեցաւ նաեւ որ ապրիլի վերջին շաբթուն, Պալքանեան երկիրներու բազմաթիւ ներկայացուցիչները հաւաքոյթներ կազմակերպեն, մշակելու համար Պալքանեան համաձայնութեան գաղափարը:

Ժողովին աշխատանքները արդէն վերջացած ըլլալով, պատգամաւորները մեկնեցան երկուշաբթի երեկոյ:

Սելանիկի ազատ շրջանի մարզպանութեան կողմէ տրուած խնջոյքի մը մէջ ի պատիւ պատգամաւորներուն, Սելանիկի քաղաքապետը վանկաքաս ըսաւ.

— Սելանիկէն էր որ 20 տարի առաջ խումբ մը մարդիկ մեկնեցան նուաճելու պալքանեան ժողովուրդներու եղբայրակցութեան գաղափարը, որ այսօր իրականացած է շնորհիւ աւելի նպաստաւոր պայմաններու:

«Համաշխարհային պատերազմի զարհուրելի ջարդէն ծընաւ նոր ազդակ մը աւելի եւս այս նպատակին իրականացման համար: Այս ազդակը նոր Թուրքիան է ազատ եւ հանրապետական, զերծ հին Թուրքիոյ նուաճողական ձգտումներէն:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ Հոկտեմբերին Ռումանիոյ մէջ բռնուած բոլշեւիկ լրտեսական կազմակերպութեան հետ կապ ունեցող ուրիշ մեղսակիցներ եւս երեւան հանեց ոստիկանութիւնը: Ալպէռ անունով երկրաչափ մը, որ հոկտեմբերին, խուզարկութիւններու եւ քննութիւններու ընթացքին յաջողեր էր արտասահման փախիլ, Պուքրէշի մէջ երկու օր առաջ ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ Վիէննայի ճեպընթացէն վար կ'իջնար: Իր վրայէն շատ կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուեցան:

Կ'ըսուի թէ շատ կարեւոր խոստովանութիւններ ըրած է, որոնց հետեւանքով բազմաթիւ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են: Ձերբակալեալներուն մէջ կայ հարիւրապետ մը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ

Տնտեսական համատարած տագնապին մեծութիւնը՝ իր ընկերային խոր անդրադարձումներով եւ ծանր հետեւանքներով կարելի է գնահատել անգործներու թիւին համեմատութեամբ։ Մօտ 20 միլիոն ցոյց կուտան պաշտօնականվիճակագրութիւնները՝ թիւն անոնց, որոնք մեծ մասամբ ամուսնացած եւ զաւակներու տէր, դատապարտուած են եթէ ոչ անօթութեան, գոնէ բազմազուրկ կեանքի մը եւ անոր դառն թելադրութիւններուն։

Ու արդի պետութիւնները, շնորհիւ իրենց տնտեսական ու քաղաքական կառուցուածքին եւ անոնց տուն տուող ըմբռնումներուն եւ սկզբունքներուն, իրենց կարելի ճիգերով՝ հազիւ կրնան մեղմել ո՛չ թէ անգործութիւնը, այլ անկից բխող թշուառութեան նուաճումները։

Բացի պետութիւններէ, որոնք իրենց սահմաններուն մէջ, իրենց միջոցներով կը ջանան կռուիլ չարիքին դէմ, միջազգային հաստատութիւններ կը փորձեն ելքը փնտռել ընդհ. գործակցութեան մէջ, թելադրութիւններով, ուսումնասիրութիւններով ու փորձերով։

Այդ կարգէն է Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը որ ո՛չ միայն կը տքնի օրը օրին արձանագրել տագնապին նահանջը (եթէ կայ) ու զարգացումը՝ կարելի հարազատութեամբ, այլ եւ իր պրպտումներով նպաստել գործնական յարմարագոյն դարմաններու գիւտին։

Դեռ անցեալ շաբթու, Ժընեւի մէջ գումարուած անգործութեան յանձնախումբը՝ լսելէ յետոյ Աշխ. Միջազգ. Դիւանի տնօրէնին զեկոյցը, կը պատրաստէր իր աշխատանքի ծրագիրը զոր կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.

ա) Ստուգել ցարդ ձեռք առնուած միջոցներու օգտակարութիւնն ու ազդեցութիւնը։

բ) Փնտռել թէ այդ միջոցներն ի՛նչ չափով կարելի է ընդլայնել, զանոնք կերտելու համար ներկայ տագնապին դէմ։

գ) Տեսնել թէ այդ միջոցները լոկ մեղմացուցիչնե՞ր են թէ իբր արմատական դարման, կրնան արգիլել տնտեսական տագնապներու պարբերական վերադարձը։

Բայց, արդեօք որ եւ է մարմին, որքան ալ զօրեղ ու բանիմաց մասնագէտներէ կազմուած ըլլայ, պիտի կրնա՞յ ատենաբար մեղմացնելէ եւ անհետացնելէ յետոյ ներկայ տագնապը, արգիլել անոր պարբերական բռնկումները, առանց անդրադառնալու ծնուցիչ պատճառներուն։

Այս հարցը մեզ կը մղէ փնտռելու տագնապին պատճառները, որոնց լաւագոյն բանաձեւումը կը գտնենք Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի եւ Սէնտիքաներու Միջազգ. Դաշնակցութեան Խառն Յանձնախումբին կողմէ հրատարակուած յայտարարութեան մը մէջ.—Պատերազմէն ի վեր, ամբողջ աշխարհի արտադրութեան միջոցները նկատելի չափով զարգացած են որքան ճարտարարուեստի, նոյնքան եւ երկրագործութեան մէջ։ Սակայն կարելի չըլլար սպառել արտադրութիւնները։ Շահերու կուտակումը քանի մը տարուան ընթացքին, թոյլ տուած է գահավէժ արագութեամբ ընդարձակել եւ տարածել արտադրութեան միջոցները։ Իսկ ասոր հակառակ, նոյն ժամանակի ընթացքին, աշխատավարձքերու յաւելումը բաւական չէ եղած համապատասխան չափերով աւելցնելու զանգուածներու կողմէ սպառումը։

«Արտադրականութեան եւ սպառումի այս խոտոր համեմատութիւնը — իբր հիմնական տարր տագնապին — առաջ կուգայ այն իրողութենէն որ, մեծ մասամբ արտադրութեան միջոցներու տարածման եւ զարգացման յատկացուած շահերը աւելի արագօրէն կը շատնան քան թէ աշխատավարձքերը, որոնք գրեթէ ամբողջովին կը յատկացուին սպառման։ Այս խոտոր համեմատութիւնը մեղմելու տեղ, օրավարձքերու նուազումը ընդհակառակն, կը սաստկացնէ զայն։ Եթէ ամէնմէկ երկրի գործատէրերը՝ օրավարձքի նուազումովջանան զօրացնել մրցման միջոցները, հանդէպ ուրիշ երկիրներու, այս ճիգերը, ամբողջ աշխարհի մէջ պիտի յանգին նուազեցնելու ժողովուրդներու գնման կարողութիւնը, այսինքն՝ պիտի ծառայեն սաստկացնելու ենթասպառման միջազգային տագնապը։»

Թերեւս ըսուի թէ յանձնախումբը կազմուած ըլլալով ընկերվարական տարրերէ, տագնապը կը դիտէ իր ակնոցով, գործաւորներու շահու տեսակէտէն եւ անոր պատճառները կը փնտռէ ըստ այնմ։

Սակայն փաստերը կուգան հերքել այս կասկածը։

Իրօք, տեսնենք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ երեւան եկաւ տագնապը իր արդի սաստկութեամբ։

Բացի Անգլիայէն, ուր անգործութիւնը 10 տարուան պատմութիւն մը ունի իրեն յատուկ ներքին պատճառներով, որոնք սաստկացած են անշուշտ արտաքին ազդակներու ճնշումով եւս, ներկայ կացութեան ծագումը պէտք է փնտռել Ամերիկայի մէջ։ Կը նշանակէ թէ հազիւ մէկուկէս տարուան պատմութիւն մը ունի, եւ որ իր բացայայտ ազդանշանը տուաւ Ամերիկայի մէջ 1929ին, սակարանական փլուզումով մը։

Ու փաստը այն է թէ տագնապը որ հիմնապէս տնտեսական էր, բարդացաւ նաեւ քաղաքական ազդակներով, եւ իր ամբողջութեան մէջ, երեւան եկան մեծաքանակի գիներու կարեւոր անկումով մը, բաղդատմամբ նախորդ տարուան գիներուն։ 1,5 — 2 տարուան մէջ, համաշխարհային առեւտուրը նուազեցաւ մեծ չափերով։ Ասոր համընթաց, անխուսափելի էր որ նուազէր նաեւ արտադրութիւնը։

Պէտք է շեշտել թէ գիներու այս անկման մէջ, երկրագործական արտադրութեանց դերը շատ աւելի մեծ եղած է քան նախընթաց տագնապներու պահուն։ 1929ին երկրագործական գերարտադրութիւնը նոյնքան նպաստած է տագնապի սաստկացման, որքան ճարտարարուեստականը։

Աւելի յստակ գաղափար մը կազմելու համար, յիշենք ֆրանսացի տնտեսագէտի մը հետեւեալ տողերը, ֆրանսական տագնապին մասին, զոր ընդլայնելով՝ կ'ունենանք համաշխարհային տագնապին ներքին թելերը։ «Եթէ ուզենք Ֆրանսայի մասին ընդհանուր գաղափար մը տալ տարուան առաջին ամիսներուն ընթացքին, պէտք է ըսել որ՝

1.— շինուած ապրանքներու վաճառումը կը նուազի.

2.— նախանիւթի գնումը կը նուազի.

3.— շինուած ապրանքներու գնումը կը շատնայ։

«Երեք իրողութիւններ որոնք թոյլ չեն տար կազմելու նպաստաւոր տպաւորութիւն մը։ Երկրին մէջ հետեւեալ երեւոյթը կը տեսնենք։ Մինչդեռ միջազգային շուկային վրայ, մեծաքանակի գիները կը նուազին, տրամաբանական հետեւանքը այն չըլլար որ մեր երկրին մէջ փոքրաքանակի գիները կրեն համապատասխան նուազում մը, ինչպէս երբեմն կը պատահի այլուր. ընդհակառակն, ապրուստը կը սղէ»։

Պարագան նոյնն է զարնուած զանազան երկիրներու մէջ, որոնց իւրաքանչիւրին ներքին պայմաններու հանդիպումը միջազգային շուկային վրայ՝ կը ստեղծէ համատարած տագնապը, երեւան բերելով անգործներու հսկայ բանակ մը։

Ամփոփ, հետեւեալ կերպով կարելի է ներկայացնել կացութիւնը.— Հսկայ մթերքներ, պատրաստ ծախուելու մէկ օրէն միւսը. գիներու անկում. յարաճուն անգործութիւն. այսինքն՝ նուազում գնումի կարողութեան։

Եւ սակայն, այնքան ալ դիւրին չէ ընդհանուր տագնապին վերագրել միակ պատճառ մը։

Գրեթէ պարտադիր կապակցութեան եւ անխուսափելի հաղորդակցութեան ներկայ շրջանին, միջազգային անդրադարձումները կը կազմեն թնճուկ մը, որուն գլխաւոր թելը կը մնայ ծածուկ մարդկային տեսութենէն։ Ընդհ. կերպով կարելի է տագնապը վերագրել քաղքենի կարգերու, հաստատութիւններու եւ կազմակերպութիւններու մեկնակէտին, եւ ըսել թէ խախտած է արտադրութեան եւ սպառման հաւասարակշռութիւնը եւ թէ գերարտադրութիւնը իբր վտանգ կը ներկայանայ ո՛չ թէ բուն իսկ սպառման պահանջներուն, այլ անոր կարելիութիւններուն հանդէպ։

Մ. ԱՐՍԷՆ

ԽՈՐՀՐԴ. ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Նոր հասած փախստականի մը տեղեկութիւնները)

ԹԱՒՐԻԶ.— Խորհրդային Միութեան մէջ նեպի շրջանում, աշխատաւոր գիւղացիութիւնը իր եռանդուն աշխատանքների շնորհիւ յաջողութիւն ունեցաւ որոշ չափով կազդուրել իր տարիների ընթացքում քայքայուած տնտեսութիւնը։

Զնայած նեպի շրջանում կառավարութիւնը ոչ մի խնայողութիւն չէր անում աշխատաւոր գիւղացիութեանը հարկերի կողմից, բայց եւ այնպէս այդ հարկերը այնքան էլ չէին աղդում գիւղացու վրայ. որովհետեւ նա իւր աչքի առաջ տեսնում էր ազատ շուկան։ Գիւղացին այն ժամանակ ունէր, իր կարիքներից աւելորդ մնացած ապրանքը ազատ շուկայ հանել եւ ծախել. երկար տարիներ սոված եւ մերկ մնացած քաղաքին, որը գայլի նման կլանում էր բոլոր գիւղատնտեսական մթերքները, գիւղացու համար շատ հաճելի գներով։ Եւ հէնց այդ հաճելի գիներն էին որ գիւղացին կարողանում էր զարկ տալ իւր տնտեսութեան զարգացմանը։

Նեպը ունէր իւր լաւ եւ վատ կողմերը գիւղացիութեան համար։

Լաւ կողմը այն էր, որ գիւղացին իրաւունք ունէր կազդուրելու, հարստանալու, նոր-նոր գիւղատնտեսական ճիւղեր յայտնաբերելու, անմիջական կապ ստեղծելու քաղաքի հետ, իւր աւելցուք մթերքները քաղքին տալու եւն. եւն.։ Իսկ վատ կողմն էլ այն էր, որ գառը գայլի համար շատ էր չաղանում։ Կառավարութիւնը ամէն օր իր վիճակագիրների միջոցով կարողանում էր իմանալ թէ գիւղացին որչափ է հարստանում եւ ինչ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի աւելի եւս հարստանայ։ Գիւղացին էլ այս բոլորը վերագրում էր կառավարութեան բարիտրամադրութեան, երբ թէկառավարութիւնըշահագրգռուած է իւր երկրի գիւղացիութեան հարստացմանը, խեղճ գիւղացին էլ չէր մտածում որ գայլը միայն իւր փորի համար է մտածում։ Որպէսզի չաղ եւ առատ տեղ ընկնի սոված չմնալու համար, խորհրդային գայլերին այն ժամանակ հարկաւոր էր նման քաղաքականութիւն, որպէսզի գառները չաղանային եւ մի գեղեցիկ օր յարձակուել եւ կլանել այդ բոլորը։

Այն չափով ինչ չափով որ կառավարութիւնը մտադրել էր կլանել, չյաջողուեց նրան, որովհետեւ գառը իրեն մահին արթուն էր։ Գիւղացին երբ մի փոքր հոտ առաւ կառավարութեան գաղտնիքների մասին, աննկատելիօրէն սկսաւ հաշուեյարդարի ենթարկել բոլոր այն աւելորդ ստացուածքները, որը կազմում էր խորհրդային իշխանութեան թշնամին։ Ի հարկէ չպէտք է մոռանալ որ այդ հոտը միայն խելացի մարդիկ շնորհք ունեցան առնել։ Հէնց այն միամիտ գիւղացիներն էին որ համարուեցան «կուլակ»ներ եւ իրենց ամբողջ գոյքով գայլի բաժին դարձան։

Երբ սկսան համատարած «կոլլեկտիվացման» աշխատանքները կատարել, այդ ժամանակ պարտադրեցին բոլոր գիւղացիներուն մտնել հաւաքական տնտեսութեան շարքերը։ Զանազան նըշանախօսքերու տակ խեղճ միամիտ գիւղացիութեան թալանեցին եւ իրենց տներից աքսորեցին զանազան վայրեր։ Իսկ այն գիւղացիները որոնց մուտքը «կոլխոզ»ի մէջ ազատ էր, նրանք էլ կամ ծախել փճացրել էին իրենց գոյքը կամ թէ ստիպուած եղան մտցընել կոլլեկտիվի մէջ։

Այն ինչ որ մտցրել էին «կոլխոզ»ի մէջ, նա արդէն համարւում էր հաւաքական սեփականութիւն, ինչպէս եւ իրենք։ Կառավարութիւնը այդ ժամանակ գտաւ որ եզներ, ձիեր, հացահատիկներ կոլլեկտիվների համար աւելորդ են եւ այդ բոլորը վերցրեց իրեն, որու փոխարէն տուեց չափազանց թանգ գներով գիւղատնտեսական մեքենաներ։ Խեղճ գիւղացին ինչ կարող էր ասել, նա արդէն դարձել էր կառավարութեան համբակ ձին։ Կառավարութիւնը ուր որ ուզէր այնտեղ կը քշէր։

Այն մեքենաները որ տուել էր կառավարութիւնը, կոլխոզը իրաւունք չունէր ծախելու կամ որ եւ իցէ ուրիշ բանի գործածելու։ Այդ մեքենաները կազմում էր պետական գոյք որպէս գրաւական թղթադրամի կամ խաղաթղթերի։ Եթէ մի որ եւ իցէ գիւղացի յանդգնէր կոլխոզի շարքերից հեռանալու, նա զրկւում էր ամէն ընչից, նոյն իսկ իր հողաբաժնից, որը կազմում էր խեղճ գիւղացու բախտը։

Այս վիճակից ելնելու համար, գիւղացին պէտք է մի կոպիտ միջոց գտնէր եւ գտաւ։ Խորհրդային երկրի բոլոր վայրերում գիւղացիութիւնը սկսեց ըմբոստանալ կառավարութեան դէմ, որը կառավարութեանը շատ մեծ հարուած պատճառեց, համարեա խորհրդային իշխանութեան տասը տարուան դրած պատնէշը փճացըրեց միանգամայն։ Խորհրդային կառավարութիւնը տեսնելով որ իրեն գործը վատ է գնում, յայտարարեց նոր նոր օրէնքներ, նոր նոր ներումներ։

Գիւղացիութեան եւ կոլեկտիւի շարքերը մտնելը դարձուցկամաւոր, տեղերից աքսորված կուլակներինվերադարձուց իրենց վայրերը եւն.։

Գիւղացին այս բոլոր «շնորհ»ները լսելուց յետոյ, կոլխոզները լուծեց։ Այն բոլորը ինչ որ գիւղացին հետը բերել էր, հետը տանել չէր կարող, որովհետեւ արդէն պետականացուած էր։ Գիւղացին կոլեկտիւի շարքերից դուրս եկաւ իր հին վարտիկ շապիկով եւ այս բոլոր երեւոյթները պատճառ եղան բանւորութեան քանակի աւելացմանը։ Իսկ գիւղում մնացողն էլ միայն իր գոյութիւնը պաշտպանելու համար մտածեց գտնել որեւէ աշխատանք եւ որ եւէ տեղ։

Գիւղացուն արդէն հայելու նման պարզ դարձաւ կառավարութեան գայլ լինելը եւ իրեն էլ գառ լինելը։

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՕՅՊՈՒՆ

Միլլիէթ յունուար 26էն սկսաւ հրատարակել այս վերնագրով իր յօդուածաշարքին երկրորդ մասը։ Կը թարգմանենք գլխաւոր կէտերը.—

Հօյպունի Սուրիոյ մէջ կազմուիլը շատ նպաստաւոր եղաւ ֆրանսացիներու համար։ Թուրքիոյ հանդէպ Սուրիացիներու ցոյց տուած հակումը օր մը կրնայ յանգիլ այս երկու ազգերու զինակցութեան։ Ասոր առաջքն առնելու եւ երկու կողմերը տեւականօրէն անհանգիստ պահելու համար, ֆրանսացիները ծրագրեցին Հայերը բնակեցնել սահմաններու մօտերը։ Այսպէս, 450 հայ ընտանիք տեղաւորեցին Անտիոքի եւ Մերսինի շրջակաները. իսկ վերջերս ալ 1500 ուրիշ հայ ընտանիքներ տեղաւորեցին։ Այս Հայերը գրեթէ բունի բերուած էին Յունաստանէն, Պուլկարիայէն եւ Թուրքիայէն։ Հայերու այս համախմբումը քանի մը տեսակէտով ֆրանսացիներուն կը ծառայէր։

Ա — [illegible] պատրաստել այն յարձակումը, զոր Քիւրտերը եւ Հայերը պիտի կատարէին Թուրքիոյ վրայ։

Բ — Այս Հայերը ցոյց կը տրուէին իբրեւ մարդիկ զոր Թուրքերը ամբողջովին կողոպտած եւ վտարած են։ Այս իմաստով քարոզութիւն կատարուեցաւ եւ մինչեւ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմում եղաւ։

Գ —Հայերուն կարեւոր դիրքեր տուին Սուրիոյ մէջ. անոնց առջեւ բացին առեւտրական ամենակարեւոր աղբիւրները, զանոնք երեսփոխան եւ կառավարական մեծ պաշտօնատար դարձուցին, որպէսզի Սուրիացիները Հայերով զբաղին եւ ազատ թողուն զիրենք (ֆրանսացիները)։

Դ. — Թուրքեւսուրիական վերջին սահմանագծման միջոցին, ֆրանսացիները պնդեցին որ Թըրքաբնակ 100 գիւղեր Սուրիոյ մնան։ Անոնց նպատակն էր այս ձեւով հնարաւորութիւն տալ Հօյպունի որ կապ պահպանէ Թուրքիոյ հետ։

Մինչեւ Արարատի դէպքը, ֆրանսացիները մեծ օգնութիւններ ըրին Հօյպունի։ Երբ Արարատի դէպքը սկսաւ, դրամը հայթայթելու գործը ստանձնեցին՝ Հայերու կողմէն փարիզի դաշնակ կեդրոնին անդամներէն Ջամալեան, Քիւրտերուն կողմէն՝ Պէտրխանի Սիւրէյա։ Ջամալեան պտըտեցաւ Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Եգիպտոս, ճառեր խօսեցաւ, յօդուածներ գրել տուաւ, բայց Հնչակներու տեւական քննադատութեանց եւ լուսաբանութիւններուն հետեւանքով, ան չկրցաւ յուսացածին չափ դրամ հաւաքել։ Հայ Կ. Խաչի համար կամաւոր արձանագրելու ձեռնարկն ալ գրեթէ արդիւնք չտուաւ։

Սիւրէյեան ալ գնաց Ամերիկա եւ յաջողեցաւ բաւական դր... ապահովել. մասնաւորաբար Ցի... րոյիթի մէջ։

Արարատի դէպքերուն թագքին, իրենց արբանեակն... կրակին տակ թողլով Պարսկա... փախան հետեւեալ պետերը.—

Պրօ Հասօ Թէլլի (Արարատի շրջանակին կուսակալը), Իհս... Նուրի (Հօյպունի արտակարգ ... միսէրը եւ Արարատի վերին հ... մանատարը), Սըմըքանցի Թի... (Արարատի ոստիկան-զինուոր... հրամանատարը), Ֆերզէնտ... բեւելեան եւ հարաւային ճակ... հրամանատարը), Շէյխ Ապ... Գատիր (Շէյխ Իւլ Իսլամ եւ ... բեւմտեան ճակատի հրամա... տար), Շէյխ Թահիր (արտ... կազմակերպութեան եւ ... պաշտօնեայ), Շէյխ Ապտիւլ... հապ (ներքին նախարար)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԸՍՏ ԿԱՄՍ ՏՆԻԼ

Հայաստանի մէջ հիւանդ... թիւն մը կայ, որ կը կոչուի ... րագիրի հիւանդութիւն։ ... բոլշեւիկները վարակուած ... բոլորն ալ։ Անոնց միակ հոգ... ծրագիր մշակել թէ գալ տա... քանի՞ փութ ցորեն պիտի ... ձեն, քանի՞ փութ պղինձ պ... պատրաստեն։ Եւ ահա ծրա... մըն ալ մշակած են, սահմ... լով նոր ծնելիք կենդանի... թիւը (Խորհր. Հայաստան, յ... ուար 11)։ Մենք չենք գի... թէ կենդանիները ըստ կամս ... ծնի՞ն։ Խորհրդային վարչաձ... է պատճառը այդ հրաշքին։

Ինչ որ ալ ըլլայ, գրուած է «Կոլտնտեսական սիստեմի ան... սուններու թիւը հասցնել՝

Ձիերինը 3307 գլխից ... չեւ 6000 եւլն.։ Հայաստան... ձիերուն թիւն է 47,0... ...հասցուի 51,000 Ձիերո՞ւն ալ բռնութիւն։

ԳԻՆԻՆ ԱԼ ԿԸ ԲՌՆԱԳՐԱՒԵ...

Եւ ի՞նչպէս։

Ցորենի պետական բռնագր... ումէն յետոյ, ահա հայ գիւղ... ցիին գինին գրաւելու փորձ... յանուն բոլշեւիզմի։

Աշտարակի գիւղատնտես... կանները դեկտեմբեր 23ին, ... ռանց նկատի առնելու գիւղ... ցիին տնտեսական կացութ... նը, կը մտնեն տուներէն ներ... կը խուզարկեն մառանները, ... կնքեն գինիին կարասները, ... րոշ ձեռքէն ստորագրութ... կ'առնեն, որ յօժար կամք... գինին տուած է գիւղատնտես... կան ընկերութեան։

Այսպէս գրաւած են 50 ... գինի Վարդ Յակոբեանի տ... նէն։ Սարգիս Սարգսեան իր ... բաժին ինկած գինիի պահ... յանձնած ըլլալով հանդերձ, գի... ղատնտեսականները տունը ... մտնեն եւ ամբողջ ունեցածը ... կնքեն։ Յետոյ կը ջարդեն Գ... գէն Ալեքսանեանի տանը դ... ռը, կը կոտրեն, ներս կը մտնեն եւ կը կնքեն գինիի կարաս... րը։ Բռնութեամբ կը մտնեն Ա... նան Թումասեանի տունը եւ ... կնքեն գինին։ Այսպէս գի... գրաւելու համար կը մտնեն 50... 600 տուն։ Եւ աղքատի տու... Այսպէս կը գրէ Խ. Հայաստա... (11 դեկտեմբեր)։

ԴԱՏԱՍՏԱՆ

Բասարգեչարի մէջ թատ... րական եղանակով դատուեց... գիւղացի Ստեփան Նուրոյեա... հետեւեալ ամբաստանութիւ... ներով.

1.— Դիտմամբ չցանեց իր ... հեկտար հողը.

2.— Ցորենը եւ կաթը չյան... նեց կառավարութեան.

3.— Մէկ տարուան մէջ մոր... թեց 20 խոզեր եւ 160 փոք... անասուն.

4.— Տունէն գտնուեցաւ հրացան։

Այս խենդենալիք ոճիրնե... րուն համար Հայաստանի բարձ... դատարանը գիւղացին դատա... պարտեց 9 տարի բանտարկ... թեան եւ գրաւեց անոր բո... լոր ունեցածը։

ԹՂԹԱՏԱՐԸ ՉԻ ԳՈՐԾԵՐ

[illegible] «Խորհրդ. Հայաստան» (13 [illegible]) կը գանգատի.

— «Մեզ մօտ փոստի աշխատողները գտնւում են անկարգ վիճակում։ Որովհետեւ մենք [illegible] փոստային գործում [illegible] աշխատաւորներ։ Ցետոյ [illegible] մի մասը բարեխղճութեամբ չի կատարում իր պարտականութիւնները»։

[illegible] ի՞նչ կը պատահի։

[illegible] Վեդի Բասարին ենթակայ [illegible] թերթերը կը ղրկուին [illegible] Ղամարլու, Դավալուինը՝ Ղամարլու, Աղբաբայինը՝ Ղամարլու, Հրազդանինը՝ Ղամարլու։

[illegible] Վեդի Բասարի Ջամուշ Բա[illegible] գիւղի թերթերը կը ղրկուին Ղամարլու, յետոյ նորէն Վեդի։ [illegible] օրինակներ դուք կը գտնէք ամէն օր ամէն թղթատարատան մէջ։ Նոյն բաները կը պատահին նաեւ նամակի, [illegible] ներու եւ հեռագիրներու համար։ Ղրկուած դրամներն ալ [illegible] հասնիր իրենց տիրոջ [illegible]։

ՎԻԺԱԾ ՓՈՐՁ ՄԸՆ ԱԼ

Պարտադիր ուսման որոշումը պիտի վիժի շուտով, ինչպէս կը [illegible] «Խորհր. Հայաստան» (30 դեկտ.)։

Դեկտեմբեր 28ին պարտադիր ուսման յանձնախումբը ժողով գումարեց Երեւանի մէջ։ Նախագահը, Ա. Երզնկեան խոստովանեցաւ որ յանձնախումբը ոչ մէկ գործ կատարած է այդ ուղղութեամբ։ Այս ժողովէն կը բացակայէին Երեւանի ազդեցիկ [illegible]մէմբերը, — Գուլոյեան, Գու[illegible]եան, Ս. Սարուխանեան, Ակո[illegible], Լ. Ղազարեան, Մակինցեան, [illegible]յեան, Դանղեան, Վ. Մամիկոնեան եւ Պ. Մկրտչեան, եւ այս [illegible] բացակայութիւնը կը ցուցնէ թէ ի՞նչ արժէք կուտան [illegible]ները պարտադիր ուսման ո[illegible]։

[illegible] կրթական գործավար [illegible] Ղազարեան լաւատես կը թուէր, [illegible] յայտարարեց թէ մինչեւ այժմ վարժարան մտած են 101 հազար երախայ (8—10 տարեկան) եւ 15,000 պատանի։ Ուսուցիչներու հարցն ալ այնքան յուսահատական չէ։ Սակայն եւ այնպէս պարտադիր ուսման հարցը, [illegible] գործավարը, կը գտնուի [illegible] իրական վտանգի մը [illegible], որովհետեւ դպրոցները կառուցուած չեն, շէնքերը չեն [illegible] կամ գոհացներ, գրենական պիտոյքները կը պակսին, եւ ամէնէն կարեւորը՝ սնունդի եւ հագուստի կարօտութիւնը ծայր [illegible]աստիճան է։ Դպրոցները վառելափայտ չունին եւ փոքրիկները կը [illegible]դողան ցուրտէն։

Որոշուեցաւ նոր ծրագիր մը մշակել, իրագործելու համար պարտադիր ուսման որոշումը։

ԼՈՒՌ ՊԱՅՔԱՐ

Հայ գիւղացին, նոյն իսկ անոնք որ կոմունիստ արձանագրուած են, լուռ եւ կրաւորական ձեւով կը շարունակեն պայքարը կոմունիստ կուսակցութեան ներքին քաղաքականութեան դէմ։

Այսպէս խորհրդ. Հայաստան կը պատմէ թէ Ն. Բայազետի Քիզաշլուղ գիւղին կոմունիստներէն Ա. Պետրոսեան, Ե. Վարդանեան, Բ. Պետրոսեան, Օ. Աթայեան եւ Ն. Աթայեան, չեն ուզեր համայնացնել իրենց անասունները, մինչ կողմէ կոլխոզին ոչխարները կը մորթեն ու կ'ուտեն։

Խաթունարխ գիւղէն կոմունիստ Ա. Բանդալեան ամէն գինով չէր ուզեր համայնացնել իր 5 լիտր այգին։ Դիմեց ամէն միջոցի, որպէսզի քայքայէ գիւղին հաւաքական տնտեսութիւնը։

Քէօրփալու գիւղին նախագահը, առանց հրաժարելու կոլխոզէն, զարտուղի ճամբաներով կ'աշխատի քայքայել կոլխոզը։ Որպէսզի կոլխոզը վարկաբեկուի եւ գիւղացիները անգամ չարձանագրուին, դիտմամբ կ'ուշացնէ քաղհանը, այսպէս 12 հեկտար բամպակը թողլով խոտերուն մէջ, որ փճանայ։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Խանջեանի իշխանութենէն դժգոհները հետզհետէ երեւան կ'ելլեն եւ անմիջապէս կը խեղդուին։

Դժգոհներու այդ խմբակին կը պատկանին Առոմեան Յովհաննէսը եւ Գիւլջանեան Արտաշէսը։ Կաշեգործարանի բջիջներուն մէջ դժգոհները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Ցիշենք Աղասի Ալեքսանեանը, Դուրգէն Միրզոյեան, Գր. Ղազարեանը, Սարգիս Սարգսեանը եւ Շմաւոն Յակոբեանը։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ

[illegible] խորհուրդներու ընտրութեան ժամանակ է։ Տեսակ մը եռուզեռ կայ գիւղերուն մէջ։ Այս այն ժամանակն է, երբ հայ գիւղացիին սիրտը անգամ մըն ալ կը դողայ, որովհետեւ կոմունիստները նոր թշնամութիւններու կը սկսին՝ յաջողցնելու համար իրենց ընտրութիւնները։

Բասարգեչարի մէջ ընտրական յանձնաժողովը քուէ տալու իրաւունքէն զրկած է բոլոր այն գիւղացիները որոնք եկեղեցի կ'երթան ու շարունակ կ'երգեն։

Երեւանի եւ Լէնինականի մէջ ընտրական յանձնաժողովը տեսաւ որ զանազան կեղծ անուններով քուէի իրաւունք ստացեր են 276 հոգի։ Այս մարդիկը իրբեւ սեփականատէր աքսորուած էին Ռուսիայէն եւ դրացի հանրապետութիւններէն։ Եւ ահա այս ուսւ, թուրք եւ վրացի աքսորական կուլակները Երեւան հաստատուած, վերստացեր են իրենց իրաւունքները։ Լաւ բտն։

ՌԱՄԶԻՆԸ ԿԸ ՓԱՅՓԱՅԵՆ

Միայն Միացեալ Նահանգները չեն որ այլանդակութեան համբաւով կրնան պարծենալ։ Ռուսիա այս տեսակէտէն ամէնէն վտանգաւոր մրցորդն է Ամերիկայի, որուն սկսած է քար հանել։ Դեռ չէ մոռցուած Մոսկուայի նշանաւոր դատը (վերջինն անշուշտ) ուր ճարտարագէտներ եւ գիտականներ կը դատուէին իբր հնգամեակին դէմ դաւողներ եւ օտարներու հետ հակախորհրդային կապ հաստատողներ։ Անոնք մահուան դատապարտուելէ յետոյ, շնորհիւ արժանացեր եւ ղրկուեր էին հեռաւոր վայրեր, շարունակելու իրենց աշխատանքը։

Հիմա կ'իմացնեն թէ Ռամզին գլխաւոր հերոսը մեծ շնորհներու կ'արժանանայ հակառակ իր դէմ դրուած աքսորի վճռին։ Ցաճախ իր ծառայութեան պէտքն զգալով, բոլշեւիկները զայն կը փոխադրեն տեղէ տեղ, մեծ պատիւներով նոյնիսկ Մոսկուա, եւ թոյլ կուտան որ ճառեր ալ կարդայ։

Նոյն իսկ անոր բնի բնակարանին մէջ, գիտական աշխատանոց մըն ալ կազմակերպած են։

ԻՏԱԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Ամերիկացի զօրավար մը, Պիւթլէր ճառի մը մէջ յայտնած էր թէ Մուսոլինիի խմորն ունեցող մարդոց հետ անկարելի է զինաթափութեան մասին խօսիլ եւ թէ ան յարմար առիթին կը սպասէ նոր պատերազմի մը ձեռնարկելու համար։

Իտալիա բողոքած էր զօրավարին այս յայտարարութեան դէմ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը ցաւ յայտնելով մէկտեղ, որոշեց պատերազմական ատեանի յանձնել զօրավարը։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը Մէճլիսին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն համաձայն, այն օտարականները որոնք հողային կալուածներ ունին Պարսկաստանի մէջ, պարտաւոր են ծախել երեք ամսուան ընթացքին եւ կամ զանոնք ենթարկել կառավարական գրաւման, ստանալով փոխարժէքը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

La République Enchaînée, Թուրք ընդդիմադիրներու փարիզի օրկանը, իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ «Թուրք քաղաքական փախստականներու Միջազգային Միութեան հետեւեալ կոչը.

—«Թուրք քաղաքական փախստականներու Միջազգային Միութիւնը, հաստատելով որ քէմալական դիկտատորութեան տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը ամբողջական եւբացարձակ սնանկութեան առաջնորդած է երկիրը, թէ քէմալական զանազան պիւտճէները, որոնք խաբէութեամբ հաւասարակշռուած են իրականին մէջ երբեք գոյութիւն չունեցող եկամուտներով, իբրեւ հետեւանք ունեցած են կամաց կամաց ձեռքէ հանել ազգային հարստութիւնը օտար մեծ ընկերութեանց յանձնուած մենաշնորհներով, թէ այդպիսի պայմաններու մէջ նոր փոխառութիւն մը, առանց հասոյթի նոր աղբիւրներ ստեղծելու — ինչ որ անկարելի է այժմ — իբրեւ հետեւանք պիտի ունենայ պետութեան պիւտճէին վրայ աւելցնել նոր բեռ մը զոր անկարելի է վճարել։

Ասկից զատ, հաստատելով այդ նոր փոխառութիւնը որ սահմանուած է ոչ թէ հանրօգուտ շինութեանց եւ հետեւաբար ազգային հարստութեան յաւելման, այլ լեցնելու պիւտճէին յարաճուն բացը, թէ այդպիսի քաղաքականութեան մը հետ, որ գիտակցաբար երկրին ապագայ շահերը եւ գալիք սերունդը կ'ենթարկէ դիկտատորական վարչաձեւի մը յարուցած դժուարութիւններուն, տեղի կ'ունենայ նաեւ խելագար մսխում մը հանրային դրամի, իշխանութեան գլուխ գտնուող մարդոց կողմէ։

Կը յայտարարէ թէ այս պայմաններուն մէջ եւ ներկայ կառավարութեան կողմէ կնքուած փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ իբրեւ մասնաւոր վարչաձեւի մը կողմէ եւ անոր համար եղած, թէ անոր պատասխանատուութիւնը պիտի կրնան ստանձնել Թուրքիան ինչպէս նաեւ քէմալական դիկտատորութեան յաջորդելիք սահմանադրական կառավարութիւնները, եւ թէ բովանդակ վտանգն ու կորուստը կը պատկանի փոխատուներուն»։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Էնկիւրիէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, ֆրանսացի զօր. Ֆրանշէ տ'Էսփրէ սահմանագլխին վրայ Տէր Զօրէն անցած ատեն Չէրքէզ Էտհէմի հետ գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած է։ Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Ցունաստանէն վտարուածներու Սուրիա երթալուն յօժարութիւն չէ յայտնած սուրիական կառավարութիւնը։

Ասոր փոխարէն Արեւելեան Յորդանանի կառավարութիւնը լաւ ընդունելութիւն ըրած է անոնց։ Կը հասկցուի որ Արեւելեան Յորդանանի կառավարութեան այս որոշման մէջ դեր ունեցած է հոն գտնուող րիզա Թէվֆիք։ Կը հաղորդուի նաեւ թէ այս կերպով Ցունաստանէն վտարուած 150ները եւ հոն գտնուողները միանալով Սինճան պիտի անցնին եւ հոն ֆրանսացիներուն՝ Եէզիտիներէն ապահովելիք ուժերուն մասնակցութեամբ՝ Թուրքիոյ անդորրութիւնը վրդովելու համար կազմակերպութիւն պիտի ընեն։

«ԼԻՐԲ ՄԸ»

«Ագշամ» այս խորագրով կը գրէ.—

Ոստիկանութիւնը Խաչիկ անուն լիրբ հայ մը ձերբակալած է։ Այս լիրբ «հէրիֆ»ը գլուխը տաքցնելէ վերջ, Ետիգուլէ–Պողոտային վրայ, Օսմանիսրճարանը երթալով սկսած է պոռչտալ, եւ երբ զինքը աքացիներով դուրս հանել կը փորձէին, դուռին ապակիները կոտրելով պոռացած է.

— «Էհ, աչքերնիդ բացէք։ Թուրք Հանրապետութիւնը մեռած է այլեւս։ Աշխարհքի երեսը այս անունով կառավարութիւն մը գոյութիւն չունի։ Թուրք չէ՞ք բոլորդ ալ կրօնքը, ազգութիւնը... Մենք Հայ ենք։ Հայութիւնը ձեր կարծածին չափ մեռած չէ։ Դաշնակ կառավարութիւնը մօտերս մեր ամբողջ երկիրը պիտի գրաւէ, վրէժնիս պիտի լուծէ։

«Խաչիկ սրճեփ Օսման եւ աչկերտ Խպրահիմ էֆէնտիները ծեծած ու զինքը ձերբակալելու եկող ոստիկան Խալիլն ալ կուփի հարուածով մը գետին տապալած վրան խոյացած, սուրը մէկջքէն հանած ու սրունքէն վիրաւորած է։ Խաչիկ պահականոց տարուած է։»

«Միլլիյէթ» այս դէպքին առթիւ կը գրէ.

— Չենք գիտեր թէ Խաչիկի մասին դատական հետապնդումները ինչի՞ պիտի յանգին։ Բայց Խաչիկի կողմէ ըսուած եւ լեզուագարութիւն կոչուած խօսքերուն մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւած բան մը կայ։ Այն ալ այդ Հայուն Դաշնակներու մասին ըսած խօսքն է։ Պէտք կա՞յ յայտնելու թէ ինչ կը նշանակէ այդ։ Մեր երկրին մէջ տեսակ տեսակ փրոփականտներ կը կատարուին եւ տեղ տեղ թոյն կը սրսկուի։ Ահա այս Հայն ալ ցոյց տուած եղաւ որ Դաշնակներու անունով այս երկրին մէջ ինչե՛ր կը թելադրուին ասոր անոր։

Ատենէ մը ի վեր մեր թերթին մէջ խիստ ձեռնհաս լեզուով մը կը խօսուի այս տեսակ թշնամական փրոփականտներու վրայ։ Այսօր նորէն մեր Բ. էջին մէջ մեր հրատարակել սկսած «Դաշնակ–Հօյպուն» յօդուածաշարքին Բ. մասին եթէ հետեւիք, պիտի տեղեկանաք շատ մը ճշմարտութեանց։ Մեր յօդուածաշարքին ոստիկանական պարզ դէպքի մը հետ զուգադիպումը իսկապէս կարեւոր պարագայ մըն է։

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ ՇԱՄԼԵԱՆ
եւ
ՄԻՍԱՔ ՎԱԳԱՍԵԱՆ

Ամուսնացած

8 յունուար 1931 — Նիւ Եորք

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ մարզպանութեան կողմէ պատրաստուած է խնամուած վիճակագրութիւն մը, հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող երկիրներու տարածութեան եւ բնակչութեան մասին։

Ըստ այդ տեղեկագրին հովանաւորեալ երկիրներու տարածութիւնն է 150 հազար քառ. քիլոմեդր. ասոր 127 հազարը Սուրիա, 10,500 Լիբանան, 6,500 Լաթաքիա, 6 հազար Ճէպել Տըրիւզ։

Սուրիոյ բնակչութիւնն է մէկ միլիոն 620 հազար հոգի, Լիբանանի 805 հազար, Լաթաքիա՝ 283 հազար, Ճէպել Տրիւզ՝ 60 հազար։

Ասոնցմէ հարիւրին տասն եւ երկուքը գիւղացիներ են, որով գիւղացիութեան ընդհ. թիւն է 720 հազար, 75ը քաղաքացիներ են, իսկ հարիւրին 13 պետէվիներ։

Մշակելի հողերու տարածութիւնն է մէկ միլիոն 350 հազար հեկտար Սուրիոյ մէջ, 250 հազար Լիբանանի եւ 250 հազար Լաթաքիոյ մէջ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ՆԻՍ.— Լսարանական Միութիւնս ձեռնարկած է գաղութիս կազմակերպութեան, ըստ ազգ. սահմանադրութեան։ Եւ նախնական աշխատանքներու ամենածանր բեռը իր վրայ առնելով, կը խնդրէ տեղւոյս բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէն որպէսզի երկերկու լիազօր ներկայացուցիչ նշանակեն նախնական խորհրդակցութիւն կատարելու համար։

Խորհրդակցութեան օրն ու վայրը առանձինն կը յայտարարուի։ Կը յուսանք նախանձախնդիր բոլոր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները ընդ առաջ կ'երթան եւ կ'օժանդակեն սոյն ձեռնարկին։

Վարչութիւն

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (10)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Լուռ էր ամէն ինչ։ Կեանքը կարծէք մեռած էր՝ ընդամէնն երկու օր առաջ այնքա՛ն կենսուրախ ու հաւատքով լի շրջանին մէջ։ Թուրք զօրքը քաշուեր էր։ Ցոյցի համար մի՛այն, երբեմն, երբեմն կեդրոնական դիրք գրաւող ամրոցի պարիսպին վրայ, իրենց ներկայութիւնը զգալի կ'ընէին անհատ կամ փոքրաթիւ թուրք պահակները։ Երթեւեկ չկար. միայն Նպաստամատոյցի Ամերիկացի պաշտօնեաները մերթ ընդ մերթ եւ անվստահ քայլերով, քաղաքի եւ ձորի որբանոցները կ'այցելէին։

Նոր մարախ մը։ Նոր բանակ մը։ Զօրք չէր ան. Ցինուած չէր եւ ոչ ալ սրարշաւ թափով մը գինով՝ կազմակերպուած ահարկու բազմութիւն մը։ Ամէն տեղ ծածկուեցաւ մարդակերպ մարախով մը, — բայց ի՛նչ մարդակերպութիւն...։ Հողի տակ, հող ծծելով կեանք ապրած մարդկային այլակերպներու երամակ մը։ Մերկ, մահաբուրօրէն տժգոյն, կեանքի հարուածներէն կոած ու կքած տարէց մարդոց անվերջ ամբոխ մը, որ կը շարժէր առանց կարգի, առանց ընկերական կամ գործակցական գիտակցութեան, մարդ պիտի փորձուէր մտածել նաեւ՝ առանց բնազդի։

Բանակին համար անպէտ, տարին տասներկու ամիս քաղցի, ցուրտի եւ հալածանքի տակ խամրած թուրքերու, քիւրտերու եւ Չէրքէզներու՝ մեր չորքոտանի նախահայրերուն կերպարանքն հագած դանդաղաշարժ թափառաշրջիկներու անկարգ եւ անդեկ կարաւան մը։ Հագուստ չէր անոնց հագածը, այլ քրտինքէն ու փոշիէն փտած կարկտաններու փալան մը՝ վտիտ թելով մը իրար միացուած, միշտ պատրաստ չնչին ուժէ մը հազար կտորներու վերածուելու։ Մարդկային դէմք ու կերպարանք չկար անոնց վրայ, այլ թաւախիտ ու ժանտատեսիլ փոքրիկ անտառ մը՝ բրդեայ այլանդակ հիւսքերու վերածուած երկար ու ցից մազերու։

Ամէն մէկը ինքն իրեն ընկեր, հին եւ հազար մասերէ կազմուած «մէշօկ» մը մէկ ձեռքով կռնակէն կախ բռնած՝ թոյլ ու դալուկ ստուերի մը պէս գիծ մը կը բռնէր՝ կարծ ժամանակէն կարսի Չորի ամբողջ տարածութիւնը ծածկելու։ Հեռուն չէին նայեր։ Արագ չէին քալեր։ Ըտապելու մտահոգութիւն չէին մտներ։ Ժամն ու ժամանակը անոնց կը պատկանէր։ Բաներ մը կը փնտռէին, որովհետեւ, երբեմն-երբեմն գետին կը ծռէին, բան մը կը վերցնէին, ուշի ուշով կը դիտէին, կը փնթփնթային, պատահաբար բան մը կը նետէին իրենց «մէշօկ»ին մէջ, իսկ յաճախ մէկդի կը ձգէին հազիւ թէ դժգոհ իրենց կրած չարչարանքէն, կը վերսկսէին իրենց ուղղութենէ զուրկ ճամբան, ուր ուրիշներ գացին նոյն փորձն ընելու իրենց թողած անպէտ իրերուն վրայ եւ իրենց պէս շարունակելու իրենց աննպատակ չուն։ Կարծէք ո՛չ մարդ էին եւ ո՛չ անասուն։ Ոչ մէկը դիտելու եւ գտնելու բնազդը կ'արտայայտէին եւ ոչ միւսին կասկածող, խրտչող բնաւորութիւնը։ Կռնակներէն կախ ինկած ազգուն «մէշօկ»ները կ'ապացուցանէին կրողները պարզ չորքոտանիներ չէին, ստամոքսի պահանջի նախատեսութեան զգացում ունէին, բայց այնքա՛ն տարրական չափով եւ այնքա՛ն պարզունակ ձեւով, որ բոլորովին տարբեր միջավայրի դիտողի մը համար պարզ մեքենականութեան մը, նախնական բնազդի մը գրեթէ աննպատակ կրկնումը կը թուէր։

Ահա՛ մէկը որ կանգնած է մեքենագէտներու շէնքի արեւելեան դրան առաջ իր վաթսունէն կոած ու թորշոմած, թէեւ բարձր հասակովը։ Ցնային կահ կարասիներու անպէտ աւելցուքներու խառնակ կոյտի մը դէմ, կը դիտէ, մերթ մէկ-երկու մատնաչափ կը ծռի, յայտնաբար հերթին ընտրութիւնն ընելու իրի մը, որ ո՞վ գիտէ քանի՛ քանիներու կողմէ հոն է լքուած, որպէս բացարձակապէս անարժէք։ Կրկին իր բնական դիրքին կը դառնայ, այս անգամ դէզին ուրիշ մասերը զննելու։ Նորէն ու նորէն նոյն անարժէք փնտռտուքը։

Ահա՛ երկրորդ մը Ամերիկացիներու բնակարանի հրապարակին վրայ։ Լայն աչքերով կը դիտէ մաքուր հագուած մարդիկը, փութկոտ երթեւեկութիւնը, ինքնաշարժերու եւ ձիերու աղմուկն ու վռնչիւնը, բայց կարծես ուրիշ աշխարհէ մը, հեռաւոր մոլորակէ մը եկած, կը նայի մանկունակ պարզութեամբ մը, ըսէք իւրացում մը ընելու ցանկութեամբ, բայց իսպառ կորսնցուցած նախաձեռնութեան ուժն ու կորովը։

Դեռ ուրիշ մը՝ Հայ որբերու ճաշարանի դրան առջեւ։ Ձախ ձեռքով բռնակի գրեթէ պարապ «մէշօկ»ը բռնած եւ աջը՝ չորցած ու մերկ զիստին վրայ ձգած աննպատակ։ Ուղտի մը այլանդակութեամբ կը դիտէ մաշած երախաներուն անկուշտ-անկուշտ ուտելը, խումբ խումբ երթեւեկը, լայն ու տխրաբոյր ծիծաղը եւ իր կեցած տեղին գամուած՝ կը մնայ երկար ու երկար։ Պահ մը կը փորձուիք խորհիլ թէ, ան իրեն ծանօթ, բայց շատոնց չտեսած երեւոյթի մը հետ գործ ունի, կ'ուզէ վերյիշումներ մը ընել, բացատրութիւններ մը տալ ինքնիրեն, բայց ուժէ եւ կարողութենէ զուրկ է։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

«Միլլիյէթ» կը գրէ թէ օգոստոսէն սկսեալ, օտարականները պիտի վայելեն բոլոր այն իրաւունքները, որոնք ճշդուած են միջազգային օրէնսդրութեամբ։

Իսկ «Ճիւմհուրիյէթ» կը հաւաստէ թէ այդ թուականէն յետոյ, օտարականները պիտի ենթարկուին Թուրք օրէնքներուն, որոնք կ'երաշխաւորեն իրենց անձերն ու ինչքերը։ Օտարականները Թուրքերուն պէս պիտի վայելեն ազատութեան վարչաձեւը զոր կ'երաշխաւորէ Հանրապետութիւնը։

Թուրք հանրային պարտքերը

Թուրք Հանրային Պարտքի Խորհուրդը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.— 1930 դեկտ. 23 թուակիր նամակով մը, Թուրք կառավարութիւնը յայտարարելով թէ 1928 յունիս 13ի պայմանագրութիւնը գործադրելու անկարելիութեան մէջ կը գտնուի, կրկին հրաւիրեց Պարտուց Խորհուրդը բանակցութեանց վերսկսիլ Էնկիւրիի մէջ. Թուրքիոյ պատքերը յարմարցնելու համար, երկրին տնտեսական ներկայ վիճակէն բխող անհրաժեշտութեանց։

«Որովհետեւ Թուրք Հանր. Պարտուց եւ պահանջատէրերու խորհուրդը իրաւասութիւն չունին պայմանագրութեան տրամադրութիւնները փոխող համաձայնութիւն մը կնքելու, նկատեցին թէ չեն կրնար պատասխանել Թուրք կառավարութեան հրաւէրին, ու որոշեցին ներկայ կացութիւնը տեղեկացնել պայմանագրութիւն ստորագրող ընկերութեանց եւ կազմակերպութեանց, որպէսզի կարենան հաւաքաբար քննել այս կացութիւնը և փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշեն ուղեգիծ մը»։

Ալպանիոյ երկրաշարժը

Երկրաշարժը կը շարունակէ պարբերաբար ցնցել Ալպանիոյ կարգ մը վայրերը։ Վերջին ցնցումներուն հետեւանքով, Քլաուզ գիւղին մէջ հինգ տուներ փլան։ Քորիցա քաղաքին մէջ, 70 տուներ փլած եւ 1000 տուներ անբնակելի դարձած են։ Խիստ ձմրան եւ քաղաքին բարձր դիրքին պատճառով, բնակչութիւնը կը տառապի ցուրտէն։ Փութկոտութեամբ խըրճիթներ կը կառուցուին 1000 հոգիի համար։ Դատական Նախարարին հսկողութեամբ, յատուկ յանձնախումբ մը կը ջանայ սննդեղէն ապահովել աղէտեալներուն, ինչպէս նաեւ վառելու փայտ, բժշկական օգնութիւն եւ ձրի դեղ ու դարման։

Նախորդ գիշեր, նոյն շրջանին մէջ, 8 թեթեւ ցնցումներ զգալի եղան յաջորդաբար։

Հնդկական դատը

Կը կարծուի թէ Հնդկաստանի նոր փոխարքան Լորտ Ուէլլինկթըն, անմիջապէս որ գործի գլուխ անցնի, առաջին պարտքը պիտի սեպէ հրաւիրել Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը որ հանդիպում մը ունենայ Լոնտոնի խորհրդաժողովի պատուիրակներուն հետ, խորհրդակցելու համար Անգլիոյ վարչապետին յայտարարութեանց մասին։

Սակայն, Պոմպէյի մէջ կը կարծուի թէ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը պիտի մերժէ փոխարքային այս հրաւէրը։

Միւս կողմէ սակայն, «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ իր խմբագրականին մէջ.— Կանտիի կողմէ մեր թերթին տրուած յայտարարութիւնները այն յոյսը կը ներշնչեն թէ Հնդկաստանի հարցը պիտի լուծուի խաղաղօրէն։ Շիտակ է թէ Կանտի վարչապետին յայտարարութիւնները կը գտնէ անյարմար, բայց Կանտի մեղմօրէն կ'արտայայտուի եւ իր դատաստանը վերջնական չէ։ Բանակցութեանց առջեւ դռները չեն փակուած. Լոնտոնի Խորհրդաժողովին ծրագիրը չպիտի մերժուի կտրուկ կերպով, այլ լրջօրէն վիճաբանութեան պիտի դրուի Ազգ. Խորհուրդի պետերուն կողմէ»։

Կանտի եւ անհնազանդութեան պայքարը

Պոմպէյի մէջ կը սպասեն Լոնտոնի խորհրդաժողովին պատուիրակներուն, որպէսզի հոն կազմակերպեն նոր խորհրդաժողով մը, որուն պիտի հրաւիրուին Կանտի եւ ազգ. խորհուրդի Գործադիրէն ուրիշ անդամներ, ինչպէս նաեւ Հնդկաստանի բոլոր կողմերէն գործի մարդեր։

Այս նկատումով ալ Հնդիկ առեւտրական սենեակներու տարեկան ժողովը տեղի պիտի ունենայ ո՛չ թէ Տէլհիի, այլ Պոմպէյի մէջ, այս հինգշաբթի օր։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Կանտի, որուն կարծիքը պիտի ուզեն առեւտրականները, թէ ի՞նչպէս պիտի կրնան սպառել իրենց հսկայ մթերքները որոնց գումարը միլիոն ոսկիի կը հասնի։

Կը կարծուի թէ, Կանտի համամիտ ըլլալով մէկտեղ տուրքերու վճարման դէմ, եւ նոյնիսկ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարի դադարման, երբեք տեղի տալու տրամադիր չէ օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթին մէջ։ Հնդիկ առեւտրականները, մասնաւորաբար այդ մասին պիտի խորհրդակցին եւ կասկած որ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդն իսկ, այս կէտին շուրջ երկուքի պիտի բաժնուին։

Լոնտոնի մէջ, կառավարութիւնը տենդագին կ'աշխատի գտնելու համար ձեւ մը, որով կարելի ըլլայ շարունակել Լոնտոնի խորհրդաժողովին աշխատանքները։

Ռուսիոյ փոխադրական տագնապը

Ռուսիոյ գործավարներու խորհուրդի նախագահը եւ Ստալին կոչ մը ուղղած են համայնավար, տնտեսական եւ փոխադրական կազմակերպութիւններուն, սէտիքաներուն եւ երիտասարդ համայնավարներուն, փոխադրութեանց մէջ աշխատանքի բարեկարգութեան մասին։

Կոչը կը հրահանգէ փոխադրութեան զանազան պաշտօնութեանց մէջ գործադրել կարգ մը միջոցներ, որպէսզի կարելի ըլլայ գոհացում տալ ազգային տնտեսութեան պէտքերուն։ Կոչը նկատի առած է փոխադրութիւն, զանազան ճիւղերու աշխատանքները, վերաշինութեան նիւթեղէնի յանձնում, վարիչ մարմնի կազմակերպում, վայրաշարժներու յատուկ կայքերու բարեփոխում եւայլն։

Երկաթուղային ամբողջ վարչութիւնը պիտի վերակազմուի եւ գործաւորներու աշխատանքի ու ապրուստի պայմանները պիտի բարեկարգուին։

Ներկայ տարուան ընթացքին, խորհրդային ճարտարարուեստը պարտաւոր պիտի ըլլայ յանձնել 1028 վայրաշարժներ՝ անցեալ տարուան 612ին փոխարէն, 60,000 բեռնատար վակոններ, անցեալ տարուան 17,500ի փոխարէն, 609,000 թոնօ փոխադրական նիւթեղէն՝ անցեալ 460,000ին փոխարէն։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան, նիւթ՝ հայերէնի դաս մը։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդրոն. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուա-Քոլոնպի Մասնաճիւղին անդամները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Place Bourgogneի հաւաքատեղին։ Բացակաները կը պատժուին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931

4 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1485 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՔ ԵՒ ՄԵՆՔ

«Միլլիյէթ» կը շարունակէ իր «յայտնութիւնները», սուտ-իրաւ իրար խառնելով:

Առաջին անգամ, երբ զբաղեցանք այդ հրատարակութեամբ, գիտել կու տայինք.

— «Խմբագրութեան ձեւէն բացորոշ կ'երեւայ որ, հայկական գրիչներ ալ — անշուշտ եւ տեղեկատուներ — խառնուած են այս քաղաքական վէպը լոյս աշխարհ հանելու»: (*Յառաջ*, 25 յունուար):

Աչքի առջեւ ունենալով յաջորդական հրատարակութիւնները, այսօր աւելի քան երբեք վճռականութեամբ կը կենանք այդ համոզման վրայ: Իբրեւ ստորագրութիւն, «Միլլիյէթ» երկու սկզբնատառեր ալ կը յիշէ (Հ. Ա.), որոնք բաւական թափանցիկ են:

Բայց մեզ հետաքրքրողը այդ չէ:

Հեղինակները հայ ըլլան թէ թուրք, մեր աչքին առջեւ ունինք շատ կոպիտ իրականութիւն մը, — թուրք մտաւորականութեան, թուրք մամուլին, թուրք վարիչներու մշտարթուն հետաքրքրութիւնը՝ հայկական անցուդարձերու մասին:

Իսկ առոր դիմաց՝ մեր զարհուրելի բոշայութիւնը: Խնայենք աւելի ծանր բառ մը:

Կարդացէք «Միլլիյէթ»ի շարքը եւ պիտի տեսնէք աղօտ հայելին՝ մեր այսօրուան իրականութեան:

Ամբողջ անուններ, դէպքեր, հրատարակութիւններ՝ նոյնութեամբ արտատպուած հայկական թերթերէն: Պատմութիւններ. վերագրումներ եւ եզրակացութիւններ՝ քաղուած զանազան գաղութներու հրատարակութիւններէն: Եւ, ինչո՞ւ չէ, թերեւս մատնութիւններ ալ:

Կարեւորը՝ թուրք թերթին հրատարակութեանց էութիւնը չէ: Ոչ ալ անոնց աւելի կամ պակաս վաւերականութիւնը:

Կարեւորը այն է, որ աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի թէ թշնամին օրը օրին կը հետեւի մեր բոլոր շարժումներուն, մեր խօսքերուն եւ գործերուն: Կը հետեւի, առանց դուրս տալու իր ո՛րեւէ գաղտնիքը:

Իսկ մենք, սանձարձակ նժոյգներու պէս, կ'արշաւենք աջ ու ձախ, թնդելով, գետին փռելով ինչ որ կը հանդիպի ճամբուն վրայ: Առանց աջ-ձախ նայելու: Վա՜յ, եթէ մէկը միւսէն ետ մնաց աստիճան մը աւելի բարձր պոռալու, բառ մը աւելի արտասանելու համար...

Ուրիշ անգամ ալ հարցուցած ենք.— «լէպլէպիճի»ն մե՞նք ենք թէ անոնք:

Մե՞նք, մեր թափթփած, «պաշըպօզուք» բարքերով. թէ անոնք՝ իրենց որսի շան հոտառութեամբ, լրջութեամբ եւ հետեւողականութեամբ:

Ամբողջ մեր հանրային կեանքը դարձեր է ձիարձակարան մը:

Գէշ երազէ մը արթնցողը աչքերը դարձած, արիւն-քրտինքի մէջ թաթխուած՝ կ'արշաւէ քառասմբակ: Միշտ ինքն իր հաշուին, առանց ո՛ր և է պատասխանատուութեան:

Քար մը գլորողը նախանձը կը շարժէ ուրիշներու:

Անշուշտ բոլորն ալ բարի միտքով — «ազգը փրկելու» առաջադրութեամբ:

Տեսակ մը տէրվիշներու պար, որ թոյլ չի տար բոլորտիքը նայիլ:

Իսկ առաջին խնդացողը բնականօրէն կ'ըլլայ թշնամին:

Մենք, մեր խառնիճաղանճ ժխորին մէջ, հոսանքն ի վար քշուելով, կը մոռնանք թշնամին: Իսկ ան — թուրքը — իր խորագէտ լռութեամբ եւ անդուլ գործունէութեամբ, դրամագլուխ կը հաւաքէ, միեւնոյն ատեն դիւային քրքիջներ արձակելով:

Թո՛ւրք եղիր եւ մի հրճուիր, տեսնելով պատկերը մեր այսօրուան իրականութեան: Վերէն վար: Կուսակցական շրջանակներէն մինչեւ բանկալը...

Կը հարցնենք նորէն,— անո՞նք ետ մնացեր են թէ մենք:

Անո՞նք են անսրբագրելի, անուղղայ, անբուժելի, թէ մենք՝ մեր այնքան փառաբանուած առաքինութիւններով:

Եւ մանաւանդ, անո՞նք են որ կը հետեւին, կը հետապնդեն, կը գործեն իրական գետնի վրայ, թէ մենք,— ջուր ծեծելով սանդին մէջ:

1908-1914ին ալ, մօտաւորապէս այս պատկերն ունէինք, — եւ առտու մը բռնուեցանք թակարդին մէջ: Ցանկարծակի:

Փոխուեցա՞ն պայմանները: «Ժողովուրդ էինք եւ թափառական դարձանք»: Պակսեցանք աւելի քան մէկ միլիոն: Մնացեալն ալ — արեւմտահայ զանգուածը — կը գալարուի կղզիուն արահետներու վրայ:

Բայց, չփոխուեցան մեր ունակութիւնները: Պայերուն մեղքերը կը շարունակուին աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ: Կը շարունակուին օտար հողի վրայ, աւելի զարգանալու տրամադրութեամբ:

Եւ հասեր ենք օրուան մը, ուր «Միլլիյէթ»ներն են որ կը գրեն մեր պատմութիւնը: Անշուշտ, սուտ-իրաւ իրար խառնելով. բայց սրտանց խնդալով:

Մինչեւ ե՞րբ, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, այդ հաճոյքը պիտի պատճառենք անոնց...

Անո՞նք են քնացողը թէ մենք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՏԱԿՆՈՒՎՐԱՅ

Սելանիկի «Հորիզոն»ին մէջ կը կարդանք (27 յունուար).

Վերջին շաբթուան ընթացքին, չափազանց խռովայոյզ վիճակ մը ստեղծուած է հարեւան Քավալայի հայ համայնքին մէջ, ինչպէս կ'իմանանք մեր թղթակցութիւններէն ու տեղւոյն թաղ. խորհուրդի ատենապետ Պ. Ա. Թիւթիւճեանէն մեր քաղած տեղեկութիւններէն:

Գրեցինք առջի օր թէ, իրենց արարքին անգիտակից եւ կոյր մոլուցքի մը անձնատուր կարգ մը զրպարտիչներ, թունաւորած են Քավալայի Մետրապոլիտ Խրիսոսթոմոս արքեպիսկոպոսի միտքը, իմացնելով անոր, թէ թաղ. խորհուրդը գործիք եղած է օտար — կաթոլիկ եւ բողոքական — փրոփականտիստներու ձեռքը, որոնք կ'ուծացնեն հայ օրթոտոքս լուսաւորչականները իրենց եկեղեցիէն եւ մինչեւ իսկ անոնց յանձնուած է կրօնի դասը հայ դպրոցին մէջ:

Մետրապոլիտը, ասոր վրայ յանդիմանագիր մը ղրկած էր թաղ. խորհուրդին որ իր կարգին, իսկոյն փութացած էր պաշտօնագրով մը հերքելու վերագրուած ամբաստանութիւնը, եւ տալու անհրաժեշտ լուսաբանութիւնը:

Շեշտելով մասնաւորաբար, որ կրօնի դասը կը տրուի ժիրայր քահանայի կողմէ եւ պարտադիր է նոյնիսկ բողոքական եւ կաթոլիկ հայ աշակերտներուն:

Այս պաշտօնագրէն զատ քանի մը օր յետոյ, թաղ. խորհուրդը նպատակայարմար կը դատէ պատուիրակութեան մը եւ կարող փաստաբանի մը ընկերակցութեամբ ներկայանալ Մետրապոլիտին ու նահանգապետին, աւելի մանրամասնօրէն լուսաբանելու համար: Եւ, առնուած ժամադրութեան վրայ, անցեալ հինգշաբթի, թաղականութիւնը կը ներկայանայ Մետրապոլիտարան եւ կ'ընդունուի Մետրապոլիտէն: Քիչ յետոյ, ղրկուած լուրին վրայ, կուգայ նաեւ Պ. Նահանգապետը եւ բոլորին ներկայութեան տեղի կ'ունենայ՝ մերթ մեղմ, մերթ ալ բուռն վիճաբանութիւն մը:

Մետրապոլիտ հայրը, խիստ ու յանդիմանական շեշտով մը կ'ըսէ թաղ. խորհուրդին, որ ծանրակշիռ ամբաստանութիւններ կան իրենց դէմ, թէ դպրոցը տրամադրուած է գերմանական առաքելութեան (Տէօյչէ Հիլֆսպունտ) եւ կաթոլիկներուն (հայր Յ. Խանձեան), որոնք ազատ համարձակ մարդորսորդութեամբ կը զբաղին: Եւ դառնալով նահանգապետին, Մետրոպոլիտը կ'ըսէ.

— Այս թաղ. խորհուրդն է որ ասկէ երկու տարի առաջ մեզ հրաւիրեց հայկ. ֆիլմի մը ցուցադրութեան: Պատուեցինք զիրենք ու գացինք. բայց ի՞նչ տեսնենք — Հայաստանի տեղ մեզի ցոյց տուին Լէնինը զոր ծափահարեցին:

Թաղ. խորհուրդը դիտել կու տայ, որ իրենց օրով չէր որ եղած էր ատիկա, այլ այդ ֆիլմը բերած եւ ցուցադրած էր նոյնինքն Ժիրայր քահանան:

— Մէկ խօսքով, կը շարունակէ Մետրապոլիտը, այստեղ Հայերը բաժնուած են երկու մասի,— մէկ մասը բոլշեւիկ է, միւս մասը օտար փրոփականտին

(Շարունակութիւնը տեսնել
Երդ սիւնակին տակ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի կախաղանները

ԷՆԿԻՒՐԻ, 2 փետր.— 32 կախաղաններ պատրաստուեցան Մէնէմէնի մէջ, մահապարտները պատժելու համար: Քաղաքին զանազան կէտերուն վրայ պիտի կախուին անոնք:

Ազգ. ժողովը վաւերացուց Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին կողմէ տրուած մահապատիժները:

Ինչպէս գրեր էինք, երէկ արդէն մահապարտները կրեցին իրենց տրուած պատիժները:

**** Առջի գիշեր Մէնէմէն հասան մահապարտները կախելու պաշտօն ունեցող դահիճները:*

Մահապարտները, իրենց խցիկներուն մէջ բանտուած, կը մերժէին որեւէ սնունդ առնալ և իրենց ժամանակը կ'անցընէին աղօթքով, համաձայն Նախշիպէնտ աղանդին պատուէրներուն:

Կարեւոր ձերբակալութիւն մը

Մէնէմէնի պատերազմ. ատեանի պահանջին վրայ, Էնկիւրիի մէջ ձերբակալուեցաւ նաեւ Երկրագործ. դրամատան ընդհ. քարտուղարը Սալիհ Ֆէթհի պէյ:

Արտակարգ օրենքը կը պատրաստուի

Արտակարգ ժամանակներու մէջ գործադրուելիք օրէնքին նախագիծը պատրաստուիլ սկսած է: Դատական գործավարութիւնը այս առթիւ կը քննէ ուրիշ պետութեանց մէջ գործադրուող նման օրէնքները: Մասնաւորապէս կը խորհուի այն տրամադրութեանց մասին, որոնց համաձայն խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաները ուղղակի հետապնդումի պիտի ենթարկուին, առանց պաշտօնեաներու դատական մարմնի միջամտութեան:

Լրտեսներ ձերբակալուած

«Սօն Փօսթա» կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը, երկար հետապնդումներէ վերջ, երկու կասկածելի մարդիկ ձերբակալած եւ անոնց տուները խուզարկած է: Կասկածներ կան որ այս մարդիկը օտար երկրի մը հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընեն: Ոստիկանութիւնը ըսած է թէ այդ տեսակ բանէ մը տեղեկութիւն չունի, բայց «Սօն Փօսթա» կը պնդէ իր լուրին վրայ ըսելով թէ իմացած են որ այս մասին կարգ մը ուշագրաւ փաստաթուղթեր ձեռք անցած են:

Խալքի յառաջիկայ համագումարը

Մտադրութիւն կայ հիմնական վերակազմութեան ենթարկելու Խալք կուսակցութիւնը, որուն յառաջիկայ համագումարը պիտի որոշէ թէ կուսակցութի՞ւնը պիտի պատկանի կառավարութեան թէ կառավարութիւնը կախում պիտի ունենայ կուսակցութենէն: Քաղաքական շրջանակները դէմ են որ վարչապետը ըլլայ փոխ-նախագահ կուսակցութեան, որուն նախագահն է Մ. Քէմալ: Նման փոփոխութիւն մը թոյլ պիտի տայ կուսակցութեան որ հսկէ կառավարութեան գործունէութեան վրայ:

Կը սպասուի Քէմալի նոր ճառին, որ հիմնական փոփոխութիւններ պիտի թելադրէ եղեր Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան:

Պալքանեան Խորհրդաժողովը

Պալքանեան Խորհրդաժողովի Գործադիր մարմնին վերջին երկու նիստերուն մէջ, որոշուեցաւ 1931ի Նոպէլեան մրցանակը առաջարկել որ տրուի Պալքանեան Խորհրդաժողովին, որոշուեցաւ նաեւ հոկտեմբերին, Պոլսոյ մէջ սարքել արտաքին նախարարներու հանդիպում մը, կարգադրել որ Պալքանեան երկիրներու երեսփոխանները, խորհրդաժողովներու եւ յանձնախումբերու անդամները կարենան ազատօրէն շրջագայիլ Պալքաններու մէջ, ինչպէս նաեւ միջպալքանեան թղթատարական միութիւն մը յաջողցնել:

Պալքաններու վրայ տնտեսագիտական ուսումնասիրութիւն մը պիտի խմբագրուի ֆրանսերէն լեզուով եւ 1932 մայիսին պիտի ենթարկուի միջպալքանեան մարմնի մը գնահատութեան մը:

Բ. Խորհրդաժողովին օրակարգը պատրաստուեցաւ հետեւեալ կերպով: Պալքանեան դաշինքի նախագիծ, փոքրամասնութեանց խնդիր եւ դաշնագրերու կիրարկումէն բխող պարտաւորութիւններ, Դանուբի վրայ նետուած կամուրջով մը երկաթուղային միացման հարց, Պալքանեան մայրաքաղաքներու միջեւ հեռաձայնական հաղորդակցութեան հաստատում, ծխախոտի եւ արմտիքի ի նպաստ միջոցներ, Պալքանեան երկիրներու մէջ, քաղաքային իրաւունքներու նոյնութիւն:

Ժանտախը պարսիկ սահմանին վրայ

Բոլշեւիկեան «Թաս» Գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Ղարատաղի (Պարսկաստան) մէջ երեւան ելած հիւանդութեան քանի մը դէպքեր կասկած կը ներշնչեն թէ ժանտախտ կայ: Այս պատճառով, խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց ժա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ տուեր էինք «Սօն Փօսթա»յի լուրը թէ Բանկալթիի Հայոց գերեզմանատունը թաղապետական նոր օրէնքին համաձայն փոխանցուած է թաղապետութեան:

Ազգային սեփականութեանց մասին՝ գրաւոր բացատրութիւններ տալու համար, Պատրիարքարանի վարչութիւնը Էնկիւրի ղրկած է Գ. Թորգոմեան, Մ. Նալլեան եւ գործակատար Ա. Տէր Ահարոնեան:

Պատուիրակները լաւ ընդունելութիւն գտած են Թափուի վարչութեան մօտ, որուն անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տուած են ազգին սեփականատիրութեան մասին: Պատուիրակները ներկայացած են նաեւ ներքին գործավարութեան իրաւագէտ խորհրդականին եւ անոր ալ բացատրութիւններ տուած են:

Նոր բացատրագիր մը տրուեցաւ Էնկիւրի, Թափուի վարչութեան:

Պատուիրակութիւնը գոհ է իր առաքելութեան արդիւնքէն, եւ յոյս ունի որ ազգին սեփականատիրութեան իրաւունքը պիտի ճանչցուի:

Յոյներն ալ գերեզմանատան նման խնդիր մը ունին:

ՊՈԼՍՈՅ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Պոլսոյ Տէֆթէրտարութիւնը անցեալ տարի 6000 ոսկի տուրք պահանջեր էր Ազգ. Հիւանդանոցէն, այն հիման վրայ թէ եկած դրամները նուէր են եւ հետեւաբար ժառանգական տուրքի ենթակայ: Հոգաբարձութիւնն ալ իր իրաւագէտ-խորհրդականին միջոցաւ մէկ կողմէ դատաբան դիմած եւ յաջողած էր յետաձգել տալ տուրքին գանձումը, իսկ միւս կողմէ՝ փաստացի գրութեամբ մը դիմած էր Էնկիւրիի տուրքերու վերին մարմնին եւ խնդրած որ ջնջուի այդ տուրքը:

Դիմումը նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած է: Այսպէս, 3700 ոսկիի մօտ գումար մը գեղչուած է, իբրեւ ժամանցումի ենթակայ: Յետոյ, իբրեւ մնացին գանձուած գումարները տուրքի ենթակայ չեն, քանի որ առնուած դրամին բան մը տրուած է, մոմ: Եւ վերջապէս, վերին մարմինը կը յանձնարարէ Տէֆթէրտարութեան մանրամասն տեղեկութիւն առնել հոգեհանգստեան համար գանձուած դրամներու եւ մնացեալ գումարներու մասին, ու արդիւնքը իրեն հաղորդել:

(Շար. Մամուլի բաժնէն)

ձեռքը գործիք: Ո՛վ կրնայ ըսել որ վաղը ուրիշ փրօփականտներու ալ չպիտի ծառայեն:»

Ի վերջոյ, Մետրապոլիտը կ'ըսէ թէ պէտք է լուծել այս թաղ. խորհուրդը, որ վստահութիւն չի ներշնչեր, թէ պէտք է փակել ազգ. վարժարանը կէսօրէն վերջ եւ տղաքը ղրկել յունական վարժարան եւ մինչեւ կէսօր հայերէն լեզուն միայն դասաւանդել դպրոցին մէջ, եւն. եւն.:

Թէ թաղականութիւնը եւ թէ փաստաբանը կ'ըսեն թէ կարելի չէ լուծել օրինաւոր պայմաններով եւ կառավարան հսկողութեան տակ ընտրուած ազգ. մարմինը եւ կարելի չէ փակել հայ վարժանը, որ գոյութիւն ունի ամէն տեղ եւ ճանչցուած է պետական կրթական իշխանութեանց կողմէ:

Վերջապէս, ամբողջ երկու ժամ տեւած այս աղմկալից ժողովը կը փակուի առանց եզրակացութեան»:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԲՈՒՆ ՉԱՐԻՔԸ

Տնտեսական անկատար մնացած ծրագիրներու առջեւ, համայնավարութիւնը կը սպառէ իր առաւելագոյն ուժերը։ Եւ սակայն, հակառակ այս իրականութեան ոչ մէկ իրական եւ լուրջ զարգացում տնտեսական ասպարէզին մէջ (ծրագիրներու նախատեսումներով) ժամանակէ մը ի վեր։

Մեր նախորդ յօդուածով այս եզրակացութիւնը կը հանէինք՝ Յատուկ Եռամեակի Պլան»ի մասին «Խորհրդային Հայաստան»ի մատակարարած փաստերով։ Հարցը, սակայն, այս չափով չի վերջանար։

Հայաստանի մէջ կուսակցական եւ պետական շրջանակներու գլխաւոր մտահոգութիւնը կեդրոնացած է այս հարցին վրայ։ Մանաւանդ որ, հոն տիրող կարծիքը այն է թէ «Հնգամեայ Պլանը» բոլորովին համապատասխան է երկրի կարողութեան։ Ուրիշ խօսքով, անոնք կը կարծեն թէ այն բոլոր թիւերը, որոնք կը վերաբերին մեր երկրի տնտեսութեան այս կամ այն մարզին, գործադրելի են եւ միանգամայն համապատասխան երկրի արտադրական կարողութեան։ Եւ եթէ, հակառակ այս ըմբռնումին, կարելի չեղաւ հնգամեակի վերջացող երկու տարիներու ծրագիրը ամբողջութեամբ իրագործել, ատիկա հետեւանք պէտք է ընդունիլ զանազան տարբեր իրականութիւններու։ Հոս ալ ըստ երեւոյթին տեսակէտներու տարբերութիւն կը տիրէ համայնավար կուսակցական եւ բուն արդիւնաբերական ճիւղերու ղեկավարութեան միջեւ։

«Գործարանային շատ կազմակերպութիւններու մէջ, կը գրէ «Խ. Հ.»ը, ընդունուած է արդարացնել թերացումները մէջ գոյութիւն ունեցող ճեղքուածները վերագրել զուր օբեկտիվ (առարկայական) պատճառներին — հումքի պակասին, բանւորական ուժի հոսունութիւնը, մթերաւորման դժուարութիւններին, փոխադրական միջոցների անբաւարարութեանը եւն.»

Այս առարկութիւնները, նոր չեն, եւ յաճախ կը ծանօթանանք պերճախօս փաստերու։

Ըստ էութեան «Խ. Հ.»ն ալ չառարկելով հանդերձ կը կարծէ սակայն որ ճիշդ չէ ամէն ինչ արդարացնել «օբեկտիվ» առարկութիւններով։

Այսպէս, ուրեմն, ոչ ոքին գաղտնի չէ թէ մեր երկրի շինարարութեան գործին մէջ որոշ հում նիւթերու պակասութիւնները, աւազ, փայտ, քար, իրական խոչընդոտներ են։ Ըստ ձեւի «Խ. Հ.»ը արդար է երբ այս առթիւ կը գրէ.

— «կասկածից վեր է, այս հումքի պակասութիւնը, նրա ոչ ժամանակին հասցնելը եւն. բացասական ազդեցութիւն են գործել ձեռնարկութեան աշխատանքների վրայ, սակայն ժամանակին, անընդհատ եւ լրիւ չափով հումք հայթայթելու գործը շատ անգամ վիժել է հէնց մեր տնտեսական հաստատութիւններու թերացումով»։

Եւ աւելի ուժ տալու համար այս շեշտակի մեղադրանքին, որ միաժամանակ մեղադրանք մըն է ուղղուած խորհրդային կազմակերպութիւններուն առհասարակ, «Խ. Հ.»ը կը շարունակէ.

«Ձեռնարկութիւնը հումք չէ ստացել ոչ թէ նրա համար, որ հումք չէ եղել, այլ վատ աշխատանքի, անշնորհքութեան, մեր հայթայթող մարմինների անընդունակութեան պատճառով։»

Այս չէ ամէնը, կան ուրիշ մեղքեր ալ, որոնք շատ ծանր եւ վնասակար ազդեցութիւն կը թողուն մեր երկրի արդիւնաբերութեան վրայ։

Եթէ հում նիւթերու պակասութիւնը հետեւանք է «կազմակերպութիւններու անտարբերութեան» բանւորական անհաստատ կազմի մեղքն ալ տարբեր ձեւով չիբացատրուիր մեր պաշտօնական օրկանին։ Ընդհանուր տրամադրութիւնը այն է թէ բանւորութիւնը առհասարակ չի ստանար իր աշխատանքի համապատասխան վարձատրութիւն։ Հայաստանի նման գերազանցապէս գիւղացիական երկրի մը մէջ, առհասարակ դժուար է ունենալ տեւական բանւորական խումբեր։ Մեր բանւորութեան խոշորագոյն մասը մեր գիւղացիութիւնն է, որ բանւորութեան կը դիմէ իր գիւղատնտեսական աշխատանքներու թեթեւութեան (ձմրան) շրջանին։

Հիմա կացութիւնը որոշ չափով փոխուած է ի հարկէ, շնորհիւ համայնավար տնտեսական քաղաքականութեան։ Սեփական գործ ընելու հնարաւորութենէ զրկուած արհեստաւորութիւնը, մանր առեւտրականը, եւ զանազան ազատ ասպարէզներու պատկանողները նոյնպէս պէտք ունին բանւորութեան ասպարէզը մտնելու, որպէս միակ միջոց իրենց գոյութեան պահպանումին։ Որով ճիշդ պիտի ըլլայ ենթադրել, որ Հայաստանը ի վիճակի է մատակարարելու պահանջուած բանւորական ուժը։ Եւ սակայն, հակառակ այս տրամադրութեան, մեր բոլոր արդիւնաբերական մասերը, խոշոր վնասներու կ'ենթարկուին բանւորական մնայուն եւ հաստատ կազմեր չունենալու պատճառով։

Ղափանի եւ Ալլահվէրտիի հանքերուն մէջ մասնաւորաբար այս չարիքը տակաւին յայտ կ'ընէ ամէն հաշիւ։ Ձմրան եղանակին հազար բանւոր ունեցող մասը, միւս եղանակներուն հազիւ թէ կրնայ տեւականօրէն 200 - 300 հոգի ունենալ։ Չենք խօսիր գործալքումի եւ տիրող անկարգապահութեան դէպքերու մասին, որոնք նոյնպէս տեւական չարիքներ են։

Խորհրդ. Հայաստան այս երեւոյթը «օբեկտիվ պատճառներով» արտայայտողները կը մեղադրէ՝

— «Չէ՞ որ այդ հոսունութեանը վերջ տալու, բանւորներին արդիւնաբերութիւնն ամրացնելու գործում շատ բան է կախուած տուեալ ձեռնարկութիւններից, նրա վարչութեան համապատասխան աշխատանքից, գործարանային կազմակերպութիւնների պատշաճ գործունէութիւնից եւլն.»։

Հետեւաբար մեղքը նորէն ձեռնարկութիւններու վարչութիւններուն է որոնք չեն արդարացներ իրենց վրայ դրուած յոյսերը։ Այս արտայայտութիւններէն մարդը կը մղուի կարծելու որ բոլոր չարիքներու հիմքը պէտք է փնտռել միայն մարդոց մէջ, ղեկավարներու մէջ, եւ ո՛չ թէ երկրի եւ միջավայրի առարկայական պայմաններու։

Բանւորութեան տնտեսական, կրթական, կենցաղային եւ դասակարգային զարգացումը, որ գերազանցապէս պիտի մեղմէր բուն չարիքը, գործ մըն է որու համար՝ «Ամենօրեայ ուշադիր աշխատանքը հիմնական լծակ է, որով հնարաւոր է կանխել, վերացնել, իսկ այդ աշխատանքը մտնում է հէնց իրեն՝ ձեռնարկութեան ղեկավար մարմինների պարտականութիւնների մէջ»։

Տակաւին բազմաթիւ տարբեր մեկնութիւններ ալ կը տրուին տիրող կացութիւնը բացատրող։ Հարկ չկայ, սակայն երկարեցնել այս շարքը, որովհետեւ բոլոր առարկութիւններէն երեւան կուգայ մէկ հիմնական պարագայ,— Այն որ երկրի արդիւնաբերական ձեռնարկներու ղեկավարները չեն կրնար օգտագործել բոլոր հնարաւոր միջոցները՝ Այս եզրակացութեան գալով «Խ. Հ.»ը, անարդար չպիտի ըլլայ մեր կողմէն ալ աւելցնել թէ մեղքը ո՛չ միայն ձեռնարկութիւններու ղեկավարներու մէջ պէտք է փնտռել, այլ բուն իսկ երկրի կուսակցական եւ պետական ղեկավարութեան մէջ։

Եւ այնքան ալ հեշտ չէ անտեսացնել այս չարիքը, որքան ատեն որ երկրի ժողովրդի եւ տիրող դասուն մէջ կը բացակայի փոխադարձ վստահութիւնը։ Թէ ե՞րբ վերջ պիտի տանէ այս անհանդուրժելի կացութիւնը, այդ արդէն տարբեր հարց է. բայց ո՛չ ոք կրնայ ժխտել, որ եթէ Հայաստանի ղեկավարութիւնը որոշէ իր քայլերը պատշաճեցնել իր երկրի ժողովրդի շահերուն, զգալապէս պիտի բարելաւէ կացութիւնը։

Առանց այս հիմնական նպաստաւոր պայմանին, դժբախտաբար շատ ծրագիրներ պիտի մնան անկատար, հակառակ «յատուկ եռամեակ»ներու, եւ «հատուածային կարգով» սպառուած անհաշիւ զոհողութիւններուն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԺԸՆԵՒ Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի Վարչական Խորհուրդը քննեց անգործութեան յանձնախումբին տեղեկագիրը որ կը դասաւորէ բոլոր այն ազդակները որոնք ճիշդ կամ ոչ, նկատուած են իբր պատճառ ներկայ անգործութեան տագնապին։

ա) Կարգ մը երկրագործական ապրանքներու չափազանց արտադրութիւնը առաջ եկած է բացառաբար նպաստաւոր բերքերէն մէկ կողմէ եւ միւս կողմէ, մշակուած հողերու հաշուեյարդարէն, որուն պատճառ դարձած է երբեմն, ենթասպառման կողմէ նուազած խընդրանքի թերի գնահատումը. անհաւասարակշռութիւն, որ յանգած է առեւտուրի տագնապի, գիւղացիներու գնման կարողութեան նուազման եւ ատով ճարտարարուեստական արտադրութիւնները նեղած են շուկաները։

բ) Ճարտարարուեստական կարգ մը ապրանքներու արտադրութիւնները, ինչպէս նախնիւթ եւ գործիքներու յատուկ նիւթեղէններ, ուղիղ չեն համեմատած շուկաներու տարողութեան չափին հետ։

գ) Վստահութեան պակասը, որ յաճախ պատճառ եղած է ոսկիի թերի բաշխման, դրամագլուխներու անկատար շրջաբերութեան եւ վարկերու սահմանափակման եւ մէկ կողմէ, արգիլած է կարգ մը երկիրներ որ դրամագլուխ կարենան հայթայթել, միւս կողմէ՝ խափանած է սպառողներու գնման կարողութեան զարգացումը, ու թոյլ չէ տուած որ գիներու խախիխը ճշդորոշուի եւ սահմանափակուի։

դ) Արծաթի գինին անկումը նշանակելի կերպով նուազեցուցած է գնման կարողութիւնը այն երկիրներուն, որոնց դրամը հիմնուած է այս մետաղին վրայ, մինչ միւս կողմէ, գնման կարողութիւնը նոյնպէս նուազած է կարգ մը երկիրներու մէջ քաղաքական պայմաններու բերումով։

ե) Աշխարհագրական, բնական եւ այլ պայմաններու բերումով, կարգ մը երկիրներու մէջ, արտադրութեան արժէքներու բարձրացումը։

զ) Միջազգային առեւտուրի մէջ երեւան եկած խառնակ վիճակը ոչ միայն արտադրութեան նոր օճախներու զարգացումով, այլ նաեւ միջազգային փոխանակութեան առջեւ դրուած արգելքներով ու նաեւ այն դժուարութիւններով որոնք կապ ունին քաղաքական պարտքերու հետ։

է) Արգելքներ՝ որոնք կը դժուարացնեն ժողովուրդներու թիւին պատշաճեցումը տնտեսական աղբիւրներու շահագործման կարելիութիւններուն։

Անգործութեան այս այլազան պատճառները խոր ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուին Աշխատանքի Դիւանին կողմէ որ գործատիրական եւ բանուորական կազմակերպութեանց օգնութեամբ պիտի ջանայ համոզել կառավարութիւնները որ դիմեն անմիջական եւ գործնական բոլոր միջոցներուն ընդդէմ անգործութեան։

Յանձնախումբը պետութիւններու ուշադրութեան յանձնած է հետեւեալ կէտերը։

1) Մասնակի կամ ամբողջական անգործութեան դէմ ապահովագրական կամ նպաստի ներկայ եղանակներու զարգացման անհրաժեշտութիւնը եւ այն երկիրներուն մէջ ուր դեռ չէ հաստատուած, ստեղծումը ապահովագրական կազմակերպութեանց պետութեան կողմէ ապահովելով անոր անհրաժեշտ եւ սկզբնական նիւթականը։

2) Տեղաւորման հանրային ապասարկութեանց միջոցով կազմակերպել աշխատանքի շուկան։ Անոնք պարտաւոր պէտք է ըլլան գործակցելու, մշակելու համար ծրագիր մը, որով կարենան կանոնաւորաբար աշխատանք հայթայթել անգործներուն եւ ազատ արձակուած բանուորները յարմարցնել արտադրութեան արհեստագիտական պահանջներուն։

3) Ազգային տնտեսութեան նպաստող հանրային շինութիւններու ձեռնարկել նախապէս գծուած ծրագրերու համաձայն եւ մասնակի ձեռնարկներու ժամանակաւոր թերացման հետեւանքները մեղմելու համար, նախորդ աշխատանքներուն համընթաց զարգացնել անհրաժեշտ նիւթերու յանձնարարութիւնները. կարգադրել որ Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւասու մարմնին միջոցով. կառավարութիւնները համաձայնին միջազգային մեծ ձեռնարկներու գործադրութեան շուրջ։

4) Հաստատել միջազգային գործակցութեան քաղաքականութիւն մը, որպէսզի աշխատաւորները կարենան ազատօրէն շրջիլ եւ տեղաւորուիլ այն երկիրներուն մէջ, ուր պէտք կայ իրենց աշխատանքին, այս կերպով ընդարձակելու համար սպառման շուկաները։

5) Զարգացնել բոլոր այն միջոցները որոնք կրնան նպաստել ազգային տարբեր տնտեսութիւններու գործակցութեան։

Սակայն աշխատանքի վարձատրութեան եւ տեւողութեան վերաբերեալ հարցերու շուրջ, անգործութեան յանձնախումբին գործատիրական եւ բանուորական ներկայացուցիչները տարակարծիք են։

Աշխատաւորական ներկայացուցիչները կը պահանջեն.

Ա) Աշխատանքի շաբթուան եւ օրուան արդար նուազում, ի նկատի ունենալով արտադրութեան եղանակներու կատարելագործման հետեւանքով ստացուած արտադրութեան յաւելումը։

Բ) Փնտռել յատուկ միջոցներ աւելցնելու համար օրավարձերը այն երկիրներուն մէջ, ուր ներկայիս շատ անբաւարար են, այս կերպով ջնջելու համար մրցակցութեան անընդունելի ազդակ մը եւ կարգ մը շուկաներու սպառման կարողութիւնը զարգացնելու համար, առանց աչքէ հեռացնելու ընկերային ապահովագրութեանց զարգացումը, որով կամքէ անկախ պատճառներով, աշխատելու անընդունակ գործաւորները չափով մը կարենան պահել իրենց գնելու կարողութիւնը։

Ֆրանսայի Աշխ. Ընդհ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը Ժուհօ կը պնդէ թէ ցոյց տրուած միջոցները կիրարկելու անհրաժեշտութեան վրայ։ Անգործութենէ տառապող միլիոնաւոր բանուորները՝ կ'ըսէ, տեսակէտներ չէ որ կ'ուզեն, այլ գործնական լուծում մը։ Գործաւորներու ներկայացուցիչները կ'ընդունին գործատէրերու առաջարկը թէ պէտք է աշխատանքի ժամերը կրճատել, տագնապին առթիւ՝ իբր ժամանակաւոր եւ փոխանցական դարման. բայց կը պահանջեն որ նկատի առնուի աշխատանքի ժամերու կրճատման տեւականացումը եւ օրավարձքերը չկրճատուին։ Նոյնպէս կը պահանջեն քննութիւն կատարել արտադրութեան եւ աշխատանքի բանուորացման հետեւանքներու վրայ։

Իսկ գործատէրերը կը նկատեն թէ գործաւորականներու կողմէ ներկայացուած միջոցները ոչ միայն գործնական չեն, այլ նաեւ դէմ են հետապնդուած նպատակին եւ կրնան աւելի ծանր խռովութիւնները զրգռել։ Ընդհակառակն, համոզուած են որ տնտեսական հաւասարակշռութիւնը վերականգնելու համար, լաւագոյն միջոցներէն մին է նուազեցնել արտադրութեան արժէքները եւ բաշխումի ծախքերը, որպէսզի ընդհանուր սպառողներու գնման կարողութիւնը շատցնելով, կարելի ըլլայ ընդլայնել շուկաները։

Կարծիքներու այս տարբերութեան հանդէպ, անգործութեան Յանձնախումբը հրաւիրեց Աշխատանքի Դիւանը, որ շարունակէ իր ուսումները, յետագային յաջողցնելու համար մերձեցում մը եւ դրական գործունէութիւն մը։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆ

6992 ԱՆԳՈՐԾ ԱՒԵԼԻ ՄԷԿ ՇԱԲԱԹԷՆ ՄԻՒՍԸ

Յունուար 24ի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւն է 29,456, որոնց 7814ը կիներ,

Նախանցեալ շաբթու, այդ թիւն էր 22,464, ուրեմն, մէկ շաբթուան ընթացքին՝ 6992ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւը չէր անցներ 1484ը։

Բայց ցոյց տրուած այս պաշտօնական թիւը վար կը մնայ իրականութենէն, որովհետեւ, անգործ նկատուած են անոնք որ օգտուելով տեղական օրէնքէն, անգործութեան նպաստ կը ստանան կառավարութենէն, մինչ բազմաթիւ են այն օտարականները, որոնք զրկուած ըլլալով այդ առաւելութենէն, ո՛չ մէկ տեղ արձանագրուած են իբր անգործ։

Իսկ անցեալ շաբթու վերջը, կարելի չեղաւ գոհացում տալ 45,098 գործի խնդրանքներու։ Այս շաբթու 874 օտարականներ մտած են Ֆրանսա. իսկ 1376 մեկնած են։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳԻՐ ԿԸ ՀՆԱՐԷ

Ծայրանի չէ թէ քանիերո՞րդ ազգին լեզուին համար գիր հնարեց Մոսկուա։ Հիմա կ'իմացնեն թէ Ինգուշներու, Չէչէններու համար եւս այբուբեն պիտի հնարէ, այդ նպատակաւ Մոսկուայի, Ռոստովի եւ Ցղղստանի գիտնականները ժողովի նստած են Գրոզնիի մէջ։

«Մուրճ-Մանգաղ»կ'ըգրէ (14 գեկտ.) թէ Սիմֆերոպոլի մէջ կ'աշխատին 1800 - 2000 հայ բանւորներ, որոնք զրկուած են հայերէն լեզուով թերթերէ։ Այսպէս բոլորովին կտրուած են հայ կեանքէն։

Նոյն թերթը կը գանգատի, որ Հիւսիսային կովկասի հայկական դպրոցները չունին մայրենի լեզուով դասագիրքեր՝ ինչ որ կը ստանան Հայաստանէն, համապատասխան չէ երկրին տեղական պահանջներուն։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՕՏ...

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» ... շարունակելով իր ... թիւնը, կը գրէ.

Սէյիտ Րէզուլ Արձէշի ... լանի շարժումներուն մաս... գալ Քէօր Հիւսէյին փաշա... ղ»ը, Նատիրի եւ Մէհմէ... հայազգի Իպրահիմ Շիկո... որ Սամսոնցի Հայ մըն ... նախկին ռուս սպայ։ Գեղամ ... քէրիմ, Քարաքէօսէցի Հայ ... որ Աղրիի (Արարատ) կողմ... Թատարի պաշտօն կատարե... կօ, Երեւանցի Վոլի, կեղծ... Վէլի, եւ Քարաքէօսէցի Գ... կեղծանունով Քէրիմ, Աղրի... Մակուի հրամանատար Փ... լահ խանին տղուն հետ ... գացին Հալիտ տղայի մ... Հոյպունի Միարմին Թել... Թեամբ հրամանատար Հ... խանէն արտօնագիր ստացած... անցան Աղրը։ Զօրաւոր փա... ունինք որ Հասան խան շար... յարաբերութեան մէջ էր ... պունի եւ Աղրըի հետ։

Պարսիկները ի սկզբան ... բակալեցին Աղրըէն (Արա... փախուստ տուողները, բայց ... տոյ արձակեցին, այլեւայլ ... րէթներ զինեցին եւ մեր ... նագլուխը ղրկեցին։ Անոնք ... հաստատուած են եւրոպ... մամուլին կողմէ։ Բոլոր այ... մակերպութիւններէն եւ ... րասուութիւններէն եսքը ... Աղրըի շարժումը, բայց ... է այստեղ կրկնել թէ ինչպէս ... կսաւ Աղրըի շարժումը, բայ... ւելորդ է այստեղ կրկնել թէ ... պէս սկսաւ անիկա, ե՛րբ եւ ... վախճան ունեցաւ։ Բայց, որով... տեւ հաւանական է որ սառմ... յական գաղտնի ուժեր դար... թունաւորեն մեր քիւրտեղբայր... ուստի օգտակարութենէ զուրկ ... լար յիշել թէ այն ատեն ի... գրեր էին եւրոպական չէզոք ... թեր՝ 930 հոկտեմբերին, գրե... Գլարուս Զայթունկ» երկ... յօդուած մը հրատարակեց ... հետեւեալ կէտերը յիշեր էր։

I Քիւրտերը անգլ. պաշտ... տներու կողմէ քաջալերուեցան, ... րամ եւ զէնք ստացան եւ յ... եր ներշնչուեցան իրենց։

2. Անգլիոյ արտաքին ... արարին կողմէ տրուած ուղղ... եան վրայ, գրեթէ բոլոր ան... երթերը պաշտպանեցին Ազգ... աշնակցութեան միջամտու... իւնը։

3. Պարսիկները մեծ դիւր... իւններ ընծայեցին շարժում... իզբը եւ օգնեցին։

4. Անգլիացիները քրտակ... րժումէն հետեւեալ արդիւնք... սպասէին.

Ա. Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ ... ջեւ Թումբ — պետութիւն մ... հաստատել եւ բոլշեւիկները կը... ցնել։

Բ. Պգտիկ, այլ յարատեւ մի... մտութիւններով տնտեսապէ... արացնել Թուրքիան։

Գ. Թուրքիան ամէն մասամբ... որ ձգել, զանիկա հարկադրել ... նախապատերազմեան պարտ... ը կարգադրէ, Թուրք կառա... ւթիւնը այնպէս համոզել ... ւելի աժան կը նստի համա... նել Անգլիոյ հետ։

5. Անգլ արտաքին քաղաքակա... եան մէջ առաջնակարգ տեղ կը ... է Ասիական քարիւղի խնդիրը ... իացիները ամէն միջոց ի գործ ... նեն, որպէս զի իրենց ձեռքը ... նեն արեւելեան բոլոր քա... երը։ Այսպէս, Մուսուլի խն... մէջ եւս քիւրտերուն ազ... ն եւ կրօնական մոլեռան... իւնը գրգռեցին եւ օգտուե... փախստական Թուրք սպանե... ւրացուցին Անգլիացիներուն ... ործունէութիւնը։

[illegible]

...որձանք մը անցուցին եւ անոնք ...աշխատեցան այսպիսի արդիւն...ի մը, հասան իրենց նպատա...ին»:

(2) (Շար.)

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ

(գաղթականներու յատուկ)

Ստորեւ կուտանք գաղթականներու յատուկ Նանսէնեան գրասենեակի կանոնագիրը, քաղելով Ֆրանսայի պաշտօնաթերթէն (Extrait No. 60 du Journal Officiel, փետր. 1931),— նաեւ անոր տուն տուող յանձնախումբին տեղեկագիրը:

1930 սեպտ. 26ին, Ժընեւի մէջ գումարուած իր երկրորդ ժողովին ընթացքին, գաղթականներու յատուկ Միջպետական խորհրդակցական յանձնախումբը, գաղթականներու գործի կազմակերպութեան վերաբերեալ ընդունած էր կարգ մը միջոցներ, մասնաւորաբար թելադրելով գաղթականաց Միջազգային գրասենեակի մը կազմութիւնը:

Միջպետական խորհրդակցական յանձնախումբին տեղեկագիրը նախ ենթարկուեցաւ Խորհուրդին որ իր 1930 սեպտ. 9ի նիստին մէջ, որոշեց զայն յղել Ը՛դհ. ժողովին քննութեան: Իր 6րդ յանձնախումբին առաջարկին վրայ, Ընդհ. ժողովը 1930 սեպտ. 30ին ընդունեց հետեւեալ որոշումները.

«Ը՛դհ. ժողովը,

1) Ոգեկոչելով Տոքթ. Նանսէնի կողմէ ի նպաստ գաղթականներու կատարուած գործը եւ պահելով յիշատակը անոր գործունէութեան զոր ի յայտ բերաւ խաղաղութեան պաշտամունքով ազգերը միացնելու համար, իր երախտագիտութեան հանդիսաւոր հաւաստիքը կ'ուղղէ անոր յիշատակին, ան Ազգերու Դաշնակցութեան լաւագոյն սպասարկողներէն մէկն եղաւ:

2) Նկատի կ'առնէ Ընդհ. քարտուղարին եւ Միջպետական Խորհրդակցական Յանձնախումբին տեղեկագիրը՝ գաղթականներու մասին:

3) Կ'որոշէ Ազգերու Դաշնակցութեան համապատասխան օրկաններուն յանձնել գաղթականներու քաղաքական եւ իրաւական պաշտպանութիւնը Միջպետական Յանձնախումբին նշանակած պայմաններով:

4) Կ'որոշէ գաղթականաց գործին հաշուեյարդարի ընթացքին, ցարդ Բարձր Քոմիսէրութեան ստանձնած մարդասիրական աշխատանքը յանձնել Գաղթականներու Միջազգային Գրասենեակի մը, որ դրուած ըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ, ներշնչուի Դաշինքին 24րդ յօդուածին սկզբունքներէն:

5) Պ. Մաքս Հիւպէրի կը յանձնէ, համաձայն Միջպետական Խորհրդակցական Յանձնախումբին տեղեկագրին թելադրութիւններուն, Միջազգային Գրասենեակին յատուկ կանոնագրի նախագիծ մը մշակելու հոգը: Այդ կանոնագրի նախագիծը պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան հաւանութեան եւ կը խնդրէ Պ. Հիւպէրէն որ ստանձնէ Վարչական Խորհուրդի Գրասենեակի նախագահի պաշտօնը:

Ընդհ. ժողովին այս զանազան որոշումները յետոյ ենթարկուեցան Խորհուրդին որ իր 1930 հոկտ. 3ի նիստին, ընդունեց Վէնեզուելայի ներկայացուցչին կողմէ տրուած տեղեկագիր մը եւ որուն եզրակացութիւններն էին.

«.. Խորհուրդը ուրեմն կը ստանձնէ հետեւեալ պարտականութիւնները.

1) Պ. Մաքս Հիւպէրի կողմէ գաղթականաց Միջազգ. Գրասենեակին վերաբերեալ պատրաստած կանոնագիրը որոշել.

2) Կառավարութեանց հաղորդել Միջպետական յանձախումբին կողմէ ընդունուած եզրակացութիւնները՝ ռուս գաղթականներէն՝ պատերազմական անկարներու կացութեան եւ միջպետական կարգադրութեանց գործադրութեան մասին:

Գաղթականներու Միջազգային Դիւանին կանոնագրի մշակումը կը պահանջէ ուսումնասիրութիւններ, որոնք ժամանակի կարօտ են եւ բնականաբար, կարելի չէ որ Պ. Մաքս Հիւպէր կարենայ զայն Խորհուրդին ներկայացնել անոր ներկայ նստաշրջանին իսկ:

«Միւս կողմէ, փափաքելի է որ Գրասենեակը կարենայ շատ կարճ ժամանակի մէջ գործի սկսիլ եւ պէտք չէ մտքէ հեռացնել կարելիութիւնը թէ նոր կազմակերպութիւնը կրնայ իր գործունէութեան ձեռնարկել 1931 յունուար 1էն սկսեալ:

×

1931 յունուար 19ի իր նիստին, Խորհուրդը ծանօթացաւ այս նախագծին, եւ լսելէ յետոյ Վէնեզուելայի ներկայացուցչին տեղեկագիրը, ընդունեց Գրասենեակին կանոնագիրը եւ հետեւեալ որոշումները:

(1) (Շար.)

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Կրկին կը յանձնարարենք մեր թղթակիցներուն (մասնաւորապէս Ֆրանսայի) ՁԶԲԱՂԻԼ եւ ՁԶԲԱՂԵՑՆԵԼ մեզ ուրիշ թերթերու մէջ երեւցած սուտերով եւ խեղաթիւրումներով:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Գործազրկութեան տագնապը այստեղ ալ հասաւ: Գաղութը շատ նեղ վիճակի մէջ է: Երկու-երեք շաբաթէ ի վեր գործաւոր-գործաւորուհիներ կ'արձակուին, խեղճ վիճակի մը մատնուելով: Արձակուած իտալացին, սպանիացին ուղղակի կը մեկնին իրենց հայրենիքը, իսկ մե՞նք...

Գործաւոր արձակող գործարաններն են.— Ըօգոլայի գործարանը, առաջին անգամ արձակեց գործաւորուհիներ ամէն ազգէ, բայց ոչ ֆրանսացի: Որեւէ պատճառով մը անմիջապէս առանց քննութեան կը փակեն հաշիւները, խիստ են մանաւանդ նորեկներու հանդէպ, որոնք ընդհանրապէս կ'ըլլան մեր թափառական հայրենակիցները:

Ճարտարարուեստի մեծ մետաղի գործարանը D. S. U. սկսաւ արձակել բանուորներ, ամէն դասակարգէ: Այս յունուար ամսագլխէն սկսեալ շաբաթ չանցնիր որ մէկ-երկու օտար գործաւոր չարձակէ: Որեւէ դիտողութիւն արժէք չունի: Լաւագոյն պարագային կ'ըսեն.— Կ'ուզես այսօր ալ կեցիր, վաղն ալ, իսկ միւս օ՞րը...»: Եւ մեր հայրենակիցները գլխիկոր ետ կը դառնան, յուսալով որ եթէ կրկին գործ բացուի գործատէրը առաջին անգամ զիրենք պիտի կանչէ իբրեւ ժրաջան բանուորներ:

Կրընոպլի, ամենամեծ պիսքիւիի գործարանը, որ 926ի մեծ գործազրկութենէն երբեք չէր ազդուած, ան եւս իր կարգին առիթը չի փախցներ, բանուորներ արձակելու: Արդէն մէկ ամիսէ ի վեր բոլորին ալ ժամերը կրճատուած են. շատ մը գործարաններ 6-7 ժամ կ'աշխատին: Վախը բոլորին սիրտն է:

Կրընոպլի հայութիւնը ցրուած է, քաղաքին չորս կողմը իրարմէ շատ հեռու, գրեթէ ամէն կողմ տուն շինողներ կան, ընդհանրապէս Croix-Rouge թաղամասին մէջ 30-40 տուն Հայեր կան, որոնք բոլորն ալ տուներ շինել տուած են. իսկ ոմանք շինել կուտան: Բայց ինչ որ ցաւալի է, մանկապարտէզ մը իսկ չկայ: Իւրաքանչիւր տուն երեք հինգ փոքրիկներ ունի. որոնք կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ: Ինչ լաւ կ'ըլլար եթէ այստեղ շատոնց հաստատուած բախտաւոր Հայերը իրարու միանալով ծաղկոց մը բանային: Հ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի՝ կաղանդի տօնածառին 20ի չափ հայ փոքրիկները շնորհիւ Տիկին Մարիի ժրաջան աշխատութեան, գեղեցիկ ոտանաւորներ արտասանեցին բոլորին նախանձը շարժելով: Ուրեմն տարրեր կան մանկապարտէզի համար:

փարաւոն

ՖՐԱՆՍ. ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

Յառաջիկայ Մարտ ամսուն, 2 15 տեղի կ'ունենայ Լիոնի տօնավաճառը:

Այնտեղ ցուցադրութեան պիտի հանուի ֆրանսական լաւագոյն արդիւնաբերութիւնը ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նմոյշներ օտար ճարտարարուեստէն:

Տօնավաճառին ընդարձակ պալատը, որ իր պանծալի մեծութեամբ, գեղեցկագիտական արտաքինով եւ յարմար կազմաւորումով մեծ հետաքրքրութիւն կը շարժէ, այս տարի ճոխացած է երկու նոր երեքյարկանի տաղաւարներով:

Իր կարեւոր բաժիններէն յիշենք ճարտարարուեստի շառաւիղը,— Մետաղագործութիւն, մեքենայ, գործիքներ, կահկարասի, ջեռոց, ելեկտրականութիւն, անթելհեռախօս, եւլն.:

Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը պիտի ունենայ վեց բաժին: Զգեստեղէնի ճարտարարուեստը չափազանց ճոխ է,— մետաքսեղէն, բրդեղէն, մուշտակ, եւն.:

Պէտք է յիշել նաեւ խաղալիքներու, խեցեղէններու, ապակեղէններու, կաւեղէններու, արձաններու բաժինը, անուշահոտութեանց նմոյշները:

Ուտեստի բաժինը եւս մեծ տեղ մը պիտի գրաւէ:

Ինքնաշարժը եւ հեծելանիւի բաժինը՝ 600 մեդր երկար: Բաժիններ՝ թղթավաճառութեան, գոհարավաճառութեան, եւայլն:

Վաճառումները մեծաքանակ պիտի ըլլան:

ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Անդրկովկասեան «հանրապետութեան» խորհրդայնացման տասնամեակին յիշատակին, որոշուած է հրատարակել հսկայ համայնագիտարան մը հայերէն, թուրքերէն եւ վրացերէն լեզուներով: Ծախք նախատեսուած է յիսուն հազար րուբլի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿ

Հիւսիսային Կովկասն ունի հայկական շրջանակ մը, ուր Հայերը կը զբաղին առաւելապէս ծխախոտի մշակութեամբ եւ անասնապահութեամբ:

Դժբախտաբար հողի պակասութեան պատճառաւ, ծխախոտի մշակութիւնը մեծ հեռանկար չունի: Աւելի անասնապահութիւնն է, որ ապագայ ունի: Շրջանը ունի 139,000 հեկտար անտառային հող, 481 խոզ զանազան գիւղերէ: Մասնաւոր ծրագիր մը մշակուած է, զարկ տալու համար անասնապահութեան:

ԸՆԴՎԶՈՒՄԸ ՄԻՆՉԵՒ ՀԻՒՍԻՍ

Խորհրդային կարգերու դէմ ընդվզումը տարածուած է մինչեւ Հիւսիսային Կովկասի համեստ հայկական գաղութը:

Մոզդոկի շրջանի Եդիսէ գիւղէն ուսուցիչ Ռոստոմեան կը յայտարարէ.— «Խորհրդային իշխանութիւնը փողով խաբում է գիւղացիները: Մեզ ի՞նչ հարկաւոր են ծրագիրները, մեզ հաց տւէք:»

Սոչիի շրջանէն Խանջեան գիւղին բջիջին քարտուղարը, կոմունիստ Յովհաննէս կը հրաւիրէ գիւղացիները, որ չօգնեն պետութեան: Բոլոր այս ըմբոստները վտարուած են («Մուրճ-Մանգաղ», դեկտ. 19):

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԻՃԱԶԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Գերմանական «Պերլինէր Թակէպլաթ» թերթը կը հրատարակէ Երուսաղէմէն տրուած հեռագիր մը, որ Ֆրանսայի կը վերագրէ Հիճազի նախկին թագաւորը Ալին՝ Սուրիոյ գահը բարձրացնելու դիտումներ: «Պերլինէր Թակէպլաթ» դիտել կուտայ թէ անուրանալի է որ Սուրիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը նպաստաւոր կարծիք ունի այդ ծրագրին հանդէպ:

Խանդավառ ընդունելութիւնը որուն արժանացաւ Դամասկոսի մէջ՝ նախկին թագաւորը Ալի սահման չէր ճանչնար, ժողովուրդը անընդհատ կ'աղաղակէր «կեցցէ Ալի թագաւորը, կեցցէ Սուրիոյ նոր թագաւորը». ժողովուրդը ի վերջոյ, զայն կառքէն վար առաւ, ուսամբարձ պտտցնելու համար քաղաքին մէջ:

Նշանակելի կը նկատեն որ Ալի ունկնդրութեան չընդունեց սուրիական դահլիճին նախագահը՝ Շէյխ Թաճէտտինը, որ Ֆրանսայի թշնամի է:

«Այս իրողութիւնը կը գրէ գերմանական թերթը, ցոյց կուտայ թէ հոգատարեալ ժողովուրդը խոչընդոտ չպիտի հանդիսանայ Ալիի գահակալութեան եւ թէ Ալի, կասկածէ դուրս է թէ սուրիական ժողովուրդին մեծամասնութեան հաւանութիւնն ունի»:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (11)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ընտանիք ունի՞ արդեօք, ...պրին, մեռե՞ր, թէ կոտորուեր ...ն, իրեն թողլով ողբացող բուին ...իակ հարստութիւնը տանջանքներով եւ ցաւերով լի մի...ակեաց կեանք մը:

Ահա Բ. որբանոցին վրայ նա...ող բլուրին սուր ծայրը, ուր քա...ի մը գիծեր տարբեր ուղղու...թեամբ կուգան կը միանան: Ճիշդ ...յդ կէտին վրայ բազմաթիւ ...մարդակերպներ դէմ առ դէմ կու...ան, բայց որպէս թէ իրար չտես...նելով կ'անցնին, իւրաքանչիւրը ...հետեւելով իր ոտքերուն քան ու...ղեղին: Խո՞ւլ են արդեօք, թէ՞ ...համր: Ո՛չ մէկը եւ ո՛չ միւսը: Ի...մար չե՞ն հասկնար,— հազիւ ...թէ այդպէս:

Արեւելեան Անատոլուի վեր...ին վեց տարուան պատմութեան կենդանի ներկայացուցիչներն են անոնք: Արեան եւ հուրի հեղեղներու յորձանքէն դուրս պրծած բազմազգի կմախք ոգիները, որոնք, առ ժամանակ մը եւս չափչփել դատապարտուած են այն աշխարհը, որ իրենց եւ իրենց նախորդներուն ձեռքով այս վիճակին հասած էր այժմ:

Վեր ու վար, ներս եւ դուրս բոլորը կորաքամակ, բոլորը անխօս, բոլորը մերկ եւ քաղցէն ծիւրած՝ կը շարժին վտիտ ստուերներու պէս, այնտեղ, ուր երեք օր առաջ հայկական խինդն ու ծիծաղը կը դիտէին, նորազատ հաւատաւորներու անվհատութեան քայլերգները կ'երգուէին:

Առշալոյսին հետ ծայր տուաւ այս խառնաշփոթական ամբոխը: Ջորին մէջ, անօթի հաւերու նման տարածուեցաւ ամէն կողմ առանց սեւեռուն նպատակի, առանց ասուն մարդու մէկ խօսքի ու մութէն սարսափած երախաներու պէս իրիկնամուտի ստուերներէն քշուելով, անցաւ դէպի քաղաքը, օ՛, զազրելի ժամեր մըն ալ անցնելու երէկուան շէն ու կենդանի քաղաքի հայ անտէ՞ր տուներուն մէջ:

Դեռ երկու անգամ ալ պիտի տեսնէինք այս մարդակերպներուն կարաւանը:

Ե.— ԱՆԹԱՂ ԴԻԱԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐԱՆԸ

Թրքական սովահար բանակը չբաւականացաւ քաղաքը գրաւելով: Աւելի աճռելի էր վիճակն անոնց, որոնք ո՛չ կոտորուեցան եւ ո՛չ գերի բռնուեցան: Որովհետեւ Կարսի անկման յաջորդ օրն իսկ սկսաւ սովի վիճակ մը: Ամէն ինչ կողոպտուեցաւ, գրաւուեցաւ՝ կարծէք կենդանի մնացածները դիտմամբ սպաննելու համար իբրեւ աւելի աճռելի պատիժ, քան սուրն ու գնդակը:

Ստեղծուած կացութեան ամէնէն եղերական զոհերը հայ մատաղ երկսեռ որբերն էին: Ընդպաստամատոյցի խնամքին տակ կային շուրջ 7500 հոգի, որոնց շատ չնչին մէկ մասը 15 տարեկանէն վեր երեք քառորդը տեղաւորուած Ջորի զօրանոցներուն մէջ: Այդ ամբողջի հսկողութիւնը յանձնուած էր 11 Ամերիկացիներու (հինգ տղամարդ եւ մնացեալները կին): Հակառակ ստեղծուած եւ բնական դժուարութիւններուն, այս օտարականները, առանց բացառութեան, գիշերը ցերեկին խառնեցին մնալու իրենց պարտականութեան գլուխը եւ խնայելու մատաղ որբութեան կեանքը, ինչքան որ կարելի էր դրուած պայմաններուն մէջ: Բայց ի՞նչ կարող էին ընել այդ նուիրուած բուռ մը օտարականները:

Ամերիկեան դրօշն ալ նշանակութիւն չունեցաւ Թուրքերուն աչքին: Նպաստամատոյցի հսկայական պահեստներուն մեծագոյն մասը առաջին իսկ գիշերը ենթարկուեցաւ կատարեալ թալանի,—անշուշտ կազմակերպուած, պետական թալանի:

Ցուրտը մէկ կողմէն, մերկութիւնը երկրորդ եւ քաղցը՝ երրորդ կողմէն լրացուցին ինչ որ թրքական եաթաղանը, իբր թէ, խնայած էր: Քանի մը օրէն դուք Ջորին մէջ կը տեսնէիք ո՛չ թէ երբեմնի կայտառ ու կենսուրախ բազմութիւնը՝ անմեղ երախաներու, այլ թառամած ու գիշատիչ գազաններու խումբեր, որոնք մահը անարգելով, օրն ի բուն կը գրուըուէին ամէն ուղղութեամբ՝ կերպ մը իրենց տանջող ստամոքսները բաւարարելու: Կարգ ու կանոնը խանգարուեցաւ: Հայ պաշտօնէութիւնը չէր համարձակեր շէնքէն դուրս գալ, ո՛ւր մնաց որ լեռը ու ձորը չափչփէր գազազած որբերը հաւաքելու:

Հոկտեմբեր 30ին, այս եւ այն կողմ, գետին ափէն մինչեւ վերին ամրութիւնները բազմաթիւ մարդիկ, շուն, արջառ, ոչխար եւ խոզ սպաննուելով տեղն ու տեղը մնացին, որովհետեւ Թուրքերը մէջտեղէն կը վերցնէին միայն այն դիակները, որոնք ուշադրութիւն կը գրաւէին եւ առողջութեան անմիջական վտանգ կը սպառնային: Մնացեալները կը ձգէին երկնի թռչուններուն եւ երկրի գազաններուն բաժին:

Քանի մը օրուան ջերմ արեւը յառաջ բերաւ այլանդակ հոտ մը: Դիակները ուռեցան, պատառոտուեցան եւ հոտեցան: Ու տեսնելու էր թէ երկու շաբաթէն հայ որբութիւնը ի՛նչ բաժինուեցաւ այդ նեխած դիակները տեղն ու տեղը մաքրելու մէջ:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

մանակաւոր կերպով փակել Պարսից սահմանագլուխի այն մասը, որ ամենէն աւելի վտանգաւոր ըլլալ կը թուի։ Միեւնոյն ատեն Ազրպէյճանի կառավարութիւնը առողջապահական շատ խիստ միջոցներու դիմած է։

Խորհրդային կառավարութիւնը առաջարկեց պարսիկ իշխանութեանց օգնել իրեն եւ ղրկել բժշկական - առողջապահական խորհրդային մարմին մը, ամենէն աւելի վարակուած շրջանին մէջ գործելու համար։

Լոնտոնի խորհրդաժողովին յետոյ

Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Գործադիրը Ալլահապատի մէջ հաւաքուեցաւ խորհրդակցելու համար յետագայ գործունէութեան շուրջ եւ նկատի առնելով Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ բանաձեւուած առաջարկները, որոշեց բանակցութեան մտնել հետեւեալ պայմաններով.

1) Բոլոր քաղաքական բանտարկեալներուն ընդհ. ներում շնորհել։

2) Փոխարքային կողմէ հաստատուած բոլոր զսպողական ու պատժական հրահանգները ետ առնել։

3) Օտար ըմպելիներու, դեղերու եւ զգեստեղէններու դէմ խաղաղ պայքարը չարգիլել։

4) Բանակցութեանց ընթացքին, առժամաբար ջնջել աղի տուրքը։

Գալով քաղաքացիական անհնազանդութեան շարժման, պէտք է շարունակուի, մինչեւ որ նոր հրահանգներ հրատարակուին։

Այսպէս ուրեմն, իր ազատ արձակումէն վերջ, Կանտիի դրած պայմանները ընդունած է նաեւ հնդիկ յեղափոխական գործադիրը։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Հազարի չափ Հնդիկներ Ալլահապատ մեկնեցան, լսելու համար Կանտիի բանախօսութիւնը։ Բայց որովհետեւ առանց տոմսակի ճամբորդներ էին շոգեկառքով, արգիլուեցան դուրս ելլել կայարանէն։ Այս պատճառով խռովութիւն ծագեցաւ։ Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ցուցարարներ ձերբակալեց։

*** Պիրմանիոյ ըմբոստներուն դէմ, Հնդկաստանի փոխարքան հրամանագիր մը ստորագրեց, որով կը հրահանգէ Պիրմանիոյ իշխանութեանց, շատ խիստ եւ կտրուկ վարուիլ ահաբեկիչներուն հանդէպ։

Հնդիկ պատգամաւորները կը խորհրդակցին

Լոնտոնի խորհրդաժողովին պատգամաւորները շարունակեցին խորհրդակցութիւններ ունենալ այն շոգենաւին մէջ, որ զիրենք, Փորթ-Սայիտէն կը փոխադրէ Հնդկաստան, եւ մշակեցին գործունէութեան ծրագիր մը, որ կը յուսան թէ մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ Հնդկաստանի ներքին քաղաքականութեան մէջ։

Պատգամաւորները որոշեցին նաեւ հնդիկ ժողովուրդին ուղղել կոչ մը, ուր պիտի շեշտեն խորհրդաժողովին արդիւնքներուն կարեւորութիւնը։ Այդ կոչին մէջ, անոնք պիտի ջանան արդարացնել խորհրդաժողովին իրենց մասնակցութիւնը եւ պիտի փաստեն թէ պարապ ձեռքով չէ որ ետ կը դառնան։

Յունաստանի համայնավար կեդրոնը

Յունաստանի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական կազմակերպութիւն մը որ կարեւոր ճիւղեր ունէր։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Կազմակերպութեան անդամներու տուներուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին, ոստիկանները երեւան հանեցին Գ. Միջազգայինի երկու շրջաբերականները, որոնցմով յոյն նաւատորմին ու բանակին մէջ, բրոբականտ կատարելու մասին կարգ մը հրահանգներ կը տրուէին։

Զէնք կը հայթայթեն Ռուսիոյ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, երեսփոխան մը հարցուց թէ որքա՞ն զէնք, ռազմանիւթ եւ զինուորական պիտոյք Անգլիոյ կողմէ հայթայթուած է Ռուսիոյ։ Երեւան ելաւ թէ 1929 յունիսէն 1930 դեկտեմբեր, Անգլիայէն Ռուսիա ղրկուած զինուորական նիւթերու գումարը կը հասնի 5,5 միլիոն ֆրանքի։

Համեւրոպայի շուրջ

Ժընեւի մէջ, ընդհ. քարտուղարութիւնը կը սպասէ երեք պետութեանց պատասխանին, Ռուսիա, Թուրքիա եւ Իսլանտա, որոնք, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին որոշումով, հրաւիրուած են մասնակցելու այդ յանձնախումբին աշխատանքներուն։

Կը հաստատուի որ Թուրքիոյ պատասխանը նպաստաւոր պիտի ըլլայ եւ թէ թուրք պատուիրակութեան գլուխը պիտի գտնուի Թէվֆիք Րիւշտի, արտաքին գործավարը։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան խնդրեց Ազգ. Դաշնակցութեան քարտուղարութենէն որ պետութիւնները հրաւիրէ իրենց պատուիրակները ղրկել Փարիզ 1) Փետր. 23ին, անոնք որ պիտի մասնակցին 1930ի բերքերը սպառելու մասին խորհրդակցութեանց, 2) Փետր. 26ին, անոնք որ պիտի խորհրդակցին յետագայ բերքերը սպառելու միջոցներու մասին։

Սպանիոյ ընտրութիւնները

Սպանիոյ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ, սպանիական Խորհրդարանի նախկին նախագահը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Այն իրողութիւնը թէ կառավարութիւնը կ՚ուզէ արտակարգ նշանակութիւն մը տալ յառաջիկայ ընտրութիւններուն եւ նորընտիր խորհրդարանին միջոցաւ կը ձգտի փոփոխութեան ենթարկել սահմանադրութեան մէկ քանի յօդուածները, չի կրնար կարծիքը փոխել ընդդիմադիրներուն։ Ինչ որ ալ ըսէ, կառավարութիւնն ի վիճակի չէ ընդհ. ընտրութիւններ կատարելու։ Թագաւորին խորհուրդ տուաւ որ խորհրդակցութիւններ չըլլան ընտրութեանց առթիւ։ Սակայն այդպէս ընելու չէր, որովհետեւ թագաւորը պէտք ունի ճանչնալու կարծիքը այն մարդոց որոնք ի վիճակի են ծանր պարագաներու մէջ՝ խորհուրդ տալու։

«Գալով ընդդիմադիրներուն, անոնք ամէն օր բազմաթիւ կուսակիցներ կ՚արձանագրեն ինչ որ զանոնք կըստիպէ յարատեւելու իրենց ընթացքին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաշարանին։ կարեւոր օրակարգ, ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանին մէջ, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏՐ

Ձ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան, նիւթ՝ հայերէնի դաս մը։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ձ. Ե. Ո. Միութեան Կեդրոն. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուա-Քոլոնպի Մասնաճիւղին անդամները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Place Bourgogneի հաւաքատեղին։ Բացակաները կը պատժուին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փարիզ, Ղ. Մ.— 30։
Օպընա, Բ. Ժ.— 25։
Մարսէյլ, Տիկ. Ս. Մ.— 15։
Պուքրէշ, Գործ.— 800։
Թամարի, Յ. Ի.— 35։
Ֆուրկ. Ե. Պ.— 35։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35։
Փլօէսթի, Ամիր.— 200։
Պուրկ սէնթ Անտէօլ,— 100։
Փուվալէն, Ա. Մ.— 35։
Լանսէյ, Գործ.— 64.50,
Տէսին, Գործ.— 300։
Փարիզ, Ո. Ս.— 50։
Լը փիւի, Փ. Ա.— 150։

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գարահիսարցի Մովսէս Տիարեան կը փնտռէ իր որդին Կարապետ Տիարեան, մօր անուն՝ վերոնիքա, քոյրերը՝ Արաքսի, Կատարինէ եւ Ատրինէ։ Իզմիրի աղէտին (16 տարեկան էր) անյայտացած է։ Իր ստոյգ հասցէն տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» եւ 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ Բիւզանդ Ժամակոչեանի, 11 Fbg. Gambetta, Aubenas, (Ardèche), France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Ամասիացի գուլպայագործ Բիւզանդ Գ. Ժամակոչեան կը փնտռէ իր քոյրը Նուարդ որ անյայտացած է տարագրութեան միջոցին 10 տարեկան հասակին։ Լսուած է թէ հայ սպայ մը ուզած է միասին Պոլիս տանիլ, բայց Նուարդ հիւանդ ըլլալով յանձնած է Հալէպի որբանոցը եւ յետոյ որդեգրուած է մէկու մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1 տարուան «Յառաջ» եւ 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել իր եղբօր Բ. Գ. Ժամակոչեանի, 11 Faubourg Gambetta, Aubenas (Ardéche), France։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
5 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1486 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարտաճանաչութեան, պատասխանատուութեան զգացումը այնքան է թուլցեր մեր մէջ, որ տարին տասներկու ամիս դէպքի մը, առնուազն տխուր անակնկալի մը ականատես կ'ըլլանք այս կամ այն գաղութին մէջ։

Վերջին օրինակը՝ Գավալայէն։ Հազարնոց գաղութ մը՝ բաւական հաստատուն հիմերով։ Ունին դպրոց մը — յունական փլփլկած եկեղեցի մը, որուն մէջտեղը մատուռ է, իսկ երկու թեւերը կը կազմեն մանկապարտէզ եւ նախակրթարան (150 աշակերտ)։ Տարեկան ծախք՝ 100,000 դրախմի, որուն 30 հազարը կը հայթայթէ գերմանական մարդասիրական հաստատութիւն մը (60 աշակերտի վրայ), առանց ո՛րեւէ միջամտութեան իրաւունք ունենալու։ Թաղ. Խորհուրդը տէր տիրական է դպրոցին եւ ժամուն։

Երեւութապէս «մարդորսութեան» դէմ ուղղուած խաչակրութիւն մը, եւ անշուշտ ուրիշ գրգիռ փափուքներ այն համոզումը կը ներշնչեն Գավալայի մետրոպոլիտին թէ «Թաղ. Խորհուրդը գործիք եղած է օտար — կաթոլիկ եւ բողոքական — քարոզիչներու ձեռքը»։

Մետրոպոլիտը, ուժ առնելով պետական օրէնքէ մը որ կ'արգիլէ օտար կրօնական քարոզութիւնը տեղական դպրոցներու մէջ, խիստ յանդիմանագիր մը կ'ուղղէ Թաղ. Խորհուրդին։ Այս վերջինը, մասնաւոր պատուիրակութեան մը հետ, կը ներկայանայ մետրոպոլիտին, որ հրաւիրած էր նաեւ նահանգապետը, անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տալու համար։ Մետրոպոլիտը կրկնելով իր յանդիմանութիւնները, խօսքը կ'ուղղէ նահանգապետին.

— Այստեղ Հայերը բաժնուած են երկու մասի. մէկ մասը բոլշեւիկ է, միւս մասը օտար քարոզիչներու ձեռքը գործիք։ Ո՞վ կրնայ ըսել թէ վաղը ուրիշ քարոզութեանց ալ չպիտի ծառայեն։ *Եւ աւելի առաջ երթալով.*

— Պէտք է լուծել այս թաղ. խորհուրդը, պէտք է փակել ազգ. վարժարանը կէս օրէն վերջ եւ տղաքը ղրկել յունական դպրոց, եւ մինչեւ կէս օր միայն հայերէն լեզուն դասախօսել...

Երկու ժամուան աղմկալի վիճաբանութենէ [illegible] *Խորհուրդը շունչը կ'առնէ Սելանիկ, Թեմական Խորհուրդին միջամտութիւնը խնդրելով։*

Այս անցուդարձէն լեզու կ'առնէ նաեւ Գավալայի յունական օրկանը, «Թիրիքս», ամբողջովին իւրացնելով ներշնչուած այլանդակ պատմութիւնները, եւ այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ «գէշ հիւրընկալութեան մը եւ մարդասիրութեան մը տակ, ստեղծուած է վտանգաւոր հրաբուխ մը»։

Գաղափար մը տալու համար տիրող գրգռութեան վրայ, առանց մեկնութեան կ'արտատպենք յունական թերթին հետեւեալ ազդարարութիւնը (27 յունուար).

— «Գավալայի Հայուհիները ? սկսան *քոնփլիման* ու փրոփականտ ընել մեզի։ Չե՞ն կարծեր որ պէտք է ծանր նստին իրենց հաւկիթներուն վրայ եւ դաս առնեն անցեալէն»։

×

Շա՞տ երկարեցաւ պատմութիւնը։ Բայց կարդացէք ուշադրութեամբ, եւ եթէ կ'ուզէք, ընդհանրացուցէք։

Այսպէ՛ս կը սկսին մեր բոլոր անախորժութիւնները՝ գաղութներու մէջ։ Քարեր կը գլորուին, զանազան կիրքերու տակ, եւ ոչինչ խնդիրներ իրար խառնուելով, կը կազմեն զարշելի թնճուկ մը։ Եւ շատ անգամ՝ իրական փորձանք, ինչպէս ներկայ պարագային։

Չենք չափազանցեր։ Եթէ Յունաստանի մէջ խառնակիչներ կան, զանոնք սաստող, սմքեցնող ալ չի պակսիր։ Արդարութիւնը երեւան կ'ելլէ օր մը։

Բայց, մինչեւ ե՞րբ այսպէս։ Եւ մինչեւ ո՞ւր այսպէս։

Միայն յունահայ գաղութը չէ որ կը տառապի այս վարակիչ ախտէն։ Նոյն պատկերը՝ քիչ մը ամէն տեղ։ Եւ մանաւանդ Սուրիոյ մէջ, ուր աւելի փափուկ է մեր վիճակը։ «Ես իմ ընելիքս ընեմ, ի՛նչ կ'ուզէ թող ըլլայ»։

Ամէն մէկը զատ-զատ իր ըսելիքն եւ ընելիքն ունի, իր բուրդը պիտի մանէ։ Որո՞ւ հոգ՝ հետեւանքը։ Բաւական է որ խօսքի տակ չմնայ։

Երբեք այսքան ցայտուն կերպով երեւան եկած չէին մեր բացասական յատկութիւնները։

Հազիւ վարժուած հաւաքական կեանքի պահանջներուն, ահա կը քակուի, կը քրքրուի ամէն բան, օտար ափերու վրայ։

Արդեօք շա՞տ է այսքան ազատութիւն, մեր խարխուլ հասկացողութեանց համար։

Այս անիշխանութիւնը, կրկնենք բուն բառը — այս «պաշըպօզուք» արշաւը դէպի խորխորատ չի՞ տանիր մեզ։

Եւ ինչո՞ւ կը մեղադրենք օտարը, երբ հեռղհեռէ կը պրկէ օղակները, ամէն տեղ ցոյց տալով իր թաթը։

Օտա՞րն է յանցաւոր, երբ մենք մեր ձեռքով կը կտրենք ընդհանուր կապերը, կը փորենք հաւաքական պատասխանատուութեան հիմերը։

Ահա Երուսաղէմը՝ իր ափ մը պորտաբոյծներով։ Ամբարտաւան եւ ինքնիշխան՝ ժողովուրդին հանդէպ, բայց հլու կամակատար՝ օտարին առջեւ։ Ահա Պուլկարիան, Յունաստանը, Սուրիան, Միջագետքը, իրենց ներքին յուզումներով։ Հայրենի ինկած՝ հայկական խելագարութեամբ ստեղծուած միջադէպերով։

Չը՞ պիտի գտնենք արդեօք բանաձեւ մը, նշանախօսք մը, որուն առջեւ խոնարհին բոլորը, պահելով հանդերձ իրենց եղածչեղած իմաստութիւնը։ Նոյն իսկ անկախութիւնը... Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՈՆՑ ՈՒԽՏԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը խորհրդածէ այս խորագրին տակ (14 յունուար)։

— «Համաշխարհային պատերազմէն ժառանգուած սերունդ մը ունինք, հայրենական երազներով տառապող նորահաս փաղանգ մը, ճաշակած աքսորի ու ջարդի բոլոր դառնութիւններն ու տառապանքները։

Անոնք, անցան արիւնի ու խաւարի անապատներէն. տատասկոտ ու խայթող ճանապարհներէ քալեցին. ականատես եղան այն գազանային ոճրագործութեանց, որոնց անողորմօրէն զոհուեցան իրենց մայրերն ու հայրերը. լսեցին խողխողուող քոյրերու աղեկտուր ճիչերն ու լացերը։

Վկաներն են անոնք աշխարհի ամենաբարբարոսային արարքին, որ ի գործ դրուեցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդին հանդէպ։

Եւ այսօր այդ սերունդը, իրենց հայրերուն արիւնով գրուած մուրհակ մը ձեռքերնին, ծնկաչոք մեր մեծ նահատակներու յիշատակին առջեւ, ուխտ կ'ընեն։ Ամբողջ որբութիւնն է որ այսօր հաւաքուած սրբազան դրօշի մը ներքեւ, միասիրտ եւ միահոգի կը խոստովանի շիտակ քալել այն ճանապարհէն, ուրկէ քալեցին իրենց ծնողները եւ կ'երդնուն անդադար մշտար- [illegible] մինչեւ որ այս թափառական եւ հայրենազուրկ ժողովուրդը հարազատ հայրենիք մը եւ սեփական երդիք մը ունենայ։

Այս ուխտը կրկնապէս նշանակելի է եւ արժէքաւոր, որովհետեւ ծնողազուրկ եւ անզաւակ երիտասարդութեան մը հոգիէն կը բխի այդ, որ վրէժի պապակէն եւ հայրենի կարօտէն կը տառապի։ Երիտասարդական վճռականութեան եւ ինքնամատոյց նուիրումի զօրեղ շեշտ մը կայ այդ սերունդի խօսքերուն եւ շեշտերուն մէջ։ Մահուան ստուերներու սարսուռները իրենց հոգիներուն մէջ, մեր որբերը յառաջապահ զինուորներն ու գիտակից առաջնորդներն են մեր ցեղի ազատագրութեան։»

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ժանտատենդի դէպքերը շատցած ըլլալով, իշխանութիւնը մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի ձեռք առնուած միջոցներու գործադրութեան։ Պոլսոյ մէջ ժանտատենդի շրջան կը նկատուի նոյեմբերէ մինչեւ փետրուար ժամանակամիջոցը, բայց այս տարի դէպքերը նախորդ տարիէն անբաղդատելիօրէն շատ եղած են։

Ամէնէն շատ վարակուած շրջանն է Թօփհանէէն մինչեւ Ազափ Գափու, Չէշմէ Մէյտանի ուր փողոցները նեղ են, աղտոտ եւ հին ու անխնամ խաներու մէջ կը բնակի գործաւոր դասակարգ մը։ Վարակուած թաղերուն, ինչպէս նաեւ դպրոցներուն մէջ, պատուաստումի եւ հականեխական գործողութիւններ կը կատարուին։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աֆիոն Գարահիսարի մէջ, հօճա Ասըմ անունով մէկը ձերբակալուած է։ «Սօն Հավատիս» թերթին տեղեկութեանց համաձայն, յիշեալին տան մէջ կարգ մը կասկածելի թուղթեր եւ Ապտիւլմէճիտի լուսանկարը գտնուած է։

Ասկէ զատ ձերբակալուած են նաեւ Մաթլապի շէյխը եւ երկու մուխթարներ որոնք մէնէմէն ղրկուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի կախաղանները

Մէնէմէնի մահապարտները 28 հոգի, որոնց դէմ տրուած մահավճիռը, երկուշաբթի օր վաւերացուեր էր Ընկիւրիի Ազգ. Ժողովէն, երեքշաբթի օր կախուեցան։ Մինչեւ վերջին պահը, մահապարտները կը բողոքէին իրենց մասին տրուած վճռին դէմ եւ իրենց անմեղութեանը վրայ կը պնդէին։ Մինչեւ յաջորդ առտու անոնց մարմինները մնացին կախուած, իբր օրինակ այլոց...

Կախաղաններէն մեծ մասը պատրաստուած էին քաղաքին գլխաւոր մզկիթին առջեւ. մնացեալները բաժնուած քաղաքին զանազան կէտերուն վրայ։

Մահապարտները հագած էին ճերմակ շապիկներ, որոնք մինչեւ անոնց ոտքերը կ'երկարէին. եւ իրենց կուրծքերուն վրայ կը կրէին ցուցանակներ հետեւեալ արձանագրութեամբ.— «Այսպէս կը պատժուին Հանրապետութեան դաւաճանները»։ Ոստիկանները զանոնք բարձրացուցին աթոռակներու վրայ, որոնք զետեղուած էին կախաղաններուն տակ եւ դահիճները անոնց վիզը անցուցին հանգոյցները, որմէ յետոյ տրուած նշանի մը վրայ, աթոռին տրուած հարուածով մը, մահապարտները կախուած մնացին օդին մէջ։

Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւնները

«Ժուռնալ»ի թղթակիցը Ընկիւրիի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ըսմէթ փաշայի հետ, որ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.— Կը տխրինք եւ կը զայրանանք տեսնելով թէ հակառակ մեր ճիգերուն, կարգ մը շրջանակներ տակաւին կը մնան ըմբոստ ընդդէմ քաղաքակրթութեան, ազատութեան ու հանրապետութեան գաղափարներուն։ [illegible] *նան երկրին մէջ ստեղծել խռովութիւններ եւ անոնցմով կասեցնել բարեշրջումը, վերահաստատել վարչաձեւ մը, որուն այլեւս չի կրնար հանդուրժել Թուրքիա։ Գիտէք թէ Նախշիպէնտները փորձեցին ոտքի հանել Իզմիրը եւ Մէնէմէնի շարժումը առաջ բերին։ Դաւադրութիւնը կատարելապէս խեղդուեցաւ։ Հիմա, կարգն ու հանդարտութիւնը կը տիրեն ամբողջ հանրապետութեան մէջ։*

— Ըսուեցաւ թէ այս դէպքերը կրնան տեղի տալ Սահմանադրութեան վերաքննութեան։ Թէ հանրապետութեան նախագահին պիտի տրուին աւելի լայն իրաւասութիւններ եւ ինչպէս Ամերիկայի մէջ, ան պիտի դառնայ գործադիր իշխանութեան պատասխանատու պետը։

= Մի հաւատաք, կը պատասխանէ Ըսմէթ, այս զրոյցներուն։ Երբեք հարց չէ ծագած Սահմանադրութեան դպչելու։ Կառավարութեան *մտքէն չէ անցած այդ տեսակ բան մը...*

Մուսուլի քարիւղին շուրջ

ԼՈՆՏՈՆ, 3 յունուար.— Պաղեստինի կառավարութեան եւ «Իրաք Փէթրոլէում» Ընկերութեան միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ Երուսաղէմի մէջ՝ Պաղեստինի հողին վրայէն, Մուսուլի քարիւղին փոխադրութեան մասին։ Այս պայմանագրութիւնն ի զօրու պիտի ըլլայ, երբ նման համաձայնութիւն մը կնքուի Իրաքի կառավարութեան հետ, որուն երկրին մէջ կը գտնուին քարիւղային հորերը։

Քարիւղը երկու ճիւղի բաժնուած խողովակներով պիտի հասնի ծով. մէկ ճիւղը պիտի հասնի Հայֆա, Պաղեստինի ծովեզրին վրայ։ Եւ այս պատճառով՝ բանակցութիւններ կը կատարուին ինչպէս Իրաքի նոյնպէս ֆրանսական Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ։

Պայմանագրութիւնը որուն բնագիրը հրատարակած է «Երուսաղէմի Պաշտօնական Լրագիրը» կը նախատեսէ Հայֆա հասնող ճիւղը։ Մենաշնորհը տրուած է 70 տարի տեւողութեամբ։ Այս ժամանակաշրջանէն վերջ, քարիւղի խողովակին այս մասը սեփականութիւնը պիտի դառնայ Պաղեստինի կառավարութեան։ «Իրաք Փէթրոլէում» Ընկերութիւնը իրաւունք ունի իրեն յատուկ նաւահանգիստը շինելու Աքքայի ծոցին մէջ, ուր կը գտնուի Հայֆա։

Պայմանագրութեան մէջ յիշուած են տեղական գործաւորներու գործածութեան պայմանները եւ նախատեսուած՝ ձեռնարկին համար ներածուած նիւթերու վրայ տուրքերու նշանակումը։

Պաղեստինի Մարզպանութիւնը իրեն կը վերապահէ պայմանագրութիւնը ջնջուած նկատելու իրաւունքը, եթէ մինչեւ երեք տարի, նման պայմանագրութիւններ չկնքուին այն կառավարութեանց հետ, որոնց հողերէն պիտի անցնի քարիւղի խողովակը։

Երկրաշարժը կ'աւերէ Նոր-Զելանտան

Նոր-Զէլանտայի հիւսիսային կղզիին մէջ, երկրաշարժը մեծ աւերներ գործեց։ Կարեւոր նաւահանգիստ մը Նափիէ եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀՐԵԱՆ ՇԷՐԻԱԹ Կ'ՈՒԶԷՐ ԿԱԽԱՂԱՆ ԳՏԱՒ

Մէնէմէնի ամբաստանեալներէն հրեայ եասէֆ որ, մահուան դատապարտուած է, բանտին մէջ հետեւեալը ըսած է լրագրողի մը.

—Կեցցէ՛ շէրիա՛թը, շէրիա՛թ կ'ուզեմ պոռալու համար այստեղ բերին զիս։ Իմ ինչո՞ւս պէտք է շէրիաթը։ Շէրիաթը՛ո՛ւր, ես ուր. ես սինակոկ անգամ չեմ երթար։ Իմ թէքքէս սրճարանն է եւ աղանդս ալ վեց ձեռք թուղթ խաղալը։ Բայց Սէրպէսթֆիներուն առաջինն էի...

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎՆԱՍՈՒԱԾ ՆԱՒԵՐԸ

Սեւ ծովու վերջին փոթորիկին հետեւանքով, ցամաք ինկած եւ ընկղմած թրքական նաւերուն վնասը 800 հազար ոսկի կը գնահատուի։ Այս առթիւ տարակարծութիւն առաջ եկած է նաւատէրերուն եւ ապահովագրական ընկերութեանց միջեւ։ Այս խնդրին համար մարմին մը եկած է Էնկիւրի պատկան գործավարութեանց հետ շփումներ ունենալու համար։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ապահովագրական ընկերութեանց կողմէ պատրաստուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ 5 միլիոն անգործ, որ ըսել է 10 առ հարիւր աշխատաւորներու։ Սակայն կարգ մը քաղաքներ որոշեցին վերջ տալ հանրային ճաշերուն, նախընտրելով ուրիշ կերպ օգնել անգործներուն։ Եփած գետնախնձորի [illegible] մեծ չափերու հասած էր, անգործութեան պատճառով իսկ, վերջ գտած պիտի ըլլար, եթէ ծախողները թրքաթ կազմած չըլլային եւ ազատ մնացած փողոցներուն անկիւնները մասնաճիւղեր բացած չըլլային։

Անոնք որ յուռետես էին անցեալ նոյեմբեր-դեկտեմբերին, սկսած են նկատել թէ կացութիւնը դանդաղօրէն կը բարւոքի։ Տնտեսական տագնապը կը շարունակէ. որովհետեւ դրամատէրները ստիպուած են ապահովել իրենց պահեստները եւ կամ իրենց դրամը պահել խնայողական սնտուկներու մէջ, փոխանակ զանոնք հրապարակ հանելու։ Այսպէս է որ խնայողական սնտուկներու ընկերակցութիւնը 1930ի համար կ'արձանագրէ 400 միլիոն տոլարի աւելի աւանդ մը՝ 1929ի բաղդատմամբ։ Այս գումարին 375 միլիոնը կը պատկանի Նիւ-Եորքի։ Նոր հաշիւներու թիւն է 75,000։ Տպաւորութիւնն այն է թէ 1931ի ընթացքին աւանդները աւելի պիտի շատնան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆԴՀ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գերման խորհրդարանի վերաբացման առաջին նիստը տեղի ունեցաւ առջի օր։ Վաղը՝ կառավարութիւնը խորհրդարանին պիտի պարզէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը։ Իսկ յառաջիկայ երեքշաբթի արտաքին նախարարութեան ելմտացոյցի վիճաբանութեան առթիւ, պիտի քննուի Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Կառավարութիւնն սկզբունքով որոշած է դիմել հրովարտակ օրէնքներու եղանակին, եթէ, պէտք ըլլայ, հաւասարեցնելու ջանալու համար ելեւմուտքը, բայց կը նախընտրէ չդիմել այդ միջոցին, այն պատճառով որ կրնայ վնասել Գերմանիոյ արտաքին վարկին։

ԼՈՆՏՈՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Իբրեւ պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կը յիշեցնենք թէ Լոնտոնի պարսկական արուեստի ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ 28 փետր. ինչպէս գրած էինք ժամանակին. (*Յառաջ*, 11 յունուար)։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Անցած շաբաթ Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ գրքոյկ մը՝ Թուրքիոյ ներկայ տագնապի մասին (1)։

Հեղինակը՝ Հաշըմ Նահիտ պէյ հին լրագրող մըն է. եղած է Իգտամի խմբագիր, Անատոլուի Գործակալութեան փարիզեան թղթակից, Հաքիմիյէթը Միլլիյէի աշխատակից, վերջերս ալ՝ Ժընեւյայի Թրքական հիւպատոս։ Այժմ անցած է ընդդիմադիր շարքերուն մէջ եւ իր առաջին հրապարակայնելոյթն է այս գիրքը։

Իր քննադատութիւնները բոլորովին առարկայական են, իր յարձակումները չեն ուղղուած անհատներու դէմ, այլ Էնկիւրիի վարիչները հաւաքականօրէն պատասխանատու կը բռնէ այսօրուան ծանր տագնապին համար։

Ֆէթհի պէյի կուսակցութեան կազմութեան առթիւ Իզմիրի ու Մաղնիսայի մէջ կատարուած ցոյցերը փաստեցին թէ՝ ժողովուրդին մէջ խոր դժգոհութիւն կը տիրէ։ Ի՞նչ են դժգոհութեան պատճառները.

1. Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ իսկ ազատութիւն չկայ քննադատելու կառավարութիւնը, ոչ ալ վիճաբանութեան ենթարկելու հանրային խնդիրները.

2. Կառավարութիւնը ջնջած է մամուլի ազատութիւնը եւ անհատական ազատութիւնը.

3. Կառավարութիւնը՝ հակառակ երկրի սահմանադրական օրէնքներուն, բռնաբարած է ժողովուրդին ընտրական իրաւունքը.

4. Բռնաբարած է նաեւ արդարութիւնը՝ դատարաններու եւ դատաւորներու վրայ բանեցուցած իր ազդեցութեամբ.

5. Ելեւմուտքի ծախսերու բաժինը (որ երկրին տնտեսական կարողութենէն շատ վեր է) գոցելու միակ նպատակով

ա) Ստեղծած է մենաշնորհներ, առեւտուրը պաշտպանելու պատրուակին տակ.

բ) Երկաթուղիներու շինութեան համար ծախսած է եւ դեռ կը ծախսէ խոշոր գումարներ օտար ընկերութեանց միջոցաւ, որոնք մեծ շահեր կ՚ապահովեն իրենց համար, ու մտած է յանձնառութեանց տակ, որոնք իր վճարման կարողութենէն շատ վեր են.

գ) Ժողովուրդին վրայ բեռցուցած է անտանելի տուրքեր.

դ) Մանաւանդ շահատուրքի միջոցաւ պատճառ դարձած է բազմաթիւ առեւտրականներու սնանկութեան.

6. Վերջապէս, իր չարաշուք քաղաքականութեամբ, կառավարութիւնն է միակ պատասխանատուն տնտեսական տագնապին, որ այսօր ծանրապէս կը ճնշէ ամբողջ ազգին վրայ։

Պզտիկ ակնարկ մը Թուրքիոյ վերջին տարիներու ելմտացոյցին վրայ, պերճախօս փաստեր կու տայ մեզ։ Տարեկան ծախքերը, որ 1921 - 22ին 52 միլիոն Թրքական ոսկիէն, 1929 30ին բարձրացան 226 միլիոնի։ Ու հակառակ ներկայ տնտեսական ծանր տագնապին, այս գումարը շատ պակսեցնելու յոյսեր չկան։

Ահա՛ թէ ինչ ձեւով բաժնուած էին այդ ծախքերը, համաձայն գերման ելմտագէտ Տոքթ. Միւլլէրի, որ անցած տարի Էնկիւրի հրաւիրուած էր՝ տնտեսական տագնապը ուսումնասիրելու եւ տեղեկագիր ներկայացնելու նպատակով։

Նոր Թուրքիոյ վարիչները՝ երկրի հասոյթներուն մեծագոյն բաժինը ծախսած են զինուորական նպատակներու համար։

1921-22էն 1829 - 30 Ազգային Պաշտպանութեան բաժինը եղած է նուազագոյն 45.75 առ 100, իսկ առաւելագոյն 50.76 առ 100։ Վերջին երկու տարիներու ընթացքին այս համեմատութիւնը բարձրացած է 65 առ հարիւրի, քանի որ Հանրային Պարտքին յատկացուած բաժինը — 14 առ 100 — գործածուած է զինուորական նպատակներու համար։

Հաշըմ Նահիտ պէյ կը գտնէ որ Էնկիւրիի վարիչներուն այս զինուորապաշտական քաղաքականութիւնը վնասակար է երկրին. կառավարութիւնը ամէն տարի զէնքի տակ կանչելով մեծ թիւով երիտասարդներ, մէկ կողմէն կը պակսեցնէ արտադրող բազուկներու քանակը, միւս կողմէ կ՚աւելցնէ սպառող բերանները։ Ասոնց յատկացուելիք գումարը կարելի էր գործածել արտադրական նպատակներու։ Ասկէ զատ, ժողովուրդին պարտադրած է անհանդուրժելի տուրքեր՝ զինուորական ծախքերը գոցելու համար։ Նոյնպէս օտար շուկաներէն գնելով երկաթուղիի եւ զինուորական մեծաքանակ կազմածներ, ազգային դրամը արտասահման ղրկած է՝ աղքատացնելով թէ՛ իր գանձը եւ թէ ժողովուրդը։

Հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած բաժինն ալ պէտք է բարդել զինուորական ծախքերուն վրայ։ Վերջին ելմտացոյցին մէջ, այս գործավարութեան տրուած բաժինն էր 15 առ 100 գլխաւորապէս յատկացուած երկաթուղիներու շինութեան։

Տոքթ. Միւլլէր իր տեղեկագրին մէջ կ՚ըսէ.

«Կառավարութիւնը պատրաստած էր երկաթուղային մեծ ծրագիր մը, որուն առաջին մա[illegible] մը կը վերաբերի 1600 քիլոմեթր գծի շինութեան։ Այս ծրագրին համար ընդհանուր ծախք հաշուուած էր 259 միլիոն Թրքական ոսկի։ 1923-27 կառավարութիւնը ուղղակի ինք շինել տուաւ Էնկիւրի — Կեսարիա (131 քիլ.) եւ Սամսոն — Ամասիա (381 քիլ.) գիծերը, ծախսելով 36 միլիոն Թրքական ոսկի։ Այս գումարին մէջ չեն ծախքերը Կեսարիոյ գործատեղիներուն, որոնց շինութեան սկսուեցաւ 1928ին։ Միւս գործատեղիներուն շինութիւնը յանձնուած է զանազան օտար ընկերութեանց, խիստ ծանր պայմաններու տակ։»

Գերման մասնագէտը կը քննադատէ Թուրքիոյ վարիչներուն երկաթուղային այս քաղաքականութիւնը, զոր գլխաւոր պատճառներէն մէկը կը նկատէ այսօրուան տնտեսական տագնապին։ Որովհետեւ՝

1. Կառավարութիւնը չի կրնար իր սեփական միջոցներով վճարել երկաթուղիի ծախքերը։

2. Այդ երկաթուղիները տնտեսական արժէք մը չունին, ուստի եւ չեն կրնար հիմ ծառայել փոխադրութեան մը։

3. Էնկիւրի - Սվազ գիծը բանեցնելու զուտ ծախքերը, կազմածներու նորոգութիւնն ու փոփոխութիւնը, այս առթիւ ծախսուած դրամագլուխներու տոկոսները՝ ձեռք բերուած հասոյթներուն հետ բաղդատելով կը ներկայացնեն 100ին 430ի վնաս մը։ Այս համեմատութիւնը կը բարձրանայ 100ին 680ի՝ Սվազ - Սամսոն գիծին համար։

4. Երկաթուղիի կազմածները արտասահմանէն կը գնուին. ուստի եւ այս ծախքին երեք քառորդը երկրէն դուրս կ՚ելլէ։

Այս բոլորը գլխաւոր պատճառը դարձած են ներկայ ծանր տագնապին եւ կը սպառնան տնտեսապէս փճացնել Թուրքիան։

Մինչ զինուորական նպատակներու համար այսքան մեծ ծախքեր կ՚ըլլան, անդին շատ չնչին բաժին մը՝ 8 միլիոն ոսկի (100ին 4.9) միայն կը յատկացուի Ազգային Տնտեսութեան գործավարութեան, այսինքն Երկրագործութիւնը, Ճարտարարուեստը եւ Առեւտուրը զարգացնելու կոչուած պաշտօնատան։ Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր է եւ Տոքթ. Միւլլէր եւս կը հաստատէ թէ իր արտածումներուն 100ին 90ը հողագործական բերքերը կը կազմեն (ծխախոտ, բամպակ, ափիոն, չամիչ, թուզ, կաղին, եւլն.)։

Կառավարութիւնը բնաւ ուշադրութիւն չի դարձներ երկրի արտադրութիւններուն զարկ տալու խնդրին։ Ո՛չ իսկ ցորենի մշակութեան։ Ծովեզերեայ քաղաքներու բնակիչները յաճախ օտար ալիւրով կը սնանին, քանիցս սովի ենթարկուեցան կարգ մը նահանգներու բնակիչներն ու անասունները։ Թուրքիոյ մէջ ամէն կողմ առատ պտուղ կայ, բայց հաւաքող չկայ, մինչ մեծ ու փոքր քաղաքներու մէջ մարդիկ օտար պահածոներ կ՚ուտեն։ Նոյնը ձուկերու մասին։ Ճարտարարուեստ չկայ։ Հարուստ հանքեր կան, բայց ո՞ւր է շահագործողը։ Սուլթաններու օրով երկու գործարաններ բացուած էին՝ ֆեսհանէ և Հէրէքէ, առաջինը՝ բանակի, երկրորդը՝ կայսերական պալատի պիտոյքները հոգալու համար։ Քէմալի կառավարութիւնը ազգային ճարտարարուեստին զարկ տալու նպատակով, պաշտօնեաներն ու ժողովուրդը կը հրաւիրէ տեղական ապրանք միայն գործածել։ Բայց այս վերջինը որակով գէշ եւ եւրոպականէն աւելի սուղ ըլլալուն,պատճառ դարձած է ապրուստի սղութեան։ Կառավարութիւնը շաքարի գործարան բացաւ, բայց շահելու տեղ վնասեց, քանի որ ուսումնասիրած չէր խնդիրը։ Տնտեսական բանաւոր քաղաքականութիւն մը չունենալուն պատճառաւ Պոլիսը եւ ուրիշ նաւահանգիստներ կը սասսեն, տեղ տալով Պիրէօսի և Թրիէսթէի։

Դալով կրթական գործավարութեան յատկացուած գումարին, ընդհանուր ելեւմտացոյցին 100ին 4ը միայն կը կազմէ։

Բացի տնտեսական այս ձախորդ քաղաքականութենէն, Էնկիւրիի վարիչները Թուրքիոյ մէջ ստեղծած են անբարոյականութեան, կեղծիքի, ստուտի, լրտեսութեան նեպոտականութեան այնպիսի մթնոլորտ մը, որ կը գէշ կ՚անցնի համիտեան ռէժիմի բոլոր աղտոտութիւնները։ Տաղանդը, պարկեշտութիւնն ու արժանիքը ոչ մէկ կարեւորութիւն ունին։ Երեսփոխան, գործավար կամ պաշտօնեայ կ՚ըլլան անոնք որ քծնիլ եւ սողալ գիտեն։

Մէկ խօսքով, կ՚եզրակացնէ հեղինակը, «կառավարութիւնը իր բռնակալ քաղաքականութեամբ, փոխանակ արդիացնելու երկիրը, լծուած է ազգին տնտեսական եւ բարոյական կործանման գործին եւ ատով իսկ ստեղծած ներկայ տագնապը որ կը ձգտի ծանրանալ օրէ օր»։

Գրքի վերջին մասին մէջ, կարգ մը միջոցներ կ՚առաջարկէ՝ դարման տանելու համար տագնապին։ Ընդհ. թելադրութիւններ, որոնց գործադրութիւնը թէական է եւ արդիւնքը կասկածելի։

Թուրքի մը գրչին տակ,կացութիւնն այս կերպով պատկերացուած, ինքնին յատկանշական երեւոյթ մըն է։ Ինչ որ այս էջերուն մէջ կը կրկնուի տարիներէ ի վեր, կը հաստատուի հիմա մէկու մը կողմէ, որ պատասխանատու պաշտօններ վարած է քէմալական Թուրքիոյ մէջ եւ մօտէն կը ճանչնայ երկրին այսօրուան վիճակը։

Թուրքիա դարձեալ կը մնայ յաւիտենական «Հիւանդ Մարդը»։ Ո՛չ մէկ ներարկում օգուտ կ՚ընէ աւելի ու կենսանիւթ տալու համար անոր փճացած ջիղերուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(1) HACHIM NAHID.— Les Symptômes de la crise turque et son remède. Paris 1931. Prix 10 francs.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Նախորդ թղթակցութեամբս յայտնած էի թէ Աղաբեկօֆի մերկացումներուն հետեւանքով Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը խընդրած էր գադրեցնել զանազան հրատարակութիւններ, որպէսզի կարենար մանաւոր կերպով զբաղիլ։

Արդ՝ ամիսներ անցան այդ օրէն ի վեր, եւ մինչդեռ կը կարծէինք թէ յառաջիկային գումարուելիք Պատգ. Ժողովին պիտի տարուէր ծանօթ հարցը, իբրեւ առաջին օրակարգ, ահա՝ Վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Բարաղամեանի յայտարարութիւնը կուգայ հիասթափութեան մատնել ամբողջ գաղութը։

Արդարեւ, ատենապետին գրաւոր եւ պաշտօնական յայտարարութենէն կը հասկցուի, որ այսքան շօշափելի եւ այսքան վնասակար հարց մը, Վարչութիւնը քիչ մը զբաղեցնելէ վերջ փակուած է արդէն։ Այսինքն՝ ո՛չ իսկ յառաջիկայ Պատգ. Ժողովին պիտի տարուի։ Կը նշանակէ թէ տակաւին երկա՜ր պիտի վայելենք Զեկային գործակալ՝ անարժան եկեղեցականը։

Անցնի՛նք։ Անշուշտ ժամանակը պիտի գայ իր վճիռը տալու։

⁂ Պզտիկ վէճ մըն ալ ծագած է Կրթական Խորհուրդին մէջ։ Բայց չեմ ուզեր «Յառաջ»ը զբաղեցնել այս զուտ տեղական անհամութեամբ, յուսալով որ պիտի սթափին պատասխանատուները, մանաւանդ Կրթականի բանգէտ ատենապետը։

⁂ Վերջերս՝ բաւական խօսուեցաւ ազգային յարանուանական վարժարաններու միացման գեղեցիկ նպատակին շուրջ։Սակայն ինչպէս կը տեսնուի, արդէն [illegible] բոլորը բոլորած է ծրագիրը,ով դիտէ ի՛նչ դժուարութեանց բախելով։

Կը խորհինք թէ, այս ծրագրին յաջողութիւնը կ՚ապահովուի ժամանակի՝ աւելի ճիշդ՝ թաղային ձեռնարկներով։ Եթէ իւրաքանչիւր արուարձան՝ իր սեփական միջոցներով կարենայ հասկացողութեան գալ յարանուանութեանց հետ, աւելի դիւրին կ՚ըլլայ յոյսեր ունենալ՝ արդիւնքի մասին։ Այլապէս՝ եթէ սպասեն, որ Կեդր. Վարչութիւնները զբաղին «մանաւոր կերպով» կը ձախողի ամէն ձեռնարկ, որքան ալ գեղեցիկ ըլլայ խորքով եւ արժէքով։

Վարժարանները կը գործեն։ Ցարդ՝ Կեդր. Վարչութենէն կամ Կրթականէն որեւէ նիւթական նպաստ կամ սակ չէ յատկացուած դպրոցներու, թէեւ մասնաւոր գումար մըն ալ գոյութիւն ունի։

Ուրախալի իրողութիւն մը Պ. Ն. Կիւլպէնկեանի տարեկան 20.000 տրախմի նպաստն է յատկացուած՝ Լիփազմայի Ազգ. վարժարանին։ Տեղն է կրկին յիշեցնել մեր արտասահմանեան հարուստներուն, որ եթէ՝ Աթէնքի չորս գաղթակայաններու (Ֆիքս, Լիփազմա, Սինկրու,Քօքինիա) ազգ. վարժարաններուն տարեկան այդպէս 20 հազարական տրախմի գումարներ յատկացնէին, արդէն ապահոված կ՚ըլլան յաղթանակը կրթական ճակատին վրայ։ Բասպասենք եւ յուսանք որ՝ ուրիշ բարերարներ, ուրիշ Կիւլպէնկեաններ, բարի օր մը, խորհին նման տարեկան նպաստներով օգնութեան հասնիլ՝ նաեւ Ֆիքսին, Սինկրուին եւ Քօքինիային։

⁂ Ինչպէս գրած էի, Հ. Կ. Խաչի Յունաստանի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը յունուար 25ին հրաւիրած էր արտակարգ Պատգ. Ժողով։

Ժողովը ճիշդ իր օրին գումարուեցաւ։ Կը մասնակցէին բոլոր շրջաններէն պատգամաւորներ եւ պատգամաւորուհիներ։

Ժողովը տեւեց՝ 4 ժամ եւ ի վերջոյ ընտրուեցաւ նոր Կեդր. Վարչութիւն մը՝ հետեւեալ անդամներով.— Տիկիններ՝ Արշալոյս Օնպաշեան, Գեղան Փափազեան, Օրիորդներ՝ Ռ. Հայրապետեան, Ս. Հովսէփեան եւ Սարաֆեան, պարոններ՝ Յ. Մուրատեան եւ Զ. Զաքարեան։

Ինչպէս կը տեսնուի այս անգամուան վարչութիւնը կը գտնուի իգական սեռին ձեռքը։ Այդպէս ալ կը տրամադրէ Կարմիր Խաչին կանոնագիրը։

⁂ Խօսինք նաեւ, երկրին ներքին կեանքին մասին։ Այս օրերուս հրատապ հարցը ծերակոյտի նախագահին ընտրութիւնն է։ Բոլոր կուսակցապետերը տենդագին աշխատանքի լծուած են։ Սպասենք արդիւնքին։

Անգործութիւն հոս ալ կայ։ Բաւական թիւով հայ բանուորներ կը ճամբուին «գործ չկայ» ըսելով։ Առ հասարակ հրապարակը կեցած է։ Կայ՝ նաեւ կոփիի համաճարակը, որ հետզհետէ լուրջ հանգամանք կ՚առնէ։ Կը խօսուի նոյնիսկ վարժարաններու փակման մասին։

⁂ «Հայ մտքի տուն» ընկերակցութիւնը տուաւ իր առաջին հանդէսը։ Խօսեցան՝ Ա. Կազէլ, եւ Գ. Կառվարենց։ Կը յուսանք, որ այս ընկերակցութիւնը պիտի յաջողի, ժողովուրդին տալով գրականութեան եւ գեղարուեստին սէրն ու ճաշակը։

⁂ Գեղեցիկ հանդէս մը կազմակերպած էր Քօքինիոյ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն, 25 յունուարին, Դաշնակցութեան Քառասնամեակին առիթով։ Գեղեցիկ եւ կուռ բազմութիւն։ Աքանչելի կարգապահութիւն։ Ճոխ ու համեղ յայտագիր։

Բանախօսեց՝ ընկ. Ա. Կազէլ, որ խօսեցաւ գեղեցիկ եւ տպաւորիչ ճառ մը, պարզելով Դաշնակցութեան կատարած ու [illegible]

Կը նախագահէր՝ ընկ. Բժ. Արշակունի։ Մեներգեց՝ Ջութակի ընկերակցութեամբ՝ ընկերուհի Գեղան Փափազեան։ Եղան արտասանութիւններ, զաւեշտ մը եւ «Կոյր Աշուղ»ը։ Յունական ֆանֆառը նուագեց՝ դաշնակցական երգեր։

Կուսակցական կեանքը կը շարունակէ խորանալ։

Հ. Յ. Դ. ընկերուհիներու երկու նորակազմ խումբերը, «Շաքէ» եւ «Ազատամարտ» կը գործեն լուռ ու մունջ։ Մօտ ատենէն «Ազատամարտ»ը պիտի ներկայացնէ «Արցունքի Հովիտ»ը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՕՅՊՈՒՆ

դաշնակցութենէն ճիրաժաբողները.— Աղըր տաղի յաղթանակը դաշնակցութեան գլխուն պայթող եւ զանոնք ցիրուցան ընող պօմպա մը եղաւ:

Միլլիյէթի մէջ Ա. Հ. շարունակելով իր յօդուածաշարքը, հետեւեալը կը գրէ վերոյիշեալ խորագիրներուն տակ.—

«Թրքական ուժերը ամէն տեսակ միջոցներու դիմեցին, Պարսկաստանէն Թուրքիոյ հողը խուժող աշիրէթներու փախուստի ճամբաները կտրելու համար։ Պարսիկները՝ այս աշիրէթները ուղղութեան հրաւիրելու պարտաւորուած ըլլալով հանդերձ, բա՛ն մըն ալ չըրին։ Եթէ չենք կրնար ըսել որ թէքեան անբարեացակամութեամբ կը վերաբերուի, ամէն պարագայի մէջ կրնանք ըսել թէ այս շարժումներուն արգելք ըլլալիք ուժ չունի ձեռքը։ Աղըրի խընդիրը վճռապէս կարգադրուելէ վերջ, բնական է որ Թրքական զօրամասերը դարձեալ իրենց հին դիրքը պիտի վերստանային»։

Թէեւ կարելի էր տակաւին հարիւրաւոր օրինակներ առաջ բերել ամերիկեան, գերմանական ու իտալական թերթերէն, բայց եւ այնպէս այսքանը բաւական կը համարենք։

Վերջին կացութիւնը սա է.—

Աղըր Տաղի շարժումներ[illegible] վճռականապէս զսպուած են, Քիւրտերը տեսնելով զէրեն[illegible] գրգռողներուն փախչիլը ար[illegible] թընցած են։ Ասոնցմէ մէկ մա[illegible] սը մեր կառավարութեան մօ[illegible] ապաստանած է, իսկ միւսներ[illegible] ալ իրենց հին բարեկամներուն դէմ զէնքի փարած են եւ գրեթ[illegible] ամէն օր ընդհարումներ կ՚ունեն[illegible] նան Պարսկաստանի, Միջագետք[illegible] եւ նոյն իսկ Սուրիոյ մէջ, տե[illegible] ղական ուժերուն հետ։

Պարսկաստանի մէջ Սըմկօ[illegible] եւ Ճէլալիներու խնդիրը, Մ[illegible] Ջագետքի մէջ Քիւրտերուն [illegible] պըստամբութիւնը եւ Սուրի[illegible] մէջ ալ իբր թէ մեր կողմէ [illegible] անցնող հրոսախումբերու յա[illegible] ձակումները, ամէնքն ալ Աղ[illegible] Տաղի դասին արդիւնքներն են։

1. Կուսակցութեան ղեկավա[illegible] ներուն դէմ դժգոհութիւնը կ՚ա[illegible] ւելնայ։ Կուսակցութեան պետ[illegible] րէն Հայկ Անտոն, Շահան, Ն[illegible] թալի եւ ուրիշ ընկերներ կու[illegible] սակցութենէն հեռանալով, Փ[illegible] րիզի մէջ «Ազատամարտ» լրա[illegible] գրի միջոցաւ սկսած են հրա[illegible] տարակութիւններ ընել Դա[illegible] նակցութեան դէմ։

2. Դաշնակցութեան Յունա[illegible] տանի կեդրոնը ցրուելու վիճա[illegible] կին հասած է։ Ընդհ. կեդրոն[illegible] անդամ եւ «Յառաջ» թերթ[illegible] խմբագրապետ Շ. Միսաքեա[illegible] թէեւ Փարիզէն Աթէնք գացա[illegible] է, զանոնք դարձեալ միացնել[illegible] համար, բայց բան մըն ալ [illegible] կրցած ընել։ Յունաստանի կե[illegible] րոնէն բաժնուողները «Արեւ[illegible] թերթին միջոցաւ սկսած [illegible] յարձակումներ գործել կուս[illegible] ցութեան դէմ։ «Արեւելք» [illegible] յունուար 15ի թիւին մէջ գրա[illegible]

3. Ամերիկա հրատարակո[illegible] «Պայքար» թերթը կը գրէ [illegible] Դաշնակցութեան Ամերիկա[illegible] կեդրոնը ցրուած է եւ կուս[illegible] ցութենէն հեռացողները [illegible] խումբ մը կը կազմեն։ Այս [illegible] խմբակցութեան 9 յօդուա[illegible] բաղկացեալ յայտարարութիւ[illegible] վերջին յօդուածը սա է.

«Փաստերու վրայ հիմնուել[illegible] պայքարիլ Հայաստանի [illegible] խորդ կառավարութեան եւ Դա[illegible] նակցութեան ներկայ վարիչ[illegible] րուն դէմ»։ Այս յայտարարո[illegible] թիւնը խմբակցութեան ան[illegible] նով ստորագրած է Զպուզեան[illegible]

Աթէնքի կեդրոնէն բաժնու[illegible] նորակազմ խմբակցութեան յ[illegible] տագրին մէջ ալ սա տեսակ յ[illegible] ուած մը կայ.—

«... Մեր խմբակցութի[illegible] խստիւ պիտի պայքարի Դա[illegible] նակցութեան պետերուն հե[illegible] ւած անձնական, շահախնդի[illegible] արկածախնդրական քաղաք[illegible] կանութեան դէմ»։

Այս յայտարարութիւն[illegible] կրէ Տոքթ. Լոտէմիշեանի, Մ[illegible] քայէլ Բարթիկեանի, Սար[illegible] Գըլըճեանի եւ Առաքել Կիւլ[illegible] լեանի ստորագրութիւնները։

1930 դեկտ. 13 թուա[illegible] «Երիտասարդ Հայաստան[illegible] գրէր.—

— «Երբեք չե՛նք կրնար [illegible] նել օտարի մատովը շար[illegible] Քիւրտերուն»։

Զանազան աղբիւրներէ հաստատուի թէ՝ քրդական [illegible] ջին շարժումը Անգլիացի[illegible] րուն կողմէ պատրաստուած[illegible]

Անգլիացիները [illegible] տերուն տալ կը խոստա[illegible] Մուսուլէն մինչեւ Արարատ[illegible] ը տարածուող ընդարձակ [illegible] ղամաս մը։ Դաշնակներն[illegible] կ՚աշխատին Միջերկրակա[illegible] մինչեւ Սեւ ծով երկարող Հայաստան մը կազմելու[illegible] պէտզի Քիւրտերը մեզմէ ա[illegible] ցութիւն գտնեն, պէտք [illegible] դադրին օտարներու ձեռքը [illegible] ծիք ըլլալէ։ Ներկայ պայ[illegible] ներով Քիւրտերուն հետ [illegible] ծակցողները խստիւ պիտի [illegible] նադատենք եւ ամբաստանե[illegible]

(3)

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

կրկին կը յանձնարարենք թղթակիցներուն (մասնաւո[illegible] պէս Ֆրանսայի) ՉԶԲԱՂԻԼ ՉԶԲԱՂԵՑՆԵԼ մեզ ուրիշ թերթե[illegible] րու մէջ երեւցած սուտերով խեղաթիւրումներով:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ
ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ

(գաղթականներու յատուկ)

Յօդուած 1.— 1930 սեպտ. 30ի ընդհ. ժողովի որոշման ի գործադրութիւն, հիմնուած է գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակը, որ պիտի ղեկավարուի հետեւեալ տրամադրութիւններով։

Յօդուած 2.— Գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգ. Գրասենեակը դրուած է Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ, ի գործադրութիւն Ազգերու Դաշինքին 24րդ յօդուածին։

Յօդուած 3.— Գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակը հաստատուած է այն նպատակներուն համար, որոնք կը բխին Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին 1930 սեպտ. 30ի որոշումէն։

Մասնաւորաբար անոր իրաւասութիւններուն մէջ կը մտնեն.

ա) Հաւաքել եւ ամփոփել գաղթականներու բարոյական եւ նիւթական վիճակին մասին տեղեկութիւններ, դիւրացնել գաղթականներու տեղաւորումն ու հաստատումը եւ այս նպատակով, գաղթի երկիրներուն մէջ աշխատանքի պայմաններուն մասին հաւաքել օգտակար տուեալներ։

բ) Ուղղութիւն տալ օժանդակութեան այն կազմակերպութիւններու, որոնք արդէն գոյութիւն ունին եւ կամ պիտի կազմուին, ազգ. իշխանութեանց արտօնութեամբ եւ անոնց գործունէութեան մէջ կապակցութիւն հաստատել։

գ) Հաւաքել եւ բաշխել իր տրամադրութեան տակ դրուած հասոյթները, օգտագործելով բոլոր «գնութիւնները», մանաւանդ մասնաւոր կազմակերպութեանց խորհրդակցական կոմիտէները, ինչպէս նաեւ Նանսէնեան դրոշմաթուղթին վաճառումէն գոյացած հասոյթը, բարելաւելու համար գաղթականներու վիճակը։

դ) Իր իրաւասութեան սահմանին մէջ, մասնաւոր պարագաներու առթիւ, դիւրացնել ի նպաստ գաղթականներու գոյացած համաձայնութիւնները։

Իր նպատակներուն իրագործման համար, ազգային իշխանութեանց կարծիքն առնելէ վերջ, Գրասենեակը կրնայ կազմակերպել տեղական կեդրոններ, որոնք իրմէ կախում ունենան։

Յօդ. 4.— Գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգ. Գրասենեակի կեդրոնը Ժընեւ է։

Յօդ. 5.— Գրասենեակի կազմը ղեկավարած է հետեւեալ կերպով, Վարչական Խորհուրդ, տնօրէնութիւն։

Յօդ. 6.— Վարչական Խորհուրդը կը կազմեն՝

Նախագահ մը՝ նշանակուած Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին կողմէ,

Նախագահը եւ խորհրդակցական միջպետական յանձնախումբին երեք անդամներ, որոնք նշանակուած են այս յանձնախումբին կողմէ։

Անդամ մը՝ նշանակուած Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին կողմէ։

Անդամ մը նշանակուած Ազգերու Միջազգ. Դիւանի Տնօրէնին կողմէ։

Երեք անդամներ՝ գաղթականներու մասնաւոր կազմակերպութեանց Խորհրդակցական կոմիտէէն, նշանակուած այս կոմիտէին կողմէ։

Երկու անդամներ՝ որոնք կը պատկանին օգնութեան միջազգային մեծ կազմակերպութեանց, նշանակուած Վարչական Խորհուրդի միւս անդամներու 2)3ի ձայներով։

Վարչական Խորհուրդի անդամները, արգելքի պարագային, կրնան իրենց տեղ փոխանորդ մը նշանակել, պայմանաւ որ ան արդէն անդամ չըլլայ Վարչական Խորհուրդին։

Յօդ. 7— Վարչական Խորհուրդը կը կազմէ Գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգ. Գրասենեակին գերագոյնիշխանութիւնը.անոր իրաւասութիւնը կանոն է։ Ան կրնայ իր իրաւունքները փոխանցել տնօրէնութեան, նախագահին, կամ այս վերջինին խնդրանքով՝ Վարչական Խորհուրդի ուրիշ մէկ անդամին։

Վարչական Խորհուրդը, կամ փոխանորդաբար տնօրէնութիւնը կամ Նախագահը, կը նշանակէ այն անձերը որոնք Թղթակցութիւնը ստորագրելու հանգամանք ունին։

(2) (Շար.)

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով փարիզի մէջ, երթեւեկի արկածները նուազած են այս տարի։ 1922ին արկածի հետեւանքով փարիզի մէջ սպաննած էին 328 հոգի։ իսկ 1930ին այդ Թիւը իջած է 292ի,

Իսկ արուարձաններու մէջ, մահացու արկածներու զոհ գացած են 311 անձեր։

ԸՄՊԵԼԻԻ ԱՐԳԵԼՔԸ

Ամերիկայի ոգելից ըմպելիի արգելքին հետեւանքով 190 անձեր սպաննուեցան ոստիկանութեան կողմէ, իբր ըմպելիի մաքսանենգ։ Օրէնքին հաստատումէն ի վեր, 1550 անձեր սպաննուած են նման պարագաներու մէջ։

Աշխատանքի Տագնապը

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 2 փետր.— Նախորդ Թղթակցութեամբ պարզած էի Վալանսի պատկերը, իբրեւ ճարտարագործական կեդրոն.Թուելով մեծ եւ փոքր գործարանները իրենց վճարումներով։

Վալանսը բնաւ տարբերութիւն մը չունի կեդրոն քաղաքներէն, ապրուստի սղութեան տեսակէտով։ Մեր հայրենակիցները այս քաղաքը սկսած են հաստատուիլ 1924էն ի վեր։ Կը բաժնուին երեք մասի Ա. նուազագոյն 3-4 գաւառի տէր ընտանիքներ, Բ. Փրանս. լեզուի անծանօթ հայրենակիցներ. Գ. շրջակայ գիւղերէն աշխատանքի պայմանը լրացուցածները եւ մաս մըն ալ մեծ քաղաքներու մէջ երկար ժամանակ ճնշուած եւ օդափոխութեան համար եկած հայրենակիցներ։ Որով Վալանսի հայութեան մեծամասնութիւնը օրը օրին ապրողներէ կը բաղկանայ զրկուած օգնութեան բոլոր միջոցներէն։

Մեր քաղաքին մէջ աշխատանքի տագնապը սկսաւ Նոյեմբեր ամսուն։ Առաջին ազդանշանը տուաւ արհեստական մետաքսի գործարանը, փողոց Թափելով 100 150 երկսեռ բանուորներ, բոլորն ալ Փրանսացի, որովհետեւ այս գործարանը բնաւ օտարական չաշխատցներ։ Միւս գործարանները սկսան ժամերը կրճատել. ամենափոքր յանցանքով իսկ կը վտարէին մասնաւորաբար օտարականները։ Մասնակի արձակողներ ալ եղան, դարձեալ օտարականներ։ Այս վիճակը տեւեց մինչեւ դեկտ. 15, իսկ անկից վերջ սկսաւ 15-20 օրուան ընդհ. արձակուրդը բացի պտուտակի ու վակոնի գործարաններէն։ Մինչեւ այդ ժամանակը մեր անգործ հայրենակիցներու Թիւը չբարձրացաւ քանի մը տասնեակի։ Յունուարին սկսաւ տագնապին Բ. շրջանը բացի պտուտակի գործարանէն, մնացեալ գործարանները հինգով տասնով սկսան փողոց Թափել եւ օրէ օր աւելցաւ մեր անգործ հայրենակիցներուն Թիւը։

Այս միջոցիս Վալանսի անգործ Հայերու Թիւը կը հասնի 100-120ի, երկսեռ։

Յունուար 20ին սկսաւ (Chantiers Tétarde)ի վակոնի գործարանին տագնապը։ Այս գործարանը ուր բնաւ գործազրկութիւն չէ եղած երեք օրուան մէջ 60-70 բանուոր դուրս Թափեց, մտահոգութեան մատնելով մնացեալները։ Մինչեւ այս տողերը գրելս կացութիւնը անորոշ է։

Վերջին արձակուածներուն մէջ ալ կան 15-20 Հայեր։

Գեղամ Սարոյեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԷՕԹԱՀԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէօթահիոյ Նորակազմ Հայրենակցական երկսեռ Միութիւնը ինքզինքը իր հայրենակիցներու ծանօթացնելու համար, կազմակերպած էր երեկոյթ-թէյասեղան մը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին։

Որոշեալ ժամուն գրաւուած էին բոլոր աթոռները երիտասարդներով որոնց մէջ կ'երեւային ալեխառն մազերով հայրենակիցներ ալ։

Բացումը տեղի ունեցաւ «Բամ փորոտան»ով զոր նուագեց Միութեան անդամներէն կազմուած երկսեռ նուագախումբը եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտընկայս։

Ատենապետը ամփոփ կերպով բացատրեց միութեան նպատակն ու յառաջդիմութեան համար ընդգրկած ուղին, պարզելով նաեւ անոր հիմնարկութեան համար Թափուած ջանքերը։ Պ. Հ. Համբարձումեան երգեց «Տէր կեցո»ն որմէ վերջ նուագախումբը հնչեցուց Ֆրանսական քայլերգը։

Օր. Ատրինէ Սիմիթեան յաջողութեամբ արտասանեց «Երազ»ը որուն՝ «քեզ հայր կ'ըլլան հայոց բոլոր հայրերը, քեզ մայր կ'ըլլան հայոց բոլոր մայրերը, տե՛ս, ոչ թէ մէկ, այլ բիւր ունիս քոյր եղբայր, որ կը տքնին գիշեր ցերեկ քեզ համար»ը յուզեց ներկաները։ Պ. Համբարձումեան երգեց նաեւ «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը եւ արտասանեց Թումանեանի «Հին օրհնութիւնը»։

Միութեան անդամներուն կողմէ արտասանուեցաւ նաեւ Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր հայրենի տուն»ը եւ Ա. Իսահակեանի «Հայաստան»ը։ Այս հաձելի եւ հայրենաշունչ արտասանութիւններու ընթացքին նուագախումբը միջանկեալ կը նուագէր գեղեցիկ կտորներ։ Փակման խօսքը ըրաւ այս տողերը ստորագրողը, յիշելով կոմիտասի պատգամը։ Բացատրեց թէ Քէօթահիացիներն ալ կազմած են իրենց Հայր. Միութիւնը, իրենց սրտին մէջ վառ պահելու համար ազգային ոգին եւ ապա օգնելու համար բոլոր անոնց որոնց ձեռնարկած գործը գերազանցապէս ազգային է, կրթական ու բարոյական։

Ներկաներու մէջ կար նաեւ Տ. Շաւարշ քահանայ Թէրզիեանը որ արտասանութիւններէն եւ բանախօսութիւններէն ազդուած, յայտնեց իր համակրանքը նորակազմ միութեան, եւ մաղթեց յառաջդիմութիւն, սէր եւ համերաշխութիւն։ Հակառակ Քէօթահեացի չըլլալուն, պատուոյ անդամ արձանագրուեցաւ։

Ցերեկոյ տեղի ունեցան վիճակահանութ եւ ուրիշ զանազան հաճելի անակնկալներ, որոնք տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր։

Ս. Միլտոնեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾԽԱԽՈՏ ՉԵՆ ՄՇԱԿԵՐ

Տրապիզոնի եւ Արդուինի շրջանակներու, ծխախոտները չեն ծախուած, մանաւանդ խոշոր եւ կարծր տերեւներովը որոնք Եգիպտոս կը ղրկուէին նախապէս։ Եգիպտական ծանր մաքսատուրքին հետեւանքով, այս ծխախոտները բնաւ չեն ծախուած եւ գիւղացիները յուսահատութեան մատնուած են։

Այս կացութեան բերումով, գիւղացիները ետ կեցած են ծխախոտի մշակութենէ եւ սկսած են իրենց արտերուն մէջ կաղինի Թուփեր տնկել։

ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ 15 ՄԻԼԻՈՆ ՔԻՉՑԱԾ

Մաքսային Վարչութեան վիճակագրութիւններուն համաձայն, 1930ի ներածումը նախորդ տարիին բաղդատմամբ 329,425 ոսկի աւելցած եւ արտածումն ալ 15,390,740 միլիոն նուազած է։

Այս առթիւ «Ըլմազ» զարմանք կը յայտնէ որ մաքսային հասոյթներու նուազումին պատճառ ցոյց կը տրուէր ներածումներու նուազումը, մինչդեռ վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ աղա որ, ընդհակառակը, ներածումը նախորդ տարիէն աւելի եղած է։

Ո՞Վ ԵՆ «ՄԵԾԱՄԵԾՆԵՐ»Ը

Պատերազմ. Ատեանին առջեւ հարցաքննուելու միջոցին, Շէյխ Էսատ ըսած էր որ իր մասին ոչ թէ այս աւարառուներու այլ մեծամեծներու հարցնեն։ Այս խօսքին առթիւ Թերթերու մէջ բաւական խորհրդաւոր ակնարկութիւններ եղան, թէ ո՞րոնք են արդեօք այդ մեծամեծները որ մօտիկ կապ ունին Շէյխերուն հետ։

Էնկիւրիէն ցանկ մը հաղորդուած է ուր կ'երեւան անունները այն անձերուն որոնք Շէյխ Էսատին տունը կը յաճախէին։ Ցանկը 26 անուններ կը պարունակէ, որոնց մէջ կը հանդիպինք իմամներու, քարոզիչներու, պաշտօնեաներու, առեւտրականներու, հազարապետի մը եւ կիներու՝ որոնց կարգին է նաեւ Վահիտէտտինի երրորդ կինը՝ Նիմէթ Հանըմ։

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒՆ ՀԱՇԻՒԸ ՍԽԱԼ Է

Գրած էինք թէ պարտքերու պայմանագրութեան մէջ կատարուած միլիոնաւոր ոսկիի սխալի մը շուրջ քննութիւն կը կատարուի ելմտական գործավարութեան կողմէ։ Էնկիւրիէն տրուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այս սխալին լրատուութիւնը ըրած է Հիւմէթ Զատէ Հիւսէյին Հիւսնիւ պէյ որ նախապէս ելմտական նախարարութեան հանր. պարտքի մասնաճիւղին պետը եղած է, ու հիմա առեւտուրով կը զբաղի։

Լրագրի մը պատասխանելով, Հիւսէյին պէյ հաստատած է լրատուութիւնը բայց աւելցուցած է թէ առ այժմ բան մը չի կրնար ըսել։

Այս խնդրին համար ելմտական գործավարութիւնը որոշած է քննիչ յանձնաժողով մը կազմել որուն բացատրութիւններ պիտի տայ Հիւսէյին պէյ։

Այս խնդրին առթիւ, Ճէլալ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Կը զարմանամ թէ այս տեսակ զրոյց մը Թերթերու մէջ ինչպէս տեղ կը գտնէ։ Մեր արտաքին պարտքերը 86 միլիոն ոսկի կը բռնեն։ Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ այս տոմարին մէջ 75 միլիոն ոսկիի սխալ մը կը գտնուի, ծիծաղելի չէ՞։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնը իր յունուար 25ի ընդհ. ժողովին մէջ որոշեց վերջնականապէս փոխադրել իր կեդրոնատեղին Հայկական Ուս. ոստանին մէջ։

Նոյն ընդհ. ժողովը կազմեց վարչութիւն մը որ պիտի պաշտօնավարէ մինչեւ յառաջիկայ նոյեմբեր համաձայն իր ծրագիր-կանոնագրի տրամադրութեանց։ Անդամներն են.— Ատենապետ Տ. Տէրվիշեան, դեր-ատենապետ Ղ. Սալբեան, ատենադպիր Ց. Դաւիթեան, գանձապետ Ս. Սողայեան, հաշուակալ Շ. Խուպէսէրեան։

Միութեանս անդամներու Թիւը կը բարձրանայ 50ի։ Մօտերս կը հրատարակուի իր նոր մշակած ծրագիր կանոնագիրը։

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Փարիզի բոլոր հայ ուսանողներուն եւ ուսանողուհիներուն որպէս զի փութան իրենց անդամակցութիւնը բերել։

Միութիւնս կը խնդրէ բոլոր Հ. Ուսանողական Միութիւններէն որ իրենց հասցէն ուղարկեն մեզի։ Մեր վերջնական հասցէն U. des Etudiants Arm. de Paris. Fond. Armenienne Marie Noubar 41 Bld. Jourdan, Paris(14).

Վարչութիւն

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (12)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Երբ ստամոքսը կը բողոքէ, նոր ձայնին առջեւ կը լռեն ամէն նկատում եւ ընտրութիւն, մանաւանդ մատաղատի որբերուն համար։ Սեռն ալ շատ տարբերութիւն չըրաւ։ Մանչ եւ աղջիկ՝ ինկան մարդ գազանի զոհերու փտած դիակներուն վրայ։

Զորը մաքրուելէ յետոյ, [illegible]ղի ալիքի նման, մեծ եւ փոքր խումբերով, դուրս եկան [illegible]ի սահմաններէն, աւերակ քաղաքին մէջն ու դուրսը սնունդ փնտռելու։ Զորին երկու կողմեն պահակային խիստ հսկողութիւնը ալիքը դարձուց դէպի Զախմախի Թեւը, Ա. հիւանդանոց վերեւը։ Որբերը գացին ու անոնցմէ շատերը ա՛լ չվերադարձան, ո՞վ էր հաշիւ տուող եւ ո՞վ հանջող։ Քանի մը հազար որբեր քանի մը շէնքերու մէջ բանտարկել՝ գիշեր ու ցերեկ՝ պիտի նշանակէր զանոնք սպաննել։ Հայ պաշտօնէութիւնը չէր համարձակեր ազատել եւ մուտ ընել իր ապրած շէնքէն։

Ամերիկացիները նկատի ունենալով Ֆիզիքական անհնարութիւնը, հարկադրուած էին բաւականանալ զբաղելով մեծամասնութեան գոյութեամբը։ Այս պայմաններուն մէջ անդարձ հեռացողներու խումբերը շատցան եւ Թիւը աճեցաւ։ Շաբաթներ իրար յաջորդեցին եւ հայ որբերուն Թիւը զգալի նուազում ցոյց տուաւ։

Նախ այնքան բարեկամ, այժմ Թուրքերը սկսան խիստ քննադատել Մալականները, զանոնք որակելով «անսիրտ եւ անգուտ քրիստոնեաներ»։ Երթալով Թունոտ սլաքներ ուղղեցին անոնց հասցէին բաց ու անվերապահ, յատկապէս Ամերիկացիներու ներկայութեան, որոնցմէ մէկը ինծի կը համարէին դեռ։ Օրին մէկն ալ պարզ կերպով յայտնեցին, թէ Զախմախի Թեւին վրայ հարիւրաւոր հայ մատաղ որբերու դիակներ ցրուած են Մալականներու ձեռքով։ Քանի մը անգամ չլսել ձեւացուցինք, իսկ օր մըն ալ յայտնեցինք թէ, Թուրքերուն գրաւումէն ի վեր պտոյտի գացած չէինք դէպի Զախմախի Թեւը եւ Լօրիս Մելիքովի ամրոցը եւ ուստի, փափաք յայտնեցինք յարմար առթիւ մը երթալ եւ անձամբ տեսնել։ Անմիջապէս մեր տրամադրութեան տակ դրուեցան երկու կայտառ երիտասարդ Չէրքէզ կամաւորներ։

Ջախջախ ճակատամարտի բարձր տրամադրութեամբ համակուած՝ մեր պահակ առաջնորդները իրենց կոկորդները լայն բացին իրենց ժողովրդական երգերով կարսի սգաւոր ձորն ու ամայութիւնները լեցնելու։ Ամերիկացիները ծայրաստիճան հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին արեւելեան պարզ այլ զգացումներով լի եղանակները, իսկ ես, կեղծ Ամերիկացիի, զգացումներս կը խեղդէի մէջս, մէկ կողմէ յանկարծ ինքնութիւնս չմատնելու եւ միւս կողմէ, անգամ մըն ալ տեսնելու այն վայրերն ու ամրութիւնները, որոնք մինչեւ երէկ մեր ազգային պարծանքը, այժմ մահ եւ ժահր կը բուրէին։

Ամէն ինչ լռեր էր։ Աշնանային ցրտաշունչ եղանակը եկեր էր ներդաշնակելու վանդի նոր տէրերու գործած աւերները։ Անտառանման ամրութիւններէն շատ քիչերը կենդանութեան նշան ցոյց կուտային։ Անգամ պահակային հսկողութիւն կը պակսէր որոշ տեղեր, որովհետեւ Գարապէքիր փաշան դեռ եւս պէտք ունէր իր ուժերուն առաւելագոյնը պահելու պարտուած Հայաստանի սահմանները, որոնք դեռ կասկածելի կը համարուէին։

Նախ անցանք դէպի անթել հեռագրի կայանը, այնտեղ, ուր յաճախ գացեր էինք ամրան գեղեցիկ օրերուն՝ բնութեան այդ բարձր մենութենէն դիտելու համար մեր չքնաղ աշխարհը։ Զարմանալի բան, Թուրքերը արդէն կ'օգտուէին այն անթելէն, որու վրայ այնքան ճիգ ու ջանք Թափելէ յետոյ, գրեթէ անգործածելի էր մնացեր Հայաստանի կառավարութեան օրով։

Քանի մը րոպէ լուռ դիտելէ եւ հազիւ քանի մը նախադասութիւններ փոխանակելէ վերջ, մեր քայլերը ուղղեցինք դէպի վեր։ Ամէն քայլափոխին սպասելով Թուրքերու հաւաստիքներուն, ես հասած կորեկի նման գլուխս կախ ձգեցի, որ աչքերուս արցունքը միայն ինծ պահէի եւ մատնուելէ ազատ մնայի։ Շատ չգացինք տեսնելու այս մատաղ որբերու յօշոտուած, բզքտուած դիակներուն կոյտերը։ Եւ քանի յառաջացանք, քանի բարձրացանք, քանի վար, դէպի Զախմախի հովիտը նայեցանք, այնքան երկարեցաւ, տարածուեցաւ գերեզմանը մեր անմեղ դիակներուն...։

Թուրքերը սուտ չէին խօսեր։ Զազրելի ձեռքեր մահուան մանգաղի նման անցեր էին սովէն քշուած հայ որբերու անզեն կարաւաններուն վրայէն, խլելով անոնց ծաղիկ կեանքերը։ Թուրքերը սուտ խօսած չէին, մենք փաստերու սահմռկեցնող փաստերու առջեւ էինք կանգնած։ Մեր երկսեռ որբերու գիշատուած դիակները այնքան շատ էին եւ աչագնատեսիլ, որ Թուրքերուն տեղեկութիւնները այժմ կը Թուէին ոչնչութիւններ։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

անոր մօտակայ մէկ քաղաքը Հասթինկս, գրեթէ ամբողջովին քանդուեցան։ Թէեւ մարդկային կորուստներու թիւը ցարդ կարելի չէ եղած ստուգել, սակայն մօտ 700 կը կարծուի Նափիէյի եւ 100 Հասթինկսի մէջ մեռելներու թիւը։ Ատկից զատ, առնուազն 1000ի չափ վիրաւորներ։ Ցնցումները այնքան զօրաւոր էին որ ամբողջ ժողովուրդը անհուսարսափի մատնուած էր եւ անոնք որ մեծ պատերազմին ժամանակներ էին, յիշեցին ռազմադաշտի մահացու աղմուկները։ Փոշիի թանձր ամպ մը պատեր էր աւերակները։ Ցնցումէն ժայռի հսկայ կոյտեր փրթան լեռներէն եւ ծով գլորեցան ամբողջ ծովեզրի երկայնքէն։ Ժողովուրդին սարսափը աւելի շատցաւ երբ 50 քարիւղի մթերանոցներ կրակ առին եւ մէկ քանի վայրկեանի մէջ մրկեցին քաղաքը։

Ցնցումները տեւեցին երկու ժամու չափ քաղաքներէն զատ քանդելով նաեւ երկաթուղիի կամուրջները։ Գլխաւոր ցնցումէն յետոյ, ծովը բաւական տարածութեան վրայ քաշուեցաւ, աւազի վրայ պառկեցնելով նաւահանգիստ ապաստանած նաւերը։

Իտալիոյ մէջ եւս ցնցումներ զգալի եղան Թոսքանայի եւ Լիկուրիայի մէջ, մանաւանդ՝ Քարֆանիանայի եւ Սիվիձձանայի մէջ։

⁂ Երէկ առտու, Պավիերայի կարգ մը շրջաններուն մէջ եւս ուժեղ ցնցումներ արձանագրուեցան։ Գերմանօչեխօսլովաք սահմանագլուխին վրայ, ցնցումներու պահուն կը լսուէին ընդերկրեայ որոտումներ։ Բազմաթիւ շէնքեր վնասուած են։

⁂ Ալպանիոյ մէջ, վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Լորչա քաղաքը քարուքանդ եղած է անցեալ գիշեր։ Ալպանիոյ կառավարութեան բարձր պաշտօնատարները օգնաւերով օգնութիւն փութացուցած են աղէտեալներուն։

Բուռն ցնցումներ տեղի ունեցած են նաեւ Ռէսանի մէջ, Եուկօսլաւիոյ հողին վրայ, ալպանական սահմանագլուխին մօտ։

Յիշեալ վայրերուն մէջ, պարբերական ցնցումները կը շարունակեն անհուդողի մէջ պահել ժողովուրդը։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը բացուի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին կուսակցութեան հաւաքատեղիին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ.Դ. ԴՊՐՈՑ

վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30—9.15 Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։

9.30—10.15 Հայաստանի աշխարհագրութիւն (ընկ. Ա. Մարտիրոսեան)։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ, 7 Փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ. Place des Abbesses. 3 Rue la Vieuville Harolaի սրահներուն մէջ։ Մէթրօ Abbesses եւ Pigalle.

Կը նախագահէ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Երգ, ջութակ, արտասանութիւն, ճազ։ Օր. Լուսինեան կը պարէ Կովկասեան պարեր։ Կը ներկայացուի Սկաուտական կեանքէ առնուած բանակում «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի մէջ։

Մուտք 7 ֆրանք 50

Ճոխ պիւֆէ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Օհան Կարօ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Իսկ Մջօյի խումբի ժողովը Շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ Ապառաժ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով, փակելու համար առկախ հաշիւները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան, նիւթ՝ հայերէնի դաս մը։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդրոն. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուա-Քոլոմպի Մասնաճիւղին անդամները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Place Bourgogneի հաւաքատեղին։ Բացակաները կը պատժուին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ.— Այս Կիրակի ժամը 3ին Սէվրի Մուրատեան վարժարանի դահլիճին մէջ կը բանախօսէ Հ. Սահակ Վրդ. Տէր Մովսէսեան, նիւթ ունենալով «Վարդանանց պատերազմի պատմական նշանակութիւնը»։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մօտ։

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան նոր վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալներէ՝ ատենապետ՝ Յովհ. Յովհաննէսեան, ատենադպիր՝ Գ. Ակոնայեան, գանձապահ՝ Մ. Մինասեան, խորհրդականք՝ Վ. Յովակիմեան, Հ. Ակոնայեան։ Թղթակցութիւնները ուղղել հետեւեալ հասցէով՝ H. Agonayan, 67 Rue Julien Lacroix, Paris (20).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պաղտատ, Աղան.— Կէս անգլ.

ՆԱՄԱԿ ունին Շապին Գարահիսարի Հայր. միութիւնը, Օր. Գոհար Զաքարեան, Օր. Սիրվարդ Նաճարեան եւ Պ. Յովսէփ Մալոյեան։ Դիմել՝ Յառաջի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գարահիսարցի Մովսէս Տիրեան կը փնտռէ իր որդին կարապետ Տիրեան, մօր անուն՝ Վերոնիքա, քոյրերը՝ Արաքսի, կատարինէ եւ Ատրինէ։ Իզմիրի աղէտին (16 տարեկան էր) անյայտացած է։ Իր ստոյգ հասցէն տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» եւ 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ Բիւզանդ Ժամակոչեանի, 11 Fbg. Gambetta, Aubenas, (Ardèche), France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Ամասիացի Գուլպայագործ Բիւզանդ Գ. Ժամակոչեան կը փնտռէ իր քոյրը Նուարդ որ անյայտացած է տարագրութեան միջոցին 10 տարեկան հասակին։ Լսուած է թէ հայ պայ մը ուզած է միասին Պոլիս տանիլ, բայց Նուարդ հիւանդ ըլլալով յանձնած է Հալէպի որբանոցը եւ յետոյ որդեգրուած է մէկու մը կողմէ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1 տարուան «Յառաջ» եւ 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել իր եղբօր Բ. Գ. Ժամակոչեանի, 11 Faubourg Gambetta, Aubenas (Ardéche), France։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սպարտացի Ղազարոս Տօքթօրեան իր մեծ մօր Մարիամ Ղազարեանի եւ մօրաքրոջ Թագուհիի կողմէ։ Կը կարծուի թէ Միտիլլի կղզին կը գտնուի։ Իմացնել Սիրանուշ Մանուկեանի, Société France Orient: Saint Jérome, Marseille. France.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով։ Դիմել Ճարայեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. Կամ Յառաջի վարչութեան։

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 ֆր.։

Առիթէն օգտուեցէք

Ծախու է Առնուվիլ լէ կոնէսի մէջ քարաշէն տուն մը 4 սենեակներով։ Գին՝ 20000 ֆր. (իսկական արժէքը 30000 ֆր. է)։ 140 մեթր հող, ջուր, ելեկտրականութիւն։ Կար տիւ Նորէն 18 վայրկեան, Առնուվիլի կայարանէն 7 վայրկեան հեռու։ Դիմել՝ Léon Papazianի, 194 Fbg. St. Martin, Paris (10).

EMPIRE Մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wag...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHA...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԱՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931
6 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1487
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Տիգրանակերտի ու Խարբերդի (1925) եւ Իզմիրի (1926) ծանօթ կախաղաններէն յետոյ, երրորդ խոշոր դէպքն է որ տեղի կ'ունենայ քէմալական Թուրքիոյ մէջ, ահ ու սարսափի ճակատին վրայ։

Երեքշաբթի օր (3 փետրուար), Մէնէմէնի մէջ կախուեցան 22 հակաքէմալականները։

Բուն մահապարտներուն թիւն էր 28, բայց հինգը խեղդ-կալէն ազատեցան, 60էն վեր ըլլալով, կամ իբրեւ անչափահաս։ Բուն պարագլուխը, Շէյխ Էսատ մեռաւ արդէն։ Երկրորդի մը մահուան լուրն ալ հաղորդեցին թերթերը կախաղանէն առաջ։ Իսկ երէկ հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ 22 մահապարտներէն մէկը փախած է, երբ կը պատրաստուէին պարանը վիզը անցընել։

Նոր շարք մըն է այս, որ կրնայ շարունակելի դառնալ։ Առանց առոր ալ, մասնաւորապէս 1925էն ի վեր, քէմալական գործունէութեան մաս կը կազմեն բռնի մահուան գործողութիւնները։ Չհաշուելով բուն կոտորածները։

Ուրիշ խօսքով, սուլթաններու պատմութիւնն է որ կը շարունակուի, տարբեր ճակատի վրայ։ Երէկ՝ «լուսաւորեալ»ներու դէմ, այսօր՝ «խաւարեալ»ներու գլխուն վրայ։ Երէկ՝ «խռովարար կեավուր»ն էին պատրաստ որս։ Այսօր՝ «կեավուր»ներուն մուխը մարած ըլլալով, իրար կը մաղեն։

Մէնէմէնի դէպքը աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէ թէ՝ սորբերկրեայ խմորումներ անպակաս են եւ պիտի ըլլան Նոր Թուրքիոյ մէջ ալ։ Մանաւանդ որ, Մ. Քէմալ իսկապէս յեղափոխական ձեռնարկներ կատարեց, վեր ի վայր շրջելով դարաւոր կարգ ու սարք մը։

Հակառակ տիրող ահ ու սարսափին, Թուրք զանգուածը կը միայ անհաղորդ՝ պարտադրուած նորութեանց։ Մէհմէտն ու Ալին գլխարկը ակամայ կը դնեն, բայց քէնն ու անէծքն ալ անոր հետ կը տեղաւորեն իրենց եւ ուրիշներու գլխուն մէջ։ Հասանն ու Հիւսէյինը «կեցցէ՛ հանրապետութիւնը» կ'աղաղակեն, տրուած ազդանշանի մը վրայ, բայց, «փատիշահըմ չօք եաշա» կը մրմռան ի խորոց սրտի։

Միւս կողմէ. համատարած թշուառութիւնը աղի լեղի խառնած է բոլորի սրտին։

Ամբողջ դասակարգ մը, որ մեղր ու կարագի մէջ կը լողար սուլթանական շրջանին, իր սեւ օրը կուլայ այսօր, ակռայ կճրտելով։ Վարչաձեւը փոխուեցաւ, բայց նորէն դասակարգ մը, նոյնքան բազմանդամ, ապերասան եւ պորտաբոյծ, տրգրուկի պէս կը քամէ բոլոր աղբիւրները։

Անօթի է հանգստեան կոչուած պաշտօնատարներու եւ սպաներու բանակը։ Անօթի են նպաստընկալ որբերու եւ այրիներու անհամար բազմութիւնները։ Անօթի է կղերական դասը։ (Միայն առաջին երկու դասակարգին թիւը 70,000 կը հաշուեն։)

Եւ անօթի է մանաւանդ, ժողովուրդը,— քաղաքներու արհեստաւոր-բանուորն ու Անատոլուի գիւղացին։

Անօթութեան հետ միասին կքած՝ պետական տուրքերու բեռի մը տակ։

Աւարի տրուեցաւ ինչ որ կար, իբրեւ «կեավուրի մալ»։ Եւ հիմա ամբոխը իր գլխուն վերեւ կը տեսնէ իր արիւնէն եւ ոսկորէն կազմուած նոր «կեավուր»ներ—իսկական Թուրքեր—որոնք պատառ մը հացի կարօտ են ձգեր զինքը։ — «Գնա զտիր եւ կե'ր»...

×

Մէնէմէնի դէպքը երեւան բերաւ նաեւ ուրիշ իրողութիւն մը։

Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ, թէ ինչ որ Թուրք ընդդիմադիր ուժ կը կոչեն, իրականին մէջ յեղյեղուկ, անկազմ եւ անկամ խառնիճաղանճ մըն է։ Վախկոտ եւ ապիկար՝ վճռական ժամուն։

Շէյխերու եւ հոճաներու բազմութիւն մըն էր որ թակարդը ինկաւ, Մէնէմէնի դէպքին առթիւ։

Բայց, բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, հաւատալու համար թէ իսկապէս անոնք էին — կամ միայն եւ միայն անոնք էին — Նոր դաւադրութեան յղացողներն ու կազմակերպիչները։

Շէյխերն ու հոճաներ պարզ հողմարգելներ էին։ Եւ եթէ այնքան առաջ անցան, ապահովաբար կը հաւատային բանի մը, — այլապէս ուժեղ տարրերու կողմէ տրուած հաւաստիքներու եւ յանձնառութեանց։

Իսկ այդ խորհրդաւոր տարրերը չեն երեւար հրապարակին վրայ։ Կամ կ'երեւան Թուրքիայէն դուրս, — թերթ հանելով և շան-քարոզ կարդալով։

Անոնց ամէնէն արմատականն ալ՝ կը յեղյեղէ ձուլածոյ, ժամանակավրէպ, անբովանդակ բանաձեւեր։ Իբրեւ սկզբունքի խնդիր, անոնք համաձայն են մէկ պահանջի վրայ — տապալում քէմալապետութեան։ «Ըմէթ-Քէմալը նետենք,— միացծը դիւրին է»։ Թարգմանէ — եթէ ես իշխեմ, հրաշքներ կը գործեմ։

Անոնց մէջ կայ մաս մը, որ կը զգուշանայ ո՛ր եւ է կերպով փորձանքի ենթարկել երկիրը, դուռ բանալ օտար միջամտութեան։ Ուրիշ մաս մը յոյսը դրած է քրտական խլրտումներուն վրայ։ Կ'ուզէ ա՛յդ միջոցով Սուլթան-Խալիֆա մը բերել գահ, եւ միեւնոյն ատեն խափանել Քիւրտիստանի անջատումը։ Կան, վերջապէս, օտար միջամտութեան ապաւինածներ, ամէն գնով յաղթելու համար Մ. Քէմալին։

... Ինչ ձեւ ալ առնեն դէպքերը, Նոր Թուրքիան կը գտնուի խոշոր հարցականի մը առջեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՂՄԵՆՔ ՃԱԿԱՏԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 յունուար).

— «1930ը փակուեցաւ ծանր բացերով եւ մեծ մտահոգութիւններով Թուրքիոյ համար՝ քէմալներն այլեւս անկարող են օրգանապէս հիւանդ երկիրը փրկել իր այսօրուան ծանրածանր տագնապներէն։ 1920էն մինչեւ այսօր ժամանակը կը գործէր ի նպաստ Թուրքին (հետեւաբար ի վնաս մեզի), 1931էն ասդին ժամանակը պիտի գործէ ի վնաս Թուրքին (հետեւաբար ի նպաստ մեզի)։ Ճիգի աւելորդ սպառում եւ բառերու անտեղի վատնում պիտի ըլլար այս ճշմարտութեան վրայ ծանրանալ՝ միայն քրտական դատը բաւական է Թուրքիան տեւապէս տագնապներու մէջ պահելու համար՝ իսկ 1931էն ասդին մենք պիտի ունենանք ոչ միայն քրտական, այլ եւ Թրքական դատ։

Մէնէմէնը նոր ու թերեւս ոչ պակաս ահաւոր Արարատ մըն է Թուրքիոյ կուրծքին ցցուած։ Ինչպէս որ 1931էն ասդին Արարատները պիտի շատնան,, ճիշդ նոյն ձեւով պիտի շատնան նաեւ Մէնէմէնները՝ ոճրադաւ երկիրը ծիւրող տագնապներու գիրկը նետելով՝ իսկ այս պայմաններուն տակ ինքնին նոր թափ եւ նոր ուղղութիւն պիտի ստանայ մեր պայքարը Թուրքիոյ դէմ.

— Սեղմել պայքարի մեր բոլոր ճակատները, կուսակցօրէն կեդրոնացնել մեր բոլոր ուժերը առաւելաբար մէկ կէտի վրայ, ջանալ, որ հաւաքաբար բովանդակ հայութիւնը գայ ու համախմբուի մէկ նշանաբանի տակ եւ պայքարի մէկ ճակատի վրայ, — ահա քաղաքական այն գիծը, որ 1931էն ասդին պէտք է որդեգրենք մենք։

Կը հաւատանք, որ այն օրը, երբ իրականանայ մեր այս բաղձանքը, այդ օրը պիտի հնչէ նաեւ մեր փրկութեան ժամը։»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Տնտեսագիտական կարեւոր ամսաթերթի մը «Քաբիթալ»ի մէջ, յօդուածագիր մը անդրադառնալով անգործութեան մասին հրատարակուած պաշտօնական վիճակագրութիւններուն, կը գրէ.— Լաւ պիտի ըլլար որ ֆրանսացի եւ օտար ժողովուրդները գիտնային թէ անգործութեան վերաբերեալ ֆրանսական վիճակագրութիւնը հեռու է ցոյց տալէ մեր երկրի անգործներուն ստոյգ թիւը։

«Երբ Ֆրանսայի անգործութեան վիճակագրութիւնները կը յայտնեն թէ որեւէ անգործ չկայ, անպատճառ գոնէ 23 հարիւր հազար անգործներ կան։ Երբ վիճակագրութիւնները կը յայտնեն թէ անգործներու թիւը տասնեակ հազար է, ինչպէս ներկայ պարագային, առնուազն պէտք է ենթադրել թէ կէս միլիոն են անոնք, եւ հաւանաբար մէկ միլիոն, եթէ նկատի առնենք մասնակի անգործները։

«Անշուշտ տակաւին հեռու ենք Անգլիոյ 3 միլիոնէն կամ Գերմանիոյ 4 միլիոնէն. բայց անհամեմատութիւնը նուազ մեծ է քան ինչ որ կ'երեւի պաշտօնական վիճակագրութեանց մէջ։»

«ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԿԱՅ»

Սօֆիայի մէջ արգիլուած ըլլալով այս ֆիլմը, ընկերվարականները բողոքի հաւաքոյթ մը կազմակերպեր էին։ Այս առթիւ ազգայնականներու հետ կռուի բռնուեցան՝ 4 ազգայնականներ եւ 3 ընկերվարականներ վիրաւորուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մէնէմէնի կախաղանները

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ԿԸ ՓԱԽԻ?

Պոլսէն տրուած հեռագրական լուրի մը համաձայն, Թրքական «Աքշամ» թերթը կը գրէ թէ Մէնէմէնի դէպքին հետեւանքով մահուան դատապարտուած անձերէն Իսմայիլ Օղլու Հիւսէյին յաջողեցաւ փախուստ տալ ճիշդ այն պահուն, երբ կախաղանին կը մօտենար. փախուստը անակնկալի բերաւ ոստիկանական ջոկատները եւ ամբոխը որ դիտելու հաւաքուած էր։

Իսմայիլ Օղլուի փախուստը տեղի տուաւ ընդհ. իրարանցումի մը, որ դիւրացուց փախստականին գործը։ Թէեւ հետապնդուեցաւ ու կրակի բռնուեցաւ, սակայն ոչ կրցան բռնել, ոչ ալ վիրաւորել կամ սպաննել։

Հերոսային խաչութիւնը

Մէնէմէնի մահապարտներէն հրեայ առեւտրական Եաւէֆ Խայիմ, որուն յանցանքն եղած էր Շէրիաթ ուզել հոճաներուն հետ մէկտեղ, եւ որ, այդ իսկ պատրուակով մահուան դատապարտուած էր, մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ կախաղանին առջեւ։ Ինքն իսկ իր ձեռքերով հանգոյցը անցուց իր պարանոցը ու պոռաց.— կեցցէ՛ Թուրք հանրապետութիւնը...

Համաձայն Իզմիրէն տրուած լուրերու, «Սօն Փօսթա»յի եւ «Եէնի Ասըր»ի թղթակիցները պիտի հետապնդուին դատական իշխանութեանց կողմէ, այն պատրուակով որ, վճռի գործադրութենէն առաջ, մահապարտներու տրուած այցելութեան մը ընթացքին, իրենց ստացած տպաւորութիւնները յայտնած են դատապարտեալներու հանդէպ նպաստաւոր կերպով։

Կախաղաններու դարը

«Ուր կը յայտնուի թէ Էնկիւրիի կառավարութեան հանդէպ ընդդիմադրութիւնը կրնայ վերակենդանացնել կարմիր Սուլթանին աւանդութիւնները»։

Այս խորագրին տակ «Ժուռնալ»ի քաղաքական խմբագիրը կը գրէ Մէնէմէնի մահապատիժներուն առթիւ։

— Պէտք է պնդել այս կէտին վրայ՝ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովն է որ ստանձնեց ողջակէզին մեծագոյն պատասխանատուութիւնը՝

Ան գտնուեցաւ մութին մէջ արտասանուած 37 վաճիռներու առջեւ— ճիշդ տեղն է ըսել— որովհետեւ, լոյսի ո՛չ մէկ նշոյլ կըրցաւ ճեղքել պատերազմական ատեանի խիստ դռնփակ նիստերը։

Ինչ որ շատ աւելի յատկանշական է, յետադիմական դաւադրութիւնը ճիշդ այն պահուն երեւան հանեցին, երբ քէմալական կառավարութիւնը ժողովրդային դժգոհութեան շղթայազերծումէն դժգոհ, կտրուկ կերպով կը դադրեցնէր Ֆէթհիի կողմէ կազմակերպուած ընդդիմադրութեան պայքարը, որ նշանակելի յաջողութիւն գտեր էր, մասնաւորաբար Իզմիրի նահանգին մէջ՝

«Այս պարագային՝ բաւական դժուար է մերժել այն գաղափարը թէ Մէնէմէնի կախաղանները կը ծառայեն մանաւանդ ահաբեկելու անոնք որ կը մտածեն թէ Թուրքիաներու լաւագոյնին մէջ, ամէն ինչ լաւ չերթար, այս ռամկավար եւ ազատական Թուրքիան, որուն մասնակցութիւնը եւրոպական Միութեան անհրաժեշտ նկատուած է»։

Օտար վարժարաններուն դէմ

Թուրք կրթական նախարարը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ Թուրք աշակերտներուն կ'արգիլէ յաճախել օտար վարժարաններ։

Օտար եւ մասնաւորաբար ֆրանսական վարժարանները փակման դատապարտելու լաւագոյն եւ անուղղակի եղանակը...

Ռուս գիւղացիներու յարձակումը

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

ԼՈՆՏՈՆ, 4 փետրուար.— Վարշաւիայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Ռուսիկի կայարանին մէջ, ձեռնառումբերով զինուած գիւղացիներ յարձակում գործեցին կարմիր բանակայիններ փոխադրող զինուորական կառախումբի մը վրայ։ Չորս զինուորներ սպաննուեցան։ Յարձակողները արագօրէն ցրուեցան եւ անյայտացան։

Ռուսիոյ փոխադրական տագնապը

Գրեր էինք թէ Ռուսիոյ փոխադրութեան միջոցներու տագնապը փարատելու համար, խորհրդային իշխանութիւնները դիմած են իրենց սովորական եղանակներուն, ահաբեկում եւ պատիժ, եւ թէ փոխադրութեանց ընկերութիւններուն, մասնաւոր հրամանագրով դատական ու պատժական իրաւասութիւններ տրուած են. անոնք կրնան իրենց պաշտօնեաները ենթարկել 10 տարի բանտարկութենէն սկսեալ՝ մինչեւ իսկ մահապատժի։

«Փրավտա» կը հրատարակէ այս մասին տրուած հրովարտակ մը հետեւեալ կերպով։

ՅՕԴ. 17(Գ.).—Փոխադրութեանց աշխատաւորներու կողմէ աշխատանքի կարգապահութեան դէմ կատարուած ամէն թերացում, կ'ենթարկուի առաւելագոյն 10 տարի բանտարկութեան, եթէ այդ թերացման հետեւանքով, ճամբաներու յա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Ազգերու դաշնակցութեան գաղթականներու տեսչութիւնը որ այժմ կը կոչուի Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակ՝ անդամ ընտրած է երեք տարուան համար, մասնաւոր հիմնարկութեանց յանձնաժողովին կողմէ, Պ. Պ. Գուլկեւիչ, Բաշալեան եւ Գոլտէն։ Փոխ-անդամ ընարուած են Պ. Պ. Բիւպինստայն, Շանըմեան եւ Մակէնզի։

ՀՆԴԻԿ ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Համաձայն հնդիկ ազգ. խորհուրդի որոշման, քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը կը շարունակուի, սպասելով մէկտեղ որ բանակցութիւններն սկսին։

«Մարտական խորհուրդ»ը պիտի շարունակէ հսկել ըմպելիներու վաճառման վրայ եւ պիտի կազմակերպէ ցոյց մը Պոմպէյի հրապարակին վրայ՝ ընդդէմ աղի պատրաստութեան։

Բազմաթիւ կիներ որոնք դեռ նոր ազատ արձակուած էին, կրկին յանձն առին իբր կամաւոր պահակ սպասել ըմպելիի վաճառատուններու առջեւ։

Երէկ Պոմպէյի մէջ, օտար կտաւեղէնի վաճառատուններուն առջեւ, 200 կամաւորներ շարունակեցին արգիլել առեւտուրը, բազմաթիւ բախումներ ունենալով ոստիկաններուն հետ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 4 փետր.— Թերթերը կը հրատարակեն Պալքանեան Բ. խորհրդաժողովի նախագահին Հասանի յայտարարութիւնները զորս ըրած է Սելանիկէն չմեկնած՝ Հասան յայտնած է թէ հակառակ բազմաթիւ դժուարութիւններու. որոնց պիտի բախին պատուիրակները, Սելանիկի ժողովին մէջ ստացած արդիւնքները շատ գոհացուցիչ են։

Զանազան պատգամաւորութեանց տուած տեղեկութիւնները կ'ապացուցանեն թէ Պալքանեան Միութեան գաղափարը այլեւս ցնորք մը չէ, թէ վճռապէս մտադրուած է փորձել ձեռնարկը՝ փաստը տրուեցաւ Սելանիկի մէջ փոքրամասնութեանց մասին տրուած որոշումով, որ կը գոհացնէ պալքանեան բոլոր պետութիւնները։

Գալով տնտեսական գործակցութեան հարցին, յատուկ յանձնախումբ մը պիտի մշակէ ծրագիր մը, նկատի առնելով արտածման համար շուկաներու կազմակերպումը։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը Հուվըր երկար յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն՝ Հուվըր դէմ է ամէն օրէնքի որ կը տրամադրէ անգործներուն եւ երաշտէն վնասուած հողագործներուն օգնել ուղղակի դրամ տալով՝

Նախագահին այս յայտարարութիւնը կը նկատուի պատասխան մը ծերակուտական Պորահի, որ յայտարարած է թէ պիտի ձախողեցնել ջանայ որեւէ օրէնք եւ նոյնիսկ ելմտացոյցին քուէարկութիւնը եթէ օգնութիւն չքուէարկուի խորհրդաբանին մէջ եւ չվաւերացուի նախագահէն՝

Նախագահ Հուվըր չի մերժեր անգործներուն օգնելու անհրաժեշտութիւնը, սակայն կը պնդէ թէ մասնակի կազմակերպութիւններն են որ հանրութեան օժանդակութեամբ պիտի լծուին այդ գործին, եւ ո՛չ թէ կառավարութիւնը։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՏԷՆ ՆԵՐՍ

“ՀՆԳԱՄԵԱԿ„Ի ՏԱԳՆԱՊԸ

Հնգամեայ ծրագիրը գերազանցապէս Տրոցկիի յղացումն է։ Այս գետնին վրայ ծայր տուեց Տրոցկի-Ստալինեան կատաղի հակամարտութիւնը, որ վերջացաւ առաջինին պարտութեամբ եւ աքսորով։

«Աջ եւ ձախ թեքումները», որու մասին անընդհատ խօսում ու գրում են համայնավարները, անմիջական արտայայտութիւններն են այդ հակամարտութեան։

Ճիշդ է, Տրոցկին պարտուեց ու վռնտուեց «սոցիալիստական հայրենիքից», բայց նրա կողմնակիցները չդադարեցին եւ դեռ շարունակում են իրենց պայքարը, չնայած Ստալինի ամէն տեսակ հալածանքներին։

Սակայն ի՞նչ էր Տրոցկիի մահացու մեղքը, որի համար այնպէս դաժանօրէն պատժուեց Լէնինի աջ բազուկը։

Տրոցկիի յանցանքը այն էր, որ նա նախատեսեց եւ բանաձեւեց այն ամէնը, ինչ որ հիմա տառացի գործադրում է Ստալինը։

Որպէս համայնավար տեսաբան եւ կազմակերպչական անփոխարինելի ուժ, Տրոցկին մնաց արմատական եւ հետեւողական իր մտածելակերպով ու գործելակերպով։

Յեղափոխութեան առաջին իսկ օրերից մինչեւ իր տխուր վախճանը, նա յամառօրէն պաշտպանեց այն միտքը, թէ առանց համաշխարհային արագ յեղափոխութեան խորհրդային իրաւակարգը ո՛չ միայն անկարող է «սոցիալիզմը կառուցանել» իր միջնադարեան սայլով, խղճուկ ճարտարարուեստով, այլեւ գտնւում է անխուսափելի խորտակման առաջ։

Ու այդ վտանգից զերծ մնալու համար՝ նա երկու արմատական միջոց էր տեսնում։ Առաջինը, ինչպէս յիշեցինք, համաշխարհային անյետաձգելի յեղափոխութիւնն էր, որի փորձերը աղիտաւոր կերպով վիժեցին Կարլ Մարքսի հայրենիքում — Գերմանիայում, Աւստրիայում, Հունգարիայում, մանաւանդ Իտալիայում, ինչպէս նաեւ Բալկաններում, նոյնիսկ ուրեմն Չինաստանում։

Երկրորդը եւ հաւանական միջոցը նա գտնում էր երկրի ճարտարարուեստացման մէջ, ամենակարճ ժամանակամիջոցում որ հրապարակ դրեց հնգամեայ ծրագրով, ուր եւ խորտակուեց, քշուեց երկրից, հռչակուելով հակայեղափոխական եւ դրամատիրական կարգերի ջատագով։

Իրականին մէջ նա ոչ միայն «աջ» մտածող չէր, ինչպէս ցոյց է տալիս հնգամեայ ծրագիրը, այլ եւ ծայրայեղ ձախ եւ անզիջելի արմատական։

Բայց ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պատճառով պատահեց նրա աղիտալի վախճանը։

Միջանկեալ ասենք, որ այստեղ բնաւ զարմանալի բան չկայ, որովհետեւ իշխանութեան եւ աթոռի կռիւը սովորական երեւոյթ է բոլշեւիկեան տիրապետութեան սահմաններում։

Հնգամեայ ծրագիրը արդիւնք էր այն բանի, որ Տրոցկին պարզօրէն տեսնում էր թէ ժամանակեան յեղաշրջումը կատարուել է տնտեսապէս եւ մշակութապէս յետամնաց մի երկրում, որի ազգաբնակութեան 90 առ հարիւրը մանր սեփականատէր է, գիւղացիութիւնը։

Այս վերջինը տէր դառնալով հողին, թքել անգամ չէր ուզում համայնավարների վրայ, նրա հազար ու մի տեսակ հրովարտակները թողլով անգործադրելի։

Եւ ահա՛ Տրոցկին առաջ քաշեց բանւորութեան գերակշռութեան խնդիրը, գիւղացիութիւնը նկատելով թշնամիտարր «սոցիալիստական կառուցման»։

Այստեղից ծագեց գիւղի եւ քաղաքի պատմութիւնը։ Գիւղը ինքն իրենով ապրում էր եւ իր արտադրութեան արդիւնքը շուկայ էր բերում այնչափով, ինչքան ինքն էր ուզում եւ ցանկացած գնով վաճառում։ Միւս կողմից՝ բանւորութիւնը, չկարողանալով իր արտադրութեամբ հակակշռել գիւղացիութեան, մնում էր քաղցած եւ կախեալ վիճակի մէջ։

Այդպիսով, ընչազուրկները, որոնց տոկոսը միշտ արհամարհելի է եղել Ռուսաստանում, ոչ թէ ղեկավարում էին, այլ ակամայ ղեկավարւում էին գիւղացիութեան կողմից։

Այստեղ՝ ուղղափառ Մարքսիզմը խստօրէն տուժում էր։ Ըստ այդ վարդապետութեան, գիւղացին մանր սեփականատէր է եւ հետեւաբար թշնամի պրոլետարիատին։ Որպէսզի ընչազուրկները լինեն ուժեղ եւ տիրական, պէտք է, որ ջնջուի սեփականատիրութիւնը, գիւղացին, ճարտարարուեստի նուաճումներին չդիմանալով պիտի հողը թողնի եւ քաղաք գալով՝ գործարան մտնի։

Համայնավարները Մարքսի այս նախապայմանը նկատի չունենալով, տնտեսական յեղափոխութեան ձեռնարկեցին եւ իշխանութեան գլուխն անցան գերազանցապէս քաղաքական՝ եւ ո՛չ բնաւ տնտեսական բարենպաստ պայմանների շնորհիւ։

Տասը եւ աւելի տարւան անյաջող փորձերից յետոյ, նրանք, մինչեւ այս ճակատում, վերադարձել են Մարքսի այբ ու բէնին։

Տրոցկիի հնգամեայ ծրագիրը նորութիւն չէ։ Այլ՝ ընդարձակումն է այն հատուածի, ուր մօտաւորապէս նա այն միտքն է յայտնում, թէ սոցիալական յեղաշրջումը եւ՛ ընչազուրկների իշխանութեան գլուխն անցնելը կարող է յաջողուել միայն գերազանցօրէն ճարտարարուեստապէս զարգացած մի երկրում։

Մարքսը իր ժամանակում այդպիսի երկիրներ է նկատում Անգլիան եւ Հոլանդան։ Բացի այդ՝ պատմական նիւթապաշտութեան տեսաբանը՝ նման շարժման համար՝ դնում էր երկու շատ կարեւոր պայման։

Առաջին՝ պրոլետարիատի տիկտատորիայի ժամանակ, անցման փոխանցման ժամանակաշրջանում, փորձարկութեան ենթակայ երկրի տնտեսութիւնը եւ արդիւնաբերութիւնը գերակշռող պիտի լինի նախկինից, երկրորդ՝ տնտեսական յեղաշրջումը եւ իշխանութեան բռնի գրաւումը պիտի կատարուի միայն այն դէպքում, եթէ ներքին պայմանները նպաստաւոր են եւ նրան շրջապատող ժողովուրդները կամ պետութիւնները, եթէ ոչ բարեկամ, առ նուազն, չէզոք են։

Արդ, Ռուսաստանը չէր լրացնում այս պայմաններից եւ ոչ մէկը եւ հետեւաբար նրա բոլոր փորձերը պիտի վիժէին։ Սակայն փաստը կատարուած՝ բոլշեւիկները տիրացել էին իշխանութեան, իրենց հռչակելով պրոլետարիատի առաջապահը։ Արդիւնքը մէջտեղն է...

Այն, ինչ որ նկատի չառին յեղափոխութիւնից առաջ, ուշացումով են առնում այժմ, տասը եւ աւելի տարիներ յետոյ։

Հնգամեակը, ուրեմն, մի յետադարձ է, լրացնելու Մարքսի նախատեսած պայմանները։ Համայնավարները ցանկանում են հնգամեայ ծրագրով, Ռուսաստանը հասցնել այնպիսի տեղ, որ իր ճարտարարուեստով եւ արտադրական ուժով գերազանցի դրամատիրական օրինակելի երկրին, ներկայ դէպքում Ամերիկային։

Մարքսի պայմանը չէր լրացնում նաեւ Ռուսաստանի բանւորութեան տոկոսային յարաբերութիւնը, մի արհամարհելի քանակ՝ գիւղացիութեան ծովի մէջ։ Գիւղացին ոչ միայն իր հողը չէր թողնում եւ գործարան վազում, այլ բանւորը գործարանը թողնում գիւղացի էր դառնում, նախկին տնտեսութիւնը գերադասելով ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւնից։

Ուրեմն ինչ պէտք էր անել։

Եւ ահա՛ հնգամեակը գալիս է այդ հարցին պատասխանելու։

Կա՛մ գիւղացին պիտի դառնար ընչազուրկ եւ լցնէր գործարանները բանւորութեան գերակշռութիւնը ապահովելով, եւ կամ, մնալով հողի վրայ, դառնար նոյն սեփականազուրկ եւ աշխատող բազուկը, ինչպէս որ է բանւորը գործարանի մէջ։

Այստեղ էր որ Ստալինը ծառացաւ Տրոցկիի դէմ, պաշտպան հանդիսացաւ գիւղացիութեան, պատճառաբանելով՝ որ նման փորձ մը մեծ վիհ կը բանայ բանւորի եւ գիւղացու միջեւ, Խորհրդային Միութիւնը կանգնեցնելով աղէտի առաջ։

Այսպիսով, Ստալինը դառնում է 90 միլիոն գիւղացիութեան կուռքը եւ մեծամասնութիւն շահելով խորհուրդներում, Տրոցկին հռչակում է մերթ ձախ, մերթ աջ եւ վերջապէս Իլիչի (Լէնին) ուղիղ գծից շեղող դաւաճան, ու դուրս վռնտում։

Մաքրելով իր հակառակորդին եւ նրա հետեւորդներին, Ստալինը վերցնում է նոյն հնգամեայ ծրագիրը եւ գործադրութեան է դնում իր գլխաւոր եւ նոյնիսկ երկրորդական մանրամասնութիւններով։

Առաջին փորձը, յայտնի է, որ ձախողութեան մատնեց, գլխաւորապէս Միութեան կապուած տարբեր ժողովուրդների մօտ, բայց բուն Ռուսաստանում նա տուեց յաջողութեան որոշ երաշխիք։

Ստալինի նահանջը, ինչպէս սովոր էր անել Լէնին, չուշացաւ։ Ծրագրի գործադրութիւնը դադարեց որոշ շրջաններում համայնավարները պատժւեցին, վիճապալին միջոցներկիրառելու համար։ Սակայն դա մի վարպետ ցոյց էր, խորամանկ նահանջ, գրգռուած գիւղացիութիւնը հանդարտեցնելու համար։

Սակայն ծրագրի իրագործումը միշտ մնում է սեղանի վրայ, նրանից ոչ թէ չեն ուզում հրաժարուել, այլ որոճում են նոր ձեւով եւ նոր, բոլորովին տարբեր միջոցներով կիրարկել։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

Անցնող տօնական օրերը, նոր աշխոյժ ներարկեցին ու շարժուն կեանք մը բերին մեր գաղութին։ Նոր Տարուան հետ ամէն ոք նոր կեանք մը ստացաւ կարծես, որ արագօրէն փոխանցուեցաւ կազմակերպութիւններու վրայ։ Տօնական օրերու առթիւ իւրաքանչիւր տարագիր հայ, իր բնագաւառի անմոռանալի յուշերէն պատրանք մը գողնալու յոյսով եկեղեցի փութացած էր։ Ո՞վ ծանօթ չէ հայ եկեղեցիներու նեղ շրջափակներուն, անոնք պերճախօս պատկերներ կը պարզեն, յուսահատ ջղային, անտարբեր կարեկից եւ անձնուէր։ Հետաքրքիր ազգ մըն ենք վերջապէս ու կը սպասենք Մովսէսներու երեւումին՝ մեզ Քանանու երկիրը առաջնորդելու համար։

Մեր եկեղեցիի պատկերն ալ նոյնն է, հոն են հնաւուր արուարձաններէն եկած աշխատաւորներ, քաղաքի գործաւորներ ու ասոնց կողքին՝ միջակ ու հարուստ դասակարգը, հայութեան բոլոր ներկայացուցիչները։ Կոկիկ հագուած են, քանի մը օրուան համար մոռցած են մաշող աշխատանքը, վանած՝ վաղուան անստուգութիւնը։ Բոլորն ալ եկած են սեղմուիլ եկեղեցիի ու իր շրջափակը, նորութիւններ կը հարցնեն, ազգին վիճակով կը հետաքրքրուին՝ ծրաջան թաղականութիւնը օգտուելով առիթէն, իր շուրջ համախմբած է լաւ տրամադրուած տիկիններու խումբ մը, որոնք սեղաններու քով դիրք բռնած՝ ներս մտնողին կը յիշեցնեն դպրոցին ու եկեղեցիին կարիքները։ Բոլորն ալ կը մասնակցին, ոմանք չունեցածէն, ուրիշներ աւելցածէն տալով։ Այս ժողովուրդը մանաւանդ խոնարհ դասը այնքան աղուոր վարժուած է տալ եւ սրտա՛նց տալ։

Ներկայ թաղականութիւնը կապուած է գործին, եռանդով կ'աշխատին եւ պարտականութեան գիտակցութեամբ։ Նմանապէս Հոգաբարձութիւնը, բոլորուած դպրոցին շուրջ անդադար անով կը զբաղի։ Սկսած են նոր ծրագիրներ մշակել դպրոցին ապագային համար։

Թեմական խորհուրդը տեղական գործերը յանձնած ըլլալով թաղականներուն, կը զբաղի առաւելապէս շրջաններու կարիքներով, որոնք այս օրերս սեւ ձեռքերու խառնակութիւններէն վրդովուած՝ դիմած են թեմականին, որ անշուշտ հարկ եղածը պիտի տնօրինէ։

Դպրոցներու ի նպաստ բացուած հանգանակութեան գումարը բարձրացաւ 55,000 դրախմիի, որուն վրայ աւելցաւ տօնական օրերու հասոյթները՝ 10 հազար դրախմի։ Ազգ. վարժարաններու պաշտօնեաներու յետնեալ ամսականները վճարուեցան։ Մնացեալ բաժը, որ 30 հազար դրախմիի իջած է, պիտի գոցուի զանազան միջոցներով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսէն կարեւոր մաս մը պիտի տրուի այս նպատակին։

*** Կիւլպէնկեան վարժարանը, Ամանորի առթիւ կոկիկ հանդէս մը սարքեց իր վարժարանին մէջ։ Հրաւիրուած էին միայն պաշտօնական մարմինները։ Հանդէսը անցաւ յաջող ու չէնչող։ Երեւան եկաւ որ այս վարժարանին մէջ լուրջ աշխատանք կը տարուի Կիւլպէնկեանը տիպար բարձրութեան մը հասցնելու համար։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւս օգտագործեց տօնական օրերը։ Նոր տարուան շնորհաւորական քարտեր բաժնեց սկաուտի մը պատկերով, որ դրօշ՝ ի ձեռին կորովաբար կը նայի արեւափառ Արարատին, ցոյց տալով «Բարձրացիր, Բարձրացուր»ը բոլորին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի աւանդական սովորութեան համաձայն, «Աւետիս»ի շրջագայութեան ելաւ, ուրկէ գոյացած կոկիկ հասոյթէն հարիւրին 25 բաժին հանուեցաւ Ազգ. իշխանութեան անմիջական կարիքներուն։ Կ'արժէ յիշել նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արաքս» ֆութպոլի մրցումը յունական «Գանարիս»ի հետ, որուն վրայ «Արաքս» տարաւ ջախջախիչ յաղթութիւն մը 6ի դէմ 1 նշանակէտով։ Մէկ տարի առաջ այնքան խանդավառութեամբ հիմը դրուած «Հայ Տուն»ին դռները փակուեցան շէնքին մօտալուտ փլուզումին պատճառաւ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը խորհի նոր հաւաքատեղի մը գտնել։

Հայրենակցականներու վարչութիւնները խոր մրափի մէջ են։ Ատափազարցիներն են միայն որ յաճախ կ'երեւան հրապարակին վրայ գեղեցիկ շարժումներով։ Մարաշի եւ շրջակայից Հայրենակցականը սգահանդէս մը կազմակերպած է իր նահատակներուն համար, որուն հրաւիրուած են պաշտօնական մարմիններ։ Մարաշցիներու Ամերիկայի կազմակերպութիւնը, կարեւոր գումար մը ղրկած է Սելանիկի իրենց համաքաղաքացիներուն, զոր պիտի յատկացնեն հողի մը գնման։

*** Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընկերներու ջանքերով եւ առաջնորդութեամբ ընկեր Մ. Փափազեանի, հիմնուեցաւ «Քրիստափոր» ակումբը։ Արդէն իսկ ձեռնարկուած է դասախօսութեանց շարքի մը։ Եռուզեռ մը յառաջ եկած է դաշնակցական երիտասարդութեան մէջ, կուսակցական աշխատանքները ստացած են աւելի տարածուն հանգամանք։ «Քրիստափոր» ակումբը ժամադրավայրը եղած է այժմ բոլոր անկեղծ խորհողներու եւ գաղափարական եռանդուն երիտասարդներու։

Հ. Յ. Դ. Տան հիմնումը, գործնական առաջին պատասխանն է ամէն անոնց որոնք բաց աչքերով օրօրուեցան եւ ուրիշներ ալ օրօրեցին դաշնակցութեան քայքայումի երազներով։ Ահա Սելանիկը զոր անոնք ամէնէն «հրաբխային» վայրը նկատեցին, ուր տարիէ ի վեր չյաջողած ծրագիր մը գլուխ հանեց քանի մը ամսուան ընթացքին եւ միայն սեփական ջանքերով։

Դաշնակցական երիտասարդութիւնը որոշած է գործնական պատասխաններով խեղդել ձայնը ամէն տեսակի ծուլ ու կոկռացող ագռաւներու։ Դաշնակցութեան ծառին վրայ տարիներէ ի վեր բոյն դրած ցեցերը կրակին նետուեցան, թարմ ուժեր շուտով գրաւեցին անոնց տեղերը։ Այժմ մթնոլորտը մաքրուած է ու տոկուն անկեղծութիւն մը կը տիրէ ամէն ատենէ աւելի կենսունակ Սելանիկի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։

*** Նախորդ թղթակցութեամբս «Հելլէնօհայ ընկերակցութեան» մը անհրաժեշտութեան մասին արտայայտուած էի։ Շարժումը ծայր տուած է ժողովուրդին մէջ այդ ուղղութեամբ։ Անցեալ կիրակիի հրապարակային հաւաքոյթը, որուն ներկայ էին կուսակցական եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, կ'ապացուցանէ թէ, հասունցած է խնդիրը եւ եկած է ժամանակը գործնական քայլեր առնելու լուրջ կերպով։ Ժողովուրդին բացարձակ փափաքը այն է, որ շարժումին գլուխը գտնուին յարգուած ու մաքուր անցեալով հայրենակիցներ, հակառակ պարագային որեւէ արդիւնք դուրս չի գար եւ գործը հազիւ սկսած կը վիժի։ Սելանիկահայ յունահպատակներէն եւ դիմում կատարողներէն շատ բան կը սպասուի։ Անոնց անմիջական գործը պէտք է ըլլայ խորհրդակցական լայն ժողով մը գումարել եւ գործի գլուխ բերել գործադիր իշխանութիւն մը, բաղկացած ծանօթ առեւտրականներէ եւ վստահելի հայրենակիցներէ, որոնք չեն պակսիր մեր գաղութին մէջ։ Այո՛, որքան շուտ այնքան լաւ։

ՎԱՀԱԳՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի թղթակիցը սոյն վիճակագրութիւն մը պատրաստած է Մանչուրիոյ եւ Չինաստանի Հայերուն մասին, որ ահաւասիկ.—

Մանչուրիա (քաղաք) 80 հոգի, Խայլար՝ 17, Ցիցիքար՝ 9, Անտա՝ 3, Բուխեդու՝ 2, Խարպին՝ 271, Խանդախեցի՝ 2, Իմեամպօ՝ 3, Պոգրանիչնի՝ 3, Չանչուն՝ 41, Մուկդէն՝ 13, Ինկօու՝ 6, Գալրէն՝ 8, Թենզին՝ 47, Շանհայ՝ 54, Ցինտաօ՝ 10։ Ամբողջական թիւ 579 հոգի։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

ՊԱՂՏԱՏ, 25 Յունուար (...
Թղթ.) — Նորէ եւ հին ...
չվերջացաւ դժբախտաբար։ ...
Հինգ տարի է որ այս հարցը ...
ղանի վրայ դրուած է եւ չի ...
իր վերջնական լուծումը. ...
Միջագետքի (այժմ Իրաք) ...
յութիւնը կարենայ գաւառ...
ժողովի ընտրութեան ձեռնարկ...
ցեղացիներէն միայն երեք ...
տագլուխ էֆէնտիներ, ...
Արգար եւ Հայկ — երր...
թիւն — չեն զիջիր որ այս ...
վայրին մէջ ապրող բոլոր ...
ըը հաւասար քուէի իրաւունք ...
ննեան, որովհետեւ գաղթ...
են «մուհաճիր» են։ Մի...
կառավարութիւնը բնաւ ...
թիւն չի դներ, եւ յայտ...
է որ ընտրութեան ժամանա...
լոր Հայեր որ Իրաքի մէջ ...
րին, հաւասարապէս քուէ ...
իրաւունք ունին։

Վերոյիշեալ կոլուածա...
ֆէնտիները կառավարութ...
ը ծեծելով, երթալ-գալով ...
ցուցին եւ գաւառ. ժողով...
րութեան խնդիրը մնաց ...
Հարցը այլ եւս կառավար...
սեղանի վրայ դրուած է եւ ...
վորդը անհամբեր կը սպաս...
նոր արդար կարգադրութ...

Պաղտատը Ներկայի...
Ազգ. օրինական մարմին ...
Թուրքէն եպիսկոպոսի պէս ...
ծելի տիպարներու քմահաճ...
է ձգուած։ Այդ իսկ պատճ...
ազգային բոլոր գործերը ...
թար վիճակի մէջ են։ Ա...
կը տեսնես անգործ երիտա...
ները որոնք կը թափառին ...
հաւ։ Թէ ինչո՞ւ անգործ...
են մատնուած այս տղաներ...
տէն հետաքրքրուելու համ...
մը հարցուցի Մանուկ անու...
տառարդի մը։ Ահա պատա...

— «Ես Քէրքիւք Իրաք...
րիւղի ընկերութեան մէջ կ'...
տէի, սակայն ինծ ըսին որ ...
սիէ» (Իրաքի հպատակ...
թուղթ) չունեցողներ այլեւ...
կրնար աշխատիլ ըստ կառա...
թեան հրամանին եւ դուր...
նեցին։ Պաղտատ եկանք կ...
րութենէն թուղթ հանելու ...
երեք ամիս է որ կ'երթա...
գանք եւ չենք յաջողիր ...
զանազան պատճառներով»։

Այսպէս շատ մը երիտա...
ներ անգործ կը թափառին ...
թը չունենալով։ Առաջնորդ...
կը հետաքրքրո՞ւի այսպի...
վիճակով եւ կամ թէ կը ...
երթալ կառավարութեան ...
գադրութիւն մը խնդրել ...
թերը դիւրութեամբ ...
համար...

*** Ցեղական թերթեր...
գրեն թէ Իրաքի բանակը ...
յիս կը գտնուի Սուլէյ...
մէջ, որովհետեւ Շէյխ Մ...
կրկին անգամ ապստամբ...
հռչակած է եւ քիւրտիստ...
կախութիւն կը պահանջէ ...
կառավարութենէն։ Կռի...
մղուի Սուլէյմանիէէն 36 ...
դէպի հիւս. արեւելեան ...
սահմանագլխի լեռներուն ...
Շահ-նադրի, Սարօ, ...
գիւղերու մէջ, ուր ...
13էն մինչեւ 17ի գիշերն...
տեր շարունակական յար...
ներ գործած են։ Երկու...
եղած են շատ մը սպաննո...
եւ վիրաւորներ։ Կռիւը կը ...
նակուի տակաւին։

ՎԱՐԱԳ...

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ
ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ

Յօդ. 8 — Տնօրէնութիւնը կը ... վարչական խորհուրդի ... անդամներէն, որոնք կը նշանակուին այս վերջին կողմէ։ Ան ... իր իրաւունքները փոխանցել նախագահին, կամ այս վերջին խնդրանքով, Վարչական Խորհուրդի ուրիշ մէկ անդամին։

Յօդ. 9 — Տնօրէնութիւնը կ'ապահովէ Վարչական Խորհուրդի որոշումներուն գործադրութիւնը։ ... կը պատկանի Գաղթականաց Գրասենեակի վերին ղեկավարութիւնը այն չափով որ իրաւունքը չէ փոխանցուած նախագահին։

Յօդ. 10 — Արգելքի պարագային, նախագահը կրնայ տնօրէնութեան մէկ անդամին փոխանցել մասամբ կամ ամբողջովին իր իրաւունքները։

Յօդ. 11 — Գաղթականաց Գրասենեակի օրգանները կազմող անձերը իրաւականօրէն չեն ներկայացներ այն կազմակերպութիւնները եւ խմբակցութիւնները որոնց կը պատկանին։

Յօդ. 12 — Գրասենեակը կ'ունենայ իր վարչական քարտուղարութիւնը, որուն իրաւասութիւններն ու պաշտօնը կը ճշգորոշուին վարչական խորհուրդին կողմէ։

Այս վարչական քարտուղարութեան պետը կը նշանակուի Վարչական խորհուրդին կողմէ։

Յօդ. 13 — Գրասենեակը կը ստանձնէ բոլոր իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր գոմիսէրութեան։

Յօդ. 14 — Գաղթականաց Գրասենեակի հասոյթի աղբիւրներն են.

1 — Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ իրեն յատկացուած տարեկան նպաստներ։

2 — Նանսէնեան դրոշմաթուղթերու վաճառումէն գոյացած հասոյթը (որ սակայն, չի կրնար յատկացուիլ վարչական ծախքերու)։

3 — Գաղթականներէ եւ ուրիշներէ գոյացած հասոյթներ։

4 — Կառավարութեանց, հանրային կամ մասնաւոր հաստատութեանց, ընկերութեանց կամ անհատներու կողմէ եղած նուէրներ, կտակներ, նպաստներ, որոնք կը ստացուին Գրասենեակին կողմէ, համաձայն Վարչական Խորհուրդի որոշումներուն։

Վարչական Խորհուրդը կ'որոշէ Գրասենեակի ելեւմուտքը։

Գրասենեակի հաշիւները կը ստուգուին տարին մէկ անգամ Ազգ. Դաշնակցութեան հաշուական գործավարին կողմէ։

Յօդ. 15 — Գրասենեակը ամէն իրաւասութիւն ունի իր գործունէութեան եւ վարչութեան վերաբերեալ գործերուն մէջ։

Իր գործունէութեան հետեւանքով, ամէն պատասխանատուութիւն կ'իյնայ միայն Գաղթականաց Գրասենեակին վրայ։

Յօդ. 16 — Գրասենեակին կազմին պատկանող անձերը որեւէ կերպով, անհատաբար կամ հաւաքաբար պատասխանատու չեն Գրասենեակի գործունէութեան հետեւանքով։

Յօդ. — 17 — Գաղթականաց Գրասենեակը ամէն տարի Ազգերու Դաշնակցութեան կ'ուղղէ իր գործունէութեան տեղեկագիրը։

Առ ի տեղեկութիւն, այս տեղեկագրին մէկ պատճէնը կը հաղորդուի Գաղթականաց խորհրդակցական միջկառավարական Յանձնախումբին։

Յօդ. 18. — Գաղթականաց Գրասենեակը կրնայ, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ երկիրներու մէջ նշանակել ներկայացուցիչներ որոնք կ'ընտրուին շահագրգռուած կառավարութեանց համաձայնութեամբ։

Իր իրաւասութեանց մէջ մտնող հարցերու համար, Գաղթականաց Գրասենեակը կրնայ յարաբերութեան մտնել ազգ. կառավարութեանց եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց հետ։

Գրասենեակը կրնայ նաեւ նոյն նպատակով յարաբերութեան մտնել ազգային եւ ուրիշ երկիրներու կառավարութեանց հետ, անոնց հաւանութեամբ։

Յօդ. 19 — Գրասենեակը եւ անոր գործակալները որոնք կը նշանակուին Վարչական Խորհուրդին կողմէ, կը վայելեն դիւանագիտական առանձնաշնորհներ եւ անձեռնմխելիութիւն, նման Ազգերու Դաշնակցութեան գործակալներուն։

Յօդ. 20 — Ներկայ կանոնագրի սահմաններուն մէջ, Վարչական Խորհուրդը կը հաստատէ ներքին կանոնագիրով, ելմտական կանոնագիրով եւ պաշտօնէութեան վերաբերեալ կանոնագիրով, անհրաժեշտ գործադրութեանց յատուկ տրամադրութիւնները։

ՎԵՐՋԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾ

Ներկայ կանոնագիրը փոփոխութեան կրնայ ենթարկուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ, Վարչական Խորհուրդին առաջարկով, կամ անոր կարծիքը առնելէ վերջ։

Ժընեւ, 19 յունուար 1931 (3)

Վ. Ե Ր Ջ.

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ — Յունուարի 25ին Միլանի գաղութը, ջանացած էր բաւականի հոծ թիւով, իր սիրալիր ներկայութիւնը բերել Միլանի Հայ Ուս. Միութեան կողմէ կազմակերպուած թատերական հանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Մխիթարեան Ուսանողարանին մէջ։

Հանդէսին գլխաւոր նիւթը կը կազմէր «Զօկեալը», իտալական միջին դարէն առնուած հինգ արարով դրուագ մը, ուր Օրմէնգօ դուքսին անէծքով հեռացած աղջկան, Լուիզայի, ճշմարիտ սէրէն մնացած որբ Միքայէլը, բարեգութ քահանայի մը օգնութեամբ, ազատելով վայրագ անտառապահի մը մորակներու հարուածներէն, կ'ուղարկուի քաղաք, ուր իր ստացած զինուորական կրթութեամբ, կը բարձրանայ հազարապետի աստիճանի ու այս իր ցեղի ըմբոստ արեան ուժով ու քաջութեամբ, կ'արժանանայ իր ժառանգական իրաւունքներուն։ Դերակատարներէն ամէն ոք ջանաց տալ իր դերի անձնաւորութեան համապատասխանող ոգին, ոմանք նոյնիսկ արժանանալով հանդիսականներու մասնաւոր գնահատանքին, սակայն թատրոնը իր ընդհանուր պատրաստութեան մէջ քիչ մը թերի էր։ Կը պակսէր թատրոնի գլխաւոր գոյնը, որ է ընդհանուր համադրումը բեմի եւ դերակատարներու միջեւ։ «Մարիամ Տուտու Միլանի մէջ» ծիծաղաշարժ մենախօսութենէն յետոյ, ներկայացուեցաւ «Պաշտօնս է խռռալ» զաւեշտը, ուր Յ. Յակոբեան իր զինուորի դերին մէջ զուարթ րոպէներ անցնել տուաւ։

Մասնաւոր գնահատանքի ու քաջալերութեան արժանի է Ուս. Միութիւնը որ միշտ կը ջանայ իր ներեալ չափերով, մտերմական ու ջերմ վառարանի մը շուրջ համախմբել քաղաքիս մէջ ցրուած հայութիւնը։

Ներկայ մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ ԱԼ

Միտքի հիւանդութիւններ շատ կան Հայաստանի մէջ։ Եւ այս՝ բոլշեւիկներուն սուրբ գալըստեան օրերէն ի վեր։ Անոնց (բոլշեւիկներուն) միտքին մէջ յանկարծ մարդակերպ կը դառնան բառերը, յետոյ թշնամի, յետոյ վտանգ, եւ ահա մեր բոլշեւիկները, հալածախտէ վարակուած (persécuté), նիզակ կը ճօճեն բառերու դէմ, որոնք մարդու եւ թշնամիի կերպարանք ստացած են։ Այս ախտածնութիւնը յատուկ է բռնապետական բոլոր երկիրներուն։ Ժամանակ մը Սուլթան Համիտ եւս կը վախնար բառերէն։ Եւ ջնջել տուաւ բնալուծութեան բոլոր գիրքերը, որոնց մէջ Ջուրին քիմիական ֆորմիւլը (H^2O) վտանգի ղաղտնանշան մը կարծելով՝ կը մեկնաբանէր «Համիտ երկրորդը զէրօ ընել»։

Այդպէս են նաեւ «հայ» մեր բոլշեւիկները Երեւանի մէջ։ Ռուսական սուինները աժէն զուռ փակած են ոչ միայն հակառակորդին, այլ նաեւ ազգայնական գաղափարներուն առջեւ։ Եւ սակայն հանգիստ չեն «մեթոնք»։ «Կուլակ»նե՛րը, «օպորտունիստ»նե՛րը, եւլն., եւ ահա «կոնդրատեվշչինա»ն։ Նոր եւ ահարկու թշնամի մըն է կոնդրատեվշչինան, որուն դէմ նիզակ կը ճօճէ մի ոմն Գիւլիքէխվեան, գիտէք, ո՞ւր, — Գիտութեանց Կաճառին մէջ։ Հայաստանի իմաստունները, վկայեալ գիտնականները ուրեմն այսպիսի հարցերո՞վ կը զբաղին, թէ Գիւլիքէխվեան միսիոնարներուն պէս քարոզելու է գացեր իր հիւանդութեան միտքերը։

Արդարեւ, Գիւլիքէխվեան 20 յունուարին կ'երթայ Կաճառ եւ կը սահմանէ «կոնդրատեվշչինան», — «հակայեղափոխական մի իդէօլոգիա, որը նպատակ է դնում խորտակել պրոլետարական դիկտատուրան եւ Խորհր. Միութեան սահմաններում վերականգնել կապիտալիստական յարաբերութիւնները»։

ՈՐՈ՞Ն՞Ք ԵՆ ԱՅԴ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

Ոչ ես, ոչ ալ դուն։

Ոչ Դաշնակցականը, ոչ ալ (հազար մեղայ) ռամկավարը։ Այդ թշնամին, բարեկամս, բոլշեւիկ է՝ըստ բոլշեւիկ Գիւլիքէխվեանի։ Ուրեմն դաշնակցական տեսակէտը ժտեր է բոլշեւիկներու մէջ։

Շելկովնիկեանը եւ Բաղիրեանը (կոմունիստներ) կը ծառայեն այդ «իդէօլոգեայ»ին, կ'ըսէ կոմունիստ Գիւլիքէխվեան։

Տեսնենք թէ մեր մարդը ինչպէ՞ս կը հաստատէ իր ամբաստանութիւնը. —

Բաղիրեանի կարծիքով Հայաստանը գործարանային արդիւնաբերութեան զարգացման կարելիութիւն չունի, այլ միայն հողագործական երկիր մը ըլլալով, չի կրնար իր նիւթական ուժերը զարգացնել ուրիշ բնագաւառներու մէջ։ Իսկ Շելկովնիկեան կ'աշխատի գիւղատնտեսութեան զարգացումը հակել այնպիսի ուղղութեամբ, որ խորհրդային իշխանութիւնը հրաժարի արդիւնաբերութիւնը զարգացնելէ։

Կայ ուրիշ կոնդրատեվշչինայական մը, Արշակ Վարդանեան որ բացարձակապէս դէմ է բամպակամշակութեան։ Այս կոմունիստը իր մէկ յօդուածով կ'աշխատի փաստացի համոզել ձեզ թէ խորհրդային Հայաստանի մէջ բամպակամշակութեան համար կարելի է գործածել առաւելն 13.000 տեսիադին հող։ Գիւլիքէխվեան խնդալէն կը ճաթի ու կը մարի, որովհետեւ ինք շատ լաւ գիտէ թէ Հայաստանի մէջ կարելի է բամպակ մշակել մինչեւ իսկ 113 հազար հեկտար տարածութեամբ, անշուշտ... արգիլելով ցորեն ցանել։

Գիւլիքէխվեան ինչո՞ւ շատ կը սիրէ բամպակը։ Պատճառը... քաղաքական է։

«Բամպակի զարգացումը քաղաքական հարց է» կ'ըսէ։ Եթէ կոմունիստ ըլլաս, անմիջապէս կը հասկնաս թէ ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, «բամպակը զարկ կուտայ թեթեւ արդիւնաբերութեան աճման, եւ միւս կողմէ կը նուազեցնէ դրամատէր երկիրներէ խորհրդային իշխանութեան տնտեսական ազերսը։ Հակառակիլ բամպակամշակութեան, կը նշանակէ արգելք դառնալ Ռուսիոյ արդիւնաբերութեան զարգացման։ Կարճ խօսքով, Ռուսիոյ արդիւնաբերութիւնը զարգացնելու համար՝ պէտք է բամպակ ցանել եւ ոչ թէ ցորեն Հայաստանի մէջ, ի՞նչ փոյթ թէ մեր ժողովուրդը հաց կ'ուզէ, միայն հաց։

Փիրումեան եւս կոնդրատեվշչինայական մըն է, դէմ է Ռուսիոյ զարգացման։ Փիրումեան կը գանգատի թէ գիւղատնտեսական ապրանքները աժան են, եւ կը պահանջէ որ գինները բարձրացուին։ Ուրեմն, կ'ըսէ Գիւլիքէխվեան, Փիրումեան կ'ուզէ ուժ տալ կուլակին։

Փրոֆ. Քոչարեան եւս դէմ է Ռուսիոյ զարգացման։ Ի՞նչ փաստ, — ահա Գիւլիքէխվեան կը բերէ փաստը։ Քոչարեան կը պահանջէ զարգացնել մանր տնտեսութիւնը։ Երբ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մասին յօդուած մը կը գրէ, ոչ մէկ խօսք կը գրէ սոցիալիզմի եւ սոցիալիստական շինարարութեան մասին։

Այսպէս ուրեմն կոնդրատեվշչինան եւս տարածուած է Հայաստանի մէջ, ըստ Գիւլիքէխվեանի։

Գիտական Կաճառը, այս բացատրութիւնները լսելէ յետոյ, անմիջապէս կը համոզուի որ կարգ մը հայ փրոֆէսօրներ կոնդրատեվշչինայի մէջ են ինկեր, ընդդէմ Ռուսիոյ։ Եւ խիստ բանաձեւ մը կը ստորագրեն այդ թշնամիներուն դէմ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԸ

ԼԻՈՆ, 3 փետրուար. — Տիրող տնտեսական տագնապը օրուան հոգն է մեր հայրենակիցներուն համար։ Փողոցին մէջ թէ տունը, երբ երկու հայրենակիցներ իրարու հանդիպին, առաջին հարցումը կ'ըլլայ. «Կ'աշխատի՞ս, հայրենակից, եւ ո՞ւր»։

Տագնապը երթալով կը սաստկանայ եւ պատճառ կը դառնայ հարիւրաւոր գործաւորներու արձակման։ Այն գործարանները որոնք չէին ազդուած անցեալ դեկտեմբերի վերջերը եւ յունուարի սկիզբները, այս օրերս սկսան գործաւորներ արձակել։ Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ շատ մռայլ է պատկերը մասնաւորապէս մեր հայրենակիցներուն համար։

Կան ընտանիքներ որոնք 3-4 անդամներէ կը բաղկանան եւ չորսն ալ անգործ են։ Իսկ կան ուրիշ ընտանիքի տէր հայրեր որոնք շաբաթը հազիւ երեք-չորս օր կ'աշխատին, եւ 15 օրուան աշխատանքի փոխարէն հազիւ 300-320 ֆր. կ'առնեն։ Այդ գումարը ո՞ր կարիքին պիտի գործածէ ընտանիքի հայրը, երբ 2-3 պզտիկներու տէր է։ Մանաւանդ որ այս օրերս տան վարձքերը հարիւրին 20 յաւելում մը ունեցան։ Նախապէս 120 ֆրանք արժող սենեակ մը այսօր 140-150 ֆր. կ'արժէ։

Ինչպէս գրած էի, քաղաքապետարանի կողմէ ճաշարան մը բացուած է գործազուրկներու համար, բայց այս առաւելութենէն չեն օգտուիր մինչեւ այսօր ռուս եւ հայ գաղթականները, քանի որ կառավարութիւն չունին։

Այսօր աւելի, քան շատ է թիւը այն հայրենակիցներուն որոնք իրենց աչքերը յառած են դէպի հայրենիք, յուսալով որ օգնութիւն մը պիտի գայ իրենց։ Մեր երկրի վարիչները կը նախընտրեն իրենց կորզած դրամները ղրկել հեռաւոր Չինմաչինը, քան թէ իրենց հարազատ եւ տասն անգամ տասը Գողգոթայ բարձրացած հարազատներուն։ Հայրենիք մը որ արտասահմանի աշխատաւորութենէն կը սպասէ որպէսզի ան օգնէ իր վերաշինական ձեռնարկներուն, ի՞նչպէս չի խորհիր օգնութեան հասնիլ այս դժնդակ վայրկեաններուն։

Կարապետ Յովակիմեան

ԱՇԽԻՆՆ ԱԼ ՆԵՏԵՑԻՆ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը ընդունեց մեթրական դրութիւնը։ Այսպէսով Թուրքիա կը նետէ նաեւ արշինը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄՐԱՆ ԳԻՇԵՐՆԵՐ (երիտասարդ, անծոց մարդու մը թղթերէն)։ Գրեց՝ Վազգէն Շուշանեան։ Մատենաշար «Ցուսաբեր» Թիւ 24, Գահիրէ 1930, գին 20 եգիպտ. ղաճեկան։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ, պատկերազարդ երկշաբաթաթերթ ազգ. գրական, գեղ. եւ մարզական, Ա. Թիւ, խմբագրութեամբ Տ. Նշանեանի, 221 Rue Lafayette, Paris (10).

Ձեռքէ հատը 2 ֆր., տարեկան բաժնեգին, 60 ֆր., 3 տոլար, 10 շիլին։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (13)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Հոս փոքրիկ խումբ մը, հոն ահագին բազմութիւն մը, հոս աղջնակ մը, հոն տղայ մը։ Մէկը բոլորովին բզքտուած մասերու կոյտ մը եւ միւսը՝ դեռ թարմ անաղարտ, բայց գրեթէ բոլորը սուրի եւ փայտի հարուածներու զոհեր։

Թուրքե՞րն էին ասոնց խողխողողները, թէ Չախմախի Մոլլականները։ Առաջինները կ'ամբաստանէին վերջինները։ Մենք կը դժուարանայինք հարիւր առ հարիւր վստահութեամբ ըսել թէ ո՞վ։ Այնուամենայնիւ, կային բաւական տուեալներ որ այդ հրէշային գազանութեանց բաժին ունէին մեր դրացի մօրուսաւոր քրիստոնեաները։ Ցեղն ու տեղը խորհրդակցութեան նիւթ դարձուցինք այս պարագան եւ Ամերիկացիներն ու ես միաձայն խոշոր բաժին մը հանեցինք Մոլլականներուն։ Այդչափը կրնայինք ընել հոն։

Մեր ճամբան այժմ շարունակեցինք դէպի վեր, միշտ հետեւելով մեր անշունչ ու անդարձ կարաւանի գծին, որ յամառօրէն կ'իյնար դէպի Չախմախի կողմը եւ վերին ամրութիւններէն դիտողին համար տեսնուելու սահմանէն դուրս։ Պատկերը նոյն է։ Մրջիւնի կարաւան մը որ ցաք ու երիւ ինկած կը մնար անթաղ եւ անտէր։

Ընթերցողը թող հաւատայ որ այս դիակներու գիծը շարունակուեցաւ մինչեւ Լօրիս Մելիքով ամրոցի արեւմտեան թեւը, ուրկէ շեղելով, գնաց հասաւ Սարը Գամիշի խճուղին եւ անկէ՝ Կարս։

Քաղաքի հարաւ-արեւմտեան երբեմնի կենսուրախ թաղամասը տեսնելը եւ մեր որբերու դիակներու շարանի վերջաւորութիւնը մէկ եղաւ։ Ու մենք ալ հոս մեր ճամբան փոխեցինք։ Յատկապէս իմ պնդումիս վրայ, մեր Չէրքէզ առաջնորդները մեզ տարին ամրոցներու շարքէն մինչեւ Ջին. հիւանդանոցի դէմը ցցուած բարձունքը, ուր մ'եր առաջ պարզուեցաւ Աբաս Թագաւորի սգաւոր մայրաքաղաքը...։

Մէկ ակնթարթի մէջ արցունքի յորդ ու տաք կայլակներ երեսներս ի վար քամուեցան։ Վերարկուիս օձիքով անմիջապէս ծածկելով դէմքս, մէկ կողմ դարձայ չնկատուելու համար պահակներէն։ Ցիթրօյթցի Miss E. Gillespie այս նկատելով, կողքիս կանգնեցաւ՝ երկրորդ պատնէշ մը կազմելու բովնտի ալեագիններուն դէմ, միաժամանակ աականջս ի վար փսփսալով. «Keep up your courage» (Քա՛ջ եղիր)։

Զ — ԽԱՆՁԱՐՈՒԻԸ

Հարամ Վարդանի առաջին ձախողանքին (հոկտ. 27) զուգադիպեցաւ անօրինակ անձրեւ մը, որ մէջ ընդմէջ շարունակեց, մինչեւ թշնամին տէր դարձաւ մեր աննման բերդաքաղաքին ու ամրութիւններուն։ Վանանդի բարձրաւանդակին ամբողջ արեւմտեան մասին վրայ թափած յորդահոս ու անվերջ անձրեւը՝ քերելով ու քերելով, արիւն-արցունքով օծուն հողը բերաւ լեցուց Կարսի գետը։ Ու երէկուան մեղմ ու դանդաղ, քաղցր ու երկնաջինջ վտակը, րոպէապէս դարձաւ գոռոզ ու շառաչալից անխիղճ տարերքներու երկարաձիգ ու օձապտոյտ տեղափոխութիւն մը։ Ջատ չէր ան, որովհետեւ ջուրի գոյն չունէր։ Պարզ հեղուկ մըն ալ չէր, որովհետեւ իր հետ թաւալոր կ'երթային քարն ու փայտը։ Այո՛, բոլոր տարերքը երկրի։

Դեղնաւուն հողին գոյնը անթափանցօրէն ծածկած էր երէկուան ջինջ մաքուր ջուրին երեսը, կարծէք թաղելու համար տարերքներուն գերագոյնին՝ մարդուն, սրտապատառ տառմը ու նացող ալիքներուն հետ գիրկընդխառն ու մրցակից։ Ու քանի՛ մարդիկ, ու քանի՛ կիներ ընդամէնը քանի մը րոպէ առաջ առոյգ ու կայտառ, հպարտ ապագայի մը յառաջ առլցուն, իրենք զիրենք սառնօրէն յանձնեցին այդ անգութ ու անգոյն հոսանքին, որ իր հետ կը մաքրէր, կը տանէր նոր շերտը հայ վերաշինութեան, նոր քրտինքը ժրաջան հայ մշակին, նոր եռանդը հայ հայրենասէրին։

Եւ քանի անմեղ մանուկներ քարէ կամուրջի անխօս բարձրութեան հետ ազատ թռիչք գործեցին իրենց սիրասուն մայրերու բազուկներէն՝ խառնուելու համար իրենց տարեց արենակիցներուն, հայկական տառմին ընծայելու համար պատկերի ու բազմազանութեան անմրցելի կատարելութիւն մը...։

Հին ու երկար փորձառութիւններէ յետոյ, եւ թերեւս գերմանական մշտական ճնշման տակ, Թուրքերը սորվեր էին սպաննելէ վերջ անհետացնել դիակը անմիջապէս։

Կարսի մէջ անոնց կրակող անբաժան մասը համարեցի ես այդ։ Երկու օրուան ընթացքին դիակներէ մաքրուեցան այն բոլոր շրջանները, որոնք անմիջապէս կրնային նկատուիլ։ Ի՛նչ մեծ բաւարարութիւն արիւնռուշտ յաղթականներուն ու ի՛նչ մեծ հիացում չէգոք դիտող Ամերիկացիներուն։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

տուկ շէնքերը, ճամբաները, երկաթուղային նիւթերը քանդուելին կամ աւրուելին, եւ կամ նաւերն ու շոգեկառքերը ուշ մնան, կամ անշարժութեան դատապարտուելին խճողման հետեւանքով (եւլն.): Այս պարագային երբ այս արարքները յստակօրէն կանխամտածուած են, յանցաւորը կ'ենթարկուի ընկերային պաշտպանութեան գերագոյն եղանակին (մահապատիժ), ինչ քերու գրաւումով:

.*. Ածուխի եւ փայտի սուր տագնապին հետեւանքով, կառավարութիւնը հրահանգեց քարդերու եղանակը կիրարկել նաեւ գործարաններուն, աշխատանոցներուն եւ բնակարաններուն մէջ: Այդ քարդերուն մէջ պիտի նշանակուին գործածուելիք վառելանիւթի քանակը եւ անով ստացուելիք ջերմութեան չափը:

Մոսկուայի մէջ, տեղական խորհուրդին հրամանով, ելեկտրական ճրագներու կէսը պէտք է մարել կէս գիշերին եւ ժամը 2ին քաղաքին բոլոր լոյսերը: Կազմուած է յատուկ մարմին մը որ պիտի հսկէ ջերմութեան միջոցներուն եւ տրուած հրահանգներուն գործադրութեան վրայ:

Չորս ռուս գիտնականներ բանտարկուած

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ. — Խորհրդային իշխանութիւնները կը ծանուցանեն թէ չորս ռուս պատմագիրներ հեռացուած են Լէնինկրատի Գիտական Ակադեմիայէն, հակախորհրդային գործունէութեան ամբաստանութեամբ: Դեռ յայտնի չէ թէ ինչ վիճակի ենթարկուած են: Չորսը մէկ ձերբակալուած էին 1930ի վերջերը եւ հաւանաբար, տակաւին բանտը կը գտնուին:

Ասոնցմէ մէկը կը գտնուէր Ռամզինի դատավարութեան մէջ, եւ խոստովաներ էր թէ հակայեղափոխական շարժման յաջողութեան պարագային, իրեն խոստացեր էին արտաքին նախարարութեան պաշտօնը:

Իտալեւռուս առեւտր. պայմանագրութիւնը

Պերլինի թերթերը կը հրատարակեն կարգ մը նոր տեղեկութիւններ իտալեւռուս առեւտրական պայմանագրութեան մասին, տալով մանրամասնութիւններ, որոնք ցարդ անծանօթ կը մնային:

Կը յայտնուի թէ համաձայն այդ պայմանագրութեան, խորհրդային իշխանութիւնները յանձն կ'առնեն Իտալիոյ տալ 175 միլիոն լիրայի յանձնարարութիւններ, պայմանագրութեան յաջորդող առաջին տարիներու ընթացքին:

Այս յանձնարարութիւնները բաժնուած են հետեւեալ կերպով. նաւեր՝ 50 միլիոն, երկաթուղիի վերաբերեալ նիւթեր՝ 25 միլիոն, մեքենաներ՝ 25 միլիոն, ինքնաշարժներ եւ երկրագործական մեքենաներ՝ 20 միլիոն, ելեկտրական գործիքներ՝ 25 միլիոն, օդանաւեր՝ 30 միլիոն, ու արուեստական պարտանիւթեր եւ քիմիական արտադրութիւններ՝ 25 միլիոն: Իտալիա իր կարգին յանձն կ'առնէ Ռուսիոյ բանալ անհրաժեշտ վարկերը՝ 9 ամիսէն մինչեւ 4 տարի տեւողութեամբ:

Սավոնայի մէջ, պիտի կառուցուին յատուկ մթերանոցներ՝ պահելու համար խորհրդային ապրանքները: Պարիի մէջ ալ ընդարձակ մթերանոցներ շինուելու վրայ են արդէն խորհրդ. պատգամաւորութեան հաշւոյն, այս նպատակով:

Իրաքի քարիւղին շուրջ վէճը կը շարունակուի

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, երէկ հաղորդեր էինք թէ Պաղեստինի կառավարութեան եւ Իրաքի Փէթրոլէում ընկերութեան միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուած է թէ այդ պայմանագրութիւնը հրատարակուած է Երուսաղէմի պաշտօնաթերթին մէջ:

Այս առթիւ «Մաթէն» կը գրէ.— Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, որոնք այս գործին մասին բանակցութիւն կը կատարեն Անգլիոյ հետ, թերահաւատ գտնուեցան այս լուրին մասին: Անոնք չեն հաւատար թէ յունուար 5ին, իրօք կնքուած ըլլայ համաձայնութիւն մը, այն պարզ պատճառով որ այդ թուականէն ի վեր բանակցութիւնները կը շարունակուին: Յայտնի է թէ վէճը կը շարունակուի տարիներէ ի վեր:

«Ֆրանսա որ Սան Ռէմոյի դաշինքին համաձայն, Մուսուլի քարիւղին վրայ ունի 23,75առ հարիւրի իրաւունք մը, շահերը կը պաշտպանէ թէ շահագործողներունեւ թէ շահընկալներուն, առաջարկելով խողովակը հասցնել սուրիական Տրիպոլիս: Այս գիծը կը ներկայացնէ 300 քիլոմեդր պակաս երկարութիւն, զայն անցընելով անապատէն եւ 250 միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն մը:

«Ո՛չ ոք կը ժխտէ այս ճամբուն առաւելութիւնները, բայց Անգլիա մտքին մէջ դրած է քաղաքական ձեռնարկ մը:

«Յայտնի է թէ, աւելի քան 20 տարիներէ ի վեր, կը մտահոգուի ապահովելու Հնդկաստանի ճամբաները, այն պարագային որ Սուէզի ջրանցքը անօգտագործելի դառնայ կռուի հետեւանքով: Խաղութեան դաշինքին մէջ, ան ստացաւ Իրաքը, Պաղեստինը եւ Մուսուլը: Պաղտատէն Միջերկրական գացող երկաթուղիի մը ծախքերուն առջեւ կընահանջէ. բայց շատ ուրախ պիտի ըլլար, եթէ քարիւղի խողովակը պաշտպանելու գոյնին տակ, այդ գիծը շինել տար քարիւղի ընկերութեանց ծախքով:

Որքան ալ կարեւոր եւ արժէքաւոր ըլլան ռազմագիտական պատճառները որոնք տուն կուտան այս մտածման, որեւէ կապ չիտեսնուիր քարիւղային ընկերութեանց շահերուն հետ: Այնպէս որ Ֆրանսա կը շարունակէ եռանդով պայքարիլ յաջողցնելու համար ամէնէն կարճ եւ ամէնէն խնայողական գիծը ու թէեւ Իրաք Փէթրոլէում ընկերութեան նախագահը Սըր Ճօն Քատման շաբաթներէ ի վեր կ'երթեւեկէ Երուսաղէմի եւ Պաղտատի միջեւ, (Երէկուան հեռագիրները կը փաստեն անոր գործունէութիւնը), քէ տ'Օրսէի մէջ շատ հեռու են դատը կորսուած նըկատելէ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը բացուի վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին կուսակցութեան հաւաքատեղիին մէջ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Մատլէնի Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 182 Bld. de la Madeleineի Bar Tabacի սրահը:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱՔՕԵԱՆ

Նիւթ՝ Անդրանիկի կեանքն ու գործունէութիւնը

Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ապառաժ խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին: Երգ, արտասանութիւն եւայլն:

Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՐՕՆէ Մուտքը ազատ է

Ծանօթ.— Մարտ 1ին կը ներկայացուի «Սուլթան Համիտ»ը: կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ. Place des Abbesses. 3 Rue la Vieuville. Harolaի սրահներուն մէջ: Մէթրօ Abbesses եւ Pigalle.

Կը նախագահէ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Երգ, Ջութակ, արտասանութիւն, ճազ: Օր. Լուսինեան կը պարէ Կովկասեան պարեր: Կը ներկայացուի Սկաուտական կեանքէ առնուած բանակում «Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն »ի մէջ:

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 7 ֆրանք 50

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ,

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը դասախօսէ՝ ընկ. Օհան Կարօ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Իսկ Մշոյի խումբի ժողովը վաղը իրիկուն սովորական հաւաքատեղին:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ Ապառաժ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով, փակելու համար առկախ հաշիւները:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերները կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 139 Rue Lafayette, Խաժակ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտօի Պատ. միութ. բացման հանդէսը այս Կիրակի ժամը 1.30ին, 120 Շըմէն տը լա Մատրակ, Պար Վէնսանի մէջ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդրոն. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուա-Քոլոնպի Մասնաճիւղին անդամները այսօրուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Place Bourgogneի հաւաքատեղին: Բացակաները կը պատժուին:

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մօջ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: Օրակարգ.— Զեկոյց Վարչութեան, հաշուեքննիչ յանձնախումբի եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԷՍԻՆԻ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին Պ. Ա. Սարոեանի ճաշարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Զեկոյց եւ հաշուետուութիւն յանձնախումբի: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ավընիւ Քլէպէռ կը խօսի՝ Պ. Ս. Վրացեան: Նիւթ՝ Ամերիկահայ գաղութը:

ԳՆԵՑԷ՞Ք

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատմութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով: Դիմել Ճարայեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ Յառաջի վարչութեան:

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գարահիսարցի Մովսէս Տիարեան կը փնտռէ իր որդին Կարապետ Տիարեան, մօր անունը՝ Վերոնիքա, քոյրերը՝ Արաքսի, Կատարինէ եւ Ատրինէ: Իզմիրի աղէտին (16 տարեկան էր) անյայտացած է: Իր ստոյգ հասցէն տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» եւ 500 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ Բիւզանդ Ժամակոչեանի, 11 Fbg. Gambetta, Aubenas, (Ardèche), France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Ամասիացի գուլպայագործ Բիւզանդ Գ. Ժամակոչեան կը փնտռէ իր քոյրը Նուարդ որ անյայտացած է տարագրութեան միջոցին 10 տարեկան հասակին: Լսուած է թէ հայ սպայ մը ուզած է միասին Պոլիս տանիլ, բայց Նուարդ հիւանդ ըլլալով յանձնած է Հալէպի որբանոցը եւ յետոյ որդեգրուած է մէկու մը կողմէ: Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1 տարուան «Յառաջ» եւ 500 ֆր. նուէր: Իմացնել իր եղբօր Բ. Գ. Ժամակոչեանի, 11 Faubourg Gambetta, Aubenas (Ardéche), France:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Սպարտացի Ղազարոս Տօքթօրեան իր մեծ մօր Մարիամ Ղազարեանի եւ մօրաքրոջ Թագուհիի կողմէ: Կը կարծուի թէ Միտիլլի կղզին կը գտնուի: Իմացնել Սիրանուշ Մանուկեանի, Société France Orient: Saint Jérome, Marseille. France.

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Կընդունինք ասիրանս սօսիալի հիւանդն.: Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12:

Առիթէն օգտուեցէք

Ծախու է Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ քարաշէն տուն մը 4 սենեակներով: Գին՝ 20000 ֆր. (իսկական արժէքը 30000 ֆր. է): 140 մեթր հող, ջուր, ելեկտրականութիւն: Կար տիւ Նորէն 18 վայրկեան, Առնուվիլի կայարանէն 7 վայրկեան հեռու: Դիմել՝ Léon Papazianի, 194 Fbg. St. Martin, Paris (10).

IMPRIMERIE - MASSIS -[...]
208bis, Rue Lafayette Pa[ris]
Le Gérant H STEP[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԻՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
7 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1488

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԻՐՔԵՐԸ ՊԱՀԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր, թերթերը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին այսպէս կոչուած պալքանեան դաշնակցութեան մը փորձերուն։

Յունաստանն էր որստանձնեց նախաձեռնութիւնը այս փշալից գործին։ Առաջին խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Աթէնքի մէջ, մասնակցութեամբ Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ, Թուրքիոյ եւ Ալպանիոյ ներկայացուցիչներուն։ Միւս պետութիւններէն ալ հիւրեր կամ դիտողներ կային։ Պուլկարիայէն եւ Եուկոսլավիայէն կը մասնակցէին նոյնիսկ ընկերվարական ծանօթ գործիչներ, ինչ որ վրդովում պատճառեց Յունաստանի ընկերվարականներուն։

Բազմազան էր այս առաջին ժողովին օրակարգը եւ քիչ մըն ալ կախարդական։ Բայց վիճաբանութեանց ընթացքին, վարպետութեամբ մէկդի դրուեցան բոլոր պայթուցիկ խնդիրները, եւ բուն որոշումները յանգեցան առաւելապէս տնտեսական, առեւտրական, ելմտական, թղթատարական, մտաւորական գործակցութեան մը։

Յաջորդ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ հոկտեմբերին, Պոլսոյ մէջ։ Գործադիր կոմիտէն անցեալ շաբթու հաւաքուեցաւ Սելանիկի մէջ, եւ մշակեց աշխատութեան ծրագիր մը, որ կը շօշափէ իսկապէս քաղաքական հարցեր, — Պալքանեան դաշինք եւ փոքրամասնութեանց խնդիրներ։

Վերջին խնդիրը, ինքնին, կրնայ վիժեցնել ժողովը — ինչպէս կը վախցուէր Աթէնքի մէջ — եթէ յաղթական եւ պարտեալ իրար խաբելու փորձ չկատարեն։

Պալքաններու փոքրամասնութեանց խնդիրը դժուար է սահմանափակել սովորական կաղապարի մը մէջ։ Ան կը յիշեցնէ 1912ի եւ 1914ի արիւնահեղութիւնները։ Մէկուն յաղթանակը եւ միւսին պարտութիւնը, պալքանեան քարտէսին վեր ի վայր շրջումը։

Կարճ խօսքով, կը ծածկէ խոր վէրքեր։ կայծեր, որոնք պատրաստ են բռնկելու առաջին պատեհ ժամուն։

Մասնակցող պետութիւններէն Պուլկարիան ունի Տոպրուճայի, Մակեդոնիոյ, Թրակիոյ եւ դէպի ծով ելքի խնդիրներ։ Իր արդի վիճակին մէջ, անշուշտ չի կրնար սնուցանել հողամասեր ետ ստանալու յաւակնութիւն։ Բայց վախն ի վախը կը յիշեցնէ ուրիշներու տիրապետութեան տակ մնացած պուլկար փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

Փոխադարձ բարեացակամութեան շարժուձեւերը բաւական չեն լուծելու այդ խնդիրը։ Մանաւանդ որ, Պուլկարիոյ դրացիները իրենց հետ ունին «Մեծերը», Նէօյիի դաշնագրով։ Ո՛ր կողմէն ալ քննեն խնդիրը, բախումը անխուսափելի է։ Պուլկարիան իր ուզածը կրնայ ստանալ միայն դաշնագիրներու վերաքննութեամբ։ Իսկ այդ հարցին հանգոյցը կը գտնուի ոչ թէ Աթէնք, Սօֆիա կամ Պոլիս, այլ Փարիզ եւ Լոնտոն։ Նէօյին մէկ մասնիկն է Վերսայլին։

Պալքանեան խորհրդաժողովի ձեռնարկն ալ, ինչպէս Պրիանի ծրագիրը, փորձ մըն է ինքնապաշտպանութեան։ Թէ՛ զատ-զատ եւ թէ հաւաքաբար։ Ամէն մէկը կ՚ուզէ ապահովել իր ունեցածն ու շահածը, իր հարեւանին բարեացակամութիւնը։

Այդ մտահոգութեամբ էր որ Վենիզելոս այնքան առաջ գնաց, մինչեւ Էնկիւրի ճամբայ բռնեց, Թուրքիոյ հետ լեզու գտնելու համար։

Նոյն մտահոգութեամբ, Թուրքիան իր կռնակը Խորհրդային Միութեան տուած ըլլալով հանդերձ, կ՚ուզէ ամուր պահել իր կռուանը՝ Պալքաններուն մէջ։

Եւ նոյն պատճառներն են որ կը հարկադրեն Եուկոսլավիան, ակռայ կճրտելով հանդերձ, մէկ սեղանի շուրջ նստիլ Պուլկարիոյ հետ։ Չմոռնանք որ Հռոմ խնամին է Սօֆիայի, ներշնչողը՝ Պալքաններու մէջ կատարուած մարզանքներուն, եւ տրամադիր՝ հանգուցեալ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ դերը կատարելու, երբ ժամը հնչէ։

Միւս կողմէ, Պալքանները իբրեւ ամբողջութիւն՝ իրենց համար վտանգ մը կը տեսնեն Պրիանի ծրագրին մէջ։

Դրուած խնդիրը կը կոչուի «Համեւրոպա», բայց իրականացման խոչընդոտները այնքան մեծ են որ, յաջողութեան պարագային կրնայ սահմանափակուիլ արեւմտեան եւ Միջին Եւրոպայի մէջ։ Նոյն իսկ միայն տնտեսական գետնի վրայ՝ կրնայ դառնալ սպառնալիք մը տկարներու գլխուն։

Տակաւին ծրագրային վիճակի մէջ, ո՛րքան չկամութիւններ եւ ազդեցութեան պայքարներ կը դիմաւորեն Եւրոպական Դաշնակցութեան յղացումը...

Առ այժմ, թէ Արեւելքի եւ թէ Արեւմուտքի մէջ, դիրքերը պահելու փորձեր է որ կը կատարուին։

Բոլորն ալ կը սարսափին վաղուան պատերազմէն։

Միեւնոյն ատեն, մեծ թէ փոքր, բոլոր պետութիւնները լուրջ մտահոգութեան մատնուած են զանգուածներու սթափումէն, որ կրնայ յանգիլ ամեհի, համայնակուլ գրոհի մը։ Խորարմատ յուզումներ եւ դառնութիւններ, դասակարգային գիտակցութեան ծաւալում, համատարած թշուառութիւն եւ յեղափոխական խլրտումներ աշխարհի զանազան կէտերուն վրայ, — ստեղծած են մթնոլորտ մը որ կը պահանջէ յարատեւ հսկողութիւն եւ նման տարրերու գործակցութիւն։

Թէ պալքանեան եւ թէ եւրոպական դաշնակցութեան ձեռնարկներուն մէջ, բազմութիւնները ձայն չունին տակաւին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ այս նիւթին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ (21 յուն.).

— «Մեզի հասած տեղեկութիւններէն կը համարձակինք հետեւցնել թէ Ամերիկահայ գաղութները ընդհանուր առմամբ պատրաստուած էին դիմագրաւելու այսպիսի տագնապ մը՝ գործի օրերուն խնայողութիւն մը գրեթէ ամէն Հայու նպատակներէն մին կազմած է, այն գիտակցութեամբ թէ Ամերիկան թէպէտ մեր որդեգրեալ հայրենիքն է, բայց բնականօրէն չի կրնար ունենալ եւ ընծեռել ծննդավայր հայրենիքի մը ժառանգական բոլոր առաւելութիւնները։

Ըմբռնելի է, միւս կողմէ թէ տնտեսական տագնապը չի կրնար հաւասարապէս ծանրանալ մեր գաղութի բոլոր խաւերուն եւ անհատներուն վրայ։ Եթէ վայրի մը մէջ կան անգործներ, կան նաեւ գործողներ, որոնք մասնակի կամ ամբողջական կերպով կը շահին իրենց շաբաթական ծախքերն, ըստ առաջնոյն։

Ասիկա զգալապէս կը դիւրացնէ որոշ գաղութներու տնտեսական տագնապի տեղական եւ մասնակի լուծումը։ Հաճոյքով պէտք է արձանագրենք թէ քանի մը գաղութներու մեր համեմատաբար բարեկեցիկ ազգայինները կը ջանան անգործներուն գործ հայթայթել՝ ինչպէս Թորոնթոյի մէջ, կամ վարկ բանալ զանազան ձեւերով, ինչպէս Ինտիանա Հարպըրի մէջ, Ինտիանա նահանգ։

Երրորդ գործօնը, այս տեսակէտէն, շարք մը հայ բարեսիրական հաստատութիւններն են կամ այն օտար մարմինները, որոնք կը պահեն հայ հանրային գործիչներ եւս՝ Մեր եկեղեցիներուն կից մարդասիրական ընկերութիւններ եւս փոքր դեր չէ որ կը կատարեն։

Չորրորդ գործօնը կը կազմեն դաշնակցային, նահանգային եւ քաղաքային, յիշենքնաեւ մասնակի հաստատութիւնները՝ եթէ վայրեր կան, ուր հայ կարօտ ընտանիքներն ու անհատները հայրենակիցներու բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ տագնապը կը դիմագրաւեն, կան վայրեր ալ, ուր կառավարական աջակցութիւն մը անխուսափելի է անոնց։ Հայերն ընդհանրապէս կը խորշին կառավարական օժանդակութենէ՝

Այսպիսի անխուսափելի պարագաներու ենթարկուած Հայերու թիւը կը կարծենք քիչ է։ Հարթֆըրտի, Ուոթըրթաունի, Սաութ Պոստոնի, եւ ուրիշ վայրերու նպաստընկալ հայրենակիցներու թիւը 60-70ը չանցնիր՝ եւ եթէ ընդհանրացնենք այս անբաւարար հիմը, ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ կառավարական նպաստընկալ հայ ընտանիքներու եւ անհատներու թիւը հաւանօրէն չանցնի 250ը։ Այս թիւը չի տարածուիր արհեստով մուրացիկներու վրայ որոնք կրնան պատահիլ որեւէ ազգի մէջ։

Եթէ նշանակէտէն շատ հեռու չենք, 250 թիւը շատ չնչին տոկոս մըն է մօտ 150,000 ենթադրուող գաղութի մը համար։

Հետեւաբար, ընդհանուր պատկերը ո՛ր անկիւնէն ալ դիտելու ըլլանք, ներկայ տնտեսական ծախող պայմաններու տակ անմխիթար չէ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք Հանրային Պարտքին շուրջ

Գրեր էինք թէ Հանրային Պարտքի Փարիզի վարչութիւնը զեկոյց մը հրատարակած է, որով կը հաղորդէր թէ թուրք կառավարութեան հետ նոր բանակցութեան մտնելու իրաւասութիւն չունի, եւ թէ որոշած է իրողութիւնը հաղորդել պայմանագրութիւնը ստորագրող հաստատութիւններուն։

Էնկիւրիի մէջ այս ընթացքը զարմանք պատճառած է եւ անբարեացակամութեան ապացոյց մը կը նկատուի։ Ուշագրաւ նկատուած է նաեւ որ այս զեկոյցը կը հրատարակուի 75 միլիոն ոսկիի սխալի լրատուութենէն վերջ։

Սխալը երեւան հանող Հիւմէթ Զատէ Հիւսէյին պէյ ելմտական խորհրդական Ալի Րիզաի ըսած է թէ սխալը ոչ թէ 75, այլ 34 միլիոն անգլիական ոսկի է, եւ պատրաստ է ապացուցանելու։ Միւս կողմէ նիւմիւշխանէի երեսփոխան եւ Փարիզի նախորդ դեսպան Ֆէթհի պէյ կը հերքէ սխալին շուրջ եղած պնդումները։

Յանուն Հանրապետութեան...

Մէնէմէնի դէպքին հետեւանքով, թուրք կառավարութիւնը որոշեր էր մասնաւոր տրամադրութիւններով խստացնել պատժական օրէնքը՝ ընդդէմ անոնց, որոնք կ՚ըմբոստանան քէմալական վարչաձեւին դէմ։

Օրինագիծը պատրաստուելու վրայ է։ Օրինագծի տրամադրութեանց համաձայն, պատժական օրէնքի երկրորդ գրքին առաջին եւ երկրորդ հատուածներուն մէջ յիշուած յանցանքներով ամբաստանուածները հինգ հոգինոց արտակարգ ատեանի մը կողմէ պիտի դատուին առ առաւելն 20 օրուան մէջ։ Այս ատեանին կողմէ ղրկուած կոչնագրերը ձերբակալման հրամանագրի ոյժ ունին եւ մահավճիռները ուղղակի Ազգ. Ժողովին կը յանձնուին։

Մարգարէին մօրուքը եւ Քէմալ

Լոնտոնի ճամբով Երուսաղէմէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հակառակ պետութեան աշխարհականացման եւ թուրք յեղափոխութեան անհաշտ սկզբունքներուն..., Թուրքիոյ մեծաւորը Քէմալ կը շարունակէ, ըստ սուլթանական սովորութեան, Մարգարէին մօրուքէն թելեր հայթայթել, նորակառոյց մզկիթներուն։

Երուսաղէմի թուրք հիւպատոսը Մարգարէին մօրուքի թելը ղրկած է Աքքա, նոր շինուած մզկիթին համար։ Մօրուքին թելը իրեն ղրկուած էր Պոլսէն։

Յոյնեւպուլկար ծանր միջադէպ

Յոյնեւպուլկար սահմանին վրայ, ծանր միջադէպ մը կուգայ անգամ մը եւս բորբոքելու վէճը, որ հակառակ թափուած ջանքերուն, չէր հարթուած Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ՝ Սելանիկէն տրուած հեռագրի մը համաձայն. պուլկարեւյոյն սահմանապահ զօրքերը կրակ բացին իրարու վրայ։ Յոյն զինուոր մը սպաննուեցաւ յունական հողի վրայ եւ մարմինը փոխադրուեցաւ պուլկարական հողը՝ Պատճառը հետեւեալն է ըստ յունական աղբիւրէ տրուած տեղեկութեանց՝ Պուլկարներու պատկանող ոչխարներ մտեր էին յունական հող՝ յունական պահականոցի սպան, զինուոր մը նշակեր էր ոչխարները վերադարձնելու համար պուլկարական հողը՝ իսկ պուլկար զինուոր մը կրակած ըլլալով յոյնին վրայ, անոր ընկերները փոխադարձեցին եւ երկու պահականոցներու զինուորները շարունակեցին կրակել երկու ժամ անընդհատ, մինչեւ որ Պուլկարները ճերմակ դրօշ պարզեցին։

Յոյնեւպուլկար սպաներ գացին միջադէպին վայրը. քննութիւն կատարելու համար՝

Կանտի պայման կը դնէ

Կանտի հրատարակութեան տուաւ այն պայմանները, որոնց գործադրութեամբ միայն, կը յօժարի վերջ դնել անհնազանդութեան պայքարին։ Յայտնելէ յետոյ թէ «ինքը խաղաղութեան մարդ է, բայց պարագաները զինք ստիպեցին որ պայքարի կեանք մը վարէ», Կանտի պայման կը դնէ որ կառավարութիւնը քննութիւն բանայ ոստիկանութեան կողմէ կատարուած վայրագութեանց մասին։ Կանտի պիտի գոհանայ վկայութիւններ ներկայացնելով եւ պիտի ենթարկուի դատաւորներու վճռին։ Եթէ կառավարութիւնը մերժէ այս պայմանը, Կանտի պիտի յայտնէ Լոնտոնի խորհրդաժողովի հնդիկ պատգամաւորներուն թէ Անգլիոյ ընթացքին մէջ որ եւ է հիմնական փոփոխութիւն չի նշմարեր։

Կանտի մասնաւորաբար կը գանգատի կիներու հանդէպ ցոյց տրուած ոստիկանական խստութեանց դէմ։

Խորհրդ. Տնտեսիկը եւ Անգլիա

Անգլիական կառավարութիւնը բուռն յարձակման ենթարկուեցաւ Խորհրդարանին մէջ, այն պատճառաբանութեամբ թէ որ եւ է միջոցի չէ դիմած վերջ տալու համար Անգլիոյ մէջ խորհրդային ապրանքներու խուժումին։

Կառավարութեան ներկայացուցիչը հաստատեց այն որոշումը թէ որեւէ միջոցի չպիտի դիմուի վերջ տալու համար կացութեան, որուն մասին, որեւէ ստոյգ տեղեկութիւն չկայ։ «Կասկածներ ունինք ըսաւ, եւ կը մտածենք թէ Խորհրդ. Միութեան մէջ, աշխատանքի պայմանները չափազանց անողոք են։ Բայց այդ բաւարար պատճառ մը չէ արգիլելու համար խորհրդային ապրանքներու Անգլիա մուտքը»։

ԿԱՐՄԻՐ ՎՏԱՆԳԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

— Ֆիլիբ Բեհլիվանեան անուն մէկը անցեալ շաբթու մէջ, ներկայանալով Պէյրութի պահականոցներէն մէկուն, յայտարարած է որ անծանօթ մը իր եղբօրը յանձնած է համայնավարական թռուցիկներ եւ թէ այս անձը այժմ կը գտնուի սափրիչի մը խանութին մէջ։

Ոստիկանները անմիջապէս ցոյց տրուած խանութը երթալով, այդ անձը եւ սափրիչը ձերբակալեցին որոնց բնակարաններուն մէջ կատարուած խուզարկութիւններն երեւան հանեցին «մուրճ եւ մանգաղ»ի նշանով բազմաթիւ թռուցիկներ, խմորատիպի գործիք մը եւ զանազան համայնավար պետերու նկարներ։

Սափրիչը խոստովանեցաւ որ նախապէս ձերբակալեալ երկու Հայերու կողմէ պաշտօն տրուած էր թռուցիկներ բաժնելու եւ պատերուն վրայ փակցնելու համար։

Նոյն գիշերը Քարանթինայի հայ հիւղաւանի եկեղեցիի պատին վրայ փակցուած էր նոյն թռուցիկներէն հատ մը։

Ոստիկանութեան կատարած քննութենէն կը հասկցուի թէ ասոնք կազմակերպուած համայնավար բջիջի մը մաս կը կազմեն։

Այս լուրերը հաղորդելով, Հալէպի ռամկավար «Եփրատ»նիսկ կը խորհրդածէ.—

Հակառակ քանիցս կրկնուած թելադրութեանց բեմէն եւ մամուլէն, որ մերայինները շատ զգոյշ ըլլան իրենց անունը խառնելու համայնավարական մակդիրով ծանօթ տօնքիշօտութեանց խնայելու համար այս ցեղին յետին մնացորդներուն վայելած հանգստութիւնն ու բարիքները սուրիական հայրենիքին մէջ, դարձեալ, ատեն ատեն, հայկական անուններ կ՚երեւին նմանօրինակ սխրագործութեանց մէջ։ Պարագան ցաւալի ու այպանելի է միանգամայն։ Բաւական է բարեկամներ։ Մեզ հանգիստ ձգեցէք մեր հացին տէրերին հետ։ Ծապլվարներ չկան այլեւս նոր Փանչունիններուն համար։

ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան հրաւէրով, երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ երկրորդ խորհրդակցութիւն մը, հայրենակցական եւ այլ միութեանց մասնակցութեամբ։ Կազմուեցաւ յանձնախումբ մը ատենապետութեամբ Տքթ. Ալլահվէրտի Օրդիի, կատարելու համար անհրաժեշտ ձեռնարկներ ի նպաստ անգործներուն։

Կը լսենք թէ 25000ի մօտ գումար մը արձանագրուած է արդէն այս նպատակաւ, զանազան Հայրենակցականներու, Աղքատախնամի եւ Հայ եկեղեցիին կողմէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ, Մարսէյլի նորընտիր Գաւառականը գումարեց իր առաջին նիստը, 22 անձերու ներկայութեամբ։

Ժողովին դիւանը կազմուած է հետեւեալ կերպով. Պ. Պ. Յովհ. Սահաթճեան եւ Վրթ. Ղազարեան՝ ատենապետներ, Պ. Պ. Անտոն Անտոնեան եւ Յ. Շալճեան՝ ատենադպիրներ։ Յանձնախումբ մը կազմուած է Դիւանին հետ մէկտեղ կազմելու եւ ժողովին վաւերացման ներկայացնելու համար Ազգ. Վարչութիւնը։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

(Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Այս օտար ափերէն լուսողող, կը քալենք յոգնաբեկ ուսերով, մրրկահար՝ անձրեւէն ու կարկուտէն։

Մեր ճամբան ոլորուն, մեր ճամբան կիսափուլ։

Բռնկած եւ անհիւրընկալ ապառաժներով, անծուխ ու ցամքած երդիքներու խոնաւ կիսամութին մէջ կ'ապրինք, հեւալով, խարխափելով, իյնալով քամուած։

Անապաստան նաւակ, մրրկածուփ ու բարբարոս ջուրերուն վրայ։ Հովն ու ամպրոպը մեզի ընկեր ուղեցոյց։

Անորոշ ու դաժան, աղմկաբար եւ բեռնաւոր մեր ներկան, ամէն ճակատի վրայ, բոլոր քաղաքներուն ծայրը՝ միշտ փըշրուած, անհանդրուան։

Ժամանակի անողոք մանգաղը կ'անցնի աշնանացած արտերէն՝ հնձելով։ Ու մենք անժամանակ անցորդներ, անանուն, անարեւ, պիտի անցնինք կամուրջէն, ծովէն, փոթորկէն, քաշելով մեր ճղճիմ «այսօրը» անտրւին, հանգուանի մը, երդիքի մը, բուռ մը հողի հաւատքով. ուր ճրագին բարի լոյսը, գոնէ մենք վառենք, կրակը մենք տանք օճախին,

Բիչ-քիչ մեզմէ ձգելով նիւթին ու առօրեայ ցնծութեան, մեր կենսունակութենէն, մեր յատկանիշներէն, մեր ցեղային հնաւանդ եւ ինքնատիպ գծերէն խոշոր մաս մը, պիտի դառնանք ծովամոյն։

Առաւելապէս նոր սերունդը՝ որբացած զաւակը տառապանքին, արիւնին, մեր երկարաշունչ մարտիրոսագրութեան։ Նոր սերունդը անհող, աներդիք, տարտղնուած։ Դպրոց չունի, անգաստիարակ եւ անուղեգիծ։ Սուրիայէն-Արժանթին, Եգիպտոսէն մինչեւ հեռաւոր եւ անծանօթ անկիւնները՝ քաղաքակիրթ Եւրոպայի։ Բաժան-բաժան, ճիւղաւորուած, իրար մխտող, իրար անհասկնալի։ Մտածումով եւ ձգտումներով, ապրումներով եւ պայմաններով, գործով եւ պահանջներով իրարմէ տարբեր։

Դասակարգային եւ ընկերային այլազան, բարդ եւ զունագեղ մթնոլորտի տակ, անսանձ եւ թեթեւ ըմբռնումներով։ (Փարիզ-Պաղտատ-Նիւեորք-Աթէնք),

Օտար լայնարձակ մշակոյթի թեւերուն մէջ պրկուած, ծաղկածիծաղ լոյսերուն տակ, միշտ յորձանքն ի վար, միշտ գահավէժ, դէպի քաղցր հեռանկարներ։

Գեղեցիկ են փեղկերը, գրաւիչ՝ գիրքը, երգն ու օփերան, ներխուժող եւ թրթռուն սինէման ու թատրոնը, սիրուն են պատերն ու փողոցը, երկինքը, ազատ՝ միջավայրը, եւ քաղցրանուշ են աղջիկները՝ մայթերուն վրայ։

Աժան, դիւրամատչելի եւ նպաստաւոր։

Կը քալենք. արեւելքէն եկած, արմատախիլ եւ ճղակոտոր, տիրապետող Եւրոպան մեր հոգիներուն մէջ, մեր մտքերուն մէջ։ Կողք-կողքի չէնչող։ Մենք սաիական մաշիկներով, ծափ ու ծիծաղով, մեր պատուհանները եւ դռները լայնօրէն բաց՝ ուժին ու լոյսին ողողումին, անհոգ ու աննժար։

Հայաստանը կը ծախենք, մէկ գիշերուան մէջ, լուսնկայ ծովուն վրայ, մակոյկին մէջ, աղջկան մը գիրկը նետուած, ջազ պարասրահներուն մէջ. Երեւանը կուտանք մէկ պարի համար. մինչդեռ մարդիկ 3 ֆր. ծախսելով, Փարիզէն-Ժընեւ, Մարսէյլէն Հռոմ, հայրենիքը կ'ուզէին փրկել։ Օրերը փոխուած են եւ ազգասիրութիւնը, հայրենասիրութիւնը տարբեր ձեւաւորում առած։

Աւազին վրայ կանգնած՝ աւելի կը խրինք։ Մեր մշակոյթը ցեղին արիւնոտ պատմութիւնը, բարբորոք ներկան անծանօթ են այս անբախտ եւ զարնուած սերունդին։

Կ'անցնինք ինչպէս հովը կ'անցնի. կ'անցընենք օրը՝ պզտիկ ու անարժէք մտմտուքով։ Կը սուկանք ահաւոր անցեալէն, տրտում եւ խորտակուած ենք ներկայէն եւ միգապատ հեռուն՝ դուրս է մեր ներաշխարհէն, մեր տեսողութենէն, մեր զգայնութենէն։

Տափակ, միապաղաղ եւ ճընշող է այսօրը։ Կաղապարած է մեզ եւ վարժեցուցած՝ թեթեւ եւ խուսափող երեւոյթներուն կեղեւին կապուելու։ Խորունկ անդրադարձում վերլուծելու տքնութիւն, թափանցող ձըգտում, մտքի եւ ճիգի լուրջ կեդրոնացում, ոգեւորող սլացք ու ապրումներ, կարծես իսպառ թաղած ենք մութին եւ անորոշին մէջ։

Կ'անցնինք անբովանդակ, վերացական ուղեղներով միշտ խանդավառ եւ կորովաբիր։

Նոր սերունդը, չարքաշ, թրծուած, ջլապինդ ու տոկուն է նաեւ։ Պաղպատէ սերունդ։ Արքայանիստ» հսկայական քաղաքներու մեքենան, մուրճն ու ծուխը հողին կոպիտ ուժը յորդահոս, յարատեւ մրրիկը մեր գլխուն վրայ սպառնացայտ, թափառական եւ տառապակոծ կեանքը յարափոփոխ, այս սերունդը դարձուցին աշխատունակ, տոկուն, ուժեղ։ Կամաւոր եւ հաստատաքայլ բանակ մը.

Այս սերունդը սակայն թըռչկոտ է։ իր անցեալը չի ճանչնար, իր ցաւը չի ճանչնար, իր պատմութիւնը չունի։

Համաշխարհային պատերազմը աղետաւոր հեղեղի նման իջաւ բարձրերէն ու իր յորձանքով տարաւ ծիլ ու ծաղիկ, ծառ ու հասունցած պտուղ։ Հայ միտքը ու արուեստը իր լիալուսնի բարձրութեան եւ լիութեան մէջ բովանդակ, վայրագօրէն ջախջախուեցաւ։

Ինչ բեղո՛ւն, սրտայո՛յզ եւ ներշնչարա՛ն օրեր էին։

Շարժում, ոգեւորութիւն, կազմակերպութիւն, անսահման ճիգ ու քրտինք։ Սերունդը ամբողջ՝ գինով եւ հրդեհուած։ Կեդրոններէն մինչեւ աւանդապաշտ խորերը հեռաւոր գաւառներուն, կրակը լոյսին՝ կը ծաւալէր, կը խորանար։ Հայ գիրը անկաշկանդ կը մտնէր իր երդիքներէն ներս, մեր սրտերէն ներս՝ Մեսրոպի շունչը դարաւոր։ Ու սերունդը կամակատար, անջիղ, իր աչքերը կը բանար, արեւին, ու իր ձեռքերը՝ հայրենական յորդառատ բարիքներուն, հողին, ջուրին ու ծաղկին։

Մամուլը ազա՛տ։ Հսկայական հաւաքոյթներ, տօնակատարութիւն։ Գրերու գիւտին օրը։ Ինքնամփոփումի, կեդրոնացումի, գործելու եւ մշակելու անհուն դաշտեր։

Գիրքն ու երգը, թատրոնն ու դպրոցը ծաղկեցան ու ուռճացան, հասնելով հետզհետէ հիասքանչ բարձրութիւններու Մշակոյթի ամէնէն կարկառուն եւ բոցավառ կեդրոնը դարձած էր Պոլիսը սուլթանանիստ։ Հոն էին գրագէտն ու ուսուցիչը, հրապարակագիրն ու հռետորը, գործիչն ու յեղափոխականը։ Իսկ ճընշուած ժողովուրդը, նոր շունչի տակ, բռնկած, պրկուած։

Եւ նոր սերունդը՝ դպրոցի սեղաններէն մինչեւ յետին անսեղան բեկորները, բոլոր ծալքերը ժողովրդին, անխտիր, իրար մօտեցան, ապրեցան։ Կազմակերպեցին, կազզուրուեցան, սեղմուեցան իրարու, օրուան աղուոր նշանաբանն էր՝

Լո՛յս, աւելի լո՛յս...։ Նոր արիւն, նոր յոյսեր եւ բոցեղէն հաւատք, որ մեր երակներէն ներս մտան, իշխեցին, մեզի բարձրացուցին նոր որոնումներու, նոր խոյանքներու ի խընդիր։

Աւելին. ուսանողական սեղմ եւ կաշկանդուած շրջանները կրակ առին, հետզհետէ ջահակիրները, տրամագիծը դարձան խաչալակեր, աղճատուած եւ հինցած ընկերային եւ հանրային մեղկ ու անոյշ կարգերուն դէմ։

Նոր քաղաքական հեռանըկարներ, ընկերային նորագոյն եւ յանդուգն ըմբռնումներ ու մտքեր, իրերուն եւ երեւոյթներուն մօտենալու առոյգ ձեւեր սկսան ընդգրկել։

Պատռուած էր մեր հնամաշ ուղեղներ քօղարկող վարագոյրը. լոյսն ու կայծը ծաւալուն, իջած էին մեր հոգիներէն ներս, իշխանական թռիչքով,

Ու կաւէ արձանները փողոց թափուած։

Ի՛նչ սքանչելի աշխատանքի լծուած էր տարրը ուսանողական կուռ եւ մրրկոտ կազմակերպութիւններուն, համակ շարժում, ոգեւորութիւն, ճիգ ու եռանդ։ «Երկունք»ը բեռամբարձ հանդարտ եւ խիզախ իր մուտքը կ'ընէր նոր երակ մը բանալով գունագեղ եւ զուարթ։

Հին սարկական գաղափարներու մէջ սնած, բոլոր մգլոտած դասական «ախորժալուր» տիպերը կարկառուն, կը բախէին առոյգ եւ փրփրուն ուժին։ Այս կաղապարուած եւ «փոր» մեծցուցած հինները, համխտական շրջաններուն մէջ թեքբող եւ փառաւորողներ, չէին հանդուրժեր մտածումի այս ազատ խոյանքներուն, ազատ գործունէութեան։

Հինը նորին դէմ խօլական ու աններող. եւ նորը աւելի ուժգին, աւելի ամրակուռ, աւելի մոլեգին։ Բանդել բոլոր պատուանդանները խարխուլ որոնց վրայ բազմած կ'աղմկէին բոլոր սնամէջ եւ բարձրահասակ եղէգները։

Այս քանի մը համեմատաբար խաղաղ տարիներուն էր որ հասունցաւ թրքահայ գրականութիւնը, մամուլը, թատրոնը։ Զտուեցաւ, ազնուացաւ սերունդը ու տուաւ դէմքեր ու գրքեր, որոնք լուսաբաղձ եւ որոնող սերունդ մը ամբողջ, նոր դէմ վրայ բերին։

Նոր արահետներ բացին անոնք, որոնք չկան այսօր։ Հսկայ եւ մշտադալար կաղնիներ, միշտ արիւնոտ եւ լուսաշող կատարներով։

Ցրնովութեան եւ վերածնունդի այս բեղուն եւ խօլաթեւ շրջանին, վրայ հասաւ սուրը, տապարը, արիւնն ու ջարդը համատարած։ Եկաւ աքսորը զարհուրելի եւ ուժասպառ։

Ու առագաստանաւը մեր մըտքերուն եւ ուժին ջահակիր՝ աւազներուն, քարերուն, բանտերուն մէջ եւ ջուրերուն վրայ, մրրկահար գնաց իր ճիտին պարտքը քաւելու, որպէսզի 50 տարի ետ դառնանք, նահանջենք լոյսէն։ Անոնք գացին, մեր կեանքերը իրենցիններէն աւելի գերադասելով։ Անոնք անվերադարձ ուխտաւորները ցեղին՝ մեկնեցան, երազուած արշալոյսը չտեսած, չտեսած՝ արիւնոտ արտերէն բարձրացող հասկերը լեցո՛ւն...

Անոնք չտեսան Մասիսը սպիտակ։

Ինկան տապարի հարուածով, քարերով ջախջախուած։ Ինկան կացինահար ու յետոյ կատարուեցաւ «անկարելին»։

«Կոտորա՛ծ, կոտորա՛ծ, կոտորա՛ծ,

«Հայրենի քաղաքներուն մէջ եւ քաղաքներէն դուրս»։

Ու մեր պատմութեան մէկ ոսկեգնիկ էջը գոցուեցաւ արիւնով։ Բեկորները ազգին, զարհուրանքէն եւ կոտորածներէն ճողոպրած, անապատէ—անապատ եւ քաղաքէ—քաղաք իրենց բեկբեկած աչքերը բացին սովին, ցաւին ու քաղցին առջեւ։

Մեռան հազարնե՛րով, հազարնե՛րով։

Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԺԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ԳԵՐԵՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆՈՒՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ...

Աշխարհի Հինգ Մասերը, կ'երեւի, այս օրերս դժոխային նոր յայտնութիւններ պիտի լսեն վեցերորդ Մասին շուրջ։ Իրօք, Կէփէուի շատ կարեւոր դէմքերէն մէկը որ զգալով թէ կասկածներ կան իր Մասին եւ թէ առանց դատի ու դատաստանի կարգը իրեն պիտի գայ ենթարկուելու, այն վիճակին, որուն ինք իսկ ենթարկեց բազմաթիւ անմեղներ, լաւագոյն, մինչըը նկատեց կծկել Ռուսիայէն ու մէկ քանի ամիս առաջ հասաւ Ֆինլանտա, ուր արգելափակ կը միայ քաղաքական ապաստանեալներու կայանի մը մէջ։ Ֆինլանտական ոստիկանութիւնը երկարօրէն հարցաքննեց այս անձը, որ ըստորագրեց մանրամասն տեղեկագիր մը Խորհր. Միութեան մէջ՛ բանտարկեալներու շահագործման մասին։ Ահա թէ, կարճ գիծերով, ի՛նչ կը պարզէ Կէփէուի նախկին գործակալը։

Բանտարկեալներու կեդրոնացման կայաններու մասին պայմանագրութիւն կնքուած է Կէփէուի եւ ճարտարարուեստական մեծ թրըսթներու միջեւ երբ աշխատաւոր բանտարկեալներ հայթայթելու համար։ Բանտարկեալներու կայանները բաժնուած են 8 շրջանային վարչութիւններու միջեւ եւ 1930 մայիս 1ին, համաձայն Կէփէուի վիճակագրութեան, կայաններու մէջ՝ արգելափակ անձերութիւն էր 662.000. որոնց 73385ը կիներ եւ 18930ը 13-17 տարու պատանիներ։

Այն թուականին երբ Կէփէուի գործակալը փախուստ տըւաւ (20 յունիս 1930), բանտարկեալները բաժնուած էին 873 խումբ հիւղակներու։

Բանտարկեալները կը գործածուին գլխաւորաբար 8 տեսակ աշխատանքներու մէջ.— Անտառներու շահագործում, գետերու վրայ փայտ քշել (փոխադրութիւն կտրուած փայտերու, զանոնք յանձնելով գետի հոսանքին եւ հսկելով) Պիէլի շոգեկառքին եւ Ֆինլանտայի սահմաններուն մօտ ռազմագիտական ճամբաներու շինութեան։ Անոնք կը ծառայեն նաեւ Հինպինաքի ֆոսֆաթի մթերանոցներուն մէջ եւ Սիպերիոյ մէջ, Թուրքեստանի գիծին վրայ։ Խումբ մը կը գործածուի նաւեր պարպելու եւ բեռցնելու Մուրմանիոյ եզերքի նաւահանգիստներուն վրայ, ինչպէս նաեւ շոգեկառքի կայարաններու մէջ, ուրիշներ՝ ճահիճները ցամքեցնելու գործին մէջ եւ կամ նաւահանգիստներու ընդարձակման աշխատանքներուն կամ Հիւսիսի եզերքները ձկնորսութեան մէջ։ Ամէնէն կարեւոր խումբը կը բաղկանայ Կէփէուի կողմէ փայտեղէնի երկու մեծ թրըսթներու ծախուած բանտարկեալներէ, որոնք կ'աշխատին աշխատանոցներու մէջ։ Կէփէուի եւ ասոնց միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ, Կէփէուն յանձն կ'առնէ այս թրըսթներուն աշխատաւոր հայթայթել որոշուած նուազագոյն սակով մը։ Եւ որովհետեւ այս վերջին կազմակերպութիւնը պէտք է որ սնուցանէ այս աշխատաւորները եւ հսկէ անոնց վրայ. զարմանալի չէ որ տրուած ուտեստը, անբաւական ըլլայ. Դերավաճառութի՛ւն...։ Այո՛, յանուն յեղափոխութեան։

* *

1929-1930ի ձմրան, այս կայաններուն մէջ 73.000 «կորուստ» պատահեցաւ...։ Շատերը մեռան ուժաբեկ, ուրիշներ հիւանդութենէ, կան ալ որ սպաննուեցան պահակներուն կողմէ, երբեմն փախուստի փորձերու համար, բայց, յաճախ անոր համար որ անոնց աշխատանքը գոհացուցիչ չէր նկատուեր։

Անցեալ տարուան սկիզբը, զանազան կայաններու ղեկավարները հաւաքոյթ մը ունեցան անտառային շահագործման մը համար։ Նախագահն էր Կէփէուի մասնաւոր մէկ ճիւղին պետը։ Կէփէուի անդամներէն մէկը մտահոգ երեւոյթով հարցուց այս վերջինին թէ Մոսկուան զիրենք պատասխանատու չպիտի՞ նկատէր բանտարկեալներու մէջ պատահած մահուան բազմաթիւ դէպքերուն համար։ Նախագահը հեգնանքով ու ծիծաղով պատասխանեց.— «Գիտէք թէ մենք ձեզ կը հայթայթենք հակայեղափոխականներ եւ խորհրդային կարգերու թշնամիներ»։

Կէփէուի համար, մահացութեան բարձր այս տոկոսը, անհրաժեշտ կը դարձնէ իր տրամադրութեան տակ ունենալ բազմաթիւ բանտարկեալներ, բացուած պարապ տեղերը նորերով լեցնելու եւ պայմանագրութեամբ պահանջուած թիւը լրացնելու համար։ Կէփէուի յատուկ մէկ բաժինը կը զբաղի այս գործով եւ բանտարկեալները զանազան կեդրոններէն կը ղրկուին 32 վակոնով կառախումբերով, ամրափակ եւ իւրաքանչիւր կառքի մէջ 50ական հոգի։ Սովորաբար շաբաթը մէկ կառախումբ կը մեկնի. իսկ երբ պէտք ըլլայ յաջորդական կառախումբեր կը տրամադրուին։ Նորեկները նախ կը կեդրոնանան Քէմի մօտ, Փէթրոֆ կղզին եւ անկից կը բաժնուին զանազան կայանները, ըստ պէտքի։

Բժշկական օգնութիւնը չափազանց անկատար է։ Այս 662.000 բանտարկեալներուն համար, միայն չորս հիւանդանոց տրամադրուած է. Սոլովէցքի կղզիին մէջ 250 անկողինով Բոնտ կղզիին մէջ, 80 անկողին Քանթալահթիի մէջ 50 անկողին. չորրորդը Մէկուպարի մէջ 55 անկողին։ Իւրաքանչիւր կայան պէտք է որ բժիշկ ունենայ սկզբունքով, բայց երբ բժիշկ տղք կայաններուն յատկացուած անձերը, երբեք բժշկութիւն չեն ըրած։ Դեղի պակասը զարհուրելի է։ Ամէնէն հարուստ դեղարանին մէջ կայ քիչ մը Թէնթիւր տ'իոտ եւ գլխու ցաւի եւ ստամոքսի խանգարումներու յատուկ փոշի։

Երկու կարգի պահապաններ կը հսկեն բանտարկեալներուն վրայ, զինեալ պահակներ եւ խրճիթներու պահակներ։ Զինեալ պահակները մարզուած են Կէփէուի կողմէ, բայց անոնցմէ շատերը մտային խանգարման ենթ րկուած մարդեր են։ Իսկ խրճիթներու պահակները ընտրուած են ոճրագործներէ, մարդասպաններէ եւ գողերէ։ Անոնց պաշտօնն է հսկել աշխատանքին եւ կայաններու կարգապահութեան։

Երբ բանտարկեալ մը լրացնէ իրեն յատկացուած աշխատանքը, կը ստանայ օրական մէկ քիլօ սեւ հաց։ Հակառակ պարագային, իր հացաբաժինը կ'իջնայ 700 կրամի եւ այն ատեն կը բարձրանայ 1 քիլոյի, երբ բանտարկեալը կրկին սկսի լրիւ կատարել իրեն յանձնուած գործը։ Հացին քով կուտան նաեւ նեխած ձուկի ապուր։ Շաբաթը միայն երկու անգամ, վար տեսակի ձիու միս կուտան։ Սնունդին մէջ, ճարպի չգոյութեան պատճառով, բանտարկեալները շուտով կը սկսին տառապիլ աչքի հիւանդութենէ։ Գիշերը բնաւ չեն տեսներ եւ կը պատահի որ իրենց տարապայման տկարութեան հետեւանքով, չկարենալով հնազանդիլ պահակներու հրամանին, հրացանի կը բռնուին։

Անտառներու մէջ գործածուած բանտարկեալները կը պատահին քանի մը քիլոմեդր ճամբայ կտրեն, իրենց աշխատանքի վայրը երթալու համար։

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, 1930 Մայիս 1ին, 15,000 բանտարկեալներ բո րովին զուրկ էին զգեստէ, ա ինքն՝ պատառ պատառ շապիկ մը միայն կը կրէին. իրենց մերկութիւնը պատսպարելու չափ։ Երբ յայտնուեցաւ թէ բանտարկեալները զգեստ չունին, տեղական իշխանութիւնները հրահանգեցին զգեստ չունենալով անտառ ցողները՝ ունեցողներու զգեստները փոխ առնեն, աշխատանքէն վերջ վերադարձնելու պայմանով։ Այնպէս որ, անոնց խրճիթ վերադարձող բանտարկեալներ որ իրենց զգեստները յանձնեն էին զգեստազուրկ գերիներուն, մերկ կը դողդղային իրենց խշտեակներուն վրայ։

«Պարտադիր աշխատանք» մէկ երեսը կ'երեւի այս է, այս խեղճերուն տառապանք աշխատանքն է, որ կը նպաստ համաշխարհային յեղափոխական «տընտեսութեան»։

Մ. Ա.

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷ

Մարսէյլի Le Petit Marseil թերթը կը գրէ իր փետր. թիւին մէջ.

—Ցոյցեր եւ փրկարար րեր չեն պակսիր, համայն փրոփականտի վտանգի Հնդկաչինի գաղթավայրեն

Համայնավարութիւնը սկսա զանոնք լրջօրէն նկատի Արեւելեան դէպքերը ապացոյց Հնդկաչինի մէջ, բոլշեւիկ գործունէութեան աշխուժ թոնի, Մոսկուայի գործակալ չեն զինաթափուիր, սակայն է հսկել

Բայց չէինք կարծեր միեւնոյն փրոփականտը, փոխական եւ թափանցիկ գործադրուիլ, մեր հովանաւոր թեան տակ դրուած հողամա րուն մէջ, ինչպէս Սուրիա եւ բանան։

Քրիստոնեայ կամ իսլամ րաքանչիւրը, հոն կը պաշտ հին հաւատալիքները. եւ տեր նոր մը ընդունիր։

Կրօնական յարանուանու ները այլազան են, իւրաքան ունի իր կանոնագիրը, օրէն սովորոյթը եւ պաշտամունք այդ ժառանգութիւն մըն դիւրաւ չեն լքեր, ու կը պաշ նեն բոլոր ուժով ամէն ոտնձգութիւններու դէմ, ալ գան անոնք։ Զանոնք կը պա պանեն հրացանը կամ խաժամ բռնած, առանց մտահոգուելու

Ինչպէս, այդ քրիստոնեա ըը, այդ իսլամները, այդ զինները, պիտի կրնային ընդ նոր հաւատալիք մը։

Ասիկա սակայն... այո, պէ է ըսել... ասիկա կարելի է, որ աշխատանք արդէն գոյութիւն ուն

* *

Դէպք մը պատահած է, համայնավարութիւնը կը փանցէ Սուրիա եւ Լիբանան։ փրոփականտին համար գետին մը գտած է, հայ վուրցը՝ ձնշուած թուրք վարութեան կողմէ։

Հայերը կրած են վայ րագոյն խոշտանգումներ, քումբ, ջարդը, աքսորը։ նաւորեալ երկիրները զանոնք ընդունեցին. Այս թշուառներ դառնացած են, Անոնք կը կանին մարակուած ցեղերու սակարգին, միշտ կը փնտռեն աղէտէ մը. դեռ անոնք աչքի առջեւ ունին, վայրագ թեանց տեսարանները որոնց ուեցան իրենց հայրերը եւ ւակները։ Անոնք տեսան պարագաներու արեան հոսա

ճառերէն կարգ մը մասեր, այս երկար պատմութեան պատճառած յոգնութիւնը թեթեւցնելու համար.—

1930 Հոկտ. 31 «Ցուսաբեր» թերթէն.—

Հայաստանի նախկին կրթական նախարար Նիկօլ Աղբալեանի ճառէն.

— «Հակառակ ամէն աղէտի, համոզուած եմ որ Մեծ Հայաստանը պիտի իրականանայ»։

Լեւոն Շանթի ճառէն.

«Երկու խոչընդոտներ կան Դաշնակցութեան նպատակին դէմ — Թուրքիա եւ Ռուսիա։ Դաշնակցականները խստիւ պիտի պայքարին այս երկու արգելքներուն դէմ»։

Ա. Ցովհաննէսեանի ճառէն.

— «Մենք մինչեւ հիմա Թուրք բարձր պաշտօնատարներէն միայն վրէժ լուծեցինք, մինչդեռ Թուրք ազգն ալ թշնամութիւն ըրած է մեզի։ Ասկէ վերջ ամբողջ Թուրքութեան եւ բոլոր Թուրքեր...

(4) «Միլլիյէթ»

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՕՑՊՈՒՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԻՆ ԴԷՄ»

ՍԻՓԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Անծանօթ չէ «Սիփան»ը փարիզահայ հասարակութեան։

Կազմուած է 1923ին, նախաձեռնութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի եւ հայ երգն ու երաժշտութիւնը սիրող երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 1 Փետր.— Անցնող տարուան մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է մեր փոքրաթիւ գաղութին համար։

Այս գաղութը, անցեալ տարի չատ ուզեց պզտիկներու համար մանկապարտէզ մը ունենալ, բայց չկրցաւ։ Ոյժը չունէր։

Սիփանական մը

1919ին՝ ծնունդ՝ 16, ամուսնութիւն՝ 3, մահ՝ 7։

1930ին՝ ծնունդ՝ 12, ամուսնութիւն՝ 1, մահ՝ 4։

Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Վաղը կիրակի, 8 փետր. Հ. Մ. Մ. առաջին ֆութպոլի խումբը պիտի մրցի Ասոսիասիոն Սփորթիվ Ամիքալի (A. S. Amicale) հետ, զօրացած Լիսանս B.ով։ Այս մրցումը չափազանց հետաքրքրական պիտի ըլլայ, քանի որ հրաւիրող խումբը ուժեղ կազմով դաշտ ելլելու եւ պատուաբեր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար ամէն պատրաստութիւն տեսած է։ Այս խումբը մինչեւ օրս դեռ պարտութիւն կրած չէ։ Մրցումը տեղի ունենայ Stade Municipalի վրայ 25 bis Grande Rue Maison Alfort, ժամը 2.45ին։

Maison Alfort երթալու համար առնել Bastilleէն թիւ 24 թրամուէյը ու իջնել Սթատին առջեւ։

*** Վան (Vannes) քաղաքի մրցումին մէջ, անցեալ կիրակի Հ. Մ. Մ.ը տեղական խումբին յաղթեց 4-3ով։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն։

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

ԼԻՈՆ, 2 փետր.— Ազգ. կեդր. վարչութեան ընտրութեան եւ ներկայ գործազրկութեան տագնապին առթիւ խորհրդակցութիւն կատարելու համար, 1 փետր. կիրակի օր քաղ. կուսակց. եւ Հայր. միութեանց ներկայացուցիչներով գումարուած խորհրդակց. ժողովէն կարգ մը միութեանց ներկայացուցիչներ, բացակայ ըլլալով, սոյն երկրորդ կոչով, անգամ մըն ալ կը փութանք հրաւիրել Լիոնի բոլոր միութեանց ներկայացուցիչները, որ հաճին անպայման ներկայ ըլլալ 8 փետր. կիրակի օր ժամը 2ին՝ Cours de la Liberté, Brasserie de la Préfectureի նոյն սրահին մէջ։

Ներկաներու թիւը այս անգամ վերջնականապէս բաւարար եւ օրինական պիտի նկատուի։

Դիւան Գաւառ. Խորհուրդի

ՄԱՆՕԹ ՀԵՂԻՆԱԿ Գրիմիթէլ (Դր. Թէլլալեան) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր մօրեղբայրը, Պ. Մկրտիչ Գույումճեան, որ ծնած էր 1871ին։ Բնիկ Սսեցի, հանգուցեալը իբրեւ աչքի զարնող դէմք, հալածանքի ենթարկուած է համիտեան շրջանին։ Բաւական ատենէ ի վեր հաստատուած էր Փարիզ, եւ թաղուեցաւ Թոյոմպի գերեզմանատունը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (14)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը բացուի այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին կուսակցութեան ճաւաքատեղիին մէջ:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ապառաժ խումբի կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին: երգ, արտասանութիւն եւայլն։
Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ *Մուտքը ազատ է*

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ. Place des Abbesses, 3 Rue la Vieuville. Harola*ի սրահներուն մէջ: Մէթրօ* Abbesses *եւ* Pigalle.
Կը նախագահէ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Երգ, Ջութակ, արտասանութիւն, ճաշ: Օր. Լուսինեան կը պարէ Կովկասեան պարեր: Կը ներկայացուի Սկաուտական կեանքէ առնուած բանակում «Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն »ի մէջ:
Ճոխ պիւֆէ *Մուտք 7 ֆրանք 50*

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ.

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ավընիւ Քլէպէռ: Կը խօսի՝ Պ. Ս. Վրացեան: Նիւթ՝ Ամերիկահայ գաղութը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակէ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: *Կարեւոր օրակարգ:*

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ուլտրա-մանիշակագոյն ճառագայթներով: Կընդունինք աժիւրանս սօսիալի հիւանդն.: Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ՝ այս կիրակի առաւօտ փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալոյն եւ ընտանիքին բոլոր ննջեցեալներուն հոգւոյն համար:

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
մէթրօ՝ Beaugrenelle
միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՀՐԱՊԱՐ. ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

եգիպտոսի առաջին ժողովրդավար սահմանադրութեան յիսնամեակին առթիւ: Այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 3.30ին à l'Ecole des Hautes Etudes Sociales (16 rue de la Sorbonne) մէջ: կը նախագահէ պ. VICTOR BASCH.

Առիթէն օգտուեցէք

Ծախու է Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ քարաշէն տուն մը 4 սենեակներով: Գին՝ 20000 ֆր. (իսկական արժէքը 30000 ֆր. է): 140 մեթր հող, ջուր, ելեկտրականութիւն: Կար տիւ Նորէն 18 վայրկեան, Առնուվիլի կայարանէն 7 վայրկեան հեռու: Դիմել՝ Léon Papazian*ի,* 194 Fbg. St. Martin, Paris (10).

ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՈՐԾ

Ֆրանսացի խիստ յայտնի անձնաւորութիւն մը, Պօրտոյի շուրջ իր ունեցած ագարակներուն մէջ ծառայեցնելու համար պէտք ունի 1-2 հայ ընտանիքի, նոյն իսկ քանի մը զաւակով, պայմանաւ որ անոնք ըլլան բարոյականով վստահելի եւ երկրագործական աշխատանքներու տեղեակ:
դիմել ամէն առաւօտ, կիրակիէն զատ, ժամը 9-12 ընդհանուր քարտուղարութեան, Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean Goujon.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ «ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ»

(Նոր վէպ) գին 10 ֆր.
Հրատ. Հր. Սամուէլ: 51, Rue Mr. le Prince. (Paris).

կարդացա՞ծ եւ օտարներուն յանձնարարա՞ծ էք

ԳՐԻՄԻԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՓԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ

(Ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ թերթերու կողմէ գնահատուած)

կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սօրպօնի մօտ), բոլոր ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամուէլի գրատունը: գին՝ 15 ֆրանք:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ: վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել: ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ: մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական տուրքի օրէնքները խիստ բարդ են: Տուրքի յայտարարութեանց, ձեր վրայ դրուած տուրքերու ստուգման եւ անհամաձայնութեանց համար դիմեցէք հարկային պաշտօնատան նախկին քննիչ Պ. ARNAUDի,

167 Rue de Montmartre, PARIS (9)

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ բացի Ուրբաթէ

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը տնական եւ խոհանոցի աշխատանքներու համար: Դիմել՝ ցառաջի վարչութեան:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարխափ: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:*

ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աժան գիներով կը ծախենք էշարփներ, մետաքսեայ թաշկինակներ, քաշքօլներ, մետաքսեղէն կտորներ, թաւիշներ, պաստառներ, թիւլեր, նկարուած եւ պարզ շղարշներ, անգլիական քրէփներ եւ սուգի համար ժօրժէթներ: դիմել A. Cuilléron, 150 Rue Boileau. Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ
ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

ԲՈՒԺԱՐԱՆ ITALIE 137 Ave. de Choisy, métro Tolbiac *եւ ...*
Ներքին, կանանց, երախաներու, կոկորդի, քթի, ականջի, մորթի հիւանդութիւններ, ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն - անդրմանիշակագոյն ճառագայթներ, Rayons X: *Ատամնաբուժարան՝ ակռաներ դարմանել եւ ատամնաշարերու շինութ. քուրոններ 100 ֆրանքէն. սպիտակ ատամներ 60 ֆրանքէն: Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—8.*

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ...

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ...
Variceսի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Տիադէումի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ ... օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31...
(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ORCHESTRE-JAZZ FRANCO-ARMÉNIEN

TANGO ARGENTINE—FOX ARMÉNIEN
կազմակերպիչ *ԱՐՏԱՇԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ*
Կը մասնակցի տաղանդաւոր ջութակահար ՍԵՐՈԲԷ ԲԱՐ...
կը ծանուցանեն թէ պատրաստ են խիստ մատչելի պայմանով իրենց մասնակցութիւնը բերել noces, banquets, soirées dansantes եւ ամէն կարգի հայկական հանդէսներու:
դիմել՝ S. Pariguian. 26 Rue des Carmes, Paris (6). կամ A. Terzakianի, 12 Ave. du Bac, la Varenne St. Hilaire, Se...

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris (11)
Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ... շքեղ, ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:
կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է:
Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY, B...
Métro: Couronnes ou Parmentier

RESTAURANT ROUMAINE

7 RUE DE LA MICHODIÈRE, PARIS
(ՕՓԵՐԱՅԻ ՄՕՏ)
խնամքով պատրաստուած
Ռումանական եւ արեւելեան կերակուրներ
Չ ա փ ա ւ ո ր գ ի ն

ԾԱԽՈՒ Է

մեկնումի պատճառաւ, ԿՕՇԿԱԿԱՐԻ ... մը, երեք յարկաբաժինով, ջուր, ... ելեկտրականութիւն:
Պայլ՝ 3 տարի եւ վերանորոգելի: Վարձք՝ տարեկան ... ֆր.: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Մէրսըրի, 52 ... նար տիւ Պուա, (52 Rue Bernard du Bois), *Մարսէյլ:*

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԶԵՌՆՏՈՒ ԴԵՂԱՐԱՆ

PHARMACIE «GAGNE-PETIT»

6 Rue de Belleville, մէթրօ՝ Պէլվի...
Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ կէս գիշ...
Հայ յարգելի յաճախորդներու դիւրութեան համար ... մադրած ենք հայ փորձառու դեղագործ մը որ կը գտնուի դեղարանին առաջին յարկը, դեղագիրներու սպասարկութեան ճիւղին մէջ:
ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ:
Սոյն կտրօնով ներկայացնողներու հարիւրին 5 զե... ի բացառեալ հանքային ջուրերը եւ spécialitéները

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ Ր. ԽՐԼԱՔԵ...
33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatel...
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատ... ամուսնալուծման եւ արկածներու դատեր: Կը կատարէ նաթիւրալիզա... ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւ... Ֆոն տը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ: Փոխառու... Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12...

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԶԵՂՉ Կ'ԸՆԷ

CHAUSSURES ZAGORIDIS

18 Rue MONCEY, 18 ...
Փլաս տիւ. Փօնի ...

«THE SEVA VOICE» MONOPOLE

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ
ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ
AJOUTEZ A L'ELÉGANCE DE VOTRE FOYER L'APPAREIL MODERNE

REGISTERED TRADE MARK
APPAREIL DÉPOSÉ

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ
MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

ETABLISSEMENTS **SEVA**

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, *Մէթրօ՝* LOUIS-BLANC
Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 19, փակ է կիրակի օրերը
AGENT PARTOUT LA MARQUE MONDIALE
DÉPOSITAIRE GENÉRAL.— PARIS - SUISSE - LONDRES - AMSTERDAM ET SUD - AMÉRIQUE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԼԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
8 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1489
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԻՐԱՒՈՐ ՃԱԿԱՏ ՄԸ

Այս միջոցին, օտար թերթերը քիչ մը շատ կը զբաղին Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերով։

Երէկ հրատարակեր էինք «Լը Փըթի Մարսէյեզ»ի մէկ յօդուածը, լի՝ հեգնութեամբ եւ դառնութեամբ։ Անցեալ աշնան Լիբանանի ֆրանսական մամուլն ալ աղի-լեղի խօսքեր թուղթին յանձնեց։ Իսկ Հալէպի, Պէյրութի եւ Դամասկոսի արաբական թերթերը առիթ չեն փախցներ, մեզ մեղադրելու համար իբրեւ «Հայկական Տուն»ի տենչացողներ։ կամ առնուազն իբրեւ «խռովարար»ներ։

Անշուշտ իւրաքանչիւրը իր հայեցողութեամբ հրատարակութեան կուտայ սուտ-իրաւ լուրեր, եւ անոնց հիման վրայ կը խմբագրէ իր ամբաստանագիրը։

Մինչեւ այսօր ալ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կան թերթեր, որոնք հաճոյքով տեղ կուտան թրքական, թրքավարի ներշնչումներու։ Խոր արմատ ձգած են երէկուան կանխակալ կարծիքները։ Կան հրապարակագիրներ որոնք իրենց անձնական շահը կը շփոթեն Լիբանանի եւ Սուրիոյ իրական շահերուն հետ։

Մեզի համար գաղտնիք չէ որ, Թուրքիոյ հետ առեւտուրով կապուած կարգ մը երեւելիներու ականջին շատ անուշ կը հնչեն սահմանէն անդին գլորուած սուտեր։ Այս դասակարգին մէջ կան Եւրոպացիներ իսկ...

Բայց այս միջոցին, մանաւանդ ֆրանսական թերթերու մէջ, մեզի դէմ եղած քրթմնջիւնը կը դառնայ այսպէս կոչուած համայնավարական գործունէութեան շուրջ։

Ամբողջ եղածը՝ կարմիր թռուցիկներու խնդիր մըն է։ Թըխածոյ խօսքեր, որոնք լոյս աշխարհ կը տեսնեն պարբերաբար, եւ կը բաժնուին ինչպէս Արաբներու կամ Ֆրանսացիներու, նոյնպէս հայանուն թեթեւսօլիկներու ձեռքով։

Այս բախտախնդրական աշխատանքին մէջ, ամէնէն ողորմելի դերը կ՚իյնայ ափ մը Հայերու։

Բուն հեղինակները, դաւադիրները չեն երեւար հրապարակի վրայ։ Անոնք անմատչելի են եւ միշտ շարժուն։ Պատրոյգը կուտան խեղճ ու կրակ խամաճիկներու ձեռքը, իսկ իրենք լայնափոր տեղեկագիրներ եւ զեկուցումնե՛ր կը ստորագրեն եւ կը ղրկեն առ որ անկ է, որպէսզի գործի վրայ երեւան։

Այսպէս է որ, պարբերաբար կը կարդանք թէ այսկամ այն «եան»ը բռնուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, երբ կը փորձէր կարմիր թռուցիկներ բաժնել անցորդներուն, նետել խանութներէ ներս, եւայլն։

Ի հարկէ ամբոխը մեր աչքով չի դատեր ամէն բան, եւ իրար կը խառնէ սուտն ու իրաւը, կարեւորն ու տղայականը։ Վարիչ տարրերն ալ, յաճախ, կեր կուտան ամբոխին, խտացնելով գոյները։

«Պարագան ցաւալի եւ այպանելի է միանգամայն», կը հառաչէ Հալէպի ռամկավար օրկանը։ Եւ աւելի խեղճանալով, կ՚աղերսէ.

— «Բաւակա՛ն է, բարեկամներ։ Մեզ հանգիստ ձգեցէք մեր հացի տէրերին հետ»։

Ուրեմն, ամբողջ եղածը պատառ մը հացի խնդիր է, երկու կողմին համար ալ...

Մեզի համար ոճիր-արկածի, զանազան դէպքերու սահմանէն անդին չանցնիր թռուցիկներու պատմութիւնը։ Շօշորթը, վարձկանը, բախտախնդիրը կամ յափշտակեալը ամէն տեղ ալ կան եւ պիտի ըլլան։ Կարելի չէ չարիքը դարմանել հառաչելով կամ խեղճանալով։

Մեր գործը պիտի ըլլայ, ամէն ժամանակէ աւելի, ուշադրութիւն դարձնել այդ բազմամարդ եւ հոծ գաղութին, այդ վիրաւոր ճակատին վրայ։ Եւ կատարել այնպիսի աշխատանք, որ այլեւս չկարենան շնչել գոյնզգոյն աքլորներ։

Այնտեղ ունինք տեղաւորման խնդիր մը, որ կը քաշքշուի տարիներէ ի վեր։

Ինչ որ կատարուեցաւ մինչեւ հիմա, առաւելապէս կը պարտինք օտարներու։ Դրամն անգամ անոնք հայթայթեցին, եթէ չհաշուենք մաս մը զանցառելի գումարներ։ Եւ կը թուի թէ գործը կանգ առած է վերջերս։

Տեղաւորման հարցին հետ սերտօրէն կապուած է կայաններու հոգը։

Մեր շահն ալ կը պահանջէ որ անոնք վերնան, քանդուին վերջնապէս, եւ խառնակեցութեան, աղտին ու թշուառութեան մէջ ընդարմացած բազմութիւններ կապուին հողին։

Կ՚ըմբռնենք այս գործին դժուարութիւնները։ Բայց եթէ մեր նպատակը այդ բազմութիւններուն վերջնական փրկութիւնն է, չպիտի վարանինք խոչընդոտներուն առջեւ։ Կայանը կը պակսեցնէ դիմադրական ուժը, կը կազմալուծէ եւ կ՚ապականէ։ Եթէ Յունաստանի մէջ ունենայինք Լիբանանի պատեհութիւնները, կայանները շատոնց շէն գիւղերու վերածուած կ՚ըլլային, տասն անգամ աւելի արդիւնք տալով։

Եւ կայաններն են որ յաճախ որս կը հայթայթեն կարմիրկանանչ աճպարարութեանց։

Հետզհետէ աւելի եւ աւելի ուշադրութիւն՝ այս վիրաւոր ճակատին։ Դրամ եւ աշխատանք եւ գործակցութիւն, ամէն ուղղութեամբ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Փախստական մահապարտը

Մենեմէնի մահապարտներէն Իսմայիլ Օղլու Հիւսէյին, որուն համար գրեր էինք թէ վճռի գործադրութեան պահուն, յաջողած էր փախուստ տալ, օգտուելով զինուորներու շփոթութենէն եւ ներկայ ամբոխին փրկարար իրարանցումէն, տակաւին չէ գտնուած։ Մենեմէնի շարժման գլխաւոր կազմակերպիչներէն էր։ Կը կարծուի թէ փախուստը նախատեսուած և պատրաստուած էր։ Այս կասկածով ալ կառավարութիւնը քննութիւն բացած է երեւան հանելու համար մեղսակիցներ։ Իրօք, փախուստը շատ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է։

Նոր ձերբակալութիւններ

Բօզանի մէջ 32 անձեր ձերբակալուեցան կրօնական գաղտնի արարողութիւններ կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Ասոնք ալ պիտի դատուին Մենեմէնի պատերազմական ատեանին կողմէ։

Մենեմենի դայմագամին շուրջ

Պոլսական թերթերու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, հակաքեմալական շարժման միջոցին, Մենեմէնի ոստիկան-զինուորներու հրամանատարին՝ Ֆախրի պէյի մասին կատարուած քննութիւնները աւարտած են։ Ֆախրի պէյ իր յայտարարութեան մէջ ըսած է թէ դէպքը իմանալուն, նոյն վայրը եկած, կառավարական շէնքը մտած եւ հաւանական յարձակումի մը դէմ միջոցներ ձեռք առած է։ Դէպքը լուր տուած է զինուորական հրամանատարութեան եւ այս կերպով կատարած է իր վրայ ինկած պարտականութիւնը։

Ֆախրի պէյի եւ ուրիշներու ըսածին համաձայն, դայմագամ Ճէվտէթ պէյ իրեն ինկած պարտականութիւնը չէ կատարած։ Գայմագամ Ճէվտէթ պէյ պէպքը իմացածին պէս զօրանոց գացած եւ խնդրած է որ յանկարծ զինուորական ույժ ղրկուի դէպքին վայրը։ Յետոյ, զօրանոցին մէկ սենեակը փակուելով աղօթք մը պէս լալ սկսած է։ Մինչդեռ պէտք է եղեր որ դէպքի միջոցին անձամբ պարտականութեան եւ ոստիկան զինուորներու գլուխը գտնուէր։ Գայմագամին այս ընթացքը անփութութիւն կը նկատուի։ Ճէվտէթ պէյի յայտարարութիւնը Էնկիւրիի մէջ առնուած է։ Ըսած է թէ դեռ անծանօթ էր Մենեմէնի եւ այդ միջոցին է որ դէպքը պայթած էր։

Շատ հաւանական է որ Ճէվտէթ պէյ դատուած միջոցին Իզմիրի եւ Մաղնիսայի կուսակալներուն յայտարարութիւններն ալ ուզուին Պատերազմ. Ատեանին կողմէ։

Երկրորդ խումբի ամբաստանեալները

Երկրորդ խումբի ամբաստանեալներու մասին Մենեմէնի Պատերազմական ատեանի Նախագահ Մուսթաֆա, հետեւեալը յայտարարած է.

— Երկրորդ խումբին դատավարութիւնը առաջինէն աւելի ուշագրաւ պիտի ըլլայ։ Այս խումբին մարդիկը աղանդի հետեւորդներ են, որոնք կրօնքի վարագոյրին տակ, գործը շահագործութեան տարած են, երիտասարդ աղջիկներու կուրծքին վրայ գրելով՝ «Դուն իմ Աստուածս ես», ասոր նման ուրիշ բաներ, եւ համբոյրը աղանդին պատուէրներէն մէկը ըրած են։ Դատավարութեան միջոցին այս բոլոր մարդոց գործը երեւան պիտի ելլէ, եւ անոնք իրենց արժանի պատիժը պիտի կրեն»։

Յոյն-պուլկար նոր միջադէպ մը եւս

ՔՈՄԻԹԱՃԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՍՈՖԻԱ, 6 փետր.— Յոյնեւպուլկար սահմանագլուխին վրայ, նոր միջադէպ մը եւս պատահեցաւ այս առաւօտ։

Պուլկար քոմիթաճիներու խումբ մը յունական հողը մտաւ, յոյն սահմանապահ զինուորները ուզեցին արգելք ըլլալ անոնց յառաջխաղացման։ Երկու կողմէ զէնքի դիմեցին եւ երկու ժամ կրակեցին իրարու վրայ։ Բազմաթիւ քոմիթաճիներ եւ յոյն զինուորներ վիրաւորուեցան։ Ի վերջոյ, քոմիթաճիները ստիպուեցան պուլկարական հողն ապաստանիլ։

Պուլկարները կը յայտարարեն թէ յոյն զինուորներն են միջադէպին պատասխանատուն։

Յոյները կը յայտնեն թէ յոյն կառավարութիւնը խստիւ պիտի բողոքէ պուլկար կառավարութեան։

Յունաստան կը բողոքէ

Յունաստանի արտաքին նախարարը Միխալաքոփուլոս, յայտարարեց թէ սահմանագլուխի միջադէպին մասին տրուած տեղեկութեանց համաձայն, պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ միմիայն Պուլկարներուն վրայ։

Հաստատուած է թէ երէկ հաղորդուած միջադէպին մէջ, սպաննուած յոյն զինուորը մտած է պուլկարական հողը առանց ինքզինքը ծածկելու եւ բացէ ի բաց նշմարելի էր թէ որ եւ է գէշ մտքով չէր գործեր, այլ անտէր անասունները կը վերադարձնէր պուլկարական հողը։

Յոյն կառավարութիւնը պիտի պահանջէ Պուլկարիայէն որ խստիւ պատժուին պատասխանատուները եւ բարոյական գոհացումներ տրուին։

Միջադէպին մասին, յոյն մամուլը չափազանց վերապահ շեշտով կ՚արտայայտուի։ Թերթերը կը վախնան որ միջադէպը աննպաստ կերպով անդրադառնայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց վրայ։

Մուսոլինիի դէմ մահափորձ

Հռոմի մէջ ձերբակալուեցաւ վտանգաւոր անիշխանական մը Միշէլ Շիրրու, որ երիտասարդ տարիքէն յարած էր անիշխանական գաղափարներու. խոստովանեցաւ թէ Ամերիկայէն կեղծ անունով մտած էր Իտալիա, մահափորձ կատարելու համար Մուսոլինիի դէմ, եւ թէ այդ մտադրութեամբ ալ պատրաստութիւններ տեսած եւ ինքն իր ձեռքով, ուժեղ պայթուցիկներով լեցուած ձեռնառումբեր պատրաստած էր Պրիւքսէլի մէջ։

Անիշխանականին ձերբակալումը տեղի ունեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ։ Հռոմի ոստիկանութիւնը լուր առեր թէ Միշէլ Շիրրու մտած է Իտալիա եւ թէ կը գտնուի Հռոմ։ Ոստիկանութիւնը անոր հետքը գտաւ պանդոկի մը մէջ, ուր կը բնակէր կնոջ մը հետ եւ հրաւիրեց զայն ներկայանալ ոստիկանատուն։ Ոստիկանատան մէջ, երբ ուզեցին վրան խուզարկել, Շիրրու արագ շարժումով մը քաշեց ատրճանակն ու կրակեց ոստիկանապետին վրայ, զոր վիրաւորեց թեւէն. Ներկայ ոստիկանները նետուեցան վրան ու դժուարաւ կրցան զինքը զսպել, երկու ուրիշ վիրաւորներ տալէ յետոյ։

Վորոշիլոֆի յիսնամեակը

Ամբողջ խորհրդային մամուլը մրցման ելած է առաւելագոյն շողոքորթութիւններով պանծացնելու համար Խորհ. Միութեան պատերազմական գործավարը Վորոշիլոֆ, իր ծննդեան յիսնամեակին համար։

Համայնավար կեդր. կոմիտէն, խորհ. կառավարութիւնը, գործաւորական կազմակերպութիւնները եւայլն, կը շեշտեն անոր կատարած շատ կարեւոր դերը համայնավար կուսակցութեան, խորհրդային կարգերու ամրացման եւ կարմիր բանակի պատրաստութեան գործերուն մէջ։

Տօնէցի աւազանին այս նախկին կոպղարարը որ ամէնէն բարձր դիրքերու հասած է, կը նկատուի խորհ. աշխարհի փրկարարը։

Հնդիկ պատգամաւորներու կոչը

Լոնտոնի հնդկական խորհրդաժողովին պատուիրակները հասան Պոմպէյ ուր ընդունուեցան ժողովրդական բուռն խանդավառութեամբ։ Որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ այս առթիւ։ Իրենց ճամբորդութեանց ընթացքին, պատուիրակները խորհրդակցութիւններ ունեցեր էին եւ անոնցմէ 26 հոգի ստորագրեր էին կոչ մը, թելադրուած Լոնտոնի ժողովին եզրակացութիւններէն։ Կոչին մէջ կը շեշտեն մանաւանդ կարծիքի նպաստաւոր փոփոխութիւնը զոր նշմարած են Անգլիոյ մէջ՝ հանդէպ Հնդկաստանի։

Հնդիկ պետերու ազատ արձակումը անոնք կը նկատեն բարեացակամութեան նոր փաստ մը Անգլ. կառավարութեան կողմէ եւ կը մաղթեն որ Հնդկաստանի մէջ ստեղծուի խաղաղութեան մթնոլորտ մը, որ թոյլ տայ ուսումնասիրելու ամէնէն կարեւոր հարցերը եւ բոլոր քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակման պարագան։

Գաղթապետական վարչաձեւի պահանջին դէմ, առարկութիւն չկայ կ՚ըսեն անոնք, բայց դիտել կուտան թէ թէ Հնդկաստան չի կրնար ապահովել իր բարգաւաճումը եւ զարգացումը, առանց համերաշխութիւն մը ստեղծելու հնդկական եւ անգլիական շահերուն միջեւ։

Պատգամաւորներէն մէկը որ չէ ստորագրած կոչը, կը յայտնէ թէ Լոնտոնի ժողովը նպաստաւոր է իշխաններու, քաղաքագէտներու եւ միջին դասու մարդոց տեսակէտէն, սակայն ոչինչ կատարուած է որպէսզի աշխատաւոր դասակարգը իր մասնակցութիւնը բերէ երկրին ապագայ կառավարութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հնդիկ պետ մը մեռած.— Հնդիկ ազգ. խորհուրդի նախկին նախագահներէն Մոթիլալ Նեհրու որ կանտիի բանտարկութեան ընթացքին, մեծ աղմուկ հանեց եւ իր կարգին բանտարկուելէ յետոյ, իր առողջական խախուտ վիճակին պատճառով, ազատ արձակուեցաւ, մեռաւ Լուքնովի մէջ։ 69 տարու էր։

Հնդկական խռովութիւնները.— Աճմէտապատի մէջ 300 անձեր ձերբակալուեցան ոգելից ըմպելիներու վաճառման դէմ արգելք դնելու յանցանքով։ Այս առթիւ, ամբոխին եւ ոստիկանութեան միջեւ բախումներ տեղի ունեցան։

Եւրոպայի գեղուհին.— Եւրոպական զանազան երկիրներու գեղեցկութեան թագուհիները հաւաքուած էին Փարիզ, ուր զանազան երկիրներու պատկանող տգեղ սեռի ներկայացուցիչները պիտի ընտրէին եւրոպայի գեղեցկութեան թագուհին ...Հաճելի՛ աշխատանք, կնճռոտ ընտրութիւն...։ Ամէնէն աւելի, դատաւորներու քուէները շահելու հաւանականութիւններ կը ներկայացնէին Օրիորդներ՝ Ֆրանսա, Գերմանիա, Աւստրիա, եւ Պելճիքա...

Շահեցաւ սակայն Օրիորդ Ֆրանսա, որ 20 տարու կարուհի մըն է, եւ աւելորդ է անշուշտ ըսել թէ միեւնոյն ատեն գեղուհի։

Տարին 13 ամիս.— Այս տարի դեկտեմբերին, Ժընեւի մէջ պիտի գումարուի միջազգային խորհրդաժողով մը, որ պիտի քննէ տարեցոյցի փոփոխութեան հարցը։ Մշակուած է ծրագիր մը՝ որ պիտի ներկայացուի քննութեան համար, կը նախատեսէ տարին վերածել 13 ամիսներու։ 365րդ օրը պիտի նշանակուի **Խաղաղութեան Օր**։

ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Երբ Մէնէմէնցիները իրենց ըմբոստացման ժամանակ ժողովրդային անտարբեր բազմութեան մը առջեւ երիտասարդ սպայ Գուպլան խոշտանգելով սպաննեցին, Թուրք «մտաւորական» մը պոլսական թերթի մը մէջ ափսոսաց մոնկոլածին իր ցեղի բարբարոս ու վայրագ բնազդներուն արինատենչ փաստը: Արդարեւ, ամենեւին մարդկային չէ ոճրական արարքի մը անտարբեր հանդիսատես ըլլալը: Երբ բազմութիւնը փողոց կ'իջնէ, ամբոխ կը դառնայ: Ինչ որ ալ ըսեն, ուրիշներու կարծիքը ինչ որ ալ ըլլայ ամբոխի մասին, ինծի համար ամբոխը որեւէ ժողովուրդի հոգեկան տրամադրութիւնները հասկնալու համար միա՛կ անսուտ ատրճանաչափն է:

Ամբոխը առանձին հաւաքական հոգի ունի, առանձին զգայնութիւն, ուրոյն դիմագիծ, ուրոյն ձգտում: Հանրային եռլթեներու պահուն որքան ալ ամբոխային տրամադրութիւններու վրայ գերիշխողը ստորին կիրքը ըլլայ, համաձայն պարագաներու. այնու ամենայնիւ, ամբոխային բոցավառ ալիքի շարժումը, իրական պատճառը անպայման աւելի բարձր, աւելի անանձնական ըմբռնում մըն է, հոգեվիճակ մըն է, որ անգամ ստորին կիրքի գերիշխան պահուն, թաքուն ազնուական երակ մը կը պահէ, ամբոխին մարդկային կերպարանքը ապացուցանելու համար գոնէ:

Եթէ Թուրք մտաւորականի իրաւացի գանգատին հակառակ, Գուպլա պէյի խոշտանգումընդի ունեցաւ Մէնէմէնի Թուրքերու եղերական անտարբերութեան դիմաց, թերեւս ներքին լուռ համաձայնութեամբ, այդ աւելորդ անգամ մըն ալ ըլլալով նոր ապացոյցը տուաւ որ Թուրք զանգուածը նուազագոյն չափով չի պահեր «մարդկային կերպարանք». ալ չենք խօսիր աստուածային կերպարանքի, պատկերի մանրադիտելի հետքի մասին, որովհետեւ, կ'ըսեն որ Աստուած մարդը ստեղծեց համաձայն իր պատկերին:

Երբ երկու անասուններ իրարու հետ կը կռուին, եւ անոնցմէ մէկը արիւնլուայ կ'իյնայ, շատ է թիւը անոնց որ իրենց աչքերը կը գոցեն, իսկ երրորդ անասունը անհանդիստ կ'ըլլայ, եթէ միջամտել կրնայ կը միջամտէ, եթէ չի կրնար՝ ոտքերով գետինը կը փորփրէ, ամբողջ մարմնով կը դողդղայ, ձայներ կը հանէ որ կոծի կը նմանին: Թուրք թերթերէն իմացանք որ Գուպլայի սպանութեան պահուն Մէնէմէնի մեծ մզկիթին առջեւ՝ Մէնէմէնցիները ծափած ու ծիծաղած են,..,

Ահա, այս դէպքին հետեւանքը: Նախ անգամ մըն ալ կարդանք Էնկիւրիէն եկած հեռագիրը.

— «Մէնէմէնի մահապարտները 22 հոգի, որոնց դէմ տրուած մահավճիռը, երկուշաբթի օր վաւերացուած էր Ազգ. Մեծ Ժողովէն, երեքշաբթի օր կախուեցան: Մինչեւ վերջին պահը, մահապարտները կը բողոքէին, իրենց մասին տրուած վճռին դէմ եւ իրենց անմեղութեանը վրայ կը պնդէին: Մինչեւ յաջորդ առտու անոնց մարմինները մնացին կախուած, իբր օրինակ այլոց…

«Կախաղաններէն մեծ մասը պատրաստուած էին քաղաքին գլխաւոր մզկիթին առջեւ, մնացեալները բաժնուած էին քաղաքին զանազան կէտերուն վրայ…»

Հոս ընդհատենք ընթերցումը:

22 հոգիներ կախուած ճիշդ այն քաղաքին մէջ ու թերեւս միեւնոյն հրապարակի վրայ, ուր սպաննուած էր Գուպլան: Ճիշդ միեւնոյն անտարբերութեան ու անզգայնութեան, ժողովրդական անխղճութեան մթնոլորտի մէջ, որուն մէջ կատարուած էր Գուպլայի սպանութիւնը:

Գուպլայի դէպքին ժամանակ ոճրագործը Թուրք ամբոխն էր, անտարբեր ու սրտագոհ հանդիսատեսը Թուրք ժողովուրդը, 22 կախաղաններու ժամանակ ոճրագործը Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովն է, բոլորն ալ մտաւորականներ. իսկ Մէնէմէնի մէջ քեմալական այս տռամին բեմադրութեան հանդիսատեսը միեւնոյն Մէնէմէնցի ըմբոստ ժողովուրդն է:

Այս մահապատիժները (Թրքական) իրենց խորքով ու ձեւով այնքան սերտիւ կապուած են իրարու, այնպիսի կատարեալ ներդաշնակութիւն կը կազմեն որ ամբողջապէս ու լրիւ մեզի կուտան «արդիացած» Թուրքիոյ մարդկային կերպարանքը:

Ի հարկէ մարդկային քաղաքակրթութիւնը այնտեղ հասած չէ որ մահապատիժները վերնան: Ամէն իշխանութիւն մահափիւռ գործիքներով կը պահէ մականը ձեռին:

Խնդիրը բացարձակապէս այս չէ: Խնդիրը այն է որ Թուրքիոյ մէջ մանաւանդ իշխելու միակ միջոցը կը շարունակեն մնալ կախաղանները: Լօզանէն յետոյ, կախաղաններու քանիերորդ հանդիսաւոր բեմադրութիւնն է այս: 1925ին Տիգրանակերտի կախաղանները, 1926ին՝ Իզմիրի մահափորձի պատրուակին տակ Էնկիւրիի կախաղանները (Ճավիտ եւյլն.), 1930ին՝ քրտական գիւղերու հրկիզումներն ու բնաջնջումները: 1931ը կը բացուի Մէնէմէնի արիւնազանգ բեմադրութեամբ:

Ամէն երկրի մէջ, ամէն իշխանութեան ձեռքին՝ մահապատիժը իշխելու միջոց է: Բայց, ոչ մէկ երկրի, ոչ մէկ ժողովուրդի մէջ ամէնէն յետին ստահակն անգամ չի կրնար հանդուրժել կախաղաններու բեմադրութեան, — «քաղաքի գլխաւոր մզկիթի առջեւ, մնացեալները բաժնուած քաղաքին զանազան կէտերուն վրայ» անոնց մարմինները «մինչեւ յաջորդ առաւ մնացին կախուած իբրեւ օրինակ այլոց…»: Այս կը նշանակէ որ Մէնէմէնի ժողովուրդը ամբողջ 24 ժամ հանդուրժեց դիտել 22 կախուած դիակներ, որ Մէնէմէնի երախանները, մանչերն ու աղջիկները առաւօտուն դպրոց երթալու ատեն քալեցին կախաղաններու ստուերներու տակէն, իրենց հոգիներուն մէջ Թուրքը օրօրելով ու դիեցնելով դիակներու գարշութեամբ: Հեռագիրը կարճ ու կտրուկ կը հաղորդէ մահապատիժներուն վաւերացումը Ազգ. Ժողովէն: Սակայն հեռագիրը չըսեր թէ արդեօք ամբողջ Թուրք Ազգ. Ժողովին մէջ չի գտնուեցա՞ւ գոնէ նմուշի համար մէկ հոգի, որ ընդվզէր, բողոքէր այս մահապատիժներուն դէմ: Գոնէ բողոքէր գործադրութեան ձեւին դէմ, ու պահանջ դնէր որ այս մարդիկը մութ գիշերով մը մարդկային աչքերէն ծածուկ վայրի մը մէջ գնդակահարուէին կամ կախուէին:

Ապահովաբար, ոչ ոք ձայն ծպտուն չհանեց Ազգ. Մեծ Ժողովի մէջ. ու ինչպէս Մէնէմէն՝ Թուրք ամբոխը, Գուպլայի մահը ընդունեցաւ ծափով ու ծիծաղով, նոյն ձեւով ալ Էնկիւրիի մէջ Թուրք մտաւորականութիւնը ծափով ու ծիծաղով վաւերացուց մահապատիժները: Յետոյ իսկապէս Թրքատիպ ու Թրքավարի ձեւով գործադրեցին վճիռը, Մէնէմէնցիներուն տալով իրապէս վայրագ ու մարդկային կերպարանքէ զուրկ բեմադրութիւն մը մահու, մահապարտները պահելով կախուած, «իբր օրինակ այլոց»:

Որպէսզի գոնէ նուազագոյն չափով ըմբռնելի ըլլայ այս քստմնելի եւ արիւնոուշտ արարքին ձեւի զորհուրանքը, որ Թրքութիւնը կը բնորոշէ, մտածենք պահ մը:

Կրնա՞ք երեւակայել որ Փարիզի Նոթր Տամին առջեւ, Էթուալի հրապարակը, Քօնքորտ կամ այլուր ամենէն աւելի ծանր քրէական յանցանքի պատճառով ֆրանսական իշխանութիւնները ոչ թէ 21, այլ միայն հինգ հոգի կախեն եւ «իբր օրինակ այլոց» ընդամէնը չորս ժամ, ոչ թէ 24 ժամ կախուած պահեն:

Եթէ իշխանութիւնը այնպիսի լրբութիւն մը գործէր, բովանդակ Փարիզը մէկ մարդու պէս ոտքի կը կանգնէր ու կը պատժէր իր ամենէն նուիրական զգացումներու հետ խաղցող մարդիկը: Փարիզը կը փլէր:

Մէնէմէնի մէջ ժողովուրդը, Թուրքը նոյնիսկ չի ցնցուիր:

Հակառակ բոլոր մոդեռնացումներուն, Թուրքի հոգին կը շարունակէ վառել արիւնի ախորժակով: Հակառակ բոլոր «յառաջդիմական» քայլերուն, Թուրքիոյ մէջ իշխողը արիւնխում ցեղի «սրբազան» կիրքն է: Հոն իշխանութիւն եւ ժողովուրդ փոխնիփոխ իրարու համար պիտի բեմադրեն մահուան տեսարաններ: Ժողովուրդը պիտի գտնէ իր Գուպլաները, իշխանութիւնը իր Շէյխ Ալիները: Կախաղանները միշտ կանգուն պիտի մնան, մինչեւ որ օր մըն ալ այդ կախաղանի ծայրէն կախուի Թուրք պետականութիւնը:

Քէմալ իր փառքի բոլոր դափնիները շահեցաւ Իզմիրի «ժողովուրդը ազատագրելով» հելլէն լուծէն: Իզմիրի 1926ի դէպքը (յանգած Նազըմ-Ճավիտներու կախաղաններուն) Մէնէմէնի 22 կախաղանները վկա՛յ որ Քէմալի բոլոր դափնիները պիտի թափին այնտեղ, հելլէն լուծէն ազատուած Իզմիրի շըրջանը՝ սպաննալով քէմալապետութեան դամբարանը դառնալ:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԼԵՐԱՆ ԿԱՐՕՏ

Ես այն ժամանակ խենդ էի ինչպէս մտրուկները գարնան՝ Միջագետքի տափաստաններու արբեցնող կանաչներուն վրայ եւ քարայծները լեռներու խորխորատներու եզերքին, երբ կը բարձրանայի մինչեւ իրենց անակի ապառաժները խառնուիլ քարոտելու եւ պատմել տալու արջառակին հէքեաթը:

Կաթնած ծառի մը բունին մտիկ կ'ընէի հնդիկ միսթիքի մը նման՝ որ կուռ սիրերգութիւն մը կը փոխանակէ անուշահոտ ծուխի մը գուլաներու մէջէն՝ մեռած աղուոր աղջիկներու բարի ոգիներուն հետ: Եւ իր ձայնը աւելի յստակ էր ու քաղցր՝ քան կարկաչուն աղբիւրները Լիբանանի սարալանջերուն եւ վայրի մեղրը՝ Արտանուշի անտառներու ծառերու խոռոչներուն՝ երբ կ'ըսէր.

— «Եա՛ Հապիպի՛, առտնով կուսանոց մը կար այս լեռներուն վրայ: Ամէն իրիկուն երբ կոյսերը մատուռ մտ՛էին աղօթելու, միայն կոյս մը կը բացակայէր անոնց մէջ: Գիշերը երբ քնացած ըլլային բոլորը, միայն ինքն էր, ամէնէն գեղեցիկն ու անբիծը, որ կ'ելլէր մաշճակալէն, ոտքերուն ծայրովը կը մօտենար պատուհանին, անձայն՝ կը բանար փեղկերն ու մտիկ կ'ընէր հովիւի մը մելանոյշ սրինգը, որ կը գլգլար քարաժայռերուն հետ, կ'արձագանգէր, կը գալարուէր եւ անբացատրելի հեշտութիւնով կը ոռոգէր իր հոգիէն ներս: Խաղաղ ջուրերու մակերեսին նետուող ոսկեղէն խճաքարի մը նման:

Գիշեր մը յանկարծ ներս մտաւ հակիչ մեծաւորը, քաշեց, մէկ կողմ հրեց կոյսը, գոցեց ուժգին պատուհանը, վար առաւ վարագոյրն ու գոռաց դաժանօրէն.

— Մէկ սէր պէտք է ունենալ եւ անոր երկրպագել միայն, Հասկցա՞ր, մէ՛կ սէր միայն: Հիմա կուգաս ինձ հետ արգելարան: Մէկ ժամ քեզի միջոց մտածելու եւ ընտրելու երկու սէրերէն մին:

Մտածեց կոյսը արգելարանին մէջ հինգ վայրկեան եւ աղաղակեց.

— Մա մէ՛ռ, մա մէ՛ռ, ես կը սիրեմ հովիւը որ իր սրինգով աստղերը կ'ուշաթափէ եւ լուսընկան կը լացնէ ամէն գիշեր:

— Դեռ չլրացա՛ւ մէկ ժամը, որոտաց դուրսէն:

— Բայց ես պիտի մեռնի՛մ, մա մէ՛ռ, Աստուածամա՛ր սիրիոյն, բա՛ց, բա՛ց…:

Ժամ մը վերջ բացուեցան արգելարանի եւ կուսանոցի դռները: Կոյսը դուրս ելաւ եւ խելագարի մը պէս վազեց դէպի սէրը: Բայց շատ ուշ էր արդէն: Հովիւը մեռեր էր վշտէն՝ սրինգը շրթունքներուն: Ցաւահար, սուր ճիչ մը արձակեց նախ, յետոյ ինկաւ դիակին վրայ ու լացա՛ւ, լացա՛ւ, երկար, մինչեւ որ արցունքներէ բաց մանիշակագոյն յակինթներ նկարուեցան՝ լուսնկայ լոյսով աւելի եւս ճերմկած սատափէ ձեռքերուն վրայ:

Առաւօտուն լեռնցիները, ապառաժներու շուքին տակ՝ հողակոյտի մը վրայ, ծխացող խընկամանի մը քովիկը աղուոր ծաղիկ մը տեսան, ճերմակ գլխանոցով, նուրբ, կեռասէ շրթներով, գլուխը կախ, լացող կոյսի մը նման եւ անունը դրին՝ «Մարիամին խնկամանը»:

Ես խենդ էի այն ժամանակ եւ անհոգ, գարնան՝ փեթակներէ դուրս խուժող երիտասարդ մեղուներու նման, որ նոր լոյս աշխարհ կուգան, կը շուարին, կը հմայուին դուրսի գեղեցկութիւններէն, կ'արբենան նշենիներու եւ նարնջենիներու բուրումներէն, կը թռին ամէն կողմ, իրենց ետեւէն քաշել տանելով ձայնարգելուած ջութակներով նուագուող ցայգանուագի մը անտեսանելի, եթերային ալիքները, որ կը հեռանայ տակաւառ տակաւ, նազանքոտ միգանոյշի մը քնքշութեամբ:

*
**

Հիմա կամուրջի մը երկաթէ ձողերուն հակած կը դիտեմ վա՜լ Բոսֆի մոլեգնած վազքը, որ խաբակներն ու քարէ սիւները կը յեսանէ, կատուաչուրի կատղած մոնկոլի մը նման՝ մտիկ ընելով սպիտակ ճայերու աղաչաւոր սուր կրինչները՝ այնքան նման առեւանգուող աղջիկներու ճիչերուն, որ աչքերուս մէջ հալած կապար կը լեցնեն այս մշտամշուշ օրերուն:

Կը մտածեմ սէրերուն՝ որ կը փշրուին այս սալայատակներուն վրայ՝ հինցած, ձաթած բիւրեղէ զարդամաններու նման եւ աղքատ, գալուկ կիներուն՝ որոնք կը հեծկեն անձրեւոտ գիշերները գետափի նօճիներուն տակ՝ քարէ պանսատարաններու վրայ:

Այսօր կուլան ծաղիկները ծաղկավաճառներու ցուցափեղկերու ետին, գերուած, արգելափակուած քոյրերուս նման: Ընոնց մոռցուած, տխուր հէքեաթները ո՞վ պիտի պատմէ ինծի:

Քաղաքի աղջիկները հէքեաթ չեն գիտեր, Մալուինա՛, ո՛հ ես որքա՛ն կարօտցայ ձեր լեռները:

ԵՂԻԱ ՄԱՌԽ

ԾԱՆՕԹ.—1) *Արջտակ* (cyclamen) ծաղիկ մը՝ որ կ'աճի լեռները, կրային տեղեր: Մարոնիները «Մարիամին խնկամանը» կը կոչեն զայն: 2) *Խաշխաշ*՝ պտուղ մը որ ունի այծի կոտոշի ձեւ եւ գոյն: 3) *Եա հապիպի*՝ արաբերէն— սիրելիս:

ԻՐԻԿՈՒՆԸ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

1

Մայրիները կ'աղօթեն: Ո՛վ սրբազան լռութիւն,
Հանճարն իր սուրբ երկունքին, կ'ապրի մեծ պահն անանուն:
Միւռոնաբո՛յր կը պատէ, շունչ մ'ամէն կողմ, ծա՛լ ի ծա՛լ…
կ'այցէ՝ խորհուրդ մ'անծանօթ՝ հոգիներուն հիւրընկալ:
Կը փոխուի մարդը յանկարծ, կը դառնայ խո՛ր, իմաստուն,
կիրքը՝ բաղձանք մը անմեղ, կ'ըլլայ՝ սիրտն ալ սրբատուն:
Կը մոռնա՛ս կեանքն առօրեայ, ծեռք կ'երկարես անհունին,
եւ տեսիլքի մ'անձնատուր, կը հաւատաս հրաշքին:

2

Ա՛լ պահէ պահ, մտերիմ, կ'ըզգաս ինքզինքդ արդէն,
Անյեղլիին, երկինքին եւ ամէնքին հետ մէկէն:
Կը ճանչնաս ուժն հանճարին, եւ շքեղանքն իտէալին,
եւ կ'ըմբռնես մեծութիւնն արարչութեան գաղտնիքին:
կ'ազնըւանա՛ս խորհուրդով, ո՛հ, իրիկունն անտառին…
Ու երազներդ կը թեւեն, անծանօթին, գեղեցկին:
Վիշտն ուսերէդ կը թօթուես, քուրջի կտոր մը ինչպէ՛ս…
եւ վայելքին կը դիմես, կոյսի մը պէս ժպտերես:

3

Օ՛, երբ իջնէ՛ անտառին մէջ իրիկունը անհուն,
Հոգիները կը խայտա՛ն, ապրումներով բարձրագոյն,
Կը կորսուի մարդը հոն, երազներու մէջ հեղե՛ղ…
Իր գոյութեան, մոռնալով՝ նոյնիսկ պատրանքը շքեղ:

Աթէնք - Ամարուսի — Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՔ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան թաս գործակալութիւնը հաղորդեց թէ խորհր. ճարտարարուեստի ղեկավարներու մէկ խորհրդակցութեան ընթացքին, Ստալին ճառով մը քննեց այն հարցերը որոնք կը ելին 1931ին, խորհրդ. ճարտարարուեստի զարգացման ծրագրի գործադրութենէն: Ստալին պարզեց անհրաժեշտ պայմանները, զորս պէտք է գործադրել 1931ին, արտադրութիւնը աւելցնելու համար հարիւրին 45 համեմատութեամբ, որպէսզի այդ կերպով՝ կարելի ըլլայ հնգամեայ ծրագիրը գործադրել երեք տարուան ընթացքին, փոխանակ չորսի:

Ռուսիոյ
բնական հարստութիւնները

1930 Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն, ճարտարարուեստական արտադրութեանց յաւելումը իրականացած է հարիւրին 31 համեմատութեամբ, բաղդատմամբ 1929ի նոյն ամիսներուն: Իսկ տարուան վերջը այդ համեմատութիւնն եղած է հարիւրին 25, համաձայն Ստալինի զեկոյցին:

«Անշուշտ, 25 առ հարիւր յաւելում շատ է»: Դրամատիրական որեւէ երկրի մէջ, արտադրութիւնը չէ աւելցած եւ ներկայիս ալ աւելնալու վրայ չէ: Առանց բացառութեան, բոլոր այդ երկիրներուն մէջ, արտադրութեան յանկարծական նըւազում մը արձանագրուեցաւ: Այս պայմաններուն մէջ, բոլշեւիկեան 25 առ հարիւր յաւելումը, կը կազմէ դէպի առաջ մեծ քայլ մը: Բայց, անոնք, առով չեն գոհանար, կրնան դեռ աւելին ընել: Բաւարար քանակութեամբ, բնական հարստութիւններ ունին, որեւէ երկրէ աւելի, անոնք ունին երկաթ. հանքածուխ, նաֆթ, ցորեն, բամպակ: Միայն Ուրալի մէջ բնական հարստութեանց այն տեսակ ճոխութիւն մը կայ որուն նմանը կարելի չէ գտնել որեւէ երկրի մէջ, մէկ կամ երկու տարուան մէջ, բոլշեւիկները պիտի կրնան նաեւ քանչու արտադրել:

Պէտք է սակայն
որ արհեստագէտ դառնան

Յետոյ, ազգ. տնտեսութեան ծրագիրը յաջողցնելու համար, խօսելով հարստութեանց օգտագործման միջոցներուն եւ ձեռնարկները բանաւոր եղանակով վարելու հարցին վրայ, Ստալին մատնանշեց թէ այս տեսակէտէն շատ բան ունին ընելիք, եւ թէ, գործնական կեանքի սովորական իրողութիւնները քանիցս երեւան հանած են այս մարզին մէջ՝ կարգ մը թերութիւններ:

— Շախտիի դատը տուա… առջին ազդանշանը: Ցոյց… թէ տնտեսագիտական մա… մէջ, արհեստագիտական … կէտով, մեր ղեկավարները … փաղանց յետամնաց են, թէ … ճարտարագէտները, առան… կակշռի աշխատելով, աւելի… բաւ կը մղուին սայթաքելու… պի խափանարարութիւն … արտասահմանի մեր թ… ները չեն դադրիր անոն… հրապուրիչ առաջարկներ…

«Երկրորդ ազդանշանը … ցաւ ճարտարարուեստակա… սակցութեան դատով: Ան… դասակարգային պայքարը … կը կազմէ հակայեղափոխ… խափանարարութեան, բայ… տնտեսութեան ղեկավ… թիւնը կազմակերպած ըլլ… ուրիշ եղանակով, եթէ … շուտ տիրացած ըլլայինք … հետագիտութեան, եթէ … բանաւոր եղանակով միջա… ըլլայինք տնտեսութեան … վարութեան, խափանարար… չպիտի յաջողէին այդքան … րիք հասցնելու: Պէտք է որ … իսկ գառնանք մեր աշխա… քին տէրն ու մասնագէտը…
Օ՜ն անդր, յառա՛ջ,
Մօտ է յաղթանակը

Երբեմն հարց կուտան… շարունակէ Ստալին, թէ կ… չէ՞ քիչ մը դանդաղեցնել թ… զապել շարժումը: Ո՛չ, կը … Ստալին, անկարելի է դա… ղեցնել թափը, ընդհակա… պէտք է զայն արագացնել… քան որ կարելի է: «Այդ կը … հանջեն աշխարհի գործա… կան դասուն եւ Խորհրդ. Մ… թեան գիւղացիներուն եւ … ւորներուն հանդէպ մեր … նառութիւնները»:

«Թափը զսպել կը նշա… ետ մնալ: Բաղդատմամբ յ… ջած երկիրներու, ետ մն… ենք 50—100 տարի: Պէտ… այդ հեռաւորութիւնը կտ… 10 տարիէն: Պիտի ընենք … ալ եւ կամ պիտի ճզմուին…

«Կրկնապատկեցինք ճար… արուեստական արտադր… նը: Ստեղծեցինք աշխարհի… րագործական ամենամեծ … տադրութիւնը:

«Բայց, կրնայինք աւելի … ալ ընել, եթէ աւելի ջանք … փած ըլլայինք՝ իսկապէս … դառնալու համար արտա… թեան, արհեստագիտու… արտադրութեան եւ մտակ… տնտեսական տարրերու… կը մնայ ուսումնասիրել … տագիտութիւնը եւ տէր դ… այս գիտութեան: Եթէ լր… այս թերին, պիտի կրնանք … քան արագութեամբ առա… թալ, որ չենք կրնար իսկ … ւակայել»:

Ի հարկէ Ստալինի այս … խուսիչ ճառէն յետոյ, ներկ… րը մեկնեցան «գոհ տպա… թեամբ»:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակից… եւ յօդուածագիրներէ … գրութիւնները գրել … մէկ երեսին վրայ եւ մելան… [illegible]

ՈՐԲԻ ՄԸ ԵՐԳԸ

դուք իմ թախծոտ դէմքիս վրայ տրտմօրէն
գիտի կարդաք պատմութիւնս որ ունիմ.
ու իմ տրտում խոնաւ ու թաց աչքերս
ձեզ թող պատմեն տառապանքը որ ունիմ։

հեռո՜ւն հեռո՜ւն, հին օրերու սարսուռէն
կարմիր յուշեր կուրծքիս տակը կը պահեմ.
հեռուն անլոյր, անտէր անթաղ կոյսերուն
երգը տժգոյն մելամաղձոտ ես կ'երգեմ։

լռութեան մէջ անդնդախոր ձորերուն,
դիակներուն բարձրութիւնը կը դիտեմ,
Արցունքի տեղ արիւն քամող մայրերուն
մարմինները մերկ, պատիւը կը տեսնեմ։

Այնտեղ անգութ Թուրք խուժանը լեռներուն
ցաղթանակին պարը բռնած կը տեսնեմ.
Հէք քրօջս վերքը սրտին, թոքերուն
ցայնը անզօր, հառաչանքը կը լսեմ։

Հեռո՜ւն ցցուած սէգ կատարը ժայռերուն
բուն է նստեր չարագուշակ օրն ի բուն,
Շշուկներ կան հովերուն հետ մոլորուն,
Ու կը տեսնեմ պանթէոնը զոհերուն՛,

ԱՐԱ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Հայ նահատակ գրողներու բարեկամներու փարիզի մարմինէն զատ, Ամերիկայի մէջ եւս կազմուած է յանձնախումբ մը, որուն կ'անդամակցին Տօքթ. Ց. Գ. Էրկանեան, Եդ. Սահակեան, Ղազար Պոյաճեան, Տօքթ. Լեւոն Աճէմեան, Յակոբ Անտոնեան, Ց. Խաչմանեան, Ա. Խտրեան, Ց. Կարապետեան, Պ. Կէօլճիկ, Ց. Պարոյրեան, Կ. Պետիկեան, Ց. Փուչման։

Յանձնախումբը կոչ մը հրատարակած է «Հայրենիք»ի մէջ, հրաւիրելով հայ գաղութը, մասնաւորապէս գրասէրները, որ ուժ տան իրենց հրատարակութիւններուն։ Առաջին առթիւ պիտի հրատարակուին Ջարդարեան (լոյս տեսած), Մ. Կիւլճեան (լոյս կը տեսնէ մարտի սկիզբը), Գ. Տէր Կարապետեան (պատրաստ մամուլի յանձնուելու համար), Դ. Զօհրապ, Ա. Արփիարեան, Տ. Չէօկիւրեան, Ա. Յարութիւնեան, Ե. Սրմաքէշխանլեան, Գ. Բարսեղեան, Ռ. Սեւակ, Զրաքեան։

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ

Օրագրող մը այսպէս կը ներկայացնէ Չարլի Չէփլինը.—

Պարզասէր եւ վեհերոտ արուեստագէտ մը։ Չափազանց ամչկոտ։ Նախապէս իր արուեստը միայն ծիծաղ կ'արթնցնէր,—կաթնախիւս նետել իր խօսակիցին քիթին բերնին՝ խնդացնելու համար հանդիսականները։ Յետոյ իր արուեստը դարձաւ երեւակայութեան եւ հոգեբանութեան գործ մը, ուր պահուած է խորունկ տխրութիւն մը։ Եւ ծիծաղը, որ կը պայթի, կուգայ իր մելամաղձիկ հոգիին ամչկոտութենէն։ Չարլի Չէփլին փորձով գիտէ թէ մէկուն դժբախտութիւնը ուրախութիւն կը պատճառէ միւսին։ Եւ այդ «միւսին» ուրախութիւնը ի՜նչ խորունկ տխրութեամբ կ'արտայայտէ ինք ամէն անգամ, որ վարագոյրի վրայ կուգայ։

Վայրի արուեստագէտ մը։ Չի սիրեր ծանօթանալ ամէնուն հետ։ Չի սիրեր օրագրողները։ Երբ պատահի որ օրագրողը մինակ գտնէ զինք եւ հարցապնդէ, իբրեւ պատասխան՝ համառ ու անարժէք խօսքեր միայն կ'ըսէ։ Լռասէր արուեստագէտ մը։ Բայց որքա՜ն կը շաղփաղփէ, երբ հետն է իր սիրած ընկերներուն։ Օտարական, անծանօթ մարդոց հետ գտնուած պահուն, չի խօսիր եւ պատասխանի տեղ կը ծիծաղի միայն։

Ահա իր կարծիքը խօսուն շարժանկարին մասին.

— Շարժանկարի խաղ մը կը նմանի պեթհովէնի մէկ սոնատին։ Ահա թէ ինչո՛ւ շարժանկարը պէտք չունի խօսելու։ Կրնա՞ք երեւակայել սէնֆոնի մը, որ խօսուն ըլլայ։ Սոնատը պատմութիւն եւ խօսք չունի, ան միայն կը նկարագրէ հոգեկան վիճակներու փոխակերպութիւնները։ Ան կու տայ անդրադարձը այն զգայութեան, որ հպանցիկ կը սահի ձեր մորթին վրայէն։ Շարժանկարի աղուոր խաղ մը ինքնին ձեւընկալ (plastique) պատմութիւն մըն է։ Վակների քնարերգական ողբերգութիւնները կենդանացնել աւանդավէպեր են պարզապէս։

Ամէն արուեստ արտայայտութեան սեփական իր ձեւն ունի։ Եւ չի կրնար դիմել ուրիշ ձեւի։ Նկարչութիւնը՝ գոյներ, քանդակագործութիւնը՝ գիծեր, երաժշտութիւնը՝ ձայներ, բանաստեղծութիւնը՝ բառեր, թատրոնը՝ խօսակցական շղթաներ, շարժանկարը՝ շարժում։

Այս բոլորը անշուշտ կը պահեն ներդաշնակութիւն մը, որ կը կազմուի համաձայն արուեստագէտին զգայականութեան, անհատականութեան։

Հրէշային բաներ են հաւասարապէս՝ գունաւորուած արձանները եւ խօսուն շարժանկարները»։

Դեռ ներկայացնելու առիթ կ'ունենանք Չարլի Չէփլինը իր կարծիքներով եւ արուեստով։

ԺԻՏԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ճանչնա՞ք Անտրէ Ժիտը։ Ֆրանսացի այս վիպագիրը, անկախ իր վիպողի արժէքէն, ունի հիւանդ հոգեբանութիւն մը, ինչպէս ունէր Շարլ Պոտլէր։ Բարոյական իր ըմբռնումնե՞րն են, անսովոր ու տարականոն, որոնք ախտաբանական բոլոր երեւոյթներուն պէս կը կախարդեն երիտասարդները։ Այսպէս այսօր Ժիտ կազմած է ազդեցութեան լայն ալիք մը, որ տարածուած է արդէն ֆրանսայի սահմաններէն դուրս։

Ահա այդ ազդեցութեան գիծն է, որ կ'աշխատի ճշդել ֆրանսերէն պարբերական մը, Latinité, յատուկ հարցարանով,

Այդ հարցարանին հետեւելով, յաջորդաբար պիտի տանք գլխաւոր պատասխանները, կարծիքները իտալացի, գերմանացի, չեխ, ռումէն, անգլիացի գրողներու։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» թերթը, խօսելով փարիզի «Անկախներու Սալոն»ին վրայ, պահ մը կը կենայ հայ նկարիչ Զարեհ Գալֆայեանի գործին վրայ.—

«Գալֆայեան կ'ուզէ ցոյց տալ փարիզը ինչպէս որ է, անիկա ըմբռնած է փարիզեան մթնոլորտին կախարդանքը, «Ծառուղիներ»ու իր պատկերը ցոյց կուտայ փափկութեան, մասնագիտական հմտութեան եւ անվրէպ ճաշակի հաւասար յատկութիւններ»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Ժամանակէ մը ի վեր ֆրանսական թերթերը ահազանգ կը հնչեցնեն, յայտարարելով թէ ֆրանսա պաշտպանուած չէ օդանաւային քիմիական պատերազմի մը դէմ, որ մէկ ժամուան մէջ կրնայ հիմնայատակ քանդել փարիզը, ֆրանսական գլխաւոր քաղաքները եւ սպաննել բնակչութիւնը։

Շատ գրեցին թերթերը։ Մասնագէտները եւս մանրամասնութեամբ քննեցին հարցը։ Փորձեր կատարուեցան։ Եւ վերջերս փարիզեան Միութիւն մը պատկառելի գոյց մը կազմակերպեց Վակրամի հսկայ սրահին մէջ։ Ներկայ էին աւելի քան տասը հազար հոգի։

Բանախօսները յայտնի դէմքեր էին, — Գնդ. Լա Ռոք, Տօք. Շարքօ, ծերակուտական Էքար, օրագրող Լուի Ֆորէ, երեսփոխան Տէլսալ, եւ ուրիշներ։

Առաջին խօսողն էր Լուի Ֆորէ, որ ներկայացուց ոչ միայն ֆրանսայի օդային սահմաններուն պաշտպանութեան հարցը, այլ նաեւ պատմականն ըրաւ գերմանիոյ բանակին մէկ դարէ ի վեր կատարած պատրաստութիւններուն։ Ցխմարութիւն է, ըսաւ, հաւատալ թէ անկարելի է պատերազմը, ինչպէս կ'ըսէին նախ քան 1914։

Յետոյ խօսեցաւ ծերակուտական Էքար, որ հաստատեց մերձաւորութիւնը ահաւոր ու նոր փոթորիկի մը, իբրեւ արդիւնքը գերմանեւռուս դաշնակցութեան։

Անտրէ Միշլէն ներկայացուց ֆրանսայի եւ օտար երկիրներու օդային ուժերը, հաստատելով ֆրանսականին տկարութիւնը։

Եւ Ժոֆրի խօսքերը կրկնելով, վա՜յ կարդաց այն ազգին, որ պատրաստ չէ պատերազմի։

— «Յիշեցէք, որ ֆրանսա քլորին դէմ կռուելու համար հինգ ամիս քննութիւն կատարեց, ֆոսժէնին դէմ պաշտպանուելու համար եօթը ամիս, իփէրիթի դէմ՝ II ամիս։» Այսպէս թշնամիին կազը կը հնձէր ֆրանսական զինուորը, որովհետեւ ֆրանսա պատրաստ չէր կազային պատերազմի։

Գնդապետ Լա Ռոք խօսեցաւ ֆրանսայի բնակչութեան նուազման հարցին մասին։ Ըսաւ թէ ֆրանսայի զինուորներուն թիւը հետզհետէ կը նուազի, մինչ միւս կողմէ օդային ֆրանսական ուժերը շատ ետ կը մնան գերմանական, նոյնիսկ իտալական օդային ուժերէն։

Ծերակուտական Էքար իր կարգին ըսաւ.

— Ի՞նչ հարկ խօսքերու, թիւերը կը խօսին արդէն։ Գերմանիա եւ Ռուսիա ամենայն արագութեամբ կը պատրաստեն մեր երկրին քայքայումը։ Մտի՞կ ըրի՞ք զօրավար Քրաուսի ճառը։

«Քաղաքականութիւնը, ըսաւ, միայն մէկ նպատակ ունի,—պատերազմ։ Եւ պատերազմի սկսիլ, երբ յոյս կայ յաղթելու։

Խաղաղութեան քաղաքականութիւնն իսկ տեսակ մը ռազմագիտութիւն է, որ կ'աշխատի քնացնել թշնամի ժողովուրդը, յարձակելու համար վրան՝ երբ պատրաստութիւնները լրացած են։

Եւ յետոյ, գիտցէք որ պատերազմը բարոյական մեծ արժէքներ ունի, կը զարգացնէ մարդոց կամքը եւ ներքին ուժերը, կ'ապահովէ յառաջդիմութիւնը՝ հարթելով կամ ձուլելով տկար ժողովուրդները. եւ ասպարէզ տալով մեծ եւ զօրաւոր ժողովուրդներուն»։

Այս բանախօսութիւններէն ետքը, փաստերու յիշատակութենէն յետոյ՝ որ կը սառեցնէր ունկնդիրներու կռնակը. ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

«Տասը հազար քաղաքացիներ Վակրամի սրահին մէջ հաւաքուած, մտիկ ըրին այն փաստացի բանախօսութիւնները, որոնք կը հաստատէին թէ օդային քիմիական պատերազմը անխուսափելի աղէտ մը պիտի ըլլայ ժողովուրդներուն համար, թէ միայն փոխադարձ վախն է որ կրնայ արգիլել այդ պատերազմը։ Մինչ այդ, կը խնդրուի ֆրանսական պատկան իշխանութիւններէն հոգ տանիլ ֆրանսական օդային ուժերուն որ երբեք ֆրանսա չենթարկուի թշնամի յարձակման մը»։

Ունկնդիրները համաձայն գտնուեցան, որ կազմուի օդային պատերազմի մը դէմ պաշտպանութեան ազգային մարմին մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Քէմալ իր ճամբորդութեան ընթացքին այցելեց Իզմիրի վարժարանները, կարգ մը հարցումներ ըրաւ Թուրք աշակերտներուն, եւ այդ առթիւ յայտնեց հետեւեալ միտքերը Թուրք կնոջ առաքելութեան մասին.

— «Այսօր տակաւին հարց չկայ Թրքուհիները զինուորական ծառայութեան ենթարկելու, սակայն պէտք է որ մեր աղջիկները դաստիարակուին ֆիզիքապէս, իմացականնեւ զգացականեղանակով, որպէս զի կարելի ըլլայ պաշտպանել հայրենիքը։ Արդէն Թուրք կինը հողագործական ծանր աշխատութիւններու լծուած ըլլալով, տիրացած է ֆիզիքական պահանջուած յատկութիւններուն։ Բայց ամբողջովին քաղաքական կեանքին մասնակցելու համար, իրմէ կը պահանջուի կատարել այն բոլոր պարտականութիւնները, որոնք դրուած են Թուրք քաղաքացիներուն վրայ»։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսացի յօդուածագիր մը դառնօրէն կ'ողբայ եւ կը գանգատի, որ ֆրանսերէն լեզուին ուսուցումը արգելքի կը հանդիպի Թուրքիոյ մէջ։ Թուրք կրթական գործավարը օրինագիծով մը կ'արգիլէր Թուրք պատանիները ղրկել օտար նախակրթարանները։

Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ մասնաւոր ծրագիր մըն է, որ կ'իրագործուի համբերութեամբ, մեթոտով եւ հաշիւով։ Կ'աշխատին չէզոքացնել, արտաքսել, մոռցնել ֆրանս. քաղաքակրթութիւնը։ Կ'ուզեն քանդել ֆրանսայի ժառանգական դերը Արեւելքի մէջ եւ փակել ամէն ճամբայ, որ կը տանի դէպի ֆրանսական միտքին հոսանքները։

Այս շարժումը միայն Թուրքիոյ մէջ չէ, — նոյն բանը կը տեսնուի Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Յունաստանի մէջ։ Ամէն տեղ կը նահանջէ ֆրանսերէն լեզուն։ Բայց Թուրքիոյ մէջ աւելի զօրաւոր է այդ շարժումը։ Հեռագրական այդ լուրը կարդալէ յետոյ, պահ մը մտածեցի՞ն ֆրանսացիները, կը հարցնէ «Ֆիկարօ»։ Եւ ֆրանսական իշխանութիւնները տեսա՞ն, կը հարցնէ, թէ ի՞նչպէս ֆրանսական միտքին աւանդական ազդեցութիւնը կը տըկարանայ հետզհետէ։ Ատիկա նախատեսուած էր արդէն։ Բայց ի՞նչ ըրաւ, կը պոռայ, ֆրանսական կառավարութիւնը, արգիլելու համար այդ շարժման ծագումը։

— Շա՜տ ուշ է կարելի է պատասխանել։ Երբ Հայերը դուրս ելան այդ երկրէն, ֆրանսա պիտի նախատեսէր անշուշտ թէ վաղը իր լեզուն ալ, իր մշակոյթն ալ դուրս պիտի նետուէին Արեւելքի դուռներէն։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (15)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ինչո՞ւ հայդուաճան Սահակը, երբեմն երբեմն, երկու ոտքերով գետին կը դոփէ. ինչո՞ւ աջ ձեռքը օդին մէջ կը ճօճէ։ Պակա՞ս թողուց իր աշխատանքը եւ կը սպառնայ լռացնե՞լ, թէ վերջնապէս ձախողելով, յուսահատութեան ջղաձգումներու մէջ է ինկեր. դեռ եւս իր կեանքին յոյս կապող եւ մահուան վախի մասին չմտածող հայ որբուկի մը անտարբեր ներկայութեան։ Ինչո՞ւ Թուրք պահակը մէջընդմէջ սուինաւոր հրացանը օդին մէջ կը խաղցնէ եւ ամենայն ուժգնութեամբ գետին կ'իջեցնէ։

Հայ որբը անշարժ գամուած իր տեղին, միայն երբեմն երբեմն նայուածք կ'ուղղէ մէկ կամ միւս խօսակցին, իսկ ձեռքերը միշտ նոյն տեղը, նոյն խաչփակ դիրքին մէջ։ Կը խօսի՞ ան արդեօք, կը պատասխանէ՞ իր վրայ թափած պատաղի ռմբոցներուն։ Չեմ լսեր։

Բ. Հիւանդանոցի վերնասենեակի փոքր ու աննկատ նեղլիկ լուսամուտէն կ'ուզեմ արծիւի մը թեւերն առնել, բլուրն ի վար սուրալ, մագիլներովս յօշոտել հայ դաւաճանին աչքերը, պոկել դուրս բերել եւ շուներուն տալ լեզուն, վիզէն բռնել Թուրքին, խեղդել, խեղդ-մխտել եւ գետին տապալել զայն կիսակենդան, ապա թեւերուս վրայ առնել հայ յանդուգն որբը եւ իր այնքան թանկ նստած դոյլ ջուրը եւ վե՛ր, ջինջ երկնակամարի պարապութեան հեռաւոր գաւառներն ելլել, ազատ օդին մէջ խիզախ պտոյտ մը գործել եւ նոյն կէտին վերեւ, ուր հայ եւ Թուրք հրէշներու դիակներն են փռուած, կանգնիլ տատրակի մը պէս ելթռալով թռվռալով համբուրել մատաղ որբը, ծըծել, քամել կարսի անգութ, այլ քաղցր ու սուրբ ջուրը՝ վերցուած երկօրեայ հետաքրքրութեանս առարկային ճիշտ մօտէն եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս անոր հոտովն ու բուրումը օծուն..։

Անգո՛ր երազանք։ Հայ որբը անշարժ է կարսի խճուղիին վրայ զոյգ մը դահիճներու դէմը, իսկ ես՝ փոքրացած ու մանրացած սարալանջի բարձր կողէն խանդաղատանքէ ծնած, սէրէ ուռած մօր մը ստինքին պէս դուրս ցցուած հիւանդանոցի վերնայարկին նեղլիկ ու մութ պատուհանին մէջ կծկուած՝ համակ աչք եւ ուշադրութիւն, համակ կիրք եւ յուզում, այլ հաւասարապէս անզօր ու անկար կը դիտեմ ու կը մաշուիմ։

* * *

Թեթեւ շունչ մը վերջապէս։ Որբը ծռելով վերցուց դոյլը շարունակելու իր ճամբան դէպի վեր, դէպի դաւադիր թաքստոցս։ Թուրք ու հայ ոսոխները երկար մնացին նոյն տեղը, դիտեցին որբին վերելքը, մինչ եւ ան մտաւ ճաշարանի հսկայ շէնքին ետեւը՝ ծռելու իր գիծը, յայտնաբար ազատուելու զինք հալածող աչքերու տեսութենէն, կազդուրելու իր ջիղերը, ինքզինք ամփոփելու։ Ո՞վ կարող էր զինք մեղադրել, մանաւանդ այժմ, կարսի ծախուած ձորին մէջ, թրքական եաթաղանի ճօճումներո՛ւն տակ։

* * *

Թուրքերը անակնկալօրէն քաշուեցան ձորէն։ Ճակատը իրարանցումի մէջ էր։ Կը թուէր թէ Հայերը ուժեղ հակահարուածի անցած էին, եթէ նոյնիսկ չէին սպառնար կարսը վերագրաւել։ Ձորին մէջ տեսակ մը մեռելութիւն կը տիրէր։ Ամրոցները նոյնպէս։ Զօրք չկար։ Հատուկէնտ կամաւոր պահակները այս եւ այն կարեւոր կէտին վրայ կը հսկէին գրեթէ առանց խիստ վերահսկողութեան։

Որբանոցներու փայտը վերջացեր էր։ Փուռն ու խոհանոցները ահագին դժուարութեան մատնուած էին։ Բաղնիքները չէին գործեր։ Հազարաւոր որբեր կեղտի ու ոջիլի մէջ կը տանջուէին։ Գետին միւս ափը հետաքրքրութեանս առարկային ճիշտ միւս կողմը դէզ առ դէզ կը կենային ռուսական ըշպալներ (երկաթուղիի փայտեր)։

Կարիքը անարգեց վախն ու սարսափը, որբանոցները պահուած քանի մը մարդոց յանձնելով բժշկական երկար ու սպիտակ երվարկու թեւերն անցնելով կարմիր ապարօշ, միակտուր տախտակներէ կազմուած կամուրջ մը ձգել տուին գետին վրայ, այն շարժուն այլ անշարժ իրին ձիշդ քովէն, արագ այլ լուր քարի անտարբերութեան հովեր առած՝ «ըշպալներ»ը փոխադրեցին այս ափը մեր սիրտ դող մարդերը։ Ճօճուն առարկան կ'երթար ու կուգար իր տեղին կառչած։ Մեր փայտատար մարդերը գացին ու եկան ամբողջ երկու օր, առանց անոր մօտենալու որպէս զի առիթ չտան յին պահակներուն իրենց վրայ ուշադրութիւն դարձնելու։

Բայց միայն երկու օր, որովհետեւ կարնեցի չաւուշ մը իր ուշացած վերհսկողութեան այցելութիւնը տալուն պէս, կրակ կըտրած՝ յարձակեցաւ անոնց վրայ, սպառնալով ամէնքը գետնամոյն ընել, եթէ համարձակէին անգամ մըն ալ գետին միւս ափն անցնիլ։

Վերջին եւ աննկատ փոխադրութիւնը շարժուն այլ անշարժ առարկայինն էր։

Աշնանային արեւը մարը մտեր էր եւ կարսի ձորը կիսախաւարով մը պատած, երբ փոքրիկ խանձարուր մը սեւ հողին յանձնեցինք այն տեղ, ուր բազմաթիւ որբերու շիրիմները արդէն գերեզմանատուն մըն էին կազմեր գետի ձախ ափի հարթութեանը վրայ։

Հազիւ մէկ ամսուան ըլլար մեր ննջեցեալը, ապա եւ ամէնէն արդար զոհերէն մէկը հոկտ. 30ի տռամին։

Գետափին՝ այս մատաղ մանուկը եւ վերը՝ բլրակին սուր կողին՝ բժ. Սուրեան թաղեցինք իրենց սեփական զգեստներով, ծածուկ եւ առանց պաշտամունքի։ Մէկուն մայրը զինք գետն էր նետեր կամովին եւ գացեր՝ ո՞վ գիտէ ուր իր կեանքը փրկելու թերեւս։ Միւսին ափին, զոյգ մը սիրուն դուստրերով, թէեւ նոյն տեղը, բայց դեռ անգէտ իր գըլխուն եկած սեւին, որովհետեւ կը վախցուէր, որ բօթը անոր ալ կեանքին վերջ դնէր ու ալ աւելի դժբախտացնէր իր աղջիկները։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՎԵՐՋ

BAL MASQUÉ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ

կազմակերպուած Պոլոյ Տէվրէկ եւ Տրք. Հայր. Միութեան կողմէ 21 փետր. շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle des Ingénieurs Civiles, 19 Rue Blanche, Métro Trinité.

Ջոյգ նուագախումբ, Թանկօ Արժանթին, ֆօքս, ժազ, օրքէսթր «Թիփիքա» իրենց ազգային տարազով, զաւեշտ, անակնկալներ, եւն.։ Պարի մրցում, attraction, «Անուշ»էն քանի մը պատկեր, ճոխ եւ աժան պիւֆէ։ Անուրդ չպիտի կատարուի։ Մուտք 10 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ղեկավար՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

THEATRE RENÉE MAUBEL 8-10 RUE DE L'ORIENT

8րդ տարի — 120րդ ներկայացում

Վարդանանցի տօնին առթիւ ժողովրդական մեծ ներկայացում 14 փետր. Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին կը ներկայացուի

ԱՆՄԱՀՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Պատմական շքեղ հագուստներով եւ ճոխ տէքորներով, դիւցազներգութիւն 5 արար եւ 2 պատկեր։

Գիները՝ 175 օթեակ, 20—15 ֆօթ. 10 պալք. Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ձեր տեղերը ապահովեցէք սովորական վայրերէն

ԾԱՆՕԹ.— Միեւնոյն ներկայացումը դարձեալ ճոխ հագուստներով Պուա Քոլոմպի մէջ, 15 Փետրուար կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Թաղապետական Թատրոնին մէջ (Րիւ տէ Հալ)

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆր. Բ. կարգ 5 ֆր. Տոմսերը ստանալու համար դիմել Գառնիկ Յովհաննէսեանին 2 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

La Voix de son Maître — Columbia — POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.։ Գիները՝* 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 *եւ մինչեւ* 2,800 *ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն օր։*

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ուլտրամանուշակագոյն ճառագայթներով։ Կ'ընդունինք ասիւրանս սօսիալի հիւանդն.։ Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ակնաբոյժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

(*Մոսկուայի եւ Փարիզի համալսարաններէն*)17RueRéaumur, *մէթրօ* Arts et Metiers *եւ* République, Tél. Arch. 54—27։ *Վեներ. հիւանդ. (արանց եւ կանանց), ֆրանկախտ. ջերմամիզութ. մորթի հիւ. եւ անկարողութիւն։ Նոր ձեւով բուժումներ ելեկտրականութեամբ։ Արեան եւ մէզի քննութ.։ Դիւրամատչ. գին։ Դարմ. ասիւրանս սօսիալի հաշւոյն։ Ամէն օր 9—20, Կիրակի 8—13։*

EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Կ'ուզուին ժէռսէյի շատ լաւ եւ վարժ գործաւորուհիներ։ դիմել՝ Alexanianի. 66 Bld. du Port Royal, Paris (5e).

Պէտք է *տեսնել Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ գըլխարկները* F. SORBIER*ի մօտ,* 11 Rue Lafayette. *անմրցելի գին։*

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8, 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Docteur ès-sciences occultes
գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro:Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար, Մասնաւոր գին Հայերու

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու։

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ։

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու։

4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1։ Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48*։

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ։ վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը։ Ջեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍԻԹԷԼ)

72 Rue du Ménilmontant, Paris XX — Tél. Ménil. 96—74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր ամենալաւ պայմաններով

*ՓՈՂՈՑ ԽԱՐԿԱԾ*ներու մասնագիտութիւն, առանցկանխավճարի ընդունելութեան ժամեր. առաւօտ ժամը 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2—3, իրիկուն 7էն 8.30։

Մէթրօ Ménilmontant եւ Martin-Nadaud

Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q թրամուէյ 5 եւ 26

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎԵՌՆՏՈՒ ԴԵՂԱՐԱՆ
PHARMACIE «GAGNE-PETIT»

6 Rue de Belleville, — մէթրօ՝ *Պէլվիլ*

Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ կէս գիշեր

Հայ յարգելի յաճախորդներու դիւրութեան համար տրամադրած ենք հայ փորձառու դեղագործ մը որ կը գտնուի դեղարանին առաջին յարկը, դեղագիրներու սպասարկութեան ճիւղին մէջ։

ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Սոյն կտրոնով ներկայացնողներու հարիւրին 5 զեղչ ի բացառեալ հանքային ջուրերը եւ spécialitéներ*ը*

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ — TAILOR

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

Georges Cherbetian

Métro: Poissonnière — *94 RUE LAFAYETTE - PARIS*

Յ. ՄԻՆԷԼԵԱՆ
ԴԵՐՁԱԿ

96, Rue de Crimée
PARIS (19e)
մէթրօ' Botzaris

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ

Խ Ն Ա Մ Ո Ւ Ա Ծ Կ Ա Ր

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Զ Ե Ղ Չ

ՀԱՅ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

Մ Ի Մ Ի Ա Յ Ն Մ Ի Ն Չ Ե Ւ Մ Ա Ր Տ Ի Վ Ե Ր Ջ Ը

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75,	Բ. Գ. տեսակ աւելի աժան
» Սանթոս Good Ա. »	14.25	» » » »
» Santos supérieur »	18	» » » »
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը։
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին։ Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն։ Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին։

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN"**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème — Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ԱՐԻՒՆԱՄԱՔՐԻՉ «AVRANINE»

Նախապէս փեթրօպուրկ, կօլօկօլնայեա 11, հիմնուած 1893ին

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՊԱԼՍԱՄ (անմիաս բոյս), որ կը մաքրէ արիւնը [...] կար մի[...]րէ եւ վարակումներէ։ Պալսամը առաջին անգամ [...] է վերջ հիւանդին ցաւերը կը սաստկանան, բայց 3—5 օր վերջ հիւանդը կը սկսի ապաքինիլ եւ մէկ ամիսէն ախորժակը կը բացուի, մորթին եւ աղիքներուն ցաւերը կը դադրին, ջղային դրութիւն եւ սեռական կարողութիւնը կը վերականգնի։ Պալսամը կը [...] ֆրանկախտը եւ ջերմամիզ. բոլոր ստադիան. մէջ, ողնածուծի [...] անդամալուծութ. լիւփիւսը, յառաջացած կաթուածը, պսորիազիսը, էգզէման, քանսէրը, մորուքի վէրքերը, լուսնոտութիւնը, ոսկրախտը, կարմրախտը, եւ իրենց բոլոր հետեւանքները։ Եւր. ցուցահանդ. ոսկի մետալ[...] Պահանջել գրքոյկները փոստի համար՝ 2 ֆրանք։ Գլխաւոր պահեստ

AVRAKHOFF 6 Rue Maublanc, Paris (15), Métro Vaugirard

կը ծախուի բոլոր դեղարաններուն մէջ։

ԲՈՒԺԱՐԱՆ TURBIGO 19 rue Turbigo, Métro Etienne Mar[cel]

Ներքին, կանանց, երախաներու, կոկորդի, քթի, ականջի, մորթի [...] դութիւններ, ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն, անդրմանիշակագոյն [...] գայթներ, Rayons X: *Ատամնաբուժարան՝ ակռաներ դարմանել եւ [...] ատամնաշարերու շինութ. քուրոններ 100 ֆրանքէն. սպիտակ ատամներ [...] 60 ֆրանքէն։ Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—8.*

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ A. G. A. F. A. R,

110 Bld. Arago. Paris (14), Métro Deufert Rochereau

Tél. Odéon 16—18, ընդունելութիւն ամէն օր, 2-7, բացի Շբ. օր[ը]

Իրաւաբանական եւ ապահովագ., ամէն տեսակ գործողութիւններ. նոր եւ [...] ծախուած խնքնաշարժերու գնում եւ վաճառում, կանխիկ եւ ապառիկ.

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

8 RUE CHATEAUDUN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵ[ԱՆՑ]

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատակ[ան] դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մ[ե]թոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄ[Բ]

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տ[օն] օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.[...]

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
AMERICAIN LLOYD — PALESTINE & ORIENT LLO[YD]

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Téleg. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար,

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտ[ոս], Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն։

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris (11)

դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճ[...] շակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրա[ս]տուած իր արհեստանոցին մէջ։

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է։

Tél. Ménilmontant 76—71 — Autobus: AY, BC

Métro: Couronnes ou Parmentier

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐ[...] ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇ[Ե]ՂԷՆՆԵՐԸ։

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ Ր. ԽՐԼԱԳԵԱ[Ն]

33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժ[ական] [...] ամուսնալուծմանց եւ արկածներու դատեր։ Կը կատարէ նաթուրալիզա[սիոն] [...] ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնն[եր] [...] Ֆօն տը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ։ Փոխառութ[իւն] [...] Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12։

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 9[...]

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԼԻՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

10 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1490 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Թուրքիոյ ներքին խլրտումները ուշադրութիւն գրաւած են նաեւ միջազգային շրջանակներու մէջ: Անշուշտ մասնաւոր շահերու բերումով, եւ ոչ թէ մարդասիրական կամ քաղաքակրթական մտահոգութիւններով:

Շահակիցներու առաջին շարքին վրայ կը գտնուի Ֆրանսան, որ ունի առնելիք-տալիքի խնդիրներ, ինչպէս եւ ազդեցութեան պայքար:

Ֆրանսան է ամենամեծ պահանջատէրը՝ Հանրային Պարտքին: Եւ ամէնէն աններողը՝ այս կարգի խնդիրներու մէջ, ինչպէս դրամատիրական բոլոր պետութիւնները: «Յառաջ»ի տարեց ընթերցողները պիտի յիշեն որ, համիտեան շրջանին, նոյնիսկ մարտանաւ ղրկեց եւ գրաւեց Միտիլլի կղզին, մաքսատունէն գանձելու համար երկու սեղանաւորներու, Լօրանտօ-Թիւպինիի առնելիքը:

Մէկուկէս տարի է ի վեր սուր հանգամանք առած է Հանրային Պարտքի կտրոններու վճարման հարցը: Ու թէեւ պայմանները փոխուած են— Թուրքիան ալ միասին— եւ պետութիւնները կը զգուշանան յախուռն շարժումներէ, բայց միշտ պատրաստ են իրենց կամքը քալեցնելու, երբ հարցը տոկոսներ գանձելու մասին է:

Միւս կողմէ, խուլ պայքար մը կը խմորուի Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, ինչպէս Պալքաններու, նմանապէս Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Ֆրանսացիները արդէն մտահոգ են, որ Իտալիա անընդհատ նուաճումներ կը կատարէ առեւտուրի, նաւագնացութեան եւ մշակոյթի ճակատին վրայ, Թուրքիոյ, նոյնիսկ Սուրիոյ մէջ: «Ամէն տեղ կը նահանջէ ֆրանսերէն լեզուն: Բայց Թուրքիոյ մէջ աւելի զօրաւոր է այդ շարժումը», ինչպէս դիտել կուտար «Ֆիկարօ»:

Վերջերս Թուրքիոյ կրթական գործավարը օրինագծով մը կը փակէր օտար նախակրթարաններու դուռները՝ թուրք պատանիներուն առջեւ: Հարուածը կ'ուղղուի ֆրանսական դպրոցներուն դէմ: Յետոյ, թուրք թերթերը պահանջեցին «պօյքօթ» հռչակել ֆրանսերէնի դէմ:

Իտալեւթուրք դաշնագիրը, երեւութապէս անմեղ, կը կազմէ մտահոգութեան աղբիւր մը՝ Ֆրանսայի համար, որ խոշոր շահեր ունի Արեւելքի մէջ, բայց չունի տեղաւորելիք ժողովուրդ:

Բոլոր իրազեկները խաղաղ թափանցումի քաղաքականութիւն մը կը վերագրեն Իտալիոյ, նկատի առնելով Մուսոլինիի «պայթելու կամ տարածուելու» նշանախօսքը:

Արդարեւ, բաւական ուշագրաւ է Իտալացիներու ստուարութիւ եւ անընդհատ երթեւեկը՝ Թուրքիոյ մէջ, այս կամ այն հանգամանքով — երկրաչափ, մասնագէտ, առեւտրական:

Այս իրողութիւնը այնքան ուշադրութիւն գրաւած է Էնկիւրիի մէջ, որ կառավարական շրջանակները հարկադրուեցան բացատրել թէ՝ Նորեկները չպիտի մնան եւ Սուրիա կամ ուրիշ վայրեր պիտի երթան, Թուրքիոյ ճամբով:

Կայ, տակաւին, քրտական խնդիրը, որ նոյնպէս ազդեցութեան պայքար կ'ենթադրէ: Թէեւ Իտալացիները չեն մօտենար այդ ճակատին, եւ բուն շփումը տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

Առաջինը կ'ուզէ հաւասարակշռութիւն հաստատել Միջագետքի Արաբներուն եւ Քիւրտերուն միջեւ, եւ այս միջոցին զբաղած է շէյխ Մահմուտի փորձանքով: Երկրորդը՝ միշտ աչքի առջեւ ունի Սուրիոյ կացութիւնը եւ սահմանակցութիւնը Թուրքիոյ հետ:

Բուն խնդիրը այն է որ՝ թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ՛ Անգլիոյ համար, նորէն ուշադրութեան կեդրոն դարձած է Թուրքիան, տարբեր նկատումներով: Եւ հաւաստողներ կան թէ, շահերու համերաշխութիւն կը տիրէ կամ գոյացած է երկուքին միջեւ:

Խուսափի՛նք դիւանագիտական ոլորտներէն, եւ կենանք իրական գետնի վրայ:

Թուրքիան մատնուած է սուր տագնապի մը, ներքին թէ արտաքին:

Ներքինը աւելի ծանր է քան արտաքինը: Նորագոյն եւ ականեւ ապացոյց՝ կախաղանները, որոնք ոչ համրանք ունին, ոչ ալ վախճան:

Մէնէմէնները միշտ ալ կրնան կրկնուիլ եւ պիտի կրկնուին: Մինչեւ իսկ առանց կազմակերպութեան: Ո՛րեւէ կազմակերպութիւն չկար Մէնէմէնի շարժման ետին:

Առանց պատճառի չէր որ Մ. Քէմալ ուզեց անձամբ հսկել կախաղաններուն գործադրութեան, ինչպէս կ'ընէին Թալաթն ու Էնվէրը, երբ Հայեր կը կախէին: Երեւութական խաղաղութեան մը շուքին տակ, ներքին պալարներն են որ կը պայթին, կը ժայթքեն պարբերաբար, զանազան առիթներով:

Տնտեսապէս խարխուլ վիճակ, քրտական սպառնալիք, միապետական կամ հակաքէմալական խլրտումներ, արտաքին ճնշումներ,— այս բոլորը եւ դեռ ուրիշ վտանգներ անշուշտ ամրապնդում չեն ապացուցաներ:

Միեւնոյնատեն, այդ բոլորը չեն նշանակեր թէ ամէն ինչ կ'ընթանայ ինքնաբերաբար, նախախնամական հրաշքով մը, ի նպաստ մեր դատին: Եւ մեզի կը մնայ սպասելու յօրանջել..

Մեզի համար ալ, աւելի քան երբեք, ուշադրութեան բուն կեդրոնը պիտի կազմէ Թուրքիան:

Շ.

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ ԻՐԱՆԷՆ

Պարսիկ կառավարութեան տուած որոշման համաձայն, բոլոր օտարահպատակները որոնք ասկից վերջ առանց անցագրի եւ արտօնութեան Պարսկաստան կը մտնեն, պարտաւոր են իշխանութեանց հրահանգով մեկնիլ երկրէն: Անսաստողները պիտի յանձնուին այն երկրին, որուն հպատակութեան կը պատկանին:

Աւելորդ է յիշատակել որ այս որոշումը ուղղուած է Ռուսիայէն գաղտնաբար Պարսկաստան ապաստանած քաղաքական տարագիրներու դէմ:

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

ԻՆՉՊԷՍ ՓԱԽԱՒ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Ինչպէս գրեր էինք, Մէնէմէնի մահապարտներէն մէկը յաջողեր էր խուսափիլ:

Փախուստը հետեւեալ կերպով տեղի ունեցած է.— Մահապարտները խմբակներով ու ոստիկան զինուորներու եւ ոստիկաններու հսկողութեան տակ, հրապարակ կը բերուէին եւ մէկիկ մէկիկ կը կախուէին: Կարգը երրորդ խումբինն էր: Այս միջոցին Հասանը բերող ինքնաշարժը եկաւ: Հասանին գլուխը ճերմակ լաթ մը փաթթուած էր եւ կռնակը խաքի բաճկոն մը կար: Ձեռքերը, ձեռնակապ անցածի պէս քով քովի բռնած էր: Հասան ինքնաշարժէն ելլելով սկսաւ դէպի կախաղանը առաջանալ: Նուրջը սուինաւոր զինուորներ եւ ոստիկան զինուորներ կային: Րոպէապէս առաջ նետուեցաւ, ինքզինքը խումբին մէջ նետելով: Իրարանցում մը առաջ եկաւ, զէնք մը պայթեցաւ, «կը փախչի» ձայներ բարձրացան: Միջոց մը, սուլիչի ձայներ օդը բռնեցին: Փախստականը դէպի պատերազմական ատեանի շէնքը կը վազէր:

Ի ԶՈՒՐ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Փախստականը շէնքին ետեւ շուարեցնելու համար, պահակ զինուորներն ու ոստիկանները երկու տարբեր ուղղութեամբ ետեւէն ինկան: Բայց շէնքին ետեւ երկու հետապնդող կողմերը իրարու դէմ ելան, մինչ Հասան քանի մը մետր հեռուն բոլոր ուժով կը վազէր: Ետեւէն պոռացին որ կենայ, զէնք արձակեցին, բայց ան կը վազէր, կեանքը ազատած ըլլալու ուրախութենէն անգամ մը եւս ուժովցած:

Մահապարտներուն հսկելու պաշտօն ունեցող ոստիկան զինուորներէն հետապնդումի ելլողները ձեռնունայն ետ դարձան: Իսկոյն ուրիշ ջոկատ մը հանուեցաւ փախստականին ետեւէն:

Միեւնոյն ատեն, Հասանին հեռուները երթալը արգիլելու համար, բոլոր ճամբաները բռնուեցան: Կէտիզ գետին անցքը եւ բոլոր կայարանները հսկողութեան տակ առնուեցան: Այնպէս որ, կարելի է ըսել թէ Մէնէմէնէն եւ շրջանակներէն «թռչուն չի կրնար անցնիլ» կը գրէ պոլսական թերթ մը. սակայն մարդ մը... անցաւ ու դեռ ետ չէ եկած...

ԽԻՍՏ ՓՆՏՌՏՈՒՔ

Մէնէմէն գտնուող Պօզալանցիներէն 24 հոգիի տուներ խուզարկուեցան, այն կասկածով թէ կրնան Հասանը պահած ըլլալ: Բայց ան չգտնուեցաւ: Պատ. ատեանի շէնքին ետեւ գտնուեցան փախստականին կօշիկները որոնց դիրքէն այն կարծիքը առաջ եկաւ թէ Հասան քաղաքէն դուրս փախած է:

Փախստականը 25 տարեկան երիտասարդ մըն է: Հասանը պահողներն ալ, պատժական օրէնքին 269րդ յօդուածին համաձայն, մահուան պիտի դատապարտուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի երկրորդ դատավարութիւնը

Մէնէմէնի շարժման հետ կապուած երկրորդ խումբի ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը սկսած է պատերազմական ատեանին առջեւ: Երրորդ խումբին դատավարութիւնը պիտի սկսի քանի մը օրէն:

Մէնէմէնի մէջ ձերբակալուած են երկու կիներ, որոնցմէ մէկը քոյրն է նախկին արարողապետի մը:

Պալըքէսիրի մէջ, ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք լոյս կը սփռեն վերջին դէպքերուն վրայ: Պոլսոյ մէջ՝ կը սպասուի որ կրկին, ձերբակալութիւններ կատարուին:

Մէնէմէնի մահապարտներէն փախստական Իսմայիլ Օղլու Հասան տակաւին չէ գտնուած:

Մէնէմէնի պաշարման վիճակը ամիս մը եւս երկարաձգուեցաւ:

Խորհրդային Տըմփինկին դէմ

Շինութեան վերաբերեալ փայտեղէնով բեռնաւոր պոլշեւիկեան նաւ մը հասաւ Թարրակոն (Սպանիա), խռովքի մատնելով փայտեղէնի գործատէրերը:

Սպանիոյ տնտեսութեան նախարարը յունուար 24ին հրատարակուած հրովարտակով մը կ'եռապատկէ ներածուած փայտեղէնի մաքսատուրքերը, բայց փայտեղէնի արտադրիչները նկատելով որ այս միջոցը անբաւական է եւ առաջքը չառներ տընփինկին, պահանջ դրին որ ռուսական փայտի պարպումը սպանիական նաւահանգիստներուն մէջ՝ բոլորովին արգիլուի:

.. Պուէնոս-Այրէսէն տրուած լուրերու համաձայն, Արժանթինի գործատէրերը պահանջած են կառավարութենէն որ արգիլէ ռուսական ապրանքներու ներածումը:*

Իրենց պահանջագրին մէջ կը յայտնեն թէ Ռուսիա՝ շուկան կ'ողողէ նախանիւթով եւ ապրանքներով, շատ աժան, եւ թէ վերջերս ներածուած մեծաքանակ ապրանքներ, որոնց դէմ ո՛չ մէկ գին կրնայ մրցիլ, կը սպառնան փճացնել արժանթինեան ճարտարարուեստը:

Սպանիոյ ընտրութիւնները

Կառավարութեան կողմէ հրատարակուած հրովարտակներու համաձայն, Սպանիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները պիտի կատարուին մարտ 15ին: Իսկ Խորհրդարանը պիտի հաւաքուի մարտ 25ին: Մարտ 1ին պիտի կատարուին երեսփոխաններու, իսկ 15ին՝ ծերակուտականներու ընտրութիւնները:

.. Մատրիտի ոստիկանութիւնը տան մը մէջ խուզարկութեան ընթացքին, երեւան հանեց զէնքի եւ ռազմանիւթի կարեւոր մթերք մը: Տան մէջ կը բնակէր համայնավար մը, որ ձերբակալուեցաւ: Երեւան հանուեցաւ նաեւ գաղտնի տպարան մը եւ միլիոնաւոր թռուցիկներ՝ պոլշեւիկեան փրոփականտի յատուկ:*

Խորհրդային պարտադիր աշխատանքը

Նոր հրովարտակ մը որ 25 միլիոն ռուս գիւղացիներ կը ճնշէ նոր պարտաւորութիւններով, հրատարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ: Այս հրովարտակը կը ճշդէ աշխատանքը զոր կատարելու ստիպուած են համայնական ագարակներու մէջ աշխատող բանուորները:

Ձիաւոր աւօրներ բանեցնող գործաւորները պէտք է հերկեն օրական քառորդ հեկտար հող: Իսկ մեքենայ բանեցնողները 4 հեկտար: Սնդեղէնի քանակը եւ օրավարձքերը պիտի ճշդուին համաձայն օրական աշխատանքի արդիւնքին:

Լոնտոնի հնդիկ խորհրդաժողովէն յետոյ

Ալլահապատի մէջ, տեսակցութեան մը ընթացքին, Կանտի յայտնեց թէ շատ չի յուսար որ ներկայ դժուարութիւնները կարելի ըլլայ հարթել, որովհետեւ Մաքտոնալտի յայտարարութիւնները զինքը գոհ չեն ձգած: Հնդիկ պատգամաւորներէն մէկը, խորհրդաժողովին մասին տեղեկութիւններ հաղորդեց հնդիկ ազգ. խուրհուրդին, ուր ներկայ էր նաեւ Կանտի:

Խորհուրդին եզրակացութիւնները տակաւին յայտնի չեն:

Հարաւային սահմանի խլրտումները

Թուրքիոյ հարաւային սահմանի խլրտումներուն մէջ, Թուրքերը կը ջանան տեսնել օտարներու մատը:

Տիարպէքիրէն կը գրեն Թուրք թերթերուն թէ «Խալք Սէսի» թերթը հարաւային սահմանին վրայ կատարուող շփրժումներուն մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Հարաւային սահմանին շատ մօտ գտնուած Հազնի գիւղի բնակիչներէն Ահմէտ անուն շէյխ մը, անցեալ տարի Սուրիոյ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ Հազնիէն հանուեցաւ, քանի մը ամիս Հալէպ բնակեցաւ ու վերջերս ալ գիւղը վերադարձուեցաւ: Վերադարձէն յետոյ, Շէյխը բսած է.

— «Մենք մէկուկէս տարիէ ի վեր կ'աշխատինք պէտք եղած բարձր տեղերէն մեր առած հրահանգներով եւ թելադրութիւններով: Ինծի եկողներուն թելադրութիւններ կ'ընեմ այս հրահանգներուն սահմանին մէջ»:

ՅՈՅՆԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Աթէնքի անգլ. դեսպանը բարեկամական դիմում մը կատարեց յոյն կառավարութեան ցոյց տալով Պուլկարիոյ հետ առկախ խնդիրներու կարգադրութեան պէտքը, ընդունելով մէկտեղ թէ արդար է իրաւարարութեան դիմելու եւ հատուցում ստանալու համար, Յունաստանի պահանջը: Նոյնիմաստ դիմում մը կատարեց նաեւ Իտալիոյ դեսպանը:

Յոյն արտաքին նախարարին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին Պուլկարիոյ դեսպանը սահմանագլուխի դէպքը որակեց իբր «անհաճոյ վայրկեան մը» երկու երկիրներու վէճերու կարգադրութեան ջանքերուն մէջ:

Յոյնեւպուլկար առեւտրական յարաբերութեանց խզման լուրը անհիմն է:

Սահմանագլուխի միջադէպը քննելու պաշտօն ունեցող յոյնեւպուլկար զինուորական յանձնախումբերը հանդիպում մը ունեցան յունական հողին վրայ:

Կը կարծուի թէ յոյն կառավարութիւնը պատասխանելով Անգլիոյ դեսպանին դիմումին, յայտնած է թէ իբր վէճերու կարգադրութեան միջոց, կ'ընդունի Անգլիոյ արտաքին նախարարին առաջարկը՝ իրաւարարութեան դիմելու:

Սոֆիայէն տրուած լուրերու համաձայն, Անգլիոյ դեսպանը նոյն իմաստով դիմում մը կատարած է նաեւ պուլկար կառավարութեան: Պուլկար հեռագրական գործակալութեան կողմէ տրուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ «անգլիական եւ իտալական դիմումները բարեկամական թելադրութեան բնոյթ կը կրեն, ցոյց տալով իրաւարարութեան տարողութիւնն ու եղանակը, որով կարելի ըլլայ հաշտեցնել պուլկար եւ յոյն կառավարութեանց տեսակէտները:

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԸ

Էնկիւրիէն կը գրեն.— Փարիզի մէջ գումարուած պահանջատէրերու ժողովը յայտնած է թէ գոյութիւն ունեցող պայմանագրութեան տրամադրութիւնները փոխելու իրաւասութիւն չունի ինք, եւ թէ աւելի ուղիղ ընթացք մը կ'ըլլայ, եթէ կառավարութիւնը ուղղակի բանակցի բաժնետէրերուն հետ:

Պատուիրակներուն եւ բաժնետէրերուն միջեւ եղած շփումներու արդիւնքը դեռ պաշտօնապէս չէ հասկցուած: Կատարուած քննութեամբ հասկցուած է որ Հանր. Պարտքի բաժնետէրերուն մեծ մասը զանազան օտար դրամատուններէն են, որոնց հետ կարելի է քիչ ատենէն մասնաւոր համաձայնութիւններ կնքել: Յայս կայ որ այս նոր համաձայնութիւնները մեծ ազդեցութիւն պիտի գործեն Փարիզի ներկայ համաձայնութեան պայմաններուն վրայ:

Բաժնետէրերու պատուիրակները տակաւին չեն առած կառավարութեան կողմէ օսմ. դրամատան յանձնուած վեց միլիոն ոսկին: Անոնք վճռապէս որոշած են այդ դրամը չառնել մինչեւ որ պայմանագրութեան շուրջ ծագած սկզբունքի անհամաձայնութիւնը չհարթուի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկար կուսակցապետի մը Իվան Միխայլոֆի մտերիմ բարեկամը Քուրքոֆ սպաննուեցաւ Սոֆիայի մէջ: Սպանիչները ձերբակալուեցան եւ յայտնեցին թէ կը պատկանին Փրոթակէրոֆի խումբին եւ գործած են իրենց պետին հրահանգով:

Պուլկար կուսակցական շրջանակներ կը կարծեն թէ այս ոճիրը վերջ կը դնէ երկու խմբակցութիւնները հաշտեցնելու համար կատարուած փորձերուն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աշխարհ երբեք չէ տեսած ա՛յն աստիճանի ահռելի անգործութիւն, ինչ որ ներկայիս կը տիրէ Եւրոպայի շարք մը ճարտարարուեստական երկիրներու եւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ։

Ամերիկան չունի ընկերային ապահովագրութիւն։ Անգործ բանուորները այնտեղ իրենք իրենց ճակատագրին են թողուած։ Այդ է պատճառը, որ ճշդիւ սահմանուած չէ թէ իսկապէս ի՛նչ թիւ կը կազմեն այնտեղ գործազուրկները։ 5—10 միլիոնի մէջ կը տատանի այդ թիւը, կը գրեն թերթերը։

Անցնելով Եւրոպայի, Գերմանիա եւ Անգլիա են այն երկիրները, ուր սկիզբէն իսկ, պատերազմը վերջանալէն ասդին, գործազրկութիւնը համատարած աղէտի կերպարանք առած է։ Վերջին տուեալներուն նայելով Անգլիոյ անգործներուն թիւը այժմ 2 միլիոն 600 հազար է, իսկ Գերմանիայինը շատ աւելի, 4 միլիոն 700 հազար։

Ուրիշ խօսքով, այսօր միայն Գերմանիա աւելի թիւով աշխատանքէ զուրկ մարդիկ ունի, քան Անգլիա, Իտալիա, Չեխոսլովաքիա եւ առհասարակ Արեւմտեան ու Կեդր. Եւրոպայի միացեալ բոլոր երկիրները՝ հաւաքաբար։

Ռուսիոյ պարագան բոլորովին տարբեր է։ Թէեւ պաշտօնական վիճակագրութեան նայելով՝ այնտեղ գործազրկութիւն գոյութիւն չունի այլեւս, բայց անժխտելի է որ կա՛յ։ Միայն թէ որովհետեւ՝ համայնավար Ռուսիա եւս չունի ընկերային ապահովագրութիւն (մեր հասկցած եղանակով), այլ բանի աշխատանքի դրութիւնը ընդունել տուած է, դարձեալ կարելի չէ ճշդիւ սահմանել գործազուրկներուն թիւը այդ երկրին մէջ։ Այսպէս կամ այնպէս, անգործութեան երեւոյթը մասնակի հանգամանք չունի։ Հետեւաբար, հասկնալի է անոր պատճառած ընդհանուր մտահոգութիւնը։ Իբրեւ համաշխարհային պատերազմին անմիջական հետեւանքներէն մէկը, այդ երեւոյթը կրնայ վերնալ կամ զգալապէս մեղմանալ այն ժամանակ միայն, երբ ամէն կողմէ հաշուեյարդարի կ՚ենթարկուին պատերազմին թողած շարք մը քաղաքական եւ տնտեսական «ժառանգութիւնները»։

Մեր խօսքը մասնաւորենք Գերմանիոյ վրայ։ Բաւինք արդէն, որ 4 միլիոն 700 հազար անգործներ ունի այս երկիրը։ Այդ թիւը կը վերաբերի յունուար 15ի։ Կասկած չկայ որ, յունուար 31ի տուեալները, որ քանի մը օրէն յայտնի կը դառնան, հինգ միլիոնը պիտի գլեն անցնին։ Իւրաքանչիւր մէկ օր՝ 20 հազար նորեր կուգան ստուարացնելու անգործներու հսկայական բանակները։ Միմիայն յունուար 1էն մինչեւ 15՝ երեք հարիւր հազարէն աւելի բանուորներ զրկուեցան աշխատանքէ ու վաստակէ։ Աւելի հեռուները չերթալու համար ըսենք, որ 1930 թ. նոյեմբեր 30ին՝ Գերմանիոյ անգործներուն թիւը «միմիայն» երեք միլիոն եօթը հարիւր հազար էր։ Ուրիշ խօսքով՝ ընդամէնը մէկուկէս ամսուան ընթացքին (նոյեմ. 30 - յունուար 15) ճիշդ մէկ միլիոնով աւելցած է այս երկրին գործազուրկներուն թիւը։ Միայն մայրաքաղաքը՝ Պերլին, յունուար 15ին 468,000 գործազուրկներ ունէր. ամսուան վերջը, ապահովաբար կէս միլիոնէն աւելի։

Դեռ նկատի ունենալու է, որ թէ՛ Պերլինի եւ թէ՛ ամբողջ երկրին թիւերը կը վերաբերին ա՛յն գործազուրկ աշխատաւորներուն միայն, որոնք օրէնքով սահմանուած պետական օժանդակութիւնը կը ստանան։

Այդ իրաւունքէն կրնան օգտուիլ անոնք միայն, որ առնուազն վեց շաբաթէ ի վեր պարապ են։ Ուրիշ սահմանափակումներ եւս կան։ Այնպէս որ, ճշմարտութեան աւելի եւս մօտ պիտի ըլլար հաստատել, թէ վեց միլիոն անգործներ ունի այժմ այս երկիրը։ Եթէ նկատի ունենանք այն եւս, որ ամէն մէկը անոնցմէ իր մէկ մերձաւորի (կին, երախայ) հոգը եւս ունի իր ուսին, պիտի համոզուինք թէ այսօր ոչ պակաս քան 10-12 միլիոն Գերմաններ կը տառապին աշխատանքի եւ վաստակի պակասէն։ Ամբողջ բնակչութեան 5-6էն մէկը։

Ինչ որ աւելի մեծ դժբախտութիւն է, այսուհետեւ մէկ-երկու ամիս երթալով պիտի աճին վերոյիշեալ թիւերը, քանի ձմեռ է։ Գարունը բացուելուն՝ հարկաւ չափով մը պիտի մեղմանայ դրութիւնը, գիւղական աշխատանքները եւ զանազան շինութիւններ հարիւր հազարաւոր աշխատաւորներ գործի պիտի կանչեն նորէն։ Այսպէս ըլլալով մէկտեղ, դժուար թէ զգալի կերպով բուժուի ընկերային այն ահռելի աղէտը, որ գործազրկութիւն կը կոչուի։ Վասն զի համաշխարհային տնտեսական տագնապը, որ մասնաւորապէս Գերմանիոյ մէջ արտակարգօրէն սուր կերպարանք առած է, երթալով աւելի կը ծաւալի, եւ յայտնի ալ չէ թէ ե՛րբ իր գագաթնակէտին պիտի հասնի։

Անցեալ տարի այս ժամանակ, գրեթէ երկու անգամէն պակաս անգործներ ունէր Գերմանիա — ինչպէս նաեւ Անգլիա — քան այսօր։ Պատճառն այն է որ մէկ տարի առաջ՝ տնտեսական տագնապը նոր սկսած էր։

Եւ սակայն, 1926-1928 թուականներուն անգամ, երբ Գերմանիոյ տնտեսականը համեմատաբար բարգաւաճ օրեր կ՚ապրէր, դարձեալ մէկուկէս-երկու միլիոն անգործներ կը հաշուէր։ Կը նշանակէ՝ աղէտին արմատները շա՛տ խորն են թաղուած։

Յետպատերազմեան Գերմանիան զրկուած է իր գաղութներէն, կիսով չափով նուազած են իր արտածումները Ռուսիա, շատ մը ուրիշ յաճախորդ երկիրներու գնողական կարողութիւնը եւս թուլցած է, յետոյ՝ հսկայական պարտքերու տակ է ինկած եւլն.։ Ահա՛ երեւոյթին գլխաւոր պատճառները։ Անգլիականն ալ ունի իր մասնակի պատճառները։

Այսպէս կամ այնպէս, ինչ պատճառներու ալ վերագրենք անգործութեան աղէտը, փաստը կը մնայ փաստ։ Դիւրին է խօսքով ըսել՝ հինգ միլիոն անգործներ, ըլլա՛յ մինչեւ իսկ 63 միլիոն հաշուող մեծ ազգի մը ծոցին մէջ։

Այսպիսի վիճակի մը մէջ ապրիլ կարելի է թերեւս քանի մը ամիս, բայց ոչ երբեք՝ աւելի երկար։ Ամբողջ Ֆրանսա այժմ 30-40,000 անգործներ ունի, եւ դարձեալ մտահոգ է եւ իրաւամբ։ Իսկ աստին՝ Պերլինի բանուորական թաղերէն շատերուն մէջ, թերեւս մէկ հատիկ փողոց առանձինն աւելի անգործներ կը հաշուէ։

Քաղաքական տագնապն եւս, որ խորհրդարանային վերջին ընտրութիւններէն ասդին տեւական դառնալ կը սպառնայ Գերմանիոյ համար, դարձեալ զգալի չափով մը արդիւնք է տնտեսական անել կացութեան։ Հասկնալի է ուրեմն, որ ոչ միայն այս երկրին ղեկավար եւ պատասխանատու վարիչները, այլ եւ շատեր անկէ դուրս՝ միջոցներ կը խորհին, գէթ չափով մը դարմանելու գործազրկութեան աղէտը։

Գերման կառավարութիւնը յատուկ յանձնախումբ մը նշանակած է, բաղկացած ծանօթ տնտեսագէտներէ եւ աշխատանքի ներկայացուցիչներէ, որ պաշտօն ունի ամէն կողմէ ուսումնասիրել խնդիրը եւ կառավարութեան պայքարի միջոցներ առաջարկել։ Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ եւս դրուած է խնդիրը։

Եւ սակայն, առանձին յոյսեր կապելու չէ այդ ամէնուն հետ։ Ջուր տեղը չէ ուրեմն որ Ամերիկայի մէջ եւս այժմ ձայներ կը լսուին, թէ պատերազմական պարտքերը առհասարակ եւ միահամուռ ձեւով մը ջնջելը՝ միակ արմատական միջոցն է համատարած աղէտին դէմ։

Ա.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏԶՐՈՒԿ

Երբ տզրուկ կը տեսնեմ, միտքս կ՚իյնան հարուստները։

Ժամանակին, երբ ես ալ ընկերվարական էի, կուշտ ու կուռ՝ միջազգայնական երգեր կը կանչէինք եւ հարուստները կը նմանցնէինք... տզրուկներու, որ կը ծծեն գիւղացիներուն արիւնը։

Եւ սակայն բուն տզրուկը օգտակար անասնիկ մըն է։ Երբ տզրուկը արիւն կը ծծէ, բժիշկի դեր կը կատարէ։ Ի՛նչ ցաւեր, ի՛նչ ախտեր կը բուժէ ան։ Եւ ժողովրդական բժշկութիւնը, ծանօթ ըլլալով տզրուկին օգտակարութեան, գործածած է երկար տարիներէ ի վեր։ Ատեն մը, պաշտօնական բժշկութեան մէջ եւս շատ յարգի դարձաւ տզրուկը։ Յետոյ մոռցուեցաւ։ Այսօր Անգլիա եւ Ամերիկա մեծ կարեւորութիւն կուտան տզրուկին։

Ճիշդ է թէ տզրուկին դերը կրնայ կատարել կոտոշն ալ։ Խնդիրը արիւն առնելն է։ Սակայն դուք չէք կրնար արիւն առնել ամէն տեղէ։ Եւ յետոյ Ամերիկացիները կը կարծեն թէ տզրուկի գործածութիւնը աւելի քիչ կը սոսկացնէ, բաղդատմամբ ածելիով մորթը կտրատելու, վրայէն կոտոշ զարնելու եղանակին։

Հիմա Ֆրանսական բժշկութիւնն ալ կ՚ընդունի տզրուկներու գործածութիւնը, եւ ամէն հիւանդապահ պարտաւոր է սորվիլ տզրուկ փակցնելու ձեւը։

*
* *

Տզրուկը 8-12 սանթիմեթր երկար որդ մըն է։ Մէկ ծայրը հաստ ու կլոր, միւս ծայրը բարակ ու նեղ։ Երբ կծկուի, ձիթապտուղի մը ձեւը կ՚առնէ։ Բազմաթիւ տեսակներ կան տզրուկի։ Բժշկութեան մէջ կը գործածուի այն տզրուկը, որ ձիթենիի գոյն ունի։ Հաստ ծայրովը կը խածնէ եւ կը կենայ, իսկ բարակ ծայրովը կը խածնէ եւ արիւն կը ծծէ։ Ուրեմն այս բարակ ծայրն է կարեւորը։ Այդ բերանը ձուաձեւ է, երեք ատամնաշար ունի, որոնք աղեղի պէս կոր են եւ բարակ ակռաներով զինուած։ Ահա այս ակռաներով, սղոցի պէս, նախ կը կտրէ մորթը, յետոյ շրթունքը այնպէս մը կը կծկէ, որ անոնց միջեւ կը կազմուի պարապութիւն մը, ուր կը հոսի արիւնը, ճիշդ կոտոշին եղանակով։ Բայց որպէսզի հոսող արիւնը չզոնդողի, չթանձրանայ եւ չկասի, բերնին մօտ գեղձ մը մասնաւոր նիւթ մը կը հոսեցնէ արեան մէջ, որ աւելի եւս հեղուկ կը դառնայ, եւ աւելի եւս դիւրին կը հոսի։ Պատճառն ալ այդ է անշուշտ, որ տզրուկին իյնալէն յետոյ արիւնը կը հոսի տակաւին։

Իւրաքանչիւր տզրուկ կը ծծէ 15 կրամ արիւն, սակայն իյնալէն յետոյ հոսած արեան քանակութիւնն ալ աւելցնելով, պէտք է ըսել թէ մէկ տզրուկը 100-150 կրամ, մինչեւ 200 կրամ արիւն կը հոսեցնէ երակներէն։

Ի՞նչպէս կը փակցնեն տզրուկը.— Պատրաստել ենթական, եւ աշխատիլ, որ չտեսնէ տզրուկը։ Մասնաւորաբար կիները շատ կը սոսկան տզրուկէն։ Տաք ջուրով եւ օճառով լուալ տեղը, եթէ մազոտ է՝ ածիլել, քիչ մը շփել՝ որ արիւնը հաւաքուի։ (Արգիլուած է տզրուկ փակցնել թարթիչներու, եւ այսպէս կախուած թոյլ մորթով տեղերու վրայ, ինչպէս նաեւ մեծ երակներու մօտ։ Նկատելով որ տզրուկին խածած տեղը սպի կը ձգէ, կիները չպիտի սիրեն տզրուկ փակցնել երեւցած մասերու վրայ)։ Մաքրուած տեղը լաւ մը չորցնելէ յետոյ, բարակ ու երկար սրուակի մը մէջ կը դնէք տզրուկը եւ կը շրջէք մորթին վրայ։ Տզրուկը ուշ կը փակչի, երբեմն կը յամառի եւ չի բռներ մորթը։ Այն ատեն կաթով կամ շաքարախառն ջուրով կը թրջէք մորթը, որպէսզի ախորժակը բացուի անպիտանին։ Ոմանք քացախ կամ գինի կը քսեն տզրուկին, որ կը կատղի եւ կը սկսի խածնել։ Այնուհետեւ հանգիստ կը ձգէք։ Մինչեւ որ ինքն իրեն իյնայ ձիթապտուղի պէս։ Երբեք չփրցնել, վտանգաւոր է։ Երբ կ՚ուզէք դադրեցնել ծծելը, այն ատեն քիչ մը աղի ջուր, մոխիր, ծխախոտ թափեցէք վրան, կամ մկրատով կտրեցէք միւս ծայրէն, անմիջապէս թող կուտայ։ Իր ծծած արիւնը մարսելու համար, պէտք է վեց ամիս։ Շատեր այդ պատճառով կ՚ուզեն փսխեցնել, որպէսզի նորէն գործածեն։ Եւ մոխիրի մէջ կը դնեն տզրուկը։ Սակայն գործածուած տզրուկ մը նորէն գործածելը յանձնարարելի չէ։

Ոմանք խնձորի մը միջուկը կը փորեն, տզրուկը մէջը կը դնեն եւ կը շրջեն մորթին վրայ։ Խնձորին նիւթը կը գրգռէ տզրուկը, որ շուտ կը փակչի։ Ուրիշներ պաղ ջուրով լեցուն բարակ սրուակի մը մէջ կը դնեն, այնպէս կը շրջեն մորթին վրայ։ Պաղ ջուրը եւս կը գրգռէ։ Ոմանք ալ 15 վայրկեան կը հանեն ջուրէն, պաղ ապակիի մը վրայ կը դնեն, յետոյ բթամատով եւ ցուցամատով կը բռնեն ու մորթին վրայ կը դնեն։ Այսպէս ալ շուտ կը խածնէ։

Տզրուկին իյնալէն յետոյ, եթէ կ՚ուզէք որ արիւնը տակաւին հոսի, տաք ջուրով լուացէք վէրքը կամ կտաւատի հունտով լափա մը դրէք։

Իսկ երբ կ՚ուզէք դադրեցնել, թէնթիւր տ՚իոտ քսեցէք, եւ առատ բամպակով փաթթեցէք։ Եթէ չի դադրիր արիւնը, վրան քիչ մը խաւ (աբեթ) դրէք կամ քոլլոտիոն քսեցէք։ 4-5 օրէն կը կազմուի սպին, եռանկիւնաձեւ վէրքը կը ձգէ ետեւ ճերմակ հետք մը։

Տզրուկի ընտրութիւն.— Ամէն գործածելի տզրուկ, պէտք է կոյս ըլլայ, այսինքն արիւն խմած չըլլայ։ Լաւ տզրուկ մը 2 կրամ կը կշռէ մօտաւորապէս, երբ կը սեղմէք՝ բերնէն արիւն չի կաթիր։ Երբ մորթին կը փակչի, վայրկեան մը յետոյ չի փրթիր։ Տզրուկները պահել խոշոր շիշերու մէջ, առատ ջուրով, զոր պէտք է փոխել ամէն օր կամ երկու օրը անգամ մը։ Ջուրին տակը աւազ ցանել։ Բերանը մաղմաղ լաթով մը փակել, որպէսզի չփախչին։ Երբ պիտի գործածէք, պահ մը հանեցէք ջուրէն եւ հանգիստ ձգեցէք։

Ե՞րբ կը գործածուի.— Երբ ուղեղին մէջ արիւն խռնուած է (աչքի, ճակատի սարսափելի ցաւեր), այն ատեն տզրուկ մը փակցուցէք ականջաթօռին (ականջին ետեւի ոսկորին) վրայ։ Տզրուկին գործածութիւնը մեծ օգուտներ ունի երակներու բորբոքումի (phlébite) պարագային, որովհետեւ տզրուկին գործածութենէն յետոյ արիւնը երկար ատեն բնականէն աւելի հեղուկ վիճակ մը կը ստանայ։ Տզրուկի գործածութիւնը կը յանձնարարուի նաեւ պնդերակութեան, թոքերու եւ երիկամներու արիւնախռնումին, սրտի վերնափառին (?) բորբոքումին, (péricardite), մէջքի ջղացաւերուն, ականջի եւ աչքերու բորբոքումին, շնչահեղձութեան, լեարդի արիւնախռնումի պարագային։

Ե՞րբ պէտք չէ գործածել.— Երբ ենթական ծեր է, շատ քիչ արիւն ունի, հիւանդութենէ նոր ելած եւ տկարացած է, արիւն կորսնցուցած է, լեարդը լաւ չի գործեր, արիւնը շատ հեղուկ է եւ դիւրահոս՝ այնպէս որ կարելի չէ կասեցնել։

Տզրուկի գործածութեան առաւելութիւնները.— Երբ կարելի չէ կոտոշ զարնել ամէն տեղ, տզրուկը կը փակի ուր որ ուզէք։ Եւ աւելի առատ արիւն կը քաշէ։ Յետոյ բորբոքած մորթին վրայ կարելի չէ կոտոշ զարնել, մինչդեռ տզրուկը երբեք վտանգ չի ներկայացներ, ոչ ալ ցաւ կը պատճառէ։

Դժբախտաբար ամէն պահանջուած ատեն չի գործածուիր։ Տզրուկին փակիլը եւ ծծելը երկար տեւելուն պատճառաւ, երբ պէտք է արիւն առնել արագ եւ շուտ, այն ատեն կոտոշ զարնել։

Ի՞նչ անպատեհութիւն ունի.— Եթէ տզրուկը կոյս եւ մաքուր չէ, կրնայ հիւանդութիւնով մը վարակել ենթական։ Ոմանք կ՚ըսեն թէ տզրուկը իրեն յատուկ մանրէներ ունի, զորս ջուրէն կ՚առնէ եւ կը փոխանցէ մարդուն. ասոնք կարեւորութիւն չունին, քանի որ լաւ բուծանուած տզրուկը զերծ է այդ անպատեհութիւններէն։ Միակ անպատեհութիւնը այն է, որ արեան որակական արժէքը կը փոխէ, բան մը որ կը տեւէ երկար ատեն։ Կարեւորը, ուրեմն, հոգածութիւնն է տզրուկներու մասին։ Ռուսիա եւ Թուրքիա տզրուկ կ՚արտածեն մեծքանակութեամբ։ Ֆրանսայի մէջ եւս (հարաւը) աւազաններ կան, ուր տզրուկ կը բուծանեն։ Տզրուկները կը յարձակին ձուկի, գորտի, ձիերու վրայ եւ կը խմեն անոնց արիւնը։ Այսպէս կը սնուցանեն տզրուկները Ֆրանսայի մէջ։ Թուրքիոյ մէջ տզրուկը կը ժողվեն լիճ մտնելով, երբ տզրուկը կը փակի սրունքներուն։ Այս եղանակը գէշ է։ Ֆրանսայի մէջ աւելի յարմար ձեւեր կան տզրուկ հաւաքելու։

Տզրուկի մասին մեր այս ասուլիսին մէջ, չեմ ուզեր մոռնալ կարեւոր դաս մըն ալ։

Ըսեր էի թէ բազմաթիւ տեսակներ կան տզրուկի։

Այսպէս տզրուկներ ալ կան, որ կ՚ապրին խոնաւ անտառներու մէջ։ Երբ ճամբորդներ կ՚անցնին անտառէն, կը նետուին անոնց վրայ։ Պէտք է անոնց մօտեցնել վառած լուցկի մը, անմիջապէս կը թափին։ Կարգ մը լիճերու մէջ ալ կ՚ապրին մանր տզրուկներ, ու երբ մարդիկ կամ անասունները ջուր կը խմեն, կ՚երթան կը փակչին կոկորդին։ Յաճախ պատահած են այնպիսի հիւանդներ, որոնք չեն գիտեր թէ տզրուկ կլլած են, ատոր համար շարունակ արիւն կը թքնեն, հետզհետէ կը գունատին, արիւնը կը նուազի, ձայնը կը մարի, կը հազան, ամէնքը կը կարծեն թէ հիւծախտէ (վէրէմ) բռնուած են։ Յաճախ շնչահեղձութեան նոպաներ կ՚ունենան։ Երբ տզրուկները թափին, հիւանդը կ՚աղէկնայ։ Ի՞նչպէս թափել։

Աղի ջուր խմցուցէք, աղի լուծողականներ տուէք։

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ն. Բ. (Վալանս).— ճճիին համար դեղագիր մը կը ղրկեմ թղթատարով։

Մ. Ն. (Փարիզ).— Գնեցէք Agomensine Ciba միջին տուփը, որ կը պարունակէ 40 նշխար։ Գործածել ամիսը միայն 10 օր, օրը 3 հատ։ Այդ երեւոյթը շատերուն կը պատահի, հոգ ընելու բան չկայ։

Շ. Ա.

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութեան մը համաձայն իւրաքանչիւր օր օտարական մը կը դատապարտուի Փարիզի դատարաններուն առջեւ։ Դեկտեմբերին դատապարտուած են 347 օտարական, ուրեմն օրական աւելի քան 10 հոգի։

Այդ դատապարտուածներուն մէջ կան 93 Իտալացի, 49 Լեհ, 37 Ռուս, 33 Սպանիացի, 8 Գերմանացի, 3 Անգլիացի, 2 Լեթոնիացի, 1 Չինացի։

ԵՂԻՇԷ ԵՒ ՍԱՍԱՆԵԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Հ. Ն. Ակինեան Վարդան
պատմութեան խմբագրութ
թուականը եօթներորդ դար
խագրելու համար, ի միջի
լոց, կը յենու հետեւեալ փ
տին վրայ։

Եղիշէ ծանօթ է Սասան
հարստութեան անկման, որ
ներորդ դարուն տեղի ուն
Հետեւաբար եօթներորդ դ
հեղինակ մըն է։

Եւտան, («Յառաջ», 1-2
հեգնելէ վերջ «բանասիրո
նը» եւ Հ. Ն. Ակինեանը կա
ցածին իսկական իմաստը
կընալու անկարող ներկա
նելէ վերջ, վերոյիշեալ փ
շատ ալ արհամարհելի չէ
եւ պատմական ուրիշ փա
րով կ՚ուզէ չէզոքացնել
Ահաւասիկ թէ ինչ կը գրէ
Ակինեան՝ Եղիշէի ժաման
կից (այսինքն՝ հինգերորդ
րու հեղինակ) ըլլալուն հ
ի՞նչ փաստեր կը պահանջէ
քիմենեանց յաջորդ Սասա
Տունին անկումը արդէն
Ե.րդ դարէն չի՞ սկսիր
հարկ կայ Է.ին, երբ
Արաբին ուժին առջեւ սաս
նելու վրայ էր Սասանեան

Այս տողերը առնուազն
նշանակեն թէ Սասանեան
անկումը սկսած էր Ե.րդ դ
եւ Եղիշէ, որ ժամանակակի
հասկցած էր թէ Սաս
Տան անկումը սկսած էր։
ները սկսած էին արդէն
նալ Սասանեանց, եւ Եղ
կէ հետեւցուցած էր թէ
կական կայսրութեան օր
հասած է։

Եւտան կը հաճի՞ արդեօք
ղակի պատասխանել հետ
հարցումներուն.—

Ա. Ենթադրելով որ Սա
եան Տան անկումը սկսած
Ե.րդ դարուն, կարելի՞ էր
ժամանակակիցի մը այդ ան
սկզբնաւորութիւնը հասկնա
եթէ կարելի էր, Եղիշէ ո
մտաւորական այն պատրա
թիւնը որ անհրաժեշտ է
մանակակիցի մը պետութ
մը անկման առաջին ախտա
ները ճանչնալու համար։

Եթէ այս հարցումներու
պատասխանները հաստատա
են, ի՞նչ փաստեր ունի։

Բ. Եւտան ուսուցիչ է եւ
գէտ, եւ գիտէ անշուշտ որ
չէ գործածել ոեւէ բառ որ
ծումը իր ամենաճիշդ ձեւով
տայայտելու չի ծառայեր։

Արդ, ի՞նչ է նպատակը
մենեանց յաջորդ բառերու
սանեան Տունէն առաջ։
աւելի Սասանեան Տունէ
որոնցմէ մէկը յաջորդած
մենեանց, իսկ միւսները
րիշներու։ Թէ Եւտան ցոյց
կ՚ուզէ թէ լաւատեղեա՞կ է
սից պատմութեան։ Բայց
աւանդութեանց եւ ան
պատմական ճշմարտութ
պահպանման կուսակից է։
չեւ հիմա Սասանեանք
կը նկատուէին Պարթեւնե
որոնք, իրենց կարգին, Սել
եանց կարճատեւ տիրապ
թենէն վերջ, յաջորդ կը ն
ուէին Աքեմենեանց։ Եւտան
հիման վրայ եւ յանուն ո
աւանդութեան Պարթեւները
տաքսէ Պարսից պատմութ

Գ.— Եւ մանաւանդ, ո՞ր
բաքներն են որ հինգերորդ
րուն սպառնացած են Պարս
տանի եւ որոնց առջեւ սա
լու վրայ եղած է Սասան
տունը,

Հ. ՊԷՐՊԷՐ

ՋԱՐՕ ԱՂԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆ

Ջարօ աղան ալ, 156 տար
այս Քիւրտը, սկսած է գր
յիշատակները։ Այժմ կը գ
Նիւ-Եորք, ուր, իր կնոջ
գատին պատասխանելով,
— 1000 դրշ. ծգեցի կնոջ
մեկնեցայ քովէն։ Այդ
կը բաւէ իրեն, ապրելու
2 տարի։ Հիմա ես ալ
աղբիւր չունիմ, միայն յիշ
ներս են, որ սկսած եմ գրե
տեղ կը խօսիմ նաեւ Նափո
մասին, երբ պաշարեց Սէն
տ՚Աքրը (Աքքա)։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԵՐԿԻՐՔԻ ՓՈՍԻՆ ՄԷՋ

ՍԱԼՄԱՍՏ, Յունուար (Սեփ. Թղթ.). — Խեղճացած է այս փոքր...

Աչալուր գաղթնի մը նման, ...կունքէ բռնուած կը տագնապինք... մենք, իր երախին մէջ ...միամտօրէն կ'ամրացնենք մեր ...ցիցերը: Ընտանի ենք ...չարձեր մոլեգին գնցումներուն ...ձեւ կը պարենք միասին:

Անցած են աշաբեկումի ու ...ուգի առաջին օրերը: Վարժուած ...ենք ժպտիլ շարժի վայրագ ուժին ու իր կատաղի օրօրներուն: ...երկայ կարիքներու մէջ, կ'ա...ենք վաղուան մտահոգութեամբ, ...այց կը յուսանք տակաւին...:

Անցնող տարին Սալմաստին ...ալ առատօրէն եւ զարհուրելի եւ մահ, եւ տնտեսական ...նախընթաց կորուստներ: Վայ...ց ու կատաղի երկրաշարժը կը ...բունակէ ձերթ ուժգին եւ ձերթ ...ող: Սուգի ու աւերի այս օրե...ուն մէջ, ժողովուրդը արտակարգ ...ւ հրապուրիչ յամառութեամբ ...րն է որ երբեւան կուգայ, տա...գնանքով վերստանալու, համեմատաբար բնականոն կեանք մը, ...շնջլերուած պետութեան օգ...ուեթիւններէն, ու արտասահմանի ...հայութեան ջերմ գուրգուրան...քէն:

Օ՛ր օրին նոր յատակագծեր ...կօսեն դաշտերը: Նախկին Ցիլ...ան քաղաքի փոխարէն, նոր յատակագծով կիսաշէն քաղաք մը ...Սաւերեւայ, Թագաժառանգին ա...նունով Շահփուր: Լայն փողոցներ ...երբեր կը խաչաձեւեն. ու ա...ոգայսերուն քաղաքիմըղապարու...թիւնը կ'ունենայ դիտողը: Պետական ու քաղաքային շէնքեր, եւ...է պական ոճով արդէն պատրաստ ...քաղաքային այգին, — ծիշդ ...երոնը — օր օրի կը կանոնա...որուի: Պատրաստ է նաեւ քաղա...յին հիւանդանոցը: Կառավարութիւնը միջոց չի խնայեր, ար...ւական ոճով, գեղեցիկ քաղաքի ...նմանցնելու գայն: Զրեոը որ ...յս տարի բարեբախտաբար խիստ ...է, մասամբ դանդաղեցուցած է ...ինարարական աշխատանքները, ...տեխնիկական ...թեամբ լուսաւորե...ու պատրաստութիւններ կը տես...նուին: Բազմաթիւ խանութներ ու ...ներ արդէն գործառնութեան ...մէջ են, եւ մնացածները գարնան ...պատրաստ կ'ըլլան:

Բոլոր գիւղերն ալ նոյնպէս ...որ յատակագծով շինուած են, ...նախկին աւերակներէն դուրս: Հափթվան հայաբնակ եւ կեդրոնական գիւղի յատակագիծները ...ծուած ու տեղերը իւրաքանչիւր ...ընտանիքի համար նշանակուած ...են բայց այս ձմեռ իւրաքանչիւր այգիի մը անկիւն իր ժամանակաւոր փայտաշէն տնակը ...ինած, կերպ մը պատսպարուած ...մինչեւ գարուն, նոր գիւղի շինութիւնը սկսելու համար: Մտահոգութիւններու ամենէն խոշորը ...տերուն համար — թէ ինչո՞վ ...պիտի շինեն իրենց պատկանելիք ...հողամասին վրայ: Անգործութիւն, կորուստ, աւերը ծայր ...առած են տնտեսական ու նիւթական դաւանութիւններու, ու ծանր ...պայմաններու:

Այս բոլորին հետ մէկտեղ ...Սալմաստի հայութեան հանրական կեանքին մէջ, մանաւանդ ...ւէս երկրաշարժէն ի վեր, տեղի ...ունեցած երեւոյթները ո՛չ միայն ...ուղղակերական ու օրինակելի են, ...այլ կը կազմեն փաստեր հզօր ...ոգի մը ոգին յատկանշող, փաստեր քաջութեան, տոկունութեան, չարքաշութեան ու մշակոյթի սիրոյ:

Անշուշտ երախտիքի զգացումէ տարբեր մտածում չունինք այն բոլոր կազմակերպութիւններուն ու անհատներու հանդէպ՝ որոնք այս կամ այն կերպ մեր ծով կարիքներու պաշտօն իրենց մարդկային պարտականութենէն մղուած, օգնութեան հասան: Պարսից կառավարութիւնը, եթէ նախորդներու կրաւորական կամ անփոյթ վերաբերմունքը չունեցաւ, այլ ամբողջ երկիրն ու պետական շրջանակները շարժման մէջ դրաւ, օգնութեան կարելի միջոցներ ընծայելով բոլորին անխտիր:

Արագ բժշկական սպասարկութիւն, նպարեղէնի բաշխում, վերաշինութեան նպաստ, եւ մանաւանդ հոգածու ուշադրութիւն:

Իւրաքանչիւր ընտանիք միջին հաշուով 20-30 տոլար դրամական նպաստ ստացաւ, վերաշինութեան համար: Հայ, քիւրտ, Ասորի, Պարսիկ օգտուեցան անխտիր: Բացառութիւն կազմեցին Հափթվան բնակող 40-45 ընտանիքներ, որոնք զրկուեցան ոչ թէ կառավարութեան մասնաւոր մէկ կարգադրութեան համաձայն, այլ քանի մը համագիւղացի ջոջերու շնորհիւ...:

ՀԵԿՏՈՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Քանի մը օր առաջ Հիւս. Ամերիկայի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան Գ. Պատգամաւորական ժողովին շրջաբերականը ձեռքս անցաւ:

Իբրեւ սրտցաւ Հաճընցի մը, պարտք կը զգամ հրապարակ գալ ու յայտնել քանի մը դիտողութիւններուս հետ, ընդհանուր Հաճընցիներու իսկական տրամադրութիւնները:

Ա. — Հաճընի Հայրենակցական Միութեան Նիւ-Եորքի Գ. Պատգամաւորական ժողովը Հաճընցիներու օրինաւոր ներկայացուցչութիւնը չի կրնար ըլլալ. թէ ինչո՞ւ, իրենք լաւ գիտեն, քանի ընդհ. Հաճընցիներու մեծամասնութեանց ձայնովը, փափաքովը, պահանջովը չէ որ տեղի ունեցաւ:

Բ. — Հոն կը յիշատակուին զանազան անուններ, ինչպէս Մարսէյլի, Փարիզի, Լիոնի եւն. մասնաճիւղերը, որոնք լուծուած են: Եթէ իրականին մէջ կայ, այն ալ կնիքի գոյութիւնն է որ այդ Միութեանց լուծուելէն վերջ ալ կը մնայ ու կը մնայ:

Գ. — «Հաճըն» ամսաթերթը որ կը հրատարակուի Մարսէյլի մէջ, պարզապէս շահագործման աղբիւր մըն է, եւ զայն հրատարակողները ոչ-Հաճընցիներ ըլլալով այդ ուղղութեամբ եղած ծախսերն ալ բոլորովին աւելորդ են:

Այսերծքկէտերը չեն սակայն, որ տուն կուտան իմ այս հրապարակային գառն արտայայտութեան, այլ այն որոշումը որ անգամ մը ալ կը թաղէ հերոս ու նահատակ Հաճընը: Պարզ խօսինք, պատգամաւորական ժողովը որոշեր է կառուցանելիք Նուպարաշէնի մէջ Հաճըն անունով թաղամաս մը եւ կամ փողոց մը ունենալ:

Արդ, այս որոշման համար առա՞ծ է բոլոր Հաճընցիներուն հաւանութիւնը:

Հաճընցիներուն ուխտը ու երդումն է. «Նոր Հաճընը» լրիւ ունենալ անպատճառ. այս ուխտը կատարեցինք մենք վերապրողներս, երբ Հաճընի իննամսեայ կատաղի հերոսական դիմադրութենէն Ցաւրոսի բարձունքներուն վրայ, անոր մեր քաջարի հերոսներուն վրայ փլիլը տեսանք:

Ամերիկաբնակ Հաճընցի հայրենակիցնե՛ր մենք այս ուխտին կառչած կը մնանք Միջերկրականի Ֆրանսայի, Ցունաստանի, Սուրիոյ մէջ եւ Միջագետքեանպատներու խորքերը եւ դուք երբեք հեռաքրքրուիլ չուզեցի՛ք: Մէկ խնդրա՛նք ունինք ձեզմէ. ձեր կանանչ տոլարները ձեզի. մի՛ դպչիք մեր եռագին, մենք հակառակ ամէն բանի կը հաւատանք որ պիտի յարութիւն առնէ Հաճըն՛ը իր մոխիրներէն:

Մինչեւ այդ ցանկալի ժամը հրաժարեցէք Նուպարաշէնի մէջ մեր դրամով շինուելիք փողոցէն. (Արդեօ՞ք Հաճընը այնքան պզտիկ է որ այդ շինուելիք քաղաքի փողոցներուն մէկուն անունը մեր անունով կը մկրտեն:

ԱՆՉՈՐԴԻ

ՄԵՆՔ ԵՒՍ

Հայր. Միութիւններէն շատեր երբ կը սկսին կազմալուծուիլ եւ կամ կը թուլցնեն իրենց գործունէութիւնը, հրապարակ կը նետուին նորեր:

Տարի մը առաջ այս սիւնակներուն մէջ «Իսկ մե՛նք» խորագրին տակ շեշտեր էի հայրենակցական միութեան մը անհրաժեշտութիւնը, նկատելով Փարիզի մէջ բնակութիւն հաստատած հայրենակիցներու թիւը:

Այսօր արդէն գրուած է Սեբաստիոյ Շէփնի Հայրենակցական Երկսեռ Միութեան հիմը: Անցեալ Նոյ. Iին, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ տեղի ունեցած երկար խորհրդակցութիւններէ ետք, կազմուեցաւ Միութիւնը: Գործունէութիւնը չպիտի սահմանափակուի անկարող հայրենակիցներու օժանդակութեամբ, այլեւ պիտի ձգտի օգնել նոր սերունդի կրթական, բարոյական եւ ֆիզիքական յառաջդիմութեան:

Միութիւնը պիտի ջանայ խոստմնալից պատանիներ ուղարկել Համազգային Ճեմարանի նման բարձր վարժարաններ: Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայրենակիցներուն, որ եռանդով աջակցին Միութեան:

Խորհրդակցական ժողովը ընտրեց առժամեայ յանձնախումբ մը հետեւեալներէ. Պ. Ցովսէփ Էլիպէօյիւքեան՝ ատենապետ, Պ. Հ. Սինանեան՝ ատենադպիր, Պ. Ս. Արթինեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Պ.Պ. Առաքել Մկրտիչեան, Միսաք Մանուկեան, Գաբրիէլ Տէր Վահանեան: Յանձնախումբի պարտականութիւնն է պատրաստել կանոնագիր-ծրագիր մը եւ վարել գործերը մինչեւ վարչութեան ընտրութիւնը:

Ցովսէփ Էլիպէօյիւքեան

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Կ'իմանամ թէ Իսի լէ Մուլինօ բնակող կարգ մը Կէյվէցիներ, Հայրենակցական Միութեան մը հիմը դնելու ձեռնարկեր են: Իբրեւ հայրենակից (Կէյվէ-Գուրտպէլէնցի) պարտք կը զգամ իմ խոնարհ կարծիքս յայտնել այս մասին:

Գովելի է ձեռնարկը եւ քաջալերանքի արժանի, սակայն կան կարգ մը պարագաներ, որոնք եթէ այժմէն լուրջ խորհրդածութեան առարկայ չդառնան, ապագային կրնան կարեւոր խոչընդոտներ ստեղծել, կազմալուծելով Միութիւնը:

Անհրաժեշտ է հասարակութիւնը կատարուած իրականութեան առջեւ դնելէ առաջ, մեր ուժերը հակակշռի ենթարկել ու ըստ այնմ հրապարակ գալ: Զարժեր լոկ անունով Հայրենակցական Միութիւն մը ունենալ առանց կարեւոր գործ մը կարենալ կատարելու: Եթէ հայրենակիցներուս մէջ ձգտում կայ անպայման Հայրենակցական Միութիւն մը ունենալու, ի՛նչ ձեւով ալ որ ըլլայ, ըսելիք չունիմ:

Իսկ եթէ նպատակ ունին հանրութեան օգտին ծառայել, խնդիրը կը փոխուի: Որովհետեւ քանակով եւ որակով մեծ արժէք չենք ներկայացներ մենք, Փարիզի մէջ թէ այլուր:

Ինչ պէտք է ընել ուրեմն:

Իմ կարծիքով, փոխանակ գոյութիւն ունեցող հայրենակցականներուն վրայ նորեր եւս աւելցնելու. լաւագոյն միջոցն է համագործակցութեան եզր մը գտնել մեզ ամենամօտիկ Միութեան Ատա-փազարի Հայրենակցականին հետ:

Այս է միակ ելքը, եթէ երկու կողմի վարիչները կը գիտակցին թէ ինչ բարիքներ կրնայ ծընիլ համագործակցութենէն. պէտք է նախապէս մտքերը այս ուղղութեամբ պատրաստել, յետագային դժուարութեանց չբախելու համար:

«Համագործակցութիւն», ահա այս պէտք է ըլլայ մեր նշանաբանը:

Օննիկ Հ. Կարապետեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստան»էն քաղելով, կուտանք փունջ մը խօսքեր, զորս հայ գիւղացին կ'ըսէ կոմունիստին, կոմունիստը հայ գիւղացիին, խօսքեր, որոնք հազար պատմութիւն կ'արժեն, խօսքեր, որ ռամկավար յօդուածները ջուրին կուտան:

Հին-Գորիս գիւղէն կոմունիստ Սամսոն Գրիգորեան կ'ըսէ. «Այսօր մեր կուսակցութիւնը վերացնում է կուլակութիւնը, որպէս դասակարգ, վաղն էլ ձեզ՝ միջակներիդ կը վերացնի, որովհետեւ դուք եւս հարազատ չէք, միջակները տատանւող են ու հակայեղափոխական»:

Երբ Գրիգորեանի կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ միջակ գիւղացիները կ'ընդունուին հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ, կոմունիստը կը պատասխանէ. «Հիմա ընդունում են, որովհետեւ կոլտնտեսութիւնը դեռ թոյլ է, որ ուժեղացաւ՝ ձեր բոլոր ունեցածը կը վերցնեն ու կը տանին էնգուստրացման համար»:

Սամսոն Մաշուրեան գիւղացիներուն կ'ըսէ. «Ես որ կոմունիստ չլինէի, հօ յիմար չէի, որ գիւղատնտեսութիւն մտնէի, մենք մտանք գլուխներս ուղուե՞ց, որ դուք էլ էք մտնում»:

Երբ «Խորհրդ. Հայաստան» կը հրաւիրէ գիւղացիներուն ցանել, անընդհատ ցանել, երբեք նկատի չունի թէ հող կա՞յ:

Մասնագէտ Մաղաքեան կը պոռայ. «Մենք ճաքենք էլ, չենք կարող ցանել էդքան հող չունենք»:

Կ'ԱՂԱՂԱԿԵՆ

Մեր բոլշեւիկները բարձր բերնով կ'աղաղակեն թէ Հայաստանի մէջ ուսումը պարտադիր է, ամէն պատանի գրել կարդալ կը սորվի:

Եւ մեր գիւղացիները տխրութեամբ կ'աղաղակեն թէ դպրոց չկայ, ուսուցիչ չկայ, գիրք չկայ, չկայ ու չկայ:

«Խորհ. Հայաստան»ն է, որ կը գրէ այսպէս(20 յունուար) —

Աշտարակի շրջանին Բիւրական եւ Փարպի գիւղերուն դպրոցներուն մէջ ոչ մէկ աշակերտ գիրք ունի կամ տետրակ:

Դղրի եւ Օրգով գիւղերուն մէջ դպրոց չկայ, որովհետեւ բոլոր շէնքերը բնակարանի վերածուած են:

Ոչ մէկ գիւղի մէջ օգտագործուած են դպրոցներու շինութեան համար զանձուած դրամները: Օրգով գիւղին խորհուրդի նախագահը դպրոցի համար հաւաքուած դրամը ծախսած է «խորհրդային» գործերու:

Եւ դպրոցներ կան, որ չեն կրնար շարունակել դասերը, որովհետեւ ոչ լամբ կայ, ոչ ալ քարիւղ:

Միւս կողմէ ոչ ոք կը հոգայ ուսուցիչներուն ապրուստը:

Եւ ի վերջոյ «Խորհրդ. Հայաստան կը թելադրէ դուրս նետել ունեւոր գիւղացիներուն զաւակները եւ միայն աղքատները ընդունիլ վարժարան: Առէք ձեզի պարտադիր ուսում:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՌՕԱՆ (Սեփ. Թղթ.). — Ռօան քաղաքին մէջ դեռ անգործութիւն չկայ, բայց մեր հայրենակիցները քաղաքէն դուրս Մաթէյ՝ Սիթէ ժ՚ըլէթին մէջ կ'աշխատին:

Երեք ամիսէ ի վեր կիներուն հարիւրին 8ը գործէ հանեցին, իսկ այրերուն ալ աշխատանքը շաբաթը չորս օրուան իջեցուցին: Շատ խղճալի է, որովհետեւ կան ընտանիքներ որոնք բռնաւորուած են 3-4 փոքրիկներով եւ մանաւանդ ինչպէս քանի մը անգամ յիշած եմ, մեր գաղութը կազմուած է գրեթէ նորեկներէ, Պուլկարիայէն եկած:

Զղջացողներ անպակաս են. — «Ա՜խ, երանի թէ, չգայինք... այնտեղի վեց ամսուան աշխատանքը կրնար ապրեցնել մէկ տարի... իսկ ազգային տեսակէտով մեր կորուստը շատ մեծ է»:

Իսկապէս այս հայրենակիցները երբ որ հոս եկան, կարծեցինք թէ ուղղակի Հայաստանէն կուգան, Երուանդ Ճիրոխեանի տղան 5 6 տարեկան հանդէսի մը պահուն բեմ հանեցինք եւ համարձակօրէն արտասանեց քանի մը կտորներ եւ դեռ կը յիշեմ հետեւեալ բառերը. «Հայ եմ ես, Հայ եմ ես, սարսափեցէք իմ դէմքէս...» եւլն: Իսկ նոյն տղան վերջերս կմկմալով հազիւ կրցաւ արտասանել պզտիկ կտոր մը...

Մեր գաղութը կը բաղկանայ 60—70 ընտանիքէ, ասոնց մէջէն միայն 6—7 հոգի սեփական տուն ունին: Ունինք նաեւ 3 նպարավաճառ, 2 սրճարան, 2 ճաշարան, առեւտրական ասպարէզն ալ չափազանց կայուն է, գաղութը համերաշխ է:

*** Իբրեւ կազմակերպութիւն ունինք Ազգ. Միութիւն մը, կարմիր խաչ մը, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը: Այս վերջինը իր կանոնաւոր ժողովները կը գումարէ, եւ գաղութին հոգեբով կը զբաղի, մանաւորապէս դպրոցի գործին մէջ ոչ մէկ ընկեր անմասն մնաց, նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս: Սրտցաւ չէզոքներ ալ գիտակցաբար օգնեցին դպրոցի շինութեան սկսելուն: Մէկ կողմէ գաղութին նուազումը գործազրկութիւնը միւս կողմէն եւ Բարեգործականի Փարիզի Հոգաբարձութեան եւ անհատներու մերժողական պատասխանէն յետոյ շինութիւնը մնաց կիսատ:

Ազգ. Միութիւնը վերջերս երկու ժողով գումարեց եւ համոզուեց թէ դպրոցին ապրանք հայթայթողները դրամ կը պահանջեն: Այդ երկու ժողովները դժբախտաբար չկրցան ճար մը գտնել. Վարչութիւնը այս անել վիճակէն ազատելու համար:

Վերջ ի վերջոյ տղերս ստորագրողը, փրկելու համար գաղութին եւ իր պատիւը (որովհետեւ այդ ապրանքները զրկուած էին իր երաշխաւորութեամբ) առանձինց մանկապարտէզին հողը՝ շինութիւնը լրացնելէ յետոյ, պիտի յանձնէ գաղութին, իբրեւ վարձք հաշուելով Ազգ. Միութեան ծախսած 4000 ֆրանքը: (Շէնքը կը լրանայ 20-22,000ով):

Մենք ալ խոնարհաբար կը թելադրենք — կարեցէք ձեր յոյսերը Փարիզէն, Բարեգործականէն, Փարիզի եկեղեցիէն եւ կարգ մը Միութիւններէն, եւ գործ ստեղծեցէք ձեր համեստ միջոցներով: Ամէն տեղ ալ կան սրտցաւ հայրենակիցներ, կը բաւէ որ կամք ունենան:

Յուսալով թէ մեր այս ընթացքը բարի օրինակ պիտի դառնայ, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ «Յառաջ»ի որ միշտ լայն կը բանայ իր էջերը, մեզի ազատութիւն տալով արտայայտուելու:

Մեսրոպ Թորոսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՌՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԱՂԱԿ ՄԸ

Խմբ. — Կը հրատարակենք իբրեւ մեր օրերու յատուկ երեւոյթ մը: Եւ գիտենք որ միակը չէ այս պարագան:

Հայ ծնիլը դժբախտութիւն, իսկ Հայ ապրելու յամառիլն ալ՝ հերոսութիւն է եղեր:

Մարդ մը որ իր բնավայրին մէջ բարեկեցիկ, ազգային բոլոր կարօտութեանց իր քսակը լայն բացած, իր ժամանակը անհաշիւ զոհած, եւ այդ իսկ պատճառով Թուրքին զայրոյթը իր վրայ հրաւիրած էր, իր եւ իրեններուն կեանքը ազատելու համար իր բոլոր ունեցածը լքած ու Եւրոպա ապաստանած է: Ինը տարիներ շարունակ ինք իր բիւզովը տապկուելէ յետոյ, այսօր կը գտնուի, տիրող տագնապին հետեւանքով, առժամեայ նեղութեան մէջ: Ունի ապրուստի միջոց մը, սակայն իր այդ միջոցը չկորսնցնելու համար կը կարօտի քանի մը հազար ֆր.ի:

Երբ այս մարդը կը դիմէ բոլոր իր ծանօթ շրջանակին, նաեւ ազգային մարմիններու իր պէտք ունեցած գումարը իբր ՓՈԽ խնդրելու, պարզելով իր վիճակը, բոլորը գիտակցելով հանդերձ թէ փոխ խնդրուած գումարին չգոյութեան հետեւանքով այդ հայրենակցին 50—60 հազար ֆրանքի դրամագլուխը ստոյգ վտանգի ենթակայ է, կը զլանան անոր իրենց ձեռնտուութիւնը: «Վախ, վախ, կը ցաւինք... իրաւունք ունիք... արդարեւ ցաւալի է... բայցչենք կրնար բան մը ընել... եւն.»: Երեւակայեցէք այդ մարդուն հոգեկան վիճակը: Շատ բնական չէ՞ որ փլուզում մը տեղի ունենայ իր հոգւոյն մէջ, եւ այլեւս կը կորսնցնէ իր հաւատքը հանդէպ իր ցեղին: Քանի որ բացայայտ կ'երեւի կեղծիքը «բարենպատակ» հաստատութեանց նպատակին, եւ բարեհամբաւ անհատներու ղեկավարութեանց մէջ:

Բարեգործութիւնը, որբեր պատսպարել, հիւանդներ դարմանել թշուառացածներու ուտելիք տալ չէ միայն: Լաւ ըմբռնուած բարեգործութիւնը որբեր հիւանդներ երեւան գալու, թշուառներ բազմացնելու արգելք ըլլալուն մէջ կը կայանայ: Այդ կը պահանջէ ազգային շահը, այդ կը պահանջէ նաեւ այդ ազգը բաղկացնող անհատներու շահը:

Հրեայ ժողովուրդին իրերօգնութեան արդիւնքն է այսօր աշխարհի բոլոր մարզերուն մէջ «Իսրայէլի տիրապետութիւնը»: Հայր ատելի եսասիրութեամբ մը ինքն իր մէջ սահմանափակուած կ'ապրի եւ անկարեկիր հանդէպ իր ցեղին տկարներուն՝ կը թողու որ իրնան անոնք մէկիկ մէկիկ, առանց խորհելու թէ ինքն ալ օր մը իր կարգին պէտք է իյնայ անպայման, իր շուրջը դատարկացած, իր ճիւղերը կոտրտած, տերեւաթափ եղած...

Յուսախաբ Հայ մը.
Փարիզ 6 Փետր.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը՝ կը հրաւիրուիրուին ընկերներն ու համակիրները՝

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիկոսիա, Մել. հատ.— 2 անգլ.։
Մոնթէվիտէօ, Ն. Ա.— 20 տոլ.։
կաներ, Գ. Գ.— 117 ֆր. Ղրկեցինք՝
Քլամառ, Մ. Ա.— 70։
Փարիզ, Ա. Ա.— 35։
Մարսէյլ, գործ.— 1171՝

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր՝ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր՝ Դարմ. ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով՝ Կընդունինք ասիւրանս սօսիալի հիւանդն.։ Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8՝ Կիր. 9-12՝ Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12՝*

EMPIRE Մետրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

Կ'ուզուին ժէռսէյի շատ լաւ եւ վարժ գործաւորուհիներ։ դիմել՝ Alexanianի, 66 Bld. du Port Royal, Paris (5e).

«ՍԻՎՐԱՆԻ Հայ Կրթական Միութեան» Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է — 3 ամսուան ընթացքին — հայրենակիցներէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Վարչութեան անդամ Պ. Գ. Զուլճեանի միջոցաւ.

Պ. Պ. Պաղճեան եւ Յ. Յարութիւնեան 10ական։ Մ. Արծրունի, Շ. Խիստավէրտեան, Բ. Շահրիկեան, Ոմն. Ա. Աբրահամեան, Մ. Մինասեան, Ա. Աղամճանեան, Հ. Խուպիսեան, Մ. Սբանիս, Գ. Ճամպազեան, Ոմն, Գալէնտէր, Վ. Գասապեան, Կ. Սեղրակեան, Յ. Ճէզայըրեան, Գ. Քիրազեան, Կ. Տօղրամաճեան, Ս. Մարտիկեան, Գ. Զուլճեան Կ. Սարգիսեան, Յ. Սինանեան, Ս. Սինանեան, Յ. Սայապալեան, 5ական։ Ս. Պէյլէրեան եւ Թ. Գըզըրեան 4ական։ Գումար 143 ֆրանք։

Վարչութեան անդամ Պ. Գ. Պետրոսեանի միջոցաւ.

Տիկին Արուսեան, Ա. Արապեան, Ն. Նիկողոսեան, Ե. Յովհաննէսեան, Օր. Սիրվարդ Սըրապեան, Ս. Աղաճանեան, Յ. Խաչատուրեան 5ական։ Գումար 35 ֆր.։

Պ. Հ. Զարեհ Շահինեանի եւ Նշան Քէօսէեանի միջոցաւ.

Պ. Պ. Սիրաքեան, Ռ. եւ Կ. Մէզպուրեան 50ական։ Զ. Շահինեան 20։ Մ. Ազնաւուրեան, Օ. Գույումճեան, Ն. Տէր Ստեփանեան, Զ. Սազայեան, Michel Varenty, *փոքրիկն Ս. Թոփալեան 10ական։ Մ. Քէօլէեան, Վ. Փափազեան,* Jean Depuy *5ական։ Գումար 195 ֆրանք։*

(Շար.)

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Օր. Փափազեանի, 8 rue Wulfran Puget, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր ժամը 8.30 — 9.15՝ ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30 — 10.15՝ պատմութիւն մարդկային յեղաշրջման, (ընկ. Բ. Գավէզ)։

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հրայր խումբի կողմէ

Այս կիր. ժամը 3ին Սալ Ժաքըմարի սրահը՝ 81 rue de Paris, Sarcelles

Կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

երգ եւ արտասանութիւն՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Նախաձեռնութեամբ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Ingénieursի մէջ

Կը նախագահէ ԳԵՐ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՍՐԲԱԶԱՆ

կը մասնակցին՝ Օր. Ղարիպեան (երգ), Օր. Ղազարոսեան (դաշնակ), Օր Երամեան (ջութակ), Պ. Նաւասարդեան (երգ), Օր. Տէր Թովմասեան (արտասանութիւն)։

Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ORCHESTRE-JAZZ FRANCO-ARMÉNIEN

TANGO ARGENTINE—FOX AMÉRICAIN

կազմակերպիչ *ԱՐՏԱՇԷՍ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ*

Կը մասնակցի տաղանդաւոր Ջութակահար ՍԵՐՈԲԷ ԲԱՐԻԿԵԱՆ

կը ծանուցանեն թէ պատրաստ են խիստ մատչելի պայմաններով իրենց մասնակցութիւնը բերել noces, banquets, soirées dansantes եւ ամէն կարգի հայկական հանդէսներու՝

դիմել՝ S. Pariguian. 26 Rue des Carmes, Paris (6). կամ գրել A. Terzakianի, 12 Ave. du Bac, la Varenne St. Hilaire, Seine.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

“ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ„

(նոր վէպ) գին 10 ֆր.

Հրատ. գրատուն Հր. Սամուէլ։ 51, Rue Mr. le Prince. (Paris).

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ **Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ**

33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ամուսնալուծման եւ արկածներու դատեր։ Կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի, ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնները։ Ֆոն տը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ։ Փոխառութիւն։ Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12։

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱ

8 RUE CHATEAUDUNի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒ[illegible]

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատ[illegible] դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջի[illegible] թոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹ[illegible]

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի [illegible] օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord [illegible]

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT L[illegible]

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար՝

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպ[illegible] Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն։

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համ[illegible]

Յ. ՄԻՆԷԼԵԱՆ 96, Rue de Crim[illegible]

ԴԵՐՁԱԿ PARIS (19e)

մէթրօ՝ Botzar[illegible]

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԿԱՐ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

ՀԱՑ ՑԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ ՎԵՐ[illegible]

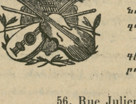
ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

“ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ„ ԳՐԱՋՈՒԼԱՐԱՆԸ

43 Rue de Trévise, PARIS (9)

Ըստ առաջնոյն կը հայթայթենք տպագրական [illegible] մեքենայ եւ իրեղէններ։ Դիմել վերի հասցէով Պ. Վ. Վարդ[illegible]

ԾԱԽՈՒ ԱԺԱՆ ԳԻՆՈՎ

Նշանաւոր ՄԱՆՕԼի աշակերտին կ[illegible] ուած 20 ուտ Սուրիայէն միասին [illegible]

Ուտի եւ քանոնի համար գեր[illegible] նոր շինուած կարմիր, կապոյտ, [illegible] գոյն թելեր։

Ուտի եւ գանոնի համար առ[illegible] գի մզրապներ, հատը 4 ֆրանք։ [illegible] րու ապսպրանքները կը ղրկուին

ՔԱՆՕՆԻ ՅԱԿՈԲ ԱՍԼԱՆ[illegible]

56, Rue Julien-Lacroix, PARIS (20e)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵ[illegible]

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցնե[illegible] Պատուոյ Մէտայլ Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարու[illegible]

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն[illegible] 10—12։ Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ [illegible] թիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, [illegible] մրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profo[illegible] *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբու[illegible] բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթի[illegible] ւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին [illegible] բաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու Համար pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հա[illegible] ծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կա[illegible] լապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ Հոգեկան Հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, Լադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, ա'կանջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ [illegible] րային Հիւանդութիւններու Համար։

Assurance Sociale*ի պատկանող Հիւանդներու կը տրուի լուրջ [illegible]*

Դարմանատան տնօրէնը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերու[illegible]

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին Հիւանդու[illegible] կ'այցելէ նաեւ դրսի Հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-[illegible]

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. [illegible] Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVIL[illegible]

տէր եւ տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96-[illegible]

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ[illegible] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական Հիւանդութիւններ։ Աչքի մ[illegible] գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քթի, [illegible] կոկորդի ու ա'կանջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75,	բ. գ. տեսակ աւելի աժան	
» Սանթոս Good Ա. »	14.25	» » » »	
» Santos supérieur »	18	» » » »	
» » Domincul	20		
» » Caracoli	22		
քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը։	
» Godlup	25		
» Ceylan	28		
» Margajid	31		

կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին։ Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն։ Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին՝

ՀԱՍՑԷ՝ **“CAFÉ SULTAN„**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

PLOMBERIE-COUVERTURE

ՋՈՒՐ ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ.Ի ՋԵՏԵՂՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար Ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել Նամակով՝

A. TATOULIANի

4 Ave. de la Porte d'Italie

«THE SEVA VOICE» MONOPOLE

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ

ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

AJOUTEZ A L'ELÉGANCE DE VOTRE FOYER L'APPAREIL MODERNE

SEVA

REGISTERED TRADE MARK

APPAREIL DÉPOSÉ

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

ETABLISSEMENTS **SEVA**

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, *Մէթրօ՝* **LOUIS-BLANC**

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 19, փակ է կիրակի օրերը

AGENT PARTOUT LA MARQUE MONDIALE

DÉPOSITAIRE GENÉRAL.— PARIS - SUISSE - LONDRES - AMSTERDAM ET SUD - AMÉRIQUE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931

11 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1491

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Թանձր քօղ մը ծածկած է Կովկասի, հետեւաբար եւ Հայաստանի հորիզոնը:

Մէկ բառով՝ չարաշուք լռութիւն, եթէ չյիշենք զանազան փախստականներու կամ վրացական տեղեկատու գրասենեակին պարբերական զեկոյցները, որոնք հեռաւոր արձագանգներն են ամիսներ առաջ պատահած դէպքերու:

Առօրեայ լուրերու միակ աղբիւրը կը կազմեն խորհրդային թերթերը: Իսկ անոնց իրական արժէքը գիտէ ան որ աւրիթ ունի զանոնք օրը օրին կարդալու:

Մեր խմբագրութեան մէջ առնուազն երեք հոգի աչքի լոյս կը թափեն այդ հայաստան հրատարակութիւններուն վրայ, քամելու համար անոնց նիւթը: Անոնք ի զուր կը ճգնին, տխուր, կոպիտ իրականութեանց լաբիւրինթոսին մէջ, փնտռել մխիթարական կայծեր:

Եւ ամէնէն տաժանելի փաստը այն է որ, այդ հրատարակութիւնները երբեք եւ երբեք չեն խօսիր բուն ժողովուրդի, ընենք՝ «պրոլետարիատ»ի ցաւերու մասին: Շռնդալից «ռէքլամ»ներու եւ պոռոտախօսութեանց ժխորին մէջ, հազիւ թէ կը լսուի հալածական բազմութիւններուն աղաղակը:

Ատեն մը եկող-գացող կար, եւ կարելի կ'ըլլար կցկտուր տեղեկութիւններ քաղել: Նոյն իսկ մասնաւոր պաշտօնով ղրկուած պատուիրակութիւնները «խոստովանանքներ» կ'ունենային, մտերմութեան վայրկեանի մը մէջ:

Այսօր այդ պատեհութիւններն ալ դադրած են:

Փախստականներ միշտ ալ կան, բայց անոնք ընդհանրապէս գիտեն այնքան բան ինչքան որ կրցեր են լսել եւ տեսնել իրենց նեղ միջավայրին մէջ: Յաճախ ամիսներ գիւղ եւ քաղաք, լեռ ու ձոր թափառելէ յետոյ:

Եւ միօրինակ է անոնց պատմութիւնը, ինչպէս միօրինակ եւ անբովանդակ է հրաշապատում հէքեաթը սա միւսներուն, Խ. Հայաստանի ինքնակոչ «բարեկամներուն»:

Ահա թէ ինչո՛ւ, աւելի եւ աւելի սրընթաց, կը թուլնան կապերը Երեւանի եւ գաղութներուն միջեւ:

Յիշե՞նք, տակաւին, թէ գաղութները նորէն կը հետաքրքրուին, յաճախ կ'ոգեւորուին Հայաստանի անցուդարձով. իսկ Երեւանը ոչ իսկ մեր անունը կու տայ: Կամ կը յիշէ, երբ օրակարգը խոկալ է,— բութ սլաքներ արձակել՝ միջազգային աշխարհակալութեան դէմ:

Երեւանը ձեռք է քաշած գաղութներէն, քանի որ արձագանգ չգտան իր թերխաշ մարզանքները՝ «շերտաւորումներ» կազմելու համար:

Սնանկացան բջիջները: Սնանկացաւ մեռելածին Հօկը: Հայաստանը ոչ իսկ հայերէն գիտցող պաշտօնեայ մը ունի, օրինակ, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ: Տակաւին քանի մը տարի առաջ, միամիտներ կային որ կը հաւատային թէ Սիմօնիկ Փիրումոֆը Հայաստանի... դեսպան է: Այսօր այդ պատրանքն ալ զրկուած են: Եւ Փիրումոֆները կը կազմեն հեռաւոր յիշատակներ, նոյն իսկ իրենց քօղարկեալ, խարդախ կերպարանքին մէջ...

×

Իսկապէս, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ մեր բռնաշապիկ հագած հայրենիքին մէջ:

Վերջին ամիսներու ամէնէն ուշագրաւ իրողութիւնը այն է որ, իրարու ետեւէ, խմբովին, ասպարէզէն քշուեցան շարք մը վարիչներ, եւ անոնց տեղը նշանակուեցան նշանաւոր անծանօթներ: Գլխաւոր պատրուակը՝ «աջ թեքում», որ մեր հայերէնով կը նշանակէ քիչ-շատ միջավայրին վարժուած մարդիկ: Եւ, ինչո՞ւ չէ, քիչ մըն ալ համարձակ խօսողներ: Ս. Կասեանը փետրուար 18ի դէպքին յայտնի պատասխանատուներէն մէկն է, եւ այս երկրորդ պաշտօնավարութենէն արձակուեցաւ՝ իբրեւ պակաս ուղղափառ: Սեւ մելան քսեցին նաեւ իր գործակիցներուն ճակտին, եւ բոլորը մէկ նետեցին Երեւանէն դուրս:

Ու հիմա մեր հայրենիքին գլխուն թառեր են ոչնչութիւններ, որոնց միակ արժանիքը՝ անսասան հաւատարմութիւնն Մոսկուայէն, Թիֆլիսէն, մինչեւ իսկ Բագուէն արձակուած հրամաններու:

Երկրորդ կարեւոր իրողութիւնը այն է, որ տակաւին փախստականներ կան Հայաստանի լեռներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք անցեալ տարուան դէպքերու (ըմբոստացում՝ հաւաքական տնտեսութեան դէմ):

Այդ հալածականները անշուշտ պատերազմ չեն կրնար մղել օտար սուիններու եւ թնդանօթներու դէմ, եւ մաս-մաս ոչնչանալու պիտի ըլլան: Կամ պիտի ապաստանին հիւրընկալ ափ մը:

Իսկ երրորդը՝ բուն խորհրդային օրէնքներու խստացումն ու խորացումն է, որուն դէմ ի զուր կրաւորական դիմադրութիւն կը փորձեն Հայաստանի գիւղացիները:

Այս պայմաններուն մէջ, ի՛նչ խօսք որ հեռաւոր երազ մըն է ներգաղթի ո՛ր եւ է յոյս: Նոյն իսկ մասնագէտներու, արուեստաւորներու համար, որոնց առջեւ դուները միշտ բաց են: Իբրեւ թէ...

Այս՝ երեւցածն է: Մնացեալին վրայ կը տեսնենք թանձր քօղ մը: Եւ խոր լռութիւն:

Շ.

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը ընդունած է անցեալ ամիս իրեն ուղղուած հրաւէրը մասնակցելու Համեւրոպայի խորհրդաժողովին, վերապահելով միութիւնը լքելու իր ազատութիւնը, եթէ պէտք տեսնէ:

Ըստ «Թաս» գործակալութեան հաղորդագրութեան, ահա գլխաւոր հատուածները այն պատասխանին, զոր Մոսկուա յանձնած է Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան:

Ռուսիա նախ կը շեշտէ թէ կը պահէ տնտեսագիտական իր ուրոյն ըմբռնումները եւ կը բողոքէ Ռուսիոյ ուղղուելիք հրաւէրին առթիւ ծագած վէճերուն դէմ:

— Եթէ հարցը կը դառնայ եւրոպական միութեան շուրջ՝ իբր աշխարհագրական միութիւն, առանց մասնաւորաբար շեշտելու այն պետութիւնները՝ որոնք հիմնուած են քաղաքական եւ ընկերային որոշ դրութեան մը վրայ, պէտք է ընդունիլ թէ որեւէ պետութեան մասնակցութիւնը այս միութեան. ինքնաբերաբար կը բխի անոր աշխարհագրական դիրքէն, որ չի կրնար փոխուիլ ոեւէ վիճաբանութեամբ: Այս միութիւնը պէտք է բովանդակէ բոլոր այն պետութիւնները որոնք կը պականին այս աշխարհագրական ամբողջութեան, որքան ալ փոքր ըլլայ անոնց հողամասը:

«Իբր բոլորովին անպատշաճ, տեղին է մերժել բոլոր փաստերն ու եզրակացութիւնները, որոնք իրենց իրաւաբանական զուտ վերացական բնոյթով աւելի պիտի յարմարէին իրաւաբաններու հաւաքոյթի մը, բայց ո՛չ միջազգային քաղաքական հաւաքոյթի մը, ուր խմբուած են բազմաթիւ երկիրներու առ»տաքին քաղաքական պատասխանատու վարիչները:»

Այս դասը տալէ յետոյ, Լիտվինոֆ կը յայտնէ թէ Ռուսիա կը մտածէ Համեւրոպայի մէջ մտնել միւս ազգերուն հաւասար իրաւունքներով եւ ըստ այնմ մասնակցիլ աշխատանքներուն:

«Անխուսափելի է թէ հարց կը ծագի,— Այս կազմակերպութեան գործակցող զանազան կողմերը պիտի՞ ունենան նոյն հաւասար եւ համարժէք իրաւունքներ: Խորհրդ. կառավարութիւնը գիտնալով թէ կարելի չպիտի ըլլայ, յանձնախումբի նիստերէն դուրս՝ այս հարցերուն մասին լուսաբանութիւններ ստանալ եւ թէ հաւանաբար, յանձնախումբին համար ալ շփոթեցուցիչ պիտի ըլլայ յստակ պատասխաններ տալ, որոշեց մասնակցիլ եւրոպայի միութեան ուսումնասիրական յանձնախումբի յառաջիկայ աշխատանքներուն, վերապահելով իր վերջնական դիրքը՝ անոր յետագայ աշխատանքներուն հանդէպ, մինչեւ այն վայրկեանը որ ստանայ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները եւ ինքն իսկ ուսումնասիրէ հրաւիրողներու նկատումները»:

ՀԻՃԱԶԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պաղտատէն Երուսաղէմ տրուած լուրերու համաձայն, Իրաքի վարչապետը մինչեւ 15 օր Հիճազ պիտի երթայ: Կը կարծուի թէ Իրաքի վարչապետը մտադրութիւն ունի Հիճազի թագաւորին առաջարկելու արաբ պետութեանց դաշնակցութիւն մը եւ Իրաքի ու Հիճազի միջեւ բարեկամական դաշինքի մը կնքումը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի երկրորդ դատավարութիւնը

Մենեմէնի պատերազմական ատեանն սկսած է արդէն ամբաստանեալներու երկրորդ խումբին դատավարութիւնը: Առաջին անգամ հարցաքննուեցան Չէնտէքէն բերուած կարգ մը անձեր որոնց տուներէն գտնուած են Շէյխ Էսատի մօրուքին թելերը, շէյխին հետ փոխանակուած նամակներ եւ ուրիշ փաստաթուղթեր որոնք Լազ Իպրահիմ Հօճայի հետ եղած յարաբերութիւնը ցոյց կու տան:

Ամբաստանեալները խուսափողական պատասխաններ տուած են: Ընդհանուր դատախազը պահանջեց որ ամբաստանեալները պատժական օրէնքին 163րդ յօդուածին համաձայն պատժուին, բաց ի Էմինէ հանըմէն որուն անպարտութիւնը պահանջած է, իսկ Ապտիւլրահման Չէքիի դատն ալ անջատուելու առաջարկ ըրաւ, անոր հիւանդութեան պատճառով:

Երկրորդ նիստին դատուած են Էսկիշէհիրի գիւղերէն բերուած Շէյխ Սատըգ էֆէնտի եւ նոյն գիւղի մուխթարները: Շէյխ Սատըգ ըսած է թէ Նախշիպէնտի է, ըմբոստները տարին երեք անգամ իրեն այցելութեան կ'երթային, ամէն անգամ տասնական օր մնալով, բայց թէքքէները փակուելէն վերջ գործունէութիւն չէ ունեցած:

Մուխթարներն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւն ըրած են: Ընդհ. դատախազը ըսաւ թէ հասկցուած է որ Շէյխ Սատըգ էֆ. գործունէութեան մէջ գտնուած է, միայն թէ ոեւէ կերպով կապ չէ ունեցած Շէյխ Էսատի հետ: Դատախազը պահանջեց որ ամբաստանեալները թէքքէներու փակման օրէնքին համաձայն պատժուին:

Կարգը եկաւ Քըզըլպաշներուն

Թրք. իշխանութիւնները շատ սեղմ կերպով հսկողութեան տակ առած են կրօնական այն աղանդաւորները, որոնք գաղտնի ծէսեր կը կատարեն: Էտիրնէի շրջակայքը բնակող բազմաթիւ Քըզըլպաշներու տուները պաշարուեցան ոստիկաններու կողմէ եւ խուզարկութիւններ կատարուեցան: Այս գործողութեանց ընթացքին, Քըզըլպաշներու պետը ծանրօրէն վիրաւորեց թուրք մը:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 31 անձեր, որոնց 15ը կիներ: Պրուսայի մէջ եւս ձերբակալուեցան 9 կիներ:

Գրեր էինք թէ Գոզանէն այրերէ եւ կիներէ բաղկացած 32 հոգինոց խումբ մը ձերբակալուած է: Ասոնք շէյխի մը աշակերտներն են եւ գաղտնի ժողովներ կը գումարէին:

Ձերբակալուածները Մենէմէն ղրկուեցան:

«Ենի Ատանա» թերթին արտօնատէր եւ պատ. տնօրէն Ահմէտ Րէմզի եւս ձերբակալուեցաւ: Պատճառը այն է որ Նաքիպ Զատէ Մուզաֆֆէր յիշեալ թերթին մէջ յօդուած մը գրած է որ Ազգ. ժողովին բարոյական անձնաւորութիւնը անուանարկելու բնոյթ ունի: Յօդուածագիր Մուզաֆֆէր պէյ կը փնտռուի:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիի մէջ, ժանտատենդը մեծ աւեր կը գործէ: Այս պատճառով ալ, Ազգ. մեծ ժողովի նիստերը փակուեցան, սպասելով որ համաճարակը վերջ գտնէ:

Յոյնեւպուլկար միջադէպը

Լոնտոնի յունական դեսպանը այցելեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի եւ տեղեկացուց թէ Աթէնքի կառավարութիւնը ընդունած է յոյնեւպուլկար վէճին կարգադրութեան առթիւ՝ Անգլիոյ թելադրութիւնները:

Ֆրանսական եւ իտալական կառավարութիւններն եւս հաւանութիւն յայտնեցին անգլիական առաջարկին:

Աթէնքէն հեռագրի մը համաձայն յոյնեւպուլկար զինուորական յանձնախումբերը վերջացուցած են իրենց քննական աշխատանքները, սահմանագլուխի միջադէպի պատճառներուն մասին եւ ստորագրեցին տեղեկագիր մը երկու կողմերու եզրակացութեանց վերաբերեալ: Երկու կողմերն ալ կըռթան իրենց նախկին դիրքերուն վրայ, քանի որ Պուլկարիա կը շարունակէ միջադէպին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգել Յունաստանի վրայ:

Մուսուլի քարիւղը եւ Ֆրանսա

Ֆրանսայի խորհրդարանական արտաքին յանձնախումբը զեկոյցները լսեց արտաքին եւ առեւտրական նախարարներուն՝ պետութեան եւ ֆրանսական քարիւղի ընկերութեան միջեւ կնքուած պայմանագրութեան վաւերացման օրէնքի նախագծի մասին:

Արտաքին նախարարը Պ. Պրիան խօսեցաւ հարցին միջազգային բնոյթին վրայ եւ մանրամասնօրէն պարզեց բանակցութիւնները որոնք կատարուեցան Սան Ռէմոյի համաձայնութենէն վերջ: Այդ համաձայնութեամբ է որ Ֆրանսա ստացաւ մաս մը իրաւունքներ Միջագետքի քարիւղին վրայ: Պ. Պրիան յոյս յայտնեց թէ մօտ ատենէն պիտի վերջանան քարիւղի խողովակին մասին Իրաքի հետ սկսուած բանակցութիւնները՝ ֆրանս. շահերու համապատասխան եղանակով:

Քարիւղի շուրջ վիճաբանութիւնները ֆրանսական խորհրդարանին մէջ պիտի սկսին այսօր:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Յունուար 31ին, բոլորովին անգործ աշխատաւորներու թիւն էր 28.536, որոնց 6246ը կիներ: Նախանցեալ շաբթու նըպաստընկալ անգործներու թիւն էր 29,456: ուրեմն այդ շաբթուան համար 920ի նուազում մը:

Այս նուազումը չի նշանակեր թէ գործերը բացուած են արդէն: Նուազումը առաջ եկած է Հօթ-Վիէն նահանգին մէջ առաջ եկած փոփոխութեամբ մը: Անցեալ շաբթու Լիմոժի մէջ արձանագրուած ցոյց կը տրուէր 4453 անգործ, մինչ այս շաբթու թիւը եղած է 995, այն պատճառով որ անցեալ շաբթու առժամաբար արձանագրուած անգործներէն 3558 անձեր ցանկէն ջնջուեցան այս շաբթու:

Այս նահանգը եթէ նկատի չառնենք ուրեմն, պէտք է արձանագրել անգործներու 2538ի յաւելում մը, միմիայն Սէնի նահանգին մէջ:

Այս թիւը սակայն շատ վար կը մնայ իրականութենէն, երբ նկատենք թէ պաշտօնական բերան մը Պ. Փիքնար աշխատանքի նախարարութեան տնօրէն, Ժընեւի մէջ կը յայտարարէր թէ ժամանակի անգործներու թիւն է աւելի քան մէկ միլիոն:

ՖՐԱՆՍ. ԲԱՆԱԿԻ ՍՊԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական բանակի վերին հրամանատարութեան մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ տեղի ունեցան: Մարաջախտ Փեթէն որ կը վարէր բանակի սպարապետութիւնը նշանակուեցաւ ընդհ. քննիչ օդային պաշտպանութեան, համապատասխան կազմակերպութիւններուն մէջ գործակցութիւն եւ ներդաշնակութիւն ստեղծելու պաշտօնով: Իսկ Մարաջախտ Փեթէնի պաշտօնը յանձնուեցաւ զօր. Վէյկանի իբր փոխ-նախագահ պատերազմական բարձրագոյն խորհուրդի եւ ընդհ. քննիչ բանակի: Ֆրանսայի արդի սպարապետը որ ընդհ. պատերազմին՝ Ֆոշի գործակիցն էր, 1920ին ղրկուեցաւ Լեհաստան, կազմակերպելու համար բոլշեւիկ յառաջխաղացման դէմ դիմադրութիւնը, իսկ 1923ին մարզպան նշանակուած էր Սուրիոյ:

Իսկ զօր. Վէյկանի նախկին պաշտօնը իբր ընդհ. սպայակոյտի պետ՝ յանձնուած է զօր. Քամլէնի:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Գաղթականներու միջկառավարական Յանձնաժողովին կողմէ Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակի անդամ ընտրուած են,

Գերմանիոյ ներկայացուցիչ Պ. Ֆէչքէրա, Յունաստանի ներկայացուցիչ Պ. Ռաֆայէլ, Զւիցերիոյ ներկայացուցիչ Պ. Ֆիրշինկէլ եւ Միջկառավարական Յանձնաժողովի նախագահ ու ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Տը Նավայլ:

Փոխանդամ ընտրուած են, Լեհաստանի ներկայացուցիչ Պ. Կվիալտովսքի, Ռումանիոյ ներկայացուցիչ Պ. Անտոնիատէս, Եուկոսլավիոյ ներկայացուցիչ Պ. Շումէնկովիչ եւ Լաթվիոյ ներկայացուցիչ Պ. Ֆելտմանս:

Նանսէնեան Միջազգային Գրասենեակի վարչութեան առաջին նիստը պիտի գումարուի ապրիլին:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ
(Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Օրերը անցան, կապոյտ հէքեաթի նման։

Մրրիկէն, ծովէն ու հուրէն ազատուած սերունդը նորէն հաւաքուեցաւ։ Հեռուներէն, մօտերէն, բոլո՛րը, բոլո՛րը եկան ցնցոտիապատ ու ոսկրացած։ Նորէն ճիգ ու շարժում, եռանդ ու կամք։ Պատսպարան ու որբանոց։

Ուժասպառ ու յուսաբեկ, մեր ջիղերը լարած, ուռկանը ձգեցինք ծովը նորէն։ Առինք թիերը մեր ափերուն մէջ, ալիքներուն հետ, ալիքներուն դէմ։ Եւ աքսորի նաւը, թիապարտներու պէս, ափէ-ափ ու հանգրուանէ հանգրուան տարինք։

Նորէն քրտնեցանք, աշխատանքը մեզ կազդուրեց. մեզ ոգեւորեց։ Դարձան էջերը պատմութեան գրքին։ Երազը եղաւ իրականութիւն։

Արտերուն կարմիր հողը մեր ձեռքերուն տակ եւ մեր արցունքներով ոռոգուած, նորէն արգասաւորուեցաւ։ Մութը երգիքներէն ու երգը՝ մեր սիրտերէն՝ կապոյտը լեցուցին։ Ու մենք կանգնած Երեւանի կիսափուլ քարերուն վրայ տեսանք՝ «Հայրենի լեռները մեր խրոխտապանծ»

Զինապատ գագաթը աստուածաշունչ Արարատ-Մասիսին։ Տեսանք ու լացինք։ Համբուրեցինք երկիւղած՝ ծիլն ու ծաղիկը, քարն ու ծառը տերեւաթափ։

Ազգ դարձանք, պետութիւն իշխանութիւն, օրէնք ունեցանք։ Սուր վերցուցինք մեր ձեռքերով։

Շինականը իր արտերուն եւ տունին ջուր սկսաւ տանիլ լուսնկայ գիշերներուն։ Սկսաւ երգել։ Երգերն ու զաւակները հալածական, արեւ տեսան, կապոյտը՝ հողը։

Հայաստանի հանրապետութիւնը ինկաւ։ Փոխուեցան կարգերը։ Նոր արիւն, նորէն ցիրուցան։ Նորէն օտար ափեր։ Բայց հայրենիքը, կ'ապրի, Հայաստանը կայ, հողը կ'եռայ, ծաղիկները կ'աճին։

Ոչի՛նչ, ի՛նչ փոյթ, մարդիկն ու կարգերը։ Մասիսն ալ շատ մրրիկ ու ձիւն տեսած է իր գագաթին ու միշտ ալ կանգնած է անմատոյց եւ գեղեցիկ։

Ու զուգահեռ՝ ինկաւ Իզմիրը։ Հրդեհ, աւերում ու կոտորած։ Նորէն տարագրութիւն։

Հայ ժողովուրդը իր տնտեսութիւնը, իր կեանքը կապեց այս երկիրներուն։

Ու կազմուեցաւ գաղթահայ զանգուածը. ամէն հորիզոնի տակ, անճրկած, անհոգ, ու աղմկարար։

Ու առաւելապէս նոր սերունդը։

Որքան տժգոյն, անկար ու անջիղ է այս հասակ ձգած սերունդը։ Գոնէ Եւրոպայի մէջ։

Աննախընթաց պայմաններու մէջ մեծցած, իր հողէն ու արիւնէն դուրս ուրիշին հարկատու, ուրիշին կլանող եւ մոխրացնող պայմաններով շրջապատուած։

Ու մնաց անպաշտպան։ Հայու նախակրթարան մը լրացուցած փակեց «Թանգարան»ին եւ Մեղրագետներ»ու քաղցրահոս էջերը։ Եւ այսպէս մնաց այս սերունդին մեծագոյն տոկոսը ամբողջութիւնը գրեթէ,

Իր աչքը մնաց խուփ։ Շուկայ իջաւ, հասարակութիւնն ու աղմուկը, եռուզեռը, իր երիտասարդի հոգեկան անկազմ ապրումները, զինքը մղեցին ընկերային հաւաքականութիւններու ծոցը։

Ընկերային այլազան կարգերուն մէջ նկարագիր շինեց, խառնուածք կերտեց, հիմնաւորեց եւ արմատացուց իր օրուան պահանջները. իր ձգտումները, իր այլազան ըմբռնումները։ Որբանոցներու կրօնաշունչ եւ պահպանողական սեմերէն դուրս եկած, աշխարհին բաներէն գրկուած, փոթորկոտ եւ անշրջագիծ այս սերունդը։

Ունեցած ենք սերունդ մը աններդաշնակ, անդիմագիծ։ Պատեհապաշտ իր խառնուածքով, ու անբարտաւան իր շունչով։

Մայթերուն վրայ, արտերուն մէջ եւ հումկու մեքենաներու առջեւ ազատ ու անգիծ հասակ արձակած այս հազարաւորները կրակոտ, թրծուած, կոշտացած, ջղուտ, պէտք էր հունի մէջ ձգել։ Արթնցնել ցեղին մշտադալար ոգին, անոնց շունչ ալ, Վահագնի արիւնէն ներարկել, նոր յոյսեր եւ հաւատք, նոր հորիզոններ բանալ ու դարձնել զանոնք ուխտուած հաւատաւորները, հայ դժբախտ եւ անհաւատ իրականութեան։

Անհրաժեշտ էր կազմակերպել, հաւաքել, քով քովի, իրար մօտեցնել, ծանօթացնել, իրար շղթայել։ Թօթափել տալ ծանրութիւնը օտար հաստատութիւններուն։

Անկերպարան հայրենազուրկը՝ որբացած ու փշուր-փշուր, պէտք էր դարձնել իտէալակիր, հայրենասէր, միանուագ երգարան. եւ անոնց թաքուն ուժը հասունցած ու անձեւ հանրային կազմակերպութիւններուն կապել. ազգային ինքնապաշտպանութեան, սթափումի եւ վերածնունդի աշխատանքներուն լծել, ինքնանուէր եւ ցաւակից։

Նոր սերունդին ուժին ու ուսին դնել մեկնողներու սուրբ կտակը. ճամբու ձգել, գալիքին ու հեռաւորին համար։

Ու ամէն տեղ, բոլոր անկիւնները անհշմար, աշխարհէ աշխարհ, այս մտահոգութիւնը եւ ձգտումը ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Աշխատեցաւ այս թրծուած ու ուժեղ սակայն անբովանդակ սերունդը՝ բովանդակալի եւ գիտակից դարձնել։

Ամէն տեղ, որբանոցներէն մինչեւ հեռաւոր վայրերը, իր ձայնը հասցուց. իր շեշտը դրաւ ու անոնց անպաշտպան դատը, անոնց անկարեկիր նայուածքը իրը դարձուց։ Մութին մէջ ուղեկից եւ լոյսին մէջ ուղեցոյց եղաւ։ Ապրեցաւ, ներշնչեց անոնց հետ, կողք-կողքի։

Եւ այսօր ամէն ափի վրայ, Դաշնակցութեան բոցէ շունչը կը սաւառնի, տիրական ու հզօր։

Եւ ի զուր չէ որ նոր սերունդը կը թեւածի Դաշնակցութեան գաղափարական մաքուր մթնոլորտին մէջ ու կուգայ բան փնտռել ու անոր հարազատ եւ քաղցրահոս հարկին տակ, շէմին վրայ գլխահակ եւ ծանրածանր աղօթքով։

Եւրոպայի հայկական խանդավառութիւնը, եռուզեռը, շըրջուն ոգին, մամուլն ու կազմակերպութիւններ ստեղծողը Դաշնակցութեան շունչն էր, թըրծուած զանգուածը եւ կենդանի գործը նոյնպէս։

* *

Այս խորհրդածութիւններուն տուն տուաւ, Մարսէյլի կուսակցական դպրոցը որ այս օրերուն կարեւոր եւ գեղեցիկ առիթը կը ստեղծէ մեր ընկերներուն եւ շեշտուած՝ համակիրներուն, հոն հաւաքուելու, սրահի մը վերնայարկը, լսելու, սորվելու, միասին մտածելու։

Հոս կ'ուզեմ ներկայացնել այս ձեռնարկին էութիւնը կազմող քանի մը թեթեւ գծեր որոնք կը յատկանշեն կոմիտէին կուսակցական ներքին մղումն ու մտասեւեռումը։

Մարսէյլի մէջ այս տարի յայտարարուած էր ներքին դաստիարակչական տարի։ Ծրագիր եւ յարակից ստորաբաժանումները քուէարկեց ներկայացուցչական ժողովը յատուկ բանաձեւով եւ առ ի գործադրութիւն յղեց տեղական բարձրագոյն մարմնին։ Ու կոմիտէն նկատի առնելով տեղական պայմանները ընկերներուն ընդհանուր ձգտումն ու պահանջները, հաստատեց գիշերային դասընթացք մը, որուն աշակերտ արձանագրուող ընկերները պարտադիր կերպով պիտի հետեւին դասաւանդութիւններուն՝ չորս ամիս շարունակ։ Դասաւանդութիւնները պիտի ըլլան շաբաթը երկու օր, երեքշաբթի եւ ուրբաթ, երկուական պահերով։ 45 վայրկեան իւրաքանչիւր պահը։ Եւ որպէսզի անխտիր օգտուին նաեւ մեր աշխատաւոր ընկերները լաւագոյն եղանակով, որոշուած է 8·30 մինչեւ 10·15 ժամը իրիկուան սկսիլ դասաւանդութիւնները։

Աշակերտներու ընտրութիւնը պիտի կատարեն վարչութիւններն ու կոմիտէն միասնաբար։ Պիտի աւանդուին հետեւեալ նիւթերը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի մեկնաբանում, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կանոնագրի մեկնաբանում, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւն, Հայկ. Շարժման նախապատմութիւն, Մարդկային ընդհ. պատմութիւն, Հայ գրականութեան պատմութիւն, Հայ աշխարհագրութիւն, Հայտուկային եւ զինուորական գիտելիքներ, մեր դրացիները։

Ասկէ դուրս, արուարձաններուն համար, 15 օրը մէկ անգամ բանախօսներ ղրկել, մասնակից դարձնելու համար շրջանի ընկերները եւս այս ներքին զարգացման աշխատանքին։

Յետոյ դասախօսութիւններէն անջատ, վիճաբանական ժողովներ սարքել յաճախ, առիթ տալով որ ընկերները լսեն, կարդան, գիտեն, տրամաբանեն եւ արտայայտուին, խորացնելով եւ հիմնաւորելով իրենց մէջ տըրուած նիւթը։

Այս քանի մը սեղմ եւ հակիրճ տողերու մէջ ուզեցի մատնանշել հիմնական եւ խորապէս գնահատելի ձեռնարկին կարեւորութիւնը, թէ մեր ընկերներուն եւ թէ մեր համակիրներուն՝ որոնք առանց աշակերտ արձանագրուելու կրնան միշտ ներկայ ըլլալ իբրեւ ազատ ունկնդիր, ինչպէս մեր ընկերներէն շատերը, որոնց պայմանները չեն ներեր միշտ ներկայ ըլլալ։

Այժմէն արդէն խրախուսիչ եւ ոգեւորող է երեւոյթը եւ ներկաներու թիւը։ Այս ալ ձեւ մըն է հաստատուն, ձեռնտու, անվճար, «Հայը հայ պահելու», մեր մշակոյթը, մեր երկիրը։ մեր դրացիները, մեր քաղաքական ու յեղափոխական անցեալն ու ներկան ծանօթացնելու եւ քաղաքացիի մը համապատասխան համեստ եւ ընդհանուր գիտելիքներ ամբարելու։

Ձեւ մըն է, անցեալը ներկային շղթայելով նոր սերունդին առջեւ բանալու, ցեղին ապրումները, թռիչքը, ապագային համար շարժելու, գիտակից եւ ջլապինդ, առանց շողշողուն բառերու, առանց արտաքին շղարշի եւ երեւութական, խուսափուկ եղանակներուն։

Պարզ ու անպաճոյճ. պատրաստել սերունդը հայ քաղաքացի, գիտակից, լրջախոհ եւ միշտ արթուն։

Մանաւանդ այս պայմաններուն տակ։

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, փետր.— Բոլորեցինք 1930 տարեշրջանը, ու ահա նոր տարին, որ իրեն հետ կը բերէ տխուր կաղանդչէք մը, աշխատանքի տագնապը։ 1931ի սեմին, տնտեսական տագնապը, ալ կ'առնէ նաեւ դէպի Արեւելք։

Համեւրոպական պատերազմէն յետոյ, առաջին տնտեսական ճգնաժամը, որուն մենք ականատես եղանք, կը հանդիսանար 1927ի տագնապը, ու երեք տարուան դադարէ մը յետոյ, կրկին իր արհաւիրքը կը պտտցնէ բովանդակ երկրամասին մէջ, Ամերիկայէն Եւրոպա, Պալքանները ու մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք։

Անխտիր բոլոր ազգերը, անոնք յաղթական թէ պարտեալ, կը տառապին անոր ճիրաններէն։ Անշուշտ աւելի՛ պարտեալները, որոնց վզին կայ նաեւ պարտքերու հատուցումը։

Տնտեսական այս տագնապը, ստեղծած է ամէն տեղ, անգործներու զանգուածներ ու նաեւ հո՛ս Սուրիոյ մէջ, որ կը նկատուի կազմաւորուող երկիր մը, երբ նկատի ունենանք իր հոգատարութեան վարչաձեւը։

Կը կարդանք թէ ինչպէս Ամերիկայէն մինչեւ Ֆրանսա սեղմումներ կը կատարեն, աշխատանքի ժամանակամիջոցները կը նուազեցնեն, առաջքը առնելու համար այն մեծ աղէտին, որ պիտի գայ համատարած արգործութեան մատնելու բոլոր տարրերը։ Ու անշուշտ, առաջին իսկ հերթին, ճամբուողները կ'ըլլան օտարները, կրկնակի օտարները, Հայերը, որոնք չունենալով իրենց պետութիւնը, չունենալով որեւէ դուռ, պիտի մնան անպաշտպան։

Ունինք 130 հազարնոց գաղութ մը Սուրիոյ մէջ, ձգուած իր բախտին, ենթակայ հազար ու մէկ պատահարներու, կրօնական այլադաւան սադրանքներու, որոնք օրն ի բուն, մեր հանգիստը կը վրդովեն, կտոր մը չոր լաւթով կամ ալիւրով, նետելով մեզ կաթոլիկութեան կամ բողոքականութեան անհարազատ յորձանքին մէջ։

Մտէ՛ք քէմբերէ ներս, ու պահ մը ականջ դրէ՛ք զրոյցներուն որոնք կը կատարուին, հիւղակի մը անկիւնը եւ կամ սրճարանի մէջ, ուր միակ եւ միայն անգործութեան մասին է որ կը խօսին, ու կը պատմեն դժբախտութիւնը իրենց ընտանեկան հոգերուն։

Ունեցանք բազմաթիւ ու բազմաձայն միութիւններ, բայց չունեցանք աշխատանքի մէկ միութիւն, որուն պարտքն ըլլար մեր աշխատաւոր բազուկներուն գործ հայթայթել։

Այս խօսքերը, ջուրի ձայն կուգան, թերեւս, «վերը» ազգին «գլուխը» կանգած մեր «մօրուսաւոր» ու «անմօրուս» վարիչներուն։ Բայց մենք որ ժողովուրդին լայն խաւերուն մօտէն շփուելու ու անոնց հոգեբանութիւնը մօտէն ուսումնասիրելու առիթ միշտ կ'ունենանք, գիտենք թէ, յուսահատութեան հասած մեր աշխատաւոր ժողովուրդը, ինչ լուտանքներ կը տեղայ իրենց հասցէին, երբ իրենք իրենց ժամանակը կ'անցնեն, աւելի կարեւոր գործերու մէջ... սրճարանի մը անկիւնը, եւ կամ տաքուկ սենեակներու մէջ, շրջապատուած աշխարհիկ հաճոյքներով, մոռացութեան տուած մեր մեծ զանգուածը։

Կը ճանչնամ հայրեր, տէր 7·8 զաւակներու, որ չկարողանալով հաց ճարել իրենց փոքրիկներուն, ստիպուած զանոնք կը յանձնեն օտար ձեռքերու, որպէսզի չտեսնեն իրենց զաւակին սովամահ ըլլալը։

Կը տեսնեմ որբերը, մեր օրերու այս դառնացած տղաքը՝ Բարեգործականի խնամքին ներքեւ, որոնք աշնան տերեւներու պէս, իրենց օրերը կ'անցնեն ոսպէ ապուրով, երբ անդին հազարներու մսխումներ կ'ըլլան, ամսաթոշակներու համար...։

Հայ ժողովուրդը հողի կապուելու աշխատանքը, որ յանձնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան Սուրիոյ Շինարարական Յանձնախումբին, դժբախտաբար ոչ մէկ արդիւնաւոր աշխատանք կատարած է մինչեւ այսօր։

Մեր ժամանակի անգործ այս երկրագործ ժողովուրդը, միշտ դիմումներ կը կատարէ Ազգերու Դաշնակցութեան, հողին կապուելու, կտոր մը արտ ու զոյգ մը լծկան ունենալու համար, բայց չենք գիտեր թէ ի՞նչն է արգելքը, որ անպատասխանի կը մնան կատարուած դիմումները։

Դառն է՝ բայց ճշմարտութիւն, որ հայ ժողովուրդին անունով հաւաքուած դրամները օտար երկիրներու մէջ կը ծառայեն միայն կարգ մը ամսականաւոր պաշտօնեաներ հոգալու։

Թէ ի՛նչպէս կը վարուին հայ բանուորներու հանդէպ, օտար հաստատութիւններէ ներս, շատ ականերեւ է.— կը ճամբեն առաջին իսկ առթիւ Հայը։

Հոս Պէյրութի մէջ, նուազագոյն օրավարձով աշխատողը, անշուշտ, Հայն է։ Ու ցաւալի է որ հակառակ այս իրողութեան, առաջին իսկ առթիւ բոլոր հաստատութիւններու մէջ, Հայերն է որ կը յիշեն գործէն հանելու համար։

Պէյրութի մէջ գործարաններ կան, ուր հայ գործաւորուհին հինգ փրանքով եւ գործաւորը 10 փրանք օրավարձով, օրական 12 ժամուան սեւ աշխատանքով է որ կ'ապրին։

Ամենաբարձր օրավարձը 20 փրանքը չանցնիր եւ այս ոչ թէ 8 ժամուան աշխատանքով, այլ 12։

Տնտեսական այս տագնապին առթիւ, կան երեք մեծ ծրագրեր որոնք կրնան բաւական գործ հայթայթել, նախ մեր հայ բանուորութեան։

Ա. Մուսուլի, քարիւղի հանքերէն, մինչեւ Տրիպոլի երկարելիք գիծը, որուն մէկ գիծը պիտի անցնի Եաֆա։

Բ. Երկաթուղիի նոր գիծեր որոնց համար արդէն աշխատանքի ծրագրեր կը պատրաստուին։

Գ. Նաւահանգիստի նոր շինութիւնը, զոր հաղորդեց Պ. Փոնսօ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատար կառավարութեան մարզպանը, իր Ֆրանսայէն վերադարձէն առթիւ։

Այս երեք աշխատանքները կոչուած են դնելու Սուրիան տնտեսական կայուն վիճակի մը մէջ. գործադրումը որքան կանուխ սկսի, նոյնքան մեծ բարիք կը հանդիսանայ աշխատաւորութեան, երբ դեռ տագնապը իր աւերը նոր սկսած է գործել Սուրիոյ մէջ։

ՊԱՐ-ՍԱՄԷԼ

Կ'ԱՃԻ՞ ԹԷ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1926ին մարդահամարը ցոյց կուտար, որ Ֆրանսայի բնակչութիւնն է 40.743.897։

Այժմ կը հաղորդուի 1929 եւ 1930 տարիներուն վերջին եռամսեակի բաղդատական վիճակագրութիւնը, որ ցոյց կուտայ մահերը, ծնունդները եւայլն։

	1930ին	1929ին
Ամուսնութիւն	83,370	83.217
Ամուսնալուծ.	5,054	4,926
Ողջ ծնած	188.751	186,31
Ընդհ. մեռ.	144,218	149,327
Մէկ տարեկ. չեղած մեռած	13,910	18,815
Ծնունդներու աւելին	44,383	37,504

Ուրեմն, 1930 տարուան վերջին եռամսեակին ընթացքին բնակչութիւնը աճած է 7000 հոգիով, շնորհիւ անոր որ 1870 ծնունդ աւելի տեղի ունեցած է եւ 5009 հոգի նուազ մեռած են։

Կը տեսնուի որ դեռ մէկ տարին չլրացուցած մեռած երախաներն ալ քիչցած են, 4905 պակաս, գրեթէ մահերու ընդհ. թիւին պակասին չափ։

Աճման այս երեւոյթը կը տեսնուի նաեւ Սէն Նահանգին մէջ, ուր ծնունդները աւելի են մահերէն, բաղդատմամբ անցեալ տարուան։

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՕՅՊՈՒ
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Պէտրխանցիները, «Շէյ
փաշա»յէն իրենց առանց
ներով, քարոզութեան գիր
հրատարակեցին եւ անգլ
լուրեր հաղորդեցին անգլիա
եւ ամերիկեան թերթերուն
նոնց հրատարակած վեցե
գիրքը՝ Քրտական հարցը ան
կը կրէ։ Հեղինակն է Սիւր
բայց կ'երեւի գիտնալով
գիրքը վերէն վար սուտ է
ստորագրած է «Տոքթ.
Սիւրկուհ» անունով։

Այս գիրքը որ տպուած
գիպտոսի մէջ եւ դաշնակ
բոզութիւնը սարքող նոյն
ծարանէն դուրս ելած, նպա
ունի շփոթութեան մատ
մեր միամիտ գիւղացիներ
քաջ լեռնականները։ Կ'ա
քիչ մըն ալ այս գիրքի մ
խօսիլ։

Մեզի համար շատ դիւ
Հօյպունի անունով հրատ
ուած այս գիրքին իւրաքա
բառը զօրաւոր փաստերով
քել եւ անոր մէջ ծածկուա
դէմքերը մէջտեղ հանել։
ցարդ յիշած փաստերս կը
ցողներու համար պէտք
թողուր աւելի մանրազնն
լուծման։ Հօյպունը «Հա
է։ Այսինքն քրտական
խութիւն ցոյց տուող
ներքեւ ծածկուած է «Հ
կան բոյնը»։ Իսկ այս
կազմողն է օտար քաղա
նութիւնը։ Ժամանակի
քաղաքականութիւնը ծ
էր նաեւ «Արաբական
թեան» ետին, եւ Արաբնե
ջատելէ ետքը թրքակա
իսլամ հայրենիքէն, իրեն
ջեւ բաժնեցին զանոնք
սօրուան կացութեան են
ցին։ Հօյպուն բացատրո
թրքական սահմաններէն
մնաց, փրոփականտի
թմրած շարքերը միայն
խառնել։ Այս թէ ոչ. Թու
մէջ գտնուող մեր հայրեն
ներէն ոչ ոք օգնեց այս
րութեան։ Ընդհակառակն
կռուեցան Հօյպունական
դէմ իրենց զէնքերով եւ
միջոցներով։ Իրենց հա
րուն մէջ սխալեցան ան
Շէյխ Սայիտի տղուն
հէտոինը կարթեցին Պա
մէջ եւ ղրկեցին Թուրքիա
լահէտոին իր հարցաքննու
ատեն յայտարարեց թէ
է, ոչ մէկ ատեն չարիք
հասցնէ իր ցեղակիցներ
այս գործին մէջ սխալած
թէ ինք, այլ անոնք որ
զինքը։

Ո՞Վ ԵՆ ԲԻՒՐՏԵՐԸ

Վեցերորդ գիրքը ցո
տայ Բիւրտերը իբր
ցեղ մը, որուն ծագումը
է։ Բիւրտերուն ծագման
խօսած ատեն կ'ըսէ. «Պ
կան նախնական շրջան
Սուրիոյ բարձր լեռներուն
կը բնակէր «Կորդուս» կ
ցեղ մը։ Նինուէի անկումէ
քը, այսցեղը խառնուեցաւ
ցիներուն։ Այդ միջոցին, Կոր
ներու շրջանակին մէջ
հաստատուեցան արիակա
ղեր, բայց յայտնի չէ թէ
ո՛ւրկէ գաղթած էին։
քննութիւնները ցոյց կուտ
անոնք Սկանտինաւիայէն
էին ! Բիւրտերը արիական
այդ Կորդուններու ցեղէ
Ասիկա կարդացուելէ
տարակոյս չկայ թէ Բիւ
ամօթ պիտի զգան ազգ
խօսքերէն անոնց որ գ
շարժեն յանուն իրենց։
միակ ուղիղ մասը այն
կ'ըսէ թէ Բիւրտերը քաջ
բասէր եւ բարի մարդիկ

Բայց երբ գրքին հեղի
կ'ըսէ թէ Բիւրտերը միաց
արիականներուն եւ հետեւ
կ'ուզէ զանոնք անջատել
քերէն, ընդհակառակն կ'
ցուցանէ որ Բիւրտերը զտ
թուրք են։ Բիւրտերուն
բերութիւնը թուրքերէն,
որ Բիւրտը միշտ լեռները
րած է, եւ լեռնաբնակ ըլլ
հեռու մնացած է ընկեր

անքէն։ Լեռները պատճառ ե-
ած են որ անոնց մէջ տակա-
ն մնան նախնական ցեղանի-
ը։ Ուստի ամէն խօսքի կը
ւաստան, իր հետեւին իրենց
ած թելադրանքներուն կոյր
հաւատալիքներու մասին։ Հի-
քէ մեն ալ լսենք իրական
տմութիւնը եւ անկողմնակալ
տմաբանները։ Բրիտանական
մայնագիտարանը կը գրէ.
Քիւրտերուն ծագումը տակա-
ն որոշապէս չէ ճշդուած։ Բայց
ահանջ Բիւրուցի (Ն. Բ.) ատեն
ահանջողները Վանայ կողմերը
անդիպեցան Կորդուներուն։ Նա-
ապէս այդ կողմերը կային
Քուրազեան Կոթոններ։ Ասորի-
րը զանոնք կ'անուանէին։»
Բերզըն կը գրէ.— «Նես-
րականներէն եւ Հայերէն
ը, բնական է խօսիլ Քիւր-
երուն վրայ որ ժառանգական
մին են Պարսիկներուն։
րքի, ցեղի եւ կրօնքի տեսա-
ով, իրարու բոլորովին օ-
ր այս երեք ժողովուրդնե-
ն այսքան մօտիկ բնակակից
լը զարմանալի զուգադի-
ութիւն մըն է։
«Ճամբորդներու իբր գրքի
տղոս գործածած Քիւրտիս-
ն անունը քրդաբնակ վայ-
րու համար աշխարհագրական
ացատրութիւն մըն է պարզա-
էս։ Այս անունով բնական եւ
աղաքական սահման մը չկայ։
իւրտերուն մէկ մեծ մասը կը
տնուի Պարսկաստանի մէջ։
իւրտերուն ծագումը անորոշ
նդիր է։ Ցարդ չէ լուծուած այն
նդիրը թէ Քիւրտերը Իրան ե-
ա՞ն թէ Թուրանեան ցեղին կը
ատկանին, Մեդերո՞ւն թէ Պար-
երուն սերունդէն են, Հեթիթ-
երուն եւ Ակադեաններուն այն
ջանակներուն մէջ տիրապե-
ած ատեն Ասորեստանի
եռնային շրջանակներուն մէջ
ինուէցիներուն անկումէն ետքը
ւ Արիականներուն գաղթած ա-
տեն անոնց հետ միացա՞ծ են,
րիականացա՞ծ են, Կորդունե-
ուն կամ Կոթոններուն ծնունդ
ուա՞ծ են թէ ոչ»։
Մորիս վակնէր կը գրէ. «Երե-
անի մէջ Հայկական դպրոցին
նօրէն Աբովեան կը պնդէ թէ
իւրտերը Հուլաղու Խանին ցե-
ին կը պատկանին եւ Մոնկոլ
աթար են»։ Պատմաբան Զա-
եան եւս նոյն կարծիքը կը
այտնէ։ Քիւրտ անունը Թուր-
երէն քուրթ բառն է. եւ այն
եղին տրուած է իբր կարող եւ
արպիկ իմաստով եւ հին ա-
ուններ «կուրթ» ձեւով ըն-
ունուած է։ Միայն հիւսիս-
րեւելեան Քիւրտերն են որ
նքզինքնին կուրմանչէ կոչած
ն։ Քիւրտերը խառնուած են
Թլաս լեռներու ցեղերուն հետ,
նոնց հետ մէկ զանգուած կազ-
մած են. սակայն կ'ապացուցուի
յն իրողութեամբ թէ իրենց
եզուն արաբերէնի, պարսկերէ-
ի եւ թուրքերէնի խառնուրդ է։
Պարսիկ Տօքթ. Աֆշար պարս-
կան գրական ժողովին առջեւ
բանախօսութիւն արտասանելով
ըսած է.— «Մենք Հայերուն
հետ միեւնոյն ցեղին կը պատ-
կանինք եւ միեւնոյն ծագումն
ունինք։ Մեր լեզուին հիմը
նոյնն է։ Ազգային միութիւնը
օր մը քաղաքական դաւանանք
պիտի դառնայ։ Պարսկաստանի
մէջ պէտք է վերջ տալ աշիրէ-
թի կեանքին։ Քիւրտի, Քաշ-
կայի, Արաբի, Թիւրքմէնի զա-
նազանութիւն պէտք չէ մնայ։
Փեհլեվի գլխանոցը դէպի
ազգային միութիւն առնուած
քայլ մըն է։ Թիւրք Օճաղները
համաթուրանականփրօփականտ
կ'ընեն։ Ասոնք Գանձակի, Պա-
քուի եւ շրջականներուն Ազր-
պէյճան անունը կուտան եւ կը
պնդեն թէ Ազրպէյճանցիները
Թուրք են։ Մեր գրողներուն
պարտաւորութիւնն է ապացու-
ցանել աշխատիլ որ Ազրպէյճան
Թուրք չէ։ Ազրպէյճանի մէջ
խօսուած Թուրքերէնը բնական
լեզու մը չէ, այլ բռնի ընդունիլ
տրուած է։» Աֆշարի այս եր-
կար դասախօսութենէն միայն
այս տողերը կ'առնեմ։ Կը տես-
նուի թէ բոլոր պատմութիւն-
ները եւ մասնաւորապէս Լօրտ
Բերզընի նման ուժեղ բանասէր-
ներ, Պարսիկները, Հայերը եւ
Քիւրտերը իբր ցեղային թըշ-
նամի ցոյց կուտան, մինչ Աֆ-
շար Հայերը կը ներկայացնէ
իբր արենակից եղբայր եւ Պետր-
խանիններն ալ Քիւրտերը կը
խառնեն այս արիւնին։ Եթէ
այս տեսութիւնն ընդունուի, Աֆ-
շարի տեսութիւնը գործադրել
դժուար չըլլար։ Արենակից եղ-
բայրներու միջեւ անունի տար-
բերութիւնը կը վերցուի եւ
Պարսկաստանի մէջ Քիւրտ,
Թուրք, Քաշկայ եւ Հայ անուն-
ները կը ջնջուին, ամէն բան կը
թափուի հին արիւնին մէջ եւ
նոր Պարսկաստան մը կը ծնի։

(5) «Միլլիյէթ»

Ձ. Ռ. Մ. Ի. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ հինգշաբթի խօսեցաւ
Պ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով
Սայաթ-Նովայի սիրային եր-
գերը։
Ուրիշ անթիւ մը ներկայա-
ցուցած ըլլալով Սայաթ-Նովայի
կեանքն ու շրջանը, այս անգամ
կարդաց ու մեկնաբանեց աշուղին
սիրոյ տաղերը, որոնք մէկ մէկ
գոհարներ էին։
Օհան Կարօ նոյն ատեն կար-
դաց տաղերը պարսիկ հին բանաս-
տեղծներուն, բաղդատութիւն մը
ընելու համար անոնց արուեստին
միջեւ։ Խօսեցաւ այն հաւանա-
կան ազդեցութիւններուն մասին,
զորս ան կրած կրնար ըլլալ պար-
սիկ արուեստէն։ Ցետոյ եղան
կարծիքի փոխանակութիւններ
Սայաթ-Նովայի գործին զանա-
զան մասերուն շուրջ։

Հ. Վրէժ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

25,000 ՔԻՒՐՏ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ

Մուսուլէն կը գրեն «Ազդակ»ի
(31 յունուար).—
Ամբողջ Իրաքի Թրքական
սահմաններուն վրայ խմորուած
քրտական ապստամբական շար-
ժումը, վերջերս շատ սուր հան-
գամանք մը առած եւ ծաւա-
լած է բոլոր քիւրտ ցեղախում-
բերուն մէջ։
Ի զուր փորձեցին լռեցնել այս
շարժումը անգլիական եւ Իրաքի
ուժեր։ Ցաճախակի բախումներն
ու հետապնդումները մնացին ա-
պարդիւն եւ միմիայն ծառայե-
ցին շարժման ծաւալման եւ ա-
պստամբներու բազմանալուն։ Մա-
նաւանդ այս վերջին երկու ամիս-
ներու ընթացքին, հակառակ լեռ-
նային շրջաններու մէջ տիրող
ցուրտին ու ձիւնին, ապստամբները
արտասովոր շարժումներ ցոյց կու-
տան։ Եթէ այսպէս շարունակուի,
կը կարծուի որ յառաջիկայ գար-
նան քրտական շարժումը բոլորո-
վին նոր ուղղութեամբ եւ ըն-
դարձակ տարածութիւններու վրայ
պիտի պայթի եւ շատ լուրջ վտանգ-
ներ պիտի պատճառէ սահմանա-
մերձ շրջաններու։
Ցայտնի է եւ որոշ որ Քիւր-
տերը, բոլոր շրջաններու մէջ, նը-
ւիրուած են անդուլ պատրաստու-
թեան եւ կազմակերպական գոր-
ծերը առաջ կը տանին ամենու-
րեք։ Սխալ է կարծել որ այս ստ-
ուարաթիւ ժողովուրդը, որ Թրքօ-
պարսիկ, Թրքօիրաք եւ հիւսի-
սային Սուրիոյ մէկ մասին ամէ-
նէն անառիկ եւ լեռնային շրջան-
ները, կրնան այնքան դիւրաւ ընկ-
ճուիլ եւ վերջանալ։ Հոս մեր աչ-
քերուն առջեւ ամէն օր կը տես-
նենք այս ժողովուրդի ամենա-
հասարակ լեռնցիէն սկսած մինչեւ
ցեղապետներն ու ղեկավարները,
բոլորն ալ Թուրքիոյ դէմ ատե-
լութեամբ եւ վրէժով լեցուած են
եւ իրենց մէջ արթնցած է ազա-
տութեան եւ անկախութեան
տենչը։
Ստորեւ կուտամ կարգ մը
տեղեկութիւններ Իրաքի սահ-
մաններուն վրայ վերջին մէկ
ամսուան ընթացքին տեղի ունե-
ցած դէպքերու եւ կռիւներու մա-
սին, որոնք քաղուած են պատաս-
խանատու քիւրտ վարիչէ մը։
Ապստամբ ցեղեր, Շէյխ
Մահմուտի ղեկավարութեամբ,
կը բնակին Սուր Տաշ կոչուած լեռ-
ներու վրայ, որոնք կը գտնուին
Ճուվարթայի հարաւային արեւ-
մուտքը։ Իրաքի անգլիական եւ
տեղական ուժերը շատ աշխատեցան
ասոնք այդ շրջաններէն հեռա-
ցնելու համար, սակայն չյաջողե-
ցան։ Վերջը ստիպուեցան կարեւոր
ուժեր կեդրոնացնել Պիրա Մէքրօն
եւ Հաճը Օմա կոչուած դիրքերուն
վրայ, անոնց յառաջխաղացումը
արգիլելու համար։ Այնտեղ զին-
ուորական ուժերու եւ Շէյխ
Մահմուտի մարդոց միջեւ կռիւ-
ներ անպակաս են։
Շէյխ Մահմուտ մեծ ազդե-
ցութիւն ունի քիւրտ ցեղերու
վրայ։ Օրաման լեռներու մէջ
բնակող Օրաման ցեղը նմանապէս
ենթակայ է շէյխ Մահմուտի։
Օրաման լեռները կը գտնուին
Իրաքի եւ Պարսկաստանի սահմա-
նին վրայ։ Ասոնց բոլորն ալ Նախ-
շիպէնտ աղանդին ենթակայ են,
որոնց պետն է շէյխ Մահմուտը։
Ցամառ զրոյցներ կը շրջին նաեւ
որ շէյխ Էսատի վերջին շարժման
հետ կապ ունէին նաեւ այս Նախ-
շիպէնտ ցեղերը։
Շէյխ Մահմուտ այս ամ-
սուն սկիզբը լուր ղրկեց Օրաման
ցեղին եւ անոնցմէ ուժ պահան-
ջեց. անոնք իսկոյն հպատակու-
թիւն յայտնեցին շէյխ Մահմու-
տին եւ տրամադրեցին ութը հա-
զար զինուած մարդ։ Շէյխ Մահ-
մուտ այդ ուժերը ղրկեց Հօրմալ
լեռները, ուր կը գտնուէին Իրաքի
ուժերը։
Զօրաւոր ընդհարումներէ յե-
տոյ Քիւրտերը գրաւեցին այդ
լեռները, ուրկէ երկուքի բաժ-
նուեցան. առաջին թեւը յառաջա-
ցաւ Խարքինէն օգնութեան եկող
Իրաքի ուժերը դիմագրաւելու
համար։
Սուրտաշ եւ Օրանի լեռները
գրաւելէն վերջ անոնք տիրացան
Մէյվանի ամսոյս 11ին եւ ար-
գիլեցին Սիւլէյմանիէէն օգնու-
թեան գալիք ուժերուն հաւանա-
կան յառաջխաղացումը։
Երկրորդ թեւը յարձակեցաւ
Քավլոսի ուղղութեամբ եւ գրա-
ւեց զայն 13ին։ Անկէ ուղղուեցաւ
դէպի Շահթէտրի եւ Արաւ եւ
զանոնք ալ գրաւեց։
Սակայն շուտով հասան Իրա-
քէն ղրկուած անգլիական եւ տե-
ղական մեծ ուժեր։ Կարեւոր բա-
խում մը սկսաւ երկու կողմերուն
միջեւ եւ հինգ ժամ անընդհատ
կռուելէ յետոյ, ապստամբները
գրաւեցին շէյխ Մահմուտի ծնն-
դավայրը Թէճէվինը։ Այժմ ա-
պստամբները կը պատրաստուին
յարձակիլ դէպի Գարաճըլան եւ
Ճասու։
Իրաքի կառավարութիւնը
շատ գրգռուած է եւ ամէն մի-
ջոցի կը դիմէ պատժելու համար
այս լեռնցի ապստամբները, մա-
նաւանդ Էնկիւրի անվերջ կը պա-
հանջէ անոնց գարունէն առաջ
բնաջնջումը։ Սակայն ցարդ ձեռք
առնուած բոլոր միջոցներն ալ ո-
րոշ արդիւնք մը չտուին եւ ընդ-
հակառակն աւելի զօրացուցին
շարժումը։ Կ'ըսուի թէ շէյխ Մահ-
մուտ 25,000 հոգի ունի զին-
ուած եւ պատրաստ, որոնց նորեր
կը միանան ամէն օր։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ա.
Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկ-
ներու Պաշտպանութեան» մասնա-
ճիւղին ընդհ. ժողովը, ուր վար-
չութիւնը իր համարատուութիւնն
ըրաւ վերջին 1929 1930 տա-
րեշրջանի իր գործունէութեան։
Ներկայ անդամները գոհու-
նակութեամբ նկատեցին որ մաս-
նաճիւղը իր ամբողջ ջանքը թա-
փած է իրագործելու Կ. Խաչի ա-
ռաջադրած նպատակներուն կարե-
ւորագոյնը.— Մանուկներու փըր-
կութեան գործը ֆիզիքապէս թէ
բարոյապէս։ Ան իր համեստ մի-
ջոցներով կրցած է մինչեւ այժմ
պահել Իսիի մէջ մանուկներու
կաթի բաշխման գործը եւ զանոնք
առաջնորդել բժշկական հաստա-
տութիւններ, յատուկ թարգման
— առաջնորդի մը միջոցով. տի-
կին Շանթ մօտ երկու տարիէ ի
վեր կը կատարէ այդ պաշտօնը,
կատարեալ անձնուիրութեամբ,
ստանալով մայրերու երախտագի-
տութիւնը եւ Կարմիր Խաչի ան-
դամուհիներու շնորհակալութիւն-
ները։
Մանուկներու այլասերման
վտանգը ըլլալով մեր այս օրուան
մտահոգութիւններէն մէկը, «Մ.
փրկութեան» մասնաճիւղը Շավի-
լի մէջ պահած է հայերէնի շա-
բաթական դասընթացք մը, որմէ
մինչեւ այսօր ալ կ'օգտուին աւե-
լի քան 20 մանուկներ։ Ինչպէս
նաեւ Իսիի մէջ ունեցած է ամառ-
նային բացօդեայ դասընթացք,
միշտ նոյն նպատակով։
Ընդհ. ժողովին մեզ ներկա-
յացուած թիւերը որքան ալ հա-
մեստ ըլլային, դարձեալ քաջա-
լերիչ էին, նկատի ունենալով ոչ
միայն տիրող տնտեսական պայ-
մանները, այլ մասնաւորաբար
այն ձեռնարկները որոնք հասոյ-
թի աղբիւրներ ըլլալէ աւելի տե-
սակ մը համախմբումներ եղած
են, հանրային կեանքէ քաշուած
կիները իրարու մօտ բերելու եւ
գործի մղելու համար։ Միւս կող-
մէ, իրական հաճոյք մըն է հա-
ճելի անակնկալներու շուրջ հաւա-
քել մանուկները եւ լսել անոնց
թոթով հայերէնը։
Մասնաճիւղը իր համարա-
տուութեան մէջ ցոյց կուտար
հետեւեալ թիւերը.— Դպրոցի
համար ծախսուած է 3000 ֆր.,
Իսիի կայանին համար 1850
ֆրանք եւ իրեն դիմող հիւանդ-
ներու նպաստած է 1500 ֆրան-
քով, Հայ Արիներու օգնած է
400 ֆրանքով անոնց օդափոխու-
թեան մասնակցելու դիւրութիւն
տալով քանի մը կարօտ տղոց։
Ընդհ. ժողովը իր գոհունա-
կութիւնը յայտնեց նախորդ վար-
չութեան եւ ընտրեց նորը հե-
տեւեալ անդամուհիներով — Տի-
կին Ա. Արծրունի, Օրիորդներ Ա.
Առաքելեան, Ս. Ցակոբեան, Ց.
Պետրոսեան եւ Պ. Ե. Ցարութիւն-
եան։ Կը մաղթենք եռանդ եւ
մեր հասարակութեան աւելի
լայն չափով աջակցութիւնը։

Անդամուհի մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՆԻՍ.— Նիսի հայ գաղութի
գոյութենէն ի վեր, առաջին ան-
գամն է որ տարբեր հոսանքներու
եւ զանազան միութիւններու
պատկանող անհատներ իրարու քով
կուգան ոչ թէ իրար խանգարելու
այլ՝ օգտակար խօսք մը ըսելու։
Ցունուար 31ին, Նիսի Լսարա-
նական Միութեան յայտարարու-
թեան վրայ, Պուլըվար Մատլէնի
182 թիւ, սրճարանի սրահը լեց-
ուած էր կոկիկ հասարակութեամբ
մը, գլխաւորապէս երիտասարդ-
ներ։
Ժամը 9ին, Պ. Ա. Մանուկ-
եան, Լսարանական Միութեան
նախագահը ներկայացնելով օր-
ուան բանախօս ընկ. Աբօ Աբոյ-
եանը, հրաւիրեց բեմ։
Գեղեցիկ էր նիւթը — «Մեր
ազգային բնաւորութեան գիծե-
րը»։ Երկու ժամ տեւող իր բա-
նախօսութեամբ, ընկերը վերլու-
ծեց մեր ազգային բնաւորու-
թեան, դրական եւ բացասական
կողմերը։ Ճոխ էին փաստերը եւ
տպաւորիչ, համեմուած ժողո-
վրդական դարձուածքներով եւ ա-
ռակներով։ Վեր հանելէ վերջ մեր
ազգային բնաւորութեան անմր-
ցելի տոկունութիւնը եւ նախա-
ձեռնութեան կարող ու բարձր ո-
գին՝ անհատական գործերու մէջ,
ընկերը ծանրացաւ մեր բացասա-
կան կողմերուն վրայ։
«Հայ ազգը իր բացասական
գիծերով, գոռոզ, եսական, անհան-
դուրժող — այն խենթն է, որ
կատաղութեամբ իր միսերը կը
կրծէ։» Եւ իբրեւ օրինակ բերաւ
Նիսի հայ կեանքը, մատնանշելով
տիրող ոգեղ, անթոյլատրելի,
կոպիտ, նոյնիսկ թշնամական յա-
րաբերութիւնները։
Պ. Նախագահը անկեղծ յու-
զումով շնորհակալութիւն յայտ-
նեց բանախօսին, որ մատը դրա-
ւ բուն վէրքին վրայ։ Ներկաներուն
կողմէ շնորհաւորութեան եւ շնոր-
հակալութեան քանի մը խօսք
ըրաւ դպրոցի ուսուցիչ Պ. Թ. Աբ-
րահամեան։
Ցուսանքթէ այս գեղեցիկ ե-
րեւոյթը տեւական կեանք պիտի
ունենայ մեր գաղութին մէջ։ Այս
նպատակին համար մենք կուսակ-
ցականօրէն եւ անհատապէս ոչինչ
պիտի խնայենք։ Արձագանգը կը
սպասենք մեզմէ դուրս գտնուող
սրտցաւ անհատներէն։

Հ. Անտրունի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

I

Առաւօտ։ Թղթապատ պատու-
հանին ապակեայ մասերէն լոյսը
անտրուելով ու մաղուելով մշու-
շին՝ կուգար ցուրտ սենեակին
ուերներուն մէջ ոգեւորիլ։
Աղտոտ վերմակին տակ, քուր-
ջերով ծածկուած, անկանոն փայտ
ճիւղերէ շինուած բարձրու-
թեան մը վրայ, ու լուսամուտին
դ քովը Սամուէլ պառկած էր,
տաք ծուլութիւնը անէութեան
պէս, շոյող, զգայախաբ հա-
ջքի մը պէս պըլըլուեր էր ա-
հինցած ու չարչարուած մար-
մնին։
Ոսկրուտ, կոշկոռ կապած ձեռ-
դուրս հանեց զգուշութեամբ,
մինչեւ ականջները տեղաւորեց
ած գդակը, կծկուեցաւ սեղ-
ուսերուն շուրջ ծանր վերմա-
կը, հառաչելու նման երկար
շնչեց, ու շարունակեց նայիլ,
նայող չտեսնող նայուածքով մը
դուրսը։
Քիչ կը քնանար ան արդէն։
Քնացող արթնութեամբ մը սա-
կայն աչքերը երկար ժամեր կը
սեւեռէին մութին, լոյսին կամ
ոչինչին, ու միտքը կը գործէր
անօրինակ դանդաղութեամբ մը
իր միակ կենդանի պատկերին, իր
բջիջները կերակրող միակ գրգիռին
համար։
Անտառն էր այդ։
Ու իր՝ մտածումը այնքան
մօտ էր իրականին, իր բոլոր ապ-
րող ու խլրտող յիշատակներով,
այնքան մօտ՝ իրականը զգացնող
ձայն ու տեսիլքին, որ իրապէս
իր մտածումը անտառն էր, ու ան-
տառը իր մտածումն էր։ Առանձին
գաղտնիք չունէր ան իրեն համար,
իր փնտռտուքները լոկ անդրա-
դարձումներ ու ձուլացումներ էին,
իրմէ անտառը, ու անտառէն իր
հոգին, մինակ աչքի մը կապուած
երկու աղբիւրներու կեանքին պէս։
Եւ գործելու այդ միօրինակ
ընթացքը, այդ զարտուղի մտքին
համար դարձած էր զգալու կերպ
մը։
Զգարմացաւ օր մը առաջ ան-
տառը ջղայնացնող քամիէն յե-
տոյ թափուող առատ ձիւնին
համար։
Այնքան շատ ու բացարձակ-
օրէն անտառով շրջապատուած էր,
այնքան մինակ անտառին հետ,
ու անտառն այնքան ճշմարտօրէն
իր մէջ խորասուզուած էր, որ կար-
ծէք, իր յիշատակներուն, իր անց-
եալին, ու իր մարդկային բնա-
խօսական զգայութիւններուն վրայ
իսկ, այդ անծայրածիր սահման-
ներով կենդանութիւնը իր ծնշող
ծանրութիւնը տեղաւորած ըլլար։
Իր աչքերն ու ականջները,—
անթելի ընկալուչի մը նեարդներն
ու սլաքները։
Սամուէլ կը զգար ձիւնը։
Իր նայուածքը պատուհանն
իսկ չանցնիր, բայց ան կը տեսնէ
ահա։
Զորէն վար, լեռնէն վեր, հան-
դիպակաց կողմը, բոլոր շուարած
տափաստաններն ու խոնարհ բըլ-
լուրները, ինչքան կարելի է քա-
լել ու աչքով գրկել տնակին սահ-
մաններուն վրայ, անոր չորսդին,
անտառն է։ Անտառը՝ ձմեռուան
սպիտակ լռջութիւնովը պատկա-
ռազգու։
Ու ծառերն ամէն հիացիկ,
անշարժ կը սպասեն մեծ յայտ-
նութեան մը հրաշալի երեւոյթի
մը, որ պիտի գայ պիտի բացուի
վարդ ու լոյսէ անիւներով։ Մինչ
կը գրկեն աղապատանքով ուրախ
բանբերները, թիթեռները ճեր-
մակ։
Ոչ մէկ աղմուկ, ոչ կոտրող
ճիւղ, ոչ ալ ճիչը մենաւոր թըռ-
չունի մը, միայն մեղմ, աններ-
մարելի մրմունջ մը տարածու-
թեան մէջ ծաւալուն, անալիք ու
միօրինակ, ինչպէս անցքը գոյգ
մը բոպիկ ոտքերու արեւելեան
բաղնիքի մը մարմակերտ մի-
ջանցքներէն...
Ու դարձեալ ճերմա՜կ լոյսը,
ճերմակ գետինն ու երկինքը։
Թուփերու այս շարժը ոչ-
խարներու անհամար հօտ մըն է
մահացած, բրդոտ ու լուացուած։
Տեղ տեղ վայրի սալորենիներ սա-
ւանով ծածկուած հովուուհիներու
պէս են։
Աջին բազմութիւն մը՝ հո-
վանոցներ բացած, անոնց քով՝
պարողներու շարք մը, խորքը
խտութեան վրայ բամպակի հա-
կեր իրարու վրայ մագլցող, ա-
նոնց շրջանակ լայն գօտի մը գորշ
եւ ամէնուն քով, եւ շատ հեռու-
ները մշուշոտ տարտամութիւնը։
Լռութիւն։ Արձանացումը աշ-
խարհին։

(Շար.) ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՐԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խնդրուի թղթակիցներէ
եւ յօդուածագիրներէ իրենց
գրութիւնները գրել թուղթին
մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հըայր խումբի կողմէ
Այս կիր. ժամը 3ին Սալ ժաքըմարի սրահը, 81 rue de Paris, Sarcelles
կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ՀԱՐՕ
երգ եւ արտասանութիւն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Նախաձեռնութեամբ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Géographieի մէջ
կը նախագահէ ԳԵՐ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՍՐԲԱԶԱՆ
կը մասնակցին՝ Օր. Ղարիպեան (երգ), Օր. Ղազարոսեան (դաշնակ), Օր Երամեան (ջութակ), Պ. Նաւասարդեան (երգ), Օր. Տէր Թովմասեան (արտասանութիւն):
Տախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

Հ. Ց. Դ.

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ Վիշապ խումբի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Rue Charles Chefston, Պուա Քոլոնպ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, կը հրաւիրուիրուին ընկերներն ու համակիրները,

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: կը խօսի Պ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան, *կազմակերպութիւնք եւ կազմակերպենք,* մէկ ժամ սինէմա: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները,

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 186 Ave. Verdun: կը հրաւիրուին անդամները եւ մասնաճիւղին Անի ֆութպոլի խումբը: Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ կեդրվարչութեան լիազորը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Սպարտացի Ղազարոս Տօքթօրեան իր մեծ մօր Մարիամ Ղազարեանի եւ մօրաքրոջ Թագուհիի կողմէ: Կը կարծուի թէ Միտիլլի կղզին կը գտնուի: Իմացնել Սիրանուշ Մանուկեանի,* Société France Orient: Saint Jérôme, Marseille. France.

— Սամսոնցի այրի տիկին Առուսեակ Սիսակեան կը փնտռէ իր տղան Օհանիկ, որ տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է Պոլսէն անորոշ ուղղութեամբ, Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր: Հասցէ՝ Mme Aroussiak Sissakian, 27 Rue Beauséjour, Sarcelles (S.et O.). France.

— *Պարտիզակցի Հոփփիմէ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկները Բարուհի, Սրբուհի եւ Աղաւնի: Իրենց հօր անունը՝ Գրիգոր Զորեկեան, մօր անուն՝ Արուսեակ:*

Բարուհի եւ Սրբուհի ամուսնացած էին: 1923ին կը բնակէին Գատըգիւղ (Պոլիս) Բիզափաշա թաղը: Իմացնել՝ Տիկին Փափազեանի 83, Route de la St. Germain, Carières s)Seine, France.

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ի նպաստ Ռօանի մանկապարտէզին.—

M. S. Beuveuiste, Ժ. Քիւրքճեան, Սրապեան 100ական, Հ. Աթէշեան, Ս. Պէյլէրեան, Սահակեան, Ա. Պօղոսեան, Ա. Դաւիթեան, Միսաք, Ջատէեան, Վարդապետեան, Պալըքճեան, Ք. Էսաեան 50ական. Ս. Եալընըզեան 30, Ք. Մոմճեան 30, Խօրասանճեան 5, Abassado 20: Ք. Պալըքճեան 10, Pinto *10*, գումար 905 ֆրանք:

ԱՆԻԷՌ Պուա. Քոլոնպի Սահակ-Մեսրոպ գրադարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝
Մ. Սարեան *13* հատոր գիրք, Օ. Եազմաճեան 10, Յ. Վէզիրեան 15, Հ. Կոթողեան 10, Յ. Հիսաեան 10, Օ. Ղազէրեան 5, Բ. Վարդանեան *10*, Մ. Սէֆէրեան 5, Ա. Թութճեան 5, Հ. Սամուէլ 1, Լ. Գեւոնեան *1*, Մ. Պարսամեան *1*, Տոքթ. Գրիգորեան 2, «Դրօշակ»ի խմբագրութիւն 10, Մ. Գազանճեան 10 հատոր:

«ՍԷՎՐԱՆի Հայ Կրթական Միութեան» հանգանակութիւնը.—

Պ. Զարեհ Քէպապճեանի միջոցաւ 32 ֆր.: Հ. Քէպապճեան, Յովակիմ, Յարութիւն եւ Արմենակ Արութեան, Նշան եւ կարապետ Ջէյթունեան 5ական, Յ. Թաշլեան 2 ֆր.:

Սէվրանի հայրենակիցներէ 368 ֆր.:
Յ. Մէճէլեան (ատամնաբոյժ) 50, Ն. Ադամեան 50, տիկ. Քուլան 30, տիկին Վ. Ֆէսճեան, տիկին Թ. Գրիգորեան, Ս. Ջափեան Ա. Զօրտիկեան, Սայիտ Բօլատ, Թ. Թորոսեան 20ական: Վ. Քէօսէեան, Յ. Եսայեան, Մ. Մալխասեան, Մ. Ինճէեան, Պ. Զաքարեան, Մ. Պագրճեան, Մ. Պէքիարեան, Ե. Մէլէքեան, տիկին Զ. Սվազլեան *10*ական: Գ. Պետրոսեան 8: Գ. Մանտիկեան, Հաննա Սապա, Գ. Ագրայեան, Կ. Մուրատեան 5ական,
Վարչ. անդամ Պ. Պետրոս Պատէմեանի միջոցաւ 45 ֆր.,
Պ. Պ. Ասլանեան, Կ. Թէլլալեան, Մ. Հէքիմեան, Կ. Քէչեան 10ական: Պ. Կարապետեան 5ֆր.,
Պ. Մատթէոս Ինճէեանի միջոցաւ՝ 100 ֆրանք,
Բ. Տէվլէթեան 20: Տիկին Մ. Ինճէեան, Թ. Գուլեան, Օր. Ա. Ինճէեան 10ական: Յ. Կարապետեան Կ. Եզեկիէլեան, Ժ. Էլմասեան, Ս. Օհանեան. Յարութիւն, Ե. Օհանեան, Վ. Բագլաեան, Ա. Պէքտէմիրեան, Հ. Պետրոսեան, տիկին Արապեան 5ական ֆրանք, ընդհ. գումար 918 ֆրանք,
Ի դիմաց Վարչ. քարտուղար
խաչիկ Եզեկիէլեան

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, Ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ռէօնթկինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Կընդունինք ասիւրանս սօսիալի հիւանդն.: Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9.12:*

EMPIRE մեթրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարխի: Ամէն օր9-12,2-8, Կիր, 9-12:*

Կ'ուզուին ժէռսէյի շատ լաւ եւ վարժ գործաւորուհիներ: դիմել՝ Alexanianի. 66 Bld. du Port Royal, Paris *(5e)*.

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Դիւրամատչելի պայմաններով: դիմել՝ Օր. Փափազեանի, 8 rue Wulfran Puget, Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

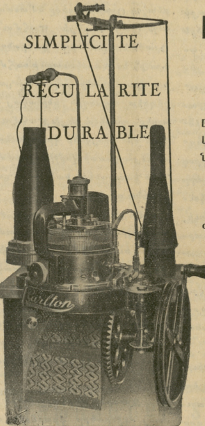
(*Մոսկուայի եւ Փարիզի համալսարաններէն*)17RueRéaumur, *մէթրօ* Arts et Metiers *եւ* République, Tél. Arch. *54—27. Վեներ. հիւանդ. (արանց եւ կանանց), ֆրանկախտ. Ջերմամիզութ. մորթի հիւ. եւ անկարողութիւն; նոր ձեւով բուժումերելեկտրականութեամբ: Արեան եւ մէզի քննութ.: Դիւրամատչ. գին: Դարմ. ասիւրանս սօսիալի հաշւոյն: Ամէն օր 9—20. Կիրակի 8—13:*

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շօփ Փարիզիէնի (Rue des Ecoles) *վերնայարկը։*

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS *(VIe)*
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon
Հանրածանօթ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ փոխադրուած ըլլալով վերի հասցէին, իր բոլոր յաճախորդներէն կը խնդրուի այսուհետեւ դիմել ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ,
ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ,

Marche à main et au moteur

BONNETERIE CARLTON

*1*37 Fbg, St. Denis, Paris
Մեր ապրանքները կը պատրաստուին միայն մեր սեփական արտօնագրեալ եղանակներուն համաձայն.

ՏԱՆ ՄԷՋ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ապահովենք պայմանագրութեամբ, այն անձերուն որոնք ունին կամ կը հայթայթեն մեր մեքենան ՔԱՐԼԹՈՆ, Գին *2.600* ֆրանք՝ երկրորդական գործիքներով միասին, ու նաեւ մեքենային գործածութեան վարժութեամբ, առանց ուրիշ վճարման:
Ձրի կը հայթայթենք այն նիւթերը, որոնք մեզ պիտի վերադարձուին իբր շինուած ապրանք,

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12: Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*
*Թոքախտաւորներու համար*pneumothorax*ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ա'կանջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Social*էի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre *(17)* Tél. Marcadet 07—42
Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

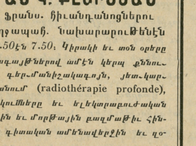
տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris *(*10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
8 RUE CHATEAUDUNի
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ
Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord
(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

RESTAURANT ROUMAINE

7 RUE DE LA MICHODIÈRE, PARIS
(ՕՓԵՐԱՅԻ ՄՕՏ)
Խնամքով պատրաստուած
Ռումանական եւ արեւելեան կերակուրներ
Չափաւոր գին

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris *(9)*, մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov.
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում,
Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիստեմ գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ,
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
"La Voix de son Maître" Columbia Phonos & Disques POLYDOR REGISTERED TRADE
20 ՖՐ. 20 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն*

ՑԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ Ր. ԽՐԼՈՒ
33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, ամուսնալուծման եւ արկածներու դատեր: Կը կատարէ նաթուրալիզ ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութի Ֆոն տը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ: Փոխատուութ Դիմել ամէն օր բացի Չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏ

Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով, Պէք Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական ժամը 10 թրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confort*ով, տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ (*ascenseur*): 50 հազարէն 100 ֆրանք — միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն բելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի սակով, հարցուցէք* Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, *Լազարի մօտ: Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները:*

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ
ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԼԻՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931

12 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1492

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑՈՒՇԻԿ-ՑՈՒՇԻԿ...

Եգիպտոսի «Արեւ»ը, «պաշտօնաթերթ ռամկավար-ազատական կուսակցութեան», իր փետրուար 2ի եւ 3ի խմբագրականներով կը յուզէ շատ կարեւոր խնդիր մը.

Սկսինք խորագիրներէն, — «ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՊԷՏՔ Է ՏԱՅ ՈՐ ԱՌՆԷ» (փետրուար 2):

— «ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՎԵՐԻՆ ՄԱՐՄԻՆԻՆ» (փետր. 3):

Այս բացատրութիւնները, իրենք իրենց մէջ կը խտացնեն ուղեգիծ մը որ, ամէն պարագայի տակ, ռամկավարական չէր:

Բայց թողունք ենթադրութիւնները եւ իրենց բերնով ամփոփենք այն «ծուռ միտքերը» որ կը կազմեն այդ խմբագրականներուն նիւթը:

— «Աչքերնիս չգոցենք իրականութեան վրայ, բարեգործականի ծաւալողական ուժը կանգ առած է. ասոր պատճառը ուրիշ բան չէ, ըստ մեզ, բայց եթէ նոր պահանջներու ընդ առաջ երթալու իր դժկամակութիւնը, պատերազմի վաղորդայնին իրեն հարկադրած գործունէութեան ճամբուն մէջ իր շարունակել մնալը, եւ միշտ, իր ծայրայեղ զգուշաւորութիւնը եկամուտէն աւելի... չենք ըսեր ծախսելու՝ այլ ծախս պահանջող աշխատութեան ծրագիր յղանալու:

Բարեգործականը բրոբականտի պէտք զգացած է ու ատոր համար միշտ դրած է որոշ գումար մը իր պիւտճէին մէջ. բայց այդ բրոբականտը ան կը կատարէ խօսքով ու գիրով՝ փոխանակ գործով զայն կատարելու, միշտ *նոր* գործերով: (2 փետր.):

Իբրեւ նոր գործ, յիշելով Բարեգործականի խոշոր ձեռնարկը՝ Նուպարաշէնը, — Նախաձեռնութեամբ Ամերիկայի շրջանին — ռամկավար օրկանը կը նկատէ թէ «հոգեբանօրէն գէշ ընտրուած էր ժամանակը»:

—Հայաստանէն առաջ «կար ինքը, գաղութահայութիւնը, իր նիւթականէ աւելի բարոյական պէտքերով, որոնց գոհացում տալու էր, որպէսզի, շնորհիւ այդ պահուած ու աւելցուած զօրութեան, ան կարենար, վերջէն, նիւթապէս օգտակար ըլլալ բարեգործականին եւ բարեգործականի միջոցաւ ինքզինքին ու նաեւ Հայաստանին. բարեգործականին սխալը եղաւ եւ է տակաւին՝ գաղթական ժողովուրդին—*ժողովուրդին* եւ ոչ թէ որբին կամ աղքատին միայն —բարոյական այս պահանջն անտեսելը»:

Ու կը պարզէ ծրագիր մը, որուն համաձայն Բարեգործականը պէտք է գործի ձեռնարկէ, «գաղթական հայ ժողովուրդին կարգ մը կարօտութիւնները հոգալու» համար:

Ի՞նչ են այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերը.

— «Գաղթաշատ կեդրոններու մէջ հաւաքավայրեր եւ ընթերցարաններ հաստատել. իրաւագիտական ձրի խորհրդակցութիւններ եւ վարչական ձրի դիմումներ կատարող գրասենեակներ բանալ. գիշերային դասախօսութիւններով տեղական լեզուն եւ օրէնքները, հայերէն լեզուն եւ գրականութիւնը սորվեցնել. կիրակնօրեայ բանախօսութիւններով քաղաքացիական կրթութիւն եւ քիչ մըն ալ ընդհանուր գիտութիւն ջամբել. դասագիրքեր, գիրքեր եւ պարբերաթերթեր հրատարակել՝ դասագիրքերը մանկութեան, միւսները՝ երիտասարդութեան, հայ հոգւով եւ մտքով զարգացումին համար, յետոյ հայ գրականութեան մը պահպանումին համար...

×

Այս հիմնաւորումէն յետոյ, երկրորդ խմբագրականով, ռամկավար օրկանը կը դնէ Բարեգործականի կեդր. Վարչութեան կազմը «ռամկավարացնելու» (ժողովրդականացնելու) հարցը, մեծ յոյսեր կապելով նախագահ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի անձին:

...« Բարեգործականի կեդր. վարչութեան կազմը աչքի առջեւ բերելով, կը փափաքինք որ անոր անդամները չընտրուին անպատճառ հարուստ, անպատճառ գործի աշխարհին պատկանող կամ բարձր պաշտօնէութեան պատկանած անձերէ, ինչպէս եղած է մինչեւ հիմա՝ քիչ բացառութիւններով: Ի հարկէ, չենք պահանջեր որ հարուստ առեւտրականը եւ նախկին աստիճանաւորը դուրս թողուին վարչութենէն. կը բաղձանք միայն՝ որ ապագայ ընտրութեանց մէջ աւելի տեղ տրուի մեր այն դասակարգին որ ազգային կեանքով զբաղած է նոյնքան եւ աւելի քան ուրիշները, խելք եւ սիրտ զոհած է ու արժանի չէ որ մարդիկ կասկածանքով վերաբերուին երեն հանդէպ՝ նիւթական փայլուն դիրք մը կամ տիտղոս մը չունենալուն պատճառաւ:

Մանաւանդ թէ այդ դասակարգը կրնայ ընտրանօք հայթայթել բարեգործականին ինչ որ քիչ է անոր մէջ, այն է՝ մեր ժողովուրդին հոգին ու պէտքերը մօտէն ճանչցող տարրը»: (3 փետր.):

Ուրեմն ապարէզ՝ ժողովրդական տարրերու: «Պէտք է բարեխառնել կեդր. Վարչութեան մթնոլորտը՝ չենք ըսեր աւելի ազգասիրական, այլ աւելի տաք եւ խանդավառ շունչով մը»:

Այսքան լայն գիծերով ներկայացնելէ յետոյ ռամկավար պաշտօնաթերթին «ելոյթ»ը — անպատճառ գէշ իմաստ չունի այս բառը — մեզի կը մնայ նախ շնորհաւորել՝ սթափումը, յետոյ վերլուծել դրուած խնդիրները:

Կ'ուզէինք, միայն, որ ռամկավար գրիչներն ու վարիչները իրենք բարեհաճէին բաղդատել «Արեւ»ի յուզած հարցերը դաշնակցական մամուլի մղած պայքարին հետ, որ կը համարուի «Բարեգործականը քայքայելու» ձեռնարկ:

Նկատի առէք նոր պահանջները, — աղաղակեցինք տարիներով:

Փոխեցէ՛ք, ժողովրդականացուցէք ազնուապետական կարգ սարքը, — կրկնեցինք ու բացատրեցինք, շարժման մէջ դնելով հայ լեզուի բոլոր պաշարը:

Այս բոլորը՝ իբրեւ «թշնամի»: Ի՞նչ կ'ըսեն, այսօր, «բակամները»...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԶԱՐԹՈՒԵԱԿ ՄԸ

Սելանիկի «Հորիզոն» ըլուն վ. 31ին լրացուց իր հազարթուակը: Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը հրատարակած է բացառիկ թիւ մը լի դաշնակցական ընկերներու եւ զանազան միութիւններու ջերմ գրահատանքով:

— «Մեր համեստ ճիգերով ու միջոցներով տեսնուած յաւ գործի մը գոհունակութիւնը ունինք այսօր. չենք ըսեր թէ կատարելութիւն մըն է այդ գործը: Ունի ան անշուշտ իր պակասները, որոնց լրացումը սակայն իր ձեռքը չէր: Փոքրաթիւ գաղութի մը ծոցին մէջ հաստատուած ու ապաւինած լոկ իր ընթերցողներու քաջալերանքին, ան, հանրութեան տուաւ այն՝ ինչ որ մարդկայնօրէն հնար էր տալ: Աւելի լայն պայմաններու տակ եւ աւելի բազմահայ գաղութի մը մէջ, «Հորիզոն» անտարակոյս կրնար լրացնել եւ այդ պակասները: Բայց, տրուած պայմաններու եւ կարելիութեան սահմաններուն մէջ իսկ, այս թերթին տեսած գործն ու հրապարակ բերած արդիւնքը լիովին համապատասխանեց թափուած աշխատանքի արդիւնքին:

Մենք, աւելի լաւատես ենք ապագայի նկատմամբ. Որովհետեւ, մեր լաւատեսութիւնը կը յենու ոչ միայն հազարթուեակի մը այսօրուան շօշափելի արդիւնքին վրայ, որ կը յատկանշուի «Հորիզոն»ի գտած լայն ժողովրդականութեամբ եւ ասոր ապացոյց թերթի ներկայ մեծցած ծաւալով, այլեւ այն ինքնավստահ հաւատքով ու կամքով, որուն միակ պատուանդանն է ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ, մաքուր ներշնչումներու այն մշտավառ հնոցը, ուր մեր սիրտն ու բազուկները կը պողպատուին ամէն օր:

Նահանջ կամ ընկրկում չկայ «Հորիզոնին համար. Ան գտած է իր ճամբան ու կրքալէ, անվրդով ու անվհատ, ապաւինած իր ընկերներուն եւ իր ընթերցողներուն եղբայրօրէն սիրազեղ գուրգուրանքին, որ այնքան անկեղծօրէն արտայայտուեցաւ անցեալին մէջ եւ որուն համար, այս թերթը, իր լաւագոյն գնահատանքն ու շնորհակալութիւններն ունի:

ՊԱՂՏԱՏ-ՀԱՅՖԱ ՇՈԳԵԿԱՌՔԸ

Պաղտատէն Հայֆա երկարելիք շոգեկառքի եւ քարիւղի խողովակներուն ճամբան որոշելու պարտականութիւն ունեցող անգլիացի երկրաչափները, քանի մը ամիսէ ի վեր 2-300 աշխատաւորներով Ճէրէշէն, Էգրաքէն եւ Սուխնէն գործի սկսած են: Այս աշխատութիւնները կը կատարէ միայն շոգեկառքի ընկերութիւնը, որ զբաղած է չափելու գործերով, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ յուլիս ամիսը: Ապահովաբար մէկ տարիէն սկսին մեծ աշխատութիւնները: Շոգեկառքի եւ քարիւղի գործերը միասին պիտի սկսին: Պաղտատէն մինչեւ Հայֆա պիտի շինուին 23-25 կայարաններ որոնք պիտի ըլլան նաեւ երկաթուղագծին եւ քարիւղի խողովակներուն պաշտպանութեան համար պահակներու կեդրոններ:

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Փարիզի մէջ հրատարակուող ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ «Հին Տարիներ» գեղարուեստական թերթին հիմնադիրը Փ. Փ. Վէմրէ, հրացազարկ եղած է Մոսկուայի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Փախստականը դեռ չէ բռնուած

Թուրք թերթերու կողմէ տրուած լուրերու համաձայն, փախստական մահապարտ Պօզալանցի Հիւսէյին օղլու Հասանի հետքը գտնուած է: Ոստիկան զօրքերու ջոկատներ ղրկուած են Տիւմանլը Տաղ եւ ուրիշ բազմաթիւ վայրեր: Առնուած լուրերէն կը հետեւի թէ փախստականը քանի մը օրէ ի վեր անօթի է. հաւանական է որ անօթութենէ մեռի:

Պօզալանէն ութը կ'իներ Մէնէմէն բերուեցան հարցաքննուելու համար: Փախստականին ծանօթ Մէնէմէնցիներու տուները խուզարկուած, բայց ոեւէ կասկածելի բան չէ գտնուած: Կը սպասուի որ փախստականը այս օրերս բռնուի կամ մեռած գտնուի:

Պատերազմական ատեանը յայտարարութիւն մը հանած է յայտնելով թէ փախստական մահապարտը պահողները, անոր օգնողները կամ տեսնելով լուր չտուողները մահուան պիտի դատապարտուին: Այս յայտարարութիւնը պատերը փակցուած եւ մունետիկներով ծանուցուած է ժողովուրդին:

Քրտական նոր շարժումներ?

Թուրք թերթերը որ քրտական շարժման ամենէն եռուն շրջանին, քար լռութիւն կը պահէին, սկսած են հրապարակը լեցնել լուրերով, որոնց ստուգութեանը ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել:

Պաղտատէն կը հեռագրեն «Սօն Փօսթա»յի թէ Պարսկաստանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւնները ապստամբ քիւրտ ցեղապետները ազատ թողած են: Այս մարդիկը ներկայիս կը հաւաքուին թուրքեւպարսիկ սահմանին վրայ: Հաւանական է որ ձիւնհալէն վերջ անհանգստացուցիչ վիճակներ յառաջ գան:

.·. Նոյն թերթը Պաղտատէն կ'իմանայ նաեւ թէ ընդհարումներ պատահած են ապստամբ քիւրտ շէյխ Մահմուտի եւ Միջագետքի սահմանապահ զինուորներուն միջեւ: Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան:

Միջագետքի կառավարութիւնը օգնական ուժ ղրկած է սահմանագլուխը, ինչպէս նաեւ խուզարկու սաւառնակներ:

.·. Դամասկոսէն ալ կը հաղորդեն թէ ձերբակալուած են հինգ անձեր, որոնք ծանօթ քիւրտի մը տունը ժողով գումարած ու ժողովուրդը ըմբոստութեան հրաւիրած են: Տպարան մըն ալ խուզարկուած եւ բազմաթիւ վնասակար թուղթեր ձեռք անցուած են:

Ձերբակալուածներէն մէկը քիւրտ է, մէկը հայ, միւսն ալ զէնքի գործարանի մը մէջ աշխատող սուրիացի մը: Միւս երկուքին ինքնութիւնը դեռ չէ ճշդուած:

Թուրք պետական դրամատան ծրագիրը

Թուրք գործավարներու խորհուրդը կազմեց յանձնախումբ մը, ուսումնասիրելու համար պետական դրամատան մը հաստատման պայմանները: Այս յանձնախումբը կազմուած է Թուրք դրամատուններու, Օսմ. Դրամատան եւ Իտալական Առեւտրական դրամատան տնօրէններէն: Պետական Դրամատան օրէնքին համաձայն, երկու օտար դրամատուններ պէտք է մասնակցին կազմութեան:

.·. Ֆէթհի պէյ, լուծուած Ազատական կուսակցութեան նախագահը, որ կը մասնակցի ելեւմտական յանձնախումբի խորհրդակցութեանց, կը պատրաստուի յարձակիլ դահլիճին ելեւմտական քաղաքականութեան վրայ:

Ազգ. ժողովի այն նիստը ուր, վիճաբանութեան պիտի դրուի ելեւմուտքը, կը կարծուի թէ փոթորկոտ պիտի ըլլայ:

Յոյնեւպուլկար միջադէպը

Երէկ գրեր էինք միջադէպի վայրին վրայ քննութիւն կատարող յոյնեւպուլկար զինուորական յանձնախումբերը վերջացուցած են իրենց աշխատանքները եւ ստորագրած տեղեկագիր մը:

Այս տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ յոյն զինուոր մը սպաննուած է պուլկար հողի վրայ, թէ ան գործածած է իր զէնքը: Երեք գործածուած փամփուշտներ գտնուած են դիակին քով, որուն դիրքը ցոյց կուտար թէ հողաթումբի մը կռնակէն, ուղղուած էր դէպի պուլկարական պահականոցը:

Յանձնախումբերու որոշման վրայ, յոյնեւպուլկար սահմանագլուխի այն զինուորները որ միջադէպին տեղի տուին, պիտի հեռացուին պահականոցներէն: Իտալական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի այս միջադէպով: Իրաւարարութեան թելադրանքով, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ կատարուած դիմումներուն կ'անդրադառնայ «Ճիորնալէ տ'Իտալիա» եւ կը գրէ թէ յոյնեւպուլկար առկախ վէճերու կարգադրումը այնքան ալ դժուարութեանց չի բախիր, մանաւանդ որ երկու կողմերն անկեղծ փափաք յայտնած են վերջ տալու անհամաձայնութեանց:

Հնդկական հարցը

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ կը յուսայ մօտ ատենէն զեկոյց տալ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ՓԱԽԱՒ ՄԷՆԷՄԷՆԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ

Թուրք թերթի մը թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Մէնէմէնի մահապարտներէն Հասանի փախուստը:

—Փախստականը կախաղանին մօտ բերուած էր ժամը հինգին քառորդ մնացած: Այս երիտասարդին հայրն ալ իրեն պէս մահապարտ մըն էր. Հասան սուինաւոր զինուորներու հսկողութեան տակ կախաղանին տակ բերուեցաւ, զինուորները մէկուկէս մեթր բացը կեցած էին. Շուրջը գտնուած զինուորներն ու սպաները հարիւրէ աւելի էին:

Հասանին դէմքը դեփ դեղին էր եւ աչքերը գետինը փակած էին. Ձեռքերը կապուածի նման իրարու վրայ բռնած էր:

Հասան գլուխը վերցնելով քանի մը մեթր առաջացաւ, կախաղաններուն ներքեւ տատանող քանի մը ճերմակ ստուերներ տեսաւ: Գլուխը առաջ ծռեց. դէպի կախաղանը քալելու շարժում մը ըրաւ: Ու յանկարծ փախչիլ սկսաւ, նախ 10 մեթր անդին գտնուած փոս մը նետուելով. Այս անակնկալ շարժումը պահակները կարճատեւ շուարումի մը մատնեց. երիտասարդ սպայ մը պոռաց.

— Կը փախչի, կրակեցէ՛ք:

Զինուորները վազել սկսան. բոլոր ճամբաները կապուեցան: Ամէն կողմ վազվռտուք մը ծայր տուաւ, եւ հեռաձայնն ու հեռագիրը սկսան անդադար գործել.

Մէնէմէն խոր լռութեան մը մէջ ընկղմած էր: Սրճարանը գտնուող լրագրողների դիմացը գործող գնդացիրէն սարսափած գետինը կծկուած էին. Այս վիճակը 15 վայրկեան տեւեց:

Յետոյ հրաման եկաւ որ կախուելու գործողութիւնը շարունակուի.

Դահիճ Ալի, 27 հոգին կախելէն վերջ, սրճարան եկաւ ժամը 5.30ին. Ցնուր երեւոյթ մը ունէր. պատճառը հարցուցինք.

— Սա *Հէրիֆ*ին փախուստը *քէյֆս* խանգարեց, պատասխան տուաւ ու պատմել սկսաւ.— Այս տեսակ դէպքեր յաճախ կը պատահին կախաղաններու առջեւ. Մահապարտը կախաղանին տակ բերուելու միջոցին գիտակցութիւնը կորսնցուցած կ'ըլլայ. կախաղանը տեսնելուն պէս փախչիլ կը փորձէ:

.·. Դեռ յայտնի չէ եղած թէ փախստականը ձեռնակապ ունէ՞ր թէ ոչ: Ոստիկան զօրքերու հրամանատար Հալիտ կ'ըսէ թէ ձեռնակապ անցուցած էր: Մինչ դեռ վճիռի գործադրութեան ներկայ եղող սպաները կը յայտնեն թէ ձեռնակապ չունէր եւ այս պատճառով կրցաւ փախչիլ.

ՊԱՊԸ ԱՆԹԵԼԻՆ ԱՌՋԵՒ

Առաջին անգամ ըլլալով Հռոմի պապը այս կէսօրէ վերջ, ժամը 3.45ին պիտի խօսի Վատիկանի մէջ հաստատուած անթելի գործիքին առջեւ. պիտի արտասանէ լատիներէն ճառ մը, որ պիտի կրկնուի եւրոպական գլխաւոր լեզուներով.

ՌՈՒՍԻԱ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ռուս հանրածանօթ երգիչը Շալիափին դատ բացած էր փարիզի խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցչութեան դէմ թէ առանց իր հաւանութեան, իր յիշատակները տպագրութեան յանձնած է. Տպագրուած օրինակները Շալիափին արդէն գրաւել տուած էր, սպասելով դատարանի որոշման. Սէնի առեւտրական դատարանը տպագրիչը եւ խորհրդ. պատուիրակութիւնը դատապարտեց 10.000ական ֆրանք վնասուց հատուցման եւ վճռեց հատորներու գրաւումը:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Սեփական տնտեսութիւնը ոչնչացնելէ ետք, խորհրդային իշխանութիւնը ժամանակէ մը ի վեր հազար ու մէկ կտոր կ'ըլլայ պետական վարչութիւններու մէջ կեդրոնացնելու սպառման բոլոր անհրաժեշտ նիւթերը։

Այս դժուարին ձեռնարկը իր կարգին գլխաւոր պատճառը կը հանդիսանայ տնտեսական այս տագնապալի կացութեան, որու մէջ կը տապլտկին խորհրդային երկիրները ընդհանրապէս։

Անկախ այս ցաւոտ իրականութենէն, պէտք է ընդունիլ սակայն, որ այս ծրագիրը մասամբ իրականացած պէտք է նկատել այլեւս։ Մասնաւորաբար սպառման այնպիսի նիւթերու մասին. որոնք կը ներածուին արտասահմանեան եւ կամ միութենական այս կամ այն երկիրներէն։ Հայաստանի մէջ օրինակ, այսօր անհնար է այլեւս ճարել մէկ մեթր կերպաս, կտոր մը շաքար կամ պուտ մը քարիւղ ամենաբարձր արժէքով իսկ։ Ո՛չ ոք, ո՛չ իսկ ճարպիկ մաքսանենգ Թուրքն եւ Վանեցի ժիր առեւտրականը կրնան զբաղիլ այդ նիւթերու առեւտուրով, շնորհիւ իշխանութեան խստութիւններուն։ Իսկ պետական գործակցականները, որոնց փոխանցուեցաւ մասնաւորներու այս զբաղումը, ցարդ կրցան չնչին չափով միայն հայթայթել այդ նիւթերը։ Արդիւնքը եղած է այն, որ պետութիւնը իրագործած կը նկատէ իր ծրագրին առաջին մասը, փոխարինելով մասնաւոր առեւտրականին։ Իսկ թէ մինչեւ ե՞րբ պիտի կրնայ իրականացնել ազատ առեւտուրի շրջանի առատութիւնը, կամ աւելի ճիշդ բաւարարել ժողովրդական անհրաժեշտ եւ նուազագոյն պահանջները, այդ մէկն է այն բազմաթիւ հարցականներէն, որոնք դրուած են իշխանութիւններու առջեւ։

Համեմատաբար աւելի դժուար եւ բարդ է ներքին արտադրութիւններու մասնաւորաբար հացի եւ մսի կեդրոնացումը։ Գիւղացիութիւնը հողագործական եւ անասնապահական իր արտադրութեամբ ստիպուած է հայթայթել իր մնացած կարիքները։ Ազատ առեւտուրի շրջանին ան հեշտութեամբ կը կատարէր իր արտադրութեան փոխանակման գործը։ Մանաւանդ որ ազատ էր իր ուզած չափերով գնում ընելու իրեն պէտք եղած նիւթերէն։

Հիմա կացութիւնը այս տեղ ալ փոխուած է հիմնովին։ Գիւղացիին դէմ՝ ազատ առեւտրականի փոխարէն կեցած է կառավարութիւնը։ Գիւղացին իրաւունք չունի իր ունեցածը ուզած գնով ներկայացնելու, մինչդեռ կառավարութիւնը կը հարկադրէ ոչ միայն իր նշանակած ընդհանուր գները, այլեւ կը պահանջէ առանձին չափերով։ Հոս արդէն երեւան կուգայ ուրիշ բարդութիւն մը, իբրեւ հետեւանք կառավարութեան պահանջած նիւթերու անբնական քանակին։ Բաւական է որ որոշուած ըլլայ թէ այսինչ գիւղացին աշնան, կառավարութեան պիտի տայ, օրինակի համար, 100 քիլօ ցորեն։ Ժամանակին որ եւ է տարկութիւն կը նկատուի արդէն ըմբոստացում — նոյնիսկ այն պարագային երբ գիւղացին ցանքէն չէ ապահոված իր ընտանիքի հացի նուազագոյն պաշարը։ Նշանակուած չափով նիւթերու կամաւոր յանձնումն ալ, սակայն, չի փրկեր կացութիւնը։ Որովհետեւ ատոր փոխարէն իր ստացած դրամով ան ոչ միայն չպիտի կրնայ որեւէ գնում կատարել, այլեւ չպիտի կրնայ տուրքը վճարել իր ապարդիւն առեւտուրի համար։

Այս եւ բազմաթիւ այլ դժուարութիւններու հետեւանքով գիւղացին ստիպուած է կա՛մ դէմ գործել կառավարութեան եւ կամ ենթարկուիլ անոր բոլոր կարգադրութիւններուն։

Եւ արդէն կենսանիւթերու, կամ աւելի ճիշդը գիւղական արտադրութիւններու մթերման մէջ պետութեան հետապնդած հիմնական գիծերէն մէկն ալ այս է։ Հրաժարելով բռնի՝ համատարած կոլեկտիվացման քաղաքականութենէն, համայնավար իշխանաւորները գիտակցաբար կը ստեղծեն այնպիսի տաժանելի կացութիւն մը գիւղին մէջ, որմէ ազատելու համար գիւղացին ստիպուած ըլլայ փրկութիւնը հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ միայն տեսնել։

Այս տարեսկզբին մսի մթերման «կամպանիան» (քէմփէյն) հարազատօրէն կը պատկերացնէ ո՛չ միայն վերեւի տրամադրութիւնը, այլ եւ այն բացառիկ տագնապալի վիճակը, որուն պէտք է ենթարկուի անխուսափելիօրէն մեր երկիրը։ Մանաւանդ որ համաձայն տրուած հրահանգներուն՝

«Հայաստանի անասունների մթերման տարեկան պլանի 60 տոկոսը պէտք է կատարուի մինչեւ Ապրիլի մէկը»։

Պէտք չէ մոռնալ, որ ներկայ Հայաստանը այնքան նախանձելի պատկեր չի ներկայացներ անասնապահութեան տեսակէտին։ Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութիւններուն 1927ին Խ. Հայաստանը ունի 1,641,486 գլուխ ոչխար, 766,770 եղջիւրաւոր կենդանիներ, 31,617 խոզ, 1927-1930 թուերուն, անտարակոյս, այս թուերը զգալի յաւելումի ենթարկուեցան, սակայն անցեալ տարի հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութեան հետեւանքով, գիւղացիութիւնը սկսաւ անխնայօրէն մորթել եւ սպաննել իր անասունները։ Ճիշդ թիւեր չկան այս մասին, իսկ եթէ կան ալ, գոնէ մեզի յայտնի չեն։

Այս կէտն ալ կարելի է լուծել մասամբ օգտուելով հետեւեալ պաշտօնական թիւերէն, որոնց համաձայն 1927ի 1,641,486 ոչխարի դէմ, 1928ին ունեցած են 1.830,000 ոչխար, որով մէկ տարուան մէջ աւելցած է 188,514. կրնանք այս համեմատութեամբ ալ բարձրացնել նաեւ միւս թիւերը։

Այս աշխատանքը հաւանաբար մօտաւոր թիւը տայ մեզ մեր երկրի ունեցած անասուններու ամբողջական թուին 1930էն առաջ։ Բայց ասիկա պատճառ մը չէ, որ բուն այսօրուան թիւը ընդունելու ըլլանք աւելի նուազ ո՛չ միայն 1928էն այլ եւ 1914էն։ Որովհետեւ դարձեալ համաձայն պաշտօնական թիւերուն, 1930ին Հայաստանի միայն ոչխարներու ընդհանուր թիւն էր 1,629,500, երկու հարիւր հազար աւելի պակաս 1928էն։

Յամենայն դէպս, իրականութեան դէմ մեղանչած չենք ըլլար, եթէ ընդունինք որ այսօր Խ. Հայաստանը ունի մօտաւորապէս երկու միլիոն գլուխ մացու կենդանի։ Ասոր փոխարէն՝ «մսի մթերման այս տարուան պլանով նախատեսուած է Հայաստանում մթերել 46,929 գլուխ խոշոր եղջիւրաւոր, 146561 գլուխ մանր անասուն եւ 12,598 գլուխ խոզ»։ («Խ. Հայաստան», 1930 Յունուար 8)։

Համաձայն այս թիւերուն մեր գիւղացիութիւնը պարտաւոր է պետութեան յանձնել իր ունեցած անասուններու 100էն 10ը։ Եթէ պահ մը իսկ ընդունինք եղած կարգադրութիւնը արդար, անհնար է սակայն չմատնանշել քանի մը ընդվզեցուցիչ իրողութիւններ։

ա) Ինչպէս ըսինք վերը, այս տեսակի մթերումներու պարագային կառավարութիւնը ինքն է որ կը նշանակէ գիւղացիի ապրանքի գինը եւ չափը։ Մօտաւոր ներդաշնակութիւն չըլլալով այս եւ կառավարութեան համագործակցականներու ո՛չ տեղական ապրանքներու գներու մէջ, տուժողը կ'ըլլայ միշտ եւ ամէն պարագայի մէջ գիւղացին։ Վերջինս ստիպուած է աժան գնով յանձնել իր ապրանքը այն ժամանակ երբ անդին անհամեմատօրէն անմատչելի գներ տան նշանակուած իր գնելիք նիւթերու վրայ։

բ) Կառավարութիւնը ապրանքի փոխանակութեան միջոցով է որ կը ծրագրէ դիւրացնել «մթերման պլանը»։ Բայց հոս տեղ ալ կան այնպիսի խաղեր, որոնցմէ տուժողը կ'ըլլայ նոյնպէս գիւղացին ընդհանուր առումով։ Այսպէս, օրինակ փոխանակութիւնէն օգտուողները բաժնուած են կարգերու.

1. Հաւաքական տնտեսութիւններ, որոնք իրենց յանձնած ապրանքի արժէքի բոլոր տոկոսը կը ստանան իրենց պէտքական նիւթերով (կերպասեղէն, կօշիկ, շաքար, քարիւղ եւայլն)։ Ասկէ զատ այս տնտեսութիւնները շատ աւելի քիչ տոկոսով ապրանք կուտան կառավարութեան քան անհատ տնտեսութիւնները։

«կոլտնտների ճանրայնացւած անասուններից մթերման են ենթարկւում միմիայն աշխատանքի անպէտք անասունները»։

2. Հաւաքական տնտեսութեան անդամներ.

«Անճատական անասունները մթերւում են ինքնապատրաստման կարգով, սակայն 20 տոկոսով պակաս, քան անճատական չքաւոր եւ միջակ տնտեսութիւնները։»

Մինչդեռ այս նոյն դասուն պատկանողները կ'օգտուին պետական ապրանքներէն աւելի քան նոյնիսկ չքաւոր եւ միջակ գիւղացին։

Գ. Այս եւ տակաւին բազմաթիւ տարբեր անարդարութիւններու գնով մթերուած անասունները կէսէն աւելի կը յատկացուի Խորհրդային միւս հանրապետութիւններու, մինչդեռ ամբողջական պաշարն իսկ չափազանց անբաւարար է մեր երկրին համար։

Բայց աւելորդ է մտածել իսկ այս ուղղութեամբ, որովհետեւ Երեւանի վարիչներու համար հիմնականը իրենց տեսական մարզանքներն են։

Անոնք կը խորհին թէ այս ճանապարհով պիտի յաջողին «սոցիալիզմ կառուցել»։ Այս պայքարի ընթացքին մէկ մըտահոգութիւն ունին, վերջնապէս քայքայել մեր գիւղին մնացորդները, կամ անհատական ողորմելի տնտեսութիւնները, իսկ իրենց որակումով «կուլակներ»ը։

Ո՛ւր էր թէ ներկայ տնտեսական տագնապալի կացութեան, եւ առհասարակ մեր երկրի սոցիալիստական վերակառուցման» միակ չարիքը ըլլար իրապէս հայ «կուլակը», եւ ո՛չ բուն իսկ այդ հօսանքը որ փաստօրէն թշնամի է համաշխարհային «սոցիալիզմի» բարգաւաճումին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պաղեստինի հոգատարութեան մասին, Անգլիոյ կառավարութեան կողմէ հրատարակուած Սպիտակ Գիրքին մեկնաբանութեան շուրջ, Անգլիոյ եւ պաղեստինի հրէական գործակալութեանց միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները վերջ գտան։

կարգ մը վիճելի կէտեր կարգադրուած են, թէեւ անգլիական հոգատարական ընդհանուր ուղղութիւնը փոփոխութեան չէ ենթարկուած։

կը սպասուի որ շաբթու մէջ, պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակութեան տրուի, բացատրելով նոր կացութիւնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սեպտեմբեր 14ի խորհրդարանական ընտրութիւններու արդիւնքը բոլորովին անսպասելի էր ամենէն յոռետեսներուն համար անգամ։ Ո՛չ ոք կրնար երեւակայել, թէ ծայրայեղ աջակողմեանները կամ ֆաշականները, որ իրենք զիրենք «ազգային ընկերվարական բանուորական կուսակցութիւն» կը յորջորջեն, Ռայխսթակի մէջ իրենց աթոռներուն թիւը պիտի տասնապատկէին։

Այդ օրէն ասդին, Գերմանիոյ տնտեսական տագնապին վրայ աւելցաւ նաեւ քաղաքականը։ Իրականին մէջ՝ վերջինս առաջինին անմիջական եւ անխուսափելի հետեւանքն է։ Գերման «ցեղապաշտ»ները ո՛չ մէկ պարագայի տակ այդչափ մեծ յաջողութիւն պիտի ունենային, եթէ տնտեսական տագնապին տակ ճնշուած եւ ամենքէն եւ ամէն բանէ իրենց յոյսը կտրած միլիոնաւոր բանուորներ ու քաղաքացիներ չունենային իրենց յենարան։ Հին ու նոր սեփականազուրկ զանգուածներէն շատեր այն միամիտ հաւատքով կը սնանին ատենէ մը ի վեր, թէ Հիթլէր եւ իր ընկերները փրկութի՛ւն պիտի բերեն իրենց։

Եւ վերջիններս չարաչար կերպով կը շահագործեն իրենց երկրին ծանր կացութիւնը։ Մի միայն անգործ բանուորներուն օգնելու համար — անոնց թիւը գրեթէ հինգ միլիոն է այժմ — պետութիւնը ամսական 250 միլիոն մարք (1ուկէս միլիառ ֆրանք) կը ծախսէ։ Աւելցուցէք ատոր վրայ ծանր հատուցումները, պատերազմի զոհերուն եւ անոնց ընտանիքներուն տրուող նպաստները եւ թոշակները, ու պիտի տեսնէք, որ պետութեան մուտքերու գրեթէ կէսը նման բաներու վրայ կը ծախսուի։

Միւս կողմէն, ճարտարարուեստի նեղ վիճակը, արտաքին առեւտուրին սեղմումը եւ ներքին շուկային անկումը պատճառ կ'ըլլան, որ ամէն օր տասնեակ հազարաւոր բանուորներ ու պաշտօնեաներ փողոց նետուին։ Պետութիւնը զանոնք երեսի վրայ չի կրնար ձգել. այլապէս՝ անխուսափելի պիտի ըլլայ յեղափոխութիւնը, ինչպէս քանի մը օր առաջ իր մէկ ճառին մէջ արտայայտուելու առիթն ունեցաւ Տիտրիխ, Գերմանիոյ ելեւմտական նախարարը։ Բայց ատոր դէմ այն եւս կայ, որ անսպառ չեն պետական աղբիւրները։ Օրին մէկն ալ՝ անոնք անելի մը առջեւ կրնան կեցնել այս երկիրը, անոր հետ միասին նաեւ՝ ամբողջ Եւրոպան ու Ամերիկան։

Ի՞նչ ընել, այս վիճակէն դուրս գալու, ժամանակ մը եւս տոկալ կարենալու համար։ Առաջարկները մէկէ աւելի են։ Անոնք ամէնը երկու տեսակի կը բաժնուին — ներքին եւ արտաքին։ Ինչ կը վերաբերի ներքին միջոցներուն, ամէնէն բանականը — փոքրագոյն չարիքը — կը համարուի այն, որ կ'ըսէ թէ շաբաթական աշխատանքի օրերուն թիւը վեցէն հինգի իջեցնելու է։ Նման առաջարկ մըն է նաեւ այն, թէ շաբաթական աշխատանքի ժամերուն թիւը 48էն 40-42ի իջեցնելու է, օրերուն թիւը պահելով նախկինը (վեց)։

Այս առաջարկը կուգայ աշխատաւորական կազմակերպութիւններէ եւ ընկերվարական շրջանակները այս եղանակով, կը խորհին անոնք, կարելի պիտի ըլլայ աճազին թիւով անգործ բանուորներու աշխատանք հայթայթել, միւս կողմէ ալ՝ նորանոր գործազրկութեանց առաջքն առնել։ Հարկաւ, աշխատող բանուորներու շաբաթական վաստակը ատոր շնորհիւ պիտի պակսի համապատասխան չափերով, բայց գոնէ բոլորովին անգործ չեն մնար ուրիշ միլիոններ։ Համերաշխութեան եւ հետատեսութեան ձայնն է որ կը խօսի այդ առաջարկը ընողներուն մէջ, որ իրենք ալ արդէն բանուորներ են եւ կամ անոնց շահերը պաշտպանող կազմակերպութիւններ։

Անոնք այն հիմնաւոր երկիւղն ալ ունին, թէ հակառակ պարագային՝ գործատէր դասակարգը պիտի շահագործէ համատարած անգործութիւնը՝ աշխատավարձը կտրելու համար։ Եւ յատկանշական է, որ ամէնէն աւելի ա՛յդ տարրերն են որ դէմ կ'արտայայտուին յիշեալ առաջարկներուն մատնանշուած հիմունքներով։ Շատ քիչ գործարանատէրեր են տուած իրենց համաձայնութիւնը՝ վերոյիշեալ իմաստով։

Դրամատէր դասակարգը լաւագոյն առիթը եկած կը տեսնէ՝ գոյութիւն ունեցող ժամավարձը իջեցնելու համար։ Չէ՞ որ բանուորական ուժի մատուցումը շատ աւելի է, քան պահանջը։ Բաղդէնի տնտեսագիտութեան այդ հզօր օրէնքէն օգտուիլ կ'ուզեն շահագրգռուած տարրերը։

Արդէն իսկ, անոնց ճնշման տակ, կառավարութիւնը ասկից առաջ արտախորհրդարանական ճանապարհով օրէնք մը ընդունեց, որով բանուորներու աշխատավարձը եւ պաշտօնեաներու ռոճիկը անխտիր՝ 100էն 6-8 պակսուեցաւ։ Այժմ կ'ըսուի թէ նոյն եղանակով ու չափով կըրճատումներ եւս պիտի կատարուին։ Գործատէրերը չեն գոհանար կառավարական այդ սեղմումներով։ Իրենց կողմէ ալ առանձին ճնշումներ կը խորհին անոնք։ Ժամանակը եւ պայմանները նպաստաւոր են իրենց համար։

Աւելին ըլլալով, դրամատէր դասակարգը եւ անոր խորհրդարանական ներկայացուցիչները շարունակ պահանջ կը ներկայացնեն՝ «խնայումներ» կատարել պետական ելմտացոյցին մէջ։ Այդ ըսելով ալ անոնք կը հասկնան ընկերային ապահովագրութեան եւ առաջին հերթին՝ գործազուրկներուն տրուած նպաստները կրճատել։ Այս 1931 թուականին համար միայն այս վերջին նպատակով 2,2 միլիառ մարքի (13 միլիառ ֆրանքէն աւելի) հասնող հսկայական ծախքեր նախատեսուած են։ Ահա՛ թէ որչափ սուղի կը նստի, դրամով արտայայտուած, ահռելի գործազրկութիւնը միայն մէկ երկրի մէջ։

Աւելցուցէ՛ք ատոր վրայ տարեկան 1,7 միլիառ մարք հատուցումները եւ երկու միլիառ ալ՝ պատերազմի զոհերուն եւ անոնց ընտանիքներուն տրուած դրամները, ու պիտի տեսնէք, որ վեց միլիառ մարք մէկ տարուան միջոցին ոչ-արտադրական նըպատակներու վրայ կը ծախսէ Գերմանիա։

Հասկնալի է ինքնին թէ այս կացութիւնը ինչպիսի վտանգներով լի է։ Տիտրիխ այսպէս կ'ամփոփէր իր վերոյիշեալ ճառը, լի մտահոգութեամբ.

— «Երկրի մը մէջ, ուր չորս միլիոն քաղաքացիներ յուսահատելու վտանգի մը մէջ կը գտնուին, դրակա՛ն միջոցները ամէն ինչ են, իսկ լքումը՝ ոչինչ։ Երկիւղ կայ թէ մեր այսօրուան տնտեսակարգը, որ մասնաւորաբար դրամատիրական է, դիւրաւ կըրնայ մահացու վտանգի մը տակ իյնալ, եթէ չկարենայ աշխատանք հայթայթել գործազուրկներուն»։

Ա.

ԱՅՆՇԹԱՅՆ... ԲԱՆԱԳՈՂ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ Այնշթայնի դասախօսութենէն յետոյ, երբ գերմանացի այս գիտունը ներկայացուց իր նոր տեսութիւնը տիեզերքի մասին, ամերիկացի գիտուն մը դատ բացաւ Այնշթայնի դէմ, ամբաստանելով զայն թէ բանագողութիւն ըրած է 1929ին հրատարակուած գիրքէ մը, որ կը կոչուի «Իրերու ինչո՞ւն եւ ի՞նչպէսը»։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

„ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ…

Գրական Ակումբը ունեցա… հերթական հաւաքոյթը, … եալ շաբաթ օր։ Խօսեցաւ … Վռացեանը, նիւթ ունենալով «Ամերիկահայ գաղութը»։

Այս գաղութը 100 տար… պատմութիւն ունի։ Առաջին … թողներ եղել են Խարբերդցի… միսիոնարական քարոզչութ… ազդեցութեամբ։ Երկար ժա… նակ գաղթողները մնացել են … պէս «զարիբ», պանդուխտ, … ռանց իրենց կենդանի կապը … լու բուն երկրի հետ։

Պատերազմի ժամանակ … մանաւանդ նրանից յետոյ … մուսնութեան խնդիրը դառն… մտահոգութիւն։ Ու սկսուե… աղջիկների «ներածութիւն», … տալով ամէն տեսակ չարաշ… թեան եւ ընտանեկան դժբախ… թիւնների։ Սակայն երիտա… դութեան մեծ մասը կապու… ընտանեկան բոյնին՝ բախտ… րութեամբ։

Հայկականութեան յա… ամենցողութիւնը բացառու… չի կազմում նաեւ Ամերիկա… բնակչութեան մեծագոյն … երախաներ են։ Ցեղ-պատեր… եան սերունդը, թէեւ կրթ… բացառապէս ամերիկեան … ներում, բայց պահում է … կան հոգին աւելի, քան ն… պատերազմեան սերունդը։ … կայն այս բոլորը ժամանա… երեւոյթներ են եւ արժա… իրենց ծնողների որոնք պա… են հայրենի յիշատակները։

Հանրային կեանքը ը… նում է բացառապէս կուսա… կան հունով եւ այս կէտի … հակամարտութիւնը այնքա… ռաջ է գացել, որ հակառա… կողմերը ոչ մի բանի մէջ … չեն գիջում եւ ճամաճայկա… ճաւաքականութիւնը խա… տուժում է։ Մեզ ծանօթ կա… ցութիւններ են վարում գաղ… կեանքը, Հ. Յ. Դաշնակցութ… ռամկավարութիւնը եւ հ… եանները։ Սրանց վրայ աւել… են նաեւ Հօկը եւ Բարեգ… կանը, իբրեւ խմբակցութի…

Համարեա ամէն քաղա… պատկառելի թւով Հայեր կ… նոյնիսկ Հայկական թաղամ… բայց որովհետեւ պառակտու… եւ իրարու չհանդուժող, … մասնակցութիւն չունին եւ … չեն կատարում տեղական վ… կան եւ ներքին գործերում։

Մշակութային ասպարէ… Հայերը շատ աչքի ընկնող գ… խօսներ, գիտնականներ, երաժ… ներ եւ արուեստագէտներ … որոնք մէկ-մէկ հաշուի առն… ուժեր են ամերիկեան չափանի… բայց որովհետեւ կազմակերպ… չեն, հայկական մշակոյթը … ւան չի գալիս իր ազգային … մագծով։

Մամուլը ճշտուած է կուս… ցական գունաւորումով։ «Հայ… նիք» ամսագիրը լուսաւոր … մըն է ոչ միայն Ամերիկահ… գաղութի, այլ եւ ամբողջ գ… թահայութեան համար եւ կ… դացւում է բոլոր ընտանիքներ… նոյն սպառումն ու ընթերցող… ունի նաեւ օրաթերթը։ Սակ… Ամերիկահայ գաղութի այս … կու օրգանները շատ քիչ չ… են արտայայտում տեղա… կեանքը։ Եթէ Բոստոն քաղ… անունը փոխենք Փարիզով եւ … թէնքով, ոչ ոք կարող է ենթ… դրել, որ այդ թերթերը հրա… րակւում են Ամերիկայում։

Տարածւում են եւ կարգ…

Նրա հետ, ու թարմ պահելով հայրենի յիշատակները։

*
**

Զեկուցումից յետոյ եղան հարցեր, որոնց պատասխանեց Պ. Ս. Վրացեան մանրամասնօրէն։

*** Գ.յական Ակումբի Նոր վարչութիւնը, որոշած լինելով մի շարք զեկուցումներ եւ ուսումնասիրութիւններ տալ յատկապէս գաղթահայութեան մասին, յառաջիկայ հաւաքոյթը նւիրում է յունահայ գաղութին, որի համար հրաւիրած է խօսելու Պ. Շաւարշ Միսաքեանը, որ վերջերս դարձաւ Յունաստանից։

Այս զեկուցումները վերջացնելուց յետոյ, գրական ակումբը կ'անցնի զուտ գրական-գիտական խնդիրների։

Ռ. Կ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՆԻ՞ ՀՈԳԻ ԷԻՆ ԿԱԽՈՒԱԾՆԵՐԸ

Մէնէմէնի դէպքին հետեւանքով, մահուան դատապարտուածներու եւ կախուածներու թիւը հանելուկ դարձաւ։ 54էն սկսան՝ եղան մինչեւ 22։ Կ'երեւի կախուածներու ստոյգ թիւը 27 է, հետեւեալ բարդ հաշիւներով։ Մահապարտներ 37։ Երկու հոգի մեռած՝ մահավճռէն անմիջապէս յետոյ՝ Հինգ հոգի իրենց տարիքին բերումով զերծ մնացին մահավճռին գործադրութենէն։ Երկու հոգիի մահավճիռը վերածուեցաւ բանտարկութեան։ 28 հոգի ուրեմն ներկայացան դէպի կախաղան՝ մէկը փախաւ. մնացին 27։

ՄԵԹՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովի որոշման համաձայն, մեթրական դրութիւնը պարտադիր կերպով ամբողջ Թուրքիոյ մէջ պիտի գործադրուի 1931 Մայիսէն սկսեալ։ Անհրաժեշտ փոփոխութիւններու համար, պայմանաժամ նշանակուած է 6էն 12 ամիս։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ՈՍՏԻԿԱՆ

Թող ըսուի թէ Թուրքիա չի յառաջդիմեր, նոյնիսկ սկսած է քար հանել եւրոպական որեւէ երկրի եւ այս՝ դարերու սարկութենէ յետոյ, ազատագրութեան միայն մէկ քանի տարիներու ընթացքին։ Համաձայն քէմալական կառավարութեան մէկ որոշման, Թրքուհիները պիտի կրնան ոստիկանական պաշտօններ ստանձնել։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ԿՆՃԻՌԸ

Թուրքիոյ Հանր. Պարտուց Վարչութեան փարիզի կեդրոնը մամուլին կը հաղորդէ թէ 1930 դեկտ.ին Թուրք կառավարութիւնը ի հաշիւ Հանր. Պարտքերու երկու անգամ վճարած է 630.000 Թրքական ոսկի, եւ թէ Վարչութիւնը պահանջած է Թուրք կառավարութենէն որ իր ստանձած պարտքերը լրիւ հատուցանէ։

ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մուսթաֆա Քէմալ խօսելով Պալըքէսիրի ժողովուրդին առջեւ, յայտնեց թէ աղանդաւորներուն հետեւելով ազգ. կամքին դէմ շարժողները կը նկատէ տգէտներ եւ զոհեր։

— Սակայն, ճառեց, տգէտ նկատուին թէ զոհ, անոնք՝ անցեալին թէ ներկային, երկրին եւ ազգին դէմ վնասակար գործունէութիւն ունեցած են։ Միշտ աշխատած են արգելքներ դնել յառաջդիմութեան եւ զարգացման ճամբուն վրայ, որ բացուած է ժողովուրդին առջեւ։ Ազգը ատոնցմէ աւելի մեծ թշնամի չէ ունեցած։ Թող ազգը հասկնայ ուրեմն։ Ատոնց հանդէպ ներողամիտ ըլլալու համար, մարդ անտարբեր ըլլալու է եւ կամ նմանելու անոնց որ Մէնէմէնի մէջ, Քուպլայի սպանութիւնը դիտեցին իբր տեսարան մը, զայն ծափահարելով։

ԽԵՆԷՇՈՒԹԻՒՆ

Պալըքէսիրի մէջ 25 հոգի ալ հսկողութեան տակ առնուած են։ Ասոնց մէջ ինը կիներ կան։ Մէկուն անունը Նէճլա է, որուն ստինքներուն եւ զիստերուն վրայ վառօդի հետքերով «այէթ»ներ (Քուրանէն տուներ) գրուած են։ Քննութեամբ ստուգուած է այս պարագան։ Այս կինը Ագհիսարի ծանօթ ընտանիքներէն մէկուն կը պատկանի, 23 տարեկան է, շատ գեղեցիկ, բայց տգէտ։ Երկու տարի առաջ բաժնուած է ամուսինէն եւ Նախշիներու աղանդը մտած։

Նէճլան այս աղանդին մէջ մտցնողը Պէնլի Ֆաթմա անուն պոռնիկ մըն է որ, զայն Թէվֆիք Հօճա անուն Նախշի շէյխի մը ծանօթացուցած է։ Այս Հօճան Շէյխ Էսատի խալիֆէներէն է։

Այս մարդը Նէճլային սորվեցուցած է Նաքշիութեան արարողութիւնները, որոնց համաձայն, կին մը մօրէ մերկ վիճակի մէջ կը ներկայանայ, եւ ստինքներուն ու զիստերուն վրայ գունաւոր մատիտով մը երեք հատ «այէթ» կը գրեն։ «Այէթ»ներէն երկուքը ծիծերուն երրորդն ալ աջ զիստին վրայ են։

«Այէթ»ները գրուելէն վերջ, Թէվֆիք Հօճա «սխալ եղաւ» ըսեր եւ ստինքներուն վրայ գրուածներէն մէկը լզելով աւրած ու տեղը ուրիշ մը գրած է։

Նէճլա այս բոլորը պատմելու առեն կուլար։ Իրեն հարցուեցաւ թէ ինչպէս յօժարեցաւ այս բոլորին։

— Մինակ ինծի չէ որ ըրին, իրենց ամուսիններէն գաղտնի թէքքէ եկող կիներուն ալ նոյնը եղաւ, պատասխանեց։

Միւս կիներուն ստինքներն ալ քննուած եւ նոյն վիճակը տեսնուած է։ Թէվֆիք Հօճա բռնուած եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Այս գիրերը ես գրեցի, բայց կիները իրենք փափաքեցան։ Զեզմէ հեռու ըլլայ, մոլութիւն մը ունիմ ես, կիներու համար խենթ կ'ըլլամ, ինչ ալ ընեմ՝ չեմ կրնար այս փափաքս զսպել։

— Նաքշիութեան մէջ ըստինք ներկելու, զիստերուն վրայ «այէթ» գրելու սովորութիւն կա՞յ։

— Նաքշիութիւնը ո՞վ կը հասկնայ, արաբերէն չգիտցող գիւղացիներուն խելքին փչածը ըսէ, քեզ հօճա կը կարծեն։

Այս Թէվֆիք հօճան երկրորդ խումբի ամբաստանեալներուն հետ պիտի դատուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ — Գործազրկութիւնը հոս ալ կ'երեւայ, սակայն աւելի մեղմ է։ Ունինք հայրենակիցներ որ առտուան ժամը 6ին նաւահանգիստ կ'երթան գործի համար եւ մինչեւ 8 սպասելէ ետքը կը վերադառնան պարապ։ Պատճառը, օտարի եւ տեղացիի խնդիր։

Ունինք թղթախաղի մոլիներ, որոնք ամառձմեռ«անգործ ենք» կ'ըսեն, բայց իրականին մէջ ծոյլ են։ Այս օրերս ունինք նորեկներ ալ, մասնաւորապէս Լիոնէն։

Ազգային տեսակէտով ոչ մէկ շարժում, բացի Հ. Յ. Դ. խումբէն որ միշտ արթուն կը մնայ։ Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ բանախօսութիւն մը Սիամանթօ գրադարանին մէջ։ Բանախօսն էր Պ. Ա. Քէնտիրեան, նիւթը «Մեր անկախութիւնը»։ Դժբախտաբար այս անգամ ալ բացակայ էր երիտասարդութեան մեծ մասը։

*** Դեկտ. 20ին քաղաքս եկաւ Կիւլպէնկ Քէօսէեան անուն մէկը, որ կ'ըսէր թէ Սպանիայէն կուգայ, եւ հինգ ամիսէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի։ Իրականին մէջ հարաւային Ամերիկայէն կուգար եւ Ֆրանսայի շատ մը քաղաքները պտըտած կ'երեւար իր ինքնօգնութեան թուղթերուն նայելով։ Շատ խեղճ վիճակի մէջ կը ցուցնէր ինքզինքը։ Առաջին հանդիպողին Եղգրատի Միութիւն կը հորցնէր իբրեւ կատարեալ Թրքախօս մը։ Հոս այդ տեսակ միութիւն չկայ։ Քաղաքիս որբերը միեղքնալով ամէն մէկը 5-10 ֆրանք տուին եւ սենեակ մը վարձեցին, ճաշարանատէրի մըն ալ յանձնարարեցին որ ճաշ տայ, գործ գտնելէ յետոյ վճարելու պայմանով։ Եթէ չկարենար վճարել, որբերը իրենք պիտի վճարէին։

Նամակագիրս յանձնառու եղած էր գործ գտնելու եւ գտած ու տեղաւորած էր ծանօթ տեղ մը, կարգ մը պէտքերն ալ հոգալով։ Երկու օր չանցած, իր գոյնը դուրս տուաւ։ Դիմեց խաբէական միջոցներու, կերաւ խմեց եւ օր մըն ալ գիշերանց անհետացաւ, ետին ձգելով 300 ֆրանք պարտք ճաշարանին եւ 50 ֆրանք ալ տանտիրոջ։ Փօն տ'Օպնայէն ընկեր մը կը գրէ թէ այս մարդը հոն ալ կարգ մը հայրենակիցներ շահագործելէ յետոյ, զինքը հիւրընկալող հայու մը տունէն զանազան իրեղէններ գողնալով փախեր է...

Շնորհք

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՌՕՄԱՆ — Զ. Ռ. Մ.ի մանկապարտէզին եռամսեայ հանդէսը տեղի ունեցաւ փետրուար 1ին Մալաթիոյ Կրթ. Ըկ. սրահին մէջ։

Սրահը լեցուած էր ծնողներով եւ դպրոցասէր հանդիսականներով։ Ատենապետին բացման խօսքէն վերջ, մանուկները երգեցին խմբերգ մը «Բարի Եկաք»։ Ցետոյ տեղի ունեցան 30ի չափ արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբերգներ։

Վարժուհիին ջանքերը գնահատելի էին։

Իսկ Զափահասներու կողմէ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, «Զորս Սալորները» մեծ յաջողութեամբ։ Վարժուհին Տիկին Շ. Սինանեան կարդաց գրաւոր ճառ մը յորդորելով ծնողները սիրել դպրոցը։

Զ. Ե. Ռ. Մ. ատենապետ Ց. Տէրտէրեան ցաւ յայտնեց որ իրենց այնքան աշխատանքին փոխարէն շատ մը ծնողներ իրենց փոքրիկները չեն ղրկեր հայ լեզուն սորվելու, պատճառ դառնալով անոնց այլասերման։ Հասոյթը գոյացաւ 115 ֆր.։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան դպրոցին աշակերտներուն թիւը շատ քիչ է որովհետեւ ծնողներուն երեքէն մէկը հազիւ կը ղրկէ իր զաւակը, սին պատրուակներ բռնելով։

Ուրիշ տեղեր դպրոց չկայ ըսելով ամէն օր թերթերու մէջ գանգատներ կը լսենք, մինչ հոս կը տրուի բոլորովին ձրի ուսում, ձրի գիրք, եւ ձրի տետրակ ու գրիչ։

Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

...Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի

Բարի եղէք հրատարակելու ներփակ նամակը որ կը վերաբերի «Հաճընի Հայրենակցական Միութեան»։ Այդ Միութեան վարչութիւնը ուզելով հանգանակութեան մը ձեռնարկել՝ Երեւանի նահանգին մէջ կառուցուելիք գիւղի մը մէկ թաղը շինել իբրեւ «Հաճըն», պատճառ դարձած է անհաճութեան այն բոլոր անդամներուն, որոնք կը ցանկան Հաճընցին ամփոփել ու զարգացնել Սուրիոյ մէջ, ուր կը գտնուին արդէն մօտ տասը հազար հոգի։ Անոնք ներքին ուխտ մը կը զգան իրենց մէջ՝ օր մը Հաճընը վերստին կանգնած տեսնել, Տօրոսի բարձունքներուն մէջ, նոյնիսկ իր տեղին վրայ։ Այս անուշ երազը ներշնչողներու գլխաւորներէն մին եմ նաեւ ես։

Այս առթիւ Հաճընի Հայրենակցական Միութեան ուղղած եմ հետեւեալ նամակը.—

Պարոններ,

«Ապագայ» թերթի յունուար 24 թուի երրորդ էջին մէջ զարմանքով կարդացի ձեր յօղուածը, «Հաճըն թաղի» մը կառուցման մասին։

Արդ՝ երկու բան ունիմ ըսելիք.

1.— Որպէս Պատուոյ Նախագահ՝ տեղեկութիւն իսկ չէիք հաղորդած ժողովիդ մասին, ուստի այդ տիտղոսը իր արժէքը կը կորսնցնէ, հետեւաբար կը հրաժարիմ։

2.— Ամէն ատեն հակառակ եղած էի եւ եմ գիւղի մը կամ թաղի մը կառուցման Հաճընի անունով, սովիէթ Ռուսիոյ Երեւան նահանգին մէջ։

Հաճեցէք ուղղել տալ միեւնոյն լրագրին մէջ ծուռ գաղափարը զոր կը ներշնչէք իմ մասին իր ընթերցողներուն, հրատարակելով այս նամակը։ Հակառակ պարագային պիտի ըստիպուիմ ես ինքս հրատարակել զայն։

Վիլնէօվ-լը Ռուա Աղասի

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՆ

Խորհուրդներու վերընտրութիւնը վերջացաւ Մոսկուայի մէջ։ Ընտրողներու հարիւրին 95ը մասնակցեցան ընտրութիւններուն։ Անցեալ տարի հարիւրին 70 էր։ Ընտրուեցան 2542 հոգի իբր խորհուրդներու անդամ։ Այս թիւը կը բաժնուի հետեւեալ համեմատութեամբ,— հարիւրին 66 համայնավար, հարիւրին 34 անկուսակցական։ Ընտրուածներուն մէջ, ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն գործաւորները։ Ընտրուած են նաեւ բազմաթիւ գիտնականներ, ճարտարագէտներ, գրագէտներ եւ արուեստագէտներ։ Պատուակալ անդամ ընտրուած են Մաքսիմ Կորքի եւ Ֆրանսացի ծանօթ գրագէտ Ռոմէն Ռոլան եւ մէկ քանի ուրիշներ։ Ընտրուած կիները կը ներկայացնեն հարիւրին 25ի համեմատութիւն մը։

Ընտրութեանց ընթացքին, 34.000 բանուորներ առաջարկեցին մտնել համայնավար շարքերը։

Հնգամեայ ծրագրի 4 տարուան ընթացքին գործադրութեան ի նպաստ փոխառութեան յաւելուածական արձանագրութիւնը բերաւ 8 միլիոն ռուբլի։

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

I

— Ղա՜ո՜ւ ո՜ւ...

Հաւատարիմ շունը իր ոտքերուն քովէն յօրանջեց ցաւագին կաղկանձիւնով։ Սարսուռ մը անցաւ Սամուէլին մարմինէն, անտառը թանձրօրէն ապակուեցաւ, ու դառնալով արմուկին վրայ նայեցաւ շունին։

Կենդանին բարձրացած էր առջեւի թաթերուն վրայ ու պաղատագին կը նայէր տիրոջը։

Ծերացած էր Ցիանը։ Տասներկու տարեկան...

Աշնան վերջի օրերէն առաւօտ մը Սամուէլ զայն գտած էր անդամալոյծ։ Անոր ետեւի ոտքերը չէին զօրեր այլ եւս ու խեղճ շունը գամուած կը մնար իր խշտիկին։

Աշխարհէն քէն ըրած այդ մարդուն սիրտը խորտակուած էր ընդմիշտ։ Անոր աւերակներուն վրայ անտառն էր ծաղկեր, ու վիրաւոր լարէ մը կախուեր էր՝ այդ շունին, Ցիանին սէրը։

Անկարելի եղաւ բժշկել զայն. նոյն իսկ գրկած գնաց հեռաւոր գիւղը. սակայն անօգուտ. անդամալոյծ էր։

Գլուխը ձգեց նորէն բարձին, ու այս անգամ անտառն անցաւ տրտմութեամբ, պատանքուած կոյսի մը թաղումին պէս։

... Խարխուլ պատեր ու ճամբաներ գարձգարձիկ։ Շարժուն, սայթաքեցնող սալայատակներ որոնց վրայ կեղծ լոյսի մը փոշին կը մաղուի եւ որուն տակ կը մայրանան ամբոխի մը կիրքը ու կեղտովը դժբախտ ուղեղներ ու աղագանդներ։ Թունաւորուած ստինքներ վիժունքներով բեռնաւոր, ու դիակներ մանուկի։ Անոնցմէն վէրքեր լայնօրէն բաց ու անբուժելի։ Երկաթը ուրիշի հաճոյքին համար ծամող ու կերտող ատամներու տակ քաղցին կափկափը, ու գուրտ մենութիւնը զրկուած սրտին մարդկութեան.. բա՛ւ է, բա՛ւ է անցքը թիապարտներուն, շղթաներուն այս ամէն... անտառն ամբողջ ոճրագո՜րծ...։

Կը ձիւնէր դուրսը. բոլորը քարացած։

*
**

Տակաւ լոյսը թանձրացաւ, գոյն առաւ ու տնակին դիմագծերը երեւան եկան։

Սենեակ մը միայն։ Անծեփ կոշտ պատեր, անոնց վրայ փայտէ խոշոր գամեր խրուած իբրեւ կախակալ։ Անկիւն մը կծկտած պաշարին տոպրակը, տակը կարմիր կարկտանով մը՝ խեղճ խեղճ կապիկի մը նման։ Սան մը մօտ, երկու աղտոտ պնակ, փշրած, ու տնակին աչքը, օճախը, մարած, կուրացած, աղքատ գրպանի մը պէս։ Ջոր ու խանձուած փայտի կտորներ աջին, հողէ յատակին, անցեալը մոմտալու դիրքով, խառնակ։

Օճախին մէկդին որսի անփայլ հրացանը՝ ծերութեան մռայլով, իսկ միւս կողմը արջի մորթէ լայն վերարկուն կախուած,— ոտքի վրայ քնացած պահակ։

Ու այս ամէնը ցուրտ, մէկզմէկու օտար, թշնամական։

Ցիանը, ոճրագոյն մորթով, նուրբ գռուկով գայլաշունը՝ գունըը գետնին ետեւի ոտքերը քուրջի մը տակ, քուրջի պէս։ Իր զառամ.ծ շրթունքներուն ետին շնատամները վար իյնալու դիրք մը առած՝ արթուն ախորժակ մը կը սեղմէին։

Սամուէլը եղաւ, հագաւ բարձին տակ ծալլած անճոռնի նորոգութիւններով բաճկոնը, քալեց ոտքը երկաթապատ կօշիկներ, ցանցառ ու երկար մազերը հաւաքեց մորթէ գլխարկին տակ, մատներով սանտրեց մօրուքը, շիտկեց տաբատը՝ զոր հանելու սովորութիւն չունէր, վառեց կրակը ու շանը քով կոճղի մը վրայ նստելով ձեռքը մեղմութեամբ դրաւ անոր գլխուն։

Բոցը բարձրացաւ, սենեակին թախիծէն լզեց մաս մը, հալեցուց սառոյցը իրերուն։

Կենդանին մըլտաց գոհունակութեամբ, աչքերը իր տիրոջ աչքերուն, պոչը անշարժ։

— Խե՜ղճ Ցիան, իմ խե՜ղճ բարեկամս։

Սամուէլ պեխերուն ծայրերը ծամելէն, նայուածքը պարզ բոցերուն ու մատները Ցիանի գորովոտ լեզուին, նորէն կորսուեցաւ իր անտառին մէջ,

Ահա անոնք։ Ինք դեռ ուժեղ ու Ցիանը երիտասարդ։ Կը քալեն անտառին մէջ, քով քովի, խիտ ծառերուն շուքով զովացած, թաւականնչին վրայէն ուր վայրի ծաղիկներ ու խոտեր սեղմուած մէկմէկու բուրմունքկը ժայթքեն։

(Շար.) ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

քաղաքականութեան մասին, զոր կառավարութիւնը կը մտադրէ հետապնդել Լոնտոնի հնդկական համաժողովին աշխատանքները շարունակելու համար։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց նաեւ թէ կանտոնի եւ հնդիկ ուրիշ պետերու յայտարարութեանց մասին, բացի լրագրական տեղեկութիւններէ, ուրիշ ոչ մէկ պաշտօնական տեղեկութիւն ստացած է։

Պահպանողական երեսփոխանի մը հարցման պատասխանելով, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց նաեւ թէ ո՛չ մէկ տեղեկութիւն ստացած է վերջերս, Հնդկաստան գաղտնի մտցուած մեծաքանակ զէնքի եւ ռազմանիւթի մասին, թէեւ նման փորձեր յաճախ կատարուած են ասկից առաջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շօփ Փարիզիէնի (Rue des Ecoles) վերնայարկը։

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հրայր խումբի կողմէ

Այս կիր. ժամը 3ին Սալ Ժաքըմարի սրահը՝ 81 rue de Paris, Sarcelles

Կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

երգ եւ արտասանութիւն։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին

Salle des Fêtes de l'Hôtel Atlanta

Հայ ժողովրդական երգեր, անակնկալներ, եւայլն

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Նախաձեռնութեամբ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germain

Կը նախագահէ ԳԵՐ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՍՐԲԱԶԱՆ

կը մասնակցին՝ Օր. Գաբրիպեան (երգ), Օր. Ղազարոսեան (դաշնակ), Օր. Ջառափեան (դաշնակ), Օր Երամեան (ջութակ), Պ. Նաւասարդեան (երգ), Օր. Տէր Թովմասեան (արտասանութիւն) եւ Սիփան երգչախումբը իր ամբողջ կազմով, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Տախտերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ապառաժ խումբի

Մարտ 8ին կը ներկայացուի՝ «ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ»

Միութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Շավիլի երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Salle Pathinի սրահը

104 Grand'Rue, Chaville

Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Շավիլ Anciénne Mairie

Հ. Յ. Դ.

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Վիշապ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Rue Charles Chefston, Պուա Քոլոնպ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէն վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 79 Rue des Chambards. Նիւթ՝ «Ներքին թէ՞ արտաքին թշնամի»։

ԻՍԻ Լէ ՄՈՒԼԻՆՕ եւ Սիւրէն բնակող բոլոր ընկերները պարտաւորիչ կերպով խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին, այս կիրակի ժամը 3.30ին, 150 Rue Jean Jaurès (Puteaux) սրճարանը։

ՊԷՔՈՆ լէ Պրիւէր բնակող բոլոր անհատ դաշնակցականները, պարտաւորիչ կերպով խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին 66 Rue Sabliere (կայարանին դիմացի պիւրօ Թապայի սրճարանը)։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան գրախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վարդանանցի առթիւ, Գրական ակումբին այս շաբթուան (14 փետր.) դասախօսութիւնը յետաձգուած է փետր. 21ի։

Կը խօսի Շ. Միսաքեան, նիւթ ունենալով «Յունահայ գաղութը»։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիսի Լսար. Միութեան կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30-ին Գրադարանին մէջ, 182 Bld. Madeleine։ Կը խօսին՝ Պ. Մանուկեան (Վարդանանց) եւ Պ. Մատէնճեան (Գաղութահայ կազմակերպութիւններ)։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սամսոնցի այրի տիկին Առուսեակ Սիսակեան կը փնտռէ իր տղան Օհանիկ, որ տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է Պոլսէն անորոշ ուղղութեամբ։ Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։ Հասցէ՝ Mme Aroussiak Sissakian, 27 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.). France.

— Պարտիզակցի Հոփփսիմէ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկները Բարուհի, Սրբուհի եւ Աղաւնի։ Իրենց հօր անունը՝ Գրիգոր Չօրեկին, մօր անուն՝ Արուսեակ։

Բարուհի եւ Սրբուհի ամուսնացած էին։ 1923ին կը բնակէին Գատըգիւղ (Պոլիս) Րիզա փաշա թաղը։ Իմացնել՝ Տիկին Փափազեանի 83, Route de la St. Germain, Carières s)Seine, France.

ՑՈՒՐՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան, Կազմակերպութիւնք եւ կազմակերպիչնք։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պիյեանքուրի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 186 Ave. Verdun։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ մասնաճիւղին Ասի ֆութպոլի խումբը։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ կեդր. վարչութեան լիազօրը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ լէ կոնէսի հայրենակիցները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի սրճարանը, 121 Ave. de l'Union. կազմելու համար երիտասարդաց միութիւն մը։

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Օր. Փափազեանի, 8 rue Wulfran Puget, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
13 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1493 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Ուրեմն, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ կ'ընդունի թէ՝ Բարեգործականը կը կարօտի լուրջ բարեփոխման: թէ՛ ուղղութեամբ եւ թէ՛ վարչական կազմով:

«Բարեգործականը պէտք է տայ որ առնէ»: Պէտք է ընդառաջ երթայ նոր պահանջներու: Պէտք է ստեղծէ կենդանի գործ, եւ մշակէ գործունէութեան ուղեգիծ մը՝ «գաղթաշատ կեդրոններու» համար:

Ու վերջապէս, Բարեգործականի կեդր. Վարչութեան կազմին մէջ, պէտք է «աւելի տեղ տրուի մեր այն դասակարգին որ նոյն ազգային կեանքով զբաղած է նոյնքան եւ աւելի քան ուրիշները, խելք եւ սիրտ զոհած է»:

— «Մանաւանդ թէ այդ դասակարգը կրնայ ընտրանօք հայթայթել բարեգործականին ինչ որ քիչ է անոր մէջ. այն է՝ ժողովուրդին հոգին եւ պէտքերը մօտէն ճանչցող տարրը»:

«Պէտք է բարեխառնել կեդր. վարչութեան մթնոլորտը՝ չենք ըսեր աւելի ազգասիրական, այլ աւելի տաք եւ խանդավառ շունչով մը» (Արեւ, 3 փետր.):

Այս խելօքիկ թելադրութիւններուն համար, անշուշտ պէտք չկար սպասելու Պօղոս Նուպարի մահուան: Ոչ ալ Գ. Կիւլպէնկեանի «գահակալութեան»:

Բայց նորէն փառք տանք այս ուշացած սթափումին, եւ անցնինք դրուած հարցերուն: Ամէնէն առա՜ջ թելադրուած նոր ուղեգծին:

Ռամկավար պաշտօնաթերթը կ'ուզէ որ Բարեգործականը աւելի շատ — եթէ ոչ ամէնէն աւելի — զբաղի «գաղութահայութեամբ»:

Դժբախտաբար, այս առաջադրութեամբ թելադրուած ուղեգիծը չափազանց խառնակ է եւ խճողուած: կը ներկայացնէ գործեր որոնք մանրամասնութիւններ են, կապ չունին Բարեգործականի հիմնական ծրագրին հետ:

Այս դիտողութիւնները ետ չենք առներ, եթէ նոյն իսկ «Արեւ»ի խմբագրին նպատակն է Բարեգործականը վերածել տեսակ մը ազգային կեդր. իշխանութեան՝ գաղութներու մէջ: Բարեգործականէն կը պահանջեն «իրաւագիտական ձրի խորհրդակցութիւններ եւ վարչական ձրի դիմումներ կատարող գրասենեակներ բանալ», գիշերային դասախօսութիւններ հաստատել, «կիրակնօրեայ բանախօսութիւններով քաղաքացիական կրթութիւն եւ քիչ մըն ընդհանուր գիտութիւն ջամբել, դասագիրքեր, գիրքեր եւ պարբերաթերթեր հրատարակել» եւն.:

Քիչ մը ամէն գաղութի մէջ ալ, ունինք օրկաններ որոնք աւելի կամ պակաս կարողութեամբ եւ յարատեւութեամբ կը կատարեն այդ գործերը: Քաղաքական կազմակերպութիւններէն դուրս, ունինք երիտասարդական, լսարանական եւ Հայրենակցական Միութիւններ եւ ուրիշ բազմատեսակ — յաճախ իրար հրմշտկող — հաստատութիւններ, որոնք բռնած են ասպարէզը: Իսկ իրաւագիտական եւ վարչական խնդիրներու համար, կան ազգ. իշխանութիւնները, — առաջնորդարան, ազգ. խորհուրդ, Գաղթ. գրասենեակ, եւն.: Հարկ է ուժ տալ անոնց եւ լրացնել պակասները:

Իսկ ատոնց փոխարէն, ունինք այնպիսի պահանջներ որոնց առջեւ գիտակցաբար կամ անփառունակ մեկուսացումով մը անճրկած են մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, գլուխն ըլլալով Բարեգործականը:

Այդ պահանջները ուղղակի կը շօշափեն «գաղութահայութեան», ցիրուցան բազմութիւններուն զօրացման կամ կազմալուծման կենսական խնդիրը:

Այսպէս, ունինք հազարաւորներու տեղաւորման հոգը՝ Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ: Ծրագիրներ կազմուած են, աշխատանք թափուած է՝ անճար բազմութիւններ հողին կապելու: Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը եւ Ամերիկայի ու Եգիպտոսի Շրջ. վարչութիւնները ծանօթ են այդ ծրագիրներուն բովանդակութեան եւ կատարուած աշխատանքներուն: Եւ սակայն, կը գոհանան բաղձանքներով ու մաղթանքներով: կամ իրենք զիրենք արդարացնելու համար, ականջ կուտան այնպիսի փսփսուքներու որոնց դժուար է պատասխանել հրապարակաւ...

Կէս ճամբան մնացած է Լիբանանի եւ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման աշխատանքը: Նիւթական ծանր տագնապի մը մատնուած է Նահր էլ Օմարի (Միջագետք) գաղթականներուն զետեղման գործը:

Փարիզի մէջ նստած, իրաւունք չունինք սպասելու որ մարդիկ հրաշքներ գործեն: Թէեւ հրաշք է, ինչ որ կատարած են մինչեւ հիմա:

Եթէ Բարեգործականը, իբրեւ նոր ուղեգիծ, միայն այս երկու կենսական ծրագիրներուն իրագործման յատկացնէր իր եռանդն ու վաստակը, հազարներ եւ հազարներ փրկած պիտի ըլլար վաղուան հայրենիքին համար:

Կա՛յ, տակաւին, Միջագետքի անապատներուն մէջ մոլորած հազարաւոր բեկորներու փրկութեան գործը, որուն մանրամասնութիւնները նոյնքա՛ն ծանօթ են Բարեգործականի կեդրոնին եւ մասնաճիւղերուն:

Եւ այս գործերը ուղղակի կը բխին Բարեգործականի հիմնական ծրագրէն: Միասին կարդանք 15րդ յօդուածը.

— «Օգնութիւն եւ պաշտպանութիւն ընծայել ամէն Հայու, առանց դաւանանքի խտրութեան, հայազգի գիւղացիներուն նպաստել, անոնց հայթայթելով սերմնցու, կենդանի, երկրագործական գործիք եւ մշակելի հողեր»: (Յօդ. 15):

Ունինք, վերջապէս, նոր սերունդին կրթութեան խնդիրը. — դարձեալ հազարաւորներու փրկութեան հոգ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԷՍՔԻԼԷՐ ԱԼԱՅԸ՛»

Թրքական «Ըլմազ» թերթը հետեւեալը կը գրէ օտար դրամագլուխի եւ Հրեաներու գործունէութեան մասին (փետր. 3).

— Մենք թշնամի չենք օտար դրամագլուխի տէր պատուաւոր մարդոց եւ իրենց հասարակութեան: Այս մասին կ'ուզենք կարգ մը բացատրութիւններ տալ.— Նոր Թուրքիան եւ անոր դատին ծառայող մեր թերթը ո՛չ մէկ կերպով թշնամի է օտարականներուն եւ անոնց դրամագլուխին, միայն թէ մէկ պայմանով. — Այս դրամագլուխը պէտք է պատուաւոր մարդոց կողմէ հիմնուի:

Օտար դրամատէրերը պէտք է լաւագոյն կերպով ըմբռնեն թէ Թուրքիան շահաստան մը չէ, անկախ եւ զարգանալու ընդունակ պետութիւն մըն է, ինչպէս Բելճիքան, Ֆրանսան, Ճափոնը:

Թուրքիան չի նմանիր Ռուսիոյ եւ Իրաքի, Ալճէրիոյ, Հնդկաստանի, Պաղեստինի: Եթէ մեր հայրենակիցները, Օսմանեան դրամատունը այսպէս կ'ուզեն տեսնել Թուրքիան, պատրաստ է իրենց անցագիրը, երթան բարով: Իսկ եթէ կ'ուզեն օրինաւոր պայմաններով գործակցիլ մեզի եւ օժանդակել ազգային տնտեսութեան, լայն ասպարէզ ունին:

Մենք չենք վախնար եթէ Օսմանեան դրամատան պէս հաստատութիւն մը գաղթէ այստեղէն, թող ուշ լինի, նուշ լինի: Մեր տեղական պանքաները դիւրաւ կրնան անոր տեղը բռնել: Երկրագործական եւ Իշ պանքաները, Սանայի Մէատէն, կալուածական ու նոյնիսկ գաւառներու դրամատունները, ապահովութեան սնտուկը բացարձակ կատարելութեան մը ճամբուն մէջ կը գտնուին:

Շատ մը բաներ կը սպասենք այս հաստատութիւններէն: Օսմանեան դրամատունը, որ կը ծաղրէր Իշ պանքային հիմնարկութիւնը, անոր հաշուեցոյցին առջեւ որքա՛ն ընկճուած է:

Գալով Հրեաներուն, այդ համայնքին դէմ թշնամութիւն չունինք, բայց գիտցէք որ «չըֆըթ»ի մտայնութիւնը եւ հոգին չենք սիրեր: Շահադէտը որ հասարակութեան որ պատկանի վնասակար է միշտ:

Քանի մը իրենց վաշխառուներու եւ շահադէտներու գործունէութիւնը չարատաւորեր ամբողջ համայնքը: Որքան ատեն որ Հրեաները Թուրք հայրենասէրի մը նման Թուրքերէն կը խօսին ու լաւագոյն գործունէութիւն մը կ'ունենան, լայն տեղ ու գործ ունին: Հակառակ պարագային եթէ ցնորքներու տարուին, ճամբան բաց է իրենց առջեւ, մենք ալ բարի ճանապարհ կը մաղթենք իրենց:

Օրինակի համար, եթէ սա մէթըր Սալէմ կոչուած տարօրինակ էակը ձեռքերը լուայ եւ չի խառնուի այս երկրին գործերուն ամբողջ Արեւելքի Հրեաները պիտի սրբուին մեծ արատէ մը, Իսրայէլի շատ մը վարպետորդի զաւակներ կան անոր նման: Այս մարդիկը եթէ երկրագունտին վրայ ուրիշ գործերով զբաղին, մեծ բարիք մը բրած կ'ըլլան իրենց ազգակիցներուն:

Իսրայէլի խելացի զաւակները պէտք է գիտակցին թէ հին հաշիւները տեղ չունին այս երկրին մէջ: կը մեղքնանք իրենց ու կ'ըսենք.

— Էսքիլէ՛ր Ալայըմ, Սալէմ էֆէնտի, Նէսիմ էֆէնտի, Սօրպիէ էֆէնտի, Թուրքիոյ մէջ գոր բան չմնաց որ կարենան ընել»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պատերազմական Ատեանը կը գործէ

Մենէմէնի մահապարտներուն գոյքերը առնելու համար անոնց ընտանիքէն ոչ ոք դիմում կատարած է մինչեւ հիմա:

Պատերազմ. ատեանը կը շարունակէ երկրորդ խումբի դատավարութիւնը եւ արդէն մէկ քանի փոքր դատապարտութիւններ վճռած է: Ասոնք այն ամբաստանեալներն են որ կիներու եւ աղջիկներու ստինքներուն վրայ «այէթ»ներ գրած եւ «աստուած» ըսելով համբուրած են զանոնք:

Պատերազմ. Ատեանի նախագահ Մուսթաֆա փաշա, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.

— Պատերազմ. Ատեանը երկու երեք կարեւոր դատեր ալ ունի: Ասոնց մէջ կը գտնուի Եշիլ հօճայի եւ Քէօմիւրճի հօճայի, Շէյխ Էսատի փոխանորդ Հաֆըզ Սատըգի, Մանիսայէն բռնուած Շէյխ Սամիի խումբը եւ այս վերջինին աշակերտներէն քանի մը ժանդարմ կիներ. Պալըքէսիրի մէջ ձերբակալուածներուն դատավարութիւնը կարեւոր պիտի ըլլայ:

⁂ Մենէմէնի մէջ որոշուած է հետապնդում կատարել «Սօն Փօսթա»յի թղթակցին դէմ, որովհետեւ յիշեալը իր թերթին [illegible]ալ տեղեկութիւններ ղրկած է տեղւոյն նախորդ ոստիկան[illegible]րքերու հրամանատար Ֆախրի պէյի մասին: «Սօն Փօսթա»յի այս թղթակցութիւնը պարունակող թիւին վաճառումը արգիլուեր է Մենէմէնի մէջ:

⁂ Կ'ենթադրուի թէ փախստականը Մենէմէնէն դուրս ելլելէն [illegible]տոյ դէմը ելած Տիւմանլը Տաղը բարձրացած է: Այս պատ[illegible]ով յիշեալ լեռը պաշարուած է: Պաշարումը դէպքին օրն իսկ կատարուած է, յետոյ զանազան ջոկատներ սկսած են լեռան ամէն կողմը խուզարկել:

Եթէ հետապնդող թեւերը այս լերան մէջ չգտնեն փախստական մահապարտը կարելի է խորհիլ թէ ուրիշ կողմ գացած է:

Փախուստ խորհրդ. դրախտէն

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Անցեալ գիշեր, խորհրդային սահմանապահ զինուորները նշմարեցին 16 հոգինոց խումբ մը, որ կը փորձէր Ռումանիա անցնիլ Տնիեստէր գետին վրայէն, [illegible] սառած է: Պահակները կրակեցին եւ վիրաւորեցին երկու փախստականներ: Գետին մէջտեղը սառոյցի խաւը թեթեւ ըլլալով, կոտրեցաւ: 4 հոգի խեղդուեցան: Մնացեալ տասը հոգիները յաջողեցան ռումանական հողը հասնիլ եւ յանձնուեցան ռումէն իշխանութեանց:

Հիթլէր կը խռովէ Գերմանիան

Գերման խորհրդարանի մեծամասնութիւնը նոր օրէնքով մը սահմանափակած ըլլալով երեսփոխաններու անձեռնմխելիութեան իրաւունքը ու նաեւ, խստացուցած ըլլալով խորհրդարանի ներքին կանոնագիրը, Հիթլէրեանները որոշեցին չմասնակցիլ նիստերուն եւ բողոքի մեծ ցոյցեր կատարել երկրին ամէն կողմերը:

Հիթլէրեան երեսփոխանները հրահանգ ստացան մեկնիլ իրենց ընտրական շրջանակները: Կը սպասուի որ անոնք ամէն տեղ հրապարակային ցոյցեր կատարեն եւ խռովութիւններ սարքեն ընդդէմ կառավարութեան: Այս կերպով կը յուսան ստեղծել ժողովրդային մեծ շարժում մը, որուն նպատակը ըլլայ Հիթլէրը բերել իշխանութեան գլուխ:

Սակայն կառավարութիւնն արդէն խիստ միջոցներու դիմած է եւ թոյլ չպիտի տայ որ ցեղապաշտները դիւրաւ խանգարել յաջողին երկրին հանդարտութիւնը:

Հիթլէրեանները լուր տարածած են թէ Վայմարի մէջ պիտի գումարեն Երեսփ. Ժողով մը, որ տեւական կերպով, կանոնաւոր նիստեր պիտի ունենայ: Այս զրոյցը սակայն չէ հաստատուած:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիացի ընկերվարականներն ու հանրապետականները, Մատրիտի մէջ տօնեցին 1873ի սպանիական հանրապետութեան տարեդարձը:

Կէս օրէն վերջ հսկայ թափօր մը անցք մը կատարեց Մատրիտի մեծ բանտին առջեւէն, ի յարգանս քաղաքական բանտարկեալներուն:

Մտաւորականներէ կազմուած գրական, գեղարուեստական մեծ ակումբի մը Աթէնէի մէջ, աւելի ծանր խռովութիւններ պատահեցան: Այս ակումբը փակուած էր կառավարութեան հրամանով: Անոր ղեկավարները դիմեցին կառավարութեան, պահանջելով որ վերաբացման արտօնութիւն տրուի նախորդ օր մինչեւ ժամը 4.30: Արտօնութիւնը տրուած չըլլալով, Ակումբի անդամները շէնքը մտան կոնսակի մէկ դռնէն եւ բացին գլխաւոր դուռը, ուրկէ ներս խուժեց բազմահազար ժողովուրդը:

Այդ պահուն ոստիկանութիւնը հասաւ եւ ցրուեց ցուցարարները: Բազմաթիւ փաստաբաններ որոնք կը դիմադրէին ձերբակալուեցան: Զսպելու համար բազմութիւնը, կառավարութիւնն ստիպուեցաւ ձիաւորներու ջոկատ մը եւ հետեւակներու երկու գունդ ղրկել:

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսէն էնկիւրի մեկնած են Ազգ. վարչութեան ատենապետ Պ. Գէորգ Թորգոմեան եւ իրաւագէտ Պ. Մ. Նարլեան, Բանկալթիի գերեզմանատան խնդրին առթիւ նոր շփումներ ունենալու համար պատկանեալ իշխանութեան հետ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱԽԸ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

Ռումանական «Ունիվէրսուլ» թերթը երկարօրէն կը զբաղի Սեւ ծովու խնդրով, որ վերջերս առատ նիւթ կը հայթայթէ օտար զինուորական թերթերուն: Այս առթիւ այդ թերթերը կը ծանրանան խորհրդային Ռուսիոյ նաւային ուժերու զօրացման վրայ:

Օտար մասնագէտները հանրային ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն սա իրողութեան վրայ որ Ռուսիա կը ջանայ տիրապետել ոչ միայն Սեւ ծովու, այլեւ Միջերկրականի մէկ մասին:

Ռումէն թերթը մէջբերումներ կ'ընէ զինուորական հանդէսէ մը, որ Ռումանիոյ կը յանձնարարէ զօրացնել իր նաւատորմը, եւ ամրացնել նաւահանգիստները, որպէսզի պատերազմի անկախ ազդակ մը դառնայ: կը յանձնարարէ նաեւ հիմնել նաւային կայան մը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՊԻՏԻ ՊԱՏԺՈՒԻ

Էնկիւրիի կրթական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկած է բոլոր միջնակարգ վարժարաններուն, լիսէներուն եւ վարժապետանոցներուն, յայտնելով թէ ուսուցիչներն ու աշակերտները պէտք չէ մասնակցին իրենց դիրքին անպատշաճ մրցումներու: Հակառակ շարժողները պէտք է պատժուին կարգապահական ժողովներուն կողմէ եւ աշակերտներն ալ դպրոցէն հեռացուին:

Ուրեմն, Թուրքիոյ գեղեցկութեան Թագուհի Նաշիտէ Սավֆէտ որ եւրոպայի գեղուհիներուն հետ քաղքէ քաղաք իր աղուոր աչքերը կը պտտցնէ, այս շրջաբերականին տրամադրութեանց համաձայն պիտի պատժուի, եւրոպայէն վերադարձին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԵՐԸ

Միացեալ-Նահանգներու բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ անգործները ցոյցեր կատարեցին: Ցուցարարներուն գլուխը կեցած էնհամայնավարներ՝ գրեթէ ամէն տեղ: Ուաշինկթընի մէջ, համայնավարական թափօր մը քալեց կառավարական շէնքին վրայ, Նիւ Եորքի մէջ 5000 հոգինոց բազմութիւն մը շրջապատուած ոստիկաններով, խաղաղօրէն մտիկ բրաւ ճառախօսները: Քալիֆորնիոյ մէկ քաղքին մէջ, ոստիկանները յարձակեցան ամբոխի մը վրայ որ կը քալէր դէպի կառավարութեան շէնքը ու ցրուեց զայն:

Պոսթընի մէջ, 12 անձեր, որոնց մէջ պատուելի մը, ձերբակալուեցան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ

Թերթերու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, հազարաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են Թուրքիոյ մէջ 100 չափ միայն Պոլսոյ մէջ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ընկ. Օր. Ֆլօրա Շէօհլաեան եւ Տիկին Զարուհի (Տէր Թովմասեան) եւ մեր աշխատակից ընկ. Ս. Տէր Թովմասեան (Ս. Թաթուլ) դժբախտութիւնն ունեցած են կորսնցնելու իրենց մայրը եւ զոքանչ մայրը, Այրի Տիկին ՍԱԹԵՆԻԿ ՇԷՕՀԼԱԵԱՆ, որ երկար հիւանդութենէ մը յետոյ աւանդած է իր հոգին Պուքրէշի մէջ, Փետր. 5ին:

Մեր ցաւակցութիւնները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏՈՒՐՔԵՐԸ ԹԵԹԵՒՑՆԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

Վերջերս գործավարներու խորհուրդը նիստ գումարեց Մ. Քէմալի նախագահութեամբ՝ զբաղելու համար 1931ի ելմտացոյցի պատրաստութեամբ: Այս ժողովին մէջ որոշուեցաւ, ամէն բանէ առաջ, կրճատել ծախքերու բաժինը, որպէսզի հնարաւորութիւն ստեղծուի թեթեւցնելու տուրքերը, որոնք տզրուկի պէս կը քամեն ժողովուրդին կենսական երակները:

Քէմալապետութիւնը ութ տարուան իր տիրակալութեան շրջանին ստեղծեց զանազան եւ զարմանազան տուրքեր, իր անհաշիւ ծախքերը գոցելու համար: Պետութիւն մը երկու միջոց ունի ելմտացոյցին ծախքին բաժինը գոցելու համար, տուրք եւ փոխառութիւն — ներքին կամ արտաքին: Եւ որովհետեւ այս վերջինը ձեռք բերել անհնարելի էր, Էնկիւրի ուժը տուաւ տուրքերուն: Իսկ տուրքերը ա՛յն աստիճան աճեցան ու բազմացան, որ քարերն անգամ լեզու ելան:

Ճիւմհուրիյէթ, Մ. Քէմալի եւ օրուան վարիչներուն անվերապահ խնկարկուն, ժողովրդային տրտունջներուն առջեւ այլեւս չկրնալով սուտ խուլ ձեւանալ, ստիպուեցաւ հարցարան մը բանալ, հասկնալու համար թէ ո՛ր տուրքերը դժգոհութեան տեղի կուտան եւ ինչո՞ւ:

Բազմաթիւ ընթերցողներ պատասխանեցին այս հարցարանին: Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ գանձուած տուրքերը հարկատուներու կարողութենէն շատ վեր են եւ թէ արդարութեան ո՛չ մէկ հիմ կայ անոնց բաշխումին մէջ:

Համառօտենք գլխաւոր գանգատները.

1.— Ճամբու տուրք.— Ամէնէն մեծ դժգոհութիւն պատճառողը այս տուրքն է: Մուրացիկէն սկսեալ մինչեւ միլիոնատէրը հաւասարապէս նոյն գումարը կը վճարեն տարեկան նուազագոյն 10 ոսկի (125 ֆրանք), կարգ մը տեղեր 12-14 ոսկի: Թուրքիոյ բնակչութեան 100էն 80-85ը աղքատ երկրագործներ կը կազմեն: Ասոնցմէ շատեր իրենց կեանքին մէջ տասը ոսկինոց թղթադրամին երեսն իսկ չեն տեսած, եւ սակայն ստիպուած են այդ գումարը վճարել, այլապէս բանտ կը նետուին: Բանտերը լեցուած են այս տուրքը չվճարողներու մեծ բազմութեամբ մը: Տնտեսագէտ տոքթ. Ճէլալ Մուխթար այս առթիւ կը յայտարարէ. «Ճամբու տուրքը շատ ծանր է: Եւ մեր գիւղացին դիւրաւ չի կրնար 12 ոսկի վճարել, որովհետեւ գարիին օխան կ'արժէ 5 ղրուշ: Ճամբու տուրքը կարենալ վճարելու համար, պէտք է 240 օխա գարի ծախէ...»:

Ատափազարցի մը կը գրէ, «Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս ճամբու տուրքը 13 ոսկի է: Բանտերը լեցուած են այս տուրքը չվճարող բազմաթիւ խեղճ հայրենակիցներով: Ասոնք առհասարակ անգործ ու աղքատ մարդեր են, որոնք առտուընէ մինչեւ իրիկուն գործ կը փնտռեն եւ չեն գտներ: Բանտէն չեն կրնար ազատիլ նոյնիսկ անոնք, որոնք այդ 13 ոսկին վճարելու համար իրենց գոյքերը կը ծախեն ու 10 ոսկի միայն կրնան ճարել» (Ճիւմհուրիյէթ 25 դեկտ. 1930):

Անցեալ ամիս Էնկիւրիի մէջ գումարուեցաւ երկրագործական համաժողով մը: Հոս ալ խնդրոյ առարկայ դարձաւ այս տուրքը: Ընդունուած բանաձեւի մը մէջ կը պահանջուի 5 ոսկիի իջեցնել ճամբու տուրքը, որովհետեւ երկրագործ մը՝ իր երկու զաւակներուն հետ միասին՝ ի վիճակի չէ 30 ոսկի վճարելու: Երկրագործը ճամբու տուրքը վճարելու համար յաճախ ստիպուած է իր անասունները ծախել եւ կամ իր գործին ամենակարեւոր մէկ շրջանը բանտի մէջ անցընել» (Ճիւմհուրիյէթ 11 յունուար 1931):

2.— Հողային տուրք.— Այս որ կը փոխարինէ ծանօթ տասանորդը (աշար), խիստ ծանր է: Ընթերցող մը կը գրէ թէ «այսօրուան հողային տուրքը հինգ տարի առաջուանին հետ բաղդատելով վաթսուն անգամ աւելի է»:

Հողային տուրքի գանձումին համար ո՛չ մէկ արդար եւ բանաւոր հիմ կայ: Նախապէս տասանորդը կը գանձուէր ցանուած եւ ձեռք բերուած հունձքի վրայէն, մինչդեռ հիմա հողային տուրքը կը գանձուի գիւղացիի մը ունեցած հողին ամբողջութեան վրայէն, նոյնիսկ եթէ ցանուած չըլլայ: Ի վերջոյ կը պատահի այն որ գիւղացին հողային տուրքը կարենալ վճարելու համար կը ստիպուի ծախել իր ամբողջ հունձքն ու գոյքերը: Այս տուրքը կը գանձուի նաեւ բոլոր պարապ եւ անմշակելի հողերէն, անոնց նախկին արժէքներու համեմատութեամբ: Մինչդեռ այժմ հողերու արժէքը մեծապէս ինկած է եւ մարդիկ տուրքէ զերծ մնալու համար կ'ուզեն ծախել իրենց հողերը, բայց առնող չեն գտներ:

3.— Գործառնութեան տուրք (Մուամէլէ վէրկիսի).— Այս տուրքը յատուկ է մեքենաներով աշխատող գործարաններուն: Սակն է հարիւրին 6: Այս տուրքին պատճառով գործարաններու արտադրած ապրանքները շատ սուղի կը նստին, հետեւաբար եւ անվաճառ կը մնան: Բազմաթիւ գործարաններ կը փակուին ասոր երեսէն, ու մարդիկ կը ստիպուին հրաժարիլ մեքենաներէն ու վերադառնալ արտադրութեան նախնական ձեւին:

4.— Շահատուրք.— Այս տուրքը առեւտրականին մէջքը կը կոտրէ: Իբրեւ հիմ ընդունուած է խանութին վարձքը: Ասիկա շատ անարդար է: Ենթադրենք քով քովի երեք խանութներ, որոնք միեւնոյն վարձքը կը վճարեն. առաջինը նպարավաճառ մը, 3000 ոսկի դրամագլուխով, երկրորդը թղթավաճառ մը՝ 2000 ոսկի դրամագլուխով: Բնականաբար ասոնք նոյն շահը չեն կրնար ունենալ, որպէսզի նոյն տուրքը վճարեն: Շահատուրքի համար բանտարկուողներու թիւն ալ շատ մեծ է: Անիրաւութիւնը այնքան աղաղակող է, որ Ճիւմհուրիյէթ պաշտպանելու կ'ելլէ շահատուրքի պատճառաւ կործանելու դատապարտուած հայ խանութպան մը:

Նման գանգատներ եւ դժգոհութիւններ կը յայտնուին նաեւ կալուածատուրքի, բնակարանային տուրքի, ժառանգական տուրքի, բժիշկներէ, փաստաբաններէ, արուեստագէտներէ, շրջուն վաճառորդներէ եւայլն գանձուած տուրքերուն մասին:

Էնկիւրի այժմ լրջօրէն կը մտածէ այս հարցին մասին: Յունուարի վերջերը Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ համաժողով գումարեցին ելմտական քննիչները՝ հարկային դրութիւնը բարեփոխելու եւ տուրքերը թեթեւցնելու նոր ծրագիր պատրաստելու: Բոլոր դասակարգերու մէջ ալ ծայր աստիճան դժգոհութիւն կը տիրէ տուրքերու մասին: Ու Քէմալի հացկատակները՝ նոր Մէնէմէններէ խուսափելու համար, ամէն ճիգ կը թափեն այժմ, որպէսզի դժգոհութեան պատճառները հեռացնեն:

Եւ սակայն, ինչ ալ ընեն, կայ այսօրուան տխուր իրականութիւնը: Ժողովուրդը անօթի է ու թշուառ, երկրին մէջ անսահման տարածութիւններ ամայի են եւ անմշակ: Մէկ օրէն միւսը անհնար է մարդիկը կշտացնել եւ բարեկեցիկ դարձնել. նոյնպէս անկարելի է պարապութիւնները լեցնել: Նոր Թուրքիոյ վարիչները ցոյց տուին իրենց անկարողութիւնը: Ու այսօր, երբ տնտեսական աննախընթաց տագնապի մը ճիրաններուն մէջ կը գալարի երկիրը, ո՛չ մէկ հրաշք կրնան գործել անոնք: Մետասաներորդ ժամու կատարուած ճիգերը կիսամիջոցներ են միայն: Ժամանակաւոր սպեղանիներ՝ ժողովուրդը թմրեցնելու համար: Մինչեւ որ վարչաձեւն ու վարիչները չփոխուին, անկարելի է որ հիմնական փոփոխութեան ենթարկուի կացութիւնը:

Թուրք նախկին նախարար մը կ'ըսէր անցած օր.

— Մէնէմէնը նախափորձ մըն էր որ վիժեցաւ: Շատ չանցած Թուրքիոյ բոլոր քաղաքները մէկ մարդու պէս ոտքի պիտի կանգնին՝ ասպարէզէն քշելու համար այսօրուան վարիչները: Այդ օրը միայն կրնայ փրկուիլ Թուրքիա:

Մենք այնքան վճռական եւ լաւատես չենք Թուրք նախկին պետական մարդուն պէս: Եւ սակայն հաւատացած ենք որ Մէնէմէնը անտանելի բռնակալութեան մը տակ ճնշուած, անօթի ու ամէն բանէ զրկուած ժողովուրդի մը պոռթկումն էր: Կախաղանները աւելի եւս սաստկացուցին կատաղութիւնը: Ու նոր դէպքեր անակնկալ մը չպիտի ըլլան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

«ՀՆԳԱՄԵԱԿ»ԻՆ ԲՈՒՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Անցեալ օր պարզեցինք խորհրդային իշխանութեան հնգամեայ ծրագրին էութիւնը:

Իրականին մէջ, հնգամեակը սակայն, տնտեսական ծրագիր լինելուց աւելի, ռազմական պատրաստութիւնների մի փորձ է, որ խնամքով թաքցնում են համայնավարները:

Այսպէս, օրինակ, սրանց դրամական յատկացումները երկաթուղիների եւ այլ փոխադրական միջոցների, անցնում են պահանջուած հաշւեկշռից. ճարտարարուեստական մեքենաների եւ երկրագործական գործիքների գնման համար տրամադրուած հսկայ գումարների մեծ մասը իրականօրէն ծախսւում են ռազմամթերքի եւ պատերազմական այլ պիտոյքների վրայ: Ամբողջ երկիրը դնելով համայնական տնտեսութեան ճանապարհի վրայ, նրանք դիւրութիւն են ստեղծում ամբողջ երկրի յաւելեալ արդիւնքը լեցնելու պետական գանձը, աշխատող ազգաբնակութեան թողլով միայն ապրուստի տարրական հնարաւորութիւն, այսինքն այն չափով, որ լծկան եզը ապրի եւ աշխատի:

Վերջին կարգադրութիւններով կոլխոզում (համայնական տնտեսութիւն) աշխատողները պիտի կերակրւին այնպէս, ինչպէս բանակը: Տասնեակ հազարաւոր շարժական խոհանոցներ են պատրաստւում:

Նախկին ծովակալ Դիմիտրիեւսկին, խօսելով հնգամեակի բուն նպատակի մասին, գտնում է, որ հնգամեակը զուտ ռազմական պատրաստութիւն է, քօղարկւած տնտեսականով:

— 1927 թիւը, ասում է նա, իր շահեկան յօդուածի մէջ, եղաւ Խ. Ռուսիոյ քաղաքականութեան դարձակէտը: Խորհուրդները համոզւեցին որ մի միայն պատերազմը կարող է յեղափոխութիւն առաջ բերել Եւրոպայում, փրկելով Խ. Միութիւնը:

Համայնավարները մէկը միւսի ետեւից զիջում են իրենց դիրքերը եւ իրենց փրկութեան խարիսխը գտնում հնգամեակի մէջ՝ իբրեւ երկրի «ճարտարարւեստացում»: Նրանք ընդհանուր գործարանների հաշիւներ են կատարում, պղնձի արդիւնաբերութիւնը աւելացնում եւ նոյն իսկ ամէն խրճիթում անթելներ են հաստատում: Այս բոլորը կայ «հնգամեայ» ծրագրի մէջ, բայց այս ամէնը նրա էութիւնը չեն կազմում: Դրանք միայն քօղարկում են այդ ահռելի ծրագրի բուն նպատակը — պատերազմի պատրաստութիւնները:

Իսկ «Թայմզ» հնգամեակի առթիւ մի մեծ յօդուած է նւիրել, ուր ի միջի այլոց ասում է.

«Խ. Ռուսաստանի վտանգը ոչ թէ կայանում է այն բանի մէջ, որ նրանից անտառային աժանագին նիւթեր են գնում, այլ վտանգը հէնց նրա հետ յարաբերութիւն ունենալն է: Եթէ միւս բոլոր պետութիւնները չեն ցանկանում համայնավարութիւնը, նրանք պէտք է հրաժարւեն Խ. Միութեան հետ առեւտուր անելուց, ինչ ձեւի տակ էլ որ նա կատարւի:

«Երբ հինգ տարի յետոյ, ներկայումս կառուցւող գործարանները սկսեն գործել, երկրի հսկայական կարելիութիւններն եւ ուժը նկատի ունենալով, Խ. Միութիւնը պիտի արդիւնաբերի ոչ միայն այն ամէնը, ինչ որ անհրաժեշտ է ազգաբնակչութեան, այլ ամբողջ աշխարհը պիտի լցնէ աժանագին ապրանքներով: Այն ժամանակ նրա հետ ոչ մի արդիւնաբերական երկիր չէ կարող մրցել:

«Այդ պատճառով բոլոր նրանք, ովքեր մեծամասնականներին վարկեր են բաց թողնում, մօտեցնում են այն պահը, երբ խորհրդային ապրանքները պիտի ողողեն հին եւ նոր ցամաքամասը»: Եւ այսպէս, ռուս մամուլը, լաւատեղեակ իրենց ժողովուրդին եւ երկրին, հնգամեակի պիտակի տակ տեսնում է ռազմական պատրաստութիւններ: Օտար մամուլը, առանց հնգամեայ ծրագրին ներքին ծալքերին թափանցելու, զուտ այն տեսակէտով մօտենալով խնդրին, ինչպէս համայնավարներն են մօտենում, գտնում է որ «հնգամեակը» համաշխարհային վտանգ է եւ սպառնալիք: Երկու դէպքումն էլ համայնավարները հասնում են մէկ նպատակի — լինի տնտեսական պայքարով, թէ ռազմադաշտում, առաջ բերել համաշխարհային յեղափոխութիւն:

Սակայն մոռանում են համայնավարները որ նրանց հնգամեակը, առնուազն, երկու տասնամեակ ժամանակամիջոց է պահանջում, որովհետեւ նրանք իրենց ամբողջ գոյութեան ընթացքում չկարողացան լրիւ իրականացնել որեւէ ծրագիր, եւ երկրի տնտեսութիւնը չհասաւ նոյնիսկ նախապատերազմական շրջանի տնտեսութեան:

Մինչեւ նրանք հասնեն այնտեղ, ուր կանգնած էր ցարական Ռուսիան, Եւրոպայի պրոլետարիատը, խաղաղ յեղաշրջման սկզբունքով, ձեռք կը բերի այն, ինչ որ երազում են նրանք:

Ու երբ համայնավարները կանգնեն Եւրոպայի դէմ, կազմ ու պատրաստ, այլեւս չպիտի կարողանան խօսել համաշխարհային յեղափոխութեան մասին, որովհետեւ նրանք իրենց առաջ պիտի տեսնեն Եւրոպայի բանւորութիւնը՝ գլխաւորութեամբ աշխ. ու ընկ. Միջազգայինի: Եւ արդէն Եւրոպայի բազմամիլիոն պրոլետարիատի մի մասը — Անգլիայում եւ Բելգիայում — կանգնած է իշխանութեան գլուխ, առանց շռայլ զոհերի եւ արիւնհեղութեան:

Տասնեւօթը տարի առաջ միապետական էր ամբողջ աշխարհը, մի քանի երկրների բացառութեամբ: Այդքան կարճ ժամանակամիջոցում պրոլետարիատը հաւասար ուժով մաքառում է հին կարգերի միացորդների դէմ, էլ չենք խօսում միապետների անվերադարձ չքացման մասին:

Ներկայ դարը ռամկավարացման դար է: Ռամկավարանում են ե՛ւ պետութիւնները, ե՛ւ ժողովուրդները: Այնպէս որ, մինչեւ համայնավարները հասնեն ռամկավարացման տարրական սկզբունքներին, իրենց վարպետի ընդգծած սահմաններում, Եւրոպայի ժողովրդապետութիւնը իշխող կը հանդիսանայ թէ տնտեսական եւ թէ՛ քաղաքական ասպարէզներում:

Այն, ինչ որ համայնավարները ձգտում են անել բռնի միջոցներով, նիւթական եւ մարդկային անհաշիւ զոհերով, պրոլետարիատը անում է խաղաղ, ընտրական ճանապարհով:

Չէ՞ որ պատմական նիւթապաշտութեան ստեղծողներն են ասել՝ — այնտեղ, ուր պրոլետարիատը կարող է խաղաղ ճանապարհով ձեռք ձգել իր իշխանութիւնը, աւելորդ է եւ զուր արիւնհեղութիւնը:

Տեղին է յիշել ռուս ընկերվարական յեղափոխականների հռչակաւոր տեսաբան Չերնովի խօսքերը.—

— Ռուս ժողովուրդը եւ նրա ղեկավար քաղաքական կուսակցութիւնները չանցնելով եւրոպական պրոլետարիատի աստիճանական բոլոր փուլերը, ուզեցին այդ ամէնը կատարել մէկ անգամ եւ միաժամանակ, որի պատճառով ընկաւ եւրոպ-ասիական մի բռնակալ իշխանութեան տակ, որի անունն է բոլշեւիզմ:

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բարեկամիս՝ Պ. Հ. Պէրպէրեանի դիտողութիւնները անշուշտ որ ճիշդ են՝ ի մասին Պարթեւներու եւ Արաբներու տիրապետութեան:

Աքեմենեան տունը յիշեցի, իբրեւ հզօրագոյնը պարսիկ արքայական տուներուն, եւ անցայ ուղղակի Սասանեանց, որոնց օրուան կը պատահի Վարդանանց պատերազմը: Ինչպէս Եղիշէ կը սկսի իր գործը — ...«Տիրեցին աշխարհիս Հայոց ազգն Սասանայ պարսիկ»: Ի՞նչ հարկ կար Պարթեւներու խօսքը ընելու:

Եղիշէ Արաբ մարաք չի ճանչնար բնաւ, իրմէ երկու հարիւր տարի վերջ պատահած դէպք մը ինչո՞ւ գիտցած ըլլար: Արաբի եւ արաբական ուժի խօսքը իմս էր, ա՛յն մասօք թէ Սասանեանք պիտի ընկճուէին ի մօտոյ, իրենց մէջ արդէն տկարացած եւ անմիաբան ըլլալով, քանի որ Եղիշէ կ'ակնարկէ անցողակի Հոներուն, Քուշաններուն ապստամբութեան, Ճորայ պահակին (կիրճին) տկարութեան: Վարդան սպարապետ քանիցս օժանդակած էր պարսիկ արքունիքին դէմ մղուած ապստամբութիւնները զսպելու եւ այս պատճառաւ սիրելի եւ թանկագին էր Յազկերտին:

Այս փարանջութիւններուն ակնարկելով էր որ Եղիշէ գործածած էր թերեւս «Եկեալ հասեալ է վախճան տէրութեանն» բացատրութիւնը, անկախաբար այն պարագայէն որ եկեղեցականը աստուածաստաստ պատուհաս ալ մաղթած գուշակած կ'ըլլար Յազկերտին անօրէն գործին իբրեւ հետեւանք: Վարդանանց պատերազմին մէջ զինուորական կարեւոր որեւէ յաղթանակ չկրցաւ տանիլ Յազկերտ, նոյնը նաեւ Վահանեանց շրջանին. եւ ասիկա ներքին տկարութեան յայտնի նշան մըն էր, որուն ակնարկեցի, իբրեւ երկրորդական հանգամանք մը նիւթին: Եւ Արաբներուն խօսքը ըրի այս կերպով: Թէ ա՛հա այն մեծ վտանգն ալ կը մօտենար, քանի որ մենք ժամանակով դարեր ետքը կ'ապրինք պատահած դէպքերէն:

Արդեօք Պ. Հ. Պէրպէ… կասկածեցա՞ւ թէ «բանա…թիւն» ընել կը փորձէի … ներորդ դարու դէպքը հինգե… դին փոխադրելով, ինչպէս Հ. … կինեան Ե. իինը կը փոխադրէ … ներորդը...:

Եթէ յօդուածս այդ … ւորութիւնը թողած է, կը … սամ թէ այս քանի մը … կը ծառայեն ի շինութիւն … քին:

Այո՛, Պարթեւը իր … Արաբական Արշաւանքն … տեղը, ինչպէս կ'ընդունի Պ. … պէրեան, բայց Եղիշէն ալ … իր տեղը, Ե. դարուն մէջ.

ԽՕՏ…

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՕՅՊՈ…
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«Միլլիէթ»ի փետր. 4ի … ւէն.— Հօյպունի վեցերորդ … քը կը խօսի նաեւ Բ. Միջազ… յինի մէկ որոշման վրայ, … թէ Միջազգայինը «Ցիւրիխի … լաւ որոշում մը տուաւ», … թէ մենք ենք եղեր որ … կեր ենք սահմանագլխի … գիւղերուն վրայ ու սպաննուա… զինուորներուն աչքերը փոր… ոչ թէ Արարատի աւազակնե… Միջազգայինը այս տեսակ … չում մը տուած է.

«Քաղքենի կառավարու… ները բնաւ չեն բողոքեր … վայրագութեանց դէմ, զոր … քերը ի գործ կը դնեն … գիւղերու վրայ: Այն պարա… որ Թուրքերը յարձակած … պարսկական սահմանին … խայտառակօրէն կը ցուցնէ … ջազգային կազմակերպութեա… անբաւականութիւնը: Հետեւաբ… Բ. Միջազգայինը կը հրաւիրէ … խարհի հանրային կարծիքը … քել Թրքական այս յարձակ… ներուն եւ քաղքենի երկիրն… անտարբերութեան դէմ»:

Ի՞նչ է այս Բ. Միջազգայ… ի՞նչ գործով կը զբաղի, ուրկէ … հայթայթէ իր ծախքերը: … գիտեր: Բայց «Քաղքենի կառ… վարութիւններ խօսքին» շարու… կրկնութիւնը ցոյց կուտայ … ան համայնավարական կազ… կերպութիւն մըն է: Իսկ որոշ… ցոյց կուտայ թէ այդ կազ… կերպութիւնը միայն հայկ… եւ քրտական դատին համար … խատի: Բ. Միջազգայինը ի՞ր … ղջի ձայն բարձրացուցած … նպաստ այն ազգերուն որ… դարերէ ի վեր կը տառապին … անկախութեան համար: Հնդ… ները, Սուրիացիները, Իրաք… ները, Մարոքցիները եւ Եգի… ցիները ամէն տարի հազարա… զոհեր չե՞ն տար միթէ: Իրաք… Իրանի քիւրտերը ինչո՞ւ շա… նակ կ'ըմբոստանան: Բ. Միջ… գային կոչուած մարմինը … գութ չի զգար անոնց հան… Թուրք կառավարութիւնը … շարժած է հոն, ուր անկար… թիւն եւ վարչաձեւի դէմ … ժում տեսած է: Բայց … ըրած է, ծայրաստիճան … թիւն ցոյց տալէ եւ ձար… մնալէ յետոյ: Արարատի մէջ … առնուած միջոցներէն նուա… րեւոր էին Գոնիայի, Զիլէի եւ այլուր ձեռք առնուած … պողական միջոցները: Բ. Միջ… գայինը չլսե՞ց Սուրիոյ հայ… նաւերները: Դեռ քանի մը … առաջ, Դամասկոսին կէսը … նօթով քանդուեցաւ եւ հա… րաւոր Արաբներ նահատակուե… փողոցներու մէջ: Ո՞ւր էին … մարդիկը, խուլ-համ՞ր էին … կաստանի մէջ ամէն օր հազ…

...ւոր Հնդիկներ կը մեռնին գըն-...ցիներու կրակին եւ սուսու-...կներու ռումբերուն տակ։ Ո՞ւր ... ինչո՞ւ չեն բողոքեր։

...Ինչպէս բացատրած ենք, ա-...ք որ արիւնով լեզուով նոյնա-... քիւրտերը կ'ուզեն բաժնել ...ւրքերէն, Իրանէն եւ Իրաքէն ...պատակ ունին պարզապէս երեք ...երը միացնել. — Պաղտատ, ...թում եւ Պաքու։ Առաջին քա-...քը ձեռք անցուցին արդէն, եւ ...մա կը մնան Պաթումը եւ Պա-...ւի նաւթահորերը։ Ասոնք ալ ...եռք անցընելու համար, Իրանը ...րաքը եւ Թուրքիան պէտք է ...կարանան խռովութիւններով։ ...հա քաղաքականութիւնը որուն ...ործիք եղած են քանի մը հայ ... քիւրտ թափթփուքներ։

Ժամանակին, երբ Գըղըլպաշ-...րու դէմ կռիւ կար, Թուրքերը Գըղըլպաշները քիւրտ կոչած ... իրենք զիրենք, որպէս զի ազա-...ն «սիւննի» քիւրտերու յորձա-...մէն։ Սակայն այսօր կրօնական ...ղաքականութիւն չկայ Թուր-...իոյ մէջ, եւ ամէն մարդ ազատ ...իր խղճին հետեւելու։

...ծղդում. — Ասկէ առաջ, — կ'ը-... է «Միլլիէթ» — հերքելով Հօյ-...ունի այն լուրը թէ մեր կորուս-...ը 50.000 հոգի է, ըսած էինք ...ր «Արարատի մեր կորուստը աւոր ...հարիւրին մէկն իսկ չէ»։ Այս ...արբերութիւնը պէտք է ճշդել ...յսպէս. «Մեր կորուստը այս ...իւանշանին հազարին մէկն իսկ ...չէ»։

(6) «ՄԻԼԼԻԷԹ»

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օր Սէվրի Մուրատեան ...վարժարանին մէջ Վարդանանց ...տօնին առթիւ բանախօսեց Հ. Սա-...հակ Վ. Տէր Մովսէսեան։ Հմուտ ...թիւթարեանը վերլուծականը ը-...րաւ Եղիշէի Պատմութեան։ Երկու ...ամ տեւող բանախօսութեան մէջ ...իշատակեց մանրամասնօրէն բո-...որ դրուագները Ե. դարու անմահ ...իւցազներգութեան։ Մի առ մի ...թուեց Եղիշէի պատմութեան ընդ-...հանրապէս եւ մասնաւորապէս ...Վարդանանց անցքերու գլխաւոր ...դէմքերը, Սասանեան ցան հետե-...ւած քաղաքականութիւնը։ Ընտիր ...ձով եւ միշտ Եղիշէի վաւերա-...կանութեան վրայ հիմնուած, Վա-...սակի քաղաքականութեան բոլոր ...«ներելի» եւ «բանասիրական» ...թեթեւացումները ընդունելով ...անդերձ, պատկերացուց Սիւնեաց ...ան այդ հպարտ ու յաւակնոտ ...իշխանին պատասխանատուութիւնը ...դաւաճանողներու խումբին մէջ, եւ ...ազգայնացում հետապնդող ա-

Նարժան այդ խումբին բովանդակ գործունէութեան ի վեր հանեց։

Ներկաներէն շատերը խնդրեցին որ Հ. Սահակ «Բազմավէպ»ի մէջ հրատարակէ իր բանախօսութիւնը, որ ջրումն է Հ. Ակինեանի հակաեղիշէական դրութեան։ Այս վերջինին բարեկամներէն Տոքթ. Թորգոմեան, Հ. Սահակի բանախօսութենէն վերջ, մտերիմ շրջանակի մը մէջ յայտարարեց թէ «Հ. Ակինեան յայտնապէս շփոթութեան մէջ է»։

Ե.

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ հինգշաբթի Պ. Եր. Տէր Անգրէասեան Հայերէնի դաս մը տուաւ որբերու գրադարանին մէջ։ Ներկայ էին մօտ 50 հոգի։

Դասախօսը «բացատրեալ ընթերցում» մը ընելով Հ. Արսէն Բագրատունիի «Հայկ Դիւցազն» գիրքէն, մանրամասն ներկայացուց հայերէն քերականութեան օրէնքները։ Կենալով իւրաքանչիւր բառի վրայ, ցոյց տուաւ մեր լեզուի կազմախօսական հարստութիւնը, խանդավառուելով եւ իրեն հետ խանդավառելով ներկաները։

«Մեր ամէն հարստութիւնները գողցան, բայց ո՞վ կրնայ գողնալ այսպիսի հարստութիւն մը, — ոչ ոք։ Եւ ո՞վ է որ թոյլ պիտի տայ գողցնել, կորսնցնել այսպիսի հարստութիւն մը, — որուն վրայ կը նախանձին բոլոր ազգերը եւ լեզուները»։

Ներկաները, ի տես այդ ճոխ լեզուին, որ կը պատմէր Հայկ Դիւցազնին քաջութիւնը, սիրով ու գորովով կը լեցուէին կարծես։ Լեզուն հետզհետէ կ'աստուածանար, կուռք կը դառնար։ Ատոր կ'օգնէին թէ դասախօսին խանդավառութիւնը, թէ Բագրատունիի ճարտասանութիւնը։

Դասախօսը ի վերջոյ տեղեկութիւններ տուաւ հին հայկական սաղաչափութեան մասին, զոր շարականներուն եւ հին երգերուն մէջէն քաղելով որոշ ձեւի մը բերած է Հ. Արսէն Բագրատունի։

Հ. Վրէժ

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Նոր Զելանտայի մէջ, երկրաշարժը պարբերաբար կը շարունակէ ցնցել նոյն սաստկութեամբ։ Նափիէ քաղաքը որ ահծապէս վնասուած էր անցեալ երեքշաբթիի երկրաշարժէն, կրկին վնասուեցաւ վերջին ցընցումներէն։ Բազմաթիւ տուներ բոլորովին քանդուեցան, փլատակներու տակ թաղելով բնակիչները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿԸ ՄԱՂԵՆ

Անդրկովկասեան Երկրային կոմիտէն ոչ միայն վտարեց Թիֆլիսի գրողներէն Թաթուլեանը, որ կը ներկայացնէր ընդդիմադիր հոսանքը գրականութեան մէջ, այլ նաեւ քննութեան առաւ Երեւանի գրողներուն գործերը, ոչ միայն նոր, այլ նոյն իսկ հին ամէն յօդուած։ Այսպէս, Ամատունի 1929ին «Գրական Դիրքերում»ին մէջ յօդուած մը ունէր, որ բոլորովին հակառակ էր Երեւանի իշխանաւորներուն գաղափարներուն։ Եւ 1929ին գրուած յօդուած մը գրաքննութեան առնելով, պատասխանատու համարեց ոչ միայն Ամատունին, այլ նաեւ խմբագրութիւնը։

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՈՐԹԵՆ

Բասար·Գեչարէն կը գրեն «Խորհրդ· Հայաստան»ի (3 յունուար) թէ քանի մը գիւղերու մէջ ունեւոր գիւղացիները անխնայ կը մորթեն իրենց անասունները եւ կը քանդեն ջաղացքները։

Դարձեալ Դիլիջանէն կը գրեն թէ գիւղացիները դէպի Ղազախ կը քշեն իրենց խոզերը, ծախելու համար, փոխանակ պետութեան յանձնելու։ Միայն Ջարխեչէն 3-4 օրուան մէջ Ղազախ քշուած են աւելի քան հարիւր խոզ։

ՀԱՄԿՑՈՂԻՆ ԲԱՐԵԻ

Ընդդիմադիր հայ բոլշեւիկներու մասին հրահանգ տրուած էր զեկոյց կարդալ Հայաստանի կուսակցական բոլոր ժողովներուն մէջ։

Մտիկ ըրէք Մեղրիի ժողովին արձանագրութիւնը, որ «տպուած է 10 թերթի վրայ»։ Ճառախօսները 26 հոգի։ Այդ բազմաթիւ ճառերուն մէջ, որոնց նիւթն է հայ ընդդիմադիր բոլշեւիկներու հարցը, ոչ մէկ խօսք օրակարգին մասին, ամէնքը կը գանգատին որ «Մեղրիի ճաշարանը 100 հաւկիթ կուգայ, ուտողը միայն երկու հոգի է, մնացածներուն բաժին չի մնար», կամ «Ագարակի հանքերուն մէջ ձիապանը շատ դրամ կը ստանայ»։ Երբեմն սխալ գնահատութիւններ, — «Կասեանը, Բաննահեանը եւ Լոմինաձէն են, որ կը կառավարեն Հայաստանը»։

Բայց կարեւորը կայ։

— վելիկոռուսական (մեծն Ռուսիոյ գաղափարը) տրամադրութիւնները ներկայիս կը թափանցեն նաեւ Հայաստան։

Այս վերջին կարծիքը, որ հայ գիւղացիներունն է, որքան իմաստուն է բաղդատմամբ մեր ռամկավար խմբագրերուն կարծիքին։ Պիտի հասկնան արդեօք այդ

պարզ խօսքին իմաստը, մեր յիմար իմաստունները։

ՈՃԻՐ

«Պրոլետար»ի մէջ (10 յունուար) կը կարդանք. —

Բագուի մէջ գազանաբար սպաննուեցաւ ելեկտրական քի վրայ աշխատող Ազատ Գաբրիէլեանը։ Ոճրագործները կ'ուզէին սպաննել «Կոմունիստ»ի թղթակիցը Լուտվիկ Գաբրիէլեանը, որ եղբայրն է Ազատին։ Սակայն կարծելով թէ թղթակիցը Ազատն է, Լուտվիկին տեղ սպաննեցին Ազատը։

Չերբակալուեցան ոճրագործները, շնորհիւ Բագուի թղթակիցներուն ջանքերուն։ Դատարանը ուրոշեց թոշակ տալ Ազատի ընտանիքին։ Եւ սակայն երկար ժամանակ անցաւ, առանց երբեք թոշակ տալու զոհին ընտանիքին։ Հիմա ալ կ'առարկեն, չեն ուզեր վճարել ըսելով թէ «Ազատի ընտանիքը իրաւունք չունի թոշակ ստանալու, որովհետեւ... Ազատը սպաննուած է իր եղբօրը տեղը... սխալմա՛մբ, հետեւաբար ընտանիքն ալ (կինը, երախան, ծերացած ծնողքը) օգնութեան արժանի չեն։»

Գործը կը հասնի մինչեւ Բունիաթ-Զադէին, որ նախագահն է Ադրբէջանի գործավորներու խորհուրդին։ Անմիջապէս կը կայմուի կառավարական յանձնաժողով, բայց որոշում կը տրուի թոշակ չտալ, որովհետեւ սպանութիւնը կատարուած է... սխալ։

Ահա Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա» թերթը (թիւ 277) կը միջամտէ եւ կենսաթոշակ կը պահանջէ զոհին ընտանիքին համար, յանձնարարելով նաեւ պատժել կառավարական «միջգերատեսչական» յանձնաժողովները, որոնք կողմնակցութիւն կ'ընեն ոճրագործներուն եւ զոհը կը ձգեն անպաշտպան։

Կը կարծէ՞ք թէ մտիկ կ'ընեն։ «Պրոլետար» թերթն իսկ յուսահատ է խորհրդային երկնքին տակ։

ԸՄԲՈՍՏ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Գրեցինք թէ խորհրդային իշխանութիւնը Լենինկրատի գիտական Ակադեմիայէն արձակեց չորս փրոֆէսորներ, իբրեւ հակայեղափոխական։

Մոսկուայի թերթերը այս միջոցին կրակուբոց կը ժայթքեն ուրիշ փրոֆէսորի մը, Ակադեմիայի նախագահ Կարպինսքիի դէմ, որ համարձակած է բողոքել այդ կարգադրութեան դէմ։

Ակադեմիան արտակարգ նիստ գումարեց երեքշաբթի օր, բացատրութիւն պահանջելու համար Փրոֆ. Կարպինսքիէն, որ 85 տարեկան է։ Փրոֆէսորը այս առթիւ ճառ մը խօսելով, գանգատեցաւ թէ Ակադեմիան պարզ ծառայ մը դարձած է միակ կուսակցութեան մը եւ միակ վարդապետութեան մը եւ կորսնցուցած նախկին ազատութիւնն ու անկախութիւնը։

— Ուրիշ ամէն տեղ, ըսաւ փրոֆէսորը, «Ակադեմիա» բառը կը նշանակէ հաւաքոյթ մը ամէն դաւանական մարդոց, անհատական տեսակէտներու եւ կարծիքներու, իսկ Լէնինկրատի Ակադեմիան կորսնցուցած է իր սահմանադրութիւնը եւ դարձած է պարզապէս մէկ ճիւղը համայնավար կուսակցութեան։

Եւ պահանջեց վերահաստատել «խղճի եւ կարծիքի ազատութիւնը» Ակադեմիոյ անդամներուն համար, եւ առնել կանոնադրի 19րդ յօդուածը, որ պարտադրուեցաւ խորհրդային իշխանութեան կողմէ եւ որուն հիման վրայ Փրոֆ. Պլատոնոֆ եւ միւսները արտաքսուեցան իբրեւ անվստահելի։

Թերթերու հրատարակութիւններէն կ'երեւայ որ ծերունի փրոֆէսորը մինակ մնաց, եւ միւս ակադեմականները լուռ կեցան։ Բայց անոնց փոխարէն խօսք առին քանի մը «կարմիր» ակադեմականներ, այպանելով իրենց նախագահին արհամարհոտ ընթացքը համայնավար կուսակցութեան հանդէպ եւ անհաւատարմութիւնը խորհրդային իշխանութեան դէմ։

«Փրավտա» կը գրէ թէ փրոֆ. Կարպինսքի վերջապէս դուրս տուաւ իր հակայեղափոխական դէմքը եւ կը ներկայանայ թշնամի աշխատաւորութեան եւ թարգմանը յետաշրջական ուժերու։

Ցոյց կայ որ ըմբոստ փրոֆէսորը ազատի հալածանքէ, իր տարիքին շնորհիւ։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՌԸՆԱԺԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. — Ռընաժ, Թիւր, Կրանլէնս, իրարմէ քանի մը քիլոմեդր հեռաւորութեամբ գիւղերն են կը պատկանին Իզէրի նահանգին։ Գործի տագնապը այս կողմերն ալ ծայր տուած է, ընդհանրապէս երկաթի եւ մետաքսի գործարաններ են, որոնց մէջ մեր հայրենակիցներն ալ կ'աշխատին. Ներկայիս գործէ չեն հաներ եւ ոչ ալ կ'առնեն, միայն թէ պակաս ժամեր կ'աշխատցնեն։ Ցեղացիները այնքան ալ հոգ չունին, բոլորը իրենց եկամուտի ուրիշ աղբիւրներ ունենալով, իսկ օտարականներուն մէջ ամենադժբախտը մեր հայրենակիցներն են։ Ուրիշներ ի

Հարկին իրենց երկիրը կ'երթան, իսկ մե՞նք, ո՞ւր է մեր վերջին կայանը, ո՞ւր է մեր պետութիւնը որ մենք ալ անոր ապաւինինք...։

*** Ռընաժի գաղութը սուգի մէջ է, երիտասարդի մը մահով, Պ. Տիգրան Էժտահարեան, բնիկ Արաբկիրցի։ Առաջին անգամ հաստատուած էր գիւղին մէջ, իր ազնիւ բնաւորութեամբ սիրուած էր թէ հայերէն եւ թէ տեղացիներէն։ Երկաթի գործարանին մէջ թարգմանի գործը իր վրայ ձգուած էր։ Քանի մը ամիսէ ի վեր գործարան չէր երթար անհանգստութեանը պատճառաւ եւ փետր. 6ին փակեց իր աչքերը։ Իր հայրենակիցներէն զատ ծաղկեպսակներ ղրկած էին գործարանի բանուորները ու տնօրէնութիւնը։ Գիւղի բնակչութեան մեծ մասը, ֆրանսացի թէ հայ, եւ գործարանի տնօրէնը տէկնօլը հետ մինչեւ գերեզման հետեւեցան դագաղին։

Մ· Տէր Պետրոսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

(բարեգործականի գրասենեակէն)

Բարձրագոյն ուսմանց հետեւելու համար Նուպարեան ուսանողական թոշակներու թեկնածու հայազգի երիտասարդները պարտին դիմել ուղղակի, եւ մինչեւ յառաջիկայ 1 Մայիս, Նուպարեան սաներու վարչութեան քարտուղարին, 11 Րիւ տ'Էկմոն, Պրիւսէլ։

Նախապատուութիւն պիտի տրուի այն թեկնածուներուն որ գրաւորապէս յանձնառու կ'ըլլան իրենց մասնագիտութիւնը կիրարկել Հայաստանի մէջ։

Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՆՊԱՍՏԸ ՅՂԻ ԿԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղը անցեալ տարուան պէս որոշած է նպաստել համեստ վիճակի մէջ եղող 12 յղի կիներու, իրենց ծննդաբերութենէն 2 ամիս առաջ եւ 3 ամիս վերջ, ընդամէնը հինգ ամիս, ամսական որոշ գումար մը վճարելով անոնց։ Խնդրարկուները պարտաւոր են կանխաւ ներկայացնել գրաւոր խնդրագիր մը՝ ուղղուած Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. մասնաճիւղին (Հայոց եկեղեցին), բժշկական վկայագիր մը եւ ցոյց տալ ինքնութեան թուղթ։ Բժշկական վկայագիր կարելի է ստանալ նաեւ եկեղեցւոյ բուժարանէն։

Արձանագրուելու համար ներկայանալ ամէն առաւօտ, ժամ 9—12, եկեղեցւոյ դիւանատունը՝ ընդհ. քարտուղարութեան, իսկ բժշկական քննութեան համար միայն երկուշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտ՝ ժամ 9—12։

Արձանագրութիւնները կը տեւեն մինչեւ մայիս 31։

Խնդրարկուն նպաստ կը ստանայ այն ատեն միայն, երբ ի ձեռին ունի՝ իր խնդրագրին ընդունուած ըլլալը հաստատող Միութեանս պաշտօնագիրը։

(կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

I

Զեփիւռի ձեռք մը կը քսուի ...թերեւներուն, կը շարժէ, կը խա-...ղայ անոնց հետ, ու կապոյտը ...երը, — թաւիշ վարագոյրը աստ-...ղերը զատող, — կը փոթփոթի, ...փրփուր կը թափէ... ու կաղնիներուն բարձրէն, կաղնիներուն աչ-...քերուն ծովին մէջէն լողացող, ...ահա՛, վայրի սագերուն տարմն է ...կը մօտենայ։

Ցիան կը պահուի գլուխը թա-...թերուն, հրացանը «կեցէ՛ք» կը ...ռայ ու օրօրուող փետուրներ ...ուգան ծառերուն գումբը հայ-...ել...։ Ու վիրաւոր սագը մահուան ...ռինչով, սարսափը վզին, ու չունը ...կայ ոստումով, կլափը լեցուն ...րախութիւն՝ որսին ցաւովը։

Ի՞նչ արիւն էր որ կար՝ անոր կզակներուն մէջ երբ ան այսպէս անդամալոյծ չէր։

Ահա՛ անոնք։ Գիշեր է. դեռ կը հեռանան, կը խրին անտառին գաղտնիքներուն, անթափանցելի խորութիւններուն մէջ. աստղերն իսկ սիրտ չեն ըներ հոդ կաթիլ։ Օձերու սողոսկումներ փոսփորային մարմրուքով կը ծակեն զանգուածեղ մթութիւնը՝ գալարուելով, կորանալով. ջղջիկները շլացած կը դառնան խելայեղ, ու ճըպուռները կը սղոցեն չերտ առ չերտ ածխացած խաւարը ու պտուտակներով կ'ամրացնեն ծառերուն սրտին...։ Ցիան կը յառաջանայ վախով, իր տիրոջ ոտքերուն քըսուելէն, ռունգերը խոնաւ, մինչ կը քալէ ան խարխափելով, գլոր-

ուելով, աչքերը դուրս, ցաւագինօրէն հպելով խաւարին, սեւեռուն անտառի խորհուրդին...։ Ու հոգին ահարկուին կանչով ձգուած անդիմադրելիօրէն դէպի աւելի հեռուն, աւելի մութը, աւելի անսպասելին, կը խայտա՜յ։

Ու անտառը կը տքայ, ծառերը կը խեղդուին, կը սեղմուին, կը հեւան խուլ հառաչներով. երկունքի պահը կը պատէ սեւին տակ ճնշուած հողին կրակը. կը քաշէ արմատները դուրս, ու անտառը կը բարձրանայ մութին մէջ անասելի չափերով, մինչեւ կամարը անհունին։ Ու անոնք կը քալեն միշտ, յոգնաբեկ, վիրաւոր ու վերացած՝ մինչեւ արշալոյսին յանկարծահաս միջամտութիւնը։

Ահա իրենք։ Ամպերը պայթեցան, ու պայթեցուցին երկնքի կաթսան ու ջուրը թափեցաւ հեղեղանման, քանդիչ տարափով։ Երբ տեղէ անտառը կրակին տօնը կը տօ՞նէ կայծակին ի սպաս՝ հո-

ղաթումբեր կը փշրուին, կը կլանուին հոսանքէն, մայրիները կը տապալին ճզալով աղիողորմ, բոցերը արիւն կը փչեն բոլոր պատուածքներուն մէջ, կը խանձեն գետնի կանաչը, լափող համբոյրներով կը փաթթուին կոյսուհմատաղ բարունակներու իրանին։

Մինչ անոնք կը քալեն ջուրերուն մէջէն ցեխերը խրելէն, կրակին քսուելէն, ու հրդեհուած անտառին տաքութիւնը կը խոզանակէ իրենց երեսները, կսկծեցնելով միսերը, ու մոխիրը կը թափի իրենց ոտքերուներցը հասեր է ամպերուն, ամէն կողմ կրակ է, ու մուխը ծիածան կը կապէ այս խոր արեւին վրայ...

Ի՞նչ գգլխիչ է այս ամէնը։

Ահա իրենք։ Վիրաւոր գայլի մը հետամուտ, աշնանային դեղնութեան վրայէն, ոտքերնուն տակ չոր ճիւղերու ոսկորի ճարճատիւնը։ Կուլայ անձրեւը ցանցառ կաթիլներով, ամէն ծառ գանգատ մը ունի, ողբերգ մը աւրեւոտ յիշատակներէն ծնած։ Կը դողան ճիւղերը, վիշտը իրենց թօքերն է խածեր, կը թափին տերեւները։

Սամուէլ կը թողու նիհար ու դժբախտ վայրենին. Ցիան արհամարանքով կը հոտուըտայ անկէ կաթկթած արիւնը։

Ու տարագիր հով մը կուգայ պահէ պահ ծուարիլ խորշերուն մէջ անտառին, յիշեցնել մահեր ու հեծկլտալ։

Բայց մանաւանդ փոթորիկի պահն է գեղեցկագոյնը. երբ հովը կը բանայ իր բոլոր առագաստները, կը ձգտի, կը տարածէ իր պարաններուն երկաթեայ ցանցը, ու անդունդները վախ ու դող լեցնող վայնասունով կը յարձակի անտառին վրայ կատաղութեամբ, թթուած վրէժի գեհեն մը մոլեգնութեամբ, կը պլլուի ծառերուն, կը միացնէ անոնց գանգուր գլուխները, կ'ոզակէ, կը պրկէ վիզերը ու արմատախիլ կը բարձրացնէ։ Ապա կը թողու որ իյնան շառաչիւնով, հսկայի անկումներով։ Կաղնիները կը տապալին, կը հնձուին շուճիներու երկար շարքեր, աւերակներու փոշին կը բարձրանայ ծուխի պէս։

Սակայն մրրիկը նորէն կը ջախջախուի, ու վիրաւոր անտառը կը ծծաղի երկա՜ր, յաղթական։

Ու ամպերը կը տժգունին, երկնքին պարտութիւնը ծանր կը ճնշէ իրենց ուսերուն։ Կը գահավիժին աղմուկով, զարմանքէն քար, դիակնացած։ Կարկուտն է որ կը թմբկահարէ պարտուողին ամօթը...։

Իսկ հեռո՜ւն էն ծածուկ մէկ անկիւնը անտառին, սօսիներու մատաղ ու հօլանի հասակն եղէգուեր եւ ուր կուսական կուրծքի մրմունջն է խորախորհուրդ երաժշտութիւն, երբեմն ուխտի կ'երթային հոն ծնրադիր լսելու հազարալար տաւիղին, սաղմոսը սօսիներուն։

(Շար.) ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շօփ Փարիզիէնի (Rue des Ecoles) *վերնայարկը։*

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հրայր խումբի կողմէ

Այս կիր. ժամը 3ին Սալ ժաքըմարի սրահը՝ 81 rue de Paris, Sarcelles

կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ՀԱՐՕ

երգ եւ արտասանութիւն։

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Géographieի մէջ

184 Bld. St. Germain

կը նախագահէ ԳԵՐ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՍՐԲԱԶԱՆ

կը խօսի՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Օր. Գարիպեան (երգ), Օր. Ղազարոսեան (դաշնակ), Օր. Ջառափեան (դաշնակ), Օր Երամեան (ջութակ), Պ. Նաւասարդեան (երգ), Օր. Տէր Թովմասեան (արտասանութիւն) եւ Սիփան երգչախումբը իր ամբողջ կազմով, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Տախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Շավիլի երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ

վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Salle Pathinի սրահը

104 Grand'Rue, Chaville

Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Շավիլ Anciénne Mairie

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ

Փարիզի Հարաւ. Շրջ. Յառաջդիմասիրաց միութեան կողմէ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Bourg-la Reineի Salle des Bargnesի մէջ

Երգ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւ կը ներկայացուին վարդանի կեանքէն պզտիկ դրուագներ դպրոցի աշակերտներու կողմէ։

Մուտքը ազատ է

Հաղորդ.կց. միջոց.— *Առնել հանրակառք թիւ 88 եւ իջնել* Place Condorcet, Bourg-la-Reine.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավար՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

THEATRE RENÉE MAUBEL 8-10 RUE DE L'ORIENT

8րդ տարի — 120րդ ներկայացում

Վարդանանցի տօնին առթիւ ժողովրդական մեծ ներկայացում

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին կը ներկայացուի

ԱՆՄԱՀՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Պատմական շքեղ հագուստներով եւ նոր տէքոռներով, դիւցազներգութիւն 5 արար եւ 2 պատկեր։

Գիները՝ 175 օթեակ, 20—15 ֆօթ. 10 պալք. Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ձեր տեղերը ապահովեցէք սովորական վայրերէն

ԾԱՆՕԹ.— Միեւնոյն ներկայացումը դարձեալ նոր հագուստներով Պոլա Քոլոնպի մէջ, 15 Փետրուար կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Քաղաքապետական Թատրոնին մէջ (Րիւ տէ Հալ)

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆր. Բ. կարգ 5 ֆր. Տոմսերը ստանալու համար դիմել Գառնիկ Յովհաննէսեանին 2 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

ՇԱԲԱԹ. ԱՊՐԻԼ 11ԻՆ

ցեղի կ'ունենայ Փարիզի Հայ Սկաուտներու տարեկան *ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ*ը։ կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը։

Շուտով լոյս կը տեսնէ

« ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ »

ՅԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐ

Աղքատախնամ ընկերութեան Օգն. Օրիորդաց միութեան կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր Hôtel Mac Mahanի *մէջ*, *29* Ave. Mac Mahon, Paris *(17)*.

Հ. Յ. Դ.

ՊՈԼԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Ջէյթուն կոմիտէն վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերներնուհամակիրները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 79 Rue des Chambards. Նիւթ՝ *«Ներքին թէ՞ արտաքին թշնամի»*։

ՓԻԽԹՕ եւ Սիւրէն բնակող բոլոր ընկերները պարտաւորիչ կերպով խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին, այս կիրակի ժամը 3.30ին, 150 Rue Jean Jaurès (Puteaux) սրճարանը։

ՊԷՔՈՆ լէ Պրիւէր բնակող բոլոր անհատ դաշնակցականները, պարտաւորիչ կերպով խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին 66 Rue Sabliere (կայարանին դիմացի պիւրօ թապայի սրճարանը)։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8էն 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ։

ՆԻՍԻ Իսրայէլ Օրի եւ Անդրանիկ խումբերու անդամները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Bld. Madeleine, *սրճարանի սրահը։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՆՈՒՒԼ լէ կոնէսի հայրենակիցները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Նիկողոսեանի սրճարանը, 121 Ave. de l'Union. կազմելու համար եղբայրասիրական միութիւն մը։

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւն մը կազմելու համար իրենց հաւանութիւնը գրաւոր կերպով յայտնող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ՝ 61 rue Monsieur le Prince. (Métro Odéon).

Նախաձեռնող մարմին

Վարձու է Պատուաւոր հայ ընտանիքի մը մէջ (կահաւորուած կամ պարապ) սենեակ մը մէկ կամ երկու հոգիի համար, նպաստաւոր պայմաններով։ Դիմել 23, rue de la Varonne, St. Maur des Fossé, (Seine). *Առնել* Porte de Vincennes*էն հանրակառք թիւ 110, եւ շոգեկառք՝* Bastille*էն։*

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիսի Լսար. Միութեան կողմէ վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանին մէջ, 182 Bld. Madeleine։ կը խօսին՝ Պ. Մանուկեան (Վարդանանց) եւ Պ. Մատէնճեան (Գաղութահայ կազմակերպութիւններ)։ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սամսոնցի այրի տիկին Առուսեակ Սիսակեան կը փնտռէ իր տղան Օհանիկ, որ տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է Պոլսէն անորոշ ուղղութեամբ, Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։ Հասցէ՝ Mme Aroussiak Sissakian, 27 Rue Beauséjour, Sarcelles (S.et O.). France.

— *Պարտիզակցի Հօփփիմէ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկները Բարուհի, Սրբուհի եւ Աղաւնի։ Իրենց հօր անունը՝ Գրիգոր Չոբեկին, մօր անունը՝ Արուսեակ։*

Բարուհի եւ Սրբուհի ամուսնացած էին։ 1923ին կը բնակէին Գատըգիւղ (Պոլիս) Րիզա փաշա Թաղը։ Իմացնել՝ Տիկին Փափազեանի 83, Route de la St. Germain, Carières s)Seine, France.

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Օր. Փափազեանի, 8 rue Wulfran Puget, Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարիսի։ Ամէն օր9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, Չերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Կընդունինք ասիրանս ասսիալի հիւանդն.։ Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12։*

EMPIRE Մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
14 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1494 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՒԽՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Ամէն անգամ որ առիթ եղած է խօսելու Բարեգործականի մասին, մատնանշած ենք հիմնական թերութիւն մը,— իր ազնուապետական կեցուածքը եւ շքեղ մեկուսացումը։

Այդ բարերար հաստատութեան վարիչները կը վախնան «պղտորուելէ»։

Կը նախընտրեն գործել չորս պատի մէջ։ Եւ հատընտիր «երեւելի»ներու միջոցաւ։ Չեն մօտենար ժողովուրդին, թէեւ կը խօսին ու կը գործեն անոր անունով։ Հաճոյքով ականջ կուտան գոհհիկ շողոքորթութեանց, եւ քէն կը պահեն, երբ դիտել տաս թէ ծուռ նստեր են։

Լաւագոյն պարագային, ամէնէն բարեմիտն ալ ձեռքերը կը լուայ, եղած քննադատութիւնները վերագրելով կուսակցական պայքարի։

Եւրոպա կը գտնուինք։ Պէտք է սորվինք, վերջապէս, թէ երբ մէկը տեսակէտ մը կը պաշտպանէ, թերութիւն մը կը մատնանշէ, առաջարկ մը կը ներկայացնէ,— ենթակային կը միայ այդ բոլորին անարդարութիւնը ապացուցանել։ Եւ ոչ թէ «նկատում» փնտռել, սախական ծածկամտութեամբ։

Ինչ որ քննադատեցինք ու պահանջեցինք տարիներու ընթացքին, անհաւասիկ արձագանգ է գտեր ոչ դաշնակցական, նոյն իսկ հակադաշնակցական շրջանակներու մէջ։ Նորագոյն ապացոյց՝ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին մեղմանուշ դիտողութիւններն ու առողջ թելադրութիւնները։

Կը նշանակէ թէ՝ երբ կանխակալ կարծիքները մէկդի դրուին, մարդիկ աւելի պայծառ կը տեսնեն։ Կրնան զանազանել սեւն ու ճերմակը։

Եթէ Բարեգործականի վարիչներն ու անդամները նկատի առնեն միայն «Արեւ»ի — իրենց հաւատարիմ բարեկամին — կամացուկ դիտողութիւններն ու առաջարկները, վստահ ենք որ պիտի մատնուին խղճի ծանր խայթի մը։

Պիտի համոզուին թէ վատառողջ, ծուռ, հայ ժողովուրդի կենսական շահերուն անհամապատասխան իրողութիւններ կան իրենց կազմակերպութեան մէջ։ Իրենց ուղղութեան եւ գործերուն մէջ։

×

Երէկ ամփոփեցինք ինչ որ կը մտածէինք ռամկավար օրկանին թելադրութիւններու մասին։ Բացատրեցինք թէ ո՛ր գործերն են որ ամէնէն աւելի պիտի զբաղեցնեն Բարեգործականը, մեր այս ցիրուցան, տարուբեր վիճակին մէջ։ Մատնանշեցինք Սուրիա-Լիբանանի եւ Միջագետքի երբերուն բազմութիւններուն տեղաւորման կենսական, ատիպողական ձեռնարկը։ Առնուազն 40,000 ժողովուրդի փրկութեան խնդիր մըն է այս։

Ինչպէս ուրիշներէն, Բարեգործականէն ալ հրաշք չենք սպասեր այս ճամբուն վրայ։ Բայց իրաւունք ունինք պահանջելու որ Բարեգործականը վերջ դնէ ամերիկեան գլտողի, հեռուէն հեռու, մասնակի յանձնառութիւններով նպաստելու կամ նիւթական անկարողութենէ ճառելու օտարոտի քաղաքականութեան, եւ տիրաբար ձեռք առնէ այս գործը։

Եւ ասոր հետ զուգընթաց, այդ հաստատութեան պարտքն է աւելի եւ աւելի ջերմութեամբ եւ գիտակցութեամբ կապուիլ կրթական ճակատին, որ նմանապէս տասնեակ հազարաւորներու փրկութեան խնդիր է։

Բարեգործականին բարձր պաշտօնատարները եթէ չեն գիտեր, աւելի խոնարհները եւ զանազան պատուիրակներ անշուշտ լսած, տեսած եւ տեղեկագրած են թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը դաստիարակուի գաղութներու նոր սերունդը։

Միութեան 1929ի տեղեկագրէն կը տեսնենք որ զանազան գումարներ յատկացուած են 78 դպրոցներու, Սուրիա-Լիբանանի (56), Պաղեստինի (1), Յունաստանի (15) եւ Պուլկարիոյ (6) դպրոցներուն։ Այդ նպաստներուն գումարը կը հաշուեն 2459 անգլ. ոսկի (կլոր հաշուով 300,000 ֆրանք, մէջն ըլլալով Միութեան սեփական Նուպարեան վարժարանը)։

Ենթադրելով որ կանոնաւորապէս վճարած են այդ գումարները — երեք ոսկիէն մինչեւ 120— նշանակուած գաղութներուն եւ նպաստընկալ դպրոցներուն իրական վիճակը տեսնողը միայն գիտէ թէ ի՛նչքան ողորմելի աջակցութիւն է եղածը։ Շատ մը պարագաներու մէջ, իրական հեգնութիւն՝ համատարած թշուառութեան հանդէպ։

Իսկ միեւնոյն տեղեկագիրը Բարեգործականի վարչական ծախք ցոյց կուտայ 9579 անգլ. ոսկի (Կեդր. վարչութիւն 3846, Եգիպտոսի շրջ. վարչ. 2117, Ամերիկայի շրջ. վարչ. 3614։ կոտորակները զանց առնելով)։

Բարեգործականի ամէնէն հլու, հաւատարիմ բարեկամն ալ, եթէ խելք ու խիղճ ունի, անշուշտ խորհրդածութեան անսպառ նիւթ պիտի գտնէ այս թուանշաններուն մէջ։

Եւ հիմա, եթէ դիտել տանք թէ Բարեգործականի Վարիչ Տնօրէնը կրնայ ամսական հինգ հազարով ապրիլ իբրեւ փափկակեր քաղքենի, իսկ մնացեալ հինգ հազարը —միշտ ամսական— ճշմարիտ օրհնութիւն մը պիտի ըլլայ Հին Յունաստանի դպրոցներուն համար, հազարաւոր մանուկներու փրկութեան համար,— կը փրփրին եւ մեզ կը հռչակեն թշնամի…

Մեծն Բրիտանիոյ ելմտացոյցը ծանրաբեռնուած է եւ ելմտական նախարարը 20 առ 100 զեղչ կը պահանջէ նախարարներու թոշակին վրայ։ Դուն, եթէ կրնաս, բերան բաց ու թըշուառ ժողովուրդի միակ մարդասիրական հաստատութեան տնօրէնին նախարարական թոշակին համար։

Եթէ կրնաս, հանդուրժէ այս պատկերազարդ խայտառակութեան, յիշելով փաստերէն մէկը միայն։ Շ.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԸ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Աթէնքէն կը գրեն «Հորիզոն»ի (7 փետր.)

Տնտեսական շատ ծանր տագնապի շրջան մը կը բոլորեննեըկայիս, այս կողմերը գտնուող մեր չափահաս որբերը։ Անգործութիւնն ու մանաւանդ ծխախոտի բերքին չծախուիլը, զանոնք մատնած են բոլորովին անել վիճակի մը։

Մեր որբերը, բոլորն ալ անխտիր, 5000էն մինչեւ 30,000 տրախմի առնելիք ունին իրենց գիւղացի տէրերէն, որոնց մօտ աշխատած են։ Բայց ոչ մէկ միջոցով անոնք կրնան գանձել իրենց առնելիքները, կարգ մը տղաք մինչեւ իսկ դատարանի միջոցով ուզած էին տիրանալ իրենց առնելիքներուն, բայց արդիւնք մը չտեսան։ Ծխախոտները ծախուած չըլլալուն համար, դատարանը միշտ պայմանաժամ կուտայ պարտատէրերուն եւ այսպէս առնելիքները կը մնան անգանձալի։

Միւս կողմէ, գործերն ալ բոլորովին կեցած ըլլալով, տղաքը չեն կրնար որեւէ աշխատանք գտնել եւ հետեւաբար կ'ապրին ծայրայեղ զրկանքի մէջ։ Բնաւ չափազանցութիւն չթուի երբ ըսեմ թէ, տղոց մէջ կան այնպիսիներ, որոնք 24 ժամուան ընթացքին միայն ժում մը կը ճաշեն, անօթի չպառկելու համար…

Եթէ բարեբախտութիւն մը կայ, այն ալ այն բարի անունն է, զոր մեր չարքաշ երիտասարդները կրցած են ձեռք ձգել իրենց պարկեշտ կենցաղին ու աշխատասիրութեան շնորհիւ։ Եւ շնորհիւ այս իրողութեան, խանութպանները—մասնաւորաբար ճաշարան, սրճարան եւն.— ընդհանրապէս վարկ կը բանան մեր տղոց։ Գիւղի մը մէջ, օրինակի համար, Թրակիացի սրճարանտէր մը, որ կերակուր ալ կ'եփէ, ապառիկ կը կերակրէ մեր տղաքը, առնելիքը՝ ծխախոտներու վաճառումէն յետոյ գանձելու պայմանով։

ԳԸԶԸԼՊԱՇՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Գրած էինք թէ Էտիրնէի մօտերը ձերբակալուած են 31 Գըզըլպաշներ։ Ձերբակալումը կատարուած է հետեւեալ պարագաներու տակ.

Էտիրնէի Հազըր Աղա գիւղին մէջ Գըզըլպաշներու հաւաքոյթ մը կը կատարուէր, ուրիշ գիւղերէ եկած կիներու մասնակցութեամբ։ Գիւղացիները, գիշերանց պաշարած են հաւաքոյթի տունը։ Ասոր վրայ, ներսի Գըզըլպաշներէն Մուսթաֆա անուն մէկը ոսպի հրացանով կը կրակէ գիւղացիներուն վրայ, որոնցմէ մէկը կը մեռնի եւ երկու հոգի ալ կը վիրաւորուին,

Այս դէպքին վրայ կը ձերբակալուին 31 Գըզըլպաշները որոնցմէ 15ը կիներ են։ Հարցաքննութեան միջոցին, Գըզըլպաշները խոստովանած են թէ այր ու կին մօրէ մերկ պէտք է մասնակցին արարողութեան, իրենց աղանդին սովորութեան համաձայն։ Քննութիւնները առաջ կը տարուին։

ԱՄԵՐԻԿԱ ՏԸՆՓԻՆԿԻՆ ԴԷՄ

Միացեալ Նահանգներու ելմտական նախարարութիւնը որոշած է որ Քօլա Թերակղզիէն եւ Քարէլիոյ հարաւային մասէն Ամերիկա ղրկուած ռուսական տախտակներն ու փայտի խիւսը երկրէն ներս չպիտի մտնեն, մինչեւ որ արտածողները կարենան հաստատել թէ ապրանքները արդիւնք չեն բանտարկեալներու աշխատութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պատերազմական Ատեանին առջեւ

Մէնէմէնի Պատերազմ. Ատեանը հարցաքննեց Սվազի վարժապետանոցին գրական ուսուցիչ Խալիտը եւ «Միլլի Սիկուրթա» ընկերութեան պաշտօնեաներէն մէկը։ Կը շարունակուի 25 Ալաշէհիրցիներու դատավարութիւնը։ Անոնց մէջ կը գտնուի Ալաշէհիրի թղթատարական տնօրէնն ու գլխաւոր պաշտօնեաներէն մէկը։

Պոլսէն ձերբակալուած վիճակի մէջ, Մէնէմէն ղրկուած էր Պէհիճէ Հանըմ, որուն յայտարարութեանց վրայ պէտք տեսնուած է Պոլսոյ մէջ, շարունակել Նախշիպէնտներու մասին քննութիւններն ու հսկողութեան տակ առնել բազմաթիւ անձեր, որոնք կապ ունէին շէյխ Էսատի հետ։

Մահապարտը դեռ կը փախի…

Փախստական մահապարտը՝ Պօզալանցի Հաճի Իսմայիլ օղլու Հիւսէյին դեռ չէ բռնուած։ Զանազան ջոկատներ հետապնդում կը կատարեն Ֆոչայի, Պէրկամայի, Էօտէմիշի եւ Իզմիրի շրջակայքը։ Գիւղացիներն ալ ոստիկան զինուորներուն կ'օգնեն։ Քանի մը գիւղացիներ ըսած են թէ փախստականը ուժասպառ վիճակի մէջ տեսած են Մէնէմէնի Թուրալլի գիւղին մօտերը։

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ կասկած կայ որ փախստականը յաջողած է անցնիլ Միտիլլի կղզին։

Կը շարունակեն ձերբակալել ու դատել

ՊՈԼԻՍ, 12 փետր.— Պալըքէսիրի մէջ որ կը նկատուի հակաքէմալական շարժման կեդրոններէն մէկը, ոստիկանութեան քննութիւնները յանգեցան 8 նոր ձերբակալումներու։

Ձերբակալուածներուն մէջ են նախկին երեսփոխան եւ նախարար Վէհպի, «Ինքըլապ» թերթին տնօրէնը, եւ փախստական Վէտաթ, որ յունական գրաւման օրերուն արդէն, մատնանշուած էր ոստիկանութեան։ Բոլորն ալ մեղադրուածեն ներկայ վարչութեան դէմ դաւադրութեամբ եւ ղրկուեցան Մէնէմէն դատուելու համար։

Մէնէմէնի պատերազմ. ատեանը այսօր իր վճիռը պիտի տայ նախապէս Պալըքէսիրի մէջ ձերբակալուած 14 անձերու մասին, որոնք կը կազմեն ամբաստանեալներու Բ. խումբին գլխաւոր դէմքերը։

Ներքին նահանգներու մէջ, ոստիկանութիւնը կը շարունակէ հակաքէմալականգաղտնի կազմակերպութիւններ երեւան հանել։

Թուրք համայնավարներ դատապարտուած

Պոլսոյ պատժական դատարանը երկու սեռէ 12 երիտասարդ Թուրք համայնավարներ դատապարտեց 1էն 2 տարի բանտարկութեան, պետութեան դէմ դաւադրած ըլլալու յանցանքով։ Դատը որ տեղի ունեցաւ դռնփակ, կը տեւէր ամիսներէ ի վեր։

Թուրքիա եւ զինաթափումը

Քաղաքական լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ Թուրք կառավարութիւնը, իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ յայտնած է պետութեանց, որ իր տեսակէտով, զինաթափութեան համաժողովի նախագահը պէտք է ընտրուի բոլոր մասնակից պետութեանց հաւանութեամբ։

Ռումանիոյ մէջ մենատիրութիւն?

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ կառավարութեան հրաժարումը մօտալուտ կը թուի ըլլալ։ Քաղաքական շրջանակները մեծ շփոթութեան մատնուած են։ Վախ կայ որ թագաւորը հրաւէր ուղղէ զօրավար Փրէզանի, որպէսզի խորհրդարանի իրաւասութենէն դուրս դահլիճ մը կազմէ։ Բացէիբաց կը խօսուի զինուորական մենատիրութեան մը հաստատման մասին։

Հնդկաստանի նուազագոյն պայմանները

Քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը առժամաբար դադրեցնելու համար, Կանտի պայման դրաւ նշանակել անաչառ ատեան մը, որ պիտի ճշդէ Անգլիոյ վերագրելի հնդկական պարտքերուն քանակը։ Կանտի կը հաստատէ թէ պարտքերու մեծագոյն մասը կը պատկանի Անգլիոյ, թէ ծախքեր կատարուած են մեծ մասամբ ի նպաստ Անգլիոյ շահերուն, սակայն մտցուած են Հնդկաստանի ելեւմուտքին մէջ։ Այս վէճը կրնայ միանգամընդմիշտ ձախողեցնել բանակցութիւնները։

Հնդկաստանի հանրային պարտքը կը հասնի մօտ մէկ միլիառ անգլ. ոսկիի եւ Հնդկաստան պարտաւոր է ամէն տարի այս պարտքին ի հաշիւ Անգլիոյ վճարել 30 միլիոն անգլ. ոսկիի տոկոս միայն։ Այս պարտքերը առաջ եկած են երկաթուղիներէ եւ ոռոգումներէ, բայց նաեւ Սուտանի եւ Եգիպտոսի մէջ զինուորական գործողութիւններէն, Պօէրներու դէմ պատերազմէն, Սիամի վրայ արշաւէն, ծախքեր՝ որոնք չեն կրնար ուղղակի շահագրգռել Հնդկաստանը։ Կանտի կը պահանջէ որ Անգլիա ստանձնէ անոնց հետեւանքները։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՀԻՃԱԶԻ ՄԻՋԵՒ

Թուրքիոյ եւ Հիճազի միջեւ կնքուած է ապահովութեան եւ բարեկամութեան դաշինք մը։ Ահա դաշնագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները։

Թուրքիոյ հանրապետութեան, որ կ'ընդունի կատարեալ եւ բացարձակ անկախութիւնը Հիճազի, Նէճտի եւ շրջակայից թագաւորութեան, մէկ կողմէ, եւ միւս կողմէ Հիճազի թագաւորութեան միջեւ հաստատուած է տեւական խաղաղութիւն։ Ոչ մէկ բան պիտի կրնայ խանգարել այս խաղաղութիւնը։ Երկու կառավարութիւնները պիտի հաստատեն դիւանագիտական յարաբերութիւններ ըստ միջազգային օրէնքներու տրամադրութեանց։ Երկու կառավարութիւնները իրենց հողերուն վրայ բնակող ստորագիր միւս կողմի հպատակներուն պիտի ընծայեն առաւելագոյն դիւրութիւններ անոնց տեղափոխութեան եւ իրաւական գործերուն մասին, երկու տէրութեանց միջեւ պիտի կնքուին հիւպատոսական եւ առեւտրական պայմանագրութիւններ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԻՆ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԸ

Անգլիոյ ելմտական կացութեան մասին ելմտական նախարար Սնոտընի զեկոյցը խորհրդարանին առջեւ, խռովքի մատնած է ժողովուրդը։ Մանրամասնօրէն պարզելէ յետոյ անգլիական առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի անկումը, կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը որ իր յառաջիկայ ելմտացոյցին մէջ 50 միլիոն անգլիականի բաց մը կ'ենթադրէ, որոշած է զոհողութիւններ եւ խնայողութիւններ ընել։ Հարիւրին 20 պիտի զեղչուին նախարարներու թոշակները (վարչապետը կը ստանայ 1 միլիոն 200,000. նախարարը 600 հազար ֆրանք). իսկ երեսփոխաններու թոշակներուն վրայ պիտի պարտադրուի հարիւրին 10 զեղչ մը։ Պիտի կազմուի ազգ. կոմիտէ մը, որ պիտի մշակէ խնայողութեանց ծրագիր մը։ Իսկ պատերազմ. ծախքերու վրայ մօտ 10 միլիոն ոսկիի խնայողութիւն մը պիտի կատարուի։

ԱՆԳԼԻԱ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց ընդունիլ անգործութեան մասին ազատականներու կողմէ ներկայացուած բանաձեւը, որ կառավարութեան կը թելադրէ՝ անգործներուն աշխատանք հայթայթելու համար, ձեռնարկել մեծ շինութիւններու։ Այս ձեռնարկներուն համար անհրաժեշտ դրամը պիտի հայթայթուի ներքին փոխառութեամբ։

Անգլիոյ վարչապետը այս առթիւ խորհրդարանին մէջ յայտնեց թէ, յունուար 1ին, հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած գումարը կը հասնէր մօտ 17ուկէս միլիառ ֆրանքի, եւ թէ ազատականներու կողմէ պահանջուած ազգային բարգաւաճման քաղաքականութիւնը կը հետապնդուի արդէն կառավարութեան կողմէ։

⁂ *Կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ խորհրդարանին որ թոյլ տայ քսան միլիոն անգլիականի նոր փոխառութիւն ի նպաստ անգործներու սնտուկին։ Այս կերպով, սնտուկին պարտքը կը բարձրանայ 90 միլիոնի։*

ՁԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեղմ ձմեռ մը անցընելէ յետոյ, Փարիզ եւ շրջանները նոր սկսան ձիւնի երես տեսնել։ Երկու օրէ ի վեր ձիւնը կը տեղայ պարբերաբար, կարկուտով եւ անձրեւով խառն, երէկ Վէրսայլի վրայ կարկուտ տեղաց, իսկ Փարիզի մէջ, հովը այնքան սաստիկ կը փչէր որ, տախտակամած մը քանդեց, վիրաւորելով կին մը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Գայլի գլխուն աւետարան կարդալու կը նմանի գործազուրկներուն ելմտական տագնապի պատճառներուն վրայ խօսիլը: Բայց եթէ այդ պատճառներուն վերացման համար գործազուրկներն իրենք անկարող են միջամտել, ղեկավարող տարրերու պարտականութիւնն է հետամուտ ըլլալ լրջօրէն ուսումնասիրելու խնդիրն իր ամէն կողմերով եւ կարելին ընել մեղմացնելու տագնապը, եթէ անկարելի է բոլորովին ջնջել զայն:

Ինչպէս հիւանդութեանց պարագային բժիշկը կրնայ օգտակարհանդիսանալ միայն եթէ ախտաճանաչութիւնը ճիշդ է, այնպէս ալ ելմտական տագնապներու ժամանակ այն պետութիւնները կամ երկիրները միայն կրնան աւելի տոկալ անոր կամ ամենաշուտ ազատիլ անկէ, որոնք կը գտնեն տագնապի իսկական եւ անմիջական պատճառները:

Նախորդ ասուլիսներով պարզած ենք արդէն ներկայ միջազգային տագնապի բազմապիսի պատճառները: Ատոնց գլխաւորներն են գերարտադրութիւնն ու ստորասպառումը, իսկ դարմանները՝ աշխատանքի կրճատում եւ գերսպառում:

Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը քանի մը տարիէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ աշխատանքի ժամերու կրճատման, գործաւորներու բարձր թոշակներու խնդիրները. բայց տակաւին անկարելի եղած է որոշ եզրակացութեան մը գալ: Պէ՞տք է արդեօք պակսեցնել օրավարձերը, որպէսզի կարելի ըլլայ աժան արտադրել եւ աժան ծախել թէ ընդհակառակն պէտք է գործաւորին լաւ վճարել, որպէսզի ան կարենայ աւելի սպառել այսինքն աւելի ծախսել:

Վերջին գրութեան ջատագովներն են ամերիկացի Ֆորտ եւ նախագահ Հուվըր, բայց փորձը ցոյց տուաւ թէ Եւրոպան Ամերիկայէն աւելի փորձառութիւն ունի եւ թէ Եւրոպայի կիրառած եղանակներն են աւելի ճիշդ — այսինքն աշխատիլ արհեստագործել ապրանքները կարելի եղածին չափ աժանի ապրանք ընելով, ամէն քսակի մատչելի դարձնել:

Ֆորտի գործարաններուն մէջ իսկ, պարզ գործաւորի մը վարձքը ժամը 13ուկէս ֆրանքէն իջած է 11ուկէսի, ինչ որ կը նշանակէ 15 առ 100 զեղչ մը: Եւ այս տակաւին սկիզբն է:

Աշխատանքի մը արժէքը ճիշդ գնահատել՝ կը նշանակէ ուսումնասիրել կեանքի պայմաններն եւ ըստ այնմ վարձատրել: Ո՛չ շահագործում, ոչ շռայլութիւն: Զգացումներով կարելի չէ փոխել կեանքի պայմանները քաղքենի վարչաձեւի տակ: Կը գնահատենք անշուշտ գործաւորական կենցաղի ամէն բարելաւում, եւ անվերապահօրէն կը փափաքինք որ անոնք շատ շահին, բայց կը բաւէ՞ միայն մեր այդ փափաքը: Կարելի՞ է անտեսել շրջապատի պայմանները, միջազգային մրցակցութիւնները, գիւղացիի վիճակը, արտածութեան կարելիութիւնները, ուրիշ երկիրներու օրավարձերու չափը, զանազան դրամներու ներքին արժէքը եւն. եւն. որոնց ամբողջութեան համերաշխութենէն կախուած է ընդհանուր բարօրութիւնը:

Լաւագոյն չէ՞ որ տասը հազար գործաւոր շաբաթը երեք օր աշխատին, փոխանակ հինգ հազարը վեց օր աշխատելու, իսկ հինգ հազարը պարապ մնալու: Երեք օր միայն աշխատելով գործաւորը կարելիութիւն կ'ունենայ համեստ ապրուստ մը ապահովելու, իսկ պարապ մնալով հանրութեան վրայ բեռ կ'ըլլայ. ծուլութեան կը վարժուի, եւն.: Տագնապներու ժամանակ ինչպէս հանրութեան բոլոր դասակարգերը, նոյնպէս եւ գործաւորները ստիպուած են քիչով գոհանալ: Միահամուռ զոհողութեամբ է որ կարելի է յաղթել չարիքին:

Գերարտադրութեան հետեւանքով ամէնէն աւելի անկում կրած է ցորենը՝ 1928, 1929 եւ 1930 տարիներու բերքերը եղած են միջակէն բարձր: Ըստ ստոյգ վիճակագրութեանց, պատերազմէն վերջ մարդիկ աւելի շատ միս կ'ուտեն, բայց աւելի քիչ հաց կը սպառեն քան պատերազմէն առաջ: Թերեւս ասոր ալ պատճառն այն է որ առհասարակ ամէն դասակարգ ալ այժմ աւելի շատ կը շահի քան 1914էն առաջ:

Այդ երեք տարիներու լաւ բերքերու հետեւանքով մէկ տարիէն միւսին փոխանցուած է ահագին քանակութեամբ պատրաստ ցորեն եւ որովհետեւ ագարակապաններն աշխատեցան գինները չկոտրել՝ յառաջիկայ երաշտ տարիներու ակնկալութեամբ, տրամադրելի ցորենի քանակն այնչափ բազմացաւ որ անկարելի եղաւ այլ եւս տոկալ բեռան ճնշումին: Ըստ Ազգերու Դաշնակցութեան Ելմտական Յանձնաժողովին, օգոստոս 1ին կը գտնուէր չծախուած պատրաստ ցորեն.—

1926ին՝ 3.700, 1927ին՝ 4.900, 1928ին՝ 5.900, 1929ին՝ 10.100 եւ 1930ին՝ 11.200 միլիոն քիլօկրամ:

1929ին 162 արժող չափը 1930 յունիսին կ'արժէր միայն 94, որ աւելի վար է քան նախապատերազմեան գինը: Ցորենի գինին այս անկումն էր որ միանալով Նիւ Եորքի Սակարանի 1929ի համբաւաւոր փլուզումին, սկիզբը դրաւ միջազգային տագնապին:

Շաքարի արտադրութիւնն ալ հսկայական չափերու հասած էր, թէեւ սպառումը կ'աւելնար միայն 100ին 4, որով 1927ին 141 արժող չափը 1928ին կ'արժէր 119, իսկ 1929ին միայն 95:

Սուրճի գինը 1924-1925ին այնչափ բարձրացած էր որ Պրազիլիա քաջալերեց իր արտադրողները նոր արտեր տնկելու: 1926-1927ին 100ին 65 աւելի արտադրութիւն կար արդէն քան նախապատերազմեան քանակը եւ Սուրճի Պաշտպանութեան Պրազիլեան Պետական Հիմնարկութիւնն ահագին ճիգ գործ դրաւ գինները բռնելու: 1928ին նոր բերքն ալ շատ առատ եղաւ եւ անկարելի եղաւ այլ եւս դիմանալ: Ստիպուեցան ծախել շատ աժան գիներով, որոնք յաճախ բաւական չեղան մինչեւ իսկ կուտակուած տոկոսներուն բաւելու:

Յիշենք նաեւ պղնձի, անագի, զինկի, ալումինիումի, նիքելի եւայլն մետաղներու գերարտադրութիւնները եւ գիներու համեմատական անկումը: Արծաթը որ ոսկիի գինին մէկ տասնըվեցերորդը կ'արժէր գրեթէ հարիւր տարիէ ի վեր, այսօր կ'արժէ անոր մէկ ութսուներորդը, այսինքն 1 քիլօ ոսկին կ'արժէ 80 քիլօ արծաթ: 5 ֆրանքնոց արծաթ դրամը այսօր կ'արժէ միայն 5 ֆրանքի թղթադրամ, այսինքն հինգ անգամ նուազ քան նախապատերազմեանգինը. արհեստական մետաքսի, քարիւղի եւ ձգախէժի գերարտադրութիւնները ծանօթ են ամէնքին եւ աւելորդ է թիւեր մէջ բերել: Այդ ապրանքներու գինները չեն գոցեր մինչեւ իսկ արտադրման ծախքերը:

Այս ընդհ. գերարտադրութեանց եւ գիներու անկման պատճառաւ այնչափ թուլցած են զանազան երկիրները, որ մինչեւ իսկ սովորական քանակութեամբ արտահանուած ապրանքներու գիներն ալ ազդուած են միջավայրէն: Այսպէս օրինակ, բամպակն այսօր գրեթէ տասն անգամ աւելի պակաս կ'արժէ քան 1919—20 իր գինը թէեւ գերարտադրութիւն գրեթէ չկայ: Բամպակի գինին անկումը վերագրելի է մանաւանդ սպառումի նուազման, որ իր կարգին հետեւանքն է ծանօթ պատճառներով միջազգային շուկաներու գնման կարողութեանց նուազման:

Անտես առնել այս ամէն գործօնները, ոյժ տալ ազգամիջեան տարակարծութեանց եւ ոխերուն, քաջալերել ազգերն իրարմէ բաժնող պատնէշներու ամրացումը՝ կը նշանակէ իւղ լեցնել կրակին վրայ... Կրակ մը որ կրնայ բռնկեցնել ահագին հրդեհ մը, իր մոխիրներուն տակ ծածկելով ամբողջ աշխարհի հնադարեան քաղաքակրթութիւնը:

Ցաւալի առիթ ունեցած ենք ըսելու թէ միութեամբ, համերաշխութեամբ եւ անկեղծութեամբ միայն կարելի է հեռացնել վտանգը: Զքնաղ մեկուսացումի, գաղտնի դիւանագիտութեան եւ անհատական քաղաքականութեան ժամանակներն ընդ միշտ անցած են եւ այն վարիչներն որ չեն ըմբռներ այս հրամայական պահանջները, պատասխանատու պիտի մնան գալիք սերունդներուն առջեւ:

Մ. Տ.

ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Փետրուար. — Երկունքի մէջ է Մարսէյլը:

Տնտեսական տագնապը ծանրածանր՝ մեր ուսերուն, տարապայման եւ մաշեցնող մտմտուքներով: Դպրոցի շէնքի հարցը, հրատապ եւ խանդավառող: Ազգային Գաւառ. Ժողովի գումարումը, բազմաժխոր եւ բազմալար ձայներէ եւ ճիչերէ վերջ:

Եռուզեռ, ճիգաւորուած միահամուռ շարժում, եւ խաղաղ ներքին շինարար աշխատանք: Ու զուգահեռ՝ ցաւագար եւ խոտելի երեւոյթներ, որ յաճախ այս կամ այն ձեռնարկին ու գործին առթիւ երեւան կուգան, պատուհանէ մը կամ փլած տան մը ճեղքերէն, միշտ նոյն կաղապարուած եւ թանձրամիտ տիպարներէն:

Արձանագրենք ու անցնինք «ի խորոց սրտի», կանգ առնելով փաստերու վրայ:

ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պիտի ջանամ տալ մինչեւ հիմա տարուած աշխատանքներուն պատկերը եւ արդիւնքը՝ որուն հասած է Կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբը:

Ժամանակին գրած ենք, որ այս ձեռնարկին իրենց աջակցութիւնը բերել խոստացած էին 28 Հայրենակց. Միութիւններ, իսկ մնացեալ կազմակերպութիւնները, նաեւ քաղաքական երկու կուսակցութիւններ (Հնչակ. ռամկավար) եղած պաշտօնական դիմումները, հրաւէրները, նամակները թողած էին անպատասխան կամ հնարաւորութիւն չէին ունեցած անդրադառնալու, քննելու եւ որոշումներ տալու համար:

Մարսէյլը իր մէջ կը հաշուէ 56 Հայրենակց. Միութիւններ, 5 Պատանեկան կամ Երիտասարդական Միութիւններ, 3 յարանուանական հաստատութիւններ, 3 քաղաքական կուսակցութիւններ: Շատեր սունկի նման բուսած, երկու-երեք օր արեւ հազիւ տեսած, կազմալուծուած են կամ թմրած:

Եւ այս կրթական ու նոր սերունդի դաստիարակութեան, գերազանցապէս համազգային ձեռնարկին հանդէպ, շատերը մնացին ձեռնպահ, անորոշ ու ցրուած տրամադրութիւններով կամ բացասական դիրքերով:

Անտարբեր ու անձայն մնացին շատեր, որոնք պատահական ամէն տօնի եւ կիրակիի, վարժուած են «բացառիկ եւ շքեղ» ներկայացումներ տալ, «տաղանդաւոր» դերասաններ վարձել, ուռուցիկ ձեւեր առնել եւ սալոններուն տէրերը հարըստացնել մեր քրտնածոր լումաներով, միշտ բաց մնալով իրենք:

Աղճամիտ պրպտում մը երեւան պիտի հանէ ախտեր եւ ծալքեր, որ կը բնորոշեն մեր ընկերային կարգերու ելեւէջները:

Վաթսուն կազմակերպութիւններ. շողշողալի ազմուկ.սանձարձակ եւ անպատասխանատու երեւոյթներ, որոնք յաճախ աւերիչ հակամարտութիւններ կ'առնեն, չորցնելով եւ արմատէն կտրելով թէ կազմակերպութիւնը, թէ հաւաքական հարազատ եւ շինարար ոգին:

Ինչե՛ր կարելի է ընել եթէ մեր ուժերը եւ մեր զանգուածը նոյնպէս ճիգաւորուած, տկարացած եւ փշուր փշուր եղած չըլլար: Գոնէ խաղաղ, իրարու մօտեցող, իրար հասկցող եւ գնահատող ըլլային: Այլամերժ են, իրար հակասող, ամէն մարզի մէջ: Տեղացիական եւ անձնական շահը գերադաս եւ տիրապետող դարձած է եւ հաւաքական ու համազգային ընդհանուր շահերն ու նպատակները ոտնահարուած:

Դպրոցի հանգանակութիւնն ալ եկաւ փաստօրէն հաստատել մատնանշուած տխուր երեւոյթները...

Իրենց դրական մասնակցութիւնը բերած էին հետեւեալ Միութիւնները, զորս կը զետեղեմ տրուած գումարներու քանակին համապատասխան դասաւորումով: Յիշուած Հայր. Միութիւններէն մէկ քանին տակաւին հանգանակութիւնը կը շարունակեն եւ արդիւնքը վերջնական չէ, իսկ կան ալ որ արդէն վերջացուցած են: Հարկ չեմ տեսներ յիշատակել թէ իւրաքանչիւրը որքա՞նը գանձէն եւ որքա՞նը հանգանակութենէ լրացուցած են իրենց տուած գումարները: Ոչ ալ արձանագրուած անդամներու թիւերը, ուրիշ յօդուածի մը ձգելով զանոնք:

Վասպուրական 1800 ֆր.— Կարճկան 1785.— Քղի 1500.— Տարօն Տուրուբերան 1500.— Սեբ. Սինէքէրիմեան 1475.— Սիվրիհիսար 1400.— Բալու 1060.— Քէսրիկ 1000.— Բաբերդ 1000.— Բարձր Հայք 1000.— Ա. Գարահիսար 900.— Սալնոյ Ձոր 775.— Զարսանճագ 700.— Բարձր Հայքի Երիտասարդաց 460.— Հողիի Աղքատախնամ 300.— Խօշմաթի Կարօտելոց 200.— Խնուս 200.— Խորասանա 200.—

Իսկ Երզնկայի Եղիկեաց Միութիւնը նկատելով որ նախորդ թղթակցութեան մէջ մոռցուած էր յիշել իրենց անունը, կը խոստանար իր լաւագոյն բաժինը բերել, եթէ անմիջապէս մամուլի մէջ լոյս կը տեսնէր ճշդումը (Տես «Յառաջ 28 Յունուար):

Ուրեմն մասնակցած են ուղղակի 18 Հայր. Միութիւններ, խօսք տուած 28ի մէջէն: Իսկ Կեդր. Յանձնախումբը անջատ այս հանգանակութենէն, իր ձեռքով հանգանակած էր, մօտաւորապէս 13.500 ֆր.: Այս թիւերուն վրայ աւելցնելով միւս գումարներուն ընդհ. թիւը, 17.480, ընդհ. գումարը կը հասնի 30,000ի: (ԽՄԲ.— Վերջին տեղեկութեան մը համաձայն՝ 37,000ի):

Խանդավառ էր մթնոլորտը Café Noailesի ներսի սրահին մէջ, ուր բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութիւնները համախմբուած էին, 60ի մօտ անձեր: Բոլորը հետաքրքիր եւ լարուած ուշադրութեամբ կ'ունկնդրէին, Կեդր. Յանձնախումբի ղեկուցաբեր Պ. Աբգար Արզումանեանը: Տրուած տեղեկութենէն յայտնի կ'ըլլար որ համաձայն նախապէս կնքուած համաձայնագրին, անմիջապէս պիտի վճարեն 150,000 ֆր. իսկ մնացեալ 200,000 ֆր.ը հինգ տարուան մէջ:

Արդէն նախապէս երկու սրտցաւ Հայերու նուիրատուութիւնը կար: Միայն Փարիզէն խոստացուած 100,000 ֆր.ը տակաւին որոշ եւ հաստատուն փուլի մէջ չէր մտած: Յոյս կար որ անակնկալօրէն կրնայ վրայ հասնիլ եւ փրկել կացութիւնը, աւելի շուտ եւ ցանկալի եղանակով վերջացնելու համար գործը:

Հայրենակց. Միութիւններէն ոմանք՝ կատարեցին հարցապնդումներ եւ շեշտակի դրին խնդիր մը՝ թէ ի՞նչ անունով կամ որո՞ւ անունով պիտի արձանագրուի շէնքը, ապագային աւելորդ բարդութիւններու եւ արգելքներու չհանդիպելու համար: Պ. Տեղեկատուն հաճոյքով տուաւ ուրիշ մանրամասնութիւններ եւ յայտնեց թէ շէնքը պիտի արձանագրուի Ազգ. Իշխանութեան անունին: Ոչ մէկ անհատի կամ խումբի անունին: Պատասխանատու պիտի ըլլայ միայն եւ միայն ազգային տեղական իշխանութիւնը որ արդէն ճանչցուած եւ վաւերացուած է ֆրանսական կառավարութենէն: Յաջորդաբար, իրար փոխարինող Գաւառականը ու անոր գործադիր մարմինը՝ Վարչութիւնը որուն բաղկացուցիչ անունները օրը օրին կը հաղորդուին տեղական իշխանութեան եւ կը հաստատուին պաշտօնապէս:

Հանգանակութենէն դուրս, Հանգանակիչ Յանձնախումբը կազմակերպած էր հանդէս մը Սինէմա՝ Ռուայեալ-Պիօի մէջ, որ անցաւ շատ յաջող:

Այս շինարար ձեռնարկին առթիւ, որքա՞ն իրաւացի են անոնք որ կրքեր կը հրահրեն:

Ո՞վ կ'արգիլէ ձեռնար մասնակցելէ, Յանձնախումբ հետ միացած աշխատանք նելէ, կպելէ գործին: Որո՞ւ հր ւիրագիր չէ ղրկուած: Որո՞ւն ա ջակցութիւնը մերժուած է:

Բոլորի՛ն բոլորի՛ն ղրկուած է կոչը. ամէնէն յետին կազմ կերպութեան անխտիր:

Հրաւիրագիր ստանալ, պատասխան ձգել, ժողովներ եւ հաւաքոյթներէն ոչ մէկ ներկայ ըլլալ՝ եւ թերթին ղեկութիւն հաղորդել, աւել հարցումներ ընել, առնուա անլրջութիւն է:

Մերժել հրաւէրը, թա եւ վարագոյրի ետեւէն բանալ, մտքերը սրել, մա գործ չէ մանաւանդ քաղ կան կուսակցութեան մը կին եւ «հռչակին» համա տասխան, երբ պաշտօնա սինակներու մէջ կը գրեն գային դաստիարակութիւն հայկական մշակոյթին պ պանումը եւ զարգացումը(իր հիմնական սկզբունքներէն

Որքա՞ն իրար կը համա տասխանեն խօսքը, գիրն գործը: 350,000 ֆր.ով դպր շէնք մը պիտի ունենայ Մ սէյլի հայ գաղութը, և այսմա կը, կեդր. հանգանակիչ յանձ խումբի կոչը չորս տողի պզտիկ գիրերով: Դ.րդ էջին վ աննշմար անկիւն մը նետ են...

Պ. ՄԻՆԱՍ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՊՕՔԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ (սեփ. թղթ). — Պօքա Պուէնոս Այրէսի հսկայ քաղաքին մէկ թաղին մասն է, ուր կոկիկ համրանք մը ունինք կազմուած ամէն մի վայրերէ հաւաքուած հայ աշխատաւորներէ եւ արհեստաւորներէ:

Համեստ ընտանիքներ, որոնց հոգին դեռ Մայրենիքէ ու Հայրագաւառ, որոնց շատ շատերու յարկին տակ թերեւս կը պահուին մեր պապենական սովորութիւններն ու աւանդական վարքն ու բարքը:

Պօքայի հայկական դպրոցին նախաձեռնութեան առաջին պատիւը կ'իյնայ 2 Ե. Ռ. Մ. Մասնաճիւղին, որ այս գեղեցիկ նպատակին համար 1929 յուլիսի 28ին կազմակերպեց ներկայացում մը, բեմադրելով «Արցունքի հովիտը»:

Միտքը պատրաստուած էր, պահանջը աւելի քան հրամայական: Կը մնար միայն գործնական քայլը որ չուշացաւ: Քանի մը ազնիւ հայրենակիցներու՝ Պ. Պ. Տ. Մանուկեանի, Ա. Մաղաքեանի, Ս. Պալեանի աշխատանքին շնորհիւ 1930 մարտին, դպրոցի հիմքը դրուեցաւ, իսկ ապրիլ 1ին արդէն շատերու համար անակնկալ կերպով տեղի ունեցաւ Պօքայի հայկական դպրոցին պաշտօնական բացումը:

Դպրոցը ներկայիս ունի 40 աշակերտներ, բայց 60ի բարձրացնելու հաւանականութիւն կայ:

Դասաւանդութիւնները առայժմ լաւ հիմքերու վրայ դրուած են: Կը պակսին մանաւանդ դասագրքեր եւ այս պատճառով շատ անգամ դասաւանդողները կը ստիպուին օգտուիլ պատահական դասագրքերէ:

Բայց կայ գնահատելի կէտ մը,— ազգային ոգին ամէն բանէ վեր կը դասուի:

Առիթ ունեցայ այցելելու Պօքայի դպրոցը:

Փոքրիկները խոշոր գրասեղաններուն մէջ գրեթէ կորսուած, իրենց առաջին թեթեւ շփոթութենէն վերջ, սկսան հըպարտօրէն ցոյց տալ իրենց սորվածը:

«Մեր հայրենիք», «Զէյթունցիներ», «Լուսին չկար», առողջ ու մաքուր հնչիւններով, ամէն մէկ չափին հետ աւելի ու աւելի ոգեւորուելով իսկ դում էին տա՛ա՛ցիկնե կուգար անոնց կրակ աչքեր

Քիչ վերջ կը հեռանայ ցըը տպաւորութեամբ ու « մեր»ի վերջին «ամէնը» դե կանչիս: Ինչո՞ւ չէ, «այլ փ զմեզ ի չարէ՛»... Մինչեւ որ մատաղ սերունդն ալ ելլէ, հ քաշէ, ազգային կեանքի պայքարի լուծին թիկունք

* * Պօքայի հայկ. վար րանի առաջին տարեշրջանի փ ման հանդէսը, որ տեղի ունե 1930 նոյեմբերի 23ին, տօն օր մըն էր գաղութին համար

Ութամսեայ աշխատ մը վերջ, անկարելի էր սպ նոյնիսկ արդիւնք մը: Ու իր ման խօսքին մէջ Պ. Արմե Մաղաքեանը շատ գեղեցի պարզեց շահուած յաջողութի

Ցայտագիրը այնքան ճո որ անկարելի է առանձին առ ձին յիշել: Միայն ըսենք, որ սուցչուհին՝ Օր. Սիրան Տէր- տիսեան կարելին ըրած էր: Փ իր ջանքերուն, վարժարանի գաբարձութիւնը նուիրեց ղեցիկ ինքնահոս գրիչ մը:

Եղան զանազան ուղերձ Աճուրդէն գոյացաւ 430 ֆ որու գլխաւոր գումարը 176 գրեթէ միանուագ տուաւ Խաչիկեանը:

Բացի Տիկնանց Միութ դպրոցին կից կազմուած է մասնաւոր միութիւն մը գլխաւոր նպատակներէն մ պիտի ըլլայ դպրոցի համար փական հող մը գնել եւ շէնք շինել:

Պօքայի դպրոցին ամս պիւտճէն հաւասար է 150 փեզոյի Այս գումարէն ու չուհիին կը վճարուի 65 տնտեսուհիին 25փ դպրոցի վ 50 փ. եւ 10-15 ալ մանր ծախքերը:

Դպրոցը 1929-1930ի շրջանին ունեցաւ 4 ձրի կերտ աշակերտուհիներ, իսկ եալները վճարած են գրեթէ ամսավճարներ: Դպրոցի գոցուած է յարակից միութ ներու եւ զանազան նուիրա թիւններուն միջոցաւ:

Հոգաբարձութիւնը հիմ կ'աշխատի ապահովել գալիք ուան թէ դպրոցական պի եւ թէ աշակերտութեան բար գոյնթիւը:

Ս. ԹՈՐԳՈՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ
...ՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ արտաքին նախա...րութեան ելեւմտացոյցին վի...րանութեան ու քուէարկութեան ...թիւ, գերման խորհրդարանին ...էջ, արտաքին նախարարը Քուր...ուս պարզեց իր արտաքին քա...ղաքականութեան գլխաւոր գիծե...

...Քուրցիուսի ճառը կարելի է ...փոփել հետեւեալ ութ կէտերուն ...էջ.

ա) Գերմանիա պիտի շարու...նակէ աշխատիլ ի նպաստ Համեւ...րոպայի ծրագրի իրականացման, ...րիանի ծանուցագրին տրուած ...պատասխանի սահմաններուն մէջ։

բ) Գերմանիա պիտի օգտա...գործէ սպառազինուելու իրաւուն...քը, եթէ զինաթափութեան հա...մաժողովը որ պիտի գումարուի ...առաջիկայ տարի, չյանգի վեր...ջին դաշինքի ստորագիր պետու...թեանց զինաթափութեան։

գ) Գերմանիա իրեն համար պահանջէ ապահովութեան ...իրաւունքներու կիրարկումը, որուն ...ուն կուտայ ուրիշ մեծ պետու...թեանց զինուորական քաղաքակա...նութիւնը։

4) Գերմանիա ինքզինքը կապ...ուած չի զգար զինաթափութեան ...նախապատրաստական յանձնա...ժողովին եզրակացութիւններով։

5) Չի մոռցեր քաշուիլ Ազ...գերու Դաշնակցութենէն, ինչպէս ...պահանջեն ծայրայեղները։

6) Սակայն, կրնայ ըլլալ որ ...ստիպուի հրաժարիլ Ժընեւի կազ...մակերպութենէն, այն պարա...գային երբ տեսնէ թէ իր իրա...ւունքները չեն յարգուիր։

7) Գերմանիա երբեք չէ ե...րաշխաւորած թէ կրնայ իրագոր...ծել Եընգի ծրագիրը։

8) Իւ վրայ դրուած պատե...րազմական պարտքերը կը նկատէ ...անտանելի եւ անոնց ընդհանուր ...վերաքննութիւնը պիտի պահանջէ ...անմիջապէս որ յաջողի հաւասա...րակշռել իր ելեւմուտքը։

Այս 8 կէտերու հիման վրայ, ...գերմանիոյ արտաքին նախարա...րը պարզեց իր արտաքին քաղա...քականութիւնը, որուն ստորեւ ...կուտանք գլխաւոր հատուածները։

«Այս պէտքը բխած է իրականութիւններէ, որոնք մօտէն կապ ունին Գերմանիոյ շահերուն հետ՝ տնտեսական, քաղաքական, մշակութային մարզերուն մէջ։

«Այս պատճառով էր, որ երբ գնորական, ի յառաջագունէ չմերժեցինք ճիգերը որ կը կատարուին իրականացնելու համար «Եւրոպական Միութիւն»ը։

Գերման նախարարը յետոյ կը յիշէ իր սիջամտութիւնը, ինչպէս նաեւ իտալիայինը որու հետեւանքով, հրաւիրուեցան Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի կառավարութիւնները։

— Նկատի ունենալով մեր եւ խորհրդ. միութեան յարաբերութիւնները, շատ գոհ եմ, որ այս վերջինս սկզբունքով ընդունած է իրեն ուղղուած հրաւէրը։ Հիմնուած է խարիսխ մը, որ յեառագային թոյլ պիտի տայ այս պետութեանց մասնակցելու խորհրդակցութեանց։

ԳԵՐՄԱՆԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Պատմական, քաղաքական եւ տնտեսական իրականութիւններու բերումով, ֆրանքեւգերման յարաբերութիւնները կը դառնան անկիւնաքարը եւրոպական բոլոր հարցերուն։

«Եթէ արտաքին կարեւոր հարցերու լուծման մէջ ուրեմն Ֆրանսայի հետ գործակցութիւնը ամէնէն ուղիղ ճամբան է, այդ չի նշանակեր սակայն թէ այդ ճամբէն պարտաւոր ենք քալել ամէն պարագաներու մէջ։

«Սակայն անցեալ տարուան վերջին ամիսներու ընթացքին, Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութեանց զարգացման մէջ, հանդիպեցանք դժուարութիւններու, որոնք կը յուսամ թէ պիտի հարթուին մօտ ատենէն։ Այդ դժուարութիւնները կրնան վտանգաւոր ըլլալ ո՛չ միայն ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց, այլ նոյն իսկ Եւրոպայի ապագային տեսակէտէն։

«Պահանջները որոնց համար կը կռուինք, անհաշտելի չեն ուրիշ ազգերու կենսական անհրաժեշտութեանց հետ։ Ատոնք կրնան գոհացում գտնել խաղաղ եւ անաչառ կարգադրութեան մը հիման վրայ։

«Գերման զանգուածները պատրաստ են հետեւելու եւրոպական գործակցութեան նոր եղանակներուն, բայց չեն ուզեր որ նոր Եւրոպան հիմնուի Գերմանիոյ ամենէն մեծ պարտութեան հիմերուն վրայ»։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒՄԸ

Խօսելէ յետոյ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբի աշխատանքներուն վըրայ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը կ՚աւելցնէ.

— Ժամանակն եկած է որ գործը հետեւի խօսքին։ Շատ պարզ է թէ ի՛նչ եղանակով պիտի գտնենք զինաթափութեան համաժողովին արդիւնքները։ Պիտի պահանջենք Գերմանիոյ ապահովութիւնը այն չափով որ ուրիշ պետութիւնները կը կիրարկեն իրենց իսկ համար։

«Սպառազինման մարզին մէջ, հաւասարակշռութեան հաստատումը կը կազմէ դաշնագրերէն բխող յանձնառութիւն մը։ Սպառազինման հաւասարակշռութեան հաստատումը անհրաժեշտ է, եթէ կ՚ուզուի Եւրոպան հանդարտեցնել ու ապահովել»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱ՞Յ»

«Ըըլմազ» այս վերնագրով խմբագրական մը ունի.—

Գիշեր ցերեկ տնտեսական չքաւորութեան մասին կը խօսինք, եւ բոլորս, սկսեալ պետութենէն մինչեւ մամուլը եւ ժողովուրդը, առեւտուրի պակասէն կը գանգատինք։

Բայց գրականութեան մասին խօսող չկայ։ Կը նշանակէ թէ գրական չքաւորութիւն չկայ, այլ եւ գրականութիւնը կը բարգաւաճի, միտքը կը բանի, բանաստեղծութիւնը Չրվէժի նման կը հոսի...

Այսպէս չէ իրականութիւնը։ Գրականութիւնը բոլորովին մոռացութեան տրուած է, եւ այս ընթացքով պիտի մոռցուի ոչ միտյն մարմինը, այլ եւ անունը։ Հոսանքը դադրեցաւ։ Հին ատենները, փոքր վարժութիւն մը կար ժողովուրդին մօտ։ Հիմա ան ալ վերցաւ։ Կամուրջէն անցնող 30-40 հոգիի հարցուցէք թէ ի՛նչ է գրականութիւնը։ Վստահ եղէք որ բոլորն ալ զայն պիտի նկատեն տարբեր բան մը, — աձելիի տեսակ մը մեքենայ, ելեկտրական ամփուլ, նորատեսակ ինքնահոս գրիչ ելն.։

Էտիպ, շայիր, միւէլլիֆ, միւնէքքէտ (գրագէտ, բանաստեղծ, հեղինակ եւ գրադատ) եւ նման բացատրութիւնները ալ պատմութեան խառնուելու վրայ են։

Երեւակայեցէք որ մեզմէ մէկը գլուխ գործոց գիրք մը մէջտեղ հանէ, աւելի գեղեցիկ քան Վօլթէրի կամ Փասքալի մէկ երկը։ Եւ ուրիշ մըն ալ հայրենասիրութիւն ընէ ու այս գիրքը տպէ... Քանի՞ հոգի պիտի գնէ, եւ ո՞վ պիտի կարդայ։ Այս երկու հարցումներուն պատասխանները մի ուզէք մեզմէ։

* *

Անհազին յաղթանակ մը ձեռք բերուեցաւ եւ հոյակապ յեղափոխութիւն մը յաջորդեց անոր։ Միտքերը հետաքրքրող հազարումէկ խնդիրներ մէջտեղ ելան եւ բանաստեղծները յուզող հազարումէկ նիւթեր բացուեցան։ Ասոնց մասին ի՞նչ խօսուեցաւ ի՞նչ գրուեցաւ եւ ի՞նչ երգուեցաւ։ Մարդուն հայելին՝ իր գործն է եղեր։ Ո՞ւր են երկերը։

Պատերազմէն յետոյ, աշխարհ տագնապի մատնուեցաւ։ Բոլշեւիկութիւն ծագեցաւ, աշխարհի կարգ կանոնը խանգարուեցաւ եւ տեսակ տեսակ գաղափարներ երեւան եկան։ Իսկ մենք կը լռենք, կուզքի նման համր դարձած ենք։

Ապտիւլ Համիտի շրջանին, ազգը պաշտօնապէս պարտադրուած էր լռելու։ Հիմա, ազգը պաշտօնապէս կոչուած է խօսելու։ Բայց բոլորս կը լռենք։ Մեր ոչ մտածումները գրականութեան կը փոխուին, ոչ ալ զգացումները։ Մամուլի մէջ, տառերը միայն հանրային ծանուցումներ կը շարեն։

Եւ սակայն, ունինք կարող եւ ընդունակ գրիչներ, ինչպէս մօտէն գիտենք։ Մինչդեռ ասոնք ալ լռած են։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ պարապ սրահի մէջ կարելի չէ բանախօսել։ Մէկ փորձած են, երկու փորձած են, եւ տեսած են որ լսող չկայ։ Անոնք ալ վերմակը մինչեւ քիթին ծայրը քաշած են։

Մեր ընկերութիւնն ալ, գրականութեան այս պակասին պատճառով, թէ՛ կը յետադիմէ, թէ՛ կը կոշտանայ։ Եթէ ասկէ վերջ կոշտութեան հանդիպիք մեր Թուրքերու մէջ, մի զարմանաք։

— Գրականութիւն կա՞յ, քանի՞ի՞ կը ծախուի, քիլոյո՞վ թէ կրամով։

— Էֆէնտիմ, անոր նորոյթը շատոնց անցաւ։ Ուրիշ բան մը կ՚ուզէ՞ք...

Մինչդեռ համաշխարհային գրականութեան բան չէ եղած։ Ոչ միայն Եւրոպացիներուն եւ Ամերիկացիներուն, այլ Պալքանցիներուն գլուխն անգամ կը բանի։ Պուլկարիայէն մեր ստացած Ֆրանսերէն օրաթերթէ մը կ՚իմանանք թէ գիրք կը տպուի ժամ, գրական գործեր կը թարգմանուին, ներկայացումներ կը տրուին ելն.։ Նոյն ձեւով հելլէնական թերթ մը կը ստանանք։ Յունաստանի մէջ աւելի լայն շարժում կայ։

Բերայի գրատուններուն ցուցափեղկերը աչքէ կ՚անցընենք։ Ամէն օր գրական նոր գործ մը կուգայ եւ հոս անգամ ձեռքէ ձեռք կը խլուի։

* *

Ո՞ւր պիտի յանգի այս կացութիւնը։ Դէպի ե՞տ կը յառաջդիմենք։ Կառավարութիւնը դիւրին եւ գործնական այբուբեն մը նուիրեց մեզի, լեզուն ինքնաբերաբար պարզուեցաւ։ Հակառակ ասոր, ծպտուն չկայ գրական աշխարհին մէջ։ Մտաւորականներուն թիւը հետզհետէ կը պակսի։ Ազգը որ յաջողեցաւ անկախութեան պայքարին եւ յեղափոխութեան մէջ, գրական գետնին վրայ պարտութեան, անկումի դատապարտուեցաւ։ Մե՛ղք, հազար անգամ մեղք։

Գարաճա Ահմէտի (գերեզմանատուն) նոճիներուն եւ քարերուն մէջ գերեզման մը։ Անպատճառ ծուռ մուռ եւ կոտրած քանի մը քար, եւ վրան ալ սա արձանագրութիւնը. «Գրականութիւն...»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

''ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,,

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ
ՍԵՊՏ. 1929—31 ԴԵԿՏ. 1930 ՇՐՋԱՆԻ

	Ֆրանք
ՄՈՒՏՔ	
Նուէր Պ. Վ. Խօրասանճեանէ (Պրիւսէլ)	5000.—
Նուէր Պ. Ն. Կիւլպէնկեանէ (Լոնտոն) մէկ գրքի փոխան	300.—
Նուէր «Ցարդգող» Գրական Միութենէն (Փարիզ)	866.85
Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակց. Միութենէն (Ամերիկա)	
Գեղամ Տէր Կարապետեանի հատորին տպագր. ի հաշիւ	2531.80
Զարդարեանի հատորէն ծախուած օրինակներէն գանձուած	5982.40
Գումար	14681.05
ԵԼՔ	Ֆրանք
Զարդարեանի հատորին տպագրութեան	7000.—
Հ. Գ.ի յառաջիկայ հատորներու հաւաքման ընդօրինակութեան առ հաշիւ	1765.—
Հրանդի հատորին տպագրութ. առ հաշիւ	2000.—
Նուիրատոմսերու, Թռուցիկներու եւ գրենական պիտոյքի տպագրութեան	570.—
Զարդարեանի գրքին կողքի նկար, կենդանագիր եւ քլիշէի	409.80
Զարդարեանի գրքին առաքում, Թղթատարական ծախք եւ Թղթակցութիւն	2196.05
Գումար՝	13940.85
Պատրաստ գումար	740,20
Գումար՝	14681.05

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»
Հաշուեքննիչ՝ Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Նախանցեալ կիրակի օր Վէրոֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ հետաքրքրական մրցում մը Ե. Մ. Ե. Շավիլի եւ A. S. Transports (1 H. C.) խումբին միջեւ։ Հակառակ որ Հայերը միշտ սեղմած էին հակառակորդին բերդը, սակայն խաղը վերջացաւ առանց արդիւնքի։

Իսկ անցեալ կիրակի 8, փետր. խումբը մրցեցաւ S. S. Amical B.ի դէմ։ Դժբախտաբար դատաւորին կողմնակալութեան պատճառաւ խաղը իր արժէքը կորսնցուց։ Առաջին խաղամասին հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ երկրորդ կիսախաղին ֆրանսացիք նշանակեցին 2 նշանակէտ մէկը օֆսայտով։ Իսկ Հայերուն մէկ կանոնաւոր նշանակէտը մերժուեցաւ իբր օֆսայտ։ Որով S. S. A. յաղթեց Ե. Ե. Մ.ի 2ի դէմ Օով։

Կ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵԽՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ,— Այս կիրակի կէսօրէ վերջ «Պար Վէնսանի» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Պօլվար Օտոյի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատ. Միութեան բացման հանդէսը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւններու։

Հակառակ աննպաստ օդին, սրահը լեցուած էր եւ շատեր նստելու տեղ չգտան։

Հանդէսը բացուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով որմէ յետոյ նախագահ ընկ. Ա. Յակոբեան պարզեց նորակազմ Պատ. Միութեան գործունէութիւնը, եւ կոչ ըրաւ բոլոր ծնողքներուն որ իրենց զաւակները այլասերման վտանգէն փրկելու համար առաջնորդեն Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան շարքերուն մէջ։ Յետոյ խօսք տուաւ ընկ. Յ. Խանոյեանի որ բացատրեց Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան նպատակը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, ընկերներ Միրայր Մալայեան, որ ջութակի վրայ մէջ ընդ մէջ նուագեց գեղեցիկ կտորներ։ Ընկերներ Սիմոն Ավտոյեան եւ Մելքոն Աստանալեան, Յ. Թումանեանի անմահ «Անուշ»էն ներկայացուցին սրտայոյզ պատկեր մը։ Դերասան ընկ. Յ. Թորոսեան ներկայացուց զուարճալի կատակերգութիւն մը։ Ընկ. Գր. Քէնտիրեան երգեց Յ. Թումանեանի «Բարձր Սարերը» եւ արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ցարգանք քեզ»ը։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Համբարձում Քաջեան, Թ. Աստուրեան, Կ. Մարտիրոսեան, Ոսկան Ջաքարեան, Ն. Մկրտիչեան։ Ընկերներ Հրաչ Նազարեան եւ Գր. Մակարեան ներկայացուցին «Գէշ Ատեն»։ Ընկերուհի Մարի Սողաթելեանի եւ ընկերներ Փ. Կիրակոսեանի եւ Յ. Թորոսեանի մասնակցութեամբ ներկայացուեցաւ Գ. Բշտունիի «Վեց ուկես պորտի ժառանգ մնացած սնտուկը»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուորով», եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

I

...Թռչնիք, միասին, անտառին ...ետ, անտառին համար, արեւին, ...սրտին, անձրեւին թէ ձիւնին։

Ու հիմա չկար Ցիանը։

Սամուէլ ելաւ, դրաւ եփի ...անով սխեռը, հագաւ վերար...կուն, ուսն առաւ հրացանը ու ...ուրս ելաւ։

Միշտ կը ձիւնէր։ Մշուշը ...արձրացեր նստեր էր ծառերուն ...էջքին, շղարշներ կազմելով։

Իր ետին տնակը կաթնամ ...մշուշին մէջ ծուխ կը մանէր, բա...ակ ու տարածուն։

Անոր ոտքերը նստան ձիւնին ...րայ տեղ չինեցին, շարունակե...ին։

Տաք ու կակուղ։

Չեռքերը գրպանը. պեխերուն ...էջ շունչին շոգին, քալեց։

Ինչպէս վառարանի մը գոլը, ձիւնը կը հալէր անոր դէմքին վրայ, ու փետուրի սարափով կը ծածկէր վերարկուն։

Անուշ պատրանքովը քնքուշ գգուանքի մը գնաց այսպէս, աչքերը կիսախուփ, լուռ քայլերով, ամէնէն անցուկ շաւիղներէն։

Հասաւ մեծ կաղնիին որ իր պապի թեւերը տարածած շուրջի երիտասարդներուն, ճերմակ մօրուքին տակէն շաքար կը ծծէր հաճոյքով։

Կեցաւ, ողջոյն տուաւ ու կըռթնեցաւ անոր բարեկամաբար։

— Ցիա՜ն...

Մոռցած էր, յիշեց ու մռայլեցաւ։

— Անօգուտ է, անօգուտ է։

Անտառը մթնեց կարծես, ու իր հառաչանքին հետ շունին երկար կազկանձիւնը արձագանգեց կուրծքին տակ։

Վիրաւոր լարը զարնուեցաւ սրտի պատերուն։

— Խեղճ բարեկամս, մտածեց, պիտի տառապիս սպասելով տիրոջդ վերադարձին, զգալով մինակութիւնդ։ Տէրդ, որ ալ բան մը չի կրնար ընել քեզի համար, կը փախի խեղճութենէդ։ Պիտի յաւես կարօտով արցունքոտ աչքերդ, պիտի շարունակես սիրել ու ծերանալ, գուցէ դեռ երկար ժամանակ, ցաւով ու նուաստութեամբ կլլելով անատամ բերանիդ պատառը որ պիտի չարչարանքդ կերակրէ միայն։

— Խե՜ղճ Ցիան, լաւ չէ՞ որ մեռնիս, սիրելիս, մեռնիս դեռ բոլորովին չմոռցած անտառը, անտառին սրբութիւնը։ Դեռ չկորսնցուցած բոլորովին քու հպարտքենդանիի արհամարհանքդ ...չէ՞ անօգուտ է։

Ցիշեց դարձեալ տնակին մէկ որոշ անկիւնը ուր Ցիանին միսը հատած էր։

— Բախտին ձգեմ։

Բայց հազիւ քանի մը քայլ եւս հեռացաւ, տեսաւ զոյգ մը սկիւռներու խաղը՝ ծառի մը վրայ։ Վայրկեան մը յետոյ անոնցմէ մին արիւնաթաթախ։

Ու զզջաց տնակին մօտենալուն նետեց մէկ կողմ.

— Անօգուտ է կ՚ըսեմ, լաւ է մեռնիս, չչնչաց զայրացած։

Բացուող դուռն հետ շունը բարձրացաւ աչքեւի թաթերուն, երջանկութեամբ հաչեց ու գետին ինկաւ նորէն ուժասպառ։

Ու Սամուէլ ամօթահար, յանցաւորի պէս գլուխը կախ վերադարձաւ, վերցուց մեռած սկիւռը ու տարաւ, դրաւ անոր առջեւ։

Դուրսը կը ձիւնէր թանձր փաթիլներով։ Կիսաքուն անտառը կը խռկար այդ տաք վերմակին տակ, իր մէջ ու Սամուէլին մըտքին մէջ, կրակին վրայ սանը կը կարդար գիւղի տէրտէրի մը պէս, ու շունը կը ծամէր դժուարութեամբ, ագահութեամբ համեղ միսը սկիւռին, ապրելու տենչը իր հեւքին մէջ։

2

Շատ դժբախտ անցեալ մը եղած էր Սամուէլին։

Ուրկէ՞, ո՞ր քարէն ծնած էր, ոչ ոք գիտցաւ։ Մանուկ հասակէն մեծ քաղաքի մը սալայատակներուն վրայ գտաւ ինքզինքը։ Թշուառ։ Ոչ ոք հասկցաւ զինքը, ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ իրմով։ Հիւ ի հեւ վազող այդ «գործ»ի գերիները, «շատ դանդաղ է» ըսին, ու շատ թանձր դատեցին անոր խելապատակը, անյարմար որեւէ «արագութեան»։

Ու ան դաժան անհոգութեամբ մը, մշտական թմրութեամբ մը զինուած հնազանդեցաւ, ծածկուած անկիւնի մը, սնունդի փշրանքի մը համար, ու տարաւ բոլոր զրկանքները, տանջուեցաւ, կեղեքուեցաւ, արհամարհուեցաւ։

(Շար.) ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս երեքշաբթի ժամը 8.30—9.15 կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Ճիւսեան):

Ժամը 9.30—10.15 պատմութիւն Նախայեղափոխական շարժման (ընկ. Տ. Թադոեան):

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հրայր խումբի կողմէ
վաղըկիր-ժամը 3ին Սալ Ժաքըմարի սրահը, 81 rue de Paris, Sarcelles
կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ՀԱՐՕ
երգ եւ արտասանութիւն,

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ ՍԻՓԱՆ երգչախումբի
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Géographieի մէջ
184 Bld. St. Germain
կը նախագահէ ԳԵՐ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՍՐԲԱԶԱՆ
կը խօսի՝ Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Օր. Գարիպեան (երգ), Օր. Ղազարոսեան (դաշնակ), Օր. Ջառափեան (դաշնակ), Օր Երամեան (ջութակ), Պ. Նաւասարդեան (երգ), Օր. Տէր Թովմասեան (արտասանութիւն) եւ Սիփան երգչախումբը իր ամբողջ կազմով, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Շավիլի երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Salle Pathinի սրահը
104 Grand'Rue, Chaville
Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Շավիլ Anciénne Mairie

ՀԱՆԴԷՍ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ

փարիզի Հարաւ. Շրջ. Յառաջդիմասիրաց միութեան կողմէ վաղըկիրակի ժամը 2.30ին Bourg-la-ReineիSalle des Bargnesի մէջ երգ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւ կը ներկայացուին վարդանի կեանքէն պզտիկ դրուագներ դպրոցի աշակերտներու կողմէ,

Մուտքը ազատ է

Հաղորդ.կց. միջոց.— *Առնել հանրակառք թիւ 88 եւ իջնել* Place Condorcet, Bourg-la-Reine.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ղեկավար՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ
THEATRE RENÉE MAUBEL 8-10 RUE DE L'ORIENT
8րդ տարի — 120րդ ներկայացում
Վարդանանցի տօնին առթիւ ժողովրդական մեծ ներկայացում
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին կը ներկայացուի
ԱՆՄԱՀՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Շուտով լոյս կը տեսնէ

" ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ "

ՎԱՐՁՈՒ Է մեծ խոհանոց—սենեակ մը, մէկ կամ երկու ընտանիքի համար: դիմել 29 rue Bernard du Bois Marseille.

Հ. Յ. Դ.

ՓՈՒԹՕ եւ Սիւրէն բնակող բոլոր ընկերները պարտաւորիչ կերպով խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին, վաղը կիրակի ժամը 3.30ին, 150 Rue Jean Jaurès (Puteaux) սրճարանը,

ՊԷՔՕՆ լէ Պրիւէր բնակող բոլոր անհատ դաշնակցականները, պարտաւորիչ կերպով խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին վաղը կիրակիկէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին 66 Rue Sabliere (կայարանին դիմացի պիւրօ Թապայի սրճարանը),

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղըկիրակի իրիկուն ժամը 8ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւն մը կազմելու համար իրենց հաւանութիւնը գրաւոր կերպով յայտնող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին խորհրդակցական ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ՝ 61 rue Monsieur le Prince. (Métro Odéon).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Վ. Ու.— 100 ֆր.:
Ռոան, Ս. Թ.— 100:
Քարիէնթ, Ս. Ք.— 250:
Գաչհրէ, Գ. Մ.— 4 անգլ.:
Տիթրոյթ, Հ.Յ.Դ.Ջաւ.Ակ.10 տոլ.:
Պարժըմոն Փափ. Հ. Տ.— 35:
Մարսէյլ գործ.— 950:
Շերլին, Ե. Տ. Մ.— 100:
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35:
Մաս տը Ման, Ա. Թ.— 35:
Միլան, Բժ. Ե. Ա.— 400:
Նիշ, Ե. Գ.— 200:
Վալանս, Գործ.— 467,10:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Ս. Մարկրիթի (Մարսէյլ) Համազասպ ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Ոսկիան Ծերուկեանի իր սիրելի որդւոյն դառնաղէտ մահուան առթիւ,

ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աժան գիներով կը ծախենք էշարփներ, մետաքսեայ թաշկինակներ, քաշքոլներ, մետաքսեղէն կտորներ, թաւիշներ, պաստառներ, թիլեր, նկարուած եւ պարզ շղարշներ, անգլիական քրէփներ եւ սուգի համար ժօրժէթներ, դիմել A. Cuiléron, 150 Rue Boileau. Lyon.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:*

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ուլտրա կարճ ալիքներով ... ճառագայթներով: Կընդունինք ապիրանս սօսիալի հիւանդն.: Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12:*

EMPIRE Մեթրո-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ, Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ջեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

կարդացա՞ծ եւ օտարներուն յանձնարարա՞ծ էք

ԳՐԻՄԻԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՓԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ

(Ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ թերթերու կողմէ գնահատուած)

կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սօրպօնի մօտ), բոլոր ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամուէլի գրատունը: գին՝ 15 ֆրանք,

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ **Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ**
33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ամուսնալուծման եւ արկածներու դատեր: Կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի, ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնները: Ձոն տը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ: Փոխառութիւն: Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12:

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է,

Tél. Ménilmontant 76—71 — Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՋԵՌՆՏՈՒ ԴԵՂԱՐԱՆ
PHARMACIE «GAGNE-PETIT»

6 Rue de Belleville, — մէթրօ՝ *Պէլվիլ*

Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ կէս գիշեր

Հայ յարգելի յաճախորդներու դիւրութեան համար տրամադրած ենք հայ փորձառու դեղագործ մը որ կը գտնուի դեղարանին առաջին յարկը, դեղագիրներու սպասարկութեան ճիւղին մէջ:

ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Սոյն կտրօնով ներկայացնողներու հարիւրին 5 զեղչ ի բացառեալ հանքային ջուրերը եւ spécialitéներ*ը*

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jaèques. Paris (5)

Վարձու է Պատուաւոր հայ ընտանիքի մը մէջ (կահաւորուած կամ պարապ) սենեակ մը մէկ կամ երկու հոգիի համար, Նպաստաւոր պայմաններով: Դիմել 23, rue de la Varonne, St. Maur des Fossé, (Seine). *Առնել* Porte de Vincennes*էն հանրակառք թիւ 110, եւ շոգեկառք՝* Bastille*էն:*

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Օր. Փափազեանի, 8 rue Wulfran Puget, Marseille.

ԱՌԱՆՑ ՄԻՋՆՈՐԴՆԵՐԻ ԵՒ ԱԺԱՆՍԻ

ԾԱԽՈՒ Է Պարապ խանութ մը (եւ բնակելի), Րիւ Տէքս եւ Րիւ Տօմի... քէն փողոցներուն մօտ, յարմար ճառականութեան կամ պզտիկ աշխատանքներու գրասենեակի վերածելու համար, երկար պայմ: Տարեկան վարձ 2500 ֆրանք, Մանրամասնութեանց համար դիմել, ... նի, «Յառաջ» գրատունը 13 Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ,

ԲՈՒԺԱՐԱՆ ITALIE 137 Ave. de Choisy, métro Tolbiac *եւ ... Ներքին, կանանց, երախաներու, կոկորդի, քթի, ականջի, մորթի ... դութիւններ, ֆրանկախտ, ջերմամիզութիւն, անդրմանիշակագոյն ... գայթներ,* Rayons X: *Ատամնաբուժարան՝ ակռաներ դարմանել եւ ատամնաշարերու շինութ. քուրոններ 100 ֆրանքէն. սպիտակ ատամ... 60 ֆրանքէն: Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—8.*

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱ...

8 RUE CHATEAUDUNի
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ
Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39...
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ջափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու ... մար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակար միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն ... *տը Շինի:* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադր... թեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱ...

Ֆրանսական տուրքի օրէնքները խիստ բարդ են: Տու... յայտարարութեանց, ձեր վրայ դրուած տուրքերու ստու... ման եւ անհամաձայնութեանց համար դիմեցէք հարկա... պաշտօնատան նախկին քննիչ Պ. ARNAUDի,

167 Rue de Montmartre, PARIS (9)

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ բացի Ուրբաթէ

RESTAURANT ROUMAINE

7 RUE DE LA MICHODIÈRE, PARIS
(ՕՓԵՐԱՅԻ ՄՕՏ)

Խնամքով պատրաստուած
Ռումանական եւ արեւելեան կերակուրներ
Չափաւոր գին

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

"ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ" ԳՐԱՁՈՒԼԱՐԱՆԸ

43 Rue de Trévise, PARIS (9)

Ըստ առաջնոյն կը հայթայթենք տպագրական տառեր ... մեքենայ եւ իրեղէններ: Դիմել վերի հասցէով Պ. Վ. Վարդանով...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնա... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Քթի, ... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—...
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

THÉ YAVROU — ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ
ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
15 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1495 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Հայրենիք» յունուար 6ին բացաւ հարցարան մը, «նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան» մասին։

Քիչ մը շատ է խճողուած հարցարանը,—17կէտ—երեւի տեղական պայմաններու բերումով։

Կ'արտատպենք հարցումներուն այն մասերը որ աւելի ընդհանուր հանգամանք ունին եւ կրնան պատշաճիլ նաեւ մեր միջավայրին.—

1. Ի՞նչ միջոցներ կը խորհիք թէ անհրաժեշտ են ձեր մանուկները հայ պահելու, հայերէն լեզուն խօսիլ, կարդալ եւ գրել կարենալու համար, զուգընթաց անգլերէնին:

2. Այս միջավայրին մէջ, ի՞նչ բաներ կարեւոր կը նկատէք, Ամերիկահայ մանուկներուն սիրցնելու հայ գիրն եւ գիրքերը։

5. Կրնա՞ք նիւթական աղբիւրներ թելադրել կամ տրամադրել, նոր դասագիրքերու կամ գիրքերու հրատարակութեան համար:

6. Նպատակայարմար կը գտնէ՞ք որ հայերէն բնագիրներուն կից, անգլերէն թարգմանութիւններ ըլլան մեր դասագիրքերուն մէջ։

7. Կը կարծէ՞ք թէ յարմար պիտի ըլլայ բոլորովին հրաժարիլ հայ գրաւոր լեզուէն (նոր սերունդին համար է խօսքը) եւ հայեցի դաստիարակութիւն տալ անգլերէնով, ինչպէս կ'ընեն քանի մը ուրիշ ժողովուրդներ, օրինակ Հրեաները եւյլն.:

8. Մանուկներէն սկսեալ մինչեւ չափահասները, կը խորհի՞ք թէ նպատակայարմար է Հայոց պատմութեան, հայ մանկական գրականութեան եւ ընդհանրապէս հայ գրականութեան, նաեւ Հայաստանի աշխարհագրութեան վերաբերեալ գործերու պատշաճ եւ աստիճանական թարգմանութիւնը անգլերէնի։

17. Հայ ազգային բոլոր հիմնարկութիւններէն ի՞նչ կ'ակնկալէք, անուղղակի կամ հաւաքաբար, Ամերիկահայ սերունդին հայեցի կրթութեան ի նպաստ։

×

Աւելորդ է բացատրել թէ այս խնդիրը նոյնքան կը հետաքրքրէ նաեւ մեր գաղութը։

Օտարացման եւ այլասերման միեւնոյն պատկերը ունինք այստեղ ալ։ Թէեւ բաղդատաբար նոր ըլլալով, դեռ ամբողջ անհաւորութեամբ չենք տեսներ անողորմ իրականութիւնը։

Եւ մենք ալ, պիտի ուզէինք նոյն իմաստով հարցարան մը ուղղել մեր ընթերցողներուն, մանաւորապէս ծնողներուն, յարմար առիթով մը։

Մեր պաշտօնակցին հարցարանը արտայայտութիւնն է ծանր մտահոգութեան մը, որ այլեւս չի պարտկուիր։ Մանաւանդ քանի կ'երկարին անստուգութեան տարիները։

Նորագոյն շրջանը հաշուելով, յիսուն տարուան պատմութիւն ունի ամերիկահայ գաղութը։ Գացողը «դէպի Երկիր» վերադարձի յոյսեր կապեց տասնամեակէ տասնամեակ։ Եւ ամէն շրջանի, հազիւ յուսատու ցոլք մը նշմարած, յուսախաբութեան լողքարը տեսաւ ճամբուն վրայ։ Եթէ ոչ ուղղակի մէջքին։

Եւ տասնամեակէ տասնամեակ, պակսեցաւ իր դիմադրական կարողութիւնը։ Զաւակը խմորուեցաւ ամերիկեան կրթութեամբ, տարրական դպրոցէն մինչեւ ճեմարանը կամ համալսարանը։ Հայրը կամաց-կամաց քաշուեցաւ իր պատեանը։ Զաւակը ամուսնացաւ, եւ անհաւասիկ թոռնիկը կ'երթայ նոյն ճամբով։ Երկու աստիճան աւելի ամերիկացած...

Փրկութեան վերջին լաստը կը ներկայանար սեփական, ազատ հայրենիքի մը հեռանկարը՝ 1918—20։ Բայց ոչ իսկ վարդի մը չափ տեւեց հիւսիսայգը,— եւ անհաւասիկ խոր մթութիւն։ Գոնէ երկար ատենի համար։ Իսկ իբրեւ հետեւանք՝ ծանր մտահոգութիւններ, որ կ'աճին տարուէ տարի։

Այսպէ՛ս է որ, մանաւանդ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, Ամերիկայի մէջ գլուխները քարին կը զարնուին, կարելի եղածին չափ շատ մանուկներ եւ պատանիներ փրկելու համար օտարացման անդունդէն։ Կը պահուին զանազան դպրոցներ եւ դասընթացքներ։ Կը հրատարակուին անգլերէն էջեր, հայկական կեանքը ծանօթացնելու համար հայ մանուկներու։ Եւ անհաւասիկ հարց-պատասխանիներ, ինքնապաշտպանութեան նոր միջոցներ գտնելու կամ եղածները աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար։

Ինչպէս ըսինք, նոյն մտահոգութիւնները կ'ազդուեն մեզ, այստեղ, Եւրոպայի մէջ։ Թէեւ դիմադրական կորովը չէ սպառած տակաւին, բայց անցած ութը տարուան աւերը աչքի առջեւ է արդէն։ Ակնարկ մը՝ տուներէն, պանդոկներէն ներս, դպրոցական սերունդին վրայ, —սարսափ պիտի մտնէր մեզ։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք, իբրեւ աւելի նոր եւ աւելի տոկուն, սահմանափակելու համար չարիքը։

Հարեւանցի դասընթացք՝ Փարիզի արուարձաններուն մէջ։ Քանի մը մանկապարտէզ կամ ծաղկոց՝ Մարսէյլի մէջ։ Զ. Ո. Մ. կամ ուրիշ միութեանց կողմէ կատարուած մասնակի ձեռնարկներ՝ ուրիշ գաւառներու մէջ։ Եւ վերջակէտ։

Իսկ տուներու մէջ, մատի վրայ կը համրուին անոնք որ տրամադրութիւն կամ կարողութիւն, ժամանակ ունին իրենց զաւակներով զբաղելու։ Գոնէ անոնց հայերէն խօսակցութեան վարժութիւնը պահելու։

Կը թուի թէ համակերպեր ենք վտանգին, հակառակ մեր բոլոր յաւակնութիւններուն, եւ առտու մը պիտի հառաչենք, մեր գիւղի հացագործին պէս.

— *Ի՞նչ ընենք...* ըԱՄԻՔԸ ըԱՄԻՔ Է, ՀԸԱՄԻՔԸ ՀԸԱՄԻՔ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մէնէմէնի Պատերազմ. Ատեանը կը շարունակէ դատել, մինչ թուրք ոստիկանութիւնը, երկրին բոլոր կէտերուն վրայ նոր ձերբակալութիւններով կը ջանայ գործ... հայթայթել Քեմալի դահիճներուն։

Փախստական մահապարտ Իսմայիլ օղլու Հիւսէյին տակաւին չէ գտնուած, հակառակ թուրք թերթերու հաւաստիքներուն թէ մէկ վայրկեանէն միւսը պիտի իյնայ ոստիկանութեան ձեռքը։ Նոյնիսկ դեռ չեն կրցած ստուգել թէ Մէնէմէնէն դուրս ելլելէ վերջ, ի՛նչ ճամբով հեռացած է։

Պրուսայի Ինէկէօլ գիւղէն 9 կիներ ձերբակալուած եւ Պրուսա տարուած են իբրեւ աղանդաւոր, հարցաքննուելու համար։ Իսկ Գօզանի մէջ ձերբակալուած 32 անձերը ղրկուած են Մէնէմէն դատուելու։

Շէյխ Էսատի հետ յարաբերութեան յանցանքով, Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն, կը հարցաքննուին։

Յունաստանի 150նոց Թուրքերը

Յոյն պահեստի սպաներու եւ նախկին պատերազմիկներու մէջ յառաջ եկած շարժումի մը հետեւանքով, ներքին նախարարութիւնը որոշեց առժամաբար յետաձգել Արեւմտեան Թուրքիոյ 150նոց Թուրքերուն վտարումը։

Կառավարութիւնը այս յետաձգումը որոշեց Սելանիկի ծերակուտական ընտրութեանց առթիւ ընդդիմադիրներուն հանած վերջին յարձակումներուն հետեւանքով։

Միւս կողմէ, Թուրքերը արդէն իսկ տեղեակ ըլլալով կառավարութեան որոշումին, արդէն իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկած եւ պատրաստուած են մեկնելու։

Թուրքիոյ բարեկամութիւնները

Էնկիւրիի Ազգ. խորհրդարանին մէջ, Յունաստանի հետ կնքուած հաշտութեան, իրաւարարութեան, չէզոքութեան ու բարեկամութեան դաշինքներուն, ինչպէս նաեւ նաւային հաւասարակշռութեան շուրջ վիճաբանութեան ընթացքին, արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի, յայտարարեց թէ այդ դաշնագրերը, ո՛չ միայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի այլ նաեւ, Պալքաններու, մինչեւ իսկ Եւրոպայի համար մեծ կարեւորութիւն ունին:

— Այս դաշնագրերը, ըսաւ, Լօզանի մէջ Վէնիզէլոսի եւ Ըսմէթի միջեւ ճշդուած քաղաքականութեան արդիւնքներն են։ Ատկից ի վեր, այդ քաղաքականութիւնը հետապնդուեցաւ, երկու դրացի երկիրներուն համար բանալով նոր դարաշրջան մը, ապագայի մեծ խոստումներով լի։

«Կատարելապէս համամիտ եմ յոյն արտաքին նախարարին, Միխալաքոփուլոսի յայտարարութեան թէ, այս դաշինքները Լօքարնոյէն ի վեր, եւրոպական դիւանագիտութեան արտադրած ամէնէն կատարեալ գլուխ-գործոցներն են։»

Գալով Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ հետ Թուրքիոյ մշակած բարեկամական յարաբերութեանց, Թէվֆիք Րիւշտի կը յայտարարէ.— Մեծ գոհունակութեամբ կը հաստատեմ թէ մեր մեծ դրացիին Խորհրդ. Ռուսիոյ հետ կնքուած դաշինքը որ շարք մը բացաւ բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագրերու եւ շարունակուեցաւ մեր եւրոպական մեծ դրացիին՝ Իտալիոյ հետ, այսօր ամբողջացած է Եւրոպայի եւ Ասիոյ մեր դրացի պետութեանց հետ կնքուած դաշնագրերով։»

Թէվֆիք Րիւշտի, յիշելէ վերջ թէ Պուլկարիա դրացի միակ երկիրն է, որուն հետ Յունաստան տակաւին չէ կապուած նման դաշնագրով մը, պարտք կը սեպէ շնորհակալութիւն յայտնել Մուսոլինիի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտիի, որոնք նպաստեցին այդ դաշնագիրներու յաջողութեան։

⁂ Մօտ ատենէն Թէվֆիք Րիւշտի պիտի այցելէ Աթէնք, Ըսմէթ փաշայի ընկերակցութեամբ։ Երկուքը մէկ, դարձին պիտի հանդիպին Պուտափեշթ, այցելելու կոմս Պէթլէնի։

Թուրքասուրիական սահմանին վրայ

Թրքական թերթերու տուած լուրերէն կը հասկցուի որ թրքօսուրիական սահմանին վրայ կացութիւնը վտանգաւոր է։ Թուրք կառավարութիւնը նոր ուժեր բերելու ստիպուած է, զսպելու համար խռովութիւնները։

«Փօլիթիքա» կը գրէ.—

«Ներքին նախարարութիւնը իմացած է որ սահմանէն ներս զինուած խումբեր մտած են եւ կը յարձակին գիւղացիներու վրայ, պահակները կը սպաննեն եւ ամէն զուլում ի գործ կը դնեն։ Սակայն մեր գիւղացիները սկսած են հետապնդել զանոնք եւ կռուիլ անոնց հետ։ Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, այս աւազակախումբերը կը ղեկավարեն 150նոց դաւաճանները, որոնք Դամասկոսի մէջ կազմակերպուած են եւ պատրաստած իրենց ծրագիրները։

«Անոնք կը պատրաստուին նոր ապստամբութիւն մը յառաջացնելու, սակայն չյաջողեցան եւ չպիտի յաջողին։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներու դիմած է։»

Ուրֆայի մէջ հրատարակուող «Միլլի» թերթն ալ կը գրէ.

—Հարիւր զինուած աւազակներ, երեք խումբերու բաժնուած Սուրիայէն մեր սահմանները յարձակեցան։ Կացութիւնը շատ գէշ է։ Միրալայ Միւմթազ պէյ սահման գնաց։»

Սուրիական թերթեր «Ահվալ», «Ահրար» եւ «Պայրագ» այս լուրերը հաղորդելէ վերջ, բուռն կերպով կը յարձակին թուրք թերթերու վրայ այս տրուածլուրերուն համար եւ կը յայտարարեն որ սահմանի անդորրութիւնը խանգարողները իրենք թուրքերն են։

Անգլեւհրէական վէճը

Անցեալ հոկտեմբերին, Անգլիոյ կառավարութեան կողմէ, Պաղեստինի հոգատարութեան մասին հրատարակուած Սպիտակ Գիրքը, կը յիշուի թէ մեծ աղմուկ հանեց եւ բուռն դժգոհութիւն պատճառեց հրեայ գաղութներուն։ Այդ գրքին բովանդակութեան տրուելիք մեկնաբանութեան մասին, վէճը հարթելու համար նամակ փոխանակուեցաւ Անգլիոյ վարչապետին և Սիոնիստներու նախագահին տքթ. Վայզմանի միջեւ։ Նամակը հրատարակութեան տրուեցաւ այսօր։ Անգլիոյ վարչապետը կ'ընդունի թէ Սպիտակ Գիրքին մէջ, մէկ քանի հատուածներ երկդիմի են եւ կը վստահեցնէ թէ կառավարութիւնը մտադրութիւն չունի որեւէ փոփոխութեան ենթարկելու իր պաղեստինեան քաղաքականութիւնը։ Տքթ. Վայզման, իր կարգին, կը հաւաստէ թէ Անգլիոյ վարչապետին նամակը, ասկից յետոյ, աշխարհի բոլոր Հրեաներուն կողմէ պիտի նկատուի Սպիտակ գիրքին պաշտօնական մեկնաբանումը, եւ թէ առով, վէճը հարթուած կը նկատուի։

Անգլեւհնդիկ զինադադարի պայմանները

Քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը դադրեցնելու համար, կանտիի ներկայացուցած պայմանները քննուեցան Հնդիկ Ազգային Խորհուրդին կողմէ և ընդունուեցան։ Կը յիշուի թէ նախապայման դրուած էր քաղաքական դատապարտեալներու հանդէպ ընդհ. ներում, վերջ՝ ամէն կարգի ճնշումներու եւ ոստիկանական բռնութիւններու, զանազան միջադէպերու ընթացքին, ոստիկանութեան բռնած դիրքին մասին քննութիւն, և օտար կտաւեղէն և ըմպելի ծախող վաճառատուններու առջեւ, առեւտուրն արգիլելու պաշտօն ունեցող կամաւորներ զետեղելու արտօնութիւն։

Կ'ըսուի նաեւ թէ որպէսզի Լոնտոնի խորհրդաժողովին որոշումներու գործադրութեան աջակցի, հնդիկ ազգ. խորհուրդը պայման դրած է որ ընդունուի Բրիտանական կայսրութենէն անջատուելու Հնդկաստանի իրաւունքը։

Անգլիական թերթի մը թղթակցին հետ, տեսակցութեան մը ընթացքին, կանտի յայտնած է թէ աւելի լաւ պիտի ըլլար որ Լոնտոնի խորհրդաժողովը Հնդկաստանի տար լիակատար անկախութիւն, առանց վերապահումներու կամ երաշխիքներ փնտռելու, Հնդկաստանէն քաշելով բոլոր բրիտանական ուժերը։

— Սահմանին վրայ, որեւէ վտանգ չկայ, կը յայտնէ կանտի։ Օտար որեւէ պետութիւն աչք չունի Հնդկաստանի վրայ։ Աֆրիտիները կրնան սահմանագլուխին վրայ գտնուող քանի մը գիւղեր կողոպտել։ Բայց դիւրին է զանոնք կարգի բերել։

Մոսկուա կը սպառնայ

Գրեր էինք թէ հանրածանօթ ռուս երգիչ Շալիափին դատ բացած էր փարիզի խորհրդ. առեւտր. պատուիրակութեան դէմ եւ շահած։ Պերլինի ռուսական «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ Մոսկուայի ֆրանս. դեսպանը խիստ բողոք ստացած է բոլշեւիկեան արտաքին գործավարութենէն՝ ֆրանսական դատարանի վճռին դէմ։

Խորհրդ. կառավարութեան նիւթական եւ բարոյական վնաս հասցուցած ըլլալու ամբաստանութեամբ, Մոսկուա մտադրած է եղեր խորհրդ. դատարանին առջեւ, դատի կանչել երգիչը, զոր կը նկատէ բոլշեւիկեան հպատակ։

Աշխատաւորականներու պառակտումը

Անգլիոյ տնտեսական տագնապը իրարանցումի մատնած է քաղաքական կուսակցութիւնները, մանաւանդ աշխատաւորականները, որոնք երկուքի բաժնուած են ընդդէմ Մաքտոնալտի եւ Սնոտընի։ Կարգ մը աշխատաւորական երեսփոխաններու աչքին, ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը, այլեւս չեն կրնար մնալ իրենց դիրքերուն վրայ։ Այս երեքշաբթի օր խորհրդարանի աշխատաւորական հատուածը նիստի կանչուած է։ Նիստը կը խոստանայ չափազանց փոթորկոտ ըլլալ, մանաւանդ որ Անգլիոյ ելեւմտական կացութեան մասին, Սնոտընի վերջին յայտարարութիւններէն ի վեր, կրքերը աւելի բորբոքած են։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկայէն վերջ Անգլիա.— Անկախ երեսփոխան մը՝ Անգլիոյ խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը որով կ'առաջարկէ արգիլել ոգելից ըմպելիի պատրաստութիւնը, վաճառումն ու ներածումը Անգլիոյ մէջ։ Վիճաբանութեան ընթացքին, հաստատուեցաւ թէ Անգլիա, տարեկան կը խմէ 290 միլիոն ոսկի...: Առաջարկը սակայն մերժուեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ..

Անգործութիւնը.— Անգործութիւնը բռնած է նաեւ հիւսիսային Ֆրանսայի հանքերը։ Այսօր, չորս հորեր դադրեցուցին աշխատանքը, անգործութեան դատապարտելով 3000 բանուորներ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ երեքշաբթի օր, Լասքաբէլի ընկերութեան բոլոր հորերը, ուր կ'աշխատին 6300 գործաւորներ, պիտի փակուին:

Կ'ուզեն թոշակները զեղչել.— *Անգլիոյ գործատիրական սէնտիքան, կառավարութեան ներկայացուց անգործութեան մասին առաջարկներ։ Կ'առաջարկէ 1/3 զեղչել անգործութեան նպաստը եւ սահմանափակել նպաստընկալներու թիւը, զեղչել կառավարական, թաղապետական պաշտօնեաներու թոշակները, այլեւս չաւելցնել ճարտարարուեստի վրայ դրուած տուրքերը։*

Նոր Զէլանտայի երկրաշարժը.— *Նոր Զէլանտայի մէջ երկրաշարժը կը շարունակէ պարբերաբար մեծ աւեր գործել։ Միայն Նափիէ քաղաքին մէջ, ցարդ կը համրուի 133 մեռեալ։ Երկու օր առաջ, ուժգին ցնցում մը բոլորովին քանդեց Նափիէն, ուր բլուր մը կքեցաւ։*

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔՈՎ

ԺԸ.

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

Ի՞նչ անուշ է արթննալ վրանի մը տակ։

Կը բանամ վրանին վարագոյրը։ Մշուշ կայ ծառերուն մէջ։ Կաղամախիները ծափ կը զարնեն անշշուկ։ Մսկոտ քանի մը թռչուններ ցալի նման ճիչեր կը հանեն թուփերուն մէջ։ Ցօղը կը կաթի, կը կաթկթի թրջուած ճիւղերէն։ Հեռուն դաշտն է, որ ճգնաւորի քուրձ է հագած։ Բլուրին վրայ ապակի են կտրեր։

Յանկարծ փողը կը հնչէ հեռուէն...։

Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ կը յուզէ զիս որսորդին փողը։ Կ'երեւակայեմ,— Հեռուն են անոնք, որսորդի շուները կը հաջեն, եղնիկը կը փախչի, հրացանը կ'որոտայ, ու փողե՛րը, փողե՛րը։ Թուփերը լեցուն են չուրէ աչքերով։ Վազէ՛, որսորդ, վազէ՛։ Ու ես ալ ահա կը յիշեմ առաւօտը Նաւասարդի, ծուխը հայրենի ծխաններուն, հալածանքը վախկոտ եղնիկներուն...։

Երբ վրանէն հեռանալով կը բարձրանամ բլուրին վրայ, կը տեսնեմ որ մեր սկաուտները բոլորն ալ եռուզեռի մէջ են։ Վրաններն են, որ կը քակեն։ Այսօր պիտի մեկնինք։ Կը դիտեմ փոքրիկ սկաուտ մը, որ կաթնապուրին ամանը կատուի մը պէս մաքրելէ և շրթները ծծելէ յետոյ, ծունկի կուգայ եւ իր բեռները կը կապէ ամենայն լրջութեամբ։

Ու միտքս կ'իյնան հայ աքսորականի մեր անցեալ օրերը։ Ամիսը անգամ մը կը ստիպուէինք բեռ կապել։ Ի՛նչ բեռ,— անկողին մը, սնտուկ մը, քանի մը գիրք կամ գեղջական առարկաներ։ Հայ սկաուտ, փոքրի՛կ տղայ, որ բեռ կը կապես, գիտե՞ս արդեօք, թէ այդպէս ամբողջ քու ցեղիդ պատմութիւնն է, որ կը կրկնես։ Ա՛խ, բեռ կը կապենք ու կը մեկնինք ամէն օր, նոր ճամբայ, նոր հորիզոն, թափառիկ՝ երկրէ երկիր, ե՞րբ պիտի հաստատուինք մեր հողին վրայ, պիտի շինենք մեր տունը, ու պիտի ըսենք — ահա մեր տունը։ Ա՛խ, ե՞րբ այլեւս պիտի դադրինք բեռ կապելէ։

Ժամ մը չտեւեց։ Վրանները քակուած են, բեռները կապուած են, եւ խումբը պատրաստ է։

— Պատրա՛ստ։

Հիմա հայկական դրօշն է, որ կ'իջնէ։ Արեւ կայ երկինքին մէջ։ Ծառերուն գագաթները կը վառին արեւէն։ Մենք ցածն ենք։ Դրօշը վիրաւոր արծիւի մը պէս կ'իջնէ, արեւէն կը զատուի, սրսփալով կ'իյնայ սկաուտին թեւերուն մէջ։

Ու խումբը ճամբայ կ'ելլէ երգելով։ Աւազակոյտին մէջէն երիցուկներ փրցնելով, կը հեռանիմ խումբէն։

Երբ Սթէլլա-Փլաժի պողոտան կը մտնենք, խմբապետը կը պատուիրէ մեծերուն քալել դէպի Էթափլ։ Փոքրերը պիտի նստին բեռնատար ինքնաշարժ մը։ Ես ալ կառք կը մտնեմ։ Ֆրանսացիները ժպիտներով եւ ողջոյններով «Բարի ճամբայ» կը մաղթեն։ Ոմանք կը կրկնեն հայերէն խաղերու այն բառերը, զորս լսած էին սկաուտներու հանդէսին մէջ։

Aurevoir, mes amis aurevoir...

Սկաուտներն են, որ կ'երգեն կառքին մէջէն. արձագանգը կը լեցնէ բեւեկնիի անտառը։ Ինքնաշարժը կը սուրայ եւ մենք արագընթաց կ'անցնինք այն սկաուտներուն քովէն, որոնք քալելով Էթափլ կ'երթան։ Յանկարծ մեր ինքնաշարժին ետեւէն կը հասնի հայ պատանի մը, որ հեծելանիւ նստած, մէկ ձեռքով հաց կ'ուտէ եւ միւսով ղեկը կը վարէ։ Խմբապետ Սերոբեանին եղբայրն է, որ երէկ Փարիզէն ճամբայ ելած, գիշերը Քրօթուա պառկած եւ առաւօտուն Սթէլլա-Փլաժ հասած էր։ Աւելի քան 200 քիլոմեթր ճամբայ կտրելէ յետոյ, հիմա նոյն գիծով պիտի վերադառնայ Փարիզ։ Կը թելադրենք որ հրաժարի եւ կառք նստի։ Կը մերժէ, եւ հեծելանիւի ուժգին թափով մը կ'անցնի ինքնաշարժին քովէն, հացը մեզի կուտայ եւ կը սուրայ յառաջ։

Մնաս բարով։

Արեւին մէջ տաքցած բեւեկնիներուն հոտը աշխուժութիւն մը կուտայ ինծի։ Հրճուանք մը կը զգամ, խաղաղութեան տարօրինակ զգայութիւն մը։

Էթափլի մէջ շոգեկառք կը նստին մեր սկաուտները։ Բոլորը երջանիկ են, որ կը վերադառնան իրենց տունը։ Ամիս մը բացակայ էին։ Փոքրիկները կարօտի առաջին զգայութիւնն է, որ ունին։

Շոգեկառքը կը սուլէ, սկաուտները կ'երգեն։ Եւ հայ ռազմաշունչ երգը սկսաւ քալել, վազել, սուրալ դէպի Փարիզ։

ՓԱՐԻ-ՓԼԱԺ

Մեկնեցան անոնք։

Հիմա մինակ եմ։ Ձեմ ուզեր վերադառնալ Փարիզ։ Ու ես ալ իմ կարգիս՝ կը մեկնիմ Փարի-Փլաժ։

Ծո՛վն է նորէն, հեռուն, արեւաբոյր մշուշ մը իր կոնակին։ Ծովափ մը purée de pois, ընդարձակ եւ անծիր։ Ապարանքներ, որոնց պատուհանները կըրքոտ եւ վայրագ նայուածքնէր ունին, եւ պատշգամներ կողոպած եւ ծաղկալի։ Երկրաչափութիւնը անոնց ճակատին վրայ գիծերու ի՛նչ անուշ բանաստեղծութիւն մըն է յօրիներ։ Եւ արձաններ, որոնք տանիքներէն կամ գաւիթներէն կ'օրհնեն լողուորներն ու կիսամերկ զբօսաշրջիկները։

Բազմութի՜ւն, բազմութի՜ւն ծովուն եզերքը։ Հին Աթէնքն է կարծես, որ փրփուրներէն դուրս կ'ելլէ եւ իր հեթանոսութիւնը կը ցուցադրէ։

Բայց հեթանոսութիւնը այն ատեն սկսաւ, երբ մակընթացութեան պահուն՝ ծովը սահեցաւ առաջ, անշշուկ եւ անաղմուկ։ Աւազի շերտի մը վրայ կըզգեցեալ մնաց հսկայ բազմութիւն մը։

Այն ատեն շատեր զուարճութեան թերեւս խնճութեան համար, մերկացան եւ Իսրայէլի ժողովուրդին պէս անցան ջուրէն, մինչ ծափն ու աղաղակը կը խառնուէին ալիքներու երաժշտութեան։ Հեթանոսական այս տօնին մէջ, ես կը մտածէի զգայարանքներու ներդաշնակ մարզանքին մասին, զգայապաշտութեան իմաստին մասին, երբ, օր մը վերջ, պիտի վերջանար իմ պզտիկ ճամբորդութիւնս, հանգչող նուագարանի մը նման պիտի լռէին իմ զգայարանքներս։

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Փորձ մը, խօսեցնելու բոլոր զգայարանքները։ Բայց դիտեցի, որ դժուար է տալ զուտ զգայարանական գրականութիւն մը։ Յաճախ մէկ կամ երկու զգայարանք միայն (աչք եւ ականջ) կը խօսին, եւ երբ հարկ կ'ըլլայ զգայախաղեր տալ տարբեր զգայարանքներով, յիշողութիւնն է որ կը թրթռայ։ Դժուարութեան պատճառը թերեւս այն է, որ մշակուած չեն միւս զգայարանքները։ Կամ թերեւս զուտ գրականութիւնը անկարելի բան մըն է, ինչպէս անկարելի է զուտ զգայութիւնը։ Եւ սակայն կը կարծեմ թէ դարը կը քալէ դէպի զգայարանական արթնութիւն, դէպի զգայութեանց մշակումը։

Եւ վաղուան գրականութիւնը անպայման պիտի ունենայ հատընտիր օրինակներ այդպիսի արուեստէ մը։ Երէկ արեւմուտքի բանապաշտութիւնը խեղդեց արեւելքի զգայապաշտութեան առաջին ծաղիկը, բայց վաղը, — ո՞վ գիտէ — արեւելքն է դարձեալ որ պիտի շողայ։ Իմ նիւթս, — փոքրիկ ճամբորդութիւն մը, — ի՛նչպէս կրնար թրթռացնել բոլոր զգայարանքները։ Յետոյ այդ զգայախաղերը փորձուեցան օրաթերթի մէջ, որ իր պահանջներն ունի։ Տեղ տեղ ստիպուած էի մոռնալ զգայախաղը իմ աշխատանքիս։ Սակայն մարզանք մըն էր այս, որ օգտակար եղաւ ինծի։ Ուրիշ շարքով մը, — թափառականի զգայարանքով, — պիտի փորձեմ նոր խաղեր։ Օր մը երբ մեծ ճամբորդութեան մը բախտն ունենամ, թող արթուն ըլլան զգայարանքներս՝ կատարելու համար համազգայարանական խաղ մը, որուն հոգը պիտի ըլլայ ոչ թէ օրաթերթի պահանջները, ժողովուրդին հասկնալի մնալու միջոցները, այլ միայն ու միայն արուեստը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՇՆԱՆ ԵՐԳ

Ես կը քալեմ ծաղկաբոյր աշունն երգող միգամած
Արահետէն հեռաւոր. ո՛չ մէկ նուագ, ծափ ու գոյն.
Դաշտերուն մէջ կը շրջի ըստուերիս հետ հողմածուփ,
Տերեւներու սարսռուն պարն անանուն։

Մեղմ կ'ընդլայնի քաղցրանուշ արտերուն մէջ հասկաթոյր
Լուսեղ համբոյրն արեւին, փրփուրուն հեշտանք մը բոյրի։
Մութգոյն որմերն հիւղակիս կը բռնկին տարօրէն
Սիրտըս ինքն իր մէջ լուսահատ՝ կ'արիւնի։

Լուռ՝ գիշերին ծիրպերէն կը հեռանամ կարեվէր,
Ձայներէն մեղկ, աղմուկէն հնչուն, տրտում լոյսերէն,
Աղուոր երազ կը դառնայ անուշ առտուն ծածծափող,
Երէկն՝ հիւանդ. փախչող այսօրն հրեղէն։

Ու կը քալեմ քիչ առ քիչ, աշունն երգող մշուշոտ
Բարձունքներէն ալեւոր։ Ծաղիկները կը թօշնին։
Ճամբաս անծայր, կարօտ՝ գո՜յնի, ծա՛փ ու ձայնի՛ անծանօթ,
Որքա՜ն ցուրտ է, անվերադարձ, անլուսին։

Պ. ՄԻՆԱՍ

ԿԱՐՕՏ

Կ'ուզէի որ ըլլայի նկարիչ մը հրաշագործ, ու ոչինչէն ստեղծէի հրաշքնե՜ր հոգեհմայ, ու՜չ երազիս, տեսիլքիս պատկերները սիրեկան։

Ու դիտէի ակնապիշ, կարօտովս անձկագին, իմ անցեալի պատկանող քաղցրիկ դէմքերը չքնաղ։

Ու հոգեկան տենչերուս, մտքի անոյշ յոյզերուս քաղցրիկ հմայքը լրիւ կարենայի դրոշմել ստեղծագործ նկարիս դէմքին, սրտին վրայ անհուն։

Եւ մերթընդմերթ երթայի նկարին դէմ յանդիման, լռիկ խօսքեր միջեւ. ու փոխարէն խօսքերուս, լուռ նայուածքէն նկարիս կարենայի ըմբոշխնել գոհացումի վայրկեաններ։

*
**

Ժամանակն սպաննեց կեանքերն ամէն, խորտակեց իմ սիրելի դէմքերս ու թաղեց, մոխիրի վերածեց։

Եւ հոգւոյս մէջ ստեղծեց կարօտանքի գաղտ իղձեր։

Անյո՜յս իղձերս վայլելու յոգնած երազիս թիթեռէն, իմ քայլերս ուղղեցի դէպի վայր մը հանգիստի։

Կ'ուզէի որ ո՛չ մէկ բան քաղցր յուշերս խանգարէր։

Անպէ՜ս կարօտը սիրտս ու հոգիս կը մաշէր։

Ժամանակը գէթ կենար, մտքերուս գէթ դադար տար...

Ընտրեցի մտքերս այլ սակայն թռչին հեռո՜ւն բաց-դաշտեր, ուր ծառերը շատ բարի, կ'ըլլան աղուոր հովանի բոլոր յոգնած միտքերուն, տալով կեանք, սէր եւ իղձ։

*
**

Կեցայ ծառի մը տակ ահա, ու իղձերս հեռակայ յանկարծ դէմս պար եկան, ու պատկէշի փոխուեցան։

Ընտրած ծառիս շուքին տակ նստած եմ ես մեն մինակ. ինծի ընկեր կան միայն այրող յուշերս հոգեկան։

Այդ յուշերէս ամէն մին կ'ըլլար մէկ ճիւղը ծառին, որուն հոգւոյս աչքերով կը նայէի ժամերով։

Քանի քանի սիրելի դէմքեր նայուածք կը նետեն ինծի։

Ու քանիներ տխրանոյշ երգեր ինծի փսփսան փոխան հովի ձայներուն։

Կարօտս նկարներ գծեց երազծառիս հովերէն։

Արդ չեմ ուզեր տրտմելքներ, որ միտքերս խանգարեն։

*
**

Եթէ չեղայ նկարիչ քաղցրիկ դէմքերս յօրինելու, իմ իղձերուս կարօտը այնքան սաստիկ բարձրացաւ, որ դիւթական ծառի մը վիթխարի ու բազմամարդ ճիւղերովը հագուեցաւ։

Երբ հովերը տարբեր անցնին հազար աշխարհներ, կերտած իղձերուս ծառին լուռ շուքին տակ խոհուն, անթիւ նկար ստեղծեմ ու նայուածքներ ըմբոշխնեմ։

Նկարներուս հոգւոյն հետ հաղորդուիլ կը բաղձամ։

Ձեմ ուզեր ստուերոտել գիտակցութեան դառնագին միտքերովը հոգեմաշ...

Իմ կերտած սա՛ դալար ծառիս ջերմ շունչով թողէ՛ք հան դիստ քնանամ։

Տանջանքն ինչ է, ալ չզգամ։

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԱԹԷՆՔ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՁԻՆՀՈՂՈՒԹԻՒՆ

Անգլիոյ ելմտական նա
րարը Սնոտըն, որ ծանօթ է
կոպտութեան հասնող անկեղծ
թեամբ, խորհրդարանին
պարզեց Անգլիոյ ելեւմտական
խախուտ կացութիւնը, մա
գութեան մտնելով դէպ
շրջանակներուն հետ նաեւ
վուրդին խաւերը։ Անգլիոյ
սկսին լրջօրէն մտահոգուի
քայլուած ազգ. Ճարտարա
տով, որ վերջին հինգ շաբա
րու ընթացքին, գործազուրկ
հետեւանքով աւելի եւս տկ
ցաւ եւ երբ ապրանքներու
սուած յանձնարարութիւն՝
արժած է 3 միլիոն ոսկի եւ
չվճարուած օրավարձք՝ 1 միլ
ոսկի։ 2 միլիոն,600,000 անգ
ներ, որոնք կը պարպեն ապ
վգրութեան սնտուկը, անոր
րայ բեռցնելով 90 միլ
պարտք մը, շաբաթական
միլիոն պէտք է վճարել անգ
ներուն, միմիայն պետ
սնտուկէն։

Հրատարակուած պաշտօնակ
վիճակագրութիւն մը աւելի
տակօրէն ցոյց կուտայ արտա
ման նուազումը։ Յունուարի
տածումներն եղած են 37 միլ
563 հազար ոսկի։ Անցեալ յ
ուարին բաղդատմամբ, 20
լիոն 698 հազարի նուազում
Ներածումները նոյնպէս նուազ
են 26 միլիոն արժէքով։ Բ
մեծ ճարտարարուեստի ճիւղեր
փսսուած են, ածուխը, բամպ

ԱՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆԸ ԵՒ Ժ. ՏԸ ՓՈՐԹՕ ՌԻՇ

Անցնող տարուան ընթացքին ֆրանսական ժամանակակից թատրոնը կը կորսնցնէր իր մեծ դէմքերէն մէկը, Ժօրժ տը Փորթօ Ռիշ։

Ան կը յայտնուէր ֆրանսական գրականութեան ամէնէն հետաքրքրաշարժ շրջաններէն մէկուն մէջ։ Թատրոնը, ձանձրացած իր աւանդականձեւերուն մէջ, կը զգար վերանորոգումի պէտքը, որովհետեւ հակառակ գրական զոյնզգոյն «manifeste»-ներու, ան կը պահէր ժառանգական ձեւերը իբրեւ թանկարժէք անօթ մը, որուն մէջ ամէն շրջան իր գինին կը պարպէր։

Գրական բոլոր յեղաշրջումներէն ձեւի յեղափոխութիւնն է արդարեւ ամէնէն խորունկն ու դժուարը։

Ռոմանթիք թատրոնը, իր ճարտարապետութիւնով, շատ չի տարբերիր ԺԸ. դարու թատրոնէն, որ տժգոյն ժառանգորդն է դասական արուեստին։

Ռոմանթիք թատրոնի երեւութական ու վաղանցուկ յաղթանակէն ետքը 'բեմ կուգար Տիմա Որդի, նոր եւ յանդուգն տեսութիւններով։ Բայց ան ալ պարտաւորուեցաւ իր ուժեղ տրամները թափել աւանդական կաղապարին մէջ ու շուտ ծերացաւ։ Ու այսօր, Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանները իրենց կենդանի խաղարկութիւնով չեն յաջողիր սրբել Տիմայի թատրոնը մատենադարաններու փոշիէն։

Հաւաքականութիւնը կը պարտադրէ նորաձեւութիւնը հագուստի, ձեւերու եւ դիրքերու։ Նոյն հաւաքականութիւնը իր հակակշիռը կը դնէ գրական արտադրութիւններու, բայց առաւելապէս թատերական գործերու վրայ, որովհետեւ թատրոնն է միայն գեղարուեստական վայելքի հաւաքական ձեւը։ Վիպասանը կը պատմէ անհատ ընթերցողին համար, բանաստեղծը կ'երգէ անհատ ունկնդրին համար։ Թատերագիրը սակայն կը խօսի հաւաքականութեան մը, որուն հակակշռին պարտաւոր է ենթարկելու իր գեղեցկագիտութիւնը։ «Որքա՜ն դժուարութեան կ'ենթարկուինք», կ'ըսէ Տիմա-Որդի, «եւ ի՛նչ ստորնացուցիչ միջոցներու պարտաւորուած ենք դիմելու հասարակութեան ըսելու համար ամէնէն պարզ, ամէնէն նախնական բաները... որոնց մասին ան իր բոլոր ծանօթութիւնները կը թողու թատրոնին դրան առջեւ։»

Հասարակութիւնը, ուրեմն, պահպանողական է ու թատրոնը գրական միւս սեռերէն աւելի կը դիմադրէ ցնցումներու, յեղափոխութիւններու, պահելու համար իր աւանդական ձեւերը։

ԺԹ. դարու վերջին քառորդին միայն կը սկսի դանդաղ, բայց յարատեւ աշխատանքը՝ թօթափելու համար այդ մաշած կաղապարներուն լուծը։

1865ին Քլօտ Պէրնար կը հրատարակէ իր «Ներածում փորձառական բժշկութեան» գործը որ պիտի դառնար գրական հաւատքի հանգանակը երիտասարդ սերունդին։ Գիտութիւններու շունչով կը կազմակերպուի այն շարժումը որուն բնապաշտ անունը տրուեցաւ։

1870էն 1885 Կոնքուրները, Զօլա, Տօտէ, Մօփասան նուաճած են վէպը ու կ'աշխատին բեմին վրայ ալ տեսնելու իրենց բնապաշտ տեսութիւններու յաղթանակը։

Օտար գրականութիւնները, մանաւանդ սլաւներն ու սկանտինաւցիները, կը ներշնչեն նոր հոգեբանութեան, նոր ձեւերու ճաշակը։

1889ին կը թարգմանուին Իպսէնի Les Revenants եւ Maison de Poupée թատերգութիւնները։ Lugné Poë սկանտինաւ խորհրդապաշտ շարժումը կը ծանօթացնէ Ֆրանսացիին իր Maison de l'Œuvre թատրոնով։

Անթուան կը հիմնէ «Ազատ Թատրոնը»։ Թէեւ ան հրապարակ կուգայ առանց կանխամտածուած ծրագրի ու յաջորդաբար կը ներկայացնէ Պանվիլ ու Զօլա, Պէրժըրաք ու Թոլստօ, Իպսէն եւ Քիւրէլ, բայց արդէն մթնոլորտը պատրաստ է թատերական ձեւերու յեղաշրջումին, որուն վերջնականապէս կը նուիրուի Անթուան իր Ազատ Թատրոնով։

Ժօրժ տը Փորթօ Ռիշ յայտնուեցաւ այն շրջանին, երբ դեռ բոլոր այս շարժումները, ներքին եւ օտար, չեն ներդաշնակուած իրարու։

Ան երեւան եկաւ իբրեւ նոր մը, իբրեւ իրապաշտ թատերագիր մը։

* *

Ֆրանսական գրականութեան մէջ կը հանդիպինք թատերական երկու ուղղութիւններու, որոնք կը բխին երկու տարբեր հոգեբանութիւններէ։

Առաջինը՝ որ կ'երկարի Ռասինէն մինչեւ Պաթայլ, «Սիրոյ Թատրոն»ն է։ Թատերագիրը չի տար հոն նկարագրերու պատկերը։ Ան կը ներկայացնէ միայն փոթորիկ մը, սիրոյ փոթորիկը։ Ձենք ճանչնար Phèdre, Roxane, Hermione, Ռասինի երեք հերոսուհիները։ Ձենք գիտեր թէ ինչպէս ապրեցան անոնք իրենց կեանքի հանդարտ ու երջանիկ օրերուն։ Օր մը, Աստղիկն անցաւ ու փոթորկեց անոնց կեանքը։ Թատերագիրը կը պատկերացնէ Աստղիկի յայտնութիւնը եւ անոր զոհերը, սիրոյ տրամը։

Հոս դիպուած մը, հանդիպում մը կ'որոշեն մարդու ճակատագիրը։ «Ճակատին գիրն այս է եղեր», կ'ըսէ Արեւելքցին, սահմանելով մարդուն կրաւորական ու անպատասխանատու դերը արտաքին դէպքերու հանդէպ։

Կրաս տը Փլէսանս, Պաթայլի հերոսուհիներէն, պիտի ապրէր իր սեռին եւ իր տարիքին բոլոր երազներովը, մինչեւ ամուսնութիւն ու յետոյ կեանքը պիտի ընթանար իր դասակարգին հանդարտ ու միօրինակ վայելչութիւնով։ Բայց հանդիպում մը, ծանօթութիւնը
նակի ուսուցչի մը, ու
կեանք մը կը յուզուի, կը
թորկուի, կ'անէանայ։

Երկրորդ ուղղութեան
դանդաւոր ներկայացուցիչ
Պէրնշթայն։

Հոս դիպուած չկայ, ճակ
տագրականութիւն չկայ. ան
տը չի պայքարիր արտաք
դէպքերու դէմ, որոնք կը
թորկեն մարդկային կեանք
Տրամը ներքին է ու հոգեկ
Ան ողբերգութիւնն է մարդ

Կապրիէլ, Le Secret թատր
գութեան մէջ, պիտի զգայ մ
ատելու եւ քանդելու ան
մաղրելի փորձութիւնը, երջ
կութիւններ քանդելու չար
նազը։ Այդ պիտի ըլլայ
կեանքին ողբերգութիւնը։

Շարլ Պէրժէ, La Galerie
Glacesի մէջ, պիտի ապրի
կատար, անտաղանդ արու
տագէտ մը ըլլալու տառապ
քով, սիրոյ մէջ թերահաւ
մարդ մը ըլլալու տանջանք
Տարակուսանքը պիտի ըլլ
ողբերգութիւնը այդ կեանք
որուն մէկ էջը միայն կը
կայացնէ հեղինակը։

Հոգեկան թատերագիր մը
Պէրնշթայն։ Ան կը գծէ
րագրի մը պատկերը։

...ղպատը, երկաթը, բուրդը, մե-
...ները: 1930ի յունուարին
...տածուած էր 5 միլիոն 483
...նօ ածուխ: Իսկ այս յունուա-
...ն ածուխի արտածումը եղած է
միլիոն 270 հազար թոնօ:
...մպակի արտածումներուն մէջ,
միլիոն 380 հազար ոսկիի նը-
...ազում մը կայ:

Ինչպէս ըսեր էինք երէկուան
...իւով այս կացութեան հանդէպ,
...ռավարութիւնը որ 50 միլիոնի
...աց մը պիտի ունենայ իր յառա-
...իկայ ելմտացոյցին մէջ, որո-
...ած է հետեւելով գերմանիոյ
...րինակին զոհողութիւններ պար-
...ադրել կառավարական պաշտօ-
...էութեան, եւ մեծ խնայողու-
...թիւններ ընել զանազան յատկա-
...ումներու մէջ:

Լոնտոնի մէջ շատ յոռի տպա-
...րութիւն գործեց Անգլիոյ յայ-
...տարարութիւնը: Պետական եւ
...րտադրութեական արժէ-
...ութերը անկում ցոյց կուտան:
...կարանին մէջ ոսկիին արժէքը
...ինալ սկսաւ. սակայն ազատա-
...ն թէ պահպանողական կը գո-
...ն Անգլիոյ անկեղծութիւնը:
...կայն սէնտիքաները դժգոհ
...ն անգործութեան նպաստներու
...էջ գործուած գեղծումներուն
...անդէպ անոր բռնած դիրքէն:

...ՒՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՀՈԳԻՆ

Միշտ խորհրդաւոր բան մը
...նի ճափոնական հոգին: Եւրոպա-
...ն տեսակ մը հետաքրքրութիւն
...ւյց կուտայ ճափոնցիին, ճիշդ
...ինչպէս մանուկներուն մասին: Եւ
...սակայն մեծամիտ արեւմուտք-
...ին հազիւ կ՚ըմբռնէ թէ մա-
...ուր, խորունկ եւ գեղեցիկ է
...րուեստը, զոր կուտայ ճափոն-
...ն: Արդ, ճափոնական արուեստը
...յելին է ճափոնական հոգիին:
...ութեան սէրն է, որ կը թրթռա-
...է ճափոնական հոգին, եւ կար-
...ս չկայ ուրիշ ժողովուրդ մը,
... այդքան սէր կապէ բնութեան.
Ապէլ Պոնար այդ յատկանիշն
...որ կը հաստատէ՝ երբ կը փոր-
...քննել ճափոնական հոգին:
«Ճափոն այն միակ երկիրն
...ուր մարդիկ երբեք չեն կոր-
...ցներ բնութեան ամէնէն մանր
...եղեցկութիւնը: Լուսնակ գի-
...երները, ուր կը թաղուին մեր
...իւղերն ու քաղաքները՝ առանց
...րբեք վայելելու պահին գեղեց-
...ութիւնը, սկիհի պէս կը լեցնեն
...ունկային բացուած ճափոնական

հոգիները խինդը, որ կը շողայ
առուին մէջ, կը գինովցնէ ճա-
փոնցին, որ կը կենայ, սիրահարի
պէս կը դիտէ եւ կ՚ուրախանայ:
Ու մի՛չ արեւմտեան արուեստը
կը փնտռէ մեծ գեղեցկութիւն-
ներ, ճափոնական արուեստը կը
գոհանայ մանր գեղեցկութիւն-
ներով,— կեռասենիին շողը կա-
նանչին մէջէն, անձրեւին հեծ-
կլտուքը տանիքին եզերքէն, մի-
ջատի մը ոստիւնը խոտերուն
վրայ»:

ՍԹԱՆՏԱԼ

Լէոն Պլում ազուոր ուսումնասիրութիւն մը նուիրած է
Սթանտալի, Սթանտալ եւ Պէյ-
լիսմ: Այս ուսումնասիրութիւնը
նախ հրատարակուեցաւ 1914ին
փարիզեան պարբերականի մը
մէջ, յետոյ գիրքով, եւ հիմա
նոր տպագրութեամբ մը: Կը քա-
ղենք փոքրիկ հատուած մը որ
հոգեբանական գեղեցիկ վերլու-
ծում մըն է:

— Թափառիկ կեանք մը,
որուն դժուար է հետեւիլ: Ոչ տե-
ւական աշխատանք, ոչ հաստատ
արհեստ, ոչ իսկ գրողի շարունա-
կական կեանք, թէեւ Սթանտալ
քիչ օրեր միայն չգրեց:

Դառերն այստեղ իրենց ի-
մաստն ունին,— Սթանտալ, Կրը-
նոպլէն մեկնելէն ի վեր, Փարիզի
կամ Իտալիոյ մէջ երբեք չու-
նեցաւ իր «տունը»: Զգեստէն,
թուղթերէն, գիրքերէն զատ
Սթանտալ ուրիշ բան չունէր: Տուն
մը, որ ձեզի կը սպասէ, կարասի-
ներ, առարկաներ: Օտարական մըն
էր իր տան մէջ, եւ ամէն տեղ՝
ճամբորդ մը: Ապրեցաւ պանդոկներու եւ պանդոկներու մէջ:
Եւ մեռաւ, ինչպէս ապրեցաւ, օ-
տարին տունը:

Ընտանիք չունէր, ոչ ալ զա-
ւակ: Թերեւս սիրուհի մըն ալ չու-
նէր: Իր երկարատեւ սիրոյ պատ-
մութիւնները միշտ դժբախտ սի-
րոյ ողբերգութիւններ եղան, ո-
րոնք զբաղեցուցին ոչ թէ իր
կեանքը, այլ իր երեւակայու-
թիւնը: Կարելի՞ է արդեօք ասկէ
հետեւցնել եւ ըսել թէ իր մենա-
կեցութեան պատճառը կը գտնուէր
իր մէջ, թէ իր մէջ պէտք է
փնտռել ընտանեկան սիրոյ, ընկե-
րային մտերմութեան եւ հաս-
տատ կենակցութեան պակասին
պատճառը: Երբ կը տեսնէ անգլիա-
ցի փոքրիկ պերճաղիծներու քաղ-
ցրութիւնը, անմիջապէս կը լեց-
ուի տունի զգացումով: Լոնտոնի

մէջ միշտ դժբախտ զգաց ինք-
զինք, որովհետեւ երբեք իրիկուն
մը իր տունը մէջ անցընելու բախ-
տը չունեցաւ:

Իր ծնողական յարկէն, միայն
քոյրն էր որ կը սիրէր: Երբ քոյրն
ալ ամուսնացաւ, Սթանտալ ինք-
զինք բոլորովին ծնողազուրկ եւ
մինակ զգաց: Մինչեւ իր մահն
ալ այդպէս մինակ եւ առանց
բարեկամի մնաց:

Ոչ ոք կրցաւ հասկնալ այս
«տանջահար զգայնութիւնը» Երբ
նոր զգեստ մըհագած դուրս ելլէր,
կը յօժարէր ոսկի մը տալ, որ
վրան գաւաթ մը ազատ ջուր
թափէին»:

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Բագուի «Կոմունիստ» հայ
թերթէն կ՚արտատպենք հետեւ-
եալ հատուածը, իբրեւ նմոյշ տե-
ղական հայերէնին:

մինչեւ ճրոխնէնք Թոփըն շինըմ,
պատրօն Թափըմ, գիւլլա շինըմ,
ծըրօխսէնքիս ծեռք լըվանըմ,
Սոտ աստըծուն շամեր վառըմ,
Եուրանք մեռած ժամըն քինըմ,
Սորփ ըն տեսնըմ, աղօթք անըմ:
Թա տուք խէ՛ ըք կազէթ կիրըմ,
կօրծ չըք անըմ, ծաց ըք ոզըմ:
Թա դուզ մարթ ըք, ժամ ըք քինըմ
Թոփ շինելը ծինչ ծօխկա եա՞,
Թա ծիր աստծուն ծրվատը՞մ ըք,
Պա գազերը ծինչ ծօխկա եա՞:
Տասնըչորս միլիոն սոված ոնիք,
Տէր աստուածը խէ տեսնըմ չի՞,
Խէ լօխա, ա՞,
Թա սարփա ա...:

ՀԱԼԷՊԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Էլ Աճրար»ի Հալէպի Թղթա-
կիցըՀալէպի ընտրութեանց շուրջ
իր գրած մէկ թղթակցութեան
մէջ կը գրէ.—

Անցածները գրած էինք որ
հայ գաղթականներու նոր վիճա-
կագրութիւնը անհրաժեշտ է այս
օրերս, որովհետեւ պաշտօնական
եւ կառավարական շրջանակներ
զանոնք 45,000 կը հաշուեն,
մինչդեռ անոնց թիւը 10,000էն
աւելի չէ:

Ահա նորէն կը տեսնենք որ
կառավարութիւնը կամ Մարզպա-
նութիւնը այս ճշմարտութիւնը
հասկնալ չուզեր եւ գոյութիւն
չունեցող գաղթականները ներկայ
կը համարէ: Այո, ճիշդ է որ
այդքան հայ գաղթականներ
եկան մեր քաղաքը, սակայն ա-
նոնք չմնացին, ցրուեցան ուրիշ
քաղաքներ: Պզտիկ օրինակ մը
տա՛նք այդ մասին, քանի որ
ընտրութեանց ցուցակները կախ-
ուած են:

Կախուած ցուցակներու մէջ
կան բազմաթիւ Հայերու անուն-
ներ, որոնք ներկայ չեն մեր քա-
ղաքին մէջ: Ընտրական շրջանի մը
մէջ 500 հայ ընտրողներու ա-
նուններ գրուած են, մինչդեռ
հաստատեցինք որ միայն 13 հո-
գի են անոնք: Բոլոր շրջաններն ալ
միեւնոյն վիճակին մէջ են:

Կառավարութիւնը այս ցու-
ցակները կախելէ վերջ, յայտա-
րարեց որ իրեն յայտնուին դժգո-
հութիւնները: Ժողովուրդը բուռն
կերպով բողոքեց Հայերու խնդրին
մասին եւ պահանջեց ճշդումը
անոնց թիւին:

ԴԷՊԻ ԲԵՒԵՌ ՈՒՋԹՒՕԴԷՆ, ԿԱՄ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅԷՆ ԱՅԼ ԾՈՎՈՒՆ ՏԱԿԷՆ

Համբաւաւոր խուզարկու Ուիլ-
քինս կը պատրաստուի մեկնիլ դէ-
պի հիւսիսային բեւեռ ընդ-
ծովեայով... կատարելու համար
նոր խուզարկութիւններ: Ցնդըգ-
նութեան ու նորութեան այս դա-
րաշրջանին, յանդուգն նորութիւն
մըն ալ այս փորձը, որուն հետա-
քրքրութեամբ կը պատրաստուի
հետեւիլ աշխարհ:

Նախընթաց արշաւներ արդէն
պատրաստած են Ուիլքինսի փորձը:
Բեւեռային շրջաններու մէջ, 5
հազար մղոնի խուզարկումներ,
օդանաւով 15 մղոնի թռիչք բե-
ւեռին վրայ, դեռ անցեալ տարի:
Սակայն ինչ որ Ուիլքինս կը փոր-
ձէ, թռիլ կամ քալել չէ: Այլ
ծովուն տակէն, սառցակոյտերուն
տակէն հասնիլ բեւեռ:

Ընդծովեան որ Ուիլքինս եւ
իր ընկերները պիտի փոխադրէ դէ-
պի բեւեռ, իր անունն առած է
Ժիւլ Վեռնի մէկ վէպէն: Կը
կոչուի Նօթիլիւս, որ ազատ խո-
րութիւնները չէ որ պիտի չափէ,
այլ յաճախ պիտի քալէ սառոյ-
ցին տակէն եւ բնական է ուրեմն,
որ պատրաստուած պիտի ըլլար
այդ նկատումով:

Շինուած է այնպէս որ բա-
խումներէն չցնցուի եւ սառոյցին
տակին անցնի դանդաղօրէն: Ընդ-
ծովեային կապուած յատուկ գոր-
ծիք մը ինքնաբերաբար պիտի
մխրճուի ազատ անցքերուն կամ
սառոյցի թեթեւ խաւերուն մէջ
եւ ճշգրտօրէն ցոյց պիտի տայ
թէ ընդծովեան կրնա՞յ խորասու-
զիլ: Այն պարագային որ գործի-
քը չկարենայ յայտնել ազատ
անցքի գոյութիւնը, ընդծովեան,
շնորհիւ սառոյցին թափանցող

լոյսի յստակութեան ատրճանին,
պիտի կրնայ չափել սառոյցին
թանձրութիւնը եւ ճշդել թէ կա-
րելի՞ է գայն ճեղքել եւ մակերե-
սը բարձրանալ:

Ընդծովեան կրնայ 150 թո-
նոյի ճնշում գործել, ինչ որ կը
կարծէ, Ուիլքինս, բաւական է
ճեղքելու ամառնային սառոյցի
խաւը: Հակառակ պարագային
շրջականաձեւ սղոց մը որ զետեղ-
ուած է հրամանատարին աշտա-
րակին վրայ եւ կը գործէ օդի
ճնշումով, պիտի կրնայ կտրել
սառոյցը, մինչ միւս կողմէ ե-
լեկտրական ջերմութեամբ, պի-
տի հալեցնեն սառոյցի գլխաւոր
կոյտը: Ցատուկ գործիքներու մի-
ջոցաւ սուզակներ պիտի կրնան ծո-
վուն խորութիւնները քննել:

«Նօթիլիւս» իր հետ կը տա-
նի լուսանկարչական ամէնէն կա-
տարեալ գործիքները, ինչպէս
նաեւ ռատիօ, աշխարհի հետ կապ
պահելու համար:

Բացի 12 շատ վարժ նաւաս-
ներէ, որոնց կը հրամայէ ամե-
րիկացի ճարտար նաւապետ մը,
Ուիլքինսի պիտի ընկերակցին 3
գիտնականներ, նորվեկիացի, ամե-
րիկացի եւ գերման եւ բժիշկ մը
Հորլտ Սվէրտրուփ, որ 5 տարի
Ամունտսընի գործակիցն եղաւ:

Ցրային կենդանիներ եւ բոյ-
սեր որսալու յատուկ գործիքով
մըն ալ օժտուած է ընդծովեան:

«Նօթիլիւս» Նիւ-Եորքէն
պիտի մեկնի ապրիլի վերջերը,
պիտի անցնի Ազորեաններէն, պիտի
հանդիպի Լոնտոն, ուրկէ պիտի
երթայ դէպի Սփիցպէրկ: Սփից-
պէրկէն դէպի Ալասքա մեկնիլ կը
յուսայ յուլիս 2ին, ժամական 4
մղոն արագութեամբ:

Ճամբորդութիւնը ինչպէս ը-
սինք տեղի պիտի ունենայ սա-
ռոյցին տակէն ու դարձեալ բեւե-
ռային շրջանէն անդին, անծանօթ
մասին հետազօտութիւնները պի-
տի կատարուին սառուցեալ ծովուն
տակէն:

ԶՕՐ. ՎԷՅԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ

Թերթերը կը գրեն թէ զօր.
Վէյկան թեկնածու է մարաջախտ
Ժոֆրի թափուր աթոռին Ակա-
դեմիոյ մէջ: Կը կարծուի որ ընտ-
րութիւնը կատարուի յուլիսին,
— մեծամասնութեամբ եւ ա-
ռանց ուրիշ մրցորդի մը:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

Ֆիլիպէի մէջ կազմուած է
յանձնախումբ մը, Հ. Յ. Դ. Տուն
մը կառուցանելու համար:

Այս առթիւ հրատարակած է
հետեւեալ կոչը —

Պուլկարահայութեան ամէնէն
հին եւ ստուարաթիւ գաղութը
կը կազմէ Ֆիլիպէն եւ մասնաւո-
րապէս այս քաղաքին մէջ միշտ
ու տեւականօրէն զգալի է սեփա-
կան տան մը անառարկելի անհրա-
ժեշտութիւնը:

Ուրեմն, Հ. Յ. Դաշնակցու-
թեան Ֆիլիպէի սեփական տան
հիմնադրամի Յանձնաժողովս, նպա-
տակ ունենալով ընդառաջ երթա-
լու այս կարեւոր պահանջքին,
կոչ կ՚ընէ շրջանի եւ արտասահ-
մանի իր բոլոր ընկերներուն եւ
համակիրներուն, իրենց անուան
տարեդարձին եւ ուրախութեան
օրերուն յիշել գերազանցապէս
ազնիւ պարտականութիւն մը, այն
է նիւթական օժանդակութեամբ
մասնակցիլ Հ. Յ. Դ. Տան շինու-
թեան գործին:

Աղիւս մը, աւազի մը ար-
ժէքով տրուած որեւէ նուէր սի-
րով պիտի ընդունուի եւ, հարկ
կա՞յ ըսելու թէ ան իր որոշ տեղը
պիտի գրաւէ այն շէնքին ամբող-
ջութեան մէջ, որ պիտի դառնայ
յեղափոխական օճախ, երիտա-
սարդներու հաւաքավայր մը,
հայ ազգային կեանքի զարգաց-
ման կեդրոն մը եւ ազգային դի-
մագծի պահպանման սրբավայր
մը:

Ընկերներ եւ համակիրներ:
Կոչ կ՚ընենք ձեզի՝ անվերա-
պահօրէն աջակցելու մեր այս
բազմօգուտ ձեռնարկին, այն հաս-
տատ համոզումով որ ոչ ոք պիտի
խնայէ իր լուման ազրող գործի
մը համար, որուն ընձեռած բա-
րիքները, մեծապէս եւ ամէն
տեսակէտով օգտակար պիտի ըլ-
լան, ոչ միայն մեր կուսակցու-
թեան այլ նաեւ գաղութիս հայ
հասարակութեան համար:

Յանձնաժողովի հասցէն՝ Մկր-
տիչ Ֆիտանեան, փող. Ժիթէն
փազար, Ֆիլիպէ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի
ֆութպոլի չորս խումբերը պիտի
մրցին ֆրանսական չորս խումբե-
րու դէմ:

1.— Այսպէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Փարիզի առաջին խումբը, Մար-
սիլիոյ 1-2 խաղացողներով զօրա-
ցած, պիտի մրցի Օլիմփիք Ալէսի
հետ, որ ախոյեան խումբ մըն է:

2 — Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ab. խումբը պիտի մրցի St. Aubinի դէմ,
որ նոյնպէս զօրաւոր խումբ մըն է:

3.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի
խումբը պիտի մրցի Պըզոն Աթլէ-
թիք խումբին հետ:

4.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գ. խումբը
պիտի մրցի Էթուալ Սփորթիվ տիւ
Ռէնսիի հետ:

Մրցումներուն արդիւնքը յա-
ջորդով:

Ժ.

Հ. Մ. Մ.

Այսօր, կիրակի Հ. Մ. Մ. ֆութ-
պօլի առաջին խումբը հրաւիր-
ուած է Saint Quentin քաղաքը,
մրցելու տեղական խումբին դէմ:

Սէն Քանթէն Փարիզէն 156 քի-
լոմէթր հեռու է:

Հ. Մ. Մ.ի խաղացողներէն կը
խնդրուի կիրակի առաւօտ ժա-
մը ճիշտ 9ին գտնուիլ Gare du
Nord, սոութի մէթրօ:

Վ. Հ.

Թատերական այս երկու ա-
...նդութիւններէն ոչ մէկը կը
...երկայացնէ Փօրթօ Ռիշ: Անոր
...ատրոնը Synthèseն է, ներդաշ-
...ակ միաւորումը այս երկու
...ղղութիւններուն:

Իբրեւ սիրոյ բանաստեղծ,
...ն կը նկարագրէ սէրը իր բոլոր
...ատկանիշներով, կիրք մը ան-
...իմադրելի, ճակատագրական
...թօրիկ մը, սատուածներու
...րէժխնդրութիւնը, ինչպէս կ՚ը-
...էն հինները:

Իբրեւ իրապաշտ գրող, ան
...ուտայ նկարագրերու պատ-
...երը, կը ներկայացնէ մարդը,
...ր թերութիւններով եւ առա-
...ինութիւններով եւ իր սիրոյ
...որամները կը պայթին այդ
նկարագրերու բախումէն:

Փօրթօ Ռիշ կ՚ապրէր շրջանի
...ը մէջ ուր նորոյթ էին «կեան-
...ի շերտ», «մարդկային վաւե-
...ագիր» տարազները: Մանաւանդ
...ր ան Մօփասանի որուն ի-
...ապաշտ արուեստը քիչ քիչ
...իտի ներգործէր իր գրական
...ունութիւններուն վրայ:

Գեղեցիկ խօսող ու պատմող
...ր Փօրթօ Ռիշ: Մօփասան «կը
...արպէր» զայն, արդասաւո-
...ելու համար իր ստեղծագործ
...րեւակայութիւնը:

«Փօրթօ Ռիշ նախ շատ բան
հասկցաւ, կ՚ըսէ Բլօտ Պէրթօն,

իր պատմութիւններուն կերպա-
րանափոխումէն կարճ, շարժուն
եւ կենդանի մանրավէպեր—:
Յետոյ սկսաւ քիչ քիչ տեսնել:
Կը գտնուէր նոր արուեստի մը
դէմ որուն իր ճաշակը ու խառ-
նուածքը ամբողջութեամբ յա-
րեցան: Ու այս եղաւ անոր
կերպարանափոխումը: Սակաւա-
խօս Մօփասան պէտք չէր ու-
նեցած Փօրթօ Ռիշի հետ վիճա-
բանութեան բռնուելու, զայն հա-
մոզելու համար: Իր պատմուածք-
ներէն մէկուն ընթերցումը միայն
փաստ մըն էր»:

Ու սիրոյ բանաստեղծը դար-
ձաւ նաեւ իրապաշտ թատերա-
գիր մը: Ան հետաքրքրուե-
ցաւ հասարակ կեանքերով, մի-
ջակ մարդերով, զանոնք փո-
խադրեց բեմ, իրենց ներքին
կեանքի բոլոր երեսներով: Պատ-
կերացուց սէրը ամուսնութենէն
ներս թէ դուրս:

Anatomie Sentimentale հա-
ւաքածոյին մէջ, Փօրթօ Ռիշ
կը սահմանէ իր թատրոնը իբ-
րեւ «սիրոյ թատրոնը» որ պի-
տի ներկայացնէ այր եւ կնոջ
յարաբերութիւնները ժամանա-
կակից կեանքի մէջ, սիրոյ բո-
լոր տրամները, արդիւնք «մար-
դու յաւիտենական կռամեծա-
րութեան եւ կնոջ խորունկ ըզ-
գայնոտութեան»:

Սիրոյ թատրոնին մէջ կինն
է ծանրութեան կեդրոնը, թատ-
երգութեան հերոսուհին, որով-
հետեւ սէրը «անոր մը տենդն է ու
միւսին բնական վիճակը»: Ռա-
սինի գրեթէ բոլոր թատերգու-
թիւնները կնոջ անունով մը
վերնագրուած են:

Փօրթօ Ռիշի սիրոյ թատ-
րոնը կնոջ թատրոնն է. հոն հե-
ղինակը համակրելի գոյներով
կը պատկերացնէ կինը. որով-
հետեւ «անոր սեփականութիւնն
են միայն սրտի տառապանք-
ները»: Ամուսինը՝ Amoureuseի
մէջ, սիրուհին՝ Le Passéի մէջ,
մայրը՝ Le Vieil Hommeի մէջ
կնոջ երեք համակրելի տիպար-
ներ են:

Տժգոյն է այրը այս հերոսու-
հիներուն քով: Եասաէր ու հա-
ճոյամոլ ան «հազուադէպօրէն
կը սիրէ»: Ու սիրոյ բոլոր խա-
ղերուն մէջ, կինը պիտի ըլլայ
յաւիտենական զոհը անոր հա-
ճոյամոլ ախորժակներուն:

François Prieur, Le Passéի
մէջ, տիպարն է ժամանակակից
«Տօն Ժուան»ին, մասնագէտ
սիրահար, անձնասէր ու խաբե-
բայ: Ահա թէ ինչպէս կը գծէ
անոր պատկերը Տօմինիք, իր
սիրուհին. «Ան անհաւատարիմ
ծնած էր ու ես անմիջապէս զգ-

բախտ սգայ. երկար չտեւեց...
Առաջին անգամ ըմբոստացայ,
պոռացի եւ ներեցի: Յետոյ ու-
րիշ դաւաճանութիւն մը, յետոյ
ուրիշ մը եւ այսպէս շարունա-
կաբար: Մեր կեանքը դարձաւ
տեւական, կատաղի մենամարտ
մը որուն ընթացքին ես կ՚ան-
պատուէի ինչ որ իմ մէջս դեռ
կը մնար հպարտ, եւ ան՝ ինչ որ
իմ մէջը կը մնար բարի: Այդ
մարդը զոր կը պաշտէի, ինծի
ճանչցուց բոլոր ստորնացումնե-
րը: բոլոր տառապանքները..
Կ՚ուզէի զայն պահել ամէն գնով.
բայց իմ բոլոր նահանջներս
բանի մը չծառայեցին. ի զուր
միշտ տեղի տուի. լքուեցայ,
կոպտօրէն լքուեցայ: Եւ օր մըն
ալ ան վերադարձաւ»:

Կ՚ըսեն թէ երջանիկ ժողո-
վուրդները պատմութիւն չու-
նին: Պատմութիւն չունին նաեւ
երջանիկ զոյգերը ու սիրոյ
թատրոնը դատապարտուած է
ներկայացնելու սիրոյ վերջա-
լոյսներ միայն, խզումի տրամ-
ներ:

Պէտք է գայ պատերազմը,
յեղաշրջէ բարքերը, բրածոյ
ըմբռնումները ընկերային կազ-
մակերպութեան մասին, որպէս
զի այր եւ կին դադրին իրարու
նայելէ իբրեւ թշնամի սեռեր

ու դառնան զիրար լրացնող
էակներ: Ապացոյց՝ յետպատե-
րազմեան թատրոնը ուր յաճա-
խադէպ են սիրոյ արշալոյսները:

* *

Փօրթօ Ռիշի թատրոնին մէջ
սիրոյ լեզու չէ այն աւանդա-
կան ձեւը որ կը գոհանայ կողմ-
նակի միջոցներով, որովհետեւ
անկեղծ չէ: Հոն չենք տեսներ
սիրոյ այն ծածկագիր խաղը որ
երկար ապրեցաւ ֆրանսական
բեմին վրայ, marivaudage ա-
նունով:

Փօրթօ Ռիշի հերոսները ան-
կեղծ են, այրերը շնական լըր-
բութիւնով, կիները էգերու ա-
նասնականութիւնով: Մեծ տաղ-
նապներու առեն մանաւանդ,
սրտերը կը մերկանան քաղա-
քակրթութեան բոլոր կեղծ կա-
պանքներէն, կիրքերը կը պատ-
ռեն ձեւապաշտ ընկերութեան
մը դիմակը ու կը խօսին բնա-
կան մարդուն լեզուն, յատակա-
տես անկեղծութիւնով մը: Ու
խօսքերը կը նետուին իրարու
թշնիսի գնդակներու պէս արագ,
ստեղծելով շարժում եւ կեանք:

Խտացած արուեստ մը, դա-
սականացած, քնարերգակ շուն-
չով: ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 876.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931

17 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1496

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է...

Մեր թերթը ամենալայն տեղեկութիւններն ու վերլուծումները հրատարակեց համաշխարհային գործազրկութեան տագնապին առթիւ, ի հարկէ առանձնապէս ներկայացնելով Ֆրանսայի պատկերը:

Զենք ուզած վրդովիչ համեմատութիւններ տալ տագնապին: Բայց միեւնոյն ատեն, կարելի չէ ծածկել ինչ որ կը սպառնայ մասնաւորապէս օտար, անտէր ու անճար աշխատաւորներուն:

Մնաց որ, մեր լաւատեսութիւնը կամ յոռետեսութիւնը ո՛րեւէ դեր չունի կացութեան վրայ: Տագնապը, չունենալով հանդերձ սրընթաց եւ ահաւոր համեմատութիւններ, կը պահէ իր լուրջ հանգամանքը. հետեւաբար եւ մտահոգութիւն կը պատճառէ բոլորին:

Նոյն իսկ պաշտօնական բերաններ խոստովանեցան թէ՝ շաբթէ շաբաթ արձանագրուած թիւերը (25-30,000) շատ վար կը մնան բուն իրականութենէն: Ֆրանսան այսօր կը հաշուէ 330,000 ամբողջական եւ մէկ միլիոն մասնակի գործազուրկներ:

Այս կացութեան առջեւ, իւրաքանչիւր հոսանք դարմաններ կ՚առաջարկէ իր հայեցողութեամբ:

Ընկերվարականները, հիմնական միջոցներու կարգին, կը պահանջեն հարիւր միլիոն ֆրանք նպաստ յատկացնել: (Կառավարութիւնը կուտայ միայն 20 միլիոն): Յետոյ, պայմանաժամ պահանջուած է բնակարաններու վարձքի վճարման եւն. համար: Կառավարութիւնը, իր կարգին, խստացուցած է ներգաղթի եւ աշխատանքի օրէնքի պայմանները:

Խնդիրը իր ամբողջ ծանրութեամբ սեղանի վրայ չէ եկած տակաւին, բայց մամուլը կը շարունակէ միտքեր պատրաստել այսօրուան եւ վաղուան համար:

Ինչո՞ւ ծածկել,— նոյնիսկ ձախակողմեան օրկաններու մէջ կը մտնուի տեսակ մը «սրբազան եսասիրութիւն», օտար աշխատաւորներու հանդէպ:

Իսկ աջակողմեան հոսանքներն ու օրկանները անշուշտ աւելի աններող են:

Թունդ պահպանողական եւ զուտ փարիզեան «Էքօ տը Փարի»ն իր երէկուան թիւին մէջ կ՚առաջարկէ «արագ միջոց մը յարաճուն գործազրկութեան դէմ»:

Ֆրանսական թերթը 1,900,000 կը հաշուէ թիւը այն օտար աշխատաւորներուն որոնք Ֆրանսա կը գտնուին այս միջոցին, օրինապէս կանոնաւոր պայմաններու մէջ: Բայց անոնց վրայ կ՚աւելցնէ 100,000 կամ 200,000 ուրիշներ, որոնք «Ֆրանսա մտած են անկանոն միջոցներով»:

— «Անգութ բան պիտի ըլլար դիմել զանգուածային արտաքսումներու, գոնէ այն նորեկներուն հանդէպ որոնք յարգած են օրէնքը: Բայց միայն սահմանագլուխներու փակումը ինքնին կրնայ մեքենաբար եւ արագօրէն նուազեցնել այս տարապայման թիւը: Փորձը ցոյց կուտայ որ, բացի եղանակի համեմատ երկրագործական աշխատանք կատարողներէ, բազմաթիւ օտարականներ ամէն տարի իրենց երկիրը կը դառնան առողջական եւ ընտանեկան պատճառներով կամ իրենց պայմանագիրը լրացուցած ըլլալով: Այս ճշդուած ելքերը 40,000ի բարձրացած են 1930ին, մինչդեռ մուտքերը 200,000էն աւելի էին»:

Ուրեմն —կ՚եզրակացնէ «Էքօ տը Փարի»,—օտար բնակչութեան համեմատութիւնը արագօրէն պիտի նուազի, եթէ ազդուապէս փակենք ներխուժումը, թող տանք որ գացողները երթան ազատօրէն, եւ, միւս կողմէ, հաշուեյարդարի ենթարկենք այն քանի մը տասնեակ հազար անբաղձալիները որոնք երեւան պիտի ելլեն լուրջ հետապնդումներով:

Ի՛նչ խօսք որ առաջարկուած միջոցները շատ ձեռնտու են տիրող իշխանութեան համար, որուն զօրաւոր օրկաններէն մէկն է «Էքօ տը Փարի»ն:

Այսպիսի կարգադրութեան մը պարագային, բաղդատաբար անմխա պիտի մնան մեր աշխատաւոր բազմութիւնները, քանի որ, ոչ ազատ հայրենիք ունին, ոչ ալ ուրիշ երթալիք տեղ: Իտալացին եւ Լեհը երբ որ նեղը մնան, ճամբան բաց է «դէպի երկիր»:

Բայց իշխանութիւնները մարդասիրական զգացումներով չեն առաջնորդուիր, մանաւանդ այսպիսի պարագաներու մէջ, եւ հարուածը կրնայ հասնիլ անոնց որ կ՚իյնան «անբաղձալի»ներու շարքը:

Անբաղձալի կը համարուին ոչ միայն քրէական յանցաւորները, այլ եւ անոնք որ կասկածելի միջոցներով մտած են Ֆրանսա, կամ չեն կանոնաւորած իրենց թուղթերը, կամ ապօրէն փոփոխութիւններ եւ գործողութիւններ կատարած են:

Գիտենք որ մեծ թիւ մը չեն կազմեր այս կարգի հայրենակիցները: Եւ եղածներն ալ յաճախ զոհեր են բարեմտութեան կամ թեթեւութեան:

Սրբազան եսասիրութեան այս նոր թափը մասնաւորապէս պէտք է շահագրգռէ անոնք որ ուրիշ գաղութներէ բեռ կը կապեն Ֆրանսա գալու համար, տարուած զանազան հաւաստիքներէ:

Յունաստան, Պուլկարիա, Սուրիա եւ ուրիշ տեղեր պատառ մը հաց ապահոված հայ աշխատաւորը պէտք է սթափի վերջապէս, եւ միտք պահէ հետեւեալ անողոք իրողութիւնները.—

1. Գործ չկայ ներկայիս, 2. Եղած ատենն ալ, քթէ բերնէ կը բերեն. 3. Ամէն դուռ փակուած է անկանոն միջոցներու առջեւ. 4. Գործազրկութեան տագնապը քրոնիկ հանգամանք ունի միշտ, աշխարհի այս մասին մէջ, ինչպէս եւ մինչեւ հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկա:

Երէկ եկողը այսօր կը զղջայ: Բայց մինչեւ ե՞րբ մէկուն օրինակը միւսին խրատ չպիտի ըլլայ...: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը անդրադառնալով Եգիպտոսի ռամկավար օրկանին «Արեւ»ի ծանօթ դիտողութիւններուն Բարեգործականի ուղղութեան մասին, իր կարգին դիտել կուտայ (փետր. 11).

— «Ի՞նչ էին մեր դիտողութիւնները.

1.— Բարեգործականը զատել ռամկավար կուսակցութենէն եւ դարձնել ժողովուրդի կազմակերպութիւն:

2.— Բարեգործականը ժողովրդականացնել, աղա-փաշաներու տիրապետութիւնը նուազագոյն չափի իջեցնելով:

3.— Աւելի մեծ չափով օժանդակել գաղթականութեան բազմատեսակ կարիքներուն:

4.— վերցնել դրամագլուխի անձեռնմխելիութեան սկզբունքը» եւայլն:

Այս տրամաբանական պահանջները ներկայացնելնուս համար թշնամութիւն ու հակառակութիւն վերագրուեցաւ մեզի: Բայց ուրախալի է որ այս պահանջներուն մէկ մասը այսօր կը ներկայացնէ նաեւ ռամկավար պաշտօնաթերթերէն «Արեւ», մատը վէրքին վրայ դնելով,

Այլեւս կարելի չէ ծածկել որ Բարեգործականը նիւթական ու բարոյական մեծ տագնապ կ՚անցնէ, ցարուէ տարի հասոյթները կը նուազին եւ օգնութեան ձեռնարկները կը սահմանափակուին: Ժողովուրդին խոշոր մէկ զանգուածը իրը չի նկատեր Բարեգործականը, որովհետեւ վերջինս իրը չի նկատեր ժողովուրդին այդ մասը,

Յետոյ կայ ուրիշ կարեւոր կէտ մը, որ մատնանշած էր «Արեւ»: Բարեգործականը շատ քիչ գործ կը տեսնէ գաղթականներուն համար: Ոչ մէկ տեղ զետեղման աշխատանք տարած չէ, Սուրիոյ մէջ լայն ասպարէզ ու հնարաւորութիւն կար, բայց զանազան անտեղի պատճառներով նախընտրեց հեռուէն դիտել, փշրանքներ տալու գոհունակութիւնը բաւ համարելով:

Յունաստանի մէջ զետեղման տագնապը մինչեւ այսօր ալ կայ: Քանի մը հազար սթերլինով կարելի է քանի հարիւր ընտանիք զետեղել, թեթեւցնելով հելլէն կառավարութեան բեռը:

Դպրոցներ ունինք՝ որոնք պիւտճէի պակասին պատճառաւ, դուռը փակելու հարկադրանքին առջեւ կը գտնուին, Հազարաւոր որբեր կան, որոնք հայերէն գրքի կարօտը կը քաշեն: Ու դեռ ինչե՜ր:

Բարեգործականէն նպաստաւորեալ «Արեւ»ի ձայնը, որ մերն ալ է, փարիզի սալոններուն մէջ արձագանգելով, պէյերն ու փաշաները պիտի սթափեցնէ՞ թէ ոչ արհամարհանքի պիտի արժանանայ:

ՕՏԱՐ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԼԻՍԷՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ կը գտնուին 20 օտար վարժարաններ, որոնք նախակրթարանի, միջնակարգ եւ լիսէի բաժիններ ունին: Այս դպրոցներէն 12ը ֆրանսական, 4ը ամերիկեան, 2ը իտալական, 2ը գերմանական են, որոնց ընդհանուր աշակերտութեան թիւը շուրջ 10 հազար է, առ նուազն կէսը թուրք ըլլալով:

Ասոր դէմ, Պոլսոյ մէջ կան 15 թրքական լիսէներ, որոնց երեքը գիշերօթիկ են: Կը նշանակէ որ, կ՚եզրակացնէ Սօն փօսթա, *թուրք տղոց կէսը թրքական, կէսն ալ օտար վարժարաններու մէջ կը դաստիարակուին:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ ԱԼ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 փետր.— Զանաք-Գալէի մէջ, երեւան հանուեցաւ նոր դաւադրութիւն մը եւս, որուն նպատակն էր տապալել օրուան կառավարութիւնը:

Տասնեւհինգ անձեր ձերբակալուեցան: Այս դաւադրութեան հետեւանքով, բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան Էնկիւրիի եւ Պրուսայի մէջ: Գլխաւորաբար քաղաքական ծանօթ դէմքերու եւ ըեկավարներու բնակարաններն են որ խուզարկութեան ենթարկուեցան: Քննութիւնները կը շարունակուին:

Պոլսոյ մէջ եւս, կարգ մը խուզարկութիւններ կատարուեցան: Արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ:

Վերջին ձերբակալութիւնները

Թուրքիոյ մէջ կատարուած ձերբակալութեանց մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն հեռագրական գործակալութիւնները.

Թուրք իշխանութիւնները եռանդով կը հետապնդեն հակակառավարական շարժման եւ կազմակերպութեանց շուրջ բացուած քննութիւնները, երեւան հանելու համար մանաւանդ երկրին զանազան շրջաններուն մէջ տարածուած մասնաճիւղերը: Կը հաստատուի Էտիրնէի մէջ 32 գերզըլպաշներու, Ինէկէօլի մէջ 9 կիներու եւ Պրուսայի մէջ 10 անձերու ձերբակալման լուրերը: Անցեալ շաբթու, Պոլսոյ մէջ 30 անձեր ձերբակալուած են, գլխաւորաբար, աշխարհականացման օրէնքին դէմ մեղանչած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Կը հաստատուի թէ թուրք բարձր դասու պատկանող բազմաթիւ անձեր եւս, որոնց ցանկը ներկայացուած է ներքին նախարարութեան, մօտերս պիտի հետապնդուին դատական իշխանութեանց կողմէ, Նախչիպէնտիներու գաղտնի հաւաքոյթներուն մասնակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Բոլոր ձերբակալուած անձերը ղրկուած են, Մէնէմէն, ուր պիտի դատուին Պատերազմ. Ատեանի կողմէ:

Դեռ փախստական կը մնան

Մէնէմէնի փախստական մահապարտը Հիւսէյին տակաւին չէ գտնուած: Փնտռտուքներէ եւ խուզարկութիւններէ յուսահատ, թուրք ոստիկանութիւնը մամուլին կը հայթայթէ զանազան պատմութիւններ եւ ենթադրութիւններ: Այսպէս, կը կարծեն թէ Հիւսէյին գետը նետուած անձնասպան եղած է, ցուրտէն սառած ու մեռած է, կամ լերան մէկ խորշին մէջ, անօթի ծարաւ կը սպասէ. իսկ վերջին ենթադրութեամբ, որովհետեւ քաջ լուղորդ է եղեր, ապաստանած է յունական կըղզիներէն մէկը:

Պատերազմական ատեանի վճիռները

Պատերազմական ատեանը դատեց Ալաշէհիրցիներու մէկ մասը, վճռելով 3—5 ամիս բանտարկութիւն, եւ 50—75 ոսկի տուգանք: Գարամանի միւֆթին դատապարտուեցաւ 9 ամիս բանտի եւ 75 ոսկի տուգանքի:

Պատերազմական ատեանը սկսաւ դատել նաեւ Պալըքէսիրցիները, որոնք կը նկատուին հակաքէմալական շարժման ամէնէն մոլեռանդ կազմակերպիչները:

Պատերազմական ատեանը գրեթէ անդադար նիստեր կը գումարէ գնդ. Աթա պէյի նախագահութեամբ, որ կը փոխանորդէ Մուսթաֆա փաշայի:

Առաջին խումբին ամբաստանեալները որոնք 3էն 24 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին, փոխադրուեցան Էնկիւրիի բանտը:

Պատերազմական ատեանը որոշեց հրաժարիլ ցարդ իր որդեգրած դատավարական եղանակէն: Դատավարութիւնները ցարդ կը կատարուէին խմբական հարցաքննութիւններով: Ասկէց վերջ, ամբաստանեալները զատ զատ պիտի հարցաքննուին: Իսկ դատավարութիւնները միշտ դռնփակ տեղի պիտի ունենան:

Արաբ եւ Հրեայ դէմ առ դէմ

Երուսաղէմէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Անգլիոյ վարչապետին կողմէ՝ Պաղեստինի խնդրին առթիւ սիոնական պետ տօքթ. Վայզմանի ղրկուած բացատրական նամակը, զայրացուցած է Պաղեստինի Արաբները:

Պաղեստինի արաբական շրջանակները կը յայտնեն թէ Սպիտակ Գրքին հրատարակութեան առթիւ, Հրեաներու մտահոգութիւնը փարատելու դիտումով, անգլիոյ վարչապետին տուած բացատրութիւնները բոլորովին չեն հաշտուիր վաւերագրին մէջ յիշուած քաղաքականութեան հետ եւ կուգան փաստել թէ Անգլիա տեղի տուաւ հրէական սպառնալիքներուն առջեւ:

Իսլամներու գերագոյն խորհուրդին ընդհ. քարտուղար եւ արաբական գործադիր կոմիտէի անդամ Ճէմալ Հիւսէյին յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ իր կրօնակիցները կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Գրեր էինք թէ Պոլսոյ Պատրիարքարանին կողմէ պատուիրակութիւն մը մեկնած էր Էնկիւրի բացատրութիւններ տալու համար Բանկալթիի գերեզմանատան շուրջ յարուցուած խնդրին մասին, Պատուիրակութիւնը վերադարձած եւ քաղաքական ժողովին տուած է տեղեկութիւններ իր դիմումներուն մասին,

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Թուրքիոյ ներքին գործավարը Շիւքրիւ Գայա պէյ սիրալիր ընդունելութիւն ըրած է վարչութեան պատուիրակներուն, եւ երեք քառորդ ժամ լսած է անոնց բացատրութիւնները, յետոյ խոստացած է ուշի ուշով քննել գործը եւ օրինական բոլոր դիւրութիւնները տալ:

Յոյս կայ որ խնդիրը նպաստաւոր լուծում մը պիտի գտնէ, որովհետեւ բացի բերանացի բացատրութիւններէ, վարչութիւնը խնդրագիր մը տուած եւ մանրամասնօրէն պարզած է ազգին սեփականութեան իրաւունքը,

Որովհետեւ, գերեզմանատան նոր օրէնքին 167րդ յօդուածը միայն անտէր գերեզմանատուններու մասին է. մինչդեռ Բանկալթիի գերեզմանատունը հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր ազգին պատկանած է:

ՆՈՐ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ որոշուած է լքեալ գոյք նկատել նաեւ կալուածները այն Հայերուն եւ Յոյներուն որոնք անկախութեան պատերազմի միջոցին, երկրին մէջ, մէկ քաղաքէն միւսը գացած են,

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25Ը ԿԱՐՄԻՐ ՕՐ

Համաձայն Մոսկուայէն տրուած հրահանգներու, զանազան երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները կը պատրաստուին Փետրուար 25ը կազմակերպել իբր ցոյցի եւ բողոքի օր, ընդդէմ անգործութեան:

Ֆրանսայի համայնավար օրկանը Իւմանիթէ ամէն օր թելադրութիւններ կ՚ընէ իր կուսակիցներուն եւ ընթերցողներուն: Իսկ Սթոքհոլմի համայնավարները որոշած են ընդունիլ Մոսկուայի հրահանգը եւ Փետրուար 25ը, ամբողջ Շուէտի մէջ կազմակերպել իբր անգործներու օր:

Շուէտի համայնավարներուն այս որոշումը տրուած է Գ. Միջազգայինի լիազօրներուն ներկայութեան, մղելու համար կուսակցութիւնը որ աւելի եռանդուն գործունէութեան մը փաստերը տայ այս կերպով:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սպանիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ ընտրութեանց շուրջ մղուած պայքարին, եւ ընդիմադիրներու ձեռնպահութեան հետեւանքով, երեսփոխանական եւ ծերակուտական ընտրութիւնները որոնք պիտի կատարուէին մարտ 1ին եւ 15ին, յետաձգուեցան արքայական հրովարտակով,

Թագաւորը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ դահլիճի կազմութեան շուրջ, Մատրիտի եւ ամբողջ Սպանիոյ մէջ մտքերը չափազանց խռոված են: Ընկերվարական կուսակցութիւնը իր անդամներուն յանձնարարեց կարգապահութիւն եւ հանդարտութիւն, իսկ հանրապետականները ամբողջ երկրին մէջ կը պատրաստուին կազմակերպել հրապարակային հաւաքոյթներ եւ ցոյցեր,

ՆԱԽՇԻՊԷՆՏԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԱԴՐԵՆ

ԱԹԷՆՔ, 15 փետր.— Նախշիպէնտիներու Դամասկոսի կեդրոնը բանադրեց Մէնէմէնի պատերազմական ատեանի անդամները, որոնք մահուան դատապարտեր էին իրենց գերագոյն պետը եւ մէկ քանի յայտնի աղանդաւորներ,

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Գերմանիոյ ներքին սուր տագնապը, տնտեսական թէ քաղաքական, զգալի չափով մը արդիւնք է արտաքին պայմաններու։ Արդէն իսկ՝ գլխաւորապէս այդ գետնին վրայ առաջ կը տանին իրենց քարոզութիւնները բոլոր ընդդիմադիր տարրերը,— սկսած ֆաշիստ-ցեղապաշտներէն մինչեւ համայնավարները։ Ինչպէս բազմաթիւ ուրիշ հարցերու, այդ խնդրին մէջ եւս ձեռք ձեռքի տուած առաջ կ'երթան երկու ծայրերը։

Դժգոհութիւնը ընդհանուր է նախ եւ առաջ հատուցումներու խնդրին առթիւ։ Ընդդիմադիրներու եւ շատ մը ուրիշներու մէջ այն համոզումը կ'իշխէ, թէ Տօուըսի ծրագիրը վերցնելով եւ անոր տեղ Եընկի ծրագիրը դնելով, բնաւ մեղմացած չէ պարտքերու խնդիրը։ Առաջինը, ճիշդ է, աւելի բարձր տարեվճարներ կը պահանջէր, բայց նախ՝ գործողութեանց անհամեմատ աւելի ազատութիւն կուտար պարտապանին Գերմանիոյ, եւ երկրորդ՝ վճարումներու յետաձգումը (մորաթորիում) աւելի՝ կը դիւրացնէր, քան կարելի է ներկայիս։ Եընկի ծրագիրը Գերմանիոյ պարտքերը՝ երկու տեսակի բաժնած է, որոնցմէ մէկուն համար միայն յետաձգումի խնդիր յարուցանել կարելի է, հարկաւ եթէ ապացոյցներ տրուին պարտապան երկրին՝ տնտեսական-ելեւմտական ծանր վիճակի մասին։

Ժամանակէ մը ի վեր ահա այս հարցն է, որ կը զբաղեցնէ բոլոր Գերմանները։ Երկու տարի առաջ, երբ Լահէի մէջ եւ Շթրեզեմանի մասնակցութեամբ Եընկի ծրագիրը ընդունեցաւ, այն ատեն Գերմանիա տակաւին տնտեսական բարգաւաճումի օրեր կ'անցընէր։ Աշխարհ ալ այն համոզումը կազմած էր, թէ այդ կացութիւնը տեւական պիտի ըլլայ, հետեւաբար Գերմանիա դիւրաւ պիտի կարենայ վճարել իրեն պարտադրուած հատուցումները, այն ալ՝ երկու սերունդ շարունակաբար։

Տեղատուութիւնը, սակայն, շատ աւելի շուտ սկսաւ, քան կը սպասէին առհասարակ։ Այնպէս որ պարտատէրերը լաւագո՛յն ժամանակը ընտրած՝ էին — իրե՛նց համար — վերջապէս կարգադրելու հաշիւները իրենց պարտապանին հետ։

Այժմ բոլորովին փոխուած է կացութիւնը։ Գերմանիա տնտեսական անելի մը ծայրը հասած է։ Եթէ աւելի երկար տեւէ այս վիճակը, հետեւանքները կրնան անցանկալի ըլլալ ոչ միայն իրեն, այլեւ պահանջատէրերուն համար։

Այնպէս որ, դեռ ժամանակ մը առաջ՝ գերման վարչապետը, Պրիւնինկ ինքը, իր մէկ ճառին մէջ մասնաւորապէս հատուցումներու խնդրին վերաքննութեան պահանջը դրաւ։ Իրեն հետեւեցան նաեւ ուրիշներ։

Հարցը ներկայիս թէեւ հասունցած չէ ամէն կողմէ, բայց տարակոյս չկայ որ ոչ շատ հեռու ապագային նորէն դիւանագէտներու սեղանին վրայ պիտի դրուի։ Խնդրին արմատական լուծումը այն պիտի ըլլար, հարկաւ, որ առհասարակ պատերազմական պարտքերու հաշուեյարդարի հարցը մէջտեղ բերուէր։ Այդ ալ երեւի օր մը ըլլայ։

Այդ խնդրին մէջ կը համերաշխին Գերմանիոյ եւ իր Եւրոպայի պարտատէրերուն շահերը։ Մինչեւ իսկ ամերիկեան որոշ շրջանակներ սկսած են այդ միտքը պաշտպանել։ Անոնք եւս կը համոզուին, որ Ամերիկայի տնտեսական ներկայ տագնապը մեծ չափով մը պատերազմական պարտքերու հետեւանքն է։ Պարտքերու տակ ծանրաբեռնուած ու աղքատացած ժողովուրդներու գնողական կարողութիւնը տկարացած է, անոնք ի վիճակի չեն սպառելու ամերիկեան ճարտարարուեստին եւ գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնները, որով եւ արդի ճգնաժամը։

Օգտուելով տնտեսական-ելեւմտական այն ծանր վիճակէն, որ ստեղծուած է մասնաւորապէս Գերմանիոյ մէջ, այս երկրին ընդդիմադիր տարրերը կը պահանջեն իրենց կառավարութենէն՝ ըլլալ վճռական եւ կռնակ դարձնել Դաշնակիցներուն եւ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ցեղապաշտները որոշապէս կը ձգտին մերձեցում ստեղծել Իտալիոյ, իսկ անոր միջոցաւ ալ Խորհր. Միութեան հետ։ Ըստ էութեան նոյնը կը պահանջեն համայնավարները թէեւ Իտալիոյ անունը չեն տար անոնք, այլ միայն Ռուսիոյ։ Գերման ազգայնականները, այլ եւ քանի մը ուրիշ շրջանակներ, նոյն հիմնական արտաքին քաղաքականութեան կողմնակից են։

Լիտվինով Միլան այցելելով ու հոն Կրանտիի հետ տեսակցելով՝ արդէն իսկ քաղաքական կամուրջ մը նետած է Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Թուրքիոյ պարագան եւս յայտնի է։ Ծանօթ են նաեւ Մուսոլինիի ջանքերը՝ Պալքանեան պլոք մը կազմելու ուղղութեամբ, որ ուղղուած պիտի ըլլայ առաջին հերթին Ֆրանսայի՝ Գերմանիոյ գլխաւոր պարտատէրին դէմ։

Արդ, շուտով կը լրանայ ռուս-գերմանական դաշնագրին պայմանաժամը։ 1921ի գարնան Ռափալլոյի մէջ կնքուած եւ 1926ին Պերլինի մէջ նորոգուած համաձայնութիւնը վերանորոգելու պաշտպաններ կան այս երկրին մէջ, բայց կան նաեւ՝ հակառակորդներ։ Վերջիններս կը ջանան՝ որ եւ է կերպով համաձայնութեան գա՛լ Ֆրանսայի հետ միասին ընդհանուր ճակատ կազմել Ռուսիոյ դէմ։

Եւ սակայն, որպէս զի ե՛րբ եւ է այս վերջին ծրագիրը իրագործուի, հա՛րց է որ նախապէս գոհացում տրուի Գերմանիոյ պահանջներուն։ Վերջինները միայն տնտեսական չեն, այլ եւ՝ հողային։ Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ արեւմտեան սահմանին, այդ մասին խօսք չկայ արդէն։ Այս երկիրը վերջնապէս հրաժարած է Ալզաս-Լօռէնէն եւ Լոքառնոյի մէջ երաշխաւորած այժմեան սահմաններուն անձեռնմխելիութիւնը, այդ կողմէն։

Այդպէս չէ սակայն, արեւելեան սահմաններու պարագան։ Գերմանիա սկիզբէն իսկ յայտարարած է բարձրաձայն թէ ո՛րեւէ ատեն չի կրնար հաշտուիլ Տանցիկի եւ «միջանցքին» այլեւ Արեւելեան Սիլեզիոյ մէկ կորստեան մտքին հետ։ Եւ իրեն իրաւունք վերապահած է՝ ուզած ատեն վերաքննութեան խնդիր բերել, հարկաւ խաղաղ ճանապարհով, բանակցութեանց միջոցաւ։ Վերսայլի դաշնագիրն անգամ՝ անկարելի չի դարձներ այս, այլ բաց դուռ մը թողած է ատոր համար։

Թէեւ այդ խնդրին վերաքննութեան ժամանակը եւս վերջապէս եկած չի համարուիր, բայց՝ այսօրուընէ գետին կը պատրաստուի ատոր համար։ Փիլսուտսկիի տխմար եւ հալածողական քաղաքականութիւնը կը դիւրացնէ ճամբան։ Դեռ երէկի անազատ, հալածական լեհ ժողովուրդին այդ դիկտատորը այսօր ի՛նք կը ճնշէ եւ կը հալածէ իր մականին տակ ընկած փոքրամասնութիւնները։ Իր ազգի ընդդիմադիրներուն հետ եւս ուրիշ կերպ չի վարուիր ան։ Երէկի ընկերվարականը՝ այսօր հարիւրաւոր ընկերվարական պատգամաւորներ եւ քաղաքական գործիչներ կը փտեցնէ Պրեստ-Լիթովսկի զընտաններուն մէջ։ Զարմանալի չէ ուրեմն, որ ան եւ իր մարդիկը գերման, ուքրանացի եւ այլ փոքրամասնութիւններուն ընտրական եւ մշակութային իրաւունքները ոտքի տակ կ'առնեն։

Եւ Լեհաստանի գերման փոքրամասնութեան խնդիրը, յայտնի է, թէ Դաշնակցութեան Խորհուրդի վերջին նիստի զբաղման գլխաւոր նիւթերէն մէկն էր։ Նկատի ունենալով հարցին կարեւորութիւնը, առանձին յօդուածով մը պիտի անդրադառնանք։

Ա.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՊԱՍՐԱ, 3 փետր.— Պաղտատէն յետոյ, Իրաքի հայութեան ամենաստուար մասը կը կազմէր Պասրայի գաղութը, երբ Նահր էլ Օմարի գաղթակայանը կը պահէր իր գոյութիւնը։ Բայց վերջինիս Հալէպ փոխադրուելէն յետոյ, այժմ հազիւ 8.900 հոգի կը հաշուէ։ Ասոնց մօտ 120 հոգին տեղացիներ (այսինքն 1914 թուէն առաջ բնակութիւն հաստատողներ) են, իսկ մնացածը գաղթականներ, առհասարակ Վասպուրականցիներ։

Ժողովուրդի զբաղումները կարելի է դասաւորել հետեւեալ կերպով.— 1. Ազատ արուեստի մարդիկ, 2. Առեւտրականներ, 3. Պաշտօնեաներ, 4. Արհեստաւորներ, 5. Պարզ աշխատաւորներ։

Ժողովուրդի թուական համեմատութեամբ, առաջինները եթէ ոչ առաջին, գէթ երկրորդ տեղը կը գրաւեն հրապարակին վրայ։ Երկրորդ դասը աննշան թիւ մը կը կազմէ։ Ստուար մեծամասնութիւնը կը պատկանի երրորդ եւ չորրորդ դասուն, որոնք առհասարակ կը գործեն կառավարական եւ քաղաքային այլեւայլ ճիւղերու մէջ։ Գալով հինգերորդ դասին, կարելի է ըսել որ անոնք ալ մեծ թիւ մը չեն կազմեր։

Մեր թէ՛ պաշտօնեաներու եւ թէ՛ արհեստաւորներու գործը առհասարակ գնահատուած է պատկան մարմիններէն։ Շատ քիչ թիւով պարզ գործաւորներ կը գտնուին մեր մէջ, իսկ բեռնակիր՝ ոչ մէկ հատ։ Նկատի ունենալով համաշխարհային տնտեսական տագնապը, կարելի է ըսել թէ մեր ժողովուրդի տնտեսութիւնը ընդհանրապէս մխիթարական է։

Սակայն այս ժողովուրդը, իբրեւ հարազատ սերունդը իր նախնիքներու, միայն հացով չի գոհանար։ Ան տասը տարի, վառ հաւատքով մը՝ աչքը սեւեռած Հայաստանի ճամբուն, սպասեց այն բարեպատեհ առիթին, երբ իր հայրենիքի դուները պիտի բացուէին իր առջեւ, եւ այդ իսկ պատճառաւ, ապրեցաւ անստոյգ կեանք մը։ Բայց այն օրէն երբ Նահր էլ Օմարի իրենց ազգակիցները այլեւս յուսախաբ, փոխանակ Հայաստանի՝ Հալէպ փոխադրուեցան, հոս մնացող մասն ալ սկսաւ իր ապագայի մասին խորհիլ։ Եկաւ այն եզրակացութեան թէ ինք, գոնէ անորոշ ժամանակով եւ հակառակ իր կամքին՝ քաղաքացին է այլեւս այս երկրին եւ ըստ այնմ պէտք է իր ուղեգիծը ունենալ։ Եւ օրուան պահանջ դարձաւ ազգային մշակոյթի խնդիրը, որ հացին չափ անհրաժեշտ, եւ միակ ազդակն էր այս ժողովուրդի գոյութիւնը պաշտպանելու։

1923էն ի վեր դպրոց մը բացուած էր քաղաքին մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ եկեղեցին կից. Դրամի պակասութեան հետեւանքով, դպրոցը տարուէ տարի փոխանակ յառաջդիմելու դէպի ետ կ'երթար։ Քանի՜ց հոգաբարձութիւններ ընտրուած էին Թաղականութեան կողմէ եւ միշտ ալ անելի մը առջեւ գտնուելով, հրաժարած։

Այս տարի Թաղականութիւնը պաշտօնի կոչած է երկու հոգի գաղթականներէն եւ մէկը տեղացիներէն, անոնց խնամքին յանձնելով դպրոցը։ Արդար ըլլալու համար, ըսենք որ այս մարմինը պաշտօնի կոչուելէն ի վեր իր կարելին կ'ընէ դպրոցին մակարդակը բարձրացնելու։

50ի չափ աշակերտներ, տեղացի թէ գաղթական, կը յաճախեն մեր դպրոցը այժմ։ Սակայն այս թիւէն թերեւս աւելին կայ, որ տեղի հեռաւորութեան պատճառով ուսումէ զուրկ կը մնայ, իսկ տեղացիներու շատերը առարկելով դպրոցի անկայուն վիճակը, իրենց երախաները օտար դպրոցներ կը ղրկեն։

Թէ հոգաբարձութեան եւ թէ ծնողներու կրկնակ ջանքերուն եւ զոհողութիւններուն կը կարօտի այս դպրոցը, պահելու համար իր գոյութիւնը եւ մանաւանդ բարձրացնելու անոր մակարդակը որով միայն կարելի պիտի ըլլայ արմատախիլ ընել «մեր դպրոցը հաց չի կերցներ»ի մտայնութիւնը տեղացի ժողովուրդին։

Ուրախ ենք իմանալու որ հոգաբարձութիւնը այդ ուղղութեամբ արդէն իսկ աշխատանքի սկսած է եւ հին նուիրատուներու թիւին վրայ, բաւական թուով նորեր ալ աւելցած են։

***Այս գաղութը բոլոր միւս գաղութներէն աւելի անդորր եւ խաղաղ եղած։ Ոչ կուսակցական վէճեր եւ ոչ ալ տեղացի գաղթականի դատարկ խնդիրներ մեր հանգիստը խռոված են։ Մեր եւ տեղացիներու փոխադարձ յարաբերութիւնները մինչ այժմ եղած են միշտ սիրալիր եւ կը յուսանք որ ապագային ալ նոյն ձեւով պիտի շարունակուին։

Հոս ալ կը գտնուին Հայր. Միութիւններ եւ միեւնոյն ատեն Հ. Ե. Միութիւն մը։ Արդէն անոր գոյութիւնը զգալի եղաւ այն ատեն, երբ տեսնուեցաւ որ այդպիսի փոքրիկ գաղութի մը մէջ այս ու այն շուառի անունով կազմուած միութիւնները ոչ միայն չեն կրնար ներկայանալի ոյժ մէջտեղ բերել եւ ծառայել ընդհանուրի շահերուն, այլ եւ յաճախ զիրար կը խաչաձեւեն։ Ատոր համար ալ, տարի մը առաջ այդ Միութեանց ներկայացուցիչներէն եւ չէզոքներէն խառն ժողով մը գումարուեցաւ եւ հիմքը դրուեցաւ Ներկայ Հայ Երիտասարդաց Միութեան, յուսալով որ ատոր կը միանան բոլոր Հայր. Միութիւնները եւ միեւնոյն ատեն այս հասարակաց անունը կրնայ գրաւել նաեւ տեղացի երիտասարդներու ուշադրութիւնը։ Միութիւնները դժբախտաբար չմիացան բացի մէկէն որ իր կազմով եւ գանձով անցաւ նոր Միութեան մէջ. իսկ տեղացիները ուրախ ենք ըսելու որ մեծ շահագրգռութիւն մը ցոյց կուտան այս Միութեան հանդէպ եւ քանի մը երիտասարդներ արդէն իսկ միացած են անոր։

Այս տարուան յունուար 1ին կը լրանար Հ. Ե. Միութեան Ա. տարեդարձը։ Այս մէկ տարուան կարճ ժամանակաշրջանին ան, բացի քանի մը համեստ նուիրատուութիւններէն, այս ու այն նպատակին, հնարաւորութիւն ունեցաւ կառուցանելու իր սեփական ակումբը եւ անոր կից գրադարան մը հայ գիւղին մէջ, ուր կը գտնուի գաղթականութեան ստուար մեծամասնութիւնը։ Պաշտօնական բացումը մեծ խանդավառութեամբ մը կատարուեցաւ յունուար 4ին։

Բացման հանդէսին մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Գ. ՑԱԿԼՈՆՑ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

2940 ՏՈԼԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչի կեդր. վարչութեան Թիւ 3 շրջաբերականէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Տասներորդ Ընդհանուր ժողովէն ասդին եւ այդ ժողովին որոշումներուն սահմանին մէջ մնալով, կատարած ենք հետեւեալ դրամական առաքումները, նախատեսուած նպատակներու.—

Անցեալ տարեշրջանի պարտքին հաշուոյն՝ Պէյրութի մեր Հայկական Քոլէճին ղրկած ենք սկիզբը 500 տոլար. այս վերջերս ալ. դպրոցական նոր տարեշրջանի պիւտճէէն՝ հեռագրով փոխադրեցինք դարձեալ 500 տոլար. ընդամենը ուրեմն՝ 1000 տոլար։

Յունաստանի մեր Շրջանային Վարչութեան, վարժարաններու եւ առհասարակ Հայ Կ. Խաչի կրթական գործերուն համար ղրկած ենք 300 տոլար։

Աթէնքի մօտ՝ Քոքինիոյ մեր «Զաւարեան» շէնքին գետինը գնելու համար, ըստ որոշման Ընդհ. Ժողովի, կազմեցինք լիազօր քննիչ Յանձնախումբ մը, որ իր աշխատանքները լրջօրէն կատարելէ վերջ, տուաւ իր զեկուցումը հողի վերջնական գնման մասին։ Որոշեցինք գործադրել Ընդհ. Ժողովի այս մասին կայացուցած վճիռը եւ շէնքի գնման ձեռնարկած ըլլալով ներկայիս, հեռագրով ճիշդ օրին փոխադրած ենք 500 տոլար՝ գնման գործողութիւնները սկսելու համար։ Մնացած 1500 տոլարն ալ պիտի ջանանք մինչեւ Փետրուարի վերջը հասցնել, որպէսզի կանխիկ վճարումով սեփականացնենք ամբողջ շէնքին գետինը Հայ Կ. Խաչին։ (Շէնքը արդէն սեփական է. գետինն է միայն՝ որ անվճար կը մնար)։

Փարիզի համալսարաններուն մէջ մեր որդեգիր ուսանողուհի եւ ուսանողներուն համար ղրկած ենք 325 տոլար՝ ներկայ դպրոցական տարեշրջանի պէտքերուն առ հաշիւ։

Քանատայի մեր ուսանող որդեգիր հայորդիին ղրկած ենք առ հաշիւ 200 տոլար։

Մուսուլի շրջանի Հաւրէզք նորահաստատ հայ գիւղին մէջ, ինչպէս գիտէք, Հ. Կ. Խաչի դրամովը կառուցած էինք դպրոց մը, ուր 300է աւելի չքաւոր ծնողաց զաւակներուն կուտանք հայեցի կրթութիւն։ Այդ դպրոցին համար ղրկած ենք ներկայ տարեշրջանին 250 տոլար, դպրոցի կահաւորման եւ ուսուցիչներու թոշակի եւ այլ դպրոցական անհրաժեշտ կարիքներու հոգացողութեան համար։ Ներկայիս դպրոցը կանոնաւորապէս կը շարունակուի։ Ասոնք այն գաղթականներն են որոնք 1924էն ասդին շարունակ տեղէ տեղ փոխադրուելով Կեդրոնական Վարչութեանս աջակցութիւնն են վայելած եւ Հայաստան չկարենալ մտնելու հետեւանքով, Պաղտատէն ու Պասրայէն անցեալ տարի փոխադրուեցան Մուսուլ 3000 տոլարի մեր տրամադրած ծանօթ գումարովը։

Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութեան միջոցաւ, 150 տոլար փոխադրեցինք Մեսրոպեան Վարժարանին։ Սոֆիայի մեր Շրջանային Վարչութիւնը այս դրամին հաշուոյն, Հ. Կ. Խաչի կողմէ զատեց 10 որբ ուսանողուհիներ, որոնք կ'ուսանին Մեսրոպեան Վարժարանին մէջ։

Նմանապէս Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութեան միջոցաւ՝ 50 տոլար ղրկեցինք Խասքովայի Ազգ. Վարժարանին թելադրելով մեր Շրջ. Վարչութեան, որ հոն եւս մեր հաշուոյն որդեգիր ուսանող ունենան։

Նոյնպէս Պուլկարիոյ Շրջ. Վարչութեան՝ ղրկած ենք 50 տոլար, որով տեղւոյն ընկերուհիները ասեղնագործի աշխատանոց մը բանալու նախն[ական] փորձը կատարեն եւ ձեռա[գործ]ներ պատրաստելով մեզի [ալ] ղրկեն շուտով, մեր մասնա[ճիւ]ղերուն Ամերիկայի մէջ [...] տալու, որոնք իրենց սեփ[ական] միջոցներովը Հայ Կ. Խաչի [ն]պատակներուն համար [...] պիտի ղնեն այդ ձեռագործ[ները]։

Կարօտ եւ հիւանդ [...] բականի մը, Փարիզ, [...] ենք 50 տոլար։

Ամերիկայի մէջ տեղ[...] երեք հայ հիւանդներու [...] ենք ընդամէնը 115 տոլ[ար] (Ասոնցմէ մէկը հայ զին[ուոր] էր, որ Մեծ Պատերազմին [Հա]յաստանի ճակատին վրայ, [...] խէն վտանգաւոր կերպով [...] բաւոր մնացած ըլլալով, [...] բուժական գործողութեան [են]թարկուեցաւ մեր ընկեր[...] ներու հսկողութեան [...] Նիւ-Եորքի մէջ, եւ իր կ[...] սայց կորուստէ մը փրկուե[ցաւ])։

Ամերիկեան բանակի զին[...] ներուն ի խնդիր, Պոստոնի [քա]ղաքապետարանէն յատկ[...] մեզի եղած դիմումի մը [...] օգնած ենք 50 տոլարով, ([...] տոնի 300ամեակի Տօնին [...] թիւ)։

Ներկայ տարեշրջանին [...] նիւթական օգնութեան [...] գումարը վերոյիշեալ նպատ[ակ]ներուն համար եղած է.- 2940 (Երկու հազար ինըհարիւր [քա]ռասուն տոլար)։

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՈՅՊ[ԻՒՆ] ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

«Միլլիէթ»ի փետր. 5ի [...]ւէն.—

Վեցերորդ գիրքը այսպէս [...] յիշէ Հոյպունի որոշումները.

1. «Քրտական զանազան կ[ազ]մակերպութիւնները ցրուել, նոր ու միակ կազմակերպութ[իւն] մը հիմնել։

2. Միջոցներ ձեռք առնել հայ ազգին հետ եղած թշ[նա]մացութիւնները վերնան։

3. Իրանի կառավարութ[եան] եւ ազգին հետ կատարեալ բ[արե]կամական յարաբերութիւնն[եր] հաստատել։

4. Իրաքի եւ Սուրիոյ [...] հոգատարութեան տակ գտնուո[ղ] երկիրներու մէջ զոհ թողուլ [...] խանութիւնը, քաղաքական [...] ճերու տեղի չտալ եւ տեղակ[ան] կառավարութիւններու հետ [...] կեղծ յարաբերութիւններ [...] հել։

5. Մինչեւ վերջը կռ[ուիլ] Թուրքերու դէմ։»

Աւելորդ է բառ մը իսկ ա[...]ցնել։ Բայց աւելի տարօրին[ակ ...] կայ։ Դարձեալ վեցերորդ գիր[քը] կ'ըսէ. «... Էնկիլիզի կառա[վա]րութիւնը քրտական շարժու[մը] երբեմն կը վերագրէ Անգլի[ացի]ներուն, երբեմն խալիֆայակ[ան]ներուն, երբեմն ալ հակաքէ[մա]լական տարրերուն։ Բայց [...] սուտերուն հանդէպ՝ վերջին [...] գամ ըլլալով կը յայտարար[ենք] թէ քրտական շարժումը հո[յ]պունն է որ կազմակերպած [...] Ոչ 150նոցներէն, ոչ ալ դուրս[...] որեւէ մէկուն հետ չէ միացած։»

Այս վերջին նախադասու[...] թեան պատասխանենք բուն [...] 150նոցներէն մէկուն նօթ[...] տետրովը, որուն բնագիրը [...] ձեռքին տակն է եւ քիչէն կը[...] նանք հրատարակել.

«15 օգոստոս 1925ի [...] տուն, ինքնաշարժով Պաղտ[ա]տէն Էրպիլ հասայ, եւ առ[...] կանգ առնելու Պէկէրքէ գի[...] գացի։ Հոն, ճէմիլ աղայի[ն] [...] նը կէսօրուան ճաշը ընելէ [...] տոյ. անոր տրամադրած ձիեր[...] վը մեկնեցայ։ Իրիկունը հա[...] Տէրէ գիւղը եւ իջեւանեցայ [...] միլ աղայի եղբօր՝ Մէճիտ [...] ղային տունը։ Քիչ մը հանգ[իս]տանալէ յետոյ, նորէն ձիով [...] շերանց կը փնտռեմ։ Օգոստ[ոս] 16ին հասայ Թաթաս գաւա[...] կին կեդրոնը, գիշերը հոն [...] ցուցի, եւ յաջորդ իրիկուն, Մէ[...] հէնկին տրամադրած ձիեր[...] եւ զինակիրներովը անց[...] Ռավանտուզի նշանաւոր [...] եւ արշալոյսին հասանք [...] վանտուզ. կէս օրուան ճաշը [...]

...չէ լսուող, Անմէտ պէտի պատ-
...տած ձիերովը եւ զինակիր-
...ովը մեկնեցանք Մէրկէմիտ,
...սահմանին մօտ բանակա-
...ղի է...։

Օգոստոս 20.— Մէրկէմիտ
...մանում եւ վրաններու տակ
...եգիստ։

Օգոստոս 21.— Շէմտինանի
...այ կապարուած յարձակում։

Օգոստոս 29.— Եկած հրա-
...նին վրայ վերադարձ եւ ճամ-
...ն տեսակցութիւն սահմանի
...ամանատար Քաւիթէն Լիշ-
...լի հետ։ Առտուն Ռավանտուզ
...մանում»։

...Հետաքրքրական պիտի ըլ-
...այ այն պատասխանը զոր ա-
...պիտի տայ Զ. գիրքին հե-
...նակը, Տօքթ. Ղիր Կիւհ է-
...նտին։

...սան Նուրի

...վեցերորդ գիրքը այսպէս կը
...ի Իհսան Նուրիի մասին.
...պայակոյտի հազարապետ էր
...ք. բանակին մէջ։ 1925էն
...ոյ Պէյթ իւս Շէպապի մէջ
...ովութիւն մը յարուց։ Յետոյ
...աշա» տիտղոսով կարգուե-
...հրամանատար Արարատի
...ծողութեանց։ 1927ին, ցի-
...յան Քիւրտերը հաւաքուեցան
...ան Նուրի փաշայի հրամա-
...տարութեան տակ։ 1928ին,
...ուժերը հիանալի վիճակ մը
...էին։ 1928ի համաժողովը
...րին ընդհանուր հրամանա-
...ր կարգեց Արարատի»։

Մեզի համաձայն ալ, — կը
...րունակէ «Միլլիէթ»,—Իհսան
...րի հետեւակի հարիւրապետ
...ն էր Թրքական բանակին մէջ։
...տորականներու շարժման
..., վախնալով սպաննուելէ, Թո-
...ց իր վաշտը եւ Նեստորա-
...ններուն կողմը անցաւ։ Մինչ-
..., այդ շրջանին Քիւրտերուն
...ո կը կռուէր Նեստորականնե-
...ն դէմ։ Նոյնիսկ Հէքեարիի
...րտերն են որ հարուածեցին
...րք կուսակալը վիրաւորող
...տորականները եւ վրէժ լու-
...ին։

(Շար.)

...ՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԵՐԸ

...որհրդ. տնտեսութեան զա-
...գան ճիւղերուն մէջ, մեծ դեր
...ուած է օդանաւորդութեան։
...սնաւորաբար, օդանաւերը կը
...ծածուին քարտէսներու եւ
...ռակագծերու պատրաստու-
...ան մէջ։ 1924ին էր որ այս
...րգի առաջին փորձեր կա-
...րուեցան եւ այդ Թուակա-
...ն ասդին, օդանաւային լու-
...նկարչութեան դերը երթալով
...տուեցաւ։ Այսպէս, 1925ին,
...քիլոմեդր տեղ լուսանկար-
...ցաւ, 1928ին աւելի քան 30
...զար, 1929ին՝ 50,000, իսկ
...30ին՝ աւելի քան 100 հազար։
...սանկարներ առնուեցան շի-
...թեան յատակագծերու եւ
...տասթրոյի, Թուրքիստան-Սիպերիա երկաթուղիին շինու-թեան եւ կեդր. Ասիոյ շրջան-ներուն մէջ՝ ոռոգումներու ճիւ-ղեր հաստատելու համար։

Օդանաւորդութիւնը կը գոր-ծածուի նաեւ երկրագործու-թեան վնասակար ճճիներու եւ անասուններու դէմ։ Այս նպա-տակին համար, օդանաւերն սկսան գործածուիլ 1924ին, ինչ-պէս Քանատայի մէջ։ Ներկայիս, բոլշեւիկներն՝ իրենց իսկ ձեռ-քով շինուած բազմաթիւ օդա-նաւեր ունին, որոնք պատրաս-տած են Թունաւոր հեղուկներով անտառները ջրելու յարմարու-թիւններով։ 1925ին, հազիւ հա-զար հեկտար տարածութիւն կա-րելի եղաւ խնամել այս կերպով, իսկ 1930ին այդ տարածութիւնն էր քանի մը աասնեակ հազար։

Օդանաւերը կը մասնակցին նաեւ անտառներու հրդեհնե-րուն դէմ պայքարին, Ռուսիա հսկայական անտառներ ունի, որոնք յաճախակի կը վնասուին հրդեհներէ։ Այս գործին մէջ մեծ օգուտներ ցոյց կուտան օդանա-ւերը։

1927էն ի վեր օդանաւերը նոյնքան մեծ օգուտներ ցոյց կուտան ծայրագոյն հիւսիսի մէջ ձկնորսութեան եւ որսորդու-թեան։ Անթելի գործիքներով օժտուած, անոնք նաւերը կ'ա-ռաջնորդեն հիւսիսային սառ-նակոյտերուն միջեւ եւ անոնց կ'ազդարարեն անասուններու ներկայութիւնը։ Ներկայիս ա-նոնք կ'օգտագործուին կասպից ծովու մէջ՝ ձկնորսութեան հա-մար, ինչպէս նաեւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ եւ այլուր։

ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ

Համաձայն բոլշեւիկեան վի-ճակագրութեանց, անցեալ յուն-ուարի ընթացքին, խորհրդային ճարտարարուեստի գլխաւոր ճիւ-ղերը չեն արդարացուցած իրենց վրայ դրուած յոյսերը՝ արտա-դրութեան տեսակէտէն։ Տօնէցի աւազանին մէջ, արտադրութիւ-նը աւելի պակաս եղած է 1 մի-լիոն 125,000 թոնոյէն։ Նոյն-պէս, պողպատեղէնը հարիւրին 25 նուազում մը ցոյց կուտայ։ Միայն քարիւղի Թրըսթն է, Ազնաֆթ, որ յաջողած է իրակա-նացնել հնգամեայ ծրագրին հա-րիւրին 96ը։

Խորհրդ. իշխանութիւններն ու մամուլը անընդհատ կոչ կ'ուղղեն աշխատաւորներուն, որ իրենց կարելին ընեն որպէսզի փետրուարի ընթացքին արտա-դրութիւնը աւելցնեն եւ զոցեն բացը։

ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

«Փոփոլօ տ'Իթալիա»յի մէջ Մուսոլինիի եղբայրը Արնալտօ մեկնաբանելով Ստալինի վեր-ջին յայտարարութիւնները Թէ «Ռուսիա պէտք է հասնի միւս-ներուն եւ կամ կորսուի», կը գրէ.—

«Միլիոնները» դրամատիրական երկիրներն են։ Եթէ դրա-մատիրական երկիրները կը յիշուին իբր Թիրախ, կը նշա-նակէ թէ համայնավարներուն համար հին աշխարհը գոյութեան բարձրագոյն տարրեր ունի։ Ար-տասահմանէն ազատիլը՝ հան-գրուան մըն է միայն։ Մեր կար-ծիքով, կարելի չէ վարչաձեւի մը ճակատագիրը կապել հնգ-ամեայ ծրագրի մը»։

ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

Պատահական Թղթակից մը կը գրէ.—

Անցեալ կիրակի (փետր. 8ին), Նամիւրի եպիսկոպոսական կղե-րանոցին մէջ պատարագ մատուց ուեցաւ։ Հայկական երգեցողու-թիւնները Ճշգրիտ կատարեցին վարդապետցու կղերականները։ Յունուարի վերջին երկու կիրակի-ները Պրիւսէլի եւ Անվերսի մէջ հանդիսաւոր պատարագներ մա-տոյց Գեր. Նալպանտեան։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն։ Քառասունի չափ պելժերէ կազմուած երգչա-խումբը Եկմալեանի եղանակով եռաձայն երգեցին, յստակօրէն արտասանելով հայերէն բառերը։ Իսկ Սէն Րըմիի ժողովրդապետը ոչ միայն կը տրամադրէ իր եկեղե-ցին, հայկական պատարագներ մատուցանելու ցաղաւարներու առԹիւ, այլ եւ եկեղեցւոյն մէջ խոստովանարան մը որոշած է, Հա-յերու համար։

Յունուարին՝ Նալպանտեան վրդ. այցելեց 32 որբ եւ կարօտ հայորդիներու որոնք ձրիաբար ուտեստ եւ ուսում կը ստանան։

Ազգերու Դաշնակցութեան հայ եւ ռուս գաղթականներու գրասենեակին պելժ ներկայացու-ցիչը Պ. Քէրէն որ պելճիքայի ար-տաքին նախարարութեան մէջ կը պաշտօնավարէ, տրամադրութիւն յայտնած է օգտակար ըլլալու հայ գաղութին, վկայականներու եւն. կարգադրութեան համար։ Կը լսեմ Թէ Նորընտիր վարչու-թիւնը ձեռ առած է իր հրաժա-րականը։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎՏԱՐՈՒՄ

Աթէնքի կազմէն Սարգիս Գր-յրճեան, Միքայէլ Բարթիկեան եւ Առաքել Կիւրինլեան ի սպառ վտարուած են Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան շարքերէն, իրենց հակա-կարգապահական եւ հակակու-սակցական արարքներուն պատ-ճառով։

(«Դրօշակ», 1931 Յունվ.-Փետր.)

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԷՆ ԳԻՒՂ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն-Լու Մար-սէյլի հայաշատ գաղթակայան-ներէն մէկն է։ Հանրակառքի գի-ծէն հազիւ հինգ վայրկեան հե-ռու, պարտէզներու շուքին տակ, հարթ գաղթավայրի մը վրայ տարածուած են միայարկ կամ երկյարկ շէնքեր, որոնք իրենց արտաքին երեւոյթով ցոյց կու-տան գիւղին հայկական հանգա-մանքը։

Գիւղը մօտաւորապէս 400 տուն բնակչութիւն ունի, մեծ մա-սամբ, գործաւոր, արհեստաւոր, եւ սեփական գործ ունեցողներ։ Հոս ու հոն կը նշմարուին դերձա-կի, սափրիչի, նպարավաճառատան եւ հացագործի խանութներ, բո-լորն, ալ հայկական։ Ցեղացիները եւ դրացիներն ալ, իրենց առեւ-տուրով կապուած են Հայերուն։

Ոգեւորիչ ու մխիթարական է գիւղին ազգային եւ կուսակցական կեանքը։ Ունի իր դպրոցն ու եկե-ղեցին։

Դպրոցը, շնորհիւ այս տար-ուան ուսուցչական կազմին, ունի երկու հարիւրի չափ երկսեռ աշա-կերտութիւն մը, իր մանկապար-տէզի ու նախակրթարանի բաժին-ներով։ Գնահատելի է ուսուցչական կազմին անձնուէր գործունէու-թիւնը։ Դպրոցը միեւնոյն ատեն Թաղին եկեղեցին է, որ ունի պա-տարագող հովիւ մը։

Բացի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, ոչ մէկ կուսակցութիւն կը զգացնէ իր գոյութիւնը։ Դաշնակցութիւնը իր լայն թեւերուն տակ համա-խմբած է գիւղին գրեթէ բոլոր գիտակից երիտասարդութիւնը եւ կը գործէ առանց աղմուկի, վառ պահելով ազգային ոգին նոր սե-րունդին մէջ։ Ունինք նաեւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն մը, ո-րուն գործնական աշխատանքը աչքի կը զարնէ, շնորհիւ տասնեակ մը անձնազոհ ու պարտաճանաչ պատանիներու։ Կ'ընեն ինչ որ կա-րելի է, փրկելու համար մատաղ սերունդը այլասերումէ ու ձուլ-ումէ։ Միութիւնը ունի իր հաւա-քավայրն ու գրադարանը, որմէ անխտիր կ'օգտուին բոլոր Միու-թիւնները եւ հասարակութիւնը։ Բայց գրադարանը ներկայիս աղ-քատ է եւ կարօտ ուշադրութեան ու օժանդակութեան։

Միութիւնը ձեռնարկած է, գիշերային դասախօսութեանց, ո-րուն կրնան մասնակցիլ անխտիր, բոլոր փափաքողները։ Դասախօ-սութեանց նիւթերն են հայերէն, ֆրանսերէն, թուաբանութիւն, ազգ. պատմութիւն, աշխարհա-գրութիւն ու գրավարժութիւն։ Վստահ ենք որ մեծ յաջողու-թեամբ պիտի պսակուի այս ձեռ-նարկն ալ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր շրջանակին մէջ առած է Սէն Լուն։ Ունի մաս-նաճիւղ մը, եւ սկաուտներու ու գայլիկներու խումբ։ Մօտերս ալ կ'ունենայ երէցներու խումբ, Սէն Լուի մասնաճիւղը իր գոր-ծունէութեամբ խթան մը եղած է Մարսէյլի շրջանի յառաջացման եւ սկսած է գործել նոր եռանդով,

Քանի մը երիտասարդ ար-ուեստասէրներ, ղեկավար ունենա-լով ծանօթ դերասան Պ. Մարութ-եանը, կազմած են խումբ մը, որ իր ներկայացումներով եւ հան-դէսներով մղում կուտայ հայ գեղարուեստի զարգացման։

Զ Ե Ո Միութիւնն ալ լուռ Ճշիկ կը գործէ, իր պարբերական ժողովներով։ Սէն Լուի բոլոր Միու-թիւնները սերտօրէն կապուած են իրարու բոլորն ալ ձգտելով Հայը հայ պահել։

Գիւղին ներքին կեանքը խա-ղաղ է։ Ոչ մէկ վէճ։ Գիւղին եր-կայնքն ի վար կը տեսնենք երկ-սեռ բազմութիւն մը, բոլորն ալ հայերէն կը խօսին։ Տնտեսական տագնապը չէ ազդած ազգային կեանքի վրայ, թէեւ շատեր կը տառապին անգործութենէ։ Գիւղը օրէ օր կը բարգաւաճի։ Կը շինուին նոր շէնքեր, աւելի մեծ եւ սի-րուն։

Ն. Արծրունի

ԼՔԵԱԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ ծանօթ են աղ-ջիկ-մայրերը։ Անոնք ընդհանրա-պէս իրենց զաւակը կը յանձնեն ֆրանսական ազգային խնամատա-րութեան։

Ցանֆէր Ռօշրոյի փողոցին մէջ մասնաւոր շէնք մը կայ, ուր կը դիմեն լքուած մայրերը։ Միայն Փարիզի մէջ տարին 10 հազար երախայ կը յանձնուի այդ տան։

Ազատ սիրոյ այս պտուղները յաճախ դառնութեան պռթկում մը կ'ունենան, եւ ինչպէս ֆրան-սացի օրագրող մը կը պատմէ, կը փափաքին երթալ գտնել իրենց մայրը եւ սպաննել։

Ֆրանսացի նոյն օրագրողն է, որ կը պատմէ հետեւեալ խօսակ-ցութիւնը, մտնելով երախաներու տնօրէնութեան սենեակին մէջ։

— Կը լքե՞ս զաւակդ, լաւ խորհեցա՞ր, գիտցած եղիր որ այլ եւս չպիտի կրնաս տեսնել զայն։

Մայրը կուլայ, կը հեկեկայ, գլխով «այո» կ'ըսէ։ Հաւանած է։

Եւ դեռ աղջիկներ, որ չեն ուզեր բաժնուիլ իրենց «սիրոյ զաւակէն», սակայն չեն ալ կրնար աշխատիլ։ Ուսուցչուհի մըն է, խաբուած է, իր «սիրականը» կծի-կը դրած է Աղջիկը հոգիով կապ-ուած է իր զաւկին, կ'ուզէ մեծ-ցնել, ի՞նչպէս, — «ծնողքս չի-մանա՞յ»— եւ յետոյ կը վախ-նայ նաեւ որ պաշտօնէն կը հա-նեն։

Խնամատարութենէն կը խն-դրեն որ պետութեան Թողու իր զաւակը։ Ո՛չ, ո՛չ, կը բողոքէ աղ-ջիկը, կը սիրե՛մ զաւակս այնքան որքան կ'ատեմ իր «հայր»ը։

Եւ այսպէս քանի՜ քանի երա-խաներ։ Տարին 10,000։ Քի՞չ է։

Ի՞ՆՉ Կ'ԵՐԱԶԷՆ ՉԻՆԱՑԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Չինաստանի մէջ աւազակները մեծ կուգան մաքոքի նման։ Խի-զա՜խ երիտասարդներ, որոնց հա-մար հոգի կուտան չինացի աղջիկ-ները Արդարեւ չինացի ամենէն գեղեցիկ եւ ազնուական աղջիկ-ները կը նախընտրեն ամուսնանալ աւազակներու հետ։ Եւ ամէն օր կը սպասեն որ աւազակ մը գայ եւ առեւանգէ։

Ոմանք կ'ըսեն Թէ աւազակ-ները, սուղ փրկանքներ առնելու նպատակով, կ'առեւանգեն ազուոր աղջիկները։ Եւ Աղջիկներն ալ գիտ-նալով որ պիտի առեւանգուին փրկանքի մը համար, կը նախըն-տրեն ամուսնանալ աւազակներու հետ։

Սակայն Ճշմարիտն այն է, որ աւազակները հրաշալի կեանք մը կը ստեղծեն իրենց առեւան-գած գեղուհիներուն համար։ Կը բաւէ, որ... կառքով փախցնեն եւ տոտիկները չյոգնին։ Ահա Թէ ինչո՞ւ օրուան երգն է Չինաստանի մէջ.

Կ'ուզե՞ս զօրավար դառնալ,
Նախ աւազակ եղիր,
Կ'ուզե՞ս շատ դրամ ունենալ,
Ազուոր աղջիկ մը փախցուր,
Կ'ուզե՞ս գեղանի կին մ'ունենալ,
Փախցուր եւ տունդ տար։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ" Ի

31րդ տարի, Թիւ 1—2 (1931 Յունվ. — փետրուար) հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Երկու տասնամեակ՝ Խմբ., Փետրուարեան ապստամբու-թեան պատճառները.— Միջազ-գային նիւթական տագնապը Մ. Տէրպէտէրեան, Քրտական շարժումը՝ Կ. Սասունի, Բոլշե-ւիկեան աքսորավայրում.— Թուրքիոյ շուրջ.— Տնտեսական ճակատում՝ Ս., Այնտեղ ուր Սո-ցիալիզմ են կառուցանում.— Ին-տերնացիոնալ.— Զեկուցագիր իա-տովանութիւններ Ս. Վր.։

Գին՝ 2 ֆր. 50։ Հասցէ. — Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gob-lins, Paris (13).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

I

Ու տարիներու հետ կուտակ-ուեցաւ, բնազդ դարձաւ իր ...անքը մարդուն հանդէպ։ Մե-...ռաղձոտ ու անհաղորդ ան քաշ-...ուեցաւ իր մէջ, եղծանող պատ-...նին մէջ իր անգիտակից, սառն ...տարբերութեան, ու կոշտացաւ, ...մարդացաւ։

...Ս երեկամ չունեցաւ անհրա-...ժեշտ էր ու անշնորհ։ Ու ամէն ոք ...յն չահագործել միայն կը ջա-..., ու ամենէն բարիները՝ ծաղ-...ին գինը։

Անցաւ աշխարհի ճոխութիւն-...ուն ու գեղեցկութիւններուն ...էն զսպուած կարօտով մը, ...ակ մը քունի մէջ՝ ուրիշներու ...գին աննախանձ դրացի։

Երիտասարդ եղած էր տաք ...նով լեցուն, երբ պահ մը արթնցաւ իր մէջ «կնոջ» տեն-չանքը։

Ժպիտին անվարժ իր տգեղ մարդու դիմագծերը փորձեցին խնդրանք մը ձեւացնել. խօսքին անվարժ լեզուն պաղատանքներ Թոթովեց, ծանօթ ճամբու մը վրայ սպասեց թեւերը կարկա-ռած, ու միամիտ, տամուկ աչ-քերուն նայուածքը անսովոր կեր-պով համարձակ։

— կորսուէ՛, խենդ...

Սիրուն աղջիկ մըն էր։

Իր կեանքի գարունին ամբողջ պատմութիւնը եղաւ ասիկա։

Հակահարուածը ապշեցնող կր-րակէ մը յետոյ, կծու ցրտու-թիւն մը անցուց անոր հոգիէն, ու չարութիւնը եկաւ բազմի իր թեւերը տեղաւորել։

Ատելութիւնը գործել սկսաւ։ Սորվեցաւ ոխակալ ըլլալ։ Մութ տեղեր, կասկածելի փողոցներու մէջ իր չիլ փափաքները պտտցուց։ Նշանակալից էր գազանի ան-վախութիւնը վտանգին հանդէպ։ Փնտռեցին իր ընկերութիւնը։

Ըմբռնեց յափշտակութեան դիւրութիւնը ու սիրեց աւքօլը։

Քսանըվեց տարեկան էր, երբ կրակի տուաւ ահագին փայտա-նոց մը, գիւղէն չեղեց անխնայ կառախումբ մը։

Հանրատան մը մէջ (տարօրի-նակ դիպուած մը իր հոն ըլլալը) կին մը խեղդել ուզեց, Թքաւ։ Յա-ջորդ օր պատուհանէ մը վար ին-կաւ, ցատկեց գուցէ չգիտցուեցաւ պատճառը. այդ արկածէն յիշա-տակ մնաց Թեթեւ կաղութիւն մը։

Ու զինք շրջապատողներ գըր-գռեցին զինքը։ Արիւնարբու, հրէ-շային նոպաներ կ'ունենար։

Ու բանտին որսը դարձաւ կարճատեւ ընդմիջումներով։ Տա-րօրինակ Թերեւս իր մութ միտ-քը զարթումի շարժումներ ունէր այդ մենութեան մէջ։ Քաղաքին աղմուկը նուաղած, չեշտով կը խաղաղեցնէր իր սիրոյ ու գուր-գուրանքի կարօտ զգայարանք-ները։

Այսպէս, շատ մը ոճիրներով բեռնաւոր էր արդէն՝ երբ օր մը վերջապէս դատապարտեցին զին-քը տաժանակիր աշխատանքի, սպանութեան մը առթիւ որուն մէջ ինք անմեղ էր։

Ջզուած ու յոգնած էր. խո-րապէս ձանձրացած։ Զրողոքելու պէս լսեց վճիռը, անհոգու-թեամբ ներքին գոհունակու-թեամբ։

Թիարանը, ուր հասաւ կազ-մալոյծ Թոյնով մը, չհետա-քրքրեց զինքը. ոչ մրցութեան եւ ոչ ալ ազատութեան ըղձանք, բնախօսական ցեկ մը հալեր էր կարծէք։ Ու ծանրածանր ուծացու-մը իջաւ մէկ անգամէն։ Սամուէ-լին կամքը քրացաւ. անոր մինչ այդ դանդաղ մտածումը կանգ առաւ գրեթէ։ Մինչեւ անբանու-թեան հասնող կրաւորականու-թեամբ Թողուց որ օրերը սահին ու խարազանը իր կռնակին շաչէ։

Բնաւ չխառնուեցաւ մարդ-կութեան այդ մէկ դասակարգին ծրագիրներուն ու հոգեկան ապ-րումներուն. ոգնիի մը պէս ցցեց փուշերը ու իր լռութեան մէջ ա-պաստանեցաւ։ Ոչ ոք իրեն հա-մար, ու ոչ ոքին համար ինք կար։

Սակայն եղաւ որ իմացնեն իրեն օր մը Թէ ազատ էր, գըտ-նուած ըլլալով բուն յանցաւորը։ Արդէն 35 տարեկան էր, ծերա-ցածի երեւոյթով. մեռած նայ-ուածքով։ Չհասկցաւ, ոչ ալ զար-մացաւ, Թողուց որ առաջնորդեն զինքը նորէն ծով ու ցամաքի եր-կար ճամբէն, բերեն այս անտա-ռին քով, այս տխուր տնակին, ու անտառապահ ընեն զինքը։

Զեւական պաշտօն մը որ փա-փուկ սրտերու խղճահարութենէն Թելադրուած էր։

*
* *

Իրեն ընկերացող ամենէն մօտ գիւղի պահնորդը ըսաւ, շարժումներով բացատրեց իր հոտ առնելիք խրտուիլակի դերը, Թիա-պարտի սարսափ ազդող հեղինա-կութեան հետ, յանձնեց 15 օրուան պաշարը, նախորդէն մնա-ցած որսի հրացանը եւ դեռ շատ երիտասարդ շունը՝ Տիանը, ու հե-ռացաւ։

Ցերեկւթեան օր մըն էր ա-սիկա։

Երբ շունին հետ մինակ մնաց Սամուէլ, առաջին անգամ ըլլա-լով զգաց հոգիին մէջէն որ մի-նակ չէր։

Եւութեան խորէն գիտակից աչ-քերով նայեցաւ անտառին, անոր բարձրուղէշ հասակին, խիտ ու անթափանց խորքերուն, անվեր-ջանալի ընդարձակութեան վրայ ու հրճուեցաւ։ Թեւերը բացաւ լայն, բարութեամբ ժպտեցաւ, ուզելով համբուրել ամբողջ տե-սածը։

(Շար.) ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

նկատեն որ Մաքտոնալտի Նամակը վերջ կը դնէ հրէական եւ արաբական հաշտութեան ամէն յոյսերու: Նոյն անձը յայտնած է նաեւ թէ քանի որ Մաքտոնալտի Նամակը իրաւունք կուտայ Հրեաներուն որ պոյքոթի ենթարկեն արաբ աշխատաւորները, արաբական խորհուրդն ալ իր կարգին, իբր փոխվրէժ պոյքոթի պիտի ենթարկէ Պաղեստին հաստատուած Հրեաներու բոլոր արտադրութիւնները:

Ձերբակալութիւններ Սոֆիայի մէջ

Անցեալ շաբթու, հաղորդեր էինք թէ մակեդոնացի կուսակցապետի մը Իվան Միխայլոֆի մտերիմը Թուրքոֆ սպաննուեր էր Սոֆիայի մէջ՝ հակառակորդներու կողմէ: Սպաննիչները ձերբակալուեր եւ յայտներ էին թէ կը պատկանին Փրոթոկէրոֆի խումբին եւ գործած են իրենց պետին հրահանգով: Այս սպանութեան հետեւանքով Սոֆիայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բազմաթիւ Մակեդոնացիներ:

Երէկ առաւօտ, Սոֆիայի մէջ զրոյց շրջեցաւ թէ կէորկ Բաքխրիսթոֆ, Փրոթոկէրոֆի կուսակցութեան ղեկավար տարրերէն մէկը, ինչպէս նաեւ ուրիշ պետ մը կինը, առեւանգուած են Իվան Միխայլոֆի կուսակիցներուն կողմէ, որոնցմէ էր սպանեալ Թուրքոֆ: Կ'ենթադրուի թէ Իվան Միխայլոֆ, այս պատանդները պիտի օգտագործէ, նահանջ պարտադրելու համար հակառակորդ տարրերուն:

Յոյնեւպուլկար վէճը

Լուր տարածուեցաւ թէ Պուլկարիա մերժած է Հէնտըրսընի առաջարկը յոյնեւպուլկար վէճը ենթարկելու իրաւարարութեան: Այս առթիւ Յունաստանի արտաքին նախարարը կը յայտարարէ թէ չի կարծեր, որ Պուլկարիա մերժէ Հէնտըրսընի առաջարկը, թէեւ տակաւին պատասխան չէ տուած: Անմիջապէս որ Պուլկարիա ընդունի, Յունաստան Պուլկարիոյ հետ պիտի կնքէ առեւտրական դաշնագիր մը, որ մեծապէս պիտի նպաստէ վէճերու կարգադրութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de ta Gare*ի սրահին մէջ:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները, այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, 61 rue M. le Prince: *Անդամատետրերը միասին բերել:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սամսոնցի այրի տիկին Արուսեակ Սիսակեան կը փնտռէ իր տղան Օհանիկ, որ տեղահանութեան միջոցին տարագրուած է Պոլսէն անորոշ ուղղութեամբ: Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր: Հասցէ' Mme Arousiak Sissakian, 27 Rue Beauséjour, Sarcelles (S.et O.). Francc.

— *Պարտիզակցի Հոփփսիմէ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկները Բարուհի, Սրբուհի եւ Աղաւնի: Իրենց հօր անունը՝ Գրիգոր Զորեկեն, մօր անուն՝ Արուսեակ:*

Բարուհի եւ Սրբուհի ամուսնացած էին: 1923ին կը բնակէին Գատըգիւղ (Պոլիս) Րիզա փաշա Թաղը: Իմացնել՝ Տիկին Փափազեանի 83, Route de la St. Germain, Carières s)Seine, France.

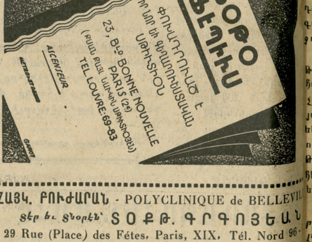
— *Կը փնտռուի Պաթումցի Արտաշէս Չուչորեան, հօր անուն Ներսէս, մօր անուն Զարդար: 1920ին իր 9 տարեկան հասակին Պաթումի մէջ անգլ. զրահաւոր մը մէջ մտած է աշխատելու: 1922ին Պոլիս տեսնուած է: Այժմ իր մասին տեղեկութիւն չունինք: Լուր տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» նուէր: Իմացնել՝* Arménak Markarian, 6 rue Boussairolles, Montpellier, (Herault) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— *Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն Մարտիրոս Քէօռէեան որ տարագրութեան միջոցին մնացած է Րաքայի շրջանի Արաբներուն մօտ: Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր: Իմացնել՝* Sahac Keusseian*ի*. Latamarco 171, Corrientes, (Rép. Argentine): *Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931
18 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1497 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՅ

Այսօր տասնամեակն է 1921 փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան, որ փախուստի մատնեց Երեւանի կարմիր վարիչները։

Տարեդարձ մը, որ կը յիշեցնէ մեր ազատագրական պատմութեան ամէնէն եղերական մէկ պահը։

Մեր այսօրուան թիւին մէջ, երկու գրութիւններ կան քով քովի։ Մէկը՝ հայ բոլշեւիկ տեսաբան Բ. Բորեանի վերլուծումը՝ փետրուարեան ապստամբութեան պատճառներու մասին։ Միւսը՝ անկուսակցական բանուորի մը պատմութիւնը Հայաստանի ներկայ կացութեան մասին։

Եղերական է այս զուգադիպութիւնն ալ։

Բորեան, որուն գիրքը տպած է Մոսկուայի պետական հրատարակչականը, փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները կը բացատրէ ճիշդ այնպէս ինչպէս պատմեր են բոլոր ականատեսներն ու իրազեկները, դաշնակցական թէ չէզոք։ Խորհրդային դրախտէն հեռացած բանուորը, իր կարգին, այսօրուան Հայաստանի կացութեան մասին կուտայ տեղեկութիւններ որոնք փետր. 18ի նախընթաց օրերը կը յիշեցնեն։

Կը նշանակէ թէ տասը տարին իրական փոփոխութիւն մը չէ բերած Երեւանցիներու հոգեբանութեան եւ գործելու եղանակներուն մէջ։

Ի՞նչպէս կը տեսնէ բոլշեւիկ Բորեան՝ Հայաստանի նորեկ իշխանութեան հաստատումը եւ առաջին «քաջագործութիւններ»։ —

1. Յեղ. կոմիտէն (Ցեղկոմ) հրաման տուաւ բռնագրաւել քաղաքացիներու պարէնն ու գիւղացիներու հացի պաշարը, առանց կազմակերպուած մեքենայի, առանց «երկրի իւրայատուկ պայմանները հաշուի առնելու»։

2. Նորեկները գործ ունէին «ոչ դրամատէրներու, ոչ ալ կալուածատէրներու, այլ Հայաստանի գիւղացիութեան, բանուորութեան եւ որբ ու աղքատ զանգուածներու հետ։ Հայաստանի մէջ չկային խոշոր առեւտրա-արդիւնաբերական քաղքենի դաս եւ կալուածատէրներ»։

3. Կարմիր բանակի զինուորները մայրաքաղաք Երեւանի ու գաւառներու մէջ քմահաճօրէն կը բռնագրաւէին պարենաւորման մթերքները։

4. Ցեղկոմը 1921 յունուար 6 թուակիր հրամանը կը տրամադրէ գրաւել մասնաւորներու գրելու թուղթը, եթէ 48 թերթէն աւելի է։ Կը հրամայուի երեք օրուան մէջ յանձնել նոյն իսկ գործածուած մոմլաթը։

5. «Հաշուի կ՚առնէն մասնաւոր անձերու գրադարանները, փայտը եւ այլ վառելանիւթերը, մինչեւ անգամ գիւղացիներու պաշարը, կը պետականացնեն բոլոր ջուրերը, մինչեւ իսկ աղբիւրները» եւլն.։

Բոլշեւիկ հեղինակը տալով դէպքերու այս «ռժգոյն թուումը» — բառերը իրն են — կ՚ուզէ բացատրել ապստամբութեան ներքին պատճառները։

Բայց կան նաեւ արտաքին - քաղաքական պատճառներ. — «Թուրքերուն գրաւած քաղաքներուն մէջ (Կարս, Ալեքսանդրապոլ, Սարըղամըշ) եւ գաւառներուն մէջ ժողովուրդին դէմ կը գործադրուին բառին բուն նշանակութեամբ «պաշըպօզուք» միջոցներ։

«Խորհրդային իշխանութիւնը ոչ մէկ որոշ միջոցի կը դիմէր, Թուրքերը Հայաստանէն հեռացնելու համար, մինչդեռ ժողովուրդը հաւատացած էր որ Թուրքերը Հայաստանի մէջ այլեւս անելիք չունին եւ Ռուսաստանը թոյլ չի տար որ Թուրքերը գրաւեն Հայաստանի հողերը։ Ժողովուրդը «համոզուած» էր թէ Թուրքերը եկած են Խորհրդային Ռուսաստանի գիտութեամբ եւ օգնութեամբ, որպէսզի տապալեն Հայաստանի դաշնակցական կառավարութիւնը եւ Խ. Հայաստանի ճամբով կապ հաստատեն Ռուսաստանի հետ։ Բայց երեւան եկաւ որ Թուրքերը եկեր են իբրեւ նուաճողներ եւ երկրի վիճակը աւելի վատթարացաւ»։

Եւ ապստամբութիւն։ Տարերային պոռթկում, ե՛ւ կազմակերպուած, ե՛ւ եղերական հետեւանքներով։ Մնացեալը ծանօթ է բոլորին։

×

Ինչպէս ըսինք, տասը տարի է անցեր այդ օրէն ի վեր։ Խորհրդային իշխանութիւնը տիրաբար կը վարէ ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանը, նոյնպէս մեր երկիրը։ Կատարեալ մենատիրութիւն է եւ խաղաղութիւն։

Մարդիկ ուժ ունին արեան մէջ խեղդելու ո՛ր եւ է խլրտում։ Ինչպէս անցեալ տարի, մասնաւորապէս Կովկասի մէջ, հաւաքական տնտեսութեան գործադրման առթիւ։ Օրէնքները կը թխուին Մոսկուայի մէջ, եւ կը պարտադրուին ամէն տեղ, մասնաւորապէս ծայրագաւառներու մէջ, առանց նկատի առնելու իւրաքանչիւր երկրի «իւրայատուկ պայմանները»։ Ինչ որ չի կրնար տանիլ 130 միլիոն ռուս ժողովուրդը, անշուշտ մահացու հարուած է մօտ մէկ միլիոն թշուառ, բանուոր եւ գիւղացի զանգուածի մը համար։

Եւ արդիւնքը— տասը տարի յետոյ— յամր ծիւրում եւ թարթափում՝ գերեզմանային լռութեան մէջ։

Ոչ պատերազմ կայ, ոչ փետրուարեան ապստամբութիւն։ Ոչ որ եւէ միջամտութիւն, ոչ ալ դաւ։

Եւ սակայն, — կարդացէք այսօրուան թղթակցութիւնը։ Հազարէն մէկը, եւ ամէնէն չափաւորը։

Կարդացէք, բաղդատեցէք, եւ եզրակացուցէք, եթէ սիրտ ունիք...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ»

Փետրուարի սկիզբները գումարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Պալքանի 25րդ ընդհ. ժողովը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ։

Այս առթիւ «Նոր Արաքս» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (6 փետր.).

Պուլկարահայ գաղութի գրեթէ բոլոր անկիւններէն, ուր բուռ մը հայութեան կողքին անխուսափելիօրէն դաշնակցական կուռ ու կենսունակ կազմ մը կայ, եկած էին մեր ծեր ու երիտասարդ պատգամաւոր ընկերները, կենդանի գործ ստեղծելու դաշնակցականի յատուկ անյագ ծարաւով եւ իրենց պաշտած կուսակցութիւնը կրկին ու կրկին զոհաբերութիւններու ծանր բեռան տակ դնելու արդար պահանջով։ Զոհաբերութիւն՝ հայ քաղաքական դատին համար, հայ մշակոյթի զարգացման համար, հայ զանգուածները օտար ափերու վրայ հայ պահելու համար, հայ հանրային կեանքի անդորրութեան ու վերելքի համար, հայ նորահաս երիտասարդութիւնը հայօրէն ու յեղափոխականօրէն դաստիարակելու համար։ Ու այս բոլորը միակ սրբազան նպատակի մը համար, որ կը բարձրանայ հայոց պատմութեան ընդերքէն, կը մարմնաւորէ ամբողջ ժողովուրդի մը իտէալը, կը կազմէ Դաշնակցութեան գործի եւ ուսմունքի ուղղն ու ծուծը եւ կը խտանայ յատուկ, արդար ու հզօր գաղափարի մը մէջ — Ազատ, Անկախ ու Միացեալ Հայաստան։

Շրջանային ժողովին մէջ իշխող ոգին էր այս։ Եւ այս ոգին որքան բարձրօրէն կը խօսէր ամէն մէկ շրջանի պատգամաւորի հոգիին մէջ եւ որքան յըստակօրէն կը կշռուէր ու կը բանաձեւուէր Շրջանայինի կողմէն, նոյնքան խորապէս տիրական կը դառնար այն համոզումն ու հաւատը, թէ վաղը, ամբողջ տարիի մը ընթացքին, հայրենանուէր, ստեղծագործ այդ ոգին պիտի վարակէ ոչ միայն մեր շրջանի կուսակցութիւնը՝ պատասխանատու գործիչէն մինչեւ վերջին շարքային ընկերը, այլեւ պիտի թեւածէ մեր իրականութեան եւ մեր հանրային կեանքին վրայ ու պիտի պարտադրէ ինքզինքը ժողովրդական լայն զանգուածներուն։

Ոգիին հետ գործը՝ կենդանի գործ կատարողի հպարտութեամբ էր, որ 25րդ Շրջանային ժողովին կը ներկայանային պատգամաւոր ընկերներու մեծ մասը։ Եւ անկարելի է չբաժնել անոնց արդար հպարտանքը։

Ահա մէկէ աւելի նոր ենթակոմիտէութիւններ։

Ահա ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԻ հասնող նորագիր երիտասարդներ, միայն մէկ տարուան մէջ։

Ահա կուսակցական օրաթերթ մը, որ ինքնապահ է այլեւս։

Ահա կուսակցական գրեթէ ամէնօրեայ ձեռնարկներ, ամբողջ գաղութին մէկ ծայրէն միւսը։

Ահա հարիւրհազարաւոր լեւաներու հասնող գումարներ, կուսակցութեան գանձանակին մէջ, հայ ժողովուրդին դատին համար, նուիրաբերուած բեռնակիր, աշխատաւոր, մտաւորական եւ անգործ ընկերներէ։

Ահա՛ պզտիկ ենթակոմիտէ մը, որ գրեթէ կը կրկնապատկէ իր ընկերներու թիւը եւ իր վրայ դրուած սակը աւելիով կը վճարէ եւ ահա մէկ ուրիշը, որ կոմիտէութեան կը վերածուի։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ հաղորդեր էինք հակաքէմալական նոր դաւադրութեան մը մասին տրուած լուրը։ Պոլսէն կը հաղորդեն հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Մենէմէնի դէպքէն անմիջապէս վերջ բացուած քննութիւնը, որ ցարդ յանգեցաւ աւելի քան 1000 անձերու ձերբակալման, կը կարծուէր թէ երեւան պիտի հանէ կրօնական բնոյթ կրող հակաքէմալական շարժման մը ներքին ծալքերը։

Ոստիկանութիւնը, երեւան հանեց սակայն աւելի ծանր դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր խորտակել հանրապետական վարչաձեւը։

Այս նոր դաւադրութեան կեդրոնը կը թուի ըլլալ Զանաքքալէ, ուր 15 անձեր ձերբակալուած են։ Բայց բազմաթիւ ճիւղեր ունի ամբողջ Թուրքիոյ մէջ եւ այս պատճառով ալ նոր քննութիւններ բացուած են։

Այս դաւադրութեան հետ կապ ունեցող անձերուն մէջ կը յիշուին «Իսթիքլալ» թերթին տնօրէնը Իպրահիմ Սիւրուրի, նախկին երեսփոխան եւ նախարար Վէհպի, եւ յայտնի փաստաբան Վէտաթ։

Թէ Պոլսոյ եւ թէ գաւառներու մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին։ Կ՚ըսուի թէ նոր կազմակերպութեան գլխաւոր վարիչն է Քատիրիներու աղանդէն Շէյխ Ալի։

Թրքուհիները շէյխերուն հետ

Երէկ հաղորդեր էինք թէ Պոլսոյ Թրքական բարձր դասու պատկանող անձերու ցանկ մը ներկայացուած է Էնկիւրիի ներքին գործավարութեան, իբր Նախշիպէնտիներուն հետ յարաբերութիւն մշակող։ Էնկիւրիէն տրուած նոր լուրի մը համաձայն Պոլսոյ ոստիկանութիւնը՝ ներքին նախարարութեան ներկայացուցած է նաեւ երկար ցանկ մը Թրքուհիներու, որոնք Շէյխ Էսատի գաղտնի հաւաքոյթներուն կը յաճախէին կանոնաւոր կերպով։ Երկար ատենէ ի վեր արդէն, ոստիկանութիւնը կը նշմարէր թէ Թրքուհիները համակրութիւն ցոյց կուտային հակաքէմալական շարժման եւ անոնց կազմակերպիչներուն հանդէպ։

Պալըքէսիրցիները Պատերազմ. Ատեանին առջեւ

Պալըքէսիրցիներուն մէջ որոնց դատը կը տեսնուի այս միջոցիս, կը գտնուին նաեւ նախկին երեսփոխան Վէհպի, «Իսթիքլալ թերթին տնօրէնը Իպրահիմ Սիւրուրի եւ եղբայրը, փաստաբան Էմին Վէտատ եւ ժենաշնորհի վարչութեան պաշտօնեաներէն մէկը։

Պալըքէսիրէն Մենեմէն ղրկուեցան 14 անձեր եւս, որոնք ամբաստանուած են թէ կառավարութիւնը տապալելու նպատակով, գաղտնի միութիւն մը կազմակերպած են։

Ձերբակալուածներէն նախկին երեսփոխան Վէհպի եղած է նաեւ կրթական նախարար։ Ձերբակալուածներուն մէջ կայ նաեւ փաստաբան Էյուպ Սապրի։

Պայքար ֆրանսերէնի դէմ

«Միլլիյէթ»ի մէջ, յօդուածագիր մը, քննադատելով ֆրանսերէնի ուսուցումը, առաջարկեր էր այդ լեզուին տեղ Թուրք աշակերտներուն սորվեցնել անգլիերէն եւ գերմաներէն։

Պատասխանելով կարգ մը քննադատներու, նոյն յօդուածագիրը, կը պնդէ.— Ռուսիա բնակութեանս ընթացքին, ռուս պետերէն մէկը որուն հարցուցեր էի թէ ինչո՞ւ ֆրանսերէնի տեղ անգլիերէնի եւ գերմաներէնի նախընտրութիւն կուտան, պատասխանեց.— Որովհետեւ, այս երկու երիտասարդ լեզուներն են որ մեզ կը սորվեցնեն, ինչ որ օգտակար եւ հրահանգիչ է մեզ համար։ Ֆրանսացիները գրականութիւն մը ունին։ Բայց, ճիշդ այդ գրականութեան չարիքներէն է որ կ՚ուզենք փրկել մեր սերունդը...»։ Ուրիշ մէկ բարեկամս, որ Պոլսոյ համալսարանին մէջ տնտեսագիտութեան ուսուցիչ է, դեռ վերջերս կ՚ըսէր.— Ուսումս Ֆրանսայի մէջ առի եւ կը հետեւիմ արտասահմանի տնտեսագիտական հոսանքներուն։ Բայց տեսայ որ եթէ անգլիերէն կամ գերմաներէն չսորվիմ, քանի մը տարի վերջ, չպիտի կրնամ մասնագիտութիւնս ուսուցանել, որովհետեւ, ֆրանսերէն օգտակար գիրքերը հազուագիւտ են»։

Հակակրօնական պայքարը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի լուսաւորութեան գործավարը կրթական հաստատութեանց տնօրէններուն ուղղեց շրջաբերական մը, որով կը հրահանգէ կորովի կերպով կռուիլ, կոտրելու համար եկեղեցիի ազդեցութիւնը աշակերտներուն վրայ։ Այս նպատակով, կը թելադրէ աշակերտներուն տալ բացարձակապէս հակակրօնական դաստիարակութիւն։

Շրջաբերականը կը վերջանայ այս բառերով.— Զենք կրնար հանդուրժել որ տղոց բարոյականը խաթարուի կրօնքով։ Ամէն գինով, պէտք է վերջ տալ եկեղեցիին յանդուգն գրգռութիւններուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՍՊԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նախարարական ծանր տագնապ մը անցընելու վրայ է Սպանիա։ Թագաւորը դահլիճին կազմութիւնը յանձնած է Սանչէզ Կուէրրայի որ դժուարութիւններու կը բախի։ Կուէրրա Մատրիտի բանտին մէջ իսկ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ կարգ մը քաղաքական եւ կուսակցական ծանօթ պետերու հետ, որոնք բանտարկուած կը մնան իբր յեղափոխական շարժման ղեկավարներ։ Այս տեսակցութենէն վերջ, որ որեւէ արդիւնք չէ տուած, յեղափոխական պետ մը Ալքա Զամորա, որ բանտը կը գտնուի, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակութեան տուաւ.«Հանրապետականներէ եւ ընկերվարականներէ կազմուած յեղափոխական ուժը, կը մնայ անյողդողդ եւ կը շարունակէ իր ընթացքը։ Կառավարութեան մէջ չպիտի մտնէ նոյնիսկ հսկողի դերով։ Ան պիտի շարունակէ իր գործունէութիւնը հանրապետութեան յաղթանակին համար»։

ՁԻՒՆ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒ

Աղտոտ օդերը նոր սկսան Ֆրանսայի մէջ։ Մէկ շաբաթէ ի վեր, Փարիզ եւ շրջականները կ՚անցընեն անձրեւոտ օրեր։ Պարբերաբար ձիւն ալ կը տեղայ։ Իսկ գաւառներու մէջ տեղացող յորդ անձրեւները ողողումներ պատճառած են։ Լոնի մէջ Սէպուզ գետակը յորդեցաւ ու ողողեց ամբողջ թաղ մը։ 600 անձեր բացը մնացած են։ Իսկ Սավուայի նահանգին մէջ երեք գիւղեր, կը մնան թաղուած ձիւնի թանձր խաւերու տակ, աշխարհէն մեկուսացած։ Արեւելեան Պիրենեաններէն Թուլուզ եւ Փարիզ եկող ճեպընթացը ստիպուեցաւ կանգ առնել ձիւնի պատնէշներուն առջեւ։ Նոյնպէս, Կըրնոպլ-Քափի ճամբուն վրայ։

Կեդրոնական Եւրոպայի կարգ մը շրջաններու մէջ եւս, ձիւնը կը տեղայ առատօրէն։ Հունգարիա բռնուած է ձիւնի փոթորկի։ Շոգեկառքը դադրած է կարգ մը գիծերու վրայ։

Սլովաքիոյ մէջ մասնաւորաբար, երկաթուղային երթեւեկը դադրած է։ Պրաթիզլավայէն Ժիլինա մեկնող շոգեկառքը բռնուած մնաց ձիւնի հաստ դէզերու միջեւ։ 250 է աւելի զինուորներ ղրկուցան մէկ օրուան մէջ ճամբան մաքրել եւ անցք բանալ շոգեկառքին։

Բուռն փոթորիկ կը տիրէ Ադրիականի եզերքներուն վրայ։

ՅՈՒԿՕՍԼԱՒԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ներկայիս, Եուկօսլաւիա կարգ մը երկաթուղիի ճիւղեր կը շինէ։ Այս առթիւ օտար թերթեր ակնարկեցին թէ շինութիւնները կը կատարուին ռազմագիտական նպատակներով։

Եուկօսլաւ թերթերը կը հերքեն եւ կը յայտնեն թէ շինութիւնները կը կատարուին համաձայն տարիներ առաջ պատրաստուած ծրագրի մը։

Զաղրէպ-Նովսքա— Պելկրատ գիծը որ կը շինուի, սկսած էր 1926ին եւ կանգ առած էր Պելկրատի եւ Նովսքայի միջեւ, իսկ Պելկրատի եւ Նիշի միջեւ, որեւէ գիծ չերկարիր։

Գալով Միթրովիցա — Փէչ գիծին, Պելկրատ— ադրիականի գիծին մէկ ճիւղն է, որուն շինութիւնը նախատեսուած էր 1922ին։

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ...

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 3500 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ.— ՇԱՏԵՐԸ ԽԵՆԴԵՑԱԾ.— ՆԿՈՒՂՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԿԸ ՄՈՐԹԵՆ.— ԱՆՁՆԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԼԱՑ ՈՒ ԿՈԾ ԵՒ ԱՆԷԾՔ.— ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՆ ԱԼ ԲԱՆՏԵՐԸ ԿԸ ԼԵՑՈՒԻՆ.— ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՐԱՒԱՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՎՐԱՍՏԱՆ.— ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ.— ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՔՇԵՆ ԱՆԸՆԴՀԱՏ.—

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Նորեկ աքսորականէ մը կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները (31 յունուար).—

Ես բանւոր եմ 1913 թուականէն ի վեր երկար տարիներ աշխատած եմ Ռուսաստան, գլխաւորապէս Արմաւիր, Ստաւրոպոլ եւ Մոսկուա: 1921-23 թուականներուն ծառայած եմ Մոսկուա եւ շրջականները, Ար-[illegible]որգի պարենաւորման բաժնին մէջ եւ ապա 1923ին անցած եմ Հայաստան եւ Լուկաշինի միջոցով երկաթուղիի մեթերանոցին մէջ պաշտօն եմ ստացած: Իբրեւ երկաթուղիի գործերու մասնագէտ եւ բարեխիղճ աշխատող, կարճ ժամանակէն զիս նշանակեցին Ալեքպոլ — Ջուլֆա բեռնատար կառախումբերու ստուգող: Եւ այդպէս մինչեւ 1928 մնացի այդ պաշտօնին մէջ, որմէ յետոյ փոխադրուեցայ մարդատար կառախումբերու վրայ (Նորէն Ջուլֆա-Ալեքպոլ) իբրեւ պրովոտնիկ (ուղեկցող): Այս պաշտօնին մէջ ալ մնացի մինչեւ 1930 օգոստոս 8ը, եւ յետոյ Չեկան զիս ալ դատապարտեց նստիլ իրենց նկուղներուն մէջ:

Ինչպէս ըսի, ամբողջ 17 տարի իբրեւ բանւոր աշխատած եմ խորհրդային «դրախտ»ին մէջ: Ո՛րեւէ կուսակցութեան մէջ չեմ եղած եւ քաղաքականութեամբ ալ չեմ հետաքրքրուած: Հազիւ կրցած եմ վաստակովս ընտանիքս կերակրել: Թէեւ կուսակցական չէի, բայց եւ այնպէս հակախորհրդային որեւէ աշխատանք չէի կատարած եւ լուռ մնջիկ իմ պաշտօնս կը կատարէի:

Սակայն եւ այնպէս, Չեկան զիս իբրեւ վտանգաւոր տարր, 63րդ յօդուածով ձերբակալեց, չնայելով որ տարիներէ ի վեր պարսկահպատակ էի եւ համապատասխան փաստաթուղթեր ունէի: Ամբողջ չորս ամիս առանց յանցանքս յայտնելու, զիս պահեցին բանտի մէջ:

Շատ դժուար է մէկ-մէկ յիշել բանտի օրերը, քանի որ բոլշեւիկներու կատարած բռնութիւններու եւ չարչարանքներու մասին կարելի չէ հանգիստ պատմել: Այժմ Երեւանի բանտերուն մէջ 3500է աւելի անմեղ մարդիկ կան, որոնց մէջ կան նաեւ կիներ:

Այս բանտարկեալներու մէկ մասը բռնուած են իբրեւ հակառակ հասարակական տնտեսութեան. մէկ մասը՝ իբրեւ խորհրդային կարգերու վնասողներ, իսկ կիներն ալ իբրեւ ցոյցեր կազմակերպողներ: Իբրեւ թէ գործակցական խանութներու առջեւ պոչ կազմած ժամանակ քննադատեր են իշխանութիւնը, անիծելով իրենց սեւ օրերը: Բանտարկեալներէն շատերը խելագարուած են անօթութենէն կամ սարսափէն:

Չեկան ըստ իր սովորութեան ամէն գիշեր «մաքրագործումներ» կը կատարէ բանտերուն մէջ: Երբ գիշերուան ժամը 2ը կը մօտենայ, բոլոր բանտարկեալները ջղաձգութեան կը մատնուին: *Ամէն մէկը կը խորհի թէ կարգը իրեն եկած է եւ քիչ յետոյ պիտի տանին գնդակահարեն...:*

Մեր խցիկին մէջ բաւական թիւով գիւղացիներ կային Էջմիածնի, Ալափարսի, Դարալագեազի եւ այլ շրջաններէն:

Յունուար 3ի գիշերը մեր խցիկին դուռները կամացուկ մը բացին: Բոլորիս լեզուն բռնուած էր եւ չէինք կրնար բառ մը անգամ արտասանել:

Չէկայի դահիճները աւելի սարսափ առաջ բերելու համար, սկսան մէկ-մէկ մեր դէմքերուն նայիլ, տեսնելու համար թէ ո՞վ աւելի շատ կը վախնայ: Իրենց քննութիւնը կատարելէ յետոյ, Ալափարսցի Շամիր Ստեփանեանը դուրս հանեցին եւ ա՛լ չտեսանք:

Գիշերուան ժամը 2ին խցիկէն բանտարկեալ դուրս հանել՝ կը նշանակէ տանիլ Չեկայի մութ ու յատուկ նկուղները՝ վիզը կտրելու: Նոր օրէնք է հրատարակուած, որուն համաձայն Չեկան իր գազանութիւնները կատարեալ գաղտնապահութեամբ պիտի կատարէ եւ միայն կեդրոնը պիտի իմանայ:

Այս օրէնքը աւելի քան կը տանջէ բանտարկեալները, որովհետեւ անցեալները երբ բանտարկեալ մը գնդակահարէին, գոնէ կը յայտարարէին, կամ որեւէ կերպով կը հասկցնէին բանտարկեալին Ռասսով երթալը: (Այս բառը չեկիստները հնարած են, եւ կը նշանակէ գնդակահարուած է): Բայց այժմ եթէ որեւէ մէկը խփեն, անոր հարազատները բան չեն իմանար եւ անվերջ մտահոգութիւններու կը մատնուին:

Շամիրը տանելէ երեք օր յետոյ, երբ մեզ 30 հոգիով ցերեկ ատեն հանեցին բակը, մեր ընկերներէն Էջմիածնի շրջանէն Գրիգորը, իբրեւ հիւանդ մնաց ներս: Երբ մենք վերադարձանք, զայն տեսանք յատակի վրայ ինկած, արիւնաթաթախ: Գրիգորը, թէեւ 70 տարեկան, շատ առողջ մէկն էր, միշտ ալ մեզ կը խրախուսէր եւ կը զբաղեցնէր իր գեղեցիկ պատմութիւններով: Մէկ տարիէն աւելի էր որ բանտարկուած էր, հասարակական տնտեսութեան մէջ մտած չըլլալով: Խեղճ մարդը ամէն օր ջղայնացած կը կրկնէր.

— Բա չեմ իմանում իմ մեղքը ի՞նչ է, ո՞ր նաչալնիկին եմ խփել, կամ ո՞ւմ տունն եմ կոխել, որ մէկ տարի այս չորս պատի մէջ ինձ տանջում են»:

Վերջին օրերը տեսակ մը խելագարածի պէս էր: Երբ մենք բակը ելանք, երկաթի կտորը կ'առնէ եւ իր ձեռքով վիզը կը կտրէ... *Այդ երկաթի կտորը, մենք պոկեր էինք մի անպէտ մահճակալէն եւ միասին տարած մեր խցիկը: Քանի մը օր քարերուն քսելով սրուած էր, ատով չորցած հաց կը կտրէինք: Կիներու բաժինը մեզմէ հեռու էր, բայց ամէն օր կը լսէինք անոնց ճիչն ու աղէքները:*

Դեկտեմբերի սկիզբները մեր բանտը լեցուցին կոմունիստներով: *Մենք կը կարծէինք թէ զանոնք դիտմամբ կը դնեն մեր քով, բայց երբ անոնք եւ անոնցմէ յետոյ եկած բանտարկեալները (ոչ-կոմունիստներ) պատմեցին, նոր հասկցանք թէ ամենուրեք կուսակցութեան մէջ խռովութիւններ կան. իսկ Հայաստանի պատասխանատու կոմունիստներէն շատերը քշած են իբրեւ Ստալինին դէմ գացողներ:*

Հայաստանէն ամիսը երկու անգամ յատուկ վագոններով բանտարկեալները կը տեղափոխեն Վրաստան. իսկ այնտեղէն ալ ուր որ կ'ուզեն:

Առաջին աքսորը տեղի ունեցաւ յունուար 2ին, իսկ երկրորդը՝ 24ին: Այդ յատուկ վագոնները ճիշդ ժամանակին կ'անցնին Նախիջեւան եւ այնտեղի բանտերէն ալ իրենց բեռը առնելով, կ'անցնին Երեւան, Ալեքպոլ, Սանահին ու ապա Թիֆլիս, իւրաքանչիւր վագոն կ'առնէ 52 հոգի, ձուկի պէս թխմուած: Վագոններէն մէկուն վրայ գրուած «Ս. Կ. Վ. N 154», իսկ միւսի վրայ՝ «Զ.Կ. N 643»: Առաջինը կը համարուի Մոսկուայի յատուկ, իսկ երկրորդը Կովկասի, որ Նախիջեւանէն մինչեւ Բուլաղարի կայարան կ'երթայ: Այդ վագոններով փոխադրուած բանտարկեալներուն կ'ուղեկցին բացառապէս ռուս զինուորներ:

Նախիջեւան-Ջուլֆա եւ ընդհանրապէս Արաքսի մօտիկ շրջաններու մէջ Նմոյշի համար հայ կամ թաթար զինուորի չէք հանդիպիր· ամբողջովին ռուսեր են եւ իրենց վստահելի զօրամասերը:

Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը ցնցոտիներու մէջ կ'ապրի: *Գիւղացին մէկ զոյգ տրեխը հազիւ կրնայ 20 ռուբլիով գնել, իսկ երբ իր եզը մորթէ ընտանիքին կարիքները հոգալ, անմիջապէս անոր անունը մը կը փակցնեն եւ եզան կաշին ձեռքէն կը խլեն: Քաղաքներու մէջ ապրուստը շատ սուղ է, բայց գիւղին հետ բաղդատելով քաղաքացիները աւելի լաւ կ'ապրին: Ատոր ալ պատճառը այն է որ քաղաքի ազգաբնակչութեան մեծագոյն մասը պաշտօնեաներ եւ կուսակցականներ են, որոնք գործակցական խանութներէն պաշար կը ստանան:*

Արարատի կռիւներուն ժամանակ, բոլշեւիկները Թիֆլիսէն, Ալեքպոլէն եւ Երեւանէն մօտ 10 էշելոն (շարք) զօրք էին բերած եւ Արազդայանէն մինչեւ Նորաշէն բռներ էին: Մօտ ամիս ու կէս զօրքը այդտեղ պահեցին:

Այդ օրերուն երբ սպաները կը ճամբորդէին շոգեկառքով, հետաքրքրուեցայ այդչափ զօրքերու կեդրոնացման մասին: Բոլորն ալ կը ստէին եւ կը պատասխանէին թէ ռազմափորձի համար են եկած: Մինչդեռ ես գիտէի որ Թուրքերը Քիւրտերուն հետ կը կռուին, իսկ իրենք ալ օգնութիւն կը հասցնեն: Ամբողջ կռիւներու ընթացքին զրահապատ կառախումբերէն մէկը (փոքրը) կանգնած էր ռուսական Ջուլֆա, իսկ մեծը գիշեր-ցերեկ շարունակ կ'երթեւեկէր Շահթախտի, Նորաշէն, Արազդայան, Ղամարլու, Ուլուխանլու, Երեւան գծի վրայ: Երկու «աւտօզրահներ» ալ Չեկային հսկողութեան տակ կանգնած էին Ղամարլու-Նորաշէն: Երբ կռիւները վերջացան, զօրքը վերադարձաւ կառախումբերուն հետ:

Խորհրդային Հայաստանի հայ կոմունիստները շատ անհանգիստ վիճակի մէջ կ'ապրին: Ամէն օր, իրենց միտինգներուն մէջ կ'ազդեն թէ զարնան «իմպերիալիստները» եւ Դաշնակները պատերազմ պիտի յայտարարեն իրենց դէմ:

Հայաստանի գիւղերու մէջ ինչպէս կը պատմէին իմ բանտի ընկերներս — այլեւս երիտասարդութիւն չէ մնացած: Ով որ կուսակցական չէ, քաղաքավարի հեռացուցած են գիւղերէն վախնալով որ զարնան կ'ապստամբին կամ թէ կապ կը ստեղծեն ապստամբներու հետ:

Ամբողջ չորս ամիս զիս բանտը պահելէ յետոյ, յունուար 24ին աքսորեցին Պարսկաստան:

Ահա երկրորդ օրն է ինչ Պարսկաստանի փողոցները կը պըտըտիմ: Շատ զարմանք պատճառեց ինծի, երբ խանութներու մէջ տեսայ ռուսական այնպիսի ապրանքներ, որոնց անունը ու երեսը չենք լսած ու տեսած Ռուսաստանի մէջ:

Ռուս ժողովուրդը սովի ճիրաններուն մէջ օրական հազարներով կը մահանար, իսկ ղեկավարները երկրին ապրանքները կ'արտածեն ուրիշ պետութիւններու շուկան:

Երեւանի մէջ շաքարի, օճառի, կերպասի համար գլուխ կը պատռեն, իսկ այստեղ այդ նոյն ռուսական ապրանքներով լեփ լեցուն են խանութները: Անշուշտ ասոր գաղտնիքը երկիրը դժոխքի վերածող կոմունիստներուն միայն յայտնի է:

Այսքանը պատմելէ յետոյ, հազար երանի կուտան այն մարդուն, որ այդ դժոխքէն եւ աւազակներու ձեռքէն կ'ազատի....:

Ք. ՍԱՐՈՍԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այսօր տասնամեակն է 1921 փետր. 18ի ժողովրդական շարժման:

Այս առթիւ «Դրօշակ» իր յունուար-փետրուարի թիւով, ընդարձակ ամփոփում մը կը հրատարակէ հայ ծանօթ բոլշեւիկ մը, Բ. Բորեանի երկհատոր գրքէն, (Հայաստան, միջազգային դիւանագիտութիւնը եւ ՍՍՀՄ) որ առանձին գլուխի մը մէջ կը վերլուծէ ապստամբութեան պատճառները:

Կ'արտատպենք էական մասերը.—

1920 թ. դեկտեմբեր 2ին Հայաստանում յայտարարւեց խորհրդային իշխանութիւն: «Ժողովրդական զանգւածները, գրում է Բորեանը, խանդավառութեամբ ողջունեցին խորհրդային իշխանութեան հաստատումը եւ ուրախ էին «Ռուսաստանի վերադարձի» համար, իբրեւ մի չեզոք ուժի, որը կ'ապահովէ խաղաղութիւն անջատ ազգերի միջեւ եւ «հաց ու մանուֆակտուրա կը բերէ», իսկ գլխաւոր ուրախութեան պատճառը այն էր, որ Ռուսաստանի խորհրդային իշխանութիւնը յենարան կը լինի երկրի բանւորագիւղացիական զանգւածների համար եւ ցոյց կը տայ հնարաւոր աջակցութիւն նրա տնտեսական շինարարութեան:

Այսպիսի պայմաններում եւ նման դրութեան մէջ 1920 թ. դեկտեմբերին Խորհր. Հայաստանի Յեղկոմը անցնում է իր պարտականութիւնների կատարման: Այն ինչ, 1921 թ. Փետր. 18ին Հայաստանում ծագում է խորհրդային իշխանութեան դէմ ուղղւած հակայեղափոխական ապստամբութիւն, որ ճընշւում է միայն կարմիր բանակի օգնութեամբ, ամիսուկէս անցած, նոյն տարւայ ապրիլ 2ին, Ի՞նչ պատճառներ առաջ բերին այդ ապստամբութիւնը»:

Եւ Բորեանը սկսում է թւել ապստամբութեան պատճառները:

«Յեղկոմը, ասում է նա, բռնեց անխնայ եւ վճռական գրաւումների ուղին, անխտիր եւ առանց դասակարգային սկզբունքի, առանց հաշւի առնելու գիւղացիութեան ընդհանուր տնտեսական վիճակը եւ նրա հոգեբանական դրութիւնը: Բռնագրաւումները կատարւում էին անկազմակերպ, չունէին համաչափ, յեղափոխական դասակարգային բնոյթ եւ կիրառւում էին աւելորդ բռնութիւններ: Առանց կազմակերպւած ու կարգապահ մեքենայի, առանց նախօրօք մտքերը պատրաստելու եւ երկրի իւրայատուկ պայմանները հաշւի առնելու, յեղկոմը կարգախօս է հրապարակ նետում. Թէ՝ պէտք է բռնագրաւել ու գրաւել քաղաքների մասնաւոր անձանց պարէնն ու գիւղացիութեան հացի պաշարը: *Անկարգ բռնագրաւում, գրաււում վճռականապէս ամէն բան — զինուորական հագուստ, բրինձ մաքրելու մասնաւոր եւ ամէն տեսակ գործիքներ, գիւղացիներին պատկանող մեղուի փեթակներ, սպիտակեղէն, զգեստեղէն, առանց դասակարգային խտրութեան բոլոր քաղաքացիների տնային գոյքերը եւ այլն — այս ամէնը, ի հարկէ, բոլորովին դասակարգային բընոյթ կրող քայլեր չէին եւ արդիւնք էին խորհրդային քաղաքականութեան ու կոմունիստական դասակարգային գաղափարախօսութեան անծանօթութեան եւ անգիտակցութեան:*

Բնական է, որ այս բռնութեամբ գործադրւող քայլերը հիմնական պատճառներն էին երկրի ապստամբութեան:

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, Բորեանը մատնանշում է ճիշտ այն փաստերը, որոնցով, ի մէջ այլոց, բացատրում է փետրուարեան շարժումը եւ ոչ-բոլշեւիկեան ազատ միտքը. ապստամբութեան «հիմնական պատճառները» բխում էին Կասեան-Աւիս-Աթարբէգեան Յեղկոմի քաղաքականութիւնից:

Բորեանը հարցնում է. «Իրաւական ի՞նչ կանոններ գոյութիւն ունէին Յեղկոմի համար, ի՞նչով էր ղեկավարւում նա եւ ի՞նչ իրաւակարգ էր հաստատւած երկրում»: Եւ մանրամասն փաստերով ու խորհրդային օրէնսդրութեան տւեալներով ցոյց է տալիս, որ Յեղկոմի վարմունքը ապօրինի էր, գրաւման ու բռնագրաւման քաղաքականութեան մէջ նա ոտի տակ էր տալիս խորհրդային իշխանութեան հրատարակած օրէնքներն ու սահմանած կարգերը: Այսպէս, օրէնքով կարելի էր պետականացնել միայն այն արդիւնաբերական ձեռնարկները, որոնք հինգ բանւոր ունէին, եթէ շարժւում էին մեքենայով, կամ տաս՝ առանց մեքենայական շարժիչ ուժի», այն ինչ Յեղկոմը գրաւեց Հայաստանի բոլոր ձեռնարկները: Կամ թէ չէ, օրէնքը կարգադրում էր, որ գրաւման դէպքում տիրոջ եւ նրա ընտանիքի անդամներին պէտք էր թողնել «տան եւ արհեստի կարիքներին վերաբերւող առարկաները», մինչդեռ Յեղկոմը առնում էր ամէն ինչ, ոտքի տակ տալով օրէնքի սկզբունքները:

«Թէեւ, ասում է Բորեանը, Յեղկոմն ու «իշխանութիւնները» այս սկզբունքները համարում էին իրենց համար պարտաւորեցուցիչ, որովհետեւ Խորհրդային Ռուսաստանի դեկրետների զօրութիւնը Յեղկոմի դեկրետով տարածւած էր եւ Հայաստանի սահմաններում, բայց կեանքում՝ «իշխանութիւնները» կիրառում էին սեփական «յեղափոխական» եւ անգիր օրէնքներ: Նոյնը տեղի է ունենում եւ պարենաւորման մթերքների բռնագրաւման խնդրում, որ կատարւում էր առանց ընտանիքի կարիքները հաշւի առնելու եւ առանց ի նկատի ունենալու ցանքսի պահանջները: Իշխանութիւնները մեկնում էին 1918 թ. մայիս 9ի դեկրետի առաջին մասից, որ ասում էր՝ «ոչ մի փութ ցորեն չպիտի մնայ տէրերի ձեռքին», եւ աչքաթող էին անում շարունակութիւնը, թէ՝ «ի բաց առեալ այն քանակը, որ անհրաժեշտ է նրանց արտերը ցանելու եւ ընտանիքները կերակրելու համար մինչեւ նոր բերք»:

«Այս «մանր» բաները, իբրեւ անկարեւոր խնդիրներ բանւորագիւղացիական իշխանութեան յօգուտ սոցիալիստական շինարարութեան կատարած յեղափոխական ստեղծագործութեան մէջ, իշխանութիւնները համարում էին քիչ արժէք ներկայացնող եւ ուշադրութիւն չէին դարձնում նրանց վրա:

«Մի երկրում, ուր բանւորութիւնը, որպէս կազմակերպւած ու կարգապահ ուժ, ոչ միայն փոքրաթիւ էր, այլեւ թոյլ, իսկ գիւղացիութիւնը կազմում էր բնակչութեան ահագին մեծամասնութիւնը, ուր դրամատիրութիւնը բացակայում էր եւ հասարակական կարծիք ստեղծողը քաղքենիութիւնն էր եւ մանր-բուրժուական մտաւորականութիւնը, իշխանութիւններ եւ իշխանութեան մարմիններ պարտաւոր էին հաշւի առնել երկրի բոլոր առանձնայատկութիւնները, նրա քայքայւած վիճակը, գիւղացիութեան կոտորակւած լինելը եւ այս վերջինների բոլոր ձգտումները»:

Այսինքն, Բորեանը գրեթէ բառացի կրկնում է այն, ինչ որ փետրուարեան ապստամբութեան նախօրեակին ու յետոյ ասում-պնդում էին դաշնակցական գործիչները. գիւղացիական երկրում կարելի չէ բանւորական յեղափոխութիւն առաջ բերել, ալան թալանով ու բռնութեամբ պետութիւն չի կառավարւի ու սոցիալիզմ չի կառուցւի:

Իր տարրական, հասկ...
մար նախնական, բայց ...
դային աշխարհում ...
կատուող այս միտքը ...
ընկերներին հասկնալի ...
դուրժելի դարձնելու ...
եանը ստիպւած է ...
էջ լցնել մէջբերումներ...
խորհրդածութիւններով ...
սից, Էնգելսից ու առաջ...
«բանւորա-գիւղացիական ...
րի փոխադարձութեան ...
կան սկզբունքները» ...
բունքներ, որոնք Հայա...
«իշխանութեան մարմ...
համար, ըստ երեւոյթի ...
տարկ եւ հասարակական ...
նակութիւն չունեցող ...
էին: Ու շարունակում
«Մենք այստեղ գործ ...
ոչ դրամատէրերի, ոչ էլ ...
ծառէրերի, այլ հայ...
գիւղացիութեան, բանւոր...
եւ որբ ու աղքատ զան...
զանգւածների հետ...: ...
տանում բացակայում ...
շոր առեւտրա-արդիւ...
կան բուրժուազիան եւ ...
ծառէրերը, որպէս ընկ...
խմբակցութիւն ու հասա...
կան ուժ: Թէեւ այնտեղ ...
խոշոր կալւածատէրեր...
ցրւած էին, ոչ մի կազ...
պւած ուժ չէին ներկա...
եւ հասարակական կեա...
ոչ մի դեր չէին խաղում:
«Այսպիսի պայմաններ...
Հայաստանում խորհրդ...
ցումից երկու ու կէս ամի...
ցած, մենք ունենք հակ...
կան մի շարժում ու յե...
ջում, որ յանգեց Հայ...
մայրաքաղաքի եւ ուրի...
բոնների գրաւման ...
ների կողմից:
«Ինչի՞ց առաջ եկաւ ...
յեղափոխութիւնը եւ որ...
նրա պատճառները: Իշ...
թիւնը չկարողացաւ կազ...
պել հանրային-պետակա...
քենան տեղերում եւ կ...
նում եւ ամուր հիմքեր ...
դնել կազմակերպական ...
տիրարկչական աշխա...
աշխատաւորական լայն ...
գւածների մէջ: Նա բաւա...
շադրութիւն չդարձրեց ...
ցիութեան եւ գաղթակա...
զանգւածների վրա: Բա...
յին մանր բուրժուազիան ...
բեկւած էր: Ձեռքն ընկա...
ւելու եւ բռնագրաւելու ...
ու միջոցները կրում էին ...
րային բնոյթ, կա...
էին անկազմակերպ ու ...
յական կերպով: Գաւա...
Յեղկոմների հրահանգով ...
բնակութեան կարգադրու...
անյապաղ իրենց տրամ...
թեան տակ դնել փոխադր...
միջոցները: «Այդ հրա...
չկատարողները պիտի ...
ժւեն յեղափոխական ...
նակի օրէնքով» ...
ռազմական ժողկոմի ...
թ. դեկտեմբեր 14 հր...
Այս պարտաւորութիւն...
րենց բովանդակ ծանր...
ընկնում էին գիւղացի...
վրայ, եւ գոյութիւն ...
պալմաններում նրանց ...
ծումը գիւղացիութեան ...
նշանակում էր զրկել ...
նասուններից, այսինքն՝ ...
թեան միակ միջոցից:

(Վերջը յաջորդով)

ՌՈՒՄԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐ... ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ԴՐՈՒԱՏԷ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎ...

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏԻԿԻՆ Ս. ՏԻՍԱԲԻ ՄԱ...

ՊՈՒՔՐԷՇ, 10 փետր. (...
թղթ) — Հայ Մշակոյթի ...
կամեներու ընկերակցութեան ...
կիրակի օրուան ժողովրդակ...
բանը տեսակ մը ցոյց էր ...
ռումէն բարեկամութեան ...
բազմութիւն մը լեցուած էր ...
մանհայ կեդրոնական ...
նադարանի սրահը՝ ուր կ'երե...
նաեւ տեղացի Հայեր:
Խօսելու հրաւիրուած ...
ռումէն խորհրդարանի նախ...
պ. Շթէֆան Չիչօ-Փոփ, եւ ...
մէն փէմինիսթներու նախ...
հուհի եւ քաղաքագա...
խորհուրդի անդամ Տիկ...
Մարի, որոնց բարի գալուստ ...
Թեզ Թեմական Առաջնորդ ...
Մշակոյթի բարեկամներու ...

ակցութեան նախագահ Ց...սիկ
Ըրք Ջօհրաբեան, ռումաներէն
ուղերձով մը։

Առաջին անգամ խօսք առաւ Տիկին Սոթմարի՝ նիւթ ունենալով Տիկ. Սըրուհի Տիւսաբը, գնահատելու համար անոր մէջ պաշտպանը կանացի դատին, անոր մահուան երեսնամեակին առթիւ։

Տիկին Սոթմարի նախ քանի մը ծանօթութիւններ տուաւ Տիկ. Տիւսաբի մասին, շեշտելով մասնաւորապէս երկու գիծեր անոր մէջ, — պաշտպանը կանացի դատին, որուն նուիրած է ան իր գրիչը, եւ հանրային գործիչը՝ որ իր ճիգերը ի սպաս դրած է մանաւանդ իգական սեռի դաստիարակութեան համար։ Իբրեւ գրող ան թողած է երեք վէպեր, Մայտա, Սիրանոյշ եւ Արաքսիա, եւ իբրեւ հանրային գործիչ սանէրէն մէկը եղած է Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան՝ որ կրթութիւն կը տարբեր հայ իգական սեռին։

Բանախօս տիկինը ըսաւ թէ Տիկին Տիւսաբ իր վէպերուն մէջ նկատած է իրաւունք պահանջելիներուն համար, իրաւունք ոչ թէ այսօրուան իմաստով, այլ այն օրերուն դեռ ի պատուի նախապաշարումներուն, զրկանքներուն եւ անիրաւութեանց դէմ՝ որոնց նշաւակ էր կինը։ Ան պահանջած է վերցնել դրամօժիտի դրութիւնը ամուսնութեան մէջ որ կը ստորնացնէ կինը, պահանջած է նոյնքան խստապահանջ ըլլալ այրերու բարոյականին համար, որքան կ'ըլլան կիներու բարոյականին, ամուսնութեանց առեն, եւն., իր յայտնած պահանջները, ճիշդ է, նորութիւններ չեն ներկայ օրերուն համար՝ երբ կինը արդէն ազատագրուելու վրայ է իր կապանքներէն, այլ քաջ, յանդուգն խօսքեր են, երբ կ'ըլլան կէս դար առաջ։ կանացի դատը երբ հասած է այսօրուան նուաճումներուն, ուսեցած է իր նախակարապետները, որոնք հարթած են ճամբան։ Տիկ. Սըրուհի Տիւսաբ մէկն է այդ նախակարապետներէն»։

Ցուցուած էր Պ. Ձիլի փօփինքը՝ երբ խօսելու սկսաւ, եւ յուզեց նաեւ ներկաները՝ իր տաք եւ սրտաբուխ կարճ ճառովը։

— «Հայերը օտարներ չեն ինծի համար, ըսաւ, ես մանկութիւնս անցուցեր եմ անոնց մէջ. նոյնիսկ չորս տարի հետեւեր եմ հայ դպրոցը կեսարիոյ մէջ, — վաղեմի Հայաքաղաքը՝ որ պատիւ կը բերէր Թիւով քիչ բայց աշխատանքով ուշագրաւ տարրի մը Թրանսիլվանիոյ մէջ. Այդ օրերէն սիրած եմ ես Հայերը ու մանկութեան զգացումները չեն խուլիր արդէն երբեք։ Սիրած եմ Հայերը նախ իրենց արժէքներուն համար. անոնք հակառակ իրենց Թիւին, մեծ դեր քերտուին Հունգարիոյ բազմաթիւ պետական մարդիկ, Հունգարիոյ մէջ, Հայեր էին։ Հայ մըն էր Հունգարիոյ յայտնի եւմտագէտը Լուքաչ որ վարչապետ ալ եղաւ. այն Հայերէն էր՝ որոնք չեն ծածկեր իրենց հայութիւնը։ Հայեր էին նոյնպէս Հունգարիոյ բոլոր ականաւոր բժիշկները։ Հայերը սիրած եմ նաեւ յանուն տառապանքի եղբայրութեան։

Անոնք ալ դարաւոր լուծը ճանչցած են օտարին՝ ինչպէս Թրանսիլվանիոյ Ռումէնները, ու անոնց պէս պայքարած իրենց ազատութեան համար։ Բայց մինչդեռ պատերազմը ազատութիւն բերաւ շատ մը գերի ազգերու եւ Թրանսիլվանիոյ Ռումէններս միացուց մայր հայրենիքին, հայ ժողովուրդը զրկեց իր միութենէն։ Հայերը սիրած եմ նաեւ անոր համար որ անոնք ժրաջան տարր մը կը դառնան ուր որ ոտք կոխեն։ Անոնք երբեք մակաբոյծներ չեն։ Սիրելի կը դառնան իրենց հաստատուած տեղը՝ ինչպէս եղած են հոս, Ռումանիոյ մէջ, ուր անոնք օտար չեն սեպուիր։ Անկէ տասնեակ մը տարի առաջ, երբ ռումէն պետութիւնը, իբր գրաւական պատերազմական հատուցումներու, կը ստիպուէր գրաւել նախկին Թշնամի պետութեանց հպատակներուն ինչքերը, եւ առոնց կարգին նաեւ ինչքերը նախկին Թրքահպատակ Հայերուն, դատական նախարար էի ես, եւ անմիջապէս հրաման ըրի ոչ միայն Թշնամիի, այլ նոյնիսկ օտարի տեղ չդնել Հայերը։ Հպարտ եմ այն սիրալիր ընդունելութեան համար, որ ինծի կ'ըլլայ հոս, եւ յուսով՝ որ այս վերջին առիթը չպիտի ըլլայ հանդիպելու համար»։

Ներկաները, յոտնկայս, բուռն ծափերով ողջունեցին Պ. Ձիլի-փօփի վերջին խօսքերը։

ՌԸՄԱՐՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մուսթաֆա Քէմալ, Պոլիս, իր վերջին այցելութեան առթիւ, ներկայ եղաւ Ռըմարքի շարժանկարին՝ «Արեւմուտքէն Նոր բան չկայ» մէկ մասնաւոր ներկայացման։

Քէմալ խստիւ քննադատեց շարժանկարը։ Անոր վրայ որոշուեցաւ արգիլել անոր ներկայացումը Թուրքիոյ մէջ, հակառակ գրաքննութեան նպաստաւոր կարծիքին։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

ՍԱՀԱԿԱՇԷՆ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՇԷՆ

ԽՄԲ.—Բարեգործականի պաշտօնաթերթը, «Միութիւն», իր յունուարի Թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները, քաղելով նոր գաղթականներու խնամատարութեան քննիչ մարմնի տեղեկագրէն (15 նոյ).—

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, 1929ի վերջերը Անատոլուէն քշուած բեկորներն են ասոնք, որոնց համար համազգային հանգանակութիւն կատարուեցաւ ջերմագին մասնակցութեամբ «Յառաջ»ի (75.573 ֆր. 30 սանթիմ) եւ միւս դաշնակցական Թերթերուն։ Այդ հանգանակութիւններէն Բարեգործականը խնամատարութեան տրամադրած է 518,919 ֆրանք, ինչպէս կը հաղորդէ «Միութիւն»ը.—

Սահակաշէն գիւղին մէջ շինուած է 75 միայարկ բնակարան, ճաղճալ գետին եզերքը։ Մասնաւոր շէնք մը առժամաբար կը ծառայէ իբր դպրոց եւ եկեղեցի։ Գիւղը ունի 5 շտեմարան, սնդեղէն, սերմնցու եւն. պահելու համար եւ 10 մասնաբաժինէ բաղկացեալ գոմ մը։

Գիւղին բնակիչները, որոնց ներկայ Թիւն է 344, հողագործութեամբ կը զբաղին գրեթէ առանց բացառութեան։ Մինչեւ հիմա 1400 արտավար հող հերկուած ու ցանուած է, իսկ 1408 արտավար ալ հերկուած է, բայց տակաւին չէ ցանուած։ Այս հերկուած հողերէն զատ, գիւղը ունի 14000 արտավար հողամաս մը որ տակաւին չէ հերկուած։

Մեսրոպաշէն գիւղը շինուած է Սահակաշէնէն 1040 մեթր դէպի հարաւ, ճաղճալ գետէն գրեթէ 100 մեթր հեռաւորութեան մը վրայ։ Այս գիւղին մէջ շինուած է 62 միայարկ բնակարան, 5 ամբարանոց եւ 10 մասնաբաժինով գոմ մը։

Բնակիչները, որոնց ներկայ Թիւն է 229, չնչին բացառութեամբ մը միայն հողագործութեամբ կը զբաղին։ Մինչեւ հիմա հերկած եւ ցանած են 1376 արտավար հող։ Գետեզերքը, 30 արտավար տարածութեան մը վրայ գիւղացիները ունին բանջարանոց մը, որ արդիւնաբեր է։ Այս հողերէն զատ, գիւղը ունի մօտաւորապէս 13760 արտավար չհերկուած հող։

Երկու գիւղերուն բնակչութեան սնունդին համար բաժնուած է 1001 օլչէք ցորեն եւ եզներուն համար 198 օլչէք գարի։ Տրուած է նաեւ ոսպ, սիսեռ, ձաւար եւ շաքար։

Երկու գիւղերուն բնակարաններն ալ ներկայանալիք տեսք ունին, հանգստաւէտ են եւ կը լրացնեն առողջապահական բոլոր պայմանները։ Ճ ժրաները ուղիղ եւ կանոնաւոր են։ Երկու գիւղերն ալ ունին պէտք եղած քանակութեամբ ջրհորներ եւ ճեմիշներ։ Ջուրը անուշ է եւ մաքուր, հողը բաւարար եւ արգասաբեր, օդը առողջարար։ Քննիչ մարմինը, իր այցելութեան ընթացքին որեւէ հիւանդ չէ գտած։

Քննիչ մարմինը, որուն ընկերացած է մինչեւ Մեսրոպաշէն, Հասիչէի զինուորական հարիւրապետ Մամիյէ, նորահաստատ գիւղացիները յորդորած է համաձայն տեղական իշխանութեանց փափաքին, համերաշխութեամբ ապրիլ իրարու հետ, պինդ փարիլ ազգին ու եկեղեցիին եւ հեռու մնալ քաղաքականութենէ։

Գամիշլիի մէջ ներկայիս կը գտնուի 250 ընտանիք, որոնց միայն 15ը չքաւոր է եւ կարօտ անմիջական օգնութեան։ Մնացեալները քիչ շատ կ'աշխատին եւ իրենց ապրուստը կը հոգան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական պետերէն Լէոն Պլում, Խորհրդարանին մէջ անցեալ շաբթու հարցում ուղղեր էր աշխատանքի նախարարութեան թէ, ի՛նչ միջոցներ կը խորհի կիրարկել անգործներու ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը պատրաստել կարենալու համար։ Լէոն Պլում կը հաստատէ թէ թաղապետութեանց անգործութեան սնտուկները չեն կրնար անգործներու ստոյգ թիւերը տալ, քանի որ ժանուանդ, ամէն համայնք չունի իրեն յատուկ սնտուկը եւ թէ որեւէ օրէնք չի պարտադրեր որ անգործները ներկայանան թաղապետութեանց։ Յարդ հրատարակուած վիճակագրութիւնները Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտան 40-50.000, մինչդեռ միայն Փարիզի շրջանին մէջ այդ թիւը արդէն վար կը մնայ իրականութենէն։ Կառավարութիւնն արդէն ընդունած ըլլալ կը Թուի այս իրողութիւնը, քանի որ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի վարչութեան վերջին նիստին մէջ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչները կը յայտնէին թէ 350 հազար լրիւ եւ 1 միլիոն մասնակի անգործներ կան ներկայիս՝ Ֆրանսայի մէջ, Լէոն Պլում կը հարցնէր նախարարին թէ այս թիւերը ստո՞յգ են, հիմնուա՞ծ են վիճակագրութեան մը վրայ, եւ թէ ի՛նչ միջոցներու պիտի դիմէ տեղեակ պահելու համար երկիրն ու խորհրդարանը։

Աշխատանքի նախարարը պատասխանեց թէ ներկայիս երկու տեսակ վիճակագրութիւններ կը պատրաստուին եւ երկուքն ալ շաբթէ շաբաթ կը հրատարակուին պաշտօնաթերթին մէջ։ Մէկը ցոյց կուտայ հանրային սնտուկներէն նպաստ ստացող անգործներու թիւը, որ վերջին անգամ 28.536 էր։ Բայց այս թիւը հեռու է ներկայացնելէ ամբողջ անգործներու գումարը, քանի որ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ընդամէնը անգործութեան թաղապետական 123 սնտուկներ կան։

Երկրորդ վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ գործի հայթայթման հանրային գրասենեակներուն ներկայացուած աշխատանքի խնդրանքները։ Այս թիւն ալ անճիշդ է, որովհետեւ գործազուրկները կրնան ուրիշ միջոցներով ալ գործ փնտռել, առանց դիմելու հանրային սպասարկութիւններուն։

Միակ վիճակագրութիւն մը պիտի կրնար տալ ստոյգ տեղեկութիւններ, այն որ մարդահամարով կը կատարուի։ Արդ, 1926ի մարտին երեւան եկաւ որ 243,000 անգործներ կային, այսինքն թէ մարդահամարի օրն իսկ, այդքան անձեր անգործ վիճակի մէջ կը գտնուէին։

Արդ, այդ պահուն, միայն 500 անործներ նպաստ կը ստանային։ Կը նշանակէ թէ այն պահուն իսկ, երբ երկիրը կը բոլորէր տնտեսական բարգաւաճման շրջան մը, մօտ 250.000 անգործներ կային։

Սակայն, հինգ տարին անգամ մը մարդահամար կը կատարուի եւ այս պատճառով ալ տրուած թիւերը անբաւարար են, հետեւիլ կարենալու համար տագնապին զարգացման։

Կառավարութիւնը ջանացած է ուրիշ աղբիւրներ եւս փնտռել եւ որոշած է ամէն ամիս քննութիւն կատարել, աշխատանքի քննիչներու, հանքային ճարտարագէտներու միջոցաւ, բոլոր այն հաստատութիւններու մէջ, որոնք 100էն աւելի մարդ կ'աշխատցնեն։

Այս քննութեան արդիւնքն է որ 1931 յունուարին հաղորդուեցաւ Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգ. Դիւանին. բայց այդ թիւը կը ներկայացնէ պատկերը որ երեւան կուգայ 100է աւելի մարդ աշխատցնող հաստատութիւններու մէջ կատարուած քննութենէն։

Այս կարգի հաստատութիւններուն մէջ, բաղդատմամբ 1930ի, պէտք է նշանակել թիւի 100ին 4.2ի նուազում մը։

Այս նուազումը կրնայ առաջ գալ, մասամբ այն իրողութենէն որ օտար գործաւորներ վերադարձած են իրենց երկիրը եւ ճարտարարուեստական գործաւորներ մտած են երկրագործական աշխատանքի մէջ։ Այնպէս որ 79,000ի նուազում մը, թերեւս ցոյց չի տար 79 հազար անգործ։

Քննութիւնը երեւան կը հանէ նաեւ մասնակի անգործութեան պատկերը։ Նոյն հաստատութիւններուն մէջ 1930 յունուարին, ցոյց կուտար 100ին 3.4. իսկ այս յունուարին 100ին 14։

Այս 100ին 14ին մէջ, կան 100ին 8,9, որուն աշխատանքի տեւողութիւնը ութը ժամէն վար է։

Այս քննութիւնը պիտի կատարուի ամէն ամիս եւ անոր արդիւնքը պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ։

1921ի մարդահամարին 534000 անգործներ կային, Եթէ այս թիւէն հանենք թիւը այն գործաւորներուն, որոնք բռնած են ուրիշի տեղը, կը մնայ մօտ 300,000։

Այս՝ մեզ թոյլ կուտայ եզրակացնելու թէ կարելի է լրիւ անգործներու թիւը ունենալ՝ եթէ 3ով բազմապատկենք հանրային սնտուկներէն նպաստ ստացող անգործներուն թիւը։

Վիճակագրութիւնները թոյլ կուտան նաեւ հաստատելու թէ այս տարի անգործութիւնը՝ երկու անգամ նուազ արագութեամբ կը զարգանայ քան 1927ի տագնապի շրջանին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Ապագայ»ի 11 փետր. 1931ի թիւին մէջ լոյս տեսած խմբագրականը ցոյց կուտայ որ որոշ շրջանակներու մէջ բացարձակապէս սխալ հասկացողութիւն կը տիրէ նորակազմ «Գաղթականներու Միջազգային Գրասենեակի (օֆիս) իրաւասութեանց մասին։

Այդ խմբագրականին մէջ արդարեւ կը հանդիպինք հետեւեալ նախադասութեան՝ որուն վրայ հենուած է ամբողջ յօդուածը, եւ որ բացարձակապէս սխալ է դժբախտաբար.

Հայ գաղթականութիւնը իր այսօրուան պայմաններուն մէջ կը հանդիպի բազմաթիւ իրաւական դժուարութիւններու զոր հարթելու նպատակով է որ Ազգաժողովին կից գաղթականական կազմակերպութիւնը այսօր միջազգային իրաւական մարմնի մը պաշտօնական դիրքը կը ստանայ։ Այդ իրաւունքները արժեցնելու եւ անոնց արդիւնքը հայ գաղթականին իր առօրեայ կեանքին մէջ շօշափելի դարձնելու համար...եւն։

Նորակազմ «Գաղթականներու Միջազգային Գրասենեակը» ոչ մէկ իրաւական դժուարութեան յաղթելու իրաւասութիւն ունի, քանի որ ստեղծուած է միայն ու միմիայն գաղթականներու նիւթական օգնութեան մարդասիրական հոգը ստանձնելու համար։ Իսկ անոնց քաղաքական եւ իրաւական պաշտպանութեան խնամքը յանձնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Քարտուղարութեան՝ որուն ոչ մէկ հայ կը մասնակցի։

Ասկից առաջ «Գաղթականներու Բարձր Խնամատարութիւնը իր վրայ առած էր գաղթականներու թէ՛ մարդասիրական եւ թէ՛ քաղաքական ու իրաւական պաշտպանութեան հոգը։ Վերջ տրուելով Բարձր Կոմիսարութեան՝ անոր վայելած իրաւունքները երկուքի բաժնուեցան, քաղաքական եւ իրաւական պաշտպանութեան գործը յանձնուելով Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Քարտուղարութեան եւ մարդասիրական հարցերը միայն ձգուելով «Գաղթականներու Միջազգային Օֆիս»ին։

Այս ճշդումը պէտք կը տեսնենք կատարել՝ փարատելու համար մտքերու մէջ ստեղծուած շփոթութիւնը։

Տեսչութիւն
Հայ Գաղթ. Գրասենեակի
(71 Avenue Kléber)
Փարիզ, 14 Փետր. 1931

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

2

Հոգին իր հայրենիքն էր գըտեր։ Զոր աչքերը արցունքի գոյն առին ու արթնցան։

Խորունկ, ուժեղ շունչ մը, անտառին շունչը կ'արբեցնէր զինքը։

Գարնան փափուկ արեւ մը իր հրակարմիր թարթիչները քսելով եշտալից նազանքով մը, կ'ոսկեզօծէր հուժկու իրանները ծառերու, մետաքսեայ պատմուճաններ կը հագցնէր տերեւներով փրթուկ ճիւղերուն։

Անտառին մորթը կանանչող աւիշին աշխատանքը կը բուրումնաւետէր օդը, կը զտէր լոյսը, — երեւին տարփանքը։

Ու ամբողջ օրը լուսավառ աչքով Սամուէլ քալեց հարուստ լուսականութեան վրայէն, մտիկ ըրաւ անտառին աճմանը, միացաւ անոր մաքրութեան։ Ու իր սիրտը, վիրաւոր սիրտը՝ կապեց անոր կեանքի գաղտնիքին։

Հասկցաւ ու սիրեց անտառին կուսութիւնը։

Իր էութեան խորունկ մէկ անկիւնէն նոր մարդ մը ելաւ, քաշեց վարագոյրը անցեալին վըրայ՝ ծածկելով անոր ետին բոլոր անիմաստ խղճահարութիւնները, հասարակ ապրումները, գձուձ կիրքերը, ու քալեց դէպի անտառը, անոր խորհուրդը, աստուածային Նիրվանան...

Դէպի ժամանակին չէզոքացումը, ա՛նվերջանալի, անյոյզ երազանքը, դէպի մոռացումը...։

Եւ շուտ վարժուեցան իրարու, մենակեացները, այդ շունն ու այդ մարդը։

Ու երկուքն ալ սիրելով մէկզմէկ, սիրեցին անտառը։

Օ՜ այդ անտառը պայծառ ու արհաւրալից, վիթխարի, վայրի, դաժան ու մթին, լուսաճաճանչ ու խորհրդաւոր, կոյս եւ անպղծելի...։

Ուր վերացումը անըմբռնելիին, պաշտամունքը առեղծուածին կը կաթի, կը թրջէ, կ'ողողէ հոգին ու կը տանի իր անմահութեան։

Օ՜, այդ գեղեցկութիւնը՝ (ճշմարտութիւնը ուժին), որուն վեհութիւնը չեն խանգարեր շատախօս թռչուններ, որուն խաղաղութիւնը չե՛ն կրնար աղարտել ճղճիմ աղուէսներ։

Այդ անտա՛ռը, որուն գագաթները աստղերը կ'աւլեն, եւ որուն արմատները կ'երկարին մինչեւ հրաբորբ սիրտը երկրին, փշրելով ժայռեր՝ ստամնապիրկ կամքով մը։

Սամուէլի հոգին...։

3

Կը ձիւնէր միշտ։

Օր մըն ալ պիտի անցնէր Արդէն ծառերուն խորքը, ծակուծուկ խորշերուն մէջ պահուըտած։ Մթութիւնները կը շարժուէին, կը շատնային ու կը միանային։ Քիչ մըն ալ ու գիշեր պիտի ըլլար։

Ու Սամուէլ քրտնաթոր ու յոգնած կը քալէր միշտ ծունկերէն աւելի բարձր ձիւնին մէջէն, տաժանագինօրէն խրուելով։

Արջի մորթին վրայ դիզուած էր հաստ խաւ մը ու երկար յօնքերը ծանր էին, տնակին քիւին պէս։ Ձեռքերը սառած ու շունչը շոգի։ Այլ կը շարունակէր մոլորիլ, կորուստ մը փնտռողի պէս, մռմռալով, գլուխը ցնցելով։

Ցուրտ էր։ Թախծոտ շուշաններ կախուեր էին ծառերէն, տեղ տեղ ճիւղերուն մերկութիւնը կը մրսէր սարսռագին։

Ու տրտում էր անտառը ու իր մտերմութիւնը հեռացուցեր Սամուէլէն։

Վերջապէս ի՞նչ ըլլալու էր Ցիանը...

Ձեռքը շարժեց աննպատակ։ Հեռուէն անտառին խորքէն, ընդհատ, ընդհատ մռմռոք մը, բզքտող հառաչանք մը կ'ելլէր։

Անոր վարժ ականջները հասկցաւ խորտակուող ճիւղերու ցաւէն անդին, անօթի գայլերուն ոռնոցը։

Կեցաւ յոգնած. դարձաւ նայեցաւ հետքերուն, որոնք կը սպիտականային, կ'անհետէին։

Փսփսուք ու շշուկ։ Մէկը կը մօտենայ, արդեօ՞ք, ո՛չ, խաբկանք էր։

— Վերջապէս ի՞նչ ըլլալու էր...

Երկու օր է այսպէս մահակիր հոգիով, կը թափառէր, չվերադառնալու, չտեսնելու համար Ցիանը։

Ու կը վերադառնար դարձեալ, ջարդուած մարմինով, ու զայն սպաննելու որոշումով։

Ինչո՞ւ կը տատամսէր սակայն ո՞ւրկէ այսքան խղճահարութիւն։

Դեռ վերջին անգամ, երբ Ցիանը հեծծեր էր զաւկի քնքշութեամբ, անգիտակ իր դաժան բախտին, Սամուէլ ընկրկեր, շփոթեր էր հրացանը մէկ կողմ, գլուխը առեր ձեռքերուն մէջ ու արտասուեր։

Սակայն այդ առտու փախաւ Սամուէլ տնակէն, շունը կ'ապականէր, կը նեխէր։

Մութը տիրեց։ Անտառը միացանգուած, իր մեծ կոնակը դէմ տուաւ երկնքին ու ինկաւ քնանալու։ Հեռաւոր գայլերուն ոռնոցով իր թանձր քունը խռկաց։

Սամուէլ վերադարձաւ։ կանգ առաւ տնակին առջեւ, նայեցաւ իր երբեմնի օծրագործի պաղ նայուածքովը, ու պատին տակ ձգուած բրիչն առնելով փորեց։

Անդառնալի էր այս անգամ։

Գերեզմանը պատրաստեց սառած հողին վրայ, խոր։

(Շար.) ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կողոպուտը երկաթուղիներուն վրայ

Գրեր էինք թէ բարեկարգելու համար երկաթուղիի սպասարկութիւնը. Մոսկուա հրովարտակով մը, կարգ մը տրակոնեան միջոցներ կը պարտադրէր պաշտօնէութեան, ընկերութեանց տալով դատական իրաւունք. մինչեւ իսկ մահավճիռ արձակելու իրաւասութեամբ:

Հակառակ ասոր սակայն, բոլշեւիկեան թերթ մը անգամ մըեւս կ'անդրադառնայ երկաթուղային ընկերութեանց մէջ տիրող անկարգութեանց:

Բեռնատար կառքերուն մէջ, գողութիւն ու կողոպուտ սովորական երեւոյթ են դարձած: Ամենէն աւելի կը գողցուին գործածութեան պատրաստ ապրանքներ, կօշիկ, զգեստ, ծխախոտ եւայլն:

Թերթը կը յայտնէ թէ այս գողութիւններուն գլխաւոր հեղինակներն են երկաթուղիի պաշտօնեաները: Յաճախ, վակոններուն մէջ կը գտնուին մեծ քանակութեամբ գինիի, գարեջուրի պարպուած շիշեր, որոնք կը փաստեն թէ գողերը խնջոյք սարքած են:

Մոսկուայի կայարանին մէջ, ամբողջ վակոն մը օճառ գողցուեցաւ: Փուսքինի կայարանին մէջ, միայն յունուարի ընթացքին, 500 տեղեկագիր ստորագրուած է գողցուած ապրանքներու մասին:

Պուլկար խմբեճներն կը գործեն

Սելանիկէն տրուած լուրի մը համաձայն, յոյնեւպուլկար սահմանագլուխի վերջին միջադէպէն ի վեր, յոյն ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ մակեդոնական կուսակցութեան մը գործունէութեան վրայ:

Յունական իշխանութիւնները փաստեր հաւաքած են թէ այդ կազմակերպութիւնը, հիմակուց իսկ կը պատրաստուի, այս գարնան, խռովութիւններ յարուցանել յունական եւ սերպիական Մակեդոնիոյ մէջ:

Յոյն ոստիկանութեան հսկողութենէն խուսափելու համար, կարգ մը քոմիթէճիներ մեկնած են Պոլիս, ուր կը յուսան աւելի դիւրաւ պատրաստել դաւադրութիւնը: Թուրքիա անցած մակեդոնացի պետերուն մէջ կը գտնուին երկու ծանօթ դէմքեր՝ Եարոֆ եւ Ֆիտանոֆ: Ուրիշ քոմիթէճիներ ապաստանած են Ալպանիա:

Կանտի կը տեսակցի փոխարքային հետ

Պատասխանելով Կանտիի նամակին, Հնդկաստանի փոխարքան յայտնած է թէ պիտի կրնայ այսօր ունկնդրութեան ընդունիլ հնդիկ յեղափոխական պետը: Կանտի Ալլահապատէն մեկնեցաւ փոխարքային հետ տեսակցելու համար Հնդկաստանի քաղաքական կացութեան եւ իր ծանօթ պայմաններուն մասին:

Միւս կողմէ սակայն, անգլիական թերթ մը կ'իմանայ թէ Պէնարէսի մէջ Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ ծագած կռուի մը ընթացքին սպաննուած են 30 հոգի եւ վիրաւորուած 150 հոգի:

Ոստիկանական կարեւոր ուժ մը ղրկուեցաւ քաղաքին վրայ: Անգլիական զինուորները խումբ խումբ կը շրջին քաղաքին փողոցները, հսկելով կարգապահութեան:

Պէնարէսի մէջ ծագած խռովութեանց հետեւանքով, տեղացի Հնդիկ ցեղապետները կը խնդրեն Կանտիէն որ դադրեցնէ ազգային շարժումը:

Հնդիկ ըմբոստները զսպուած

Անգլիոյ գաղութներու նախարարը յայտնեց խորհրդարանին թէ Պիրմանիոյ տեղական իշխանութիւնները յաջողած են անզօրութեան դատապարտել Պիրմանիոյ ըմբոստներուն մեծագոյն մասը, որոնք ապաստանած են անտառները եւ ուրկէ դժուար է զանոնք դուրս հանել:

Երկրագործական խորհրդաժողովը

Եւրոպայի ուսումնասիրական յանձնաժողովին կողմէ նշանակուած երկրագործական խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ փետրուար 23ին, քննելու համար կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ մնացած արմտիքը սպառելու եւ յետագային, երկրագործական աւելորդ արտադրութիւնները արտածելու հարցերը:

Խորհրդակցութեանց կը մասնակցին Գերմանիա, Աւստրիա, Պելճիքա, Անգլիա- Ֆրանսա, Իտալիա, Նորվեկիա, Զուիցերիա, Չեխօսլովաքիա եւ Եուկօսլաւիա:

Բացման նիստին պիտի նախագահէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը: Նիստերը տեղի պիտի ունենան դռնփակ:

Ռուսիա կրկին կը դժգոհի թէ չէ հրաւիրուած այս ժողովին ալ: Խորհրդային պաշտօնաթերթը «Իզվեստիա» դիտել կուտայ թէ թէեւ Ռուսիա կը մտնէ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, սակայն չէ հրաւիրուած մասնակցելու երկրագործական խորհրդակցութեան. «Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, կը պնդէ կարմիր օրկանը, սովորական փորձեր պիտի կատարուին պոյքոթի ենթարկելու խորհրդային ցորենի արտածումները: Ասով կը բացատրուի Պ. Պրիանի փափաքը՝ խորհրդակցութիւնը կատարելու մտերմական մթնոլորտի մէջ: Հաւանական չէ որ ի նպաստ Խորհրդ. Միութեան մասնակցութեան արտայայտուող կողմերը, ընդունին այդ տեսակ վերաբերում մը»:

Անգործներուն համար

Ֆրանսական խորհրդարանի ելեւմտական յանձնախումբը քննեց կառավարութեան օրինագիծը եւ ընկերվարականներու առաջարկը, 1931—32ի տարեշրջանին համար՝ ի նպաստ անգործներու, յաւելուածական վարկի մասին: Կառավարութիւնը կը պահանջէ 13 միլիոն ֆրանք:

Իսկ ընկերվարականները անբաւարար գտնելով այս գումարը, կը պահանջեն հարիւր միլիոն յատկացնել անգործութեան սնտուկներուն, եւ նկատելով որ «կացութիւնը ողբերգական է», օրական մէկ միլիոնի նպաստի պէտքը կը շեշտեն: Յանձնախումբի անդամներէն մէկուն առաջարկին վրայ, յանձնախումբը քուէարկեց երկու հարիւր միլիոն: Սակայն, որոշեց նաեւ լսել Ֆրանսայի վարչապետին եւ աշխատանքի նախարարներուն զեկոյցները:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի վերնայարկը:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15՝ ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան):

Ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմութիւն (Ընկ. Պ. Մինասեան):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

31րդ տարի, Թիւ 1—2 (1931 յունվ. — փետրուար) հետեւեալ նոխ բովանդակութեամբ.—

Երկու տասնամեակ՝ խմբ., Փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները.— Միջազգային ելմտական տագնապը՝ Մ. Տէրպէտէրեան, Բրտական շարժումը՝ Կ. Սասունի, Բոլշեւիկեան աքսորավայրում.— Թուրքիոյ շուրջ.— Տնտեսական ճակատում՝ Ս., Այնտեղ ուր Սոցիալիզմ են կառուցանում.—Ինտերնացիոնալ.— Չեկիստի խոստովանութիւններ Ս. Վր.:

Գին՝ 2 ֆր. 50: Հասցէ. — Mlle S. Agopian, 5 Rue des Goblins, Paris (13).

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՋԱՆի Արծիւ խումբին ժողովը որ տեղի պիտի ունենար այսօր Չորեքշաբթի յետաձգուած է գալ երկուշաբթի 23 փետր.:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de ta Gareի սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը սախպօղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները, վաղը հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, 61 rue M. le Prince: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի ցերեկէ վերջ ժամը 4ին: Կը խօսի Հ. Յովհաննէս վրդ. Թօրոսեան, նիւթ ունենալով Կորիւն, իր անձը եւ իր գործը:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ընկերութեան տարեկան հաւաքոյթը՝ այս Ուրբաթ ժամը 5ին, Արեւելեան կենդանի Լեզուներու վարժարանին մէջ, 2 rue de Lille, նախագահութեամբ փրոֆ. Շառլ Տիլի: Կը խօսին փրոֆ. Մէյեէ, աբբայ Մարիէս, տոքթ. Թորգոմեան եւ Պ. Հ. Պէրպէրեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները անխտիր ներկայ ըլլալ իր կազմակերպած դպրոցական ցուցահանդէսին, փոքրիկ գեղարուեստական բաժինով մը այս կիրակի ժամը 3ին, վարժարանի սրահին մէջ: Շոգեկառքը Gare de l'Estէն կը մեկնի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պաթումցի Արտաշէս Զօչորեան, հօր անուն Ներսէս, մօր անուն Զարդար: 1920ին իր 9 տարեկան հասակին Պաթումի մէջ անգլ. զրահաւոր մը մէջ մտած է աշխատելու: 1922ին Պոլիս տեսնուած է: Այժմ իր մասին տեղեկութիւն չունինք: Լուր տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» նուէր: Իմացնել՝ Arménak Markarian, 6 rue Boussairolles, Montpellier, (Herault) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն Մարտիրոս Քէօսէեան որ տարագրութեան միջոցին մնացած է Րաքքայի շրջանի Արաբներուն մօտ: Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ Sahac Keusseianի, Latamarco 171, Corrientes, (Rép. Argentine): Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

(Մոսկուայի եւ Փարիզի Համալսարաններէն) 17 Rue Réaumur, մէթրօ Arts et Metiers եւ République, Tél. Arch. 54—27. Վեներ. հիւանդ. (արանց եւ կանանց), ֆրանկախտ. ջերմամիզութ. մորթի հիւ. եւ անկարողութիւն: Նոր ձեւով բուժումներ ելեկտրականութեամբ: Արեան եւ մէզի քննութ.: Դիւրամատչ. գին: Դարմ. ասիւրանս սօսիալի հաշւոյն: Ամէն օր 9—20. Կիրակի 8—13:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ուէօնթկինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Կընդունինք ասիւրանս սօսիալի հիւանդն.: Խորհր. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Հայ օրիորդ մը կ'ուզէ pensionով մնալ հայ պատուաւոր ընտանիքի մը մօտ, կը ստանձնէ գերմաներէնի, անգլիերէնի, ֆրանսերէնի եւ հայերէնի դասեր տալ, դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

19 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1498

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՆԱՐՀՆԵՐՈՒ ՃԻԳԵՐԸ

Անցի օր թղթակցութիւն մը հրատարակեցինք հեռաւոր Պասրայէն (Միջագետք), ուր 8-900 հայրենակիցներ կը շնչեն: Ասոնց միայն 120 հոգին տեղացիներ են, իսկ միւսները՝ տարագիր: Մեծ մասով՝ Վասպուրականցիներ:

Թղթակիցը կը մատնանշէր շարք մը կարեւոր իրողութիւններ.—1. Մխիթարական է ժողովուրդին տնտեսական վիճակը, — 2. Դպրոց ունին 1923էն ի վեր, ուր կը յաճախեն 50 աշակերտներ, տեղացի թէ գաղթական,— 3. Գաղութը խաղաղ է: Ոչ տեղացի-գաղթականի խնդիրներ, ոչ ալ կուսակցական վէճեր,—4. Ունին երիտասարդական միութիւն մը որ բոլորին գնահատութեան արժանացած է:

«Յառաջ»ի միեւնոյն թիւին մէջ, կար ուրիշ թղթակցութիւն մը՝ այս անգամ մեր գաղութէն:— Թղթակից մը նկարագրելով Մարսէյլի Սէն-Լու գիւղին կեանքը, զայն կը գտնէր ոգեւորիչ եւ օրինակելի: «Գիւղին ներքին կեանքը խաղաղ է: Ոչ մէկ վէճ»: Մեծ մասը տուներ շինած են, եւ ուրիշներ ալ կը պատրաստուին շինելու: Եռուն աշխատանքի կապուած են Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Պատ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Զ. Ո. Մ.ը: «Սէն Լուի բոլոր Միութիւնները սերտօրէն կապուած են իրարու, բոլորն ալ ձգտելով Հայը Հայ պահել»:

Փետր. 12ին, Ռոմանէն — դարձեալ մեր գաղութէն — թղթակից մը կը նկարագրէր Զ. Ո. Մ. բացած դպրոցին եռամսեայ հանդէսը: «Ուրիշ տեղեր դպրոց չկայ ըսելով ամէն օր թերթերու մէջ գանգատներ կը լսենք. մինչ հոս կը տրուի բոլորովին ձրի ուսում, ձրի գիրք եւ ձրի տետրակ ու գրիչ»:

Եւ այսպէս, «Յառաջ»ի մէջ յաճախ կ'երեւան տեղեկութիւններ՝ «աչքէ հեռու, սրտէ հեռու» վայրերէ, աւելի կամ պակաս մխիթարական բովանդակութեամբ: Պատմելով ճիգը խոնարհ, երիտասարդ եւ սրտցաւ տարրերու: Պարզելով պատկեր մը որ սիրտ կը զովացնէ, մեծ կեդրոններու անճոռնի ժխորին, ամուլ վէճերուն եւ վայրերան կանչերուն մէջ:

Ի՞նչպէս չխանդաղատիլ այս իրողութեանց հանդէպ, երբ գիտենք որ ներկայ պայմաններուն մէջ գործ ստեղծել, մարդիկ աշխատանքի, հայկական կեանքի կապել՝ ժայռեր գլորելու չափ դժուար է:

Ի՞նչպէս իբրեւ օրինակ չցուցնել հեռաւոր Պասրան եւ մեր հարեւան Սէն Լուն կամ Զ. Ո. Մ.ը, երբ գիտենք որ ուրիշ տեղերու, աւելի հոծ գաղութներու մէջ, մարդիկ իրար կը գզեն: Գործ կը համարեն իրար գզել՝ լուտանք մը աւելի տեղալով աջ ու ձախ:

Միշտ խոնարհներն են եղած մեր ժողովուրդին կենսունակութեան եւ ներշնչման աղբիւրը: Գիւղացին ու աշխատաւորը, ոչ թէ «երեւելի»ն եւ «ուսումնական»ը:

Եւ այսօր ալ, «ի սփիւռս աշխարհի», անոնք են որ պիտի կրնան կազմել համահայկական գործունէութեան իրական շախը: Գոնէ պիտի կրնան դառնալ կեդրոնացման ազդակ: Լուսաւոր կէտեր, որոնց նայելով պիտի գտնենք մեր ճամբան, ազգային կոչուած լաբիւրինթոսին մէջ:

Արդարեւ, քստմնելի է ինչ որ կը տեսնենք խոնարհ համբանքներէն դուրս:

Երբեմն փոքրերն ալ կը սայթաքին եւ ահա փոթորիկ՝ գաւաթ մը ջուրի մէջ: Բայց ընդհանրապէս, եւրոպական կամ «եւրոպացած», աչքի զարնող եւ բազմանդամ գաղութներն են, որ անհաշիւ եռանդ կը վատնեն իսկ եւ իսկ սփական կիրքերով ու վէճերով:

Կ'ազդուի՞ն արդեօք, եթէ ազդարար, սթափեցնող զանգի մը պէս հնչեցնենք պատմութիւնը Պասրային եւ Սէն Լուին:

Կ'արթննա՞ն, եթէ պատմենք լուռ ու մունջ, հերոսական աշխատանքը Հավրէզքին,— Մուսուլի այն գիւղախումբին, որ դեռ անցեալ տարի ձեւ ու մարմին առաւ, Նահր-էլ-Օմարի ճախճախուտքէն փոխադրուած տարագիրներու քրտինքով:

Կը զգաստանա՞ն, եթէ յիշեցինք Սահակաշէնն ու Մեսրոպաշէնը, — երկու գիւղեր որոնք ծնունդ առին անցեալ տարի, Սուրիոյ մէկ անկիւնը, Միջագետքի սահմանագլուխին վրայ: 1929ին Անատոլուի խորերէն քշուած բեկորներն են որ տեղաւորուեցան այս գիւղերուն մէջ, շնորհիւ համազգային հանգանակութեան մը: (Սահակաշէնը ունի 75 տուն եւ 344 բնակիչ, Մեսրոպաշէնը՝ 52 տուն եւ 230 բնակիչ, մեծ մասով հողագործ):

Դժուա՛ր է պատասխանել: Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, դժուար է գտնել պատկեր մը որ այնքան կաշկանդած ըլլար մեր լեզուն:

Ցիրուցան՝ անծայրածիր տարածութեան մը վրայ, իբրեւ յարդ կամ տաշեղ, ոչ իսկ ինքնապաշտպանութեան ճիգ մը կը փորձենք: Բաժանեալը կոտորակելը դարձեր է գերագոյն առաքինութիւն: Ամէն մէկը քաջութիւն կը սեպէ մեղքը նետել միւսին վրայ, բարոյականն ու իմաստութիւնը վերապահելով իրեն:

… Նայի՛նք, նորէն, խոնարհներուն վրայ: Ու ներշնչուինք անոնց համեստ այլ վճիռ աշխատանքներով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ»Ի ՎԷՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Յուսաբեր» գիտել կուտայ Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագրի «Դաշնակ-Հոյպուն» հրատարակութեան առթիւ (5 փետր.)

— «Քէմալական օրգանին «ճշմարտապատումով»՝

ա) «Հոյպուն»ը ամբողջութեամբ կը գտնուի դաշնակցութեան ղեկավարութեան տակ.

բ) Անունն իսկ «Հոյպուն»ի հայկական է, ան կը նշանակէ… «Հայ Ցուն»:

գ) Քրտական շարժման հետեւանքով, համաձայն եղած որոշումներու, երկու Հայաստան պիտի ստեղծուի, մէկը՝ Կիլիկիոյ մէջ, իսկ միւսը՝ Երեւանի սահմաններուն վրայ.

դ) Այս երկուքին միջեւ պիտի ստեղծուի անկախ Քիւրտիստան մը, յետագային այս երկուքին կողմէ կլանուելու համար.»

Ինչպէս կը տեսնէք «Միլլիյէթ» իր երկրի ողբերգութիւնը ծայր յիմարութեան տանելով՝ մեզ զրկած է լրջօրէն իրեն պատասխանելու բոլոր հնարաւորութիւններէն:

Քէմալական օրգանին աչքին ժողովուրդ մը, որ շուրջ հինգ դար կ'ապրի օտարացեղ պետութեան մը լխիանութեան տակ, առանց անկէ այբուբեն մը ուսած ըլլալու, մինչեւ իսկ այդ ժողովուրդը բողոքելու պատճառներ չունի այդքան վայրագ, այդքան յետամնաց ու անխիղճ բռնակալութեան դէմ:

Աշխարհի մէջ ամէն բան կը դառնայ Անգլիոյ դրդումով, իսկ Թուրքիոյ մէջ՝ նաեւ մեր ներշնչումով. եթէ մենք ու Անգլիացիները չըլլայինք, քիւրտը միշտ նոյն «հեզ գիւղացին» պիտի մնար, իսկ Թուրքն ալ՝ անոր ուսերուն վեհափառօրէն բազմած ամեհի գազանը.

Հսկայածաւալ օսմանեան պետութեան եօթ-ութերորդէն զրկուելով Թուրքը չզգաստացաւ ու չլրջացաւ տակաւին.

Ան ուշքի պիտի գայ, ըստ երեւոյթին, այն օրը միայն, երբ տարբեր կողերէ կտցահարուի նաեւ այն մէկութերորդը—հսկայ երկիր մը— որ պապերին ձեւով իր ձեռքը մնացած է:

Իր իսկ շահուն համար մեզմէ կը պահանջուի աջակցի, որ այդ աշխատանքը շուտ կատարուի եւ այդ օրն ալ շուտ գայ:»

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԿԸ

Գրեր էինք թէ ֆրանս. խորհրդարանի ելեւմտական յանձնախումբը որոշեր էր սկզբունքով ընդունիլ 200 միլիոնի յատկացում մը անգործներուն օգնութեան համար, առաջադրելով լսել նաեւ կառավարութիւնը. վարչապետ Պ. Լավալ ներկայացաւ յանձնախումբին եւ տուաւ կարգ մը բացատրութիւններ: Նոյնպէս աշխատանքի նախարարը Պ. Լանտրի, որ յայտնեց թէ նախորդ կառավարութեան կողմէ պահանջուած 13 միլիոնի յաւելուածական վարկը բաւէ մինչեւ 31 մարտ 1931 եւ յիշեցուց թէ փետր. 1էն սկսեալ անգործներու նպաստի գումար նշանակուած է 11 ֆրանք.

Հարց տրուեցաւ կառավարութեան թէ ի՞նչ կը մտածէ նախորդ օր քուէարկուած 200 միլիոն գումարին մասին. կառավարութիւնը այն կարծիքն ունի թէ այդ կերպով, աւելի պիտի սաստկանայ գործազրկութիւնը, փոխանակ նուազելու եւ խնդրեց յանձնախումբէն անդրադառնալ այդ որոշման վրայ:

Կառավարութեան ներկայացուցիչներու մեկնումէն յետոյ, յանձնախումբը 25 միլիոնի իջեցուց անգործներու յատկացուած վարկը.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պալքէսիրցիներուն դատավարութիւնը

Մէնէմէնի Պատերազմ. Ատեանը կը շարունակէ դատել 14 Պալըքէսիրցիները: Ասոնց մէջ կը գտնուի «Իսթիքլալ» թերթին տնօրէնը Իպրահիմ Սեւրուրի, որուն համար ըսուեցաւ նաեւ թէ, Զանաք-Քալէի մէջ բռնուած դաւադրական կազմակերպութեան ալ կը մասնակցի:

Նախագահը զայն կ'ամբաստանէ թէ կողմնակի միջոցներով ու թելադրութիւններով ժողովուրդը հրահրած է ըմբոստութեան եւ թէ կիպրոս ճամբորդած է 150նոցներուն հետ տեսակցելու:

Մէնէմէնի հարցաքննիչ դատաւորը աւարտած է իր քննութիւնները Ֆոչայի կառավարիչին ու ոստիկաններու հրամանատարին մասին: Ընդհ. դատախազը պատրաստած է իր ամբաստանագիրը, որով երկու ամբաստանեալներուն համար կը պահանջէ 5ական տարի բանտարկութիւն:

Պարզեւ մահապարտը գտնողին

Փախստական մահապարտը գտնողին հազար ոսկի խոստացուած է: Անոր եղբօր լուսանկարները, Պատերազմ. Ատեանին կողմէ բաժնուած են գիւղի մուխթարներուն, հետապնդող ջոկատներուն ու թերթերուն: Փախստականին եղբայրը շատ կը նմանի իրեն:

Մակեդոնական մամուլը Յոյներուն դէմ

Ամբողջ մակեդոնական մամուլը պուլկարեւհելլէն սահմանագլուխի միջադէպին մասին խօսելով, կը պահանջէ փոխվրէժի անմիջական միջոցներ ձեռք առնել Յունաստանի դէմ: Ի մէջ այլոց կ'առաջարկէ.— 1. Զրնդունիլ Յունաստանի տնտեսական բնոյթ ունեցող պահանջները: 2. Պուլկարիայէն վտարել բոլոր հելլէնահպատակները: 3. Արգիլել յունական նաւերու մերձեցումը Սեւ ծովու պուլկարական նաւահանգիստները: 4. Խզել Յունաստանի հետ առեւտրական յարաբերութիւնները եւ Պուլկարիայէն դուրս հանել ինչ որ հելլէնական է, քանի որ Մակեդոնացիները չեն կրնար հանդուրժել ոչ իսկ մէկ Յոյնի ներկայութեան Պուլկարիոյ եւ մասնաւորապէս հարաւային Պուլկարիոյ մէջ:

Սպանիոյ նախարարական տագնապը

Սանչէզ Կուէրրա որուն յանձնուած էր նախարարական խորհուրդի կազմութիւնը, հրաժարեցաւ գործէն, յայտնելով որ թէեւ նախարարներու պատրաստ ցանկ մը ունի, բայց կը նախընտրէ տեղը տալ ուրիշին: Որովհետեւ, չէ կրցած ձախ տարրերուն մէջ գտնել աջակցութիւնը որ կը յուսար. բայց կը թուի նաեւ թէ Կուէրրայի հրաժարման մէջ դեր ունի թագաւորին դժկամակութիւնը՝ հանդէպ նախարարական ցանկին, որ հակումով ձախ էր: Այս կերպով նախարարական տագնապը կը ստանայ վարչաձեւի տագնապ:

Միւս կողմէ, նախկին վարչապետին նախագահութեամբ միապետականները խորհրդակցութիւններ կ'ունենան. կ'ըսուի թէ այս խորհրդակցութեանց հետեւանքով, միապետական դահլիճ մըն է որ պիտի անցնի գործի գլուխ, ամէն գինով ներկայ կարգերը պահպանելու մտադրութեամբ: Այդ պարագային, կարելի է ենթադրել թէ Սպանիա բեմ պիտի դառնայ նոր եւ աւելի ծանր խռովութիւններու:

Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ կրկին պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի եւ թէ զօրավար Սարոյի նախագահութեամբ մենատիրութիւն պիտի հաստատուի: Արդէն գրաքննութիւն հաստատուած է եւ հեռաձայնական լրատուութիւններն անգամ պէտք է նախապէս ենթարկուին ներքին նախարարութեան:

Մատրիտի ուսանողները մեծ ցոյցեր կատարեցին փողոցներուն մէջ, ի նպաստ Հանրապետութեան: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել եւ յարձակում գործել խումբերու վրայ: Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան: Մէկ քանի թեթեւ վիրաւորներ կան: Կ'ըսուի թէ զօրագունդիմը սպաներնեւս համակրանքով կը նային հանրապետական շարժման:

Կանտիի տեսակցութիւնը փոխարքային հետ

Կանտի նախապէս տրուած ժամադրութեան մը վրայ, տեսակցութիւն ունեցաւ Հնդկաստանի փոխարքային հետ: Տեսակցութիւնը տեւեց չորս ժամ եւ դեռ չէ վերջացած, Նոր տեսակցութիւն մը եւս կարգադրուած է:

Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութեան հետեւանքով, Անգլիոյ դիրքը աւելի նպաստաւոր կերպով զօրացած է Հնդկաստանի մէջ:

Փոխարքային հետ տեսակցութենէն առաջ, Կանտի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է անգլիական թերթի մը թղթակցին, ընդհ. կացութեան մասին.

— Առանց լքելու մեր հիմնական տեսակէտները, յուսահատական ճիգեր կը կատարեմ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

"ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ,,

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Կիրակի 15 փետր. կէսօրէ վերջ Մարսէյլի կուսակցական շէմքէն ներս մտան 22 նոր դաշնակցականներ.

Տարօն-Տուրուբերանէն են բոլորն ալ.

Արիւնոտ եւ հերոսական շրջաններէն:

Անունը դրին *«Աղբիւր - Սերոբ»*: Այս ափերուն վրայ, ազգային այս շփոթ եւ անշուք օրերուն, բացառիկ պարագայ մըն է, անոնց հաւաքական մուտքը:

Ուշագրաւ է, որովհետեւ անոնք հինէն կուգան, ճամբայ կտրած են, եւ թրծուած ու կենդանի վկաներն են փառայեղ եւ «հեթանոս» շրջանի մը:

Տեսան են մահը, զէնքի ուժը, Անդրանիկը, Գէորգ-Չավուշը, Հրայրը, Արամը, Սերոբ Աղբիւրը: Տեսած են կոտորածը, բռնութիւնը, կեղեքումը, եւ տակաւին իրենց աչքերուն մէջ կայծը կայ փառքին ու կրակին, ու մեզի, նորերուս անծանօթ շուքը՝ մեր ծիծնապատ գագաթներուն:

Անոնց մէջ կիրքը հայ յեղափոխական շարժումներուն, պայքարին ու արիւնին:

Այս քաղաքներու լոյսն ու մուխը շատ բան առած է իրենց, մէ. սակայն Սերոբ Աղբիւրը կ'ապրի անոնց նայուածքին, ձեւերուն, խօսքերուն եւ սրտերուն մէջ:

Հայրենի ոգին եւ հերոսներուն շունչը կայ վարակիչ եւ աչքէ արցունք բերող:

Ուշագրաւ է նաեւ որ՝ անոնք նոր կուգան այս հարկին տակ. իրենց աջ ձեռքերը բարձրացնել տասը տարի վերջ երանելի օրերէն: Տարօնի յանդուգն, խիզախ եւ ջղուտ տղաքը որ տեսած, ապրած, կռուած, արիւն թափած են, *իրենց հողին* վրայ. հայրենիքին, ժողովուրդին եւ ազատութեան համար.

Անցուցած են լաւ ու գէշ օրեր, ծիծնին, անձրեւին եւ բուքին տակ, *միշտ քալած են*, յանուն ճնշուած կարգերուն, յանուն արդարութեան եւ *նամուսով* կեանքին:

Այսքան վիվլուկին մէջ, գիտեն զանազանել երեւոյթներն ու իրերը: փորձառու են եւ տեսնող.

Ու այս վերադարձը (ներեցէք բառին) սրտայոյզ, կուգայ անգամ մը եւս փաստել որ նորերուն հետ բան տեսած հիներն ալ, հաւատքն ու գործը, գալիքը, կը փնտռեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ:

Աղբիւր - Սերոբ դրին անունը

Պ. Մ.

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի պատժական խառն ատեանը անցեալ օր սկսաւ դատավարութեանը այն հինգ Հայերուն որ անցեալ յուլիս 9ին համայնավարական թռուցիկներ կը ցրուէին Պէյրութի մէջ.

Այս հինգ Հայերնեն Յովհան Աղպաշեան, Յովհաննէս Գոճաեան, Պետրոս Աղաղեան, Արթին Անանեան եւ Յովհաննէս Քիրիքեան, առաջին երկուքը կը հետապնդուէին նաեւ ոստիկաններուն ատրճանակով դիմադրած ըլլալու յանցանքով:

Յաջորդ օրը պատժական ատեանը զբաղեցաւ ուրիշ դատով մըն ալ. վեց Հայեր, Անդրանիկ Ատարճիսեան, Աբրահամ Տալամեան, Արթին Թաքոսեան, Սարգիս Պարսումեան, Թուֆիք Քէշիշեան եւ Յովհաննէս Օհանեան որոնք նոյեմբեր 6ին ձերբակալուած էին. ասոնք խմորատիպ թռուցիկներ պատրաստած ու ցրուած էին թաղերու մէջ ու նաեւ տոնած էին բոլշեւիկ ապրստամբութեան տարեդարձը Մոսկուայի գործադիր կոմիտէի հրահանգով. ասկէ զատ անոնք ոստիկաններուն դիմադրած էին իրենց ձերբակալման պահուն:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Անգործութեան համատարած տագնապը, կչռուած է հին ու դառն ճշմարտութիւններ քրքրելու. կոպիտ ճշմարտութիւններ որոնք չեն դադրիր մարդկային ըլլալէ: Քաղաքակրթութեան ներքին, բարձրագոյն ձգտումն է ամէն բանէ առաջ ապահովել մարդուն նիւթական բարգաւաճումը: Տնտեսական, այսինքն գետնաքարշ ճշմարտութիւն, անոնց համար որ բանաստեղծ խառնուածքի տէր, քաղաքակրթութեան իրական ուժն ու գոյութեան իրաւունքը կը չափեն հոգե-բարոյական գոհացումներով: Այլ է սակայն իրականութիւնը: Մարդը ամէն տեղ, եւ ամէն բանէ առաջ, մարմին է, իր անմիջական պահանջներու բռնութեամբ, ու ընկերային զարգացման ճամբուն վրայ, ամէն մէկ քայլի արժէքն ու տարողութիւնը կը չափէ համաձայն նիւթականաւելութիւններու, որոնք կը յուսայ թէ պիտի հետեւին յառաջդիմական ամէն մէկ զոհողութեան:

Նախ ստամոքսն է, բնախօսական գոհացումները որոնք կը կշռեն քաղաքակրթութեան բարոյական ճիգերու տարողութիւնը, եւ տեսակ մը ընկերային ինքնախաբութեան կամ հաւաքական անփութութեան անորոշ շրջանէ վերջ, ճգնաժամային պահերու մէջ յանկարծ կը յայտնուին իրենց նախնական, անտաշ կոշտութեամբ:

Անգործութեան ներկայ տագնապը, որուն դէմ պետութիւնները կը փորձեն համագործակցութեան պատնէշը ամրացնել, այն պահերէն է, որոնք պարբերաբար երեւան կուգան փտութիւնը ցուցադրելով ներկայ կարգերուն, անոնց տնտեսական հիմերուն եւ բարոյական ըմբռնումներուն:

Վերէն՝ պաշտօնական բերաններ՝ կուշտ ու յափրացած, գործակցութիւն կը կանչեն:

Վարէն՝ կիսաքաղց ու չորցած ստամոքսներ, թելադրութեամբ մոլեռանդ, շահախնդիր ու ամբոխավար պետերու, արծարծումը կը զգան ուրացումներու, կսպլուած ատելութիւններու: Ու ելեկտրական հրաշքի այս շրջանին, երբ վայրկեանի տարբերութեամբ, աշխարհները կրնան իրարու հաղորդակցիլ, երբ մինչեւ իսկ, անթելին առջեւ, Պապը կրնայ ողջոյն տալ համայն մարդկութեան ու կանչել «խաղաղութի՜ւն ամենեցուն», մարդը՝ քարոզներու անպէտ, քաղցրալուր շեշտերը կը խեղդէ իր ստամոքսին պոռչտուքներովը: Ուրովհետեւ արդի քաղաքակրթական բարոյականը վարժեցուցած չէ զայն ունեցածէն տալու, այլ միայն աւելցուքէն տալու, միշտ ի նպաստ իրեն սակայն: Տնտեսական տագնապի օրերուն, ամենէն աւելի անհատին եսապաշտութիւնն է որ կը ցցուի՝ ընդդէմ մարդասիրական սկզբունքներու, որոնց, լաւ օրերուն մէջ, սորված է հանդուրժել տեսակ մը անփութութեամբ:

Այսպէս է որ տնտեսական առատութեան շրջանին, տեղացին կը հանդուրժէ օտար աշխատաւորին ու առեւտրականին, գիտնալով որ նեղ օրերու մէջ, իր երկրին կարելի ապահովութիւնը նախ իրն է:

Օտարի եւ տեղացիի հակամարտութիւնը կը մնայ թաքուն, քօղարկուած, երբ օտարը, առատութեան շրջանին կը ծառայէ երկրին արտադրութեան: Կը ցցուի իր ամբողջ զգան կոպտութեամբը անմիջապէս որ գործերու թուլութիւնը օտարը կը դարձնէ մրցորդ տեղացիին:

Ընկերային հասարակ երեւոյթ, հետեւանք տնտեսական արդի կառուցուածքին, ուր արդարութիւնն ամենէն վերջ միայն պէտք է ոգեկոչել, իբր փրկութեան պարան անճար ծովամոյններին, որ լողալ չի գիտեր:

Այսպէս՝ աշխարհի չորս կողմերը, ու նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ... Անգործներու թիւը նուազեցնելու նախնական եւ անմիջական լաւագոյն եղանակը կը նկատուի հաւանաբար ստիպել օտարները որ վերադառնան իրենց երկիրները.., ենթադրելով որ երկիր մը ունին...:

Պարզ է թէ Ֆրանսա դռները լայն բացաւ օտար աշխատաւորներու հոսանքին առջեւ, երբ արտադրութեան բարգաւաճ շրջանին՝ պէտքն զգալի էր ձեռքերու: Կազմակերպեց նոյն իսկ տեղաւորման գրասենեակներ այն երկիրներուն մէջ, ուր ամէնէն աւելի կը յուսար մարդ ճարել: Ու բացի այն օտարներէն որոնք ինքնաբերաբար կը խուժէին Ֆրանսա, կառավարական արտօնութեամբ եւ մասնաւոր պայմանագրութեամբ 1.5 միլիոն կը հասնէին անոնց, որոնք հոս մտան իրենց բազուկները տրամադրելու երկրին ճարտարարուեստական ու երկրագործական արտադրութեան:

Պէտք չէ մոռնալ թէ, միշտ փոխադարձ օգուտի սկզբունքն է որ համաձայն օրուան պէտքին, տուն կուտայ մարդկային բազմութիւններու երկրէ երկիր տեղափոխութեան: Ու նաեւ, օգուտը կը դադրի ու կը դառնայ չարիք, միշտ համաձայն օրուան պէտքին: Ու այդ օր, արդէն, օտարականը կը վերզգայ իր ծննդական յանցանքին դառնութիւնը: Կը մխիթարուի չափով մը, երբ ունի երկիր մը, ուր կրնայ գոնէ հայրենակիցներու կարեկցութեան նուաստացումը վայելել...

Վա՜յ անոր որ կրկնապէս օտար է ամէն տեղ, ինչպէս Հայը, որուն բոլոր դառնութիւնները կը կապուին ազգ.—քաղաքական վիճակի հիմնովին փոփոխութեան: Դաս մը որ կրկնուելով, թերեւս դարձած է այսօր անպէտ ու ձանձրալի եւ սակայն, օրուան տագնապին առթիւ, զուրկ չէ նիւթ մատակարարելէ լուրջ խորհրդածութեան:

Ստոյգ տուեալներ չկան այսօր, որոնցմով ճշդուէր հայ անգործներու թիւը:

Բայց կարելի է ըսել թէ երբ այսօր Ֆրանսա կը համրէ 350 հազարի մօտ լրիւ եւ 1 միլիոնի չափ կէս-անգործներ, մեծ մասամբ օտարականներ են որ կը կրեն տագնապին առաջին ու ամենէն ծանր հարուածները եւ անոնց մէջ մեծ մասամբ Հայեր:

Եթէ տագնապը երկարի (եւ շատ ալ յոյս չկայ որ կարճ կապէ) վաղը ամէն կողմէ օգնութեան ու թշուառութեան կանչեր պիտի բարձրանան:

Ու շատ ալ չպիտի կրնանք ըսել թէ յանցանքը բոլորովին տագնապինն է.., որուն դէմ եթէ անշուշտ, չենք կրնար մաքառումի կորուկ քայլեր առնել, կրնայինք սակայն մեղմացուցիչ միջոցներ փնտռել, գտնել ու կիրարկել, թշուառութեան նախատեսումով օժանդակութիւն կազմակերպելով:

Այս տեսակէտէն, Հայ միտքն ու գործական ոգին բոպիկ են: Օրը օրին կը հետեւինք, աշխարհի վերացական թռիչքներուն, կ՚արձանագրենք օտար յառաջդիմութեան քայլերը, կը հիանանք օժանդակութեան ու փոխադարձ օգնութեան կազմակերպութիւններուն, անոնց գործունէութեան եւ ուժին վրայ: Բայց այսքան: Իսկ առհասարակ, հայ կեանքին վրայ կը նայինք, միմիայն, դառնացած մարդու դժգոհ ակնարկներ պատցնելու գոհունակութեան համար:

Այն օրէն ի վեր որ ստուար գաղութ մը նստած է այս երկինքին տակ, մնա՞ց մէկը որ զգացած, լսած ու սորված ըլլայ նոր կեանքի պայմաններէն բխող պէտքերը: Մնա՞ց նաեւ մէկը որ միջոց մը խորհած ու թելադրած ըլլայ:

Եւ սակայն, կորովն ու դրամը որ տնհաշիւ կը սպառենք մանրմունր Միութիւններու կազմակերպութեան ու պահպանման, տարիներէ ի վեր, լիուլի պիտի բաւէին ստեղծելու, ուռճացնելու եւ ամուր ձեռքերու յանձնելու կազմակերպութիւն մը, որ փոխադարձ օգնութեան հիմերու վրայ դրուած՝ ամենէն մեծ յենարանը պիտի կրնար ըլլալ հայ աշխատաւորին՝ իր նեղութեան օրերուն մէջ:

Հայու գործական ու ձեռնեբեց մարդու համբաւն էր, այս տեղ արդէն կը գտնէր հերքումի փաստը: Բայց թող չըսուի թէ հոն ուր Հայը կոչուած է գործակցութեան, երբեւան՝ կը բերէ իր խառնուածքին անհատապաշտ, այլամերժ ու քայքայիչ ձգտումները, եւ կամ հաւաքական կեանքի աննպաստ պայմաններն եւ այլ դժուարութիւնները՝ առաջուց արդէն սայթաքման կը դատապարտեն ընկերովի ամէն ձեռնարկ: Հակափաստը փնտռեցէք Միութիւններու անօրինակ բազմութեան մէջ, որոնք առնուազն՝ միանալու, քով քովի գալու, իրարմով յենարան փնտռելու զգացումը կը հաստատեն իր տարբերային, ենթագիտակցական վիճակին մէջ:

Կը մնայ ձեւ ու կերպարանք տալ, ուղղութիւն թելադրել, պարզել նոր պայմաններու համեմատ կազմակերպուելու պէտքը տնտեսական ընկերային գետնի վրայ: Մանաւանդ որ, հայ աշխատաւորութիւնը որ մեծագոյն զանգուածը կը կազմէ գաղութին, իր մորթին վրայ իսկ զգացած է դառնութիւններ եւ շնորհիւ անոնց հասունցած՝ հաւաքական ձեռնարկներու համար՝ որոնց գաղափարը բխած իր ընկերային վիճակէն, պիտի գիտնայ թէ կը ձգտին զինքն ապահովելու ընդդէմ նեղ օրերու:

Դժբախտութիւն է անշուշտ, բայց իրականութիւն: Անտէր, տեսակ մը թափառական, ենթակայ բոլոր օրէնքներու պարագրութեանց, զուրկ սակայն անոնց առաւելութիւններէն, գաղութներու Հայը՝ ինքն իսկ պիտի կատարէ տեսակ մը կառավարութեան դեր՝ իր հաւաքական կեանքին համար, որուն գոյութեան խարիսխ պիտի ծառայէ տնտեսական ապահովութիւնը:

Հասարակ ճշմարտութիւններ, տարիներէ ի վեր ամէն օր եւ օրը մէկ քանի անգամ կրկնուած: Չի բաւեր սակայն հաստատել ու անցնիլ: Պէտք է նաեւ խորհիլ գործնականացման մասին, որուն ատենն եկած է:

Պետութիւններ են որ իրենց հասոյթի հսկայ աղբիւրներով, կը խորհին բարելաւել աշխատաւորութեան նիւթական վիճակը ու զայն պաշտպանել թշուառութեան դէմ: Հայ աշխատաւորը ինքն իսկ իր ճիգ միջոցներով՝ պիտի մտածէ իր մասին: Եւ եթէ կրցաւ կազմակերպուիլ ամրօրէն, կրնայ վստահ ըլլալ, առատութեան տարիներու գոյզն այլ յարատեւ զոհողութեամբ կրնայ ժպտուն աչքերով դիմագրաւել պարբերական տագնապները, որոնք աշխատաւորական կեանքի անխուսափելի արկածները կը կազմեն:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

(Շարունակութիւն երէկի թիւէն եւ վերջ)

«Յեղկոմը 1920թ.18 հրամանով առաջարկում է (ո՞ւմ — յայտնի չէ) արագ եւ անյապաղ միջոցներ կիրառել, որ ինքնապաշտպանութեան պետական միանւագ հարկը եւ պետութեան հասանելիք միւս տուրքերը հաւաքւեն ու համապատասխան գանձարանը մըտցւեն: Այս անորոշ, հասցէ չունեցող հրամանը, հաւանաբար, իրաւունք ու առիթ տւեց հարկ ու տուրք հաւաքել բոլոր նրանց, ովքեր չէին ծուլանում հարկահաւաք լինելու: Բնական է, որ հարկահաւաքման նման ձեւը յղի էր կառավարութեան համար ոչ-բարենպաստ հետեւանքներով եւ չէր բացառում հարկահաւաքների կողմից ի չարը գործադրելու հնարաւորութիւնը: ... Կասկած չկայ, որ դժգոհութիւնը խիստ մեծ էր, եւ Յեղկոմը ստիպւած եղաւ դեկտ. 30ին վերացնել յիշեալ հրամանը եւ արդէն հաւաքւած տուրքերը փոխանցել պետութեան գանձարանը: Այսպիսով, տուրք չվճարողները շահւոր դուրս եկան...

«Շնորհիւ պետական մեքենայի թուլութեան, կազմակերպական միջոցների ու կարգապահութեան բացակայութեան՝ մայրաքաղաք Երեւանի մէջ եւ գաւառներում կարմիր բանակայինները ինքնակամ ու կամայական կերպով բնակիչներից բռնագրաւում էին պարենաւորման մթերքներ, ինչպէս յայտարարում է ռազմական գործերի ժողկոմի 1920 թ. դեկտ. 28 հրամանը: Նման դրութիւնը չէր կարող բացասական հետեւանքներ չունենալ եւ առաջ էր բերում անբարեացակամ վերաբերում ազգաբնակութեան մէջ Յեղկոմի գործունէութեան հանդէպ:

«Հանրային կրթութեան ժողկոմի հրամանով հաշւի էին առնւում բոլոր երաժշտական գործիքները՝ ազդարարութեամբ, որ եթէ պէտք լինի, բոլոր այդ գործիքները կարող են բռնագրաււել (1920 թ. դեկտ. 31 հրաման):

«Ձեռնարկութիւնների պետականացումը կատարւում էր քմահաճօրէն, առանց որոշ սկզբունքի, եւ ձեռնարկութիւնների բնոյթը (նրանց մեծութիւնը) դեր չէին կատարում: Յեղկոմի 1921 թ. յունւ. 6 հրամանը կարգադրում է մասնաւոր անձանց՝ պետութեան յանձնել գրելու թուղթը, եթէ մասնաւոր մարդկանց ունեցածը 48 թերթից աւելի է: Հիմնարկութիւններին եւ մասնաւոր անձանց հրամայւում է երեք օրւայ ընթացքում իրենց մօտ գտնւած նոյնիսկ գործածւած մոմլաթը յանձնել պետական մարմիններին: Եթէ հրամանը չկատարւի, ազդարարում է Յեղկոմի հրամանը, յանցաւորները պատասխանատւութեան կ՚ենթարկւեն յեղափոխական ժամանակի օրէնքների բովանդակ խստութեամբ...

«Հաշւի են առնւում մասնաւոր մարդկանց գրադարանները, փայտը եւ այլ կարգի վառելանիւթերը, անգամ գիւղացիութեան պաշարը, յայտարարւում է որ դրանք կարող են գործածւել պետական կարիքների վրայ, պետականացւում են բոլոր ջրերը, մինչեւ իսկ «աղբիւրները» եւայլն եւայլն...

«Փաստերի այս բաւական դժգոյն թւումը, որ արտացոլւել է իշխանութիւնների դեկրետների եւ հրամանների մէջ, բացատրում է Հայաստանի ժողովրդական ապստամբութեան պատճառները: Խորհրդային իշխանութեան դէմ եղած ապստամբութեան ներքին պատճառներից զատ պէտք է արձանագրել եւ ապստամբութեան հիմնական արտաքին պատճառները, որոնք խաղացին կարեւոր դեր:

«Թուրքերի գրաւած հայկական քաղաքներում (Ալեքսանդրապոլ, Կարս, Սարըղամիշ եւ այլն) եւ գաւառներում ժողովուրդի վերաբերմամբ գործադրւում էին բառի բուն նշանակութեամբ բաշիբոզուքային վարչական միջոցներ, որ վերին աստիճանի բացասական կերպով էր ազդում հայ ազգաբնակութեան վրայ: Թուրքերը չէին հեռանում գրաւած քաղաքներից ու գաւառներից...

«Խորհրդային իշխանութիւնը ո՛չ մի որոշ միջոց չէր գործածում Թուրքերին Հայաստանից հեռացնելու համար, մինչդեռ ազգաբնակութիւնը հաւատացած էր. որ Խորհ. Ռուսաստանի հետ բարի հարեւանական յարաբերութիւններ հաստատելուց յետոյ Թուրքերն այլեւս Հայաստանում անելիք չունեն, եւ Ռուսաստանը թոյլ չի տայ Թուրքերին գրաւել Հայաստանի հողերը, ժողովուրդը «համոզւած» էր, որ Թուրքերը եկել էին խորհրդային Ռուսաստանի գիտութեամբ եւ օգնութեամբ, որպէսզի տապալեն Հայաստանի դաշնակցական կառավարութիւնը եւ խորհրդային Հայաստանի վրայով կապ հաստատեն Ռուսաստանի հետ: Իսկ դուրս եկաւ, որ Թուրքերը եկել են որպէս նւաճողներ, եւ երկրի վիճակը աւելի եւս վատացաւ, մի բան, որ ժողովուրդը չէր կարող սպասել խորհրդային իշխանութեան Հայաստան գալուց»:

Այնուհետեւ Բորեանը խօսում է Թուրքերի հակահայ քաղաքականութեան, Վրաց մենշեւիկների ոտնձգութիւնների, Հայաստանի տնտեսական մեկուսացման մասին եւ եզրակացնում է.

«Այսպէսով ստեղծւեցին այն արտաքին պայմանները, որոնց հետեւանքով խորհրդային մի երկիր — Հայաստանը — մատնւեց պաշարւած բերդի վիճակի. Վրաստանը, Թուրքիան եւ անանցանելի լեռները խորհրդային Ադրբեջանի կողմից, իբրեւ թշնամի ուժեր, առաջ բերին իշխանութեան համար ծանր կացութիւն, իսկ ժողովուրդի համար՝ ճգնաժամային վիճակ:

«Հողային խնդիրները, գաղթական զանգւածները, շրջափակումը, ցուրտը, սովը եւայլն իբրեւ արտաքին գործօններ, առարկայօրէն աննպաստ դրութիւն ստեղծեցին իշխանութեան համար: Եւ ահա այսպիսի ծանր պայմաններում Հայաստանի Յեղկոմը դիմեց պետականացման ու բռնագրաւման հին հարկերի հաւաքման, բանտերում թողնելով այնպիսի մարդկանց, որոնք պէտք է որ ազատւած լինէին, չէր աշխատում կազմակերպել պետական մեքենան եւայլն: Բոլոր այս հանգամանքներն ահա միասին առած հանդիսանում էին այն պատճառները, որոնք առաջ բերին Հայաստանի հակայեղափոխական շարժումը եւ 1921 թ. փետրուարի յեղաշրջումը»:

54 ՄԻԼԻՈՆ ՄԷԿ ՇՈՒՆՉՈՎ

Կլասքովի ասուեղէնի ճարտարարուեստին մէջ ծանօթ 12 անձեր ձերբակալուեցան եւ յանձնուեցան դատարան, խարդախութեան ամբաստանութեամբ: Կ՚ամբաստանուին թէ ասուեղէնի մեծ ընկերութեան մը սնանկութեան առթիւ, 54 միլիոն ֆրանք կուլ տուած են:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԻԼԻԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի ... խան տարեկան տեսութեան ... պիտի ջանամ տալ իրակ... պատկերներ գաղութիս ազգ... յին, կրթական ընկերային ... ընտանեկան կեանքէն, ակսե... Մարսէյլի կեդրոնէն:

Այս մեծ նաւահանգիստի ... դժուար է գտնել փողոց մը ... հայ ընտանիք մը բնակու... հաստատած չըլլայ: Հին նա... հանդիսատէն մինչեւ Շա... Անտուանէն մինչեւ Գասբ... տարածուած է հայութիւն ... մէնէն կարեւոր կեդրոնը կը ... մեն Տօմինիքէն եւ Բթեթ... բի փողոցները, Տը լա Ֆար... Պէնյուարը, Թափի Վէրն ... Լօնկ տէ Գաբիւսինը, Բ... լէթն ու Բօռ ա̈ը լա Ֆարին...

Այս փողոցներուն մէջ ... գտնես հայ նպարավաճառ... մսավաճառը, ոսկերիչն ու ... մազործը, կօշկակարն ու ... ձակը, բժիշկն ու գրավաճա... թիթեղագործն ու շաքարագ... ծը, սափրիչն ու ներկարա... Այս փողոցներուն մէջ է որ ... տեսնենք հայերէն յայտար... րութիւններ պատերու կամ ... նութներու ապակիներուն վր... փակցուած, ազդեր ներկայ... ցումներու, հանդէսներու, ... բեզարաններու, ժողովներու ... դասախօսութիւններու: Այս փ... ղոցներուն մէջ է որ տեղի կ՚ու... նենան մերթ Թուրքերէնով, ... մերթ ալ աղճատ հայերէնով ... զանազան նիւթերու շուրջ վի... ճաբանութիւններ, կռիւներ ... հայհոյութիւններ:

Այս փողոցներուն մէջէն ... լսուին ձայնագիրներով թ... քերէն շարքիներն ու մանի... րը: Ու վերջապէս այս փող... ներուն մէջ է որ կը շրջին ... գործ հայ երիտասարդներ ... սրճարաններէն միւսը, պլօթ ... գէքի եւ նարտի փոխելով:

Աչքի զարնող անպատ... թիւն մը կայ վերոյիշեալ ... կակական թաղերուն մէջ: ... խարհիկ կիներ կը վաճա... գարշահոտ միսեր պանդոկն... ցած լուսամուտներէն ... կախուած, սուլելով կամ ... ղաքշական խօսքեր նետե... անցորդներուն: Եթէ անգիտ... ցաբար երկու բարեկամներ ... պատուհաններու առջեւ ան... զրոյցի մը սկսին, կ՚ենթարկ... պոռնիկներու սուր յանդի... նութեան:

Կեդրոնի հայկական ... թաղերուն մէջ արբունքի ... նող երկսեռ երիտասարդութի... ամէն օր ականատես կ՚... լլիրշ տեսարաններու ... հարկէ կ՚ազդուի բարոյապէ...

Արդի մարսիլահայ երի... սարդութիւնը կարելի է բա... երեք մասերու: Ա. Թրքախօ... րու բազմութիւն մը, ... տարիքի եւ դաւանանքի ... րութեան: Անոնք ի բնէ թր... խօսներ են, պարագաներու ... րումով: Այս երիտասարդութ... մեծ մասը պարասրահներէն ... չելլեր եւ իր վաստկածը ... վատնէ ֆրանսուհիներու ... Շատերը ունին երկու ան... հայկական եւ ֆրանսական ... Հայերէն գրել-կարդալ գի... բայց թուրքերէն խօսողներ ... ւական հասակ նետած երի... սարդներ են ասոնք եւ ի... տօրեայ, «պաշտօնական» ... զուն թուրքերէնն է: Նկար... բաւական համեստ են: ... մէկը կը հետեւի ո եւ է ... տի մը կամ կը յաճախէ ... տանոց մը: Ոմանք ամու... ցած, ընտանիք կազմած են ... ամուրիններն ալ բարի բաղ... ունին ամուսնանալու:

Շատեր թունդ ազգասէ... եւ իրենց նիւթականն ու ... րոյականը կը տրամադրեն ... ընդպատակ ձեռնարկներու ... րենց աններելի յանցանք... թրքախօսութիւնը: Ցանցա... կ՚ըսեմ անոր համար էր լ... յերէն գիտեն, բայց թրքա... սութեան հիւանդութենէն ... բակուած են: Գ. Սակա... գիտակից երիտասարդներ...

քուր հայերէն կը խօսին, ընթերցասէր են ու կը մասնակցին զանազան միութիւններու,— գաղափարական, բարեգործական կամ հայրենակցական։ Ներկայ կ'ըլլան հայկական գրեթէ բոլոր հաւաքոյթներուն եւ կը սատարեն նիւթապէս ու բարոյապէս։ Սակայն անոնց մէջ ալ կը պակսի համերաշխութեան ոգին, եւ այդ իսկ պատճառով շատ մը միութիւններ քանի մը մասերու բաժնուած են։ Ջանքեր եղած են մտաւորականներու միութիւն մը կազմելու, բայց շարժումը սաղմին մէջ խեղդուած է, որովհետեւ «ես»ն ու հատուածական նեղմտութիւնները տիրապետած են։

Տարի մը ի վեր կը լսենք կազմութիւնը «Հայ Ակումբ» անուն ընկերակցութեան մը, որուն անդամակցելու համար պէտք է վճարել 100 ֆրանք մուտք. իսկ 20 ֆրանք ամսական, Անոնք կ'ապրին առանձնացած մասնաւոր շրջանակի մը մէջ, հեռու Տօմինիքէնի ժխորէն, Rue de Romeի իրենց ակումբին մէջ։ Անոնք կը զգուշանան նաեւ Տօմինիքէնցիներ ընդունելէ իրենց մէջ, վախնալով որ կը պղտորուին...

⁂ Պատանիները աւելի եռանդ ու աշխոյժ ունին քան երիտասարդներն ու չափահասները։ Անոնք ամէն տեղ են, հանդէսներու եւ երեկոյթներու մէջ, դասախօսութիւններու եւ վիճաբանական ժողովներու մէջ, նուագախումբերու եւ երգիչ խումբերու եւ այլ մարմնակրթական գրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Տասնեակներով Միութիւններ ծնան ու մեռան, բայց չմեռաւ Պատանեկանը, այլ աւելի յառաջդիմեց, ժողովրդականացաւ եւ իր թեւերը տարածեց հայաշատ արուարձաններ։

Նոյնքան կենսունակ է եւ իր պարտականութեան գիտակից, Չափահաս Որբերու Միութիւնը, որուն անդամներուն մեծամասնութիւնը պատանիներէ կը բաղկանայ։ Անոնք շատ արդար իրաւունքով մը իրենց սեփականութիւնը դարձուցած են համազգային ազատօնի նախաձեռնութիւնն ու «Մշակոյթի Օր»ի հանդիսակատարութիւնը։ Մարսիլահայ պատանեկութեան մէջ շատ քիչեր կան այլասերման ենթակայ եւ կամ շուայտ կեանքին յանձնուած։

Ս. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐՕՖ. ՆԻՔՈԼԱ ԵՈՐԿԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ

Պուքրէշէն կը գրեն թէ այս տարուան յունիսին մէջ ռումէն ժողովուրդը մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնէ փրօֆ. Ն. Եօրկայի ծննդեան վաթսունամեակը։

Բացի պաշտօնական մասնակցութիւններէ՝ Ռումանիոյ զանազան կարեւոր հիմնարկութիւնները իրենց կարգին պիտի տօնեն մեծանուն ուսուցչապետին յոբելեանը։

Համալսարանը պիտի տօնէ իր վերատեսուչը մեծ հանդիսաւորութեան մը մէջ եւ այս առթիւ լոյս պիտի ընծայէ յարգանքի շքեղ հատոր մը։ Ռումէն ակադեմին հրապարակային հանդիսաւոր նիստ պիտի յատկացնէ։ Աթէնէ-Եօրկան պիտի սարքէ դասախօսութեանց շարք մը՝ վերլուծելով ուսուցչապետին կեանքը իր զանազան գիծերուն մէջ։ Հանդէսներ կը պատրաստեն նաեւ Վլէնէ-տէ-Մունթէի ժողովրդական համալսարանը, Լիկա Քուլթուրալան, եւայլն։

Նկատի ունենալով այն բացառիկ սէրը զոր ռումէն գիտնականը ամէն առիթով ցոյց տուած է հանդէպ հայ ժողովուրդին եւ իր աջակցութիւնը հայ արուեստն ու մշակոյթը ծանօթացնելու Հայ, Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը որոշեց ինք ալ մասնակցիլ իր պատուոյ նախագահին յոբելեանին, եւ այդ առթիւ տուաւ հետեւեալ որոշումները.

Ա. Ընկերակցութիւնը լոյս պիտի ընծայէ հայերէն հատոր մը ծանօթացնելու համար ուսուցչապետին կեանքն ու գործը։

Բ. Պիտի կազմակերպէ առաքելութիւն մը դէպի Վլէնի-տէ-Մունթէ, մասնակցութեամբ բոլոր անոնց որոնց համար թանկագին է հայասէր գիտնականին անունը եւ որոնք կ'ուզեն այս կերպով բերել իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը։

Գ. Պուքրէշի մէջ պիտի սարքէ գրական գեղարուեստական հանդէս մը նուիրուած յոբելեարին։

Դ. Պիտի դիմէ Թեմին առաջնորդին՝ խնդրելով հրահանգ տալ Ռումանահայ բոլոր դպրոցներու տնօրէնութեանց՝ օր մը յատկացնել աշակերտ սերունդին բացատրելու համար յոբելեարին անձն ու գործը։

Ե. Պատրաստել ալպոմ մը ուղերձներու եւ հայ մամուլին մէջ լոյս տեսած յօդուածներու սոյն յոբելեանին առթիւ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ իրիկուն, Salle de Géographieն շատ նեղ կուգար։ Սիփան երգչախումբը ասկէ աւելի մեծ յաջողութիւն չէր կրնար արձանագրել իր նոր գործունէութեան առթիւ։ Ընտրեալ բազմութիւն մը երկիւղած ունկնդրեց հայկական այնքան սիրուն կտորներ։ Իսկապէս Սիփան երգչախումբը նուիրական պարտք մը կատարեց, Վարդանանց տօնը պանծացնելով եւ այդ նահատակներու քաջարի եւ հերոսական կեցուածքը ոգեկոչելով։

Պ. Ե. Տէր Անդրէասեան, կուռ եւ խնամուած ճառով մը երկարօրէն բացատրեց Վարդանանցի նշանակութիւնը եւ այդ հերոսամարտին հակազդեցութիւնը ապագայ հայկական կեանքին եւ ոգիին վրայ։ (Խմբ.— Պիտի հրատարակենք առանձին)։

Գեղարուեստական մասը բաւական ճոխ էր։ Հայ համակրելի արուեստագէտներ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին։ Սիփան երգչախումբը երգեց մէջ ընդմէջ՝ իր լաւագոյն կտորները։ Մեծապէս գնահատելի են խումբ մը օրիորդներու եւ պարոններու անվհատ ու անձնուէր ջանքերը՝ երգչախումբը աւելի ոգեւորիչ դարձնելու համար. իսկ վարիչ Պ. Սաքօ Յակոբեան իսկապէս գնահատելի գործ կը կատարէ Փարիզի անձնադժնդար պայմաններուն մէջ՝ քով քովի բերելով երբեմն աւելի երգիչներ եւ երգչուհիներ եւ պահելով խումբ մը որ հակառակ իր թերի կողմերուն՝ մխիթարական երեւոյթ մըն է մեր լճացած իրականութեան մէջ։

Օր. Զառաֆեան տիրաբար նուագեց Կոմիտաս Վրդ.ի դաշնաւորած հայկական պարերգները։ Օր. Գարիպեան երգեց «Հայաստան»ը եւ «Երբ որ բացուին» հանելի ու քնարական ձայնով։ Պ. Նաւասարդեան զգայուն ելեւէջներով երգեց «Ո՜հ ինչ անուշ»ը եւ «Մայր Արաքսի»ն։ Օր. Ալիս Երամեան խղճամիտ արուեստագիտուհիի մը պէս նուագեց Ջութակի վրայ Արա Պարթեւեանի «Բաժորղոյն մահը» եւ նիրական կտորներ։ Օր. Տէր-Թովմասեան սիրուն արտասանութեամբ ոգեւորեց ներկաները։ Իսկ Օր. Փ. Ղազարոսեան անթերի նուագածութեամբ մը ընկերացաւ երգերուն եւ Ջութակին։

Քառորդ մը տեւող միջնադադարին առթիւ, Պ. Ս. Յակոբեան քանի մը խօսքով ոգեկոչեց Կոմիտաս Վրդ.ի յիշատակը եւ ժողովուրդին մէջ ծախուեցան Կոմիտաս Վրդ.ի լուսանկարները։ Յուզիչ վայրկեաններ՝ ուր կարծէք տարաբախտ վարպետին սիրելի հոգին կը թեւածէր սրահին մէջ։ Փակման խօսքը ըրաւ Վաղարշապատցի Եպ. Քիպարեան՝ որ կը նախագահէր հանդէսին. եւ իր մխիթարող օրհնութիւններէն յետոյ՝ ժողովուրդը մեկնեցաւ լաւագոյն տպաւորութեամբ։

Հ. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՋԵՂՆԱՐԱՐ ՄԸՆ ԱԼ

«Թիֆլիսի Պրոլետարը կը գրէ 6 յունուար թիւով.—

«Երբ կը քննես Մելիք Նոլչեանի խնդիրը, կը հարցնես ինքզինքիդ.— Ո՞վ է յանցաւորը, Մելիք Նոլչեանը իր գողութիւններուն պատճառով, թէ «Հայգիւղկոոպը» իր խնամակալութեամբ այդ գողին վրայ։

Ո՞վ այլեւայլ յանցաւորը, փաստը կը մնայ փաստ, թէ Մելիք-Նոլչեան զեղծումներ է գործեր, թէեւ «Հայգիւղկոոպը» միշտ պաշտպանած ըլլայ զայն։

Ո՞վ է Մելիք-Նոլչեանը։ Եւսայի Միքայէլ Մելիք-Նոլչեան «Հայգիւղկոոպի» առեւտրական լիազոր ներկայացուցիչն է Դիլանի մէջ (Պարսկաստան)։ Ան իր լիազօրութիւնները օգտագործած է այնպէս մը, որ շահին պարսիկ վաճառականները եւ ինք։

Այսպէս Պարսկաստանի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութիւնը մեծ վնասներ կրեց, Կենաֆքեանի վճարելով 100,000 ղրան, հակառակ այն փաստին որ Կենաֆքեան 52 հազար ղրան ստանալով հանդերձ խողակ գնելու համար՝ երբեք խողակ չէր յանձնած։ Նոլչեան գիտէր այդ բանը, բայց պայմանագիր մը կը կնքէ, որպէս զի յետոյ տուգանք վճարէ։ Դարձեալ պայմանագիր կնքեց ուրիշ ընկերութեան մը հետ, որ խորհրդային մարմիններու հանդէպ լաւ վերաբերում չունէր։ Ասկէ զատ 6000 տուփ շերամի հունտ այրեց, քանի մը հարիւր հազար ղրան վնասեց։

Ու երբ հրաման տրուեցաւ վերադառնալ Ռուսիա, Նոլչեան չհնազանդեցաւ եւ Կենաֆքեանի ու Բալասանեանի հետ առեւտրական գործ բացաւ Դիլանի մէջ։

Թիֆլիսի Գերագոյն Դատարանը «ի բացակայութեան պիտի դատէ Նոլչեանը ներկայիս»։

ԿԱՐՄԻՐ ՍԻՐԱՅ ՎԷՊ

«Պրոլետար», 27 յունուար, յանկարծ բանաստեղծ դարձած, սիրոյ հետեւեալ պատմութիւնը կը շնորհէ մեզի.—

Աշունը հիասքանչ է Արարատի եւ Շիրակի դաշտերուն մէջ։ Մեր հին բանաստեղծները, վանք երթալէ առաջ, կը մտնէին այս դաշտերը, երգելու համար բնութեան գեղեցկութիւնը։ Այսօր փոխուած է բնակարանը։ Մասիսի եւ Արագածի դիմաց, Հռիփսիմէի եւ Ղօշայի վանքերուն առջեւ մեքենաշարժ արօրներն են որ ժուռ կուգան։ Բայց դեռ կը մնան զզուելի, նողկալի, ստոր, նեխած, չղայնացնող, չտաշուած, փտած փաստեր, գործեր, մարմիններ, երեւոյթներ։

Օրինակի համար։

1928 տարուան Փ. կ'երթայ Շիրակի դաշտը, նորաշէն գիւղը։ Փ. բոլշեւիկ ուսուցչուհի է, կուսանոց չէ որ կը մտնէ, այլ նորաշէն գիւղը, աշխատելու համար։

Մանկամարդ ուսուցչուհիին գիւղ գալը ուրախութիւն պատճառեց շատերուն։ Ուրախութեան պատճառը մարդէ մարդ կը տարբերի։

Մասնաւորաբար գիւղական խորհուրդի բոլշեւիկ նախագահը ուրախութեան խորո՛ւնկ պատճառ մը ունէր, առի՛թ պիտի ունենար լուսնակ գիշերները երգելու։

— Օ՛, սիրում եմ քեզ...։

Շիրակի դաշտերը աշնան մէջ հիասքանչ կ'ըլլան։ Լուսնկայ գիշերով ուսուցչուհիին քղանցքէն կախուելով՝

— Օ՛, սիրում եմ քեզ...,

Կանչելը անո՛ւշ կը հնչէ։ Եւ բոլշեւիկ նախագահը, Սիմոն Եղոյեան, շատ անգամներ կրկնեց այդ երգի պէս խօսքը։ Լուսնակ գիշերներու մութ անկիւններու հերոսը, Եղոյեան, այնքան երգեց իր երգը, որ ի վերջոյ հասաւ դրական արդիւնքի,

— Ես քեզ հետ կ'ամուսնանամ, ես առանց քեզի բնաւ չեմ լինի, չեմ կարող լինել եւ հիմա էլ չկամ, թէ չլինես ինձ համար...

1928-1929 դպրոցական տարին բոլորեց իր շրջանը։ Ուսուցչուհին բոլորեց... յղութեան շրջանը։

Եղոյեան մեկնած է արդէն։ Լէնինական է։ Բնակութեան տեղը փոխելով, կը փոխէ նաեւ սիրտը։

— Ես քեզ չեմ սիրում, ես քեզի հետ ամուսնանալ չեմ կարող...

Եւ խնդիրը կը հասնի դատարան։ Ուսուցչուհին, երախան ձեռքը, կը մտնէ Լէնինականի դատարանէն ներս։ Կ'որոշուի աղջկան վճարել բոլշեւիկեան առատաձեռնութեամբ ամսական 12 րուբլի։ Որոշումը գործադրելու պաշտօնը կը յանձնուի Դաւթեանի, որ սոցիալիստներու հետ խնամիական կապերով միացած՝ չի գանձեր դրամը։ Ու մինչ դժբախտ ուսուցչուհին զաւակը ձեռքին՝ կը պտըտի դուռնէ դուռ, Եղոյեան եւս կը շարունակէ երգել.

— Ես քեզ սիրում եմ...

Այս անգամ ուրիշ քղանցքներու տակ։ Չէ՞ որ հիասքանչ են Արարատի եւ Շիրակի կարմիր գիշերները, բոլշեւիկներուն օրով։

ԾԱԽՈՒԻ Է ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ

Կը ծախուի Այվազովսկիի լաւագոյն նկարներէն մին, 1851ին նկարուած։ Կը պատկանէր Աղեքսանդր Բ. Ռուսաց կայսեր համահարզին՝ Նիքոլա Կրասնակուտսկիի հազարապետին։

Բարձրութիւնն է 88 սանթիմեդր. լայնքն է 1.35 մեդր, կը ներկայացնէ Սեւ Ծովի եզերքը, Գուրզուֆ ըսուած հռչակաւոր ամառանոցը՝ լուսնակ գիշերով։

Փափաքելի էր որ մեր ազգային գեղարուեստից սիրողները գնէին եւ թոյլ չտային որ օտարանայ այս հրաշագեղ նկարը մեր հանճարեղ նկարչին։

Նկարը կը գտնուի Միլան (Իտալիա), մանրամասնութեանց եւ գնի մասին դիմել Մխիթարեան վարժարան, Միլան, 62 Viale Umbria-Collegio Armeno- Milano, Italia։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ծանօթ երգչուհի Օր. Հայկանուշ Թորոսեանի երգահանդէսը 18 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն Pleyel տան (Salle Chopin)ի մէջ։ Հայկական եւ եւրոպական ճոխ յայտագիր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԱՆՏԱՌԱՊԱՀԻՆ ՄԱՀԸ

3

Ու զգուշութեամբ, ինչպէս գող մը, կամ հոգածու մայր մը հիւանդ մանկան սնարին քով, դուռը բացաւ, ծանր կօշիկներուն ծայրերուն կոխելով մօտեցաւ.

Շունը բարձրացաւ ողջ թաթերուն, դունչը երկարեց, գլուխը ծռեց, զարմացաւ ու սպասեց։

Սակայն մարդը գրեթէ աչքերը գոց, կզակը պրկած անգութ բռունցքի մը պէս, դրաւ հրացանի փողը անոր ճակտին...։

... Ցնակը հիմէն քաշեցին, պատերը իրարու զարկին ու հեռացուցին իրարմէ, ու թող տուին որ իյնայ...։

Սամուէլ դողահար ու տժգոյն, ծռեցաւ շլմորած աչքերով արիւնի ու լայն վէրքի բացուածքին որ իր ոտքերուն մօտ կը տրոփէր, եւ ուր երկար լեզու մը կը դպէր իր կօշիկին՝ վերջին մաս բարովի համբոյրի մը պէս։

Շատ ուշ գիշերին միայն, ելաւ, սրբեց աչքերը ու իր սիրական շունը թաղեց։

4

Երկու օր եւս անցաւ։ Պատուհանը մինչեւ մէջքը ծածկուած էր արդէն ձիւնով, ու ծառերն ալ էն մինչեւ լոյս, ու լոյսէն մինչեւ մութը ճզացին, գալարուեցան, կոտրտեցան ճերմակ պատուհասին ծանրութեանը տակ։

Դադրեցաւ ձիւնը։ Բայց Սամուէլ դուրս չելաւ։ Հիւանդ էր։

Ժամերով սրսփաց, պաղած անդամները լարելով ու կծկելով ցաւագին։ Ապա տենդն ու ջերմը։

Պատուհանին ճեղքուածքէն ձիւն առաւ ճակտին, շրթներուն տարաւ։ Հալեցուց։

Ու ան, իրեն սովորական երազային իրականութեան ու անսովոր մղձաւանջի մը մէջ կը տարուբերէր։

Կը ջանար չնայիլ շունին պարապ տեղը. սակայն ամէն կողմ, սեւ պատն ու անորոշ առարկաները, ամէն բան, Ցիանին՝ պատկերը կը նկարէին։ Այն անկիւնը անոր երիտասարդութիւնն է, լեռնէն դուրս, առողջ ուրախ. միւսը, պատին վրայ, քարերու այն շարուածքին մէջ՝ անոր բարեկամութիւնն է, գորշ աչքերուն անուշ նուիրումով. առաստաղին վրայ ան է, հիւանդ խղճալի, իր անմեղ սպասումով, իսկ կոպերուն տակ, երբ կը գոցէ Սամուէլը, ան է նորէն տրփնաշաղախ։

. . . .

Մարած օճախին բուխերիկին մէջ կեանք առնող հովին կանչն է, երկա՜ր, սրտակեղէք. Ցիանը չէ՞ միթէ...

...Հովը կը քշքշէ ծառերը, կը ծաղկէ ձիւնի շերտերը կը թափէ աղմուկով, մաղուող սառնափոշին կը զովացնէ ռունգերը։ Ան կ'երթայ երջանիկ. գիտէ որ արեւ պիտի բացուի, արշալոյս է արդէն ոսկի անձրեւ մը կը տեղայ համատարած սպիտակին վրայ, անհամար ձիւնածաղիկներ կը բուսնին կայծկլտող թերթիկներով, իսկ անդին խորխորատին վրայ կաղնիները գլուխ գլխի, ճերմակ պաստառի մը ետին հէքեաթ մը կ'սկսին.

Ցի...ա՜...

Գայլի մը ոռնոցը շատ մօտէն կը զարնուի երկու հովերու միջանցքին մէջ պահուըտած վախկոտ յուռթեան ճակտին։

Ոռնոցին արձագանգ կուտայ քամին, անտառը թափով կը ծռի, կը կ'անցնի նորէն, կուրծք կուտայ, կը ջարդուի, կատաղօրէն կը հայհոյէ ու կուլայ...

... Ափսոսանքով ու տրտում՝ կ'անցնի վիրաւոր ծառերուն քովէն, կը շոյէ ծռած ճիւղեր, ու փայտ կը հաւաքէ տնակին համար.. Ու յանկարծ կը փոխուի անտառը, կը փոխէ հագուստը, ամառուան վերջալոյս մըն է, ու շիկնած արեւ մը անկողին կը մտնէ, ճամբու փոշին թօթուելէն, վերը մայրիներուն ծոցը, պայծառ է... Տարօրինակ սակայն, զանգակներ կը հնչեն, հարսանի՞ք թէ պատերազմ է, որքա՜ն բազմութիւն, ո՞ւր են. պալատի՞ մը թէ շուկայի մը մէջ, ի՞նչ խլացնող պոռչտուք կը կռուի՞ն թէ կը պագնուին... հո՛ս Ցիան. չկորսուիս, ո՞ւր ես. հո՛ս, հոս, ո՞ւր, ո՞ւ ո՞ւր...

Փակ դուռը կը դղրդէ. պատուհանին թուղթը կը պատռի, ու զոյգ մը թաթերու վրայ՝ բաց կլափի մը մէջ կրակէ աչքեր կը շողան։

Սամուէլ կարօտագին կը հեծկլտայ... կազկանձիւն մը ու շոգիացող պատկերներ...

Հովը գոգերով ձիւն կը թափէ պատուհանին երեսին։ Շերտ մը լուսին հազիւ իջած վար, հազիւ ոտքերը քսած ձիւներուն կը փախչի սառած։

Նորէն հովը կը կողկողայ օճախին մէջ, նորէն անտառը խաչուող։

Ու կ'ոռնան գայլերը. կը խածնեն մէկզմէկ, հովին հետ կը պայքարին գայլերը։

Շտապ քայլեր կը սահին դուրսը, ճզմելով ձիւնը. ձիւնը կը ծամեն մոլորուած աստուածներ։

Հովը կը գայրանայ, կը խառնակէ ամէն բան, բուք ու բորան, Աստղերը կը մարին, լեռներ կը կործանին, վերջն է, գահավէժ վազքն է իրերուն դէպի քաոսը, Սամուէլ կը չարչարուի անտառին ցաւովը...

Մո՜ւթ, մո՜ւթ, մո՜ւթ...

... Հեռացեր է, շատ հեռացեր. խաւարը այնքան խտացեր է, որ հազիւ կը ճեղքէ զայն, կը խրին ոտքերը. ամէն մէկ քայլ դարի մը երկարութիւնը ունի. կը զարնուի մայրիներուն սուր ճիւղերուն, կը կառչի արմատներուն, ճակատն ու վիզը կը խարազանուին. եւ կը փախի ան, կը փախի՜, քրտնաթոր, արիւնաներկ... ինչո՞ւ, ինչու թողուլ այս սպանիչ մենութեան մէջ... չէ՛, չուզեր... սակայն չի կրնար չփախիլ... խոցուած սիրտը կուրծքէն ելեր է ու վզէն կախուեր. կը շարժի ու մէն մի քայլին կը զարնուի, ծառերու բուներն... ծառերը կը սեղմեն, պիտի խեղդեն, ամէն մէկ ծառ ճիւաղ մըն է սուր ճանկերը երկարած... կը բռնուին ճանկերը, կը խրին. Սամուէլ կը կենայ... անտառը կը դղրդէ, կը թեթեւի ու արմատախիլ վրան կը թափի, ճիւաղներու բազմութիւն մը... Օ՜հ, օ՜հ, անտառն այլեւս չի սիրեր զինքը... Սամուէլ կը ծռի ու կը տեսնէ վզէն կախուած սիրտը՝ որ արիւնակարմիր գլուխն է Ցիանին...

Ցանցահար, խենդ աչքերը Սամուէլին։

Դուռը կը քերթեն, կը ցնցեն. ճանկռտոց մը կայ անհամբեր

— Ցիա՜ն...

Ոռնոց մը պաղատանքի մը պէս։ Դրան ձայնը կը դադրի։

Հովն ու գայլերը գրկուած ծխնելոյզին մէջ զիրար կը բզքտեն։

Ճանկռտոցը կը վերսկսի։

Ու ահա, ինչպէս անիծուած դիակ մը հողերէն դուրս ու կիսովին քայքայուած, սեւ պատանքը կտոր կտոր, Սամուէլ կը սողոսկի վերմակին տակէն, դողդղացող կմախային ոտքերուն վրայ, պատերը շօշափելէն, կը մօտենայ։ Մեծ ճիգերով կը քաշէ մղլակը, կը բանայ դուռը.

— Եկո՜ւր, Հոգիս, եկո՜ւր...

Զոյգ զոյգ կրակէ կէտեր կը շարժին, քայլ մը ետ քայլ մը առաջ, բոցէ ու սառոյցէ ամպ մը կը խուժէ դռնէն ներս, անտառը կը հռնդայ մորթուող գոմէշի մը նման, ու Սամուէլ թեւերը բաց կը գրկէ իր Ցիանը որուն տաք կլափը իր կոկորդին կը փակի անմեկնելի սէրով մը...։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

Յետոյ, յիշելով թէ Հնդկաստան այն ատեն միայն ազատ կրնայ ըլլալ, երբ իր ձեռքին մէջ ունենայ իր ելեւմտական հսկողութիւնը, կ'աւելցնէ.—

«Անգլիացիները չեն կրնար գաղափար կազմել ժողովրդային զանգուածներու արտակարգ թշուառութեան մասին: Անոնք լորտ Սալըզպըրիի խօսքով, ստիպուեցան ճերմակ արիւն թափել, հայթայթելու համար հասոյթներ, որոնք այս դժբախտ երկրին բնակիչներուն կարողութեան համեմատական չէր: Անոնք ո'չ միայն անկարող են տանելու յաւելուածական տուրքեր, այլ ընդհակառակն, թեթեւնալու պէտք ունին այն տուրքերէն, զորս իրենցմէ կը պահանջեն ներկայիս: Այս տեսակ երկիր մը, չի կրնար հանդուրժել օտար վարչութեան մը վտանգին»:

Սնոտընի զեկուցումին յետոյ

Կը յիշուի թէ Անգլիոյ խորհրդարանին առջեւ, երկրին ելեւմտական կացութեան մասին՝ Նախարար Սնոտընի տուած զեկոյցը, մեծ յուզում պատճառեր էր: Նոյն իսկ Աշխատաւորական շրջանակները խռովքի մատնուեր եւ որոշեր էին բացատրութեան կանչել իրենց կուսակից Նախարարը: Աշխատաւորական երեսփոխաններու այդ նիստին, ներկայ էին նաեւ վարչապետը եւ ուրիշ նախարարներ:

Սնոտըն, աւելի մուգ գոյներով ներկայացուց կացութիւնը: Զծածկեց իր ընկերներէն թէ այս տարուան համար կը նախատեսէ 40—50 միլիոն ոսկիի բաց մը, թէ յառաջիկայ ելեւմտական տարին աւելի դաժան պիտի ըլլայ եւ թէ գործազրկութիւնը փոխանակ նուազելու աւելի եւս կը սաստկանայ եւ նախատեսելով ելեւմտական կացութեան վատթարացումը՝ պէտքը շեշտեց ծայրայեղ խնայողութեան: Նախարարը իր զեկոյցը վերջացուց աւելցնելով.— Եթէ կայ մէկը որ կը փափաքի տեղս գրաւել, պատրաստ եմ քաշուելու»:

Հակառակ այս բացատրութիւններուն սակայն, մէկ քանի երեսփոխաններ շարունակեցին խստիւ քննադատել ելեւմտական նախարարը, զոր ամբաստանեցին թէ կը փորձէ իր յայտարարութիւններով սարսափեցնել կուսակցութիւնը եւ առաջարկեցին երկրորդ նիստի մը մէջ քննել Սնոտընի զեկոյցը եւ առաջարկները: Այս առաջարկը մերժուեցաւ 53ի դէմ 72 ձայնով:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն, վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը, վաղը իրիկուն, ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

ՎաղըՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15՝ ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան):

ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմութիւն (Ընկ. Պ. Մինասեան):

BAL MASQUÉ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ

կազմակերպուած Պօլու Տէվրէկ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան կողմէ 21 փետր. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Salle des Ingénieurs Civiles, 19 Rue Blanche, Métro Trinité.

Ջոյգ նուագախումբ, Թանկօ Արժանթին, ֆօքս, ժազ, օրքէսթր «Թիփիքա» իրենց ազգային տարազով, զաւեշտ, անակնկալներ, եւն.: Պարի մրցում, attraction, «Անուշ»էն քանի մը պատկեր, ճոխ եւ աժան պիւֆէ: Աճուրդ չպիտի կատարուի: Մուտք 10 ֆրանք:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle des Fêtesի մէջ, Մարսէյլ

կազմակերպուած՝ «Արարատ» միութեան կողմէ

ի նպաստ Գրադարանին

կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը

Հայկական ճաշպանտ գին 5 ֆրանք

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նորէն 8.13, 10.22

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եօզկատի եւ Շրջ. Հայր. միութեան Իսի - լէ - Մուլինօի մասնաճիւղին կողմէ: 28 փետրուար, Շաբաթ գիշեր Իսի-լէ-Մուլինօի Թաղապետական սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏ

Զ. Ե. Ո. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները, այսօր հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, 61 rue M. le Prince: *Անդամատոմսերը միասին բերել:*

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ընկերութեան տարեկան հաւաքոյթը՝ վաղը Ուրբաթ ժամը 5ին, Արեւելեան կենդանի Լեզուներու վարժարանին մէջ, 2 rue de Lille, նախագահութեամբ փրոֆ. Շառլ Տիլի, կը խօսին փրոֆ. Մէյեէ, աբբայ Մարիէս, Տոքթ. Թորգոմեան եւ Պ. Հ. Պէրպէրեան:

ՇԱՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շավիլի, Վիրօֆլէյի, Վէլիզիի, Վիլ տ'Ավրիի եւ Սէվրի 20 տարեկանը լրացուցած ամէն հայրենակից մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին, այս կիրակի ժամը ճիշդ 2ուկէսին, խիստ կարեւոր խնդրի մը առթիւ խորհրդակցելու համար:

Հաւաքատեղին է՝ Շավիլ Puits sans vin, Ave. Ville d'Avry թիւ 20 սրճարանի ետեւի սրահը:

Կը խնդրուի անպատճառ անձամբ ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ՆԱՄԱԿ ունի (Ամերիկայէն) Խարբերդցի Պարգեւ Նաճարեան: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պաթումցի Արտաշէս Զօչոբեան, հօր անուն Ներսէս, մօր անուն Զարդար: 1920ին իր 9 տարեկան հասակին Պաթումի մէջ անգլ. զբաղաւոր մը մէջ մտած է աշխատելու: 1922ին Պոլիս տեսնուած է: Այժմ իր մասին տեղեկութիւն չունինք: Լուր տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» նուէր: Իմացնել՝ Arménak Markarian, 6 rue Boussairolles, Montpellier, (Herault) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն Մարտիրոս Քէօսէեան որ տարագրութեան միջոցին մնացած է Րաքքայի շրջանի Արաբներուն մօտ: Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ Sahac Keusseian*ի*, Latamarco 171, Corrientes, (Rép. Argentine): *Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:*

Հայ օրիորդ մը կ'ուզէ pensionով մնալ հայ պատուաւոր ընտանիքի մը մօտ, կը ստանձնէ գերմաներէնի, անգլիերէնի, ֆրանսերէնի եւ հայերէնի դասեր տալ: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԽՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

20 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1499

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարգ մը թիւրիմացութիւններ կը տիրեն միտքերու մէջ, քրտական հարցին առթիւ։ Գոնէ դատելով լրագրական հրատարակութիւններէ։

Իբրեւ տեղեկութիւն՝ կրկին կը յիշեցնենք թէ վերջերս հրապարակ հանուած շոնդալից լուրերը՝ Իհսան Նուրիի փախուստի եւ յարակից դէպքերու մասին՝ թրքական աղբիւրէ ծախու հանուած սուտեր են։ Անճարակ խաղեր՝ կրակէն շագանակ հանելու համար։ Էնկիւրի սահմանավէճի, աւելի ճիշդ՝ հողային բռնագրաւման խնդիր ունի Թեհրանի հետ, եւ կը փորձէ վարկաբեկել զայն եւ բռնի շահիլ անիրաւ դատ մը։

Անցնելով բուն հարցին, կ՚ուզէինք սրտաբաց խօսակցութիւն մը ունենալ մեր ընթերցողներուն եւ պաշտօնակիցներուն հետ։

Ոչ մէկ վէճ՝ քրտական շարժման արժէքի մասին, թէ իրենց՝ Քիւրտերուն, եւ թէ մեր դատին տեսակէտով։

Նոր ազդակ մըն է այս շարժումը, եւ ափսո՜ս որ շատ ուշ երեւան եկաւ։ «Բանը բանէն անցնելէ յետոյ», ինչպէս պիտի ըսէր ժողովուրդը։

Բայց եւ այնպէս, այսօրուան պայմաններուն մէջ ալ, ազդակ մըն է դրական եւ հատու։ Ընդունակ՝ ոչ միայն խորանալու եւ տարածուելու, այլեւ բախտորոշ անակնկալներ պատրաստելու։

Անհաւասիկ հինգ տարի է որ Թուրքիան իր ուշադրութիւնը չի կրնար հեռացնել «արեւելեան նահանգներէն»։

Շէյխ Սայիտի տարերային շարժումը խեղդուեցաւ արեան մէջ, եւ շարք-շարք կախաղաններով։ Էնկիւրի կարծեց թէ խաղաղութիւնը այլեւս անվրդով պիտի թագաւորէ այդ նահանգներուն մէջ, եւ ձեռնարկեց «բարենորոգչական» աշխատանքներու։ Պաշտօնի կոչեց մարզպան մը։ Որոշումներ տուաւ ճամբայ շինելու, դպրոց բանալու, անտառապետութիւնը ոչնչացնելու։ Տեղահանութեան ենթարկեց 1500 քիւրտ ազնուապետական ընտանիքներ։ Աշիրէթապետ կամ շէյխ՝ իրենց հպատակներով։

Այս բոլորին՝ Քիւրտերը պատասխանեցին մէջտեղ բերելով յեղափոխական կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէ մինչեւ այսօր, աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ։

Հինգ տարիէ ի վեր, յեղափոխական վառարան մը հաստատուած է Արարատի կատարը։ Ուրիշ վառարաններ կը գտնուին Վանի եւ Պիթլիսի շրջաններուն մէջ, — Սասուն, Զիլան եւայլն.։

Անցեալ տարի, արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան այդ շրջաններուն մէջ, եւ երեք պետութիւններու միացեալ ուժն էր որ կրցաւ կաշկանդել ապստամբութեան ծաւալումը։ Հարուածը ծանր էր, բայց չկրցաւ մարել հնոցը։ Թուրքերը, իրենց իսկ խոստովանութեամբ, շարժման մէջ դրին չորս զօրաբանակ։ Անցեալ ամառ, թուրք թերթերը գրեցին թէ «վերջին երկու ամիսներուն ընթացքին ծախսուած է հինգ միլիոն ոսկի, աւելի քան 50,000 զինուորի պարենաւորման համար»։ Այս գումարը հիմ բռնելով, հաշուեցէք փոխադրութիւնը և միւս ծախքերը։

Ցետոյ կռիւներուն հետեւանքը։— Դարձեալ Թուրքերը իրենք են որ կը հաշուեն 22.000 մարդու կորուստ։ Ըստ էթ փաշա իրենց յաղթանակը աւետած ատեն, չծածկեց անոր գինը — «ծանր զոհողութիւններ»։

Յիշեցէք, վերջապէս, աւերն ու ամայութիւնը ռազմական շրջաններուն։ Արդէն քար քարի վրայ չէր մնացած Մեծ Պատերազմին, իսկ ինչ որ տեղի կ՚ունենայ հինգ տարիէ ի վեր, այդ նոյն հողերուն վրայ, Թուրքերը իրենք ալ չեն համարձակիր նկարագրել։

Եւ կրակը կը մխայ տակաւին։ Ո՛րքան ալ յետամնաց ըլլան, Քիւրտերը բնազդաբար կը զգան թէ ուրիշ ելք չունին, եթէ ոչ շարունակել պայքարը, մինչեւ վերջնական ազատութիւն։

Բայց այս իրողութիւններուն դիմաց, չիյնանք միւս ծայրայեղութեան մէջ, կարծելով թէ հրաշքներ կարելի է գործել։ Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Խնդիր չի կրնար ըլլալ «ազգովին» հրապարակ նետուելու, կամ գլխիվայր խրելու։

Իբրեւ քաղաքական-յեղափոխական կազմակերպութիւն, գիտենք, կրնանք չափել մեր անելիքն ալ, սպասելիքն ալ։

Զօրաւոր, հատու ազդակ մըն է — ըսինք արդէն — քրտական ճակատը։ Բայց միամտութիւն կ՚ըլլար համարել զայն ամէն բան, առանց որու կորսուած է մեր Դատը. կամ կորսուած ենք իբրեւ ազգ...

Տարիներով չարաչար տուժեցինք մեր անսահման խանդավառութեան կամ «քաղաքագիտութեան» հետեւանքով. եւ ներելի չէ որ այս պարագային ալ կորսնցնենք մեր հաւասարակշռութիւնը կամ պայծառատեսութիւնը։

Գործակից մը ունինք մեր ազատագրական ճամբուն վրայ, եւ շատ լաւ կը հասկնանք իրար, ճշդուած ըլլալով բոլոր հնարաւորութիւնները։

Աւելի քան ամուր՝ կը մնանք այդ գետնին վրայ։ Բայց, պահելով հաւասարակշռութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տեղական պայմաններու բերումով Ամերիկայի մէջ դեռ նոր սկսած են տօնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը։ Այս առթիւ «Հայրենիք ամսագիր»ն ալ հրատարակած է բացառիկ թիւ մը (փետրուար)։

Օրաթերթ «Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ պարզելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեայ ծրագիրն ու կատարած գործերը կը շեշտէ (1 փետր.)

— «Գաղտնիք մը չէ, որ մեծ պատերազմէն առաջ ներկայ խորհրդային Հայաստանի բռնած տարածութեան վրայ հայ ժողովուրդի կողքին վտանգաւոր համեմատութիւններով կ՚ապրէր հայութեան մահացու թշնամի եղող զանգուած մը, որուն անմիջական սպառնալիքէն ազատ չէր նոյնիսկ մեր մայրաքաղաքը՝ Երեւանը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ իր մղած անդուլ պայքարներով ներկայ Հայաստանի հողը մաքրեց այդ զանգուածէն, որ անկարելի կը դարձնէր հայկական ամենահամեստ իսկ պետութեան գոյութիւնը։

Տարակոյս չկայ, որ եթէ կովկասեան Հայաստանի ազգագրական պատկերը մնար այն, ինչ որ էր Հայաստանի Հանրապետութենէն առաջ, այսօր խորհրդային Հայաստանն ալ պիտի չունենայինք եւ ան բաժնուած պիտի ըլլար Վրաստանի ու Ատրպէյճանի միջեւ այնպէս, ինչպէս որ Ախալքալաքն ու Ղարաբաղն են բաժնուած։

Հայաստանի Հանրապետութեան միջոցով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ոչ միայն Հայաստանի գոյութեան ազգագրական հիմը ամրացուց, այլ եւ չեղած տեղէն ստեղծեց ազգային պետականութեան մեքենան, հայութեան մտքին մէջ խորապէս տեղաւորեց հայկական պետութեան գաղափարը, կովկասեան եւ Թուրք հարեւանները հաշտեցուց Հայաստանի մը գոյութեան հետ եւ միջազգային հորիզոնին վրայ, դարերու խաւարումէն յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով բարձրացուց եւ ճանչցուց Հայոց ազգային առանձին տան շէնքը։

Այսօր, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բոլորած է իր այնքա՜ն բեղմնաւոր գործունէութեան քառասնամեակը, կը խորհինք, թէ ամբողջ ազատատենչ եւ հայրենաբաղձ հայութեան զգացումներն ու ցանկութիւնները լաւագոյն կերպով արտայայտած պիտի ըլլանք, եթէ մաղթենք, որ դաշնակցութեան սկսած հոյակապ գործը կիսատ չմնայ եւ հայկական պետութեան վերապրող կորիզը դառնայ շուտով իրապէս ազատ, իրապէս անկախ եւ իրապէս միացեալ Հայոց պետութիւն մը։

Այդ է պատմական այն մեծ առաքելութիւնը, որուն իրագործումը հայ ժողովուրդը կը սպասէ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն։»

ԿԱՆՏԻԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ ՀԵՏ

Կանտի կրկին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հնդկաստանի փոխարքային հետ։ Տեսակցութիւնը տեւեց այս անգամ երկուքուկէս ժամ։ Հակառակ երկու կողմերու գաղտնապահութեան, ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել,

∴ Պոմպէյէն կը տեղեկացնեն թէ Հնդկաստանի կեդրոնական կառավարութիւնը՝ իր ելեւմուտքը ներկայացնելով օրէնսդիր խորհուրդին, յայտնեց թէ ելեւմտական տարին պիտի փակուի 115 միլիոն ֆրանքի բացով մը եւ թէ յառաջիկայ տարի, պէտք է նախատեսել 65 միլիոնի բաց մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Փախստական մահապարտը բռնուած

Թուրք թերթերը մանաւոր թիւեր հրատարակեցին ծանուցանելու համար Մէնէմէնի փախստական մահապարտին ձերբակալումը։ 15 օր Մէնէմէնի շրջակայ լեռներուն վրայ թափառելէ յետոյ, ցուրտէն ու անօթութենէն ուժաթեկ, Հիւսէյին ստիպուեր է ապաստանիլ գիւղացիներու մօտ, որոնք զինքը յանձներ են ոստիկանութեան։ Մէնէմէն տարուեցաւ, կախաղան բարձրանալու համար։

Պալըքէսիրի ատեանախանձներուն մէջ գտնուող Նախկին Նախարար Վէհպի եւ «Իսթիքլալ» թերթի տնօրէն Իպրահիմ Սիւրուրի, երկուքն ալ նախկին երեսփոխաններ Պալըքէսիրի, դատապարտուեցան 6 եւ 12 ամիս բանտարկութեան։

Ռիսթի ելեւմտական տեղեկագիրը

Ֆրանսացի մեծանուն ելեւմտագէտ Շարլ Ռիսթի Թուրքիոյ ելեւմտական կացութեան մասին տուած տեղեկագրին թարգմանութիւնը մաքուրի կը քաշուի։ Որքան որ գաղտնի կը պահուի տեղեկագիրը, իմացուած է որ ան շատ կարեւոր խորհրդածութիւններ կը պարունակէ երկրին արտադրութեան զարգացման մասին։ Ասոնց կարգին կան ելմտական դրութեան, տուրքերու դրութեան, թղթադրամի կայունութեան եւ տուրքերու գանձումի եղանակի մասին շատ կարեւոր թելադրութիւններ։

Իրաքի քրտական ապստամբութիւնը

Իրաքի քիւրտ ցեղապետներէն Շէյխ Մահմուտի ապստամբութեան մասին Իրաքի կառավարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է.

Շէյխ Մահմուտ յաջողելով յաղթել Իրաքի զօրքերուն՝ Ավայի շրջանին մէջ, յառաջացած էր մինչեւ Սուտաշ, ուր ձգեց իր զօրքերուն մէկ մասը եւ վերադարձաւ Սիւլէյմանիէ։

Իրաքի զօրքերը աւելի վերջ յաղթեցին Շէյխ Մահմուտի մարտիկներուն, որոնք երեք օրուան գինադադարէ մը վերջ վերակազմուեցան եւ գրաւեցին Սիրավ գիւղը, Սիւլէյմանիէէն 37 մղոն հեռու։ Ամսոյս 9ին, ռմբոսները յարձակեցան Նաթիրիի վրայ զոր գրաւեցին, բայց յետոյ ստիպուեցան պարպել, զօրքերուն ժամանումին վրայ։ Երկուստեք մեռեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Բռնութիւն Քիւրտերու վրայ

Թուրք ընդդիմադիրներու թերթին La République Enchaînéeի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.—

Հալածանքը կրկին ծայր տուաւ արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Էնկիւրիի վարձկանները ամէն տեսակ հարստահարութեան կ՚ենթարկեն բնակչութիւնը։ Հետեւելով բոլշեւիկներու օրինակին, կտրեցին Քիւրտերու մօրուքները։ Շէյխերը եւ անոնց աշակերտները կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին։ Գալով մզկիթներուն գրաւուածեն զօրախումբերուն կողմէ եւ կը ծառայեն իբր բանակետղ։ Այս խստութիւնները հեռու են անշուշտ կացութիւնը բարւոքելէ եւ մտքերը հանդարտեցնելէ։ Կը սպասուի որ կառավարական այս խաղերուն դէմ ընդդիմութիւնը սաստկանայ։

Համայնավարները Յունաստանի մէջ

Սելանիկէն վերջ ուր ոստիկանութիւնը երեւան հաներ էր համայնավարական գաղտնի դպրոց մը, նման կազմակերպութիւն մը եւս բռնուեցաւ Աթէնքի մէջ։ Ձերբակալուած տասնեւհինգ անձերէն երեքը դատապարտուեցան աքսորի, իսկ մնացեալները բանտարկութեան։ Աթէնքի դպրոցը կապ ունէր Փարիզ գործող ռուս բոլշեւիկեան կեդրոնի մը հետ։

Սպանիոյ դահլիճը կազմուեցաւ

Սպանիոյ դահլիճը կազմուեցաւ միմիայն միապետական տարրերէ, վարչապետութեամբ ծովակալ Ազնարի։ Պատերազմական Նախարարութիւնը ստանձնեց Նախկին վարչապետը զօր. Պէրէնկուէր։

Վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Վճռած եմ խստօրէն զսպել անկարգութեան ամէն փորձ եւ պատժել բոլոր անոնք որ խռովութիւններ կը յարուցանեն։ Տըպաւորութիւնս այն է թէ ընդդիմադիրներու սպառնալիքները չպիտի իրականանան։ Դահլիճը որոշած է թագաւորը պաշտպանել ընդդէմ իր քաղաքական հակառակորդներու յարձակումներուն։ Առ այժմ, պիտի կատարենք թաղապետական ընտրութիւնները։ Անկից վերջ պիտի ձեռնարկենք խորհրդարանական ընտրութեանց, որոնք անշուշտ, թոյլ պիտի տան աւելի ռամկավարական հիմերու վրայ դնելու սպանիական Սահմանադրութիւնը։

Ընդդիմադիրները, ընկերվարական թէ հանրապետական որոշած են, դիտողի դերին մէջ մնալ հանդէպ ներկայ կառավարութեան։ Վախ կայ սակայն որ ծայրայեղ ձախերը հրահանգ տան ընդհ. գործադուլի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Դամասկոսի մէջ կազմուած է քաղաքական նոր կուսակցութիւն մը, որ իր ծրագիրը ներկայացուցած է Մարզպանութեան, վաւերացնել տալու համար։

Իր ծրագրին գլխաւոր կէտերն են.—

1.— Այս կուսակցութեան անունն է «Հազպ էլ Ահտ էլ Վաթանի»։

2.— Սուրիական միութեան իրականացումն ու ազատութիւնը։

3.— Սահմանադրական կառավարութիւն ունենալ. կրօնքը մահմետականութիւն եւ լեզուն արաբերէն։

4.— Ազգային բանակ ունենալ։

5.— Բոլոր քաղաքական աքսորեալներու եւ բանտարկեալներու ազատութիւնը։

6.— Աշխատիլ համակցութեան գալ Ֆրանսայի հետ եւ երկու երկիրներու միջեւ գոյացնել դաշնագրութիւն մը. պայմանաւ որ Սուրիան մասնակցի Ազգ. Դաշնակցութեան,

7.— Տեղական արտադրութեան պաշտպանութիւնը, ամէն գնով եւ միջոցով։

8.— Նախնական կրթութիւնը ձրի եւ պարտադիր։

9.— Հիճազի երկաթուղագծին վերստացումը։

Այս նոր կուսակցութիւնը պիտի մասնակցի ընտրութեանց եւ պիտի աշխատի աթոռներ ունենալու երեսփոխանական ժողովին մէջ։

ԿՌԻՒ ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աւսարիոյ խորհրդարանը թատր հանդիսացաւ կռիւներու, որոնց ընթացքին 12 երեսփոխաններ վիրաւորուեցան։ Նորընտիր երեսփոխան մը խօսք առեր էր հարցապնդելու համար կառավարութիւնը, տնտեսական տագնապին մասին։ Ազգայնականները յայտներ էին նախապէս թէ թոյլ չպիտի տան որ խօսի, այն առարկութեամբ թէ պէլա քունի օրով համայնավար շարժման վարիչներէն մէկն էր եղած։ Երբ երեսփոխանն սկսաւ խօսիլ, ազգայնականները փորձեցին զայն արգիլել կանչերով ու պոռչտուքներով։ Ընկերվարականները իրենց կարգին, չուզեցին վար մնալ ազգայնականներէն, երբ այս վերջիններէն մէկը կաղամար մը առնելով նետեց անոնց վրայ։ Այս եղաւ ազդանշանը կռուին։ Ընկերվարական եւ ազգայնական ձգեցին նստարանները եւ բռնուեցան գիրկ գիրկի կռուի մը։ Նախագահն ստիպուեցաւ ոստիկանութեան դիմել, սրահը պարպելու եւ կռուարարները իրարմէ բաժնելու համար։ Վիրաւորներէն մէկուն վիճակը ծանր է։

ՀՆԴԻԿ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ

∴ Լոնտոնի խորհրդաժողովին Պէնկալի ներկայացուցիչը (մահմետական) իր կրօնակիցներուն հետ հրապարակեց յայտարարութիւն մը, ըսելով որ եթէ չերաշխաւորուին 70 միլիոն մահմետականներու իրաւունքները, մշակուելիք սահմանադրութիւնը կիրարկելի չպիտի կրնայ ըլլալ։ Պէնկալի ներկայացուցիչը յայտնած է նաեւ թէ, եթէ Հնդիկները լիուլի գոհացում ստանան եւ մահմետականները զրկուին, այս վերջինները շատ աւելի ծանր խռովութիւններ պիտի յարուցանեն։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՄԷՆ ՆԵՐՍ

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ-ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ամբողջ աշխարհին յայտնի է, որ սովն ու համաճարակը, թշուառութիւնն ու տառապանքը անդաւաճան «ուղեկիցներ» են խորհրդային իրաւակարգի։

Երկիրը առնուած է չինական պարիսպների մէջ եւ դրսի մարդուն դժուար է ստուգել, թէ այդ երեւոյթները ի՞նչ չափով ու ծաւալով են արտայայտւում Ռուսաստանի այս կամ այն մասում։

Մնում է դիմել պաշտօնական տեղեկութիւնների, որոնք, շատ հասկնալի պատճառներով, միակողմանի են, միտումնաւոր եւ շատ յաճախ՝ վրան-բաց սուտ։

Սակայն, կան պարագաներ եւ դէպքեր, որոնք լուսաւորում են մեռեալ երկրի մթին ծալքերը։ Այդպիսի դէպքերից մէկն է կարմիր հրամանատար Վորոշիլովի տարեկան զեկոյցը, կարմիր բանակի մասին։

Գաղտնիք չէ, որ կարմիր բանակը համայնավար կուսակցութեան առանձին եւ ուշադիր գուրգուրանքի առարկայ է։ Կրնայ ուրիշ բան չունենալ ժողովուրդը, բայց բանակ միշտ պիտի ունենայ, այն էլ «հատուածային կարգով»։ Սակայն կարմիր պետի զեկուցումը ուրիշ բան է պարզում։

Զինայած անընդհատ սպառազինման թէ՛ ծովի եւ թէ՛ ցամաքի վրայ եւ այն արտակարգ արտօնեալ վիճակին, որ վայելում է զօրքն ու զինուորականութիւնը, այնուամենայնիւ բանակը դժգոհ է եւ նրա պետերը այդ արտայայտում են բացայայտօրէն եւ հրապարակով։

Վորոշիլովի՝ 1930 թ. տարեկան զեկուցումից պարզւում է, որ բանակը տկար է, անօթի եւ անտուն։ Առանձնապէս ողբալի է նրա կացութիւնը Ուկրայնայում։ Հրամանատարական կազմի վեցերորդ մասը բառին բուն իմաստով զուրկ է բնակարանից։ Գլուխ դնելու տեղ չունեն ոչ միայն ամուրի կարմիր հրամանատարները, այլ եւ ընտանիքի տէրերը։ Իսկ բնակարան ունեցող բախտաւորները ոչ մի գնով չեն կարող ձեռք բերել վառելիք, լուսաւորութիւն եւ այլ կենսական պիտոյքներ։

Այստեղից առաջ է գալիս այն խուլ եւ յարատեւ պայքարը, որ մղւում է կուսակցութեան եւ բանակի միջեւ, յանձինս Վորոշիլովի եւ Ստալինի։ Այս երկու ախոյեանները շատ յաճախ իրար ատամ են ցոյց տալիս եւ զիջողը միշտ լինում է Ստալին։

Եւ արդէն այս բացայայտ դժգոհութիւնները, հրամանատարական կազմի անկիւններից դուրս գալով, դարձել են սեփականութիւն նաեւ պարզ զինուորների։

Տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական խնդիրներին լաւատեղեակ համայնավարները իրենց վախը արտայայտում են հետեւեալ կերպով.

— «Եթէ դրամատիրական պետութիւնները խաղաղ ժամանակ, առանց նախածրագրի, ամէն բարիք ունեն, ինչո՞ւ մենք նախածրագրով ոչինչ չունենք. ո՛չ հաց եւ ո՛չ վառելիք։ Ո՞վ կարող է տանել մեզ այս ամէնը մանաւանդ պատերազմի պարագային»։

Խորհուրդների մէջ, Վորոշիլովի զեկուցումը վիճաբանութեան է դրւած, թեր եւ դէմ կարծիքներ են յայտնւած եւ այս ամէնը ուրիշ բանի չեն յանգել եթէ ոչ բոլշեւիկեան սովորական, ձանձրալի բանաձեւին՝— բարձրացնել բանակի գործօն ոգին, համբերութեամբ տանելու զրկանքները։

Իսկ գործօն միջոցներից մէկը եղել է այն, որ Մոլոտովը առաջարկել է պաշտօնապէս յայտարարել, թէ «իրենք հասել են սոցիալիզմին»։

Վորոշիլովի պատասխանը լինում է սուր եւ հեգնական.

— Հրաշալի է,— պատասխանել է պետը,— այդպէս էլ յայտարարենք, իսկ միաժամանակ ընկեր Ստալինը, հաւանաբար չի հրաժարւում կուսակցական ուղեգիծը սեղմելէ որպէսզի հրամանատարական կազմը, ռազմական կարգով, ստանայ բնակարան, վառելիք եւ ուրիշ բաներ։

Խորհուրդը որոշում է բանակի մատակարարման նոր ծրագիր կազմել։ Հրամայւած է բանակի կարիքները հոգալ դաժանօրէն, նկատի չառնելով ժողովուրդի եւ միւս դասերի շահերը. Հակառակորդներին յայտարարել՝ «զինուորական ճակատի թշնամիներ» եւ նրանց հետ հաշիւները մաքրել բոլշեւիկեան ձեւով։

Այս երկրի ամբողջ դժբախտութիւնը հէնց այստեղ է։ Եթէ բանակն այսպէս է, հապա ժողովուրդը ի՞նչ պայմանների մէջ է։ Այդ միայն կարելի է եզրակացնել երեւակայութեամբ։

Իսկ միւս կողմից մեծամասնականները տնտեսական ճակատ են յարդարում Եւրոպայի դէմ, շուկաները լեցնելով աժանագին ապրանքներով։ Ո՞ւմ հաշւին, ի՞նչ առեւտուր է կատարւում, այդ միայն իրենք, համայնավարները կարող են գիտնալ ու հասկնալ։

Ըստ Կերենսկիի թերթի թղթակցի տւած տեղեկութեան, այժմ Մոսկուայի բնակչութիւնը մի խնդրով շատ է զբաղւած։ Ի՞նչ են այն պատճառները, որով կարմիր բանակի պետ Վորոշիլովը, ամէն տեղ եւ ամէն պարագայի մէջ, կանգնելով Ստալինի դէմ, միշտ յաղթական է դուրս գալիս, անգամ այն պարագային, երբ հարւածւում է Խ. Միութեան միահեծան տիկտատորին։

Այս մասին երկու ենթադրութիւն կայ։

Ոմանք կարծում են, որ Վորոշիլովի ձեռքն են ինկած մի քանի վաւերագրեր, ցարական ոստիկանական բաժնից, որոնք կրնան բարոյապէս ոչնչացնել համայնավար մի քանի ղեկավարներ, որոնց շարքին եւ Ստալինը։

Սկզբում՝ այդ ջախջախիչ վաւերագրերը ձեռք է բերել Չեկայի ընդհանուր պետ՝ Ջերջինսկին, որ իր մահուանից առաջ յանձնել է մէկ հաւատարիմ «ընկերոջ»։ Վերջինս նոյնպէս զգալով իր մօտալուտ մահը այս թղթերը տւել է կարմիր բանակի ներկայ ընդհ. հրամանատար Վորոշիլովին։

Կարմիր պետը, վերցնելով այս մերկացնող ու դաժան վաւերագրերը, խնամքով պահում է, որպէս անձեռնմխելի աւանդ, որ կարող է բացւել կա՛մ իր հրամանով եւ կամ իր մահւանից յետոյ։

Այս պատճառով է, որ Ստալինը չի յանդգնում խաղալ Վորոշիլովի հետ այն միջոցներով եւ ձեւով, ինչպէս խաղաց Տրոցկիի հետ։

Միւս ենթադրութիւնը աւելի պարզ է։

Ներկայումս Ստալինն իր դիրքը խախտւած է տեսնում եւ ամէն կերպ աշխատում է սիրաշահել կարմիր բանակի պետին, զայն գործիք դարձնելու համար։ Մանաւանդ այժմ, հակառակ Ստալինի սպասածին, Մոլոտովը եւ Կագանովիչը, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրւեցին եւ վարում են կուսակցութիւնը։

Նրանց հեղինակութիւնը դեբակշռող է, որովհետեւ ներկայումս Կագանովիչի ձեռքն են Մոսկուայի ամբողջ կազմակերպութիւնները, իսկ Մոլոտովը ղեկավարելով կազմակերպչական բաժանմունքները, Խ. Միութեան մէկ ծայրից միւսը, ամէն տեղ նշանակել է քարտուղարներ, իբրեւ Ստալինի կողմնակիցներ, բայց իրապէս իր մարդիկն են, իրեն ենթարկւող եւ իր հեղինակութիւնը ճանաչող։

Սրանք նախկին ձախակողմեաններն են, որոնք գործում էր 1929 թ. վերջին եւ 1930 թ. սկզբին, եւ հիմա տէր դառնալով կացութեան, թելադրում են ձախերի քաղաքականութիւնը։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԵՐԲ ՀԱՐՈՒՍՏԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՆԷ

Աշխարհահռչակ հարուստ Ռոչիլտի զաւակներէն է Անրի տը Ռոչիլտ, միեւնոյն ժամանակ բժիշկ եւ թատերագիր, Անտրէ Փասքալ ծածկանունին տակ։

Հետաքրքրական է անշուշտ տեսնել որ մեծահարուստ ծագումով մարդիկ կը գրեն եւ կը բժշկեն։ Հին ժամանակները գրեթէ հազուադէպ պարագայ մըն էր։ Եթէ ազնուական ծագումով գրողներ շատ եղած էին ամէն ազգի մէջ, անոնք ալ աղքատացած պարագային գրիչը ձեռք կ'առնէին։ Ընդհակառակն այդ երանելի շրջանին երբ գրող մը կը հարստանար, կը լքէր գրականութիւնը, կարծես իրար խաչաձեւող ուժեր ըլլային։ Մինչդեռ ներկայիս պայմանները բոլորովին փոխուած են։ Անրի տը Ռոչիլտ, գրեթէ ամէն տարի թատերական գործ մը կը ներկայացնէ Փարիզի զանազան թատրոններուն մէջ, բացի իր հիմնած «Թէատր Փիկալէն» որ արժած է 45 միլիոն ֆր. եւ ներկայիս աշխարհի լաւագոյն թատրոնը կը սեպուի. որովհետեւ կը լրացնէ ամենավերջին արդիականութեան բոլոր պայմանները։ Ռոչիլտ իր թատրոնին մէջ անհանգիստ կը զգայ ինքզինքը։ Յատկանշական պարագայ մըն է. Ռոչիլտ կը հալածուի եւ իր տաղանդը չտեսնել կ'ուրացուի «Ռոչիլտ» բառը մոգական հարուածով կը սրբէ որեւէ տաղանդ եւ գրական արժէք ու կը մորմնացնէ միայն նիւթը։

Երկու տարի առաջ իր գործերէն մէկը ընդունուեցաւ «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ի ընթերցանութեան յանձնախումբէն. սակայն այնքան աղմուկ հանեցին քիչ մը ամէն տեղ որ, մարդը ստիպուեցաւ տեղի տալ եւ ետ առնել իր թատերգութիւնը, թէեւ քննադատները մեծ մասամբ կ'ընդունին թէ տաղանդ ունի։

Հետաքրքրական է թէ ինչո՞ւ Ռոչիլտ չէ յաջողած նոյնիսկ Տոքթոր Անտրէ Փասքալ ըլլալէ վերջ։

Պարզապէս անոր համար որ իր անսահման հարստութիւնը ստուեր կը ձգէ իր տաղանդին վրայ։

Այս երեւոյթը հայ կեանքին մէջ անգամ յաճախ արձագանգ գտած է իբրեւ ախտաւոր մտայնութիւն մը։

Օր մը մեր երիտասարդ գրողներէն մէկը զիս խստօրէն քննադատեց թէ գրականութիւն կ'ընեմ եւ իր ցաւը այնքան խորունկ եւ դառնութիւնը այնքան արդար գտայ որ, իրաւունք տուի պահ մը եւ յանցաւորի պէս մնացի իր քով։ Այս կերպ վերջացուց իր աղքատ բայց տաղանդաւոր ընկերս։

— Եղբա՛յր, դուք նիւթական, ուրեմն երկրային ամէն հաճոյք եւ երջանկութիւն կը վայելէք, թողէք որ գաղափարի, փառքի նուիրականութիւնը մեզի մնայ, մի՛ պղծէք զայն...

Եւ տակաւին շատ դառն խօսքեր որոնք թէեւ անհեթեթ, բայց յարաբերաբար ճշմարտութիւններ էին։

Մեր մէջ, երկար ժամանակ, գրականութիւնը առանձնաշնորհեալ դարձած էր մտաւորականներու, ձեռքը, որոնք կամ վարժապետ էին եւ կամ յեղափոխական գործիչ։ Անշուշտ, բացառութիւններ կային, սակայն ընդհանրապէս անոնք ի ծնէ տաղանդներ չէին հաշուուած, այլ դրամին ուժով հասած գրասէրներ։

Պատերազմէն ի վեր հսկայ յեղաշրջում մը ունեցանք, որ ամէն նախապաշարում տակն ու վրայ ըրաւ։ Հին կարգերը խանգարուեցան եւ այդ փլուզումէն վերջ կրցանք միայն ազատօրէն բայց առանց որեւէ յետին մտքի վիճաբանիլ թէ սխալ էր այդ սեղմումը, այդ միակողմանի նախապաշարումը։ Եւ դէպքերը հետզհետէ կուգան մեզ իրաւունք տալ թէ ստեղծագործող արուեստը ամէն տեղ է ուր կայ շարժում կեանք, զգացում...

Ինչո՞ւ ուրեմն ընդվզիլ, երբ գրող մը միլիոններ կը վաստկի կամ միլիոնատէր մը գրող կ'ըլլայ։

Անցեալները մեծ հաճոյքով կարդացի Ռընէ Պուվիէի «Պալզաք գործի մարդ» գիրքը. Ֆրանսացի ամենամեծ վիպասաններէն մէկուն մահուան 80ամեայ տարեդարձին առթիւ լոյս տեսած։ Պալզաք ազնուականի ծագում ունի եւ տպարան բացած է, գործի կեանքին մէջ թրծուած, եւ մասնաւորապէս առեւտրական աշխարհին մէջ ենթարկուած յուսախաբութիւններուն կը պարտինք իր քանի մը գլուխ-գործոցները։

Յաճախ նկատուած է խոշոր ազդակ մը այն յատկանշական պարագան թէ ամբողջական գործ մը թէ՛ խորքի եւ թէ՛ արուեստի տեսակէտներով պէտք ունի որոշ հասունութեան եւ փորձառութեան։ Պալզաք կամ Մօփասան, Թոլստոյ կամ Զօհրապ եւ տակաւին շատ հարուստներ եթէ կըրցան տալ միայն գործեր, որոնց արժէքները կը յայտնաբերուին միշտ, որքան ատեն որ մարդկային ցանկութիւններ եւ կիրքեր կը տիրապետեն եւ պատճառը այն է որ միջոցներ եւ պայմաններ ունեցան ապրելու կեանքը իր ամբողջական փուլերով։ Եւ զարմանալու չէ որ ազնուական Պալզաք շատ աւելի յաջողութեամբ պատկերացուցած է իր շրջանին ախտաւոր եւ փճացած քաղքենի տիպարները, որովհետեւ իր մորթին վրայ զգացած է անոնց շահամոլ եւ վատասիրած ընկերութեան ախտերը։

Ծագումով հարուստ գրողը միշտ կ'ենթարկուէր միշտ կասկածանքի իր սկզբնական շրջաններուն։ Դրամը մեծ ստուեր մը կը ձգէր անոր տաղանդին վրայ։ Եթէ միջակ էր, պէտք էր ռումբի պէս պայթէր որ գլուխները խոնարհէին յարգանքով։ Մինչդեռ պոհեմական տղան, ծոյլ եւ երազային, զրկուած, դառնացած եւ տառապած, անմիջապէս պատուանդանին վրայ տեղ ունի եւ իրաւամբ իր տան մէջ կը զգայ...

Չեմ ըսեր որ Ռոչիլտ մեծ տաղանդ մըն է եւ զրկուած է այդ փառքէն իր անսահման հարստութեան պատճառաւ միայն։ Եւ կամ ունեւոր գրող մը անպայման չի ճանչցուիր իր արժէքին համաձայն։ Իրողութիւնը այն է որ շատ մը անկուտի արուեստագէտներու մէջ այն կանխակալ կարծիքը կը տիրէ թէ դրամը կը խաթարէ կը փճացնէ բնածին տաղանդը։ Ընդհակառակն արուեստին լրացուցիչ մէկ պզտիկ մասը կը կազմէ դրամը, ապրումը բառին բազմապատկեալ իմաստով. — ճամբորդութիւններ, շրջանակ, միջոցներ, տրամադրութիւն, հոգեկան եւ ֆիզիքական հանգիստ եւն. եւն., որոնք կը նպաստեն շատ մը գրողներու։ Անպատճառ Քնուտ Համսունի պէս անօթի մնալու չէ վէպ մը գրելու համար։ Հարուստ Պերնշթայն մը այսօր ֆրանսական թատրոնին ամէնէն յայտնի վարպետներէն մէկն է, Իրէն Նեմիրովսքին ռուս մեծահարուստ դրամատիրոջ մը աղջիկն է, որ քսանը չորս տարեկանին, ձանձրոյթի իր պահերուն, Պիարիցի գեղածիծաղ ափունքէն գրեց «Տավիտ Կոլտըր» վէպը, ինքնին գլուխ գործոց մը որ թէ թատրոնի եւ թէ շարժանկարի մէջ անցաւ վերջերս։ Կոմսուհի տը Նոայլ ֆրանսական բանաստեղծութեան փառքերէն մէկն է ներկայիս, եւ տակաւին շատ շատեր որոնք թէեւ լաւ ապրած են, սակայն կ'արտադրեն, որովհետեւ թէ տաղանդ ունին եւ թէ՛ ձգտում ե… կը սիրեն արուեստն ու գրական… թիւնը։ Սխալ չհասկցուելու հա… մար, ըսեմ որ դրամապաշտու… թիւն չեմ քարոզեր։ Գործի մա… դը, եթէ դրամը իբրեւ միջոց … գործածէ, եւ ոչ թէ նպատակ … գիտէ տեղին համեմատ զգալ … մտածել մարդկօրէն, կրնայ … տադրել արժէքաւոր գործեր, եթ… տաղանդ ունի եւ իր ստեղծագոր… ծութիւնները այս տեսակէտով … հետաքրքրական են, տարբեր … րանց եւ տարբեր հմայք …

Երկար ատեն այն համոզումը գոյացած էր թէ Հրեաներէն … արուեստագէտներ չեն ծնիր, … անոնք գործի մարդիկ են, … մապաշտ են եւլն.։ Սակայն … սօր բոլոր աշխարհ գլխիկոր … խոստովանի որ անոնք ամէն … մէջ ալ առաջին տեղերը կը գր… ւեն իբրեւ ստեղծագործող ա… ուեստագէտներ եւ նուրբ մտ… ծողներ։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԱՒԵՐԱԿ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Յոյն թղթակից մը, որ վերջերս առիթ ունեցած էր այցելել… Իզմիրի եւ Պրուսայի շրջանները, հետեւեալ կերպով կը նկարագր… կացութիւնը.—

Մարդ կը ցաւի երբ տեսնէ ամբողջ Պանտրմա քաղաքը ամայացած։ Հսկայ այգիները, չոր դաշտերու վերածուած են։ Պանտրմայի նոր բնակիչները երկրագործ չեն։ Այգիները շրջապատուած եւ ծածկուած են վայրի բոյսերով։ Տեղ տեղ կանաչ դաշտեր կ'երեւին։ Բայց անոնց տէրերը կամ հին Պանտրմացիներ կամ Մակեդոնացի Թուրքեր են։ Ողողումներու դէմ փոքր միջոց ձեռք առնուած չէ։ Երբ սաստիկ անձրեւ գայ, կամուրջները կը փլին եւ տուները ջուր կը լեցուին։ Պանտրմայի շրջակայքը կրնաք դեռ քանի մը այգիներ տեսնել։ Բայց եթէ քաղաքէն քիչ մը հեռանաք, ամայութիւնը սարսափելի է։ Քաղաքին փողոցներուն մէջ աղտոտ կայուն ջուրեր կան, Այս վատ տպաւորութեանց տակ մեկնեցայ Պանտրմայէն։

Երկու ժամուան ճամբորդութենէ մը յետոյ հասայ Սէյիրճի։ Հին ատեններէն ի վեր Սէյիրճի միշտ թրքական գիւղ մը եղած էր։ Սակայն հոս ալ կեանքը մարած է։ Քրիստոնեաներն էին որ շարժում կը ստեղծէին այդ շրջանին մէջ։ Պանտրմայէն, Աքսարէն, Մանիսայէն եւ Իզմիրէն կուգային գնումներ ընելու, եւ հիմա մարդ կը զարմանայ երբ կը տեսնէ այդ շրջանը մեռած։

Մեծ հանկար մը, ցած տուն մը. ահա կայարանը։ Այդ հանկարը որ 1922էն առաջ չէր բաւեր պատսպարելու անհամար պարկերը, այսօր կատարելապէս պարապ է։

Կայարանը հազիւ 10 հոգի տեսայ կայարանապետը եւ քանի մը գիւղացիներ մերկ ու բոպիկ, հակառակ սաստիկ ցուրտին։ Բոլորին ալ երեսը գունատ էր ջերմի հետեւանքով։ Քանի մը խեղճ խրճիթներ եւ ուրիշ ոչինչ։ Որեւէ շարժում չկայ։

Գիւղացիները եւրոպական գլխարկներ դրած են, սակայն կը շարունակեն պահել իրենց հին մտայնութիւնը։ Ահա թէ ինչ ըսաւ ինձ զօրգացած Թուրք մը.

— Չենք կրնար հաշտուիլ վերջին նորաձեւութիւններուն հետ։ Առաջինը եւ՝ անմիջապէս որ տուն երթամ, գլխարկս կը նետեմ եւ ֆէս կը դնեմ։

Հազիւ տասը վայրկեան կեցայ Սէյիրճի։ Այդ կարճ ժամ… նակամիջոցին, ուեւէ մէկը կարող է հասկնալ թէ քրիստոնեաներուն մեկնելէն յետոյ հողը կորսնց… իր տէրը։

Շոգեկառքը դանդաղ դանդաղ կը յառաջանար դէպի Պալըքէ… սէր։ Հազուադէպ է տեսնել հողագործ մը դաշտին մէջ։ Հոս հոն միայն կանաչ աննշան տարածու… թիւններ կ'երեւան։

Առաւօտեան ժամը 10ին հասանք Պալըքէսիր։ Հոս տեսարա… տարբեր է, կեանք կայ։

Հրապարակին վրայ ինքնա… շարժներ կը սպասեն։ Նոյն հրա… պարակին մօտ կը գտնուի նաեւ զինուորական դպրոցը։ Պալըքէսի… ոտք կոխողը կը հասկնայ անմի… ջապէս թէ կը գտնուի զինուորա… կան քաղաքի մը մէջ, զինուորա… կան ինքնաշարժերու հսկայ հան… կարներ, օդակայան, ամէն կող… սպաներ։ Այս շարժումը սակայն երեւութական է. Հոս ալ կեանք… կը պակսի։ Շօֆէօրներ ձեռք… ձեռք կը յափշտակեն ճամբորդ… ները։

Կայարանէն քիչ մը անդի… կը գտնուի «Թուրք Օճախ»ի շէն… քը, շինուած արաբական ոճով։ Թուրքիոյ ամէն կողմը պիտի հանդիպիք նման շէնքերու։ Բայց ի՞նչ է «Թուրք Օճախ»ը։ Հոն է որ երիտասարդները իրենց ազգայ… նական կրթութիւնը կը ստանան եւ կը սորվին ատել Թուրքիոյ բո… լոր թշնամիները։ Սակայն այս «օճախները» միաժամանակ յա… ռաջդիմութեան ու զարգացման հնոցներ են։

Կամաց կամաց կ'ուղղուիմ դէպի քաղաքին կեդրոնը ուր կը գտնուէին հին ատենի յունակա… եւ հայկական թաղերը։ Պալըք… սիրի մէջ կային 2500ի չափ Յո… ներ եւ մօտ 5000 Հայեր։ Ա… նամեծ եւ ամենահարուստ … ները քրիստոնեաներուն կը պ… կանէին։

Երկու քրիստոնեայ թաղե… րու մէջտեղը եւ գրեթէ նո… պարտէզին մէջ կը բարձրանայ… Յոյներուն եկեղեցին եւ իր դը… րոցները եւ Հայոց եկեղեցին … դպրոցներով։ Այսօր երկու եկե… ղեցիներն ալ կանգուն են, սակայ… որեւէ քրիստոնէական խորհրդանշ… մը չէք տեսներ անոնց վրայ. Դըպ… րոցները գրաւած է Թուրք կա… ռավարութիւնը։

Քրիստոնեաներուն տուներ…

բնակին Սելանիկէն եւ կրե- ...եկած գաղթականները։ Փո- ...ներուն մէջ շարժում գրեթէ ..., երբեմն, երբեմն գիւղացի- ...ր կ'անցնին դանդաղ քայլերով, ... աճապարելու համրիչ ...ած։

Գիւլքէսիրը մարսած չէ եւ ...կը շարունակէ չմարսել Էնկիւրիի ...կառավարութեան նորութիւնները։

Գիւլքէսիրէն դէպի Իզմիր ...թելու ատեն պահ մը կանգ ...ինք Սանկաճաք գիւղը։ Կը բաւէ ...է մը նետել խրճիթներուն վրայ, ...ղափար մը կազմելու համար ...թէ որչափ աղքատ է ժողովուրդը ...եւ որչափ գէշ են առողջապահա- ...կան պայմանները։

Խումբ մը գործաւորներ կը ...որոգէին Պէրկամա Գըրէք ճամ- ...բան։ Այն պահուն որ այնտեղէն ...անցնէի գադարի ժամ էր։ Գոր- ...ծաւորները կ'ուտէին ամէնքն ալ ...նոյն ամանէն։ Մածուն՝ առատ ...ջրով որուն մէջ մանրած էին սոխ ...ու հաց։

Շոգեկառքը ճամբայ ելաւ։ ...չ յետոյ կը տեսնէի Կիրէզլուի ...եւ Պէյզէ գիւղերը։

Սոմա կը մտնենք։ Հե- ...ռուէն կ'երեւէին արդէն երկաթէ ...հայ սիւներ որոնցմէ կախուած ...էն հանքածուխ փոխադրող պզտիկ ...վակոններ։ Երկու տարիէ ի վեր ...այդ վակոնները անշարժութեան ...դատապարտուած են։ Շոգեկառքի ըն- ...կերութիւնը սուղ կը գտնէ Սոմա- ...յի հանքածուխին գինը։ Սակայն ...Սոմայի հանքերը փառքի օրեր ...ապրած էին։ Մեծ պատերազմին ...ընթացքին, երբ Թուրքիան ամէն ...կողմէ պաշարուած էր եւ չէր ...ստանար անգլիական հանքածուխ, ...Սոմայի փայտաքարով կը շար- ...ժէին արեւմտեան Փոքր Ասիոյ ...շոգեկառքերը։ Այդ հանքերը կը ...պատկանէին Անտոնիոս Զիմերիին։

Սոմա հասանք։ Ցիշեցի ան- ...պէս այդ աղուոր քաղաքը ...առատ ջուրերով եւ ճարպիկ ...առեւտրականներով։ Հին ատենը ...1000 բնակչութիւն ունէր, որոնց ...3,500—4000 ցոյներ էին՝ մեծ ...մասամբ վաճառականներ եւ ար- ...հեստաւորներ։ Անշուշտ ներկայիս ոչ ...ցոյներ, ոչ ալ Հայեր կան հոն։ ...Միայն Հրեաները կը շարունակեն ...ել, բայց ի զուր յաճա- ...խորդի մը ետեւէն կը վազեն։ Սո- ...մա, քրիստոնեաներուն թաղը ...այրուած չէր տաճկական թաղէն։ ...Միակ քաղաքն էր, ուր երկու ...տարրերը միասին կ'ապրէին։ Սա- ...կայն քրիստոնեաներուն տուները ...կը զանազանուէին իրենց արտա- ...քին խնամուած երեւոյթով։

Կայարանը, ինչպէս ամէն ...տեղ, նոյն անշարժութիւնը՝ քանի մը ճամբորդներ, մանրավաճառներ եւ մուրացիկներ։

Ցած խանութներու մէջ կը տեսնեմ թիթեղներ լեցուն, բայց ոչ մէկ յաճախորդ։ Կը շարունակեմ յառաջանալ դէպի շուկան։ Փողոցներու մէջ ցանցառօրէն կը հանդիպիմ ցնցոտիներ հագած գիւղացիներու։

Ակներեւ է որ հոս ալ աղքատութիւնը կը տիրէ։ Միայն սպաները լաւ հագուած են։ Սրճարաններուն մէջ խուռներամ բազմութիւն։ Ամէն մէկ քայլին ստիպուած են աղտոտ ջուրերով լեցուն փոսերուն վրայէն ցատկել։ Բայց ամէնէն աւելի շուկան է որ կը տառապի աղքատութենէ։

Գլխարկով գիւղացիներ, հին շալվարներ հագած, լայն գօտի մը կապած, անհոգ եւ ծոյլ իրենց էշերը կը քշեն եւ առանց աչք մը իսկ նետելու կ'անցնին խանութներուն առջեւէն։ Ուրիշներ բերած են իրենց ագարակներուն բերքերը եւ գնորդ չեն գտներ։

ՏԻԿՆԱՆՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՊՐԻՍԷԼ, 16 փետր — Փետր. 14ին «Ատլանթա»յի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութեան տարեկան պարահանդէսը։

Երեկոյթին գեղարուեստական մասը կը կազմէին երկսեռ երգչախումբին հայկ. երգերը, ղեկավարութեամբ ծանօթ երաժշտագէտ Պ. Վարդան Սարգսեանի։ Երգչախումբին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին գաղութիս ծանօթ տիկիններ ու օրիորդներ, ինչպէս նաեւ պելժ երաժշտասէրներ։ Բոլոր երգիչներն ու երգչուհիները հագած էին հայկական շքեղ տարազներ, ինչ որ մասնաւոր փայլ մը կուտար հանդէսին։ Երգերը խիստ յաջող անցան եւ խանդավառ ծափեր խլեցին ներկաներէն, որոնց մէջ կը նշմարուէին պելժ ծանօթ դէմքեր։

Երգչախումբին անդամները մասնաւոր նուէրներ ստացան Միութեան ատենապետուհի՝ տիկին Նուարդ Մսրեանի կողմէ։

Պարերը շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ մեծ ոգեւորութեան մէջ։ Եղան հաճելի անակնկալներ եւ վիճակահանութիւն։ Պարահանդէսը Միութեան սնտուկին ապահովեց կարեւոր հասոյթ մը, որ պիտի յատկացուի տեղական կարիքներու։

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք որ Միութիւնը քաջալերուելով նորակազմ երգչախումբին ձեռք բերած փայլուն յաջողութենէն մտադրած է աւելի ընդարձակել երգչախումբին կազմը եւ յառաջիկային կազմակերպել Պրիւսէլի մէջ մեծ երգահանդէս մը հայ եկեղեցական երգերու, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի։

Աչքի առջեւ ունենալով պելժ ժողովուրդին եկեղեցական երաժշտութեան հանդէպ ունեցած սէրը, եւ Պ. Սարգսեանի երաժշտական կարողութիւնը, այժմէն կարելի է ապահովուած նկատել երգահանդէսին յաջողութիւնը, ինչ որ միեւնոյն ատեն առիթ պիտի ընծայէ օտարներուն ծանօթացնել հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը։

Ջերմապէս գնահատելի են Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն եռանդուն ջանքերը, մանաւանդ գաղութիս ներկայ անկերպարան վիճակին մէջ, ուր ատենէ մը ի վեր ազգային ամէն շարժում կանգ առած է։

Հ. Տէրոսկի

ԱՂԱԲԷԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ԾԵԾ

Պաղտատէն փետր. 5 թուականով կը գրեն «Յուսաբեր»ի.—

Այսօր, երեկոյեան ծանր դէպքեր տեղի ունեցան Պաղտատի Հայոց եկեղեցիի բակին եւ Առաջնորդարանին մէջ։ Նախկին չեկիստ Աղաբեկովի մերկացումները ցնցած էին թեմի ամբողջ հայութիւնը։ Ժողովուրդին եւ իր «հոգեւոր առաջնորդ»ին միջեւ այլեւս որեւէ կապ գոյութիւն չունէր։ Կէփէուի վեղարակիր գործակալը ժանտախտ մը դարձած էր, որմէ կը խուսափէին բոլոր պարկեշտ տարրերը, Եւ ատոր հակառակ... իրեն կը մօտենային նոր մարդիկ, մինչեւ իսկ այնպիսիներ, որոնց հասցէին երէկ այս անարգը ամէն լուտանք կը թափէր, երբ իր դէմքին քօղը նախկին չեկիստին կողմէ տակաւին պատռուած չէր։ Այս նոր բարեկամներէն էր գաղութիս լաւապէս ծանօթ Աբգար Յովհաննէսով անուն անձ մը, որ մինչեւ Ռուբէն չեպիսկոպոսի այստեղ ժամանումը էջմիածնէն, ամբողջ երեք տարի, գլխաւորելով առժամեայ կոչուած մարմին մը, ամէն ապօրինութիւն եւ քմահաճոյք գործած էր։ Չեպիսկոպոսի ժամանումէն ետքը այս առժամեան լուծուած եւ գաղթականներու մասնակցութեամբ նոր առժամեայ մը կազմուած էր։ Այս գետնին վրայ խզուած էին յարաբերութիւնները Աբգարի և Ռուբէնի։ Սակայն շուտով, երբ Աղաբեկով հրապարակ եկաւ իր մերկացումներով, խզուած յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան եւ անհաշտ հակառակորդները, մութ ու կասկածելի անձերու միջնորդութեամբ, սիրալիր բարեկամներ դարձան։ Գաղութին մէջ միայնակ չմնալու համար, Ռուբէն կոչուած անարգը որոշեց Աբգարներու ապօրինի մասնակցութեամբ նոր առժամեայ մը կազմել։ Այս առժամեայի նիստն էր ահա, որ նշանակուած էր երէկ երեկոյ, մասնակցութեամբ Աբգար Յովհաննէսովի եւ Մինաս Մինասեանի։

Տեղեկանալով Կէփէուի վեղարակիր գործակալին այս նոր դաւերուն, երէկ իրիկուն շուրջ 400 հոգի խուժելով եկեղեցիի բակը, ամէնէն առաջ բռնեցին Աբգար Յովհաննէսովը եւ զայն ծանր կերպով ծեծեցին։ Դաւոբէն յուզուած ժողովուրդի դատաստանին տակ, այս վերջինը ներում կը խնդրէր եւ կը խոստանար այլեւս հեռու մնալ ամէն դաւերէ։ Չեպիսկոպոսը ծեծին ձայնը լսելով, ձգած էր Առաջնորդարանը եւ պահուած Ջապէլեան վարժարանի սենեակներէն մէկուն մէջ։ Շուտով ան եւս գտնուեցաւ եւ ենթարկուեցաւ ժողովրդական ծանր դատաստանի։

Յուզուած ժողովուրդը ծեծով իր դառնութիւնը կը թափէր եւ կը պահանջէր անյապաղ ձգել գաղութը ու մեկնիլ, թեմ մը ամբողջ Աղաբեկովի մղձաւանջէն ազատելու համար։ Ճակտին արիւնը սրբելով՝ գաղութիս վեղարակիր արատը «սիրոյ եւ քրիստոնէական ներողամտութեան» բառերով կը յայտնէր, թէ Աղաբեկովի իր մասին ըրած մերկացումները... ճիշդ չեն։ Մինչ այս մինչ այն, ոստիկանութիւնը կը հասնի Առաջնորդարան եւ ժողովուրդը կը ցրուէ։ Քանի մը հոգիներ արդէն հարցաքննուած եւ ոստիկանութեան տուած են անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները։

Ի զուր է ըսե՛լ, թէ խոր յուզման մէջ է ամբողջ գաղութը։ Յաջորդով կը գրեմ մանրամասնօրէն։

ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

Թիֆլիսի մէջ, ինչպէս «Պրոլետար» կը հաղորդէ (25 յունուար), աճուրդի հանուած են 95 տուներ, մեծ մասը Հայու տուներ։ Պիտի ծախուին տուները ամբողջովին կամ շէնքին մէկ մասը, մէջէն քանի մը սենեակ, այնքան որքան պէտք է՝ գոցելու համար տեղական չվճարուած տուրքերը։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՕՐ, 17 փետր.— 1926ի գործազրկութեան գաղութիս թիւը մինչեւ 500էն 1000ի բարձրացաւ։ Բայց երբ գործերը բացուեցան, քաղաքին աննպաստ օդն ու ձիւնը պատճառ եղան որ Հայերը մեկնին աւելի մեծ կեդրոններ, ուր կեանքը աւելի տանելի էր եւ օրավարձերը աւելի նպաստաւոր։

1928ի շրջանին գաղութը գրեթէ պարպուած էր։ Այդ թուականին հոս գործերը բացուեցան եւ օրավարձերու յաւելում տեղի ունեցաւ։ Ուրիշ տեղերը շատ մը հայրենակիցներ՝ որոնց թուղթերը թերի էին, կրցան կարգի դնել։ Ոմանք մեկնեցան, իսկ ուրիշներ հաստատուեցան։

Այժմ գաղութին թիւը 150էն 200ի կը հասնի եւ գրեթէ երկու գործարաններու մէջ տեղաւորուած են։ Այստեղի գործարանները գործազրկութենէն բնաւ ազդուած չեն եւ մեր հայրենակիցները ամբողջ շաբաթը կ'աշխատին։ Միայն նորեկներ չեն ընդունիր, ըսելով թէ նախարարութենէն հրաման ստացած ենք օտարականները գործի չառնելու համար։

Անգործներու թիւը շատ քիչ է եւ անոնք ալ ուրիշ տեղերէ եկած են։

Վերջերս կարգ մը հայրենակիցներ որոնք՝ նախապէս հոս աշխատած էին, կ'ուզեն կրկին վերադառնալ։ Այդպիսիներուն կը յանձնարարենք որ իրենց տեղերէն չշարժին, որովհետեւ, այստեղ գործ գտնել անկարելի է։ Երկրորդ քաղաքապետարանը ժամանման արտօնագիր չի տար, որով երբ ոստիկանութիւնը բռնէ, տուգանքի կ'ենթարկուին, եւ երրորդ՝ անգործութեան թոշակ չեն կրնար ստանալ։

Կէմերէկցիները մեծամասնութիւն կը կազմեն եւ բոլորը կը բնակին գործատան տուներու մէջ։ Նախապէս ունէին Հայրենակցական Միութիւն մը որ 26էն 29ի շրջանին ունեցաւ բեղուն գործունէութիւն մը, բայց այժմ անոնց մեծամասնութիւնը Վիէն գտնուելով, կեդրոնական վարչութիւնը հոն փոխադրուած է։ Վերջերս փորձեցին այստեղ ալ մասնաճիւղ մը կազմել։ Յոյս ունինք որ պիտի յաջողին։

Ուրիշ ոչ մէկ կազմակերպութիւն կայ։ Անհատական գործ ընողներ գրեթէ չունինք։ Միայն մէկ կօշկակար կայ եւ մէկ ալ նպարավաճառի խանութ, նոր բացուած։

Հրատ

Նամակ Խմբագրութեան

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ԱՌՈՂՋ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղը, անցեալ տարուան պէս ՄԱՔՈՒՐ եւ ԱՌՈՂՋ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ համար մրցում մը բացած է։

Բժշկական յատուկ Յանձնաժողով մը պիտի որոշէ մրցանակի արժանացողները, որոնք պիտի ստանան զանազան նուէրներ։

Այս մրցման կրնան մասնակցիլ ամէն հայ մանուկներ, որոնց տարիքը 5 ամիսէն վար եւ 12 ամիսէն վեր չէ։

Մրցման մասնակցիլ ուզող ծնողքները կը հրաւիրուին ներկայանալ Թուականէս սկսեալ ամէն օր ժամը 9-12 (բացի կիրակիէն) եկեղեցւոյ խորհրդարանը ընդհ. քարտուղարութեան՝ արձանագրուելու համար։ Ի ձեռին պէտք է ունենան իրենց զաւակներուն մէրիի կամ եկեղեցիին կողմէն տրուած պիլըթէն տը նէսանսները կամ ծննդեան վկայագիրները։

Արձանագրութիւնները կը փակուին 1931 Սեպտեմբեր 30ին։

(Կնիք)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Այս տարի մարտին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կառավարութիւնը կը կատարէ ընդհ. մարդահամար։ Սէնի նահանգին մէջ, համաձայն նահանգապետութեան մէկ հրամանագրին, մարդահամարը պիտի սկսի մարտ 8ի կիրակին։

Նման որոշումներ պիտի տան նաեւ միւս նահանգապետները։

Այսպէս այդ կիրակի օր, ընտանիքի պետերը պիտի լեցնեն 2 հարցարան, մէկը ամբողջ ընտանիքին յատուկ, միւսը ընտանիքի անդամներուն յատուկ։

Նախորդ մարդահամարին, իւրաքանչիւր բնակարանի համար առանձին հարցարաններ բաժնուեր էին։ Այդ հարցարանները այն ատեն լեցուցեր էին դռնապանները։

Այս տարի, անոնք պիտի լեցուին մարդահամարի յատուկ պաշտօնեաներուն կողմէ, որոնք բնակարանները պիտի այցելեն այդ առթիւ։

Այս առթիւ, դիտել կուտանք մեր ընթերցողներուն թէ պէտք է զգուշութեամբ վարուին, խաբէութեանց զոհ չերթալու համար։ Պատահած է որ իբր մարդահամարի պաշտօնեայ, կարգ մը խաբեբաներ տուները մտնելով, գողութիւն կատարեն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԻՄԱՍՏԸ

(Խօսուած փետր. 14ի գիշերը, Վարդանանցի հանդէսին առթիւ)

Մոռացա՞ր, եղբայր, ա՛յն տըխուր գիշեր,
Որ սեւ թեւերով լուռ կը տարածուէր
Աւարայր դաշտի թաթաւուն յարեան
Ցաղթապանծ Հայոց բանակին վրան:

Ո՛չ, եղբայր, չեմ մոռցած ա՛յն տխուր գիշերը, որ հայրենի սիրոյն անհաւասարութիւնը եւ ...ճշմարտութիւնը փայլատակող արշալոյս մը ունեցաւ։ Չեմ մոռցած հայկական դիւցազներգութեան երկրորդ աշխարհածնական դրուագը, որ ցեղին պատանեկութեան յորդաբորբ խանդը պոռթկացուց, եւ ազգերու ընտանիքին մէջ մեր ունեցած դիրքը ամրապնդեց։ Ես չեմ մոռցած Աւարայրի գիշերը, եւ Արտազու դաշտին խոց հերոսները։ Դար դարի վրայ փոշի դառնալով, Վարդանանց յիշատակը անթեղին տակ մնաց կենդանի, տօնը հետզհետէ յաղթական օրհներգութիւն մը եղաւ, դիւցազնային օրօրերգ մը, որ սերունդին ներարկեց իր անցեալ փառքերուն տարրերը։ Լաւագոյն է որ Վարդանանց տօնը ըլլայ երգ մը, երգասացութիւն մը, մայրենի կենդանութեան տաղ մը, զոր բեմի վրայ ներկայացնելով նպատակ ունենանք արցունք բերելու աչքերուն եւ կսկիծ՝ սիրտերուն։ Լաւագոյն է որ Վարդանանց Տօնը նոր խանդի, ոգեւորութեան շողակաթում մը ըլլայ, որով պայծառանայ ամէն մթութիւն, եւ դադրի պահիկ մը ամէն կսկիծ ներկայ ու անցեալ վէրքերուն վրայ։

Երեկոյթը սարքող երգչախումբը այս մտօք արժանի է անկեղծ շնորհաւորութեան. որովհետեւ անտարիներէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով, գաղափարը կ'ունենայ երգի, տաղի միջոցաւ ոգեկոչելու ազգային հերոսներուն յիշատակը, երգին տաղին տալով շունչ ու կայծ սլանալու դէպի երկինք եւ մաքուր այերքին մէջ պարայած՝ անոր սրբութեամբու անսահման յստակութեամբ ոռոգելու հայկական սիրտերը։

Պէտք է հրաժարիլ այսուհետեւ այն սովորութենէն, որ ազգային հանդէսներու առթիւ մեզ հակամէտ կ'ընէ լսելու այնպիսի արտասանութիւններ, որոնց մէջ հայ մայրեր, հայ քոյրեր, հայ կոյսեր կը նկարագրուին խենէշ բառերով թշնամիին խենեշութեանց ենթարկուած։ Պէտք չկայ այլեւս ծանրանալու ամօթին վրայ։ Ան կապեց արդէն մեր սիրտին մէջ յաւիտենական վրէժը. անով կը զօրանանք եւ կ'այլակերպինք եւ կ'ուխտենք անսասան դաշինք, սուրբ ուխտ մը որ մինչեւ գերեզման կը տանի ծերերը, իսկ երիտասարդներն ու պատանիները մինչեւ Արարատ կամ մինչեւ Կիլիկիա։ Աշխարհներ՝ ուր մեր հետքերը կը գտնուին յայնօրէն։ Զուարթ է մեր տօնը եւ զուարթ պէտք է ըլլան մեր սիրտերը, երբ քերթողին՝ Շնորհալիին հետ կ'աղաղակենք կամ կը մնչենք.— «Նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց, վառեցար զինուհոգւոյն արիաբար ընդդէմ մահու։

«Վարդան քաջ նահատակ, որ վանեցեր զթշնամին, վարդագոյն արեամբդ քո պսակեցեր զեկեղեցի»։ Խինդ ու խանդ, ահա ծնծղան մեր այս իրիկուան տօնին, դիւցազնութիւնն է որ կը հնչակենք, ցեղին աննման ու անսպառ կորովն է որ աղեղնաձիգ պնդութեամբ եւ լայնալիճ ստուարութեամբ՝ իր հովանին է սփռած սերունդին բեկորներուն վրայ, որոնք, թէեւ թափառական, սլացքի ու այրուցքի տենչով վարակուած, հանդարտօրէն կը դիմաւորեն ազգային հերոսները, անխռով ու անվրդով, որովհետեւ իրենց մէջ կը զգան նոյն ոգիին թելը, եւ նոյն քնարին լարը։ Ուրեմն երգե՛նք Վարդանանց յիշատակին եւ թող երգով փայլատակէ դարերու մէջէն անոնց մռունչքը Աւարայրի դաշտին վրայ։ — Երգէն անմիջապէս վերջ կուգայ այս յիշատակին բարոյական նշանակութիւնը։ Այս սերունդը պէտք է գիտնայ այսուհետեւ առանց կասկածանքի, առանց գիտական կամ արուեստական կապանքի թէ Ե. դարու այն մեծ պատերազմը իսկապէս հայրենական, հայրենասիրական կռիւ մըն էր, մղուած ցեղին պահպանութեան համար ընդդէմ այն ատենուան թշնամիին, որ կրօնքի պատրուակին տակ կ'ուզէր իւրացնել հայկական կամքը, հայկական արիւնը։ Յազկերտ գիտէր Հայուն մարտական ոյժը. ան սահմաններու պաշտպանները զսպելու գործին մէջ առաւելապէս օգտուած էր հայկական բանակէն, հայ ուժէն, մանաւանդ սպարապետ Վարդանէն՝ որուն հանդէպ կը տածէր գրեթէ հայրական համակրութիւն մը։ Սահմաններու վրայ Հոնք, Քուշանք, Ալուանք, քանի մը հատը միայն յիշելով կիսավայրենի եւ անօպայ ցեղերու խառնուրդ մըն էին. անդին Հայը կար միայն, արիական քաղաքակրթութեամբ, գիտութեամբ եւ գիտակցութեամբ զօրացած տարր մը, որուն գիտէր արդէն նպաստը, եւ զոր կը փափաքէր ձուլել, պարսկացնել։ Ազգ մը երկու կերպով կը ձուլուի, նախ լեզուով ու կրօնքով, եւ ապա խառն ամուսնութեամբ։

Յազկերտ, խելացի թագաւոր, գիտէր որ կրօնքով ու ամուսնութեամբ Հայերը Պարսիկ մեծ զանգուածին խառնուելէ վերջ, այլեւս ոչինչ կը մնար իր ծրագրին ընդդիմացող։ Այս գիծին վրայ արագ արագ ակնարկ մը արձակելով այս գիշեր, ամէնուս համար շատ դիւրին է ըմբռնել, թէ Վարդանանք եւ Ղեւոնդեանք,— աշխարհական թէ կրօնական դասակարգը, հասկցան իսկոյն Յազկերտի թագուն նպատակը, կրօնքի պատրուակին տակ, հասկցան թէ հայութեան դէմ է վտանգը, բուն ցեղին գոյութեան դէմ, եւ որոշեցին ինքնապաշտպանութիւն եւ յաջողեցան։ Ճարտասանական կամ հռետորական սովորական հընարքներով չէ որ կը փափաքիմ այս կէտին վրայ լուսաբանել իմ ունկնդիրներէս շատերը։

(1)

(Շար.)

Հանրապետական եւ ընկերվարական այն պարագլուխները որոնք տակաւին չեն ձերբակալուած, բազմաթիւ խորհրդակցական հաւաքոյթներ կ'ունենան, ուսումնասիրելու համար կացութիւնը:

Նախորդ իրիկուն, Մատրիտի կեդրոնին մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան հանրապետական երիտասարդներու կողմէ:

Պաղեստինի հրեաները դժգոհ են

Գրեր էինք թէ Պաղեստինի հոգատարութեան վերաբերեալ անգլիական Սպիտակ Գիրքը մեկնաբանող Մաքտոնալտի նամակին առթիւ, Պաղեստինի Արաբները դժգոհ մնացեր էին եւ սպառնացերեն մինչեւ իսկ պոյքօթի են թարկել Պաղեստինի հրէական բոլոր արտադրութիւնները: Հրեաներն ալ իրենց կարգին միշտ դժգոհ են: Երուսաղէմի մէջ գումարուած հրէական ազգ. խորհուրդը վերահաստատեց անցեալ հոկտեմբերի բանաձեւը եւ անգամ մը եւս դատապարտեց Սպիտակ Գրքին մէջ բացատրուած Անգլիոյ հոգատարական քաղաքականութիւնը Պաղեստինի հանդէպ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 63 Rue de la Républiqueի մէջ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի մէջ:

Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ պարահանդէսի մասին խորհրդակցութիւն:

ԼԻՈՆԻ Պոլսի եւ շրջ. երկսեռ միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 3րդ Թաղ. գրադարանին մէջ:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ:

ԱԼՖՈՌՎԻԼԻ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիի Օծման տարելիցին առթիւ Գեր. Վռամշապուհ եպիս. Քիպարեան հրաւիրուած է այս կիրակի յատուկ Ս. Պատարագ մատուցանել: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Հոգաբարձութիւն Ալֆորվիլի (կնիք)

ՇԱՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շավիլի, Վիրօֆլէյի, Վէլիզիի, Վիլ տ'Ավրիի եւ Սէվրի 20 տարեկանը լրացուցած ամէն հայրենակից մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին, այս կիրակի ժամը ճիշդ 2ուկէսին, խիստ կարեւոր խնդրի մը առթիւ խորհրդակցելու համար:

Հաւաքատեղին է' Շավիլ Puits sans vin, Ave. Ville d'Avry թիւ 20 սրճարանի ետեւի սրահը:

Կը խնդրուի անպատճառ անձամբ ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

71, Ave. Kléber վաղը, իրիկուն ժամը 9ին կը խօսի *Շաւարշ Միսաքեան*, նիւթ ունենալով «*ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ*»

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ: Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար):

Հասցէ.— Administration de Monde», *50* Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

Հայ օրիորդ մը կ'ուզէ pensionով մնալ հայ պատուաւոր ընտանիքի մը մօտ: Կը ստանձնէ գերմաներէնի, անգլիերէնի, ֆրանսերէնի եւ հայերէնի դասեր տալ: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

EMPIRE Սիւգիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն, այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը, այս իրիկուն, ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Մարտ 28ին ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Սալ Փլաս տէ Ֆէթի մէջ

95 Bld. August Blanqui *մէթրօ* Blanche

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

BAL MASQUÉ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ

կազմակերպուած Պօլու Տէվրէկ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingénieurs Civiles, *19* Rue Blanche, Métro Trinité.

Ջօյգ նուագախումբ, Թանկօ Արժանթին, ֆօքս, ժազ, օրքէսթր «Թիփիքա» իրենց ազգային տարազով, զաւեշտ, անակնկալներ, եւն.:

Պարի մրցում, attraction, «Անուշ»էն քանի մը պատկեր, ճոխ եւ աժան պիւֆէ: Աճուրդ չպիտի կատարուի: Մուտք 10 ֆրանք:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը Ապրիլ Տասնըմէկը կը տօնէ Փարիզի մէջ

Ապրիլ 27ին, Կիրակի երեկոյ, Սալ տը Կրընէլի մէջ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle des Fêtesի մէջ, Սարսէլ

կազմակերպուած՝ «Արարատ» միութեան կողմէ

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ի նպաստ Գրադարանին

կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը

Հայկական ճագպանտ Գին 5 ֆրանք

Շոգեկառք՝ Կառ տիւ Նօրէն 8.13, 10.22

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Կուկունեան խումբի կողմէ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի

կը ներկայացուի՝ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Emile Zolaի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբի վարչութեան կողմէ: վաղը իրիկուն ժամը 7.30ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ: կը ներկայացուի երկու զաւեշտներ՝ «*ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՕՐՏԻՆ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ*» *եւ* «*ԽԵՉՕԻ ԹՈՒՋԸ*»:

Արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ: Մուտք 2 ֆրանք

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՓԻՒԺԷԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՔՕԵԱՆ

Երգ, նուագ, եւ արտասանութիւն

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Բալուի Հայր. Միութեան կողմէ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Րիւ Թափի Վէռ, Սալօն Էսքանեոլի մէջ *Մուտքը ազատ է*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

21 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1500

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԵՐ ԵՒ ՁԱՒԱԿՆԵՐ

«Տասնըհինգ օր Մենեմենի շրջակայ լեռներուն մէջ թափառելէ յետոյ, ուժասպառ՝ ցուրտէն եւ անօթութենէն, մահապարտը ապաւինեցաւ ապաստանիլ գիւղացիներուն մօտ։ Այս վերջինները զինքը յանձնեցին ոստիկանութեան, եւ Հիւսէյին Մենեմէն տարուեցաւ կախուելու համար»։

Դէպքը ծանօթ է մեր ընթերցողներուն։

Փետրուար 3ին, երբ Մենեմէնի 28 մահապարտները դէպի կախաղան կ'առաջնորդուէին, Իսմայիլ օղլու Հիւսէյին, որ պիտի կախուէր հօրը հետ մէկտեղ, յաջողեցաւ փախչիլ։ Անմիջապէս շարժման մէջ դրուեցան ոստիկաններ եւ զինուորներ, փախստականը ձերբակալելու համար։ Պաշարուեցան բոլոր լեռներն ու ճամբաները։ Մահուան սպառնալիք եղաւ անոնց որ գիտէին փախստականին տեղը, կամ ապաստան տուած էին անոր։ Միւս կողմէ՝ պարգեւ սահմանուեցաւ մատնողին։

Երկու շաբաթ անցաւ ապարդիւն։ Կը թուէր թէ ամէն յոյս կտրուած է։ Եւ ահա փետր. 18ին՝ նոր լուր — Մենեմէնի գիւղացիները իրենց գթութեան ապաւինած մահապարտը բռնելով, յանձներ են ոստիկանութեան։

Ամբողջ պատկեր մը՝ այս անցուդարձն ալ։

Անցեալները Թուրք մտաւորական մը, երեսփոխան եւ հրապարակագիր, դառնօրէն կ'ողբար թէ Մենեմէնի դէպքին օրը, երբ անխնայ կը գլխատուէր երիտասարդ սպայ մը, Քուպլայ պէյ, ամբոխը «ոչ միայն չազդուեցաւ, չընդվզեցաւ այս բարբարոսութեան առջեւ, այլեւ մէկ մասը ծափահարեց նոյնիսկ»։

— «Մենեմէնի ժողովուրդին այս ընթացքը ցոյց կուտայ թէ ի՛նչ աստիճանի անկում կայ, պէտք է լրջօրէն խորհինք այս ահաւոր անկումին պատճառներուն եւ զայն դարմանելու միջոցներուն վրայ»։ (Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, «Ակշամ»)։

Եւ ահա նոր ապացոյց մը։ Հատ մը եւս՝ հազար եւ հազար դէպքերու կարգին։

Ուրիշ ո՛ր եւ է ժողովուրդի մէջ, այսպիսի դէպքի մը պարագային, գիւղացիները ապահովաբար հանրագրութիւն պիտի ներկայացնէին իշխանութեան, խնդրելով որ թեթեւցնէ պատիժը։ Մինչեւ մահ բանտարկէ զայն, փոխանակ անմիջապէս կախելու։

Ուրիշ ո՛րեւէ երկրի մէջ, իշխանութիւնը ինք, տարրական պարտք պիտի համարէր ներել յանցաւորին — նոյնիսկ եթէ հասարակ ոճրագործ մը ըլլար ան։ Դիակ մըն էր, վերջապէս, 15 օր թափառական լեռ ու ձոր, անօթի ծարաւ, — եւ երիտասարդ։ Մարդ մը, որ ամէն վտանգ յանձն առած էր բռնի մահուան սարսափէն։ Խեղճկակը՛ն։

Կա՛մ հանրային խիղճը պիտի արթննար։ Եթէ չհամարձակէր բողոքել, գոնէ պիտի փորձէր բարեխօսել։

Ո՛չ, — Հալածականը պէտք է հանուի ապաստանած տունէն, պէտք է յանձնուի ոստիկանութեան։ Եւ, — ուղղակի կախաղան։

Հետաքրքիր էինք իմանալու, — ի՞նչ զգացին Նէճմէտտին Սատըգները այս նոր դէպքին առթիւ։

Նորէն ողբացի՞ն «ահաւոր անկումը», թէ խոհեմութիւն համարեցին ձայն-ծպտուն չհանել։ Ինչպէս ա՛յն օրերուն, երբ ջարդն ու կախաղանը սանձակոտոր կատաղութեամբ կը գործէին ոչ-Թուրքերու գլխուն վրայ։ Երբ կարաւան-կարաւան տուներէն կը հանուէին եւ զանգուածօրէն կը կոտորուէին Հայն ու Յոյնը։ Մինչեւ անգամ կրօնակիցները՝ Արաբն ու Լազը... Երբ տասնեակներով կախաղան կ'առաջնորդուէին բանտային չարչարանքներէն ուժասպառ մարմիններ, կիսամեռ մակոյտերը Վիշապեաններու եւ Մուրատներու, Շահպազներու եւ Յոխիկեաններու... Երբ Էնկիւրիի մէջ, Քէմալի աչքին առջեւ, կը կախուէր 18 տարեկան հայ պատանի մը...։

Միամի՛տ հարցումներ։ — Եւ սակայն հարկ է որ անգամ մըն ալ արձանագրենք, — արժանաւոր սերունդ արժանի վարիչներու, պետական, մտաւորական թէ հրապարակագրական։

Արիւն լակելով-լակելով, Թուրքը դարձեր է գազան մը, որ չպիտի հանգստանայ, մինչեւ չուտէ իր իսկ, իր հարազատին գլուխը։

Կախաղանի սարսափէն հալածական, խելագար փախստականին ողբերգութիւնն անգամ բա՛ն չի խօսիր իր հարազատներու ոչ սրտին, ոչ մտքին։

— «Հայ մը պահողը պիտի կախուի», կը սպառնային երէկ, 1915ին, հայաջինջ սարսափները գործադրած ատեն։

— «Հիւսէյինը պահողը պիտի կախուի, կամ անոր թաքստոցն իմացնողը պիտի վարձատրուի», կ'ազդարարեն այսօր։

Եւ Թուրք ժողովուրդը գլուխ կը ծռէ խոնարհաբար։ Ձեռքով կը բռնէ եւ դահիճին կը յանձնէ հալածականը։ Իսկ այնուհետեւ, — «Փատիշահըմ չօք եաշա՛»։ Կամ — «Եաշասո՛ւն Մուսթաֆա Քէմալ»։

Թուրքիոյ «ազատարար» անշուշտ այս առթիւ ալ գիշեր մը լուսցուց օղիով եւ յարակից խնճոյքներով, ընկերակցութեամբ գրագէտ Ռուշէն Էշրէֆներու եւ գոյնզգոյն գործավարներու կամ գործակալներու։

«Ահաւոր անկո՞ւմ»... Ընդհակառակն։ Բարձրացո՛ւմ է, բարձրացո՛ւմ։ Ցանուած սերմն է որ կը քաղեն։ Սրսկուած թոյնն է որ կը բանի, կը ներգործէ, կը ծաւալի «ընդ հովանեաւ» նո՛ր Թուրքերու։

Ինչո՞ւ կ'ողբան։ Ինչո՞ւ միջոցներ կը խորհին դարմանելու անդարմանելին...

Ընդհակառակն։ Պէտք է փառք տան որ անարգել, յարաճուն թափով, աւելի կատարելագործուած մեթոտներով կը զարգանայ պապերուն աւանդութիւնը։ Շ.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԵՐԻՒՐԱՆՔՆԵՐ

Թրք. թերթերէ. — Ֆրանքեւ-Թուրք յարաբերութիւնները չափազանց լարուած վիճակ մը ստացած են, տրուած ըլլալով որ, սուրիական հողէն հրոսախումբեր տեւական կերպով կը յարձակին ու կ'ասպատակեն Թրքական գիւղերը։ Այս հրոսախումբերը զինուած են եւ պաշտպանուած՝ Սուրիոյ հոգատար պետութեան ֆրանսայի կողմէ։

Ճշդուած է մասնաւորապէս որ Անէզի ցեղախումբը, որ շարունակաբար կը յարձակի սահմանապահ Թրքական ուժերու դէմ, զինուած է ֆրանսական նորագոյն սիսթեմի զէնքերով։

Կարգ մը թերթեր կը յայտնեն թէ, ֆրանսան կը պատրաստուի Սուրիան օգտագործել իբրեւ խարիսխ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ դէմ եւ Սուրիոյ տնտեսական վերազարթնումին համար յատկացուած 500 միլիոն ֆրանքըն ալ սահմանուած է զինուորական նպատակներու։

Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է ծանուցագիր մը ուղղել ֆրանսայի։ Նմանապէս, անգլիական կառավարութիւնն ալ իր կարգին ուրիշ բողոք մը պիտի ուղղէ ֆրանսական կառավարութեան, գանգատելով այս յարձակումներուն դէմ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Փետր. 7ին, ֆրանսայի անգործներու թիւն էր (պաշտօնական վիճակագրութեամբ. համաձայն թաղապետական սնտուկներու) 32292, որոնց 7176ը կիներ։ Այդ թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 28536։

Ֆրանսայի տնտեսական ազգային խորհուրդը անգործութեան տագնապը մեղմելու մտահոգութեամբ, ուսումնասիրեց կարգ մը միջոցներ եւ որոշեց կառավարութեան թելադրել հետեւեալ աշխատանքները, գործ հայթայթելու համար բանուորներուն 1) ճամբու շինութիւններ, 2) թղթատարական վարչութեան հաշւոյն, ելեկտրականացում գիւղերու, 3) գաղթային աշխատանքներ. որոնք ֆրանսական գաղութներուն ապահովելով մէկտեղ անհրաժեշտ գործիքները, կարեւոր յանձնարարութիւններ պիտի հայթայթեն մետաղագործական ճարտարարուեստին, 4) ներկայ օրէնքներու թոյլտուութեան սահմանին մէջ, շինել աժան բնակարաններ, հիւանդանոցներ եւ վարժարաններ, 5) նորոգութիւն եւ ընդարձակում դպրոցներու եւ հիւանդանոցներու, 6) դպրոցներու եւ հիւանդանոցներու հաշւոյն, կտաւեղէնի, ճերմակեղէնի եւ այլ յանձնարարութիւններ, 7) ջուրի բաշխման եւ այլ աշխատանքներ։

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ

1913ին, Ռուսիոյ մէջ գրողկարդացողներու թիւը կը կազմէր ամբողջ բնակչութեան հարիւրին 27ը, 1920ին, այս թիւը բարձրացած է հարիւրին 62ի։ Մանաւանդ այս վերջին տարիներուն է որ տգիտութեան դէմ պայքարը տուած է իր առաւելագոյն արդիւնքը։ Այսպէս, անգրագիտութեան դէմ կազմակերպուած միութիւնները 1927-28ին ունեցած է 1,300,000 չափահաս աշակերտներ, 28 29ին 2,700000 իսկ 29 30ին 10ուկէս միլիոն։ 25 միլիոն կը նկատուի թիւն անոնց որոնք այս լուսաւորիչ... կազմակերպութիւններուն ձեռքէն պիտի անցնեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայու մը գաղտնի ոճիրը

ՓՐԻՎԱ, 19 փետր. — Փուզէնի ոստիկանութիւնը Շոմէրաքի Ֆապէր ջրանցքին մէջ գտաւ Տիկին Մաքրուհի Թազըճեանի դիակը։ Հայուհին որ կ'աշխատէր տեղին հիւսկեղէնի գործարանը 2 օրէ ի վեր անյայտացեր էր։

Կինը խեղդուած էր ջրանցքին մէջ և վիզը ուժեղ սեղմուած էր պարանով մը։ Ոճիրը բացայայտ էր։ Ոստիկանութիւնը կասկածեցաւ հայուհիին ամուսնէն՝ Թազըճեանէ որ վատ համբաւ հանած էր քաղաքին մէջ։ Կինը նախապէս ամուսնացած էր ուրիշի մը հետ, որմէ ունեցած էր երկու աղջիկ։ Իսկ Թազըճեան կ'երեւի թէ մեղապարտ յարաբերութիւններ կը մշակէր իր կնոջ աղջիկներէն մէկուն հետ։

Թազըճեան ձերբակալուեցաւ եւ հարցաքննութեան ընթացքին խոստովանեցաւ թէ իր կինը խեղդելէ յետոյ գետը նետեր էր։

Յոյնեւպուլկար վէճին կարգադրութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի, որ առաջարկեց յոյնեւպուլկար վէճը յանձնել իրաւարարութեան, պուլկար կառավարութիւնը տուաւ իր պատասխանը։ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ մնացած խնդիրները կարգադրելու համար, Պուլկարիա սկզբունքով եւ ընդհանուր կերպով կ'ընդունի իրաւարարութիւնը, կարգ մը վերապահումներ ընելով մէկտեղ։

Կանտիի տեսակցութիւնները

Հնդկաստանի փոխարքան եւ Կանտի նոր տեսակցութիւն մը եւս ունեցան, տեսակցութիւնն այս անգամ տեւեց կէս ժամ։ Հնդկական շրջանակներու մէջ գրոյցներ կը շրջէին թէ, Կանտիի եւ փոխարքային տեսակցութիւնները նպաստաւոր արդիւնքի չեն յանգած եւ թէ բանակցութիւնները ի զուր են։ Այս երրորդ տեսակցութիւնը ծառայեց այդ զրոյցները հերքելու։ Փոխարքան իր մօտ կանչել տուաւ հնդիկ ուրիշ մէկ քանի պետեր եւ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ իր գործադիր խորհուրդին հետ։

Իր կարգին, Կանտի խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ ազգ. խորհուրդի անդամներուն հետ։

Սպանիոյ դահլիճին շուրջ

Սպանիոյ նորակազմ դահլիճին հանդէպ դիրք ճշդելու համար, սահմանադրական տարրերը որոշած են խորհրդակցական հաւաքոյթ մը ունենալ այս օրերս։ Կը կարծուի թէ առհասարակ սահմանադրականները տրամադիր են մասնակցելու թաղապետական նահանգային ընտրութեանց, պայմանաւ որ կառավարութիւնը փաստէ իր յայտարարութեանց անկեղծութիւնը։ Եթէ որեւէ միջոցի դիմէ ճնշում բանեցնելու համար ընտրողներուն վրայ, սահմանադրականները չպիտի մասնակցին ընտրութիւններուն։

Պաղեստինի հոգատարութիւնը

Երուսաղէմէն տրուած հեռագրական լուրի մը համաձայն, բրիտանական մարզպանը հրատարակութեան տուաւ Անգլիոյ գաղութներու նախարարին կողմէ իրեն հաղորդուած պաշտօնական զեկոյց մը։ Նախարարը կը ճշդէ թէ, ինչպէս վարչապետը Մաքտոնալտ յայտարարեց փետր. 12ին, խորհրդարանին մէջ, իր կողմէ սիոնական պետ Վայզմանի ուղղուած նամակը որեւէ փոփոխութիւն չի մտցներ անգլիական կառավարութեան պաղեստինեան քաղաքականութեան մէջ, այլ կարգ մը բացատրութիւններ կուտայ Սպիտակ Գրքին մասին, թիւրիմացութիւնները փարատելու մտքով։

Երկրագործական միջազգ. խորհրդաժողովը

Երկրագործական միջազգային խորհրդաժողովը որ կը գումարուէր Պուքրէշի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։ Խորհրդաժողովը ընթացք տալու համար իր որոշումներուն, կազմուած է մնայուն յանձնախումբ մը, որ ժողով պիտի գումարէ ապրիլ 24ին Պելկրատի մէջ։ Այս խորհրդաժողովը որուն կը մասնակցէին Պուլկարիա, Հունգարիա, Լեհաստան, Լեթոնիա, Ռումանիա, Չեխօսլովաքիա, Եուկօսլավիա իր անդամ պետութեանց կը յանձնարարէ փետր. 23ին Փարիզի մէջ գումարելի տնտեսական խորհրդաժողովին աշխատանքները դիւրացնել՝ նախապէս համաձայնելով քննուելիք կէտերուն շուրջ։

Ռուսիոյ վառելանիւթի տագնապը

Պոլշեւիկեան «Փրավտա» թերթը կը հաստատէ թէ Տոնէցի աւազանին մէջ, ածուխի արտադրութիւնը կը նուազի, արտադրութեան ծախքերը կ'աւելնան նշանակելի կերպով. Նախատեսուած ծախքերէն 40-50 առ հարիւր աւելի։ Այս վիճակը առաջ եկած է անկարգութիւններէն, անփութութիւններէն աւելորդ ծախքերէն։ Թափ տալու համար ածուխի արտադրութեան, պոլշեւիկներուն իշխանութիւնները որոշեցին շարժման մէջ դնել երիտասարդ համայնավարները։ Միեւնոյն ատեն հանքագործներու օրավարձքերը պիտի աւելնան 20 առ հարիւր, իսկ ածուխ փոխագրող շոգեկառքի պաշտօնեաններունը 35 առ հարիւր։

ՀԱՅ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐ

Միհրան Սարուխանեան անունով հայ մը, որ տարիներ առաջ մահուան դատապարտուած ըլլալով, բանտարկուած կը մնար Սելանիկի Եէտի Քուլէի բանտին մէջ, գնդակահարուեցաւ անցեալ ուրբաթ օր։

Երբ գնդակահարման որոշումը հաղորդուեցաւ Միհրան որ հազիւ 21 տարու է, բռնուեցաւ ուղեղային բուռն տագնապէ մը, եւ սկսաւ անդուլ խօսիլ։ Կ'ուրանար իրեն վերագրուած յանցանքները, կ'ըսէր թէ ինք անմեղ էր, կը յարձակէր հելլենական արդարութեան դէմ, որ զինք դատապարտած էր, ու կը հայհոյէր Պ. Վենիզելոսի, զոր կը նկատէր պատասխանատու փոքրասիական աղէտին համար, որուն հետեւանքով Հայերը իրենց տեղերէն քշուեցան։

Միհրան Սարուխանեան, բնիկ Հայաստանցի, բանուոր եւ Նիկրիթայի բնակիչ, մահուան դատապարտուած է Սէրէզի ոճրագատ ատեանին կողմէ, նշանաւոր աւազակ Նազարէթ Այվազեանի եւ Մկրտիչ Ալթունեանի հետ, որովհետեւ 25 հոկտ. 1926ի գիշերը, Նիկրիթա—Սէրէզ խճուղիին վրայ կողոպտած է 6 յոյն եւ 2 ռուս ճամբորդներ։ Որովհետեւ 19 հոկտ. 1926ին, պատերազմական զէնքով սպաննած էր Սէրէզի մօտերը, ճամբուն վրայ, Հաճը Խրիսանդին, զայն կողոպտելու համար, իսկ 26 հոկտ.ին ալ՝ Նիկրիթա—Սէրէզ խճուղիին վրայ սպաննած էր ոստիկան Ն. Վօյաճաքիսը։ Դարձեալ, միեւնոյն օրը կողոպտած էր Կ. Խաչիկեանը եւ յետոյ սպաննած՝ երկրագործ Քարափափան, անոր անասունները գողնալով։

Մահապատժի այս որոշումներուն առթիւ, յիշեալները վերաքննութիւն եւ ներում խնդրած էին վճռաբեկ ատեանէն եւ հանրապետութեան նախագահէն, բայց մերժուած էին,

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԷ

Ալիւրի եւ ցորենի գիներու բարձրացման հետեւանքով, հացին քիլօն որ 2,35 էր Փարիզի մէջ, պիտի բարձրանայ 2,40ի, այս կիրակի օրուընէ սկսեալ։

ՄԱՐՔՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Գրեր էինք թէ Աթէնքի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է համայնավարական դպրոց մը եւս։ Յոյն թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.

Ապահովութեան պաշտօնեաները երեւան հանեցին մարքսիստներու բրոբականտի վարժարան մը Նոր Սֆայիայի կողմը։

Ձերբակալուեցան 15 ուսանողներ, որոնք համայնավարական բրոբականտի դասեր կ'առնէին։ Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան եղեր կէս գիշերին։ Գաղտնի ոստիկանները գիշերը ժամը 10ին կը պաշարեն բրոբականտի դպրոցը։

Ուսանողները կը փորձեն դիմադրել, բայց զէնքի սպառնալիքին տակ տեղի կուտան։ Խուզարկութիւններ կատարելով գտնուած են կեղծ անցագիրներ, գաղտնի թռուցիկներ, որոնք պիտի բաժնուէին զինուորներուն եւ նաւազներուն, պետութեան դէմ ապստամբեցնելու համար։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ՎՐԱՅ

Գերմանիոյ մէջ, Պրոմպէրկի շրջակաները, բռնատար կառախումբ մը յարձակում կրեց 60 հոգինոց խումբի մը կողմէ, որ պաշտօնեաները կաշկանդելէ յետոյ, կողոպտեցին կառախումբին ապրանքները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր վերջին նստաշրջանին մէջ զբաղեցաւ նաեւ Լեհաստանի գերման փոքրամասնութեան խնդրով։ Գերմանիա կը բողոքէր Վերին Սիլեզիոյ Լեհաստանեան մասին մէջ ընտրութեանց ատեն գերման փոքրամասնութեանց վրայ գործ դրուած ճնշումներուն եւ բռնութիւններուն դէմ։ Արտաքին Նախարար Քուրցիուս դեռ Ժընեւ երթալէ առաջ, յանուն իր կառավարութեան խիստ բողոքագիր մը ներկայացուցած էր։ Գերման մամուլը եւ քաղաքական գործիչներն եւս մեծ աղմուկ բարձրացուցին այդ առթիւ։ Լեհ արտաքին Նախարար Զալէսքի նախապէս ջանաց պաշտպանել իր կառավարութիւնը եւ Սիլեզիոյ բարձր պաշտօնատարները։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը հարցը մանրամասնօրէն քննելէ յետոյ, ըստ էութեան իրաւունք տուաւ Քուրցիուսի եւ իր կողմէ ալ հաստատեց կատարուած ապօրինութիւնները եւ բռնութիւնները։ Միեւնոյն ատեն պարտք դրաւ Լեհ կառավարութեան վրայ՝ շտկել կատարուած սխալները, պատասխանատուութեան ենթարկել յանցաւորները եւ այդ բոլորի մասին զեկոյց ներկայացնել յաջորդ նստաշրջանին։

Փոքրամասնութեանց խնդիրը ա՛ռ հասարակ՝ սկզբունքի տեսակէտէն մեծապէս շահեցաւ այդ արդար որոշումէն։ Ապագայի համար խրատական պիտի ըլլայ ան ուրիշ երկիրներու համար եւս, որոնք ազգային փոքրամասնութիւններ ունին իրենց սահմաններուն մէջ։ Դժբախտաբար՝ փոքր եւ նորակազմ պետութիւններու վրայ այդ արդար պարտքը դնող մեծ պետութիւնները իրենք կը զլանան, նոյն յանձնառութեանց տակ մտնել՝ սեփական փոքրամասնութեանց հանդէպ։

Անկախ այդ ամէնէն, խնդիրը աւագ կարեւորութիւն ունի Գերմանիոյ ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան համար։ Եթէ հարցը բացասական ելք ունենար Ժընեւի մէջ, զգալաբար պիտի զօրանային հակակառավարական՝ ցեղապաշտ եւ համայնավար թեւերը ու աւելի եւս պիտի դժուարացնէին դահլիճին վիճակը, որ շատ ալ ամուր չէ։ Միայն ընկերվարականներուն լուռ եւ բարեհաճ օժանդակութեամբ է որ՝ Պրիւնինկ եւ իր ընկերները կը շարունակեն պետական ղեկը իրենց ձեռքին մէջ պահել։

Առէք զատ, շատոնց է որ ցեղապաշտները, ազգայնականները եւ համայնավարները կըպահանջեն որ Գերմանիա հրաժարի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցութենէն։ Թող զարմանալի չթուի եթէ ըսեմ, որ Քուրցիուսի կուսակցական բարեկամներն իսկ նոյն այդ տեսակէտը կը պաշտպանեն։ Դեռ Շթրեզեմանի կենդանութեան օրով՝ այդ հակամիտութիւնը նկատելի էր։

Ժընեւի մէջ տրուած որոշումը եւ գերման ներկայացուցչին պահանջին բաւարարումը տեսակ մը պաղ ջուր լեցուց Ազգերու Դաշնակցութեան հակառակորդներու գլխուն։ Անոնք ջերմօրէն կը փափաքէին, որ Քուրցիուս ձեռնունայն վերադառնայ Ժընեւէն։ Եւ այդ բանը լաւագոյն առիթը պիտի ըլլար՝ նո՛ր թափով մը շարունակելու իրենց քարոզութիւնները ընդդէմ կառավարութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Հակառակ իրենց յուսախաբութեան, ընդդիմադիրները կը շարունակեն այնուամենայնիւ հրապարակաւ պնդել թէ գերման կառավարութիւնը որեւէ աչքի զարնող յաջողութիւն շահած չէ Ժընեւի մէջ։ Անկախ ատկէ ալ, անոնք կը շարունակեն պահանջել, որ Գերմանիա քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Այդ իմաստով ալ, թէ՛ փաշականները (ֆաշիստ) եւ թէ՛ համայնավարները այս օրերս առաջարկ մը մտցուցած էին Ռայխսթակի արտաքին գործերու յանձնաժողովին մէջ,— հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Նկատելով որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը լիովին ձախողած է ամէն բանի ու ամէնէն առաջ՝ ազգային փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան, այլեւ զինաթափման խնդիրներուն մէջ, կառավարութիւնը կը խնդրէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրին առաջին յօդուածին 3րդ պարբերութեան հիման վրայ՝ յայտարարութիւն մը ներկայացնէ Գերմանիոյ հրաժարման մասին, Ազգերու Դաշնակցութեան կազմէն»։

Առաջարկին ձայն տուած են՝ փաշականները, ազգայնականները եւ համայնավարները, սերտ համաձայնութեամբ մը։ Սակայն չեն կրցած մեծամասնութիւն շահիլ, չորս քուէ պակաս ունենալով։

Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագիրը ճիշդ է, բաց դուռ մը կը թողու իւրաքանչիւր անդամի համար։ Բայց շատ ալ գործնական նշանակութիւն չունի ան։ Խնդիրն այն է որ, նոյն կանոնագիրը պահանջ կը դնէ՝ քաշուելէ առնուազն երկու տարի առաջներկայացուի պահանջուած կանոնագիրը։ Եթէ ուրեմն Գերմանիա այդ ընէր այժմ, միայն երկու տարիէն ետքը պիտի կրնար դուրս գալ Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Իսկ երկու տարին ներկայ պայմաններու տակ ահագին ժամանակամիջոց մըն է, սին խօսքերու եւ պարապ ցոյցերու փոխարէն՝ քաղաքական իրակա՛ն յաջողութիւններ ապահովելու համար։ Գերման առողջ միտքը, անգամ մը եւս յաղթանակ տարաւ խուժանավարական մտայնութեան վրայ, որ պատրաստ է սեփական երկրին ու ժողովուրդին կենսական շահերը զոհ բերել կուսակցական հաշիւներու եւ խելագար փորձարկութեանց։

Գերմանիոյ փափուկ վիճակը անշուշտնկատի կ՚առնեն Եւրոպայի բախտը տնօրինող միւս մեծ պետութիւնները, անոնց կարգին Ամերիկա, իրենց իսկական ու տեւական շահերն ալ հաշուի առնելով։ Այդպէս միայն կարելի է բացատրել, օրինակ, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը գոհացումտուաւ Գերմանիոյ պահանջներուն՝ փոքրամասնութեանց խնդրին մէջ։ Ցաւալի է, որ հատուցումներու եւ արեւելեան սահմաններու վերաքննութեան խնդիրներուն մէջ եւս, երբ անոնք կատարելապէս հասունցած ըլլան, նոյն ձեւով ընդառաջ երթան նոյն պետութիւնները եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Միայն այն ատեն, երբ Գերմանիոյ վրայ նային իբրեւ հաւասարէ հաւասարի եւ ոչ թէ պարտեալի մը վրայ, միայն այն ատեն կրնայ այս երկիրը գտնել իր ներքին եւ արտաքին հաւասարակշռութիւնը։

Ա.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սելանիկի վարչութիւնը, երկար ատենէ ի վեր ծրագրած իր տարեկան պարահանդէսին հիմը յաջողեցաւ դնել, փետր. 7ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան հրաւէրով, ձեռնարկին շուրջ հաւաքուեցան գաղութիս ամէնէն գործունեայ եւ ներկայանալի տարրերը, որոնցմով կազմուեցան զանազան յանձնախումբեր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը նախապէս մտադրած էր ընդարձակ յայտագրով մը հրապարակ գալ, սակայն որովհետեւ առաջին անգամ էր որ կը տրուէր նմանօրինակ պարահանդէս մը, նախապատիւ համարուեցաւ այս անգամ աւելի ժուժկալ յայտագիր մը մշակել, ու անով՝ փորձառութիւն ձեռք բերել յառաջիկային համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ գնաց ազգ. իշխանութեանց այն դիմումին՝ որով դպրոցներու անցուկ վիճակը ներկայացնելով, բաժին կը սպասէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսէն։ Առանց սակարկութեան հասոյթին կէսը տրամադրուեցաւ իրենց, ու այս պատճառաւ պարահանդէսը կոչուեցաւ՝ «Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ազգ. վարժարաններու տարեկան միացեալ պարահանդէս»։

Պարահանդէսին հովանաւորութիւնը առաջարկուեցաւ քաղաքապետ Պ. Վամվաքասի որ սիրայօժար ստանձնեց։ Պիւֆէի ըմպելիները եւ ուտելիքները ձրի հայթայթուեցան յանձնախումբի անդամներուն կողմէ։ Պարահանդէսի վայր ընտրուեցան «Նէալէսխի»ին, Սելանիկի ամէնէն կոկիկ ու շքեղ սրահները։ Հակառակ ժամանակի անբաւականութեան, տոմսերը շուտով սպառեցան շնորհիւ յանձնախումբի անդամ տիկիններու եռանդագին աշխատանքին։

Վերջապէս հասաւ փետր. 7ի շաբաթ իրիկունը։ Ժամանակէն առաջ սկսաւ խուժումը հանդիսականներուն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն երեք խմբակներ առաջադրութեամբ իրենց խմբապետին կը հսկէին դուրսի կարգապահութեան, եւ պատշաճ պատիւներով կ՚ընդունէին օտար բարձրաստիճան հրաւիրեալները։

Նախարար եւ ընդհ. կուսակալ Պ. Կոնաթաս, որ հրաւիրուած էր յատկապէս, ճիշդ ատենին մուտք գործեց հանդիսասրահէն, իր տիկնոջ եւ հետեւորդներու ընկերակցութեամբ։ Քիչ յետոյ հասաւ նաեւ հովանաւորող Պ. Քաղաքապետը նոյնպէս իր հետեւորդներով, որոնք առաջնորդուեցան իրենց մասնաւոր տեղերը։

Մուտքի գլխաւոր սրահի շքեղ լոյսերուն եւ ճաշակաւոր յարդարումին մէջ, աչքի կը զարնէր ճիշդ կեդրոնը պսպղացող Հ. Մ. Ը. Մ.ի խոշոր նշանակը, որուն վրայ վարպետօրէն ցանցնուած վարդի թերթերուն մէջէն քաղցրօրէն կ՚երեւար մեր սիրելի եռագոյնին արի ու հմայիչ ժպիտը, եզերուած կապոյտ-ճերմակ բախտաւոր եւ հիւրընկալ գոյներով։

Ընտիր նուագը անդադար կը հրահրէր եռացող զուարթութիւնը։ Երիտասարդ երգչուհի Օր. Մառի Աշուղեան իր կիրթ ու թովիչ ձայնով երգեց հայկական եւ ուրիշ սիրուն կտորներ՝ խլելով ջերմ ծափեր։

Ցետոյ իրարու յաջորդեցին պէսպիսուն անակնկալներ։ Ասոնց մէջէն ամէնէն հետաքրքրականն էր թագուհիի մը ընտրութիւնը։ Կը փնտռուէր՝ առաքինութիւն, գեղեցկութիւն եւ ճաշակ։ գեղեցկութիւն կատարուելով ընտրուեցաւ Օր. Նազիկ Մեծիկեան, որ ստացաւ նուէրներ եւ ծափեր։

Ոգեւորութիւնը տեւեց մինչեւ առաւօտ։ Ընդհանուր կերպով գոհ մնացին թէ՛ բոլոր ներկաները եւ թէ կազմակերպիչները։

Հ Մ Ը Մ ի վարչութիւնը այսպէսով հիմը դրաւ այլեւս իր տարեկան պարահանդէսին։ Զուտ հասոյթը՝ 12 հազար տր. բաժնուեցաւ զոյգ նպատակներու միջեւ։ Այս արդիւնքը սպասուածը չէր անշուշտ։ Գլխաւոր պատճառ տիրող տնտեսական տագնապը եւ շատ ծանր տուրքերը։ Առաջինը հաշուել կուտայ ծախսողներու, իսկ երկրորդը՝ կ՚առնէ կը տանի մուտքի կարեւոր մէկ մասը։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, ձեռնարկը մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ. քանի որ նպատակին հասաւ, ի մի հաւաքելով նաեւ գաղութիս ընտրանին եւ օտար հիւրերը։

ՎԱՀԱԳՆ

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՈՅՊՈՒՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Միլլիյէթ վերջացուց իր պատմութիւնը։ Տանք վերջին մասերն ալ.—

Փետրուար 8ի Թիւէն.—

Ո՛չ Թուրք, ո՛չ ալ քիւրտ կարելի է կոչել Իհսան Նուրին, որ վախէն Նեստորականներուն մօտ ապաստանեցաւ։ Կարելի չէ նաեւ Արաբ համարել զայն։ Արդէն ինքն իսկ չէ կրցած ճշդել իր ազգութիւնը։ Անոր հետեւորդներուն վրայ տպաւորութիւն գործելու համար, Հոյպունը «փաշա» տիտղոսը տուաւ եւ ընդհ. հրամանատար կարգեց Արարատը ապաստանած դատարկապորտներուն։ Ժամանակին, օտար գործակալութիւններն ալ «փաշա» կ՚անուանէին ամէնէն շատ քիւրտ կոտորող հայ հրոսապետները, ինչպէս «ժէնէրալ Անդրանիկ», «ժէնէրալ Թորգոմ»...։

Մէկ խօսքով, երբ Արարատի փորձը ձախող ելքին յանգեցաւ եւ մեր խաբուած քիւրտ եղբայրներն ալ արթնցան, Իհսան Նուրիին կազմակերպութիւնը ամբողջովին ցրուեցաւ։

Արձանագրենք անունները քանի մը աշիրէթներու, որոնք Հոյպունի դէմ դարձան, երբ Սըմկօ Պարսկաստանի մէջ սպաննուեցաւ.— Պարզանի Շէյխ Մէհմէտ, Սիւլէյմանցի Շէյխ Մէհմէտ, Ռավանտուզցի Շէյխ Սայիտ, Սավուշպուլաքցի Գաբայեան։

Խալիքանցի Խալիտ մեր հետեւորդներով մեր մօտ ապաստանած էր, Արարատի գործողութիւնները սկսած ատեն։ Իսկ հետեւեալները տակաւին կ՚աշխատին օտար գործակալութիւններու հաշուին.—

Շէյխ Ապտիւլ Բէքիժի տղան Սէյիտ Ապտուլլահ, Սէյիտ Թալայի մարդոցմէն Շէյխ Ապտուլլահ, Զիտար աշիրէթի պետ Բէօր Իւզէյտուլլահ, 150 նոցներէն Նէժրուլ Մուսթաֆա, 150 նոցներէն Զէրքէզ Էտհէմ եւ ծանօթ Շէրիֆ «փաշա»։

Մեր առած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի նշանաւոր մարաջախտ Ֆրանշէ տ՚Էսփրէ, որ Պոլիս ալ հանդիպեցաւ, Սուրիայէն անցած միջոցին, Տէր Զօրի մէջ գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Զէրքէզ Էտհէմի հետ։

Կը հաղորդուի թէ ֆրանսացի ուրիշ զօրավար մըն ալ պիտի այցելէ Սուրիա։

Յունաստանէն վտարուած 150 նոցները թէեւ Սուրիա չեն ընդունուած, բայց լուր կայ որ պիտի ընդունուին Անդրյորդանանի կառավարութեան կողմէ։ Կ՚ըսուի թէ ծանօթ Ֆէյլէսօֆը (Րիզա Թէվֆիք) ապահոված է անոնց տեղաւորումը։

Դարձեալ, հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, այդ մարդիկը Անդրյորդանանի մէջ տեղաւորուելէ յետոյ, տեղացիներուն միանալով Սինճար պիտի երթան, Եզիտիներն ալ պիտի առնեն իրենց հետ, եւ Ֆրանսացիներուն օգնութեամբ գործողութիւններ պիտի պատրաստեն Թուրքիոյ դէմ։

Մեր կասկածները կ՚ուժովնան անով որ ֆրանսացի զօրավար մը Սուրիայէն անցաւ եւ շփումներ ունեցաւ 150 նոցներուն եւ հայկական կազմակերպութեանց հետ։

Ֆրանսացի մարաջախտը, որ իր նշանաւոր ձիով կեսարավայել մուտք մը գործեց Պոլիս, արդեօք խաչակրութի՞ւն սարքել կ՚ուզէ մեր Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Բայց հոն երթալու համար Մունտրօսի անցագիր չունի իր ձեռքը։ Իսկ Ֆրանսական թերթերը, որոնք կ՚ըսեն թէ Թրքական բուռն քարոզութիւն կը կատարուի Իսքէնտէրունի եւ Անթաքիոյ շրջաններուն մէջ, արդեօք մեզ կոյր եւ աշխարհն ալ ապու՞շ կը կարծեն իրենց այս ակներեւ գրգռութեանց առջեւ։

Հայերը՝ Թրքական ակնոցով

Շատ մօտիկ պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ Հայերը Թուրքիոյ մէջ շատ հանգիստ եւ երջանիկ հայրենակիցներու դաս մը կը կազմէին մինչեւ այն օրը, երբ ռուս ցարականութի՛ւնը հայ խըռովարարական կազմակերպութիւններ ստեղծեց եւ անոնց միջոցով սկսաւ մեր երկրին անդորրութիւնը խանգարել։

ՄԵՐ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԹՇՆԱՄԻՆ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԷՋ ԴՆԵԼՈՎ ԻՐԵՆՑ ԱՄԲՈՂՋ ՈՒԺԵՐԸ ՄԵԶԻ ԴԷՄ Կ՚ԱՇԽԱՏԻՆ

Փետրուար 9ի Թիւէն.—

Աշխատասէր, ուշիմ եւ ընդունակ ազգ մը եղող այս հայրենակիցները (Հայերը) ամէն կողմ տեղական արհեստներ ըստեղծած եւ հարստացած էին։ Բայց ռուս ցարականութիւնը ամէն մարդէ աւելի այս ազգին գլխուն փորձանք դարձաւ, եւ աղէտի մատնեց այս խաղաղ ու երջանիկ անձերը։

Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց մէջ Հայերն են որ ամէնէն աւելի կրցած են յարմարիլ երկրին Թուրքերուն, սովորութեանց եւ արհեստներուն։ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, հայ կիները Թրքուհիներու նման չարշաֆ կը կրէին։ Պոլսոյ մէջ անգամ շատ են այն ընտանիքները որոնք միշտ Թուրքերէն կը խօսին եւ հայերէն չեն գիտեր։

Բազմաթիւ հայ վարպետներ կան որոնք Թուրքի մը չափ առաջ են մեր երաժշտութեան, գրականութեան եւ թատրոնի նման գեղարուեստական ճիւղերու մէջ։ Օրինակ, հանգուցեալ Թէրզիպաշեան էֆ.ին (Գերապայծառ) Թուրք բանաստեղծ Ֆուզուլիի մասին գրած երկու ստուար հատորները, Թուրք գրականութեան պատմութեան մէջ չմոռցուելիք գլուխ-գործոցներ են։ Հայաթ պարբերաթերթը պահ մը խօսեցաւ այս գիրքի մասին, կը կարծեմ թէ կրթական գործավարութիւնն ալ որոշած է զայն թարգմանել Թուրքերէնի ու հրատարակել։

Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, Հայ-Կաթոլիկները եղան որ ամէնէն առաջ ուզեցին հրաժարիլ փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն ու Թուրք հայրենակիցներուն հետ հաւասար իրաւունքներ ունենալ։ Անոնք էին դարձեալ որ ընդունեցին աշխարհիկ (լայիք) վարչութիւնը։ Ամէն հայ որ զերծ մնացած է քարոզութեան եւ քաղաքականութեան ազդեցութենէն եւ կամ հասկցած է անոնց ի՛նչ ըլլալը, կ՚ընդունի թէ Թրքական վարչութենէն աւելի թոյլատու աւելի երջանիկ եւ գթոտ վարչութիւն մը չի կրնար ըլլալ։ Հետեւաբար, երբ կը խօսինք

անոնց մասին որոնք օտա
րու ձեռքը իբրեւ գործիք
խատին մեզի դէմ, պէտ
հետեւցնել թէ մեր խօսք
վերաբերի առհասարակ
Հայերուն։ Մեր գրութիւն
յայտնի եղաւ որ ճիշդ չէ
Դաշնակներն իսկ նոյն
դատել։ Հոս, Հայոց հետ մե
խօսքը վերջացնենք այս
ցին շուրջ։

Գահիրէի Արեւ թերթը
դեկտ. 1930ի թիւով կը գր

«Ռուս Չեկայի անդամ
Աղաբէկովի յայտարարութ
ներէն կ՚իմանանք որ, Դաշ
քոմիթէի կեդրոնի նախկի
դամներէն եւ կարող քոմի
տաքէթ. Արշակ Ղազարեան,
ջերս միաժամանակ կ՚աշխա
թէ Դաշնակ քոմիթէին մէ
թէ տոլարի ուժով՝ բոլշե
ներու հաշուին։ Նոյնիսկ,
բեր թերթին համաձայն,
զարեան կ՚աշխատի եղեր
իսկական լրտես։ Ոչ միայն
տաքէթօրը, ի հարկին Դաշն
ները կրնան բոլշեւիկ ըլլ
Մինչդեռ անոնք մեզի կը
բագրէին այս հակամիտութի

Դաշնակները ինչո՞ւ բոլշ
ւիկներու հետ բանակցելու
մար Ռիկա գացին։ Ինչո՞ւ
կը ներկայացնեն իբրեւ բոլշ
ւիկ։ Աղաբէկով կը գրէ թէ
ընք ձեռք անցուցած էին Դ
նակներուն ծածկագիր բանա
եւ երեւան հանած այս քո
թէին անմիջապէս նպատակ
ը։ Այսինքն, Դաշնակները կ՚
զէին Թաւրիզի ճամբով եւ Դա
նակ թափթփուքներով խանգա
րել բոլշեւիկ Հայաստանի խա
ղաղութիւնը։ Ասոր համար
ձեռքով փարած են քրտակ
շարժման։ Դաշնակները,
րու կառքին լծուելով, կով
եան ուրիշ կուսակցութիւն
հետ Պոլսէն պիտի փրկեն
Կովկասը։ Միւս կողմէ,
Դաշնակները քիւրտ արկա
խնդիրներուն մէջ մտնելով
խատիլ սկսան, ամէն մարդ
նոյնիսկ ամէն Հայէ առաջ,
բողջ աշխարհը իմացաւ ա
Հետեւաբար, այս քոմիթէն
ը ինչո՞ւ ուրիշ տեղ լրտ
կը փնտռեն։ Իրական լրտես
ը իրենք են։

Այս յարգելի քոմիթէճին
քանի որ կը յայտարարեն
ընդդիմադիր են Ռուսիոյ Հա
րուն, ինչո՞ւ Փարիզի, Պոլսոյ
նոյնիսկ Պէյրութի մէջ կ՚ու
ուրիշներու կոտրած կառք
կապել հայկական հարցը։
ինչո՞ւ կը զարմանան որ հ
րենիքին դուռը գոց է իր
նման մեքրոպներու առջեւ։

Աղաբէկովը իր վերջին յայ
նութեամբ մեծ ծառայութիւն
մատոյց մեզի։ Անգամ մը
եւ աւելի փայլուն լոյսի
տակ կրցանք տեսնել մեր
թշնամին, մեր ներքին վտա
գաւոր որդը, մեր ներքին
թշնամին, այսինքն Դաշնա
ները»։

Վ Ե Ր Ջ

ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԻ ՄԱՍԻ

Սէնի նահանգապետութեան
վերջին հրամանագիրը հետ
եալ կերպով կը ճշդէ Փարի
եւ արուարձաններու անգործ
րուն տրուելիք նպաստի քանակ
8 ֆրանք օրական այն անգ
ծին որ կը նկատուի ընտանի
պետը, ամուրի ըլլայ, ամուս
նացած թէ այրի։

4 ֆրանք օրական 16
րեկանէ վեր անգործ զաւ
համար, որ կը բնակի ընտան
քի պետին տունը (հայր, մայր,
խնամակալ, մեծ հայր,
մայր, հօրեղբայր, մօրեղբայր,
հօրաքոյր, մօրաքոյր)։

3.50 ֆրանք, անգործ կ
համար, 16 տարեկանէ վ
ամէն մէկ տղու համար,
անգործին վրայ է, ինչպէս նա
անգործին վրայ եղող ամէն մէ
անձի համար, բացի անոնցմէ
ուրիշ ծնողներէ սերած ազգ
կաններ են։

2.50 ֆրանք այս վերջի
կարգի ազգականներուն համար
որոնք կը բնակին անգործի
տան մէջ եւ ապրուստով անոր
կապուած են։

Այս նպաստները ամբողջ
վին պիտի վճարուին դրամով։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— «Յառաջ»ի 10 փետրուար թիւին մէջ մեր հայրենակիցներէն մէկը կ'առարկէր թէ կէյվէցիները թէ քանակով եւ թէ որակով մեծ թիւ մը չեն կազմեր Փարիզի եւ շրջանին մէջ, հետեւաբար անկարող են Հայրենակցական Միութիւն մը կազմելու եւն.։

Իբր կէյվէ Գընձըլարցի, ես ալ կուգամ իմ խոնարհ խօսքս ըսելու այդ առթիւ։

Պատերազմէն առաջ Կէյվէ իր շրջանով ունէր մօտ 45 հազար հայութիւն, որ լեզուական տեսակէտով իրենց մէջ լուծած էր շրջանի 10 հազար յոյն բնակչութիւնը։ Գիւղերն ու քաղաքները զուտ հայաբնակ ըլլալով, առանձին ազգային տընտեսութիւն ունէին եւ տիրաբար կը վարէին իրենց գործերը Օսմ. սահմանադրութենէն քիչ վերջ ձեռնարկուած դպրոցական մեծ հիմնարկութիւնները անուրանալի փաստեր էին մեր շրջանի հայրենակիցներու յառաջդիմութեան, բայց թշնամին ջարդեց եւ աւերակ դարձուց ամէն բան։

Ջինադաղարի շրջանին վերադարձող կէյվէցին դարձեալ լծուեցաւ գործի. բայց այս անգամ ալ զոհ գնաց Մ. Քէմալի «չէթէ»ներուն եւ կեավուր Ալիի գազանային արարքներուն։ Երբեմնի բեղմնաւոր շրջանը բոցերու մէջ այրեցաւ, մեծ մաս մըն ալ ձորերու մէջ սրախողխող եղան կամ Սաքարիոյ գետեզերքը ողջակիզուեցան։ Իսկ անոնք որ բախտը ունեցած էին գիշերանց փախչելու եւ ապաստանելու Ատափազար, կրկին ձեռբակալուելով մեր կիրճերուն մէջ սպաննուեցան ամէնայն վայրագութեամբ։

Հայրենակիցներ, մենք ալ ունինք ետին թողած անմոռանալի պատմութիւն մը։ Մենք ալ ունեցած ենք պատւոյ դաշտին վրայ ինկած հերոսներ, որոնց յիշատակը տօնելը վերապրող բոլոր հայրենակիցներու պարտքն է։

Ուրիշներ չեն գիտեր մեր երէկը, ոչ մեր պապերուն անցեալը. ոչ ալ մեր մամիկներուն օրհնէնքը որոնց ամէն մէկ բառը նուիրական են վերապրողներուն համար։ Իբր օրինակ «Յառաջ»ի»ի պիտի ղրկեմ տաղերգ մը։

Վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, միայն Իսի-լէ-Մուլինոյի շրջանին մէջ ունինք 50 տուն հայրենակից։ Նոյնքան եւս Փարիզ շրջականերով։ Դեռ չենք խօսիր գաւառներու եւ արտասահմանի մասին։ Այս քանակով մենք արժանի չե՞նք մեր բնագաւառի անունը կրելու։ Շրջան մը լուծել ուրիշ շրջանի մէջ՝ կը նշանակէ մոռնալ անոր երէկը, իսկ մեր հայրենակիցին առաջարկը կ'իրականանայ այն ատեն միայն, երբ մենք կը ներկայացնենք կազմակերպուած ուժ։

Միայն ուժ ներկայացնելէ վերջ է որ մենք պիտի աշխատինք լեզու գտնել մեր շրջանին մօտիկ Հ. Միութեան. Ատափազարի կամ Բիւթանիայի հետ, եւ միեւնոյն ատեն ճամբայ բանալ ընդհ. Հայրենակցական Միութեանց կեդրոն մը ստեղծելու Փարիզի մէջ, օգտակար հանդիսանալով ամբողջ հայութեան։ Իսկ այդ նպատակին իրագործման համար անհրաժեշտ է որ բոլոր հայրենակիցները մէկ մարդու պէս ուժ տան ձեռնարկուած գործին։ Ահա ուղիղ ճամբան։

Գառնիկ Թէրզիեան

ՌՈՒՍԹՐԻՔԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդարանական քննիչ ատեանը ամիսներով տքնելէ յետոյ, որոշեց գերագոյն Ատեանի յանձնել Ռուսթրիք դրամատան հետ կապուած պաշտօնատարները։

Անոնց մէջ կը գտնուին նախկին նախարար Ռաուլ Փերէ, Հռոմի նախորդ դեսպան Պ. Պէնուա, նախարարական խորհրդական Պ. Վիտալ եւ ուրիշ բարձրաստիճան անձեր։ Անոնք ամբաստանուած են թէ օգտուած են իրենց պաշտօնէն եւ ազդեցութենէն, ասկարանին մէջ արձանագրել տալու համար իտալական կասկածելի արժեթուղթ մը, ընթացիկ հաշիւներ ունեցած են անանկ դրամատան հետ եւն.։

Խնդիրը կը սպառնայ դառնալ նոր փանամա մը։

Վերջին պահուն ամբաստանութեան տակ ինկաւ նաեւ դատական ոստիկանութեան տեսուչ Պ. Պընուա, որ ծանօթ է Ալմազեանի գործին առթիւ։

Ռուսթրիքի գայթակղութեան վերաբերեալ թուղթերու մէջ կար հաշուեթուղթ մը որ կը յայտնէր թէ գաղտնի տեղեկատուութեան համար, մէկուն տրուած է 17200 ֆրանքի գումար մը։ Այդ «մէկը» կը մնար անծանօթ։ Քննիչ Ատեանը կրցաւ այդ կէտն ալ լուսաբանել եւ երեւան հանել թէ այդ «մէկը» շատ յայտնի դէմք մըն է փարիզեան շրջանակներուն, դատական ոստիկանութեան նախորդ տեսուչը Անտրէ Պընուա որ խոստովանեցաւ թէ իրօք ստացած է 17200 ֆրանք. սակայն ո՛չ մէկ գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած է։ Այդ գումարը ստացած է իբր սակարանական գործողութեան մը հետեւանքով շահուած գումար։ Սակայն յանձնախումբի անդամները դիտել տուին թէ իր այդ առարկութիւնը հաստատող որեւէ արձանագրութիւն չկայ Ռուսթրիքի դրամատան մէջ։

Հարցաքննութեանց ընթացքին յայտնուեցաւ թէ Փարիզի ոստիկանութեան ընդհ. պետը տեղեկացաւ թէ կասկածներ կը ծանրանան իր աշխատակցին վրայ, երկարօրէն հարցաքննեց զայն։ Պ. Պընուա, այն ատեն տուաւ կարգ մը բացատրութիւններ, որոնց հետեւանքով պահ մը կարծեց թէ որեւէ մեղադրանքէ զերծ կը մնայ։ Սակայն յետոյ, տեսնելով թէ Ռուսթրիքի կ'ճիւղը հետզհետէ կը քսկուի եւ աւելորդ պահ-բունք խաղալ, յունուար 11ին, նամակ գրելով իր պետին՝ Քիափի, խոստովանեցաւ թէ ճշմարտութիւնը ծածկած էր իրմէ։

Այս նամակը որ յանձնախումբի ծրարներուն մէջ կը գտնուի, կը կազմէ ջախջախիչ փաստաթուղթ մը ընդդէմ Պ. Պընուայի։

Այս խոստովանութեան հետեւանքով էր որ Պընուա իբր դատական ոստիկանութեան տնօրէն, հանգստեան կոչուեցաւ, առանց սակայն լրացուցած ըլլալու օրինական պայմանները։

ԿԵԴՐ. ԱՍԻՈՅ ՈՌՈԳՈՒՄՆԵՐԸ

Խորհրդ. Կեդր. Ասիոյ երկրագործութիւնը գրեթէ ամբողջովին հիմնուած է արհեստական ոռոգման ցանցի մը վրայ։ Մինչեւ այս վերջին ժամանակներս արհեստական ոռոգումը կը կատարուէր շատ նախնական եղանակով. սակայն բոլշեւիկները յաջողեցան ոռոգումները կատարելագործել այս ընդարձակ երկրամասին մէջ, ուր երաշտը կը կազմէ իսկական պատուհաս մը։

Ներկայիս, Կեդր. Ասիոյ ոռոգումները կը կատարուին ամենէն արդիական եղանակով եւ ամենէն կատարելագործուած մեքենաներով։ Այս աշխատանքներու ղեկավարութեան մէջ, մեծ դեր վիճակած է Թաշքէնտ հիմնուած Ջրագիտական ճեմարանին։ Այս հաստատութիւնն է որ կը մշակէ ոռոգման յատակագիծները եւ կը կատարէ յատուկ ուսումնասիրութիւններ ջուրերու հոսումին, ջրային հոսանքներուն, ոռոգման արհեստագիտական եղանակներուն վրայ, եւայլն։ Իր ուսումնասիրութիւններուն համար, իր տրամադրութեան տակ ունի յատուկ ջրանցքներ, արհեստական գետակներ եւ լճակներ, ջրարգելի յատուկ նմոյշներ, գիտական աշխատանոցներ եւայլն։

Անթելի կայանը որ կապուած է Կեդր. Ասիոյ ուրիշ 53 կայաններու, ամբողջ երկիրը տեղեակ կը պահէ մթնոլորտային փոփոխութեանց, ջուրերու հոսանքներուն, դարմանելի վնասներուն մասին։ Այս հաստատութեան կապուած արհեստանոցներն են որ կ'արտադրեն մասնաճիւղերու անհրաժեշտ բոլոր ջրաբաշխական եւ այլ գործիքները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ 1243 ՄԻԼԻՈՆԻ ԲԱՑ ՄԷԿ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ

Յունուար ամսուան ընթացքին Ֆրանսայի թէ ներածումները եւ թէ արտածումները բաց ցոյց կուտան։ Այսպէս ներածումները եղած են (սննդեղէն, ճարտարարուեստի նախանիւթեր, ածուխ) 4 միլիոն 336,839 թոնօ, 1930 յունուարիբաղդատմամբ, պակաս 767,817 թոնօ, իսկ դրամական արժէքով, գումարը կը ներկայացնէ մօտ 937 միլիոնի բաց մը։

Գալով արտածումներուն, սննդեղէն եւ իբր ճարտարարուեստի անհրաժեշտ ապրանք արտածումները եղած են 2 միլիոն 359,146 թոնօ, 2 միլիառ, 573 միլիոն 756,000 ֆրանք արժէքով։

Բաղդատմամբ 1930 յունուարի, պակաս՝ 555, 765 թոնօ, 1 միլիառ, 130 միլիոն 82900 ֆրանք՝

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՊԱՌԱԺ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԻԷՆ — Ցեղուոյս Հ. Ց. Դ. «Ապառաժ» խումբը, անցեալ շաբթու սարքեց երեկոյթ մը։ Ժամանակէն առաջ երեւցու բազմութիւն մը հաւաքուած է։ Օրուան նախագահ ընկ. Ե. Եայլեան պարզեց երեկոյթի նպատակը, որմէ յետոյ «Ապառաժ» խումբի կողմէ երգուեցաւ «Մշակ Բանւոր»ը։ Արտասանութիւններ ըրին Պ. Գ. Գազազեան «Ափ մը մոխիր»ը, ընկ. Մուշեղ Մուրատեան «Հայ հերոսները»։ Մեներգեցին ցիկիններ՝ Մարի Վարդապետեան, Արմէնուհի Պէրպէրեան։

Հակառակ իրենց փոքր տարիքին, մեծ յաջողութեամբ ողբերգական տրամախօսութիւն մը ներկայացուցին Պ. Պ. Սանճեանի երկու զաւակները։ Արտասանութիւններ ըրին նաեւ փոքրիկներ Միհրան-Ռաֆֆի Ուզունեան, Օր. Լիլա Մուրատեան, Արամ Քելխանճեան, Առաքել Գարիպեան։

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Խէջոյին Թուղը» ծիծաղաշարժ զաւեշտը։ Լիոնէն բանախօսելու հրաւիրուած էր ընկ. Արամ Գառօնէ, որ անդրադարձաւ Միութիւններու բազմութեան եւ հակառակ ձուլման վտանգին, անոնց միջեւ տիրող պառակտումին։

Բանախօսութենէն վերջ անակնկալ մը Պ. Սողոմոն Թէլլիրեանի կողմէ, նախագահին փակման խօսքէն վերջ. Ժողովուրդը մեկնեցաւ ուրախ զուարթ։

Թղթակից

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ — Բալուի Հասան գիւղի հանդէսը տեղի ունեցաւ փետր. 15ին. ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Նախագահ Պ. Ցիգրան Ճ. տեանը քանի մը խօսքերով բացատրեց Ուսումնասիրաց Միութեան կեդր. վարչութիւնը որոշեց Հասանուի օրը տօնել Վարդանանցի հետ միասին, այսինքն փետր. 15ին։

Ցետոյ խօսք առաւ տարէց ընկեր մը, Պ. Մկրտիչ Ցղպաշեան, որ քաջ տեղեակ էր գիւղի անցեալին եւ Ուսումնասիրացի գործունէութեան։ Միութիւնը կազմուած էր 1900ին եւ հետզհետէ զարգանալով օգտակար դարձաւ իր շրջանին։ Դժբախտաբար բոլորն ալ նահատակուեցան հայ ազատագրութեան համար։ Հանդէսը վերջացաւ երգերով, արտասանութիւններով եւ արեւելեան պարերով։

Ց. Փաշալեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան գնդախաղի խումբը մրցեցաւ U. S. Genevilliers (B.) խումբին դէմ։ Հակառակ որ Հայերը միշտ առաւելութիւնը ունեցան ամբողջ խաղի ընթացքին, սեղմելով հակառակորդին բերդը, սակայն Ֆրանսացիք շահեցան միակ եւ յաղթական նշանակէտը՝ առաջին կիսախաղին վերջանալուն։ Շնորհաւորելի էին հայ մարզիկները որոնք մինչեւ վերջին վայրկեանը ամէն ջանք թափեցին հաւասարելու համար։ Մենք վստահ ենք թէ մօտ ժամանակէն պիտի կարողանանք տեսնել զիրենք աւելի ուժեղ խումբերու դիմաց։

Այս կիրակի, ժամը 1ուկէսին Վիռոֆլէի դաշտին վրայ (Rue de Versailles) տեղի կ'ունենայ գնդախաղի մրցում մը ֆրանսական խումբի մը դէմ։

Կ. Թ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ Վարչութիւնը, պայմանաժամը լրացած ըլլալով, հրաժարեցաւ տալով իր բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան պատկերը։ Ցետոյ, տոքթ. Վ. Թորգոմեանի նախագահութեան տակ ժողովը ընտրեց նոր Վարչութիւնը, որ կը բաղկանայ հետեւեալներէն.—

Տօքթ. Բօլոլեան (ատենապետ), Տօքթ. Արթին (փոխ-ատենապետ), Տօքթ. Չիլինկիրեան (քարտուղար), Տօքթ. Խանճեան (գանձապահ) եւ Տօքթէօրներ Եաղուպ եւ Գրգոյեան (խորհրդականներ)։

Ցետոյ միտքերու փոխանակութիւն կատարուեցաւ թոքախտի դէմ պայքարի ծրագրին մասին եւ որոշուեցաւ կազմել ազգային մարմին մը նոյն այդ պայքարին համար։

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԱՐԹԱՆՃԵԱՆ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ ԱՂԱՊԱԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Լիոն 14 փետր. 1931

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Փետր.— Թիւ 1490 Յառաջի մէջ (10 Փետր. 1931) ցաւով կարդացինք «Անձրդի» ծածկանունով գրութիւն մը՝ ուղղեալ Հաճընցիներուն։

Եթէ յօդուածագիրը Հաճընցի մըն է եւ գրածները ճիշդ՝ ապա ուրեմն ինչո՞ւ տարբեր անունի մը տակ կը ծածկուի։ Իսկ եթէ օտար մըն է, այն ատեն արդէն յայտնի է թէ պղտոր նպատակներ կը հետապնդէ։ Այսու հանդերձ Միութիւնս նուիրական պարտք սեպեց յիշեալին գրութիւնը հերթական ամենավերջին նիստին (15 Փետր.) բովէն անցընել եւ եկաւ հետեւեալ եզրակացութեան.—

Ա.— Հաճընի Հայրենկց. Միութեան Նիւ-Եորքի Գ.րդ Պատգ. ժողովը (28 Փետր. 1930) օրինաւոր էր, տրուած ըլլալով 22 կազմակերպուած մասնաճիւղերու 18ին օրինաւոր մասնակցութիւնը։

Բ.— Մասնաճիւղիս գոյութիւնը բնաւ ընդհատուած չէ։ Ընդհակառակն, հակառակ իր փոքրաթիւ անդամներուն, միջավայրիս համապատասխան կուռ գործունէութիւն ունեցած է, որուն բարոյական համարատուութիւնը տեղի ունեցաւ 17 Յունուար 1931 յաջող հանդէսով մը, խուռն ու ընտիր բազմութեան մը ներկայութեամբ։

Գ.— «Հաճըն» ամսաթերթին նախաձեռնած է մասնաճիւղս, սահմանուած՝ քիչ յետոյ դառնալու օրկան Միութեանս։

Դ.—«Նոր Հաճըն» թաղին կառուցումը Նուպարաշէնի մէջ (Խ. Հայաստան), հայրենակիցներու ջախջախիչ մեծամասնութեան բաղձանքն է, որով այս մասին եղած անհատական բողոքները կը մնան «Ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Ե.— «Անձրդի»ն իր գրութեան համար ծանրապէս պատասխանատու է Միութեանս մասնաճիւղերուն եւ կեդրոնին առջեւ։

Դիւան ժողովի Ատենապետ՝ Ս. Գրիգորեան Ատենադպիր՝ Ե. Յակոբեան։

Բնագրին հարազատ ընդօրինակութիւնը ըլլալը կը հաստատենք.—

Հաճընի Հայրենկց. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան Ատենադպիր՝ Ս. Ալթունեան, Ատենապետ՝ Ենովք Զուլֆաեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ, պարբերական գրականութեան եւ արուեստի, Բ. տարի ա. թիւ, ճոխ եւ գեղազարդ բովանդակութեամբ։ Բաժանորդագրութիւնը տարեկան 65 ֆր.։ Դիմել H. Palouian, B. P. 50, Paris (10e)։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԻՄԱՍՏԸ

Նիւթը շատ պարզ էւ՝քրիստոնէական նախնական դարերուն, մանաւանդ քրիստոնեայ ազգեր կրօնքի եւ հայրենիքի գաղափարը յաճախ կը նոյնացնէին։

Ով որ հայրենիքին դէմ էր, կրօնքին ալ դէմ էր, ով որ կրօնքին դէմ հայրենիքին դէմ։ Անկից հայրենիքը չէր վնասուեր, ընդհակառակն՝ կը զօրանար։ Հողը, լեզուն, ընտանիքը պաշտպանելու բնազդը կը թրծուէր կրօնքի նախանձայուզութեան, այլապէս մոլեռանդութեան թափովը, ինչ որ իր օգտակարութիւնը կ'ունենայ այն պահերուն, երբ հայրենիքը վտանգի տակ ըլլայ։ Կրօնք եւ հայրենիք շաղախուած միեւնոյն տարրերով, կարծր ու բիրտ հուզախառնում մը, տարրացած, անկերշակած, անբաժանելի, պիրկ ընդդիմութիւն մը ամէն արկածի, ամէն յարձակումի առջեւ։

Ճատերու համար եւ մանաւանդ անոնց համար՝ որոնց իմաստութիւնը խոհեմութիւն է միայն, հանդարտութիւն ու հանդիստ պարգեւող խոհեմութիւնը, որ միշտ ժամանակ կ'ընծայէ մօրուք շոյելու եւ արծաթ համրելու եւ ոսկի ձուլելու, այդպիսիներուն համար Վարդանանց պատերազմը իբր թէ մոլեռանդութիւն մըն էր, պէտք էր հետեւիլ Վասակի քաղաքականութեան ընդունիլ պարսկական դենը, տինը, եւ այնուհետեւ հանդարտ քնանալ կակուղ բարձերուն վրայ, քանի որ անդին Վասակն ալ երբեմնի Հայաստանին պարսկընտիր արքան պիտի ըլլար։ Որքան դիւրին է չափել եւ ձեւել, մանաւանդ երբ դարեր անցեր են այն յուզումնալից եւ կենսական դէպքերուն վրայ։

Ամբողջ աշխարհ մը, իր մեծերով ու պզտիկներով, կաթողիկոսով, երէցներով ու կղերիկոսներով, ափ ի բերան, արիւնք յեռացն հրազայր, իբրեւ մի այր ոտքի կանգնած, հասարակաց ոսոխին կը խիզախեն, Արարատ բովանդակ զարմօք զաւակօք, փափկասուն տիկիններով եւ ամիճներու ուղեղներով մեծցած նրբանուրբ օրիորդներով. նազելի բամբիշներով ամէն ինչ զէնքի ու զրահի վերածած, Մոգին, Մոգպետին, Շահին, Շահնշահին, Մուշկանին եւ խուժիկին դէմ կը խիզախեն, կրօնք ու հայրենիք, կամ հայրենիք ու կրօնք պաշտպանելու նպատակաւ, եւ մենք այսօր, խելօք Դաւիթներս, հեռուէն կը տարուինք մտածելու թէ Վարդանանք գէշ գործ մը կատարեցին, Յազկերտին ու Վասակին ընդդիմանալով, թէ այսօր մենք հանգիստ կեանք մը պիտի վարէինք եթէ պարսիկ կրօնքը ընդունէինք, ինչ որ կը նշանակէ եթէ պարսիկ ըլլայինք։ Կրնա՞յ այս իրիկուն ձեր մէջէն որեւէ մէկը լրջօրէն կամ առանց աչքերուն մէջ արցունք զգալու, կրնա՞յ խորհիլ թէ Վարդանանց նահատակութիւնը անօգուտ էր, թէ այն կռիւը մեր ազգին ապագայ, այսինքն այսօրուան դժբախտութեան պատճառներէն մին եղած է։ Ո՛չ, եղբայրներ, դուք ձեզ աւելի խելացի մի՛ կարծէք քան այն մեր նախահայրերը որոնք վերահաս դժբախտութիւնը իրենց մորթին վրայ կրեցին իրենք ալ, ինչպէս մենք այսօր մեր մորթին վրայ։ Եւ ձենէ ո՞վ բաւական քաջ է յանդգնելու համար թէ այս դժբախտութիւնը մեր գլխուն չէր գար, եթէ իսլամութիւնը ընդունած ըլլայինք կանխաւ, եւ խառն ամուսնութիւններ կնքած ըլլայինք մեր ոսոխին հետ։ Այսինքն իբրեւ ազգ մեռած ըլլայինք, իբրեւ անհատականութիւն դադրած ըլլայինք ապրելէ։

Ի՛նչ ճամարտակութիւն եւ անտանելի թեթեւամտութիւն։

Հայ կղերը իր ազգեցութիւնը պահելու համար դրդեր է Վարդանը եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը որ ի գին հայրենիքի կորստեան, պատերազմին պարսից դէմ... Ուրեմն ի՞նչ պէտք էր ընել այդ ճամարտակներուն կարծիքով — ընդունիլ պարսից կրօնքը, քահանային տեղ քուրմ կամ մոգ, խորանին տեղ ատրուշան, որպէսզի կրօնամոլ եղած չըլլա՞ր ազգը։ Ի՛նչ այլանդակութիւն։ Հայուն նախատինք կը համարին իր սեփական կրօնին պաշտպանութիւնը եւ կը հասկնեն թէ պէտք էր հպատակիլ Յազկերտի պահանջումին։ Ընկերաբանական արդի ո՞ր վարդապետութեան համաձայն է այս շքեղ արտառոցութիւնը՝ որուն հեղինակը անպատճառ խելօք Դաւիթ մը պէտք է եղած ըլլայ՝ Հայրենական բազձանքներով իրարու հետ կապուած, միեւնոյն գերագոյն իտէալի մը ձուլուած կամքեր եւ ուժեր պէտք է եղեր իրարմէ բաժնուին, զիրար ատեն, զիրար մատնեն եւ վարպետ հնարամտութեամբ մը վասականման փառասիրութեամբ համակերպին դենպետին եւ տաբօրինակ խոյրեր հագնին, ծանօթ նամակին մէջ յիշուած ծիծաղելի միանգամայն լրպեշտի ծէսերու համակերպին, եւ այն ատեն խոհեմ քաղաքականութեան մը հետեւած կ'ըլլան եղեր։ Բայց ո՞ւր կը տանի մեզ այս երիցս արհամարհելի գաղափարներուն ընթացքը։

Հայ մնալու նախանձախնդրութիւնն է որ Հայը ի կրօն նաեւ մոլեռանդ ցոյց տրուած է երբեմն իր պատմութեան ընթացքին։

(2) (Նար.)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՀՐԱՉԴԱՆ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ave. des Gobelins*ի եւ* rue des Gobelins *փողոցներու անկիւնի սրճարանին վերնայարկը։*

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովըայսօր շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանականժողովըայսօրշաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 63 Rue de la Républiqueի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան ժողովը այսօրշաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի մէջ:

Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ պարահանդէսի մասին խորհրդակցութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պոլուի եւ շրջ. երկսեռ Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 3րդ Թաղ. գրադարանին մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիի օծման տարելիցին առթիւ գեր. վ. Համշապուհ եպիս. Քիպարեան հրաւիրուած է վաղը կիրակի յատուկ Ս. Պատարագ մատուցանել: կը հիւաիրուի հայ հասարակութիւնը:

Հոգաբարձութիւն Ալֆորվիլի
(կնիք)

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

71, Ave. Kléber, այս իրիկուն ժամը 9ին կը խօսի *Շաւարշ Միսաքեան*, նիւթ ունենալով *«ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ»*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Տեսինի Սեփ. Նահանգ. Ուսումն. միութեան կողմէ Վարդանանցի առթիւ, 1 մարտ Կիրակի ժամը 2ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Գայթանճեան (Լիոն), Գրիգոր եւ Ղեւոնդ Գայթանճեան եղբարք (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սահակ Քէհեաեան, Պ. Արմենակ Սապօնճեան (Երեւան), Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Արիստակէսեան եւ զաւակունք (Թիֆլիս) Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Թէրզեան(Նիւ-Եորք), խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր, եղբօր, եղբօրկնոջ, հօրեղբօր կնոջ եւ զոքանչին

Կարնեցի Այրի Տիկին ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Մարսէյլ *14 փետր. 1931*

ՇԱՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Շավիլի, Վիրօֆլէյի, Վէլիզիի, Վիլ տ'Ավրիի եւ Սէվրի 20 տարեկանը լրացուցած ամէն հայրենակից մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը կիրակի ժամը ճիշդ 2ուկէսին, խիստ կարեւոր խնդրի մը առթիւ խորհրդակցելու համար:

Հաւաքատեղին է՝ Շավիլ Puits sans vin, Ave. Ville d'Avry թիւ 20 սրճարանի ետեւի սրահը:

Կը խնդրուի անպատճառ անձամբ ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Խանիացի (Մարաշ) Գրիգոր Պարսամեան կը կարծուի թէ 1925ին կը գտնուէր Պէյրութ։ Իմացնել իր քրոջ Տիկ. Կատարինէ Պլուզեանի, 52 rue Centrale, Le Cannet (A. M.) France.

— Կը փնտռուի Պաթումցի Արտաշէս Չուխուրեան, հօր անուն Նէրսէս, մօր անուն Զարդար։ 1920ին իր 9 տարեկան ատենէն Պաթումի մէջ անգլ. զրահաւոր մը մէջ մտած է աշխատելու։ 1922ին Պոլիս տեսնուած է։ Այժմ իր մասին տեղեկութիւն չունինք։ Լուր տուողին 1 տարեկան «Յառաջ» նուէր։ Իմացնել՝ Arménak Markarian, 6 rue Boussairolles, Montpellier, (Herault) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՓԻԻԺԷԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբի կողմէ
Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Երգ, նուագ, եւ արտասանութիւն

BAL MASQUÉ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ

կազմակերպուած Պօլու Տէվրէկ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Salle des Ingénieurs Civiles, 19 Rue Blanche, Métro Trinité.

Ջոյգ նուագախումբ, Թանկօ Արժանթին, ֆօքս, ժազ, օրքէսթր «Թիփիքա» իրենց ազգային տարազով, զաւեշտ, անակնկալներ,եւն.։ Պարի մրցում, attraction, «Անուշ»էն քանի մը պատկեր, ճոխ եւ աժան պիւֆէ։ Աճուրդ չպիտի կատարուի։ Մուտք 10 ֆրանք:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle des Fêtesի մէջ, Սարսէլ
կազմակերպուած՝ «Արարատ» միութեան կողմէ
Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
ի նպաստ Գրադարանին
կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը
Հայկական ճագպանտ — գին 5 ֆրանք
Շոգեկառք՝ կառ տիւ Նօրէն 8.13, 10.22

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբի վարչութեան կողմէ: Այս իրիկուն ժամը 7.30ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ: կը ներկայացուի երկու զաւեշտներ՝ *«ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՕՐՏԻՆ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ» եւ «ԽԵՉՕԻ ԹՈՒՋԸ»։*

Արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ։ — Մուտք 2 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Բալուի Հայր. Միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Րիւ Թափի Վէո,
Սալօն Լէսբանեոլի մէջ — *Մուտքը ազատ է*

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ ԹԵՐԹԻ ԵՒ ՏՐԱՄԱԹԻՔԻ ԿՈՂՄԷ

28 փետրուար շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, HAROLAի շքեղ սրահներուն մէջ
3 Rue la Vieuville, մէթրօ Abbesses
Սիրայօժար մասնակցութեամբ ՅԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ եւ ԼԻԼԱյի
երկու մեծ նուագախումբ — Արեւելեան նուագ
գեղեցիկ մրցանակներ լաւ ծպտուածներու եւ լաւ պարողներու
Մուտք՝ այր եւ կին՝ 25 ֆրանք, առանձին 15 ֆրանք
Տոմսերը կը ծախուին բոլոր ճաշարանները եւ «Հայ կեանք»ի խմբագրատունը 221 rue Lafayette Paris (10)

կարդացա՞ծ եւ օտարներուն յանձնարարա՞ծ էք

ԳՐԻՄԻԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՔԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ

(Ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ թերթերու կողմէ գնահատուած)

կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սօրպօնի մօտ)։ բոլոր ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամուէլի գրատունը: գին՝ 15 ֆրանք։

EMPIRE Մեւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԿԻՐՈՍԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Téléphone ; NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

22 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1501 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

1500

Երէկ լրացաւ «Յառաջ» 1500րդ Թիւը: Սովորական անցք մը՝ օրուան ժխորին մէջ: Մէկուկէս տարի առաջ ալ տօնեցինք հազարթուեակը:

Յամրաբար, այլ ամուր եւ ինքնավստահ, անհաւասիկ շրջան մը եւս կը բոլորենք: Կը քալենք աւելի եւ աւելի խանդավառ, մեր ուժն եւ ներշնչումը առնելով հազարաւոր ընթերցողներէն եւ համակիրներէն,— ջախջախիչ մասով ժողովուրդի զաւակներ:

Յանդգնութիւն էր այս ձեռնարկը համայնակուլ երկրի մը մէջ, ուր նոր ոտքի կը կանգնէր հայկական գանգուած մը,— արմատախիլ եւ հալածական: Յանդգնութիւն էր մանաւանդ ձեռնարկել հայկական օրաթերթի մը մասին, Լոյս-Քաղաքի պողոտաներուն վրայ, ուր լրագրութիւնն իսկ վերածուած է հասարակ ճարտարարուեստի, բաժնետիրական ընկերութիւններով եւ հսկայական դրամագլուխներով: Իսկ եւ իսկ դրամատիրական հաստատութիւն, որու վիթխարի գլանին տակ անխնայ կը ճզմուի ամէն կողմնակի ճիգ:

Զափազանց համեստ էին մեր միջոցները, ինչպէս մեր յաւակնութիւնները:

Մեր առաջին խմբագրականին մէջ, 1925 Օգոստոս 1ին, ունէինք երկու խօսք, իբրեւ ուղեգիծ.

— «Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կու տան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը լաւագոյն օրերու համար: Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս, եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ասիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ նոր կեանքի բարիքներով»:

«... Բայց աւելի լաւ է թողուլ որ գործը ինք խօսի»:

Ահա գործին տարրական մասը.— 1500 թիւ «Յառաջ», հրատարակուած անխափան, առանց ո՛րեւէ ընդհատումի: 1925 օգոստոս 2էն մինչեւ 1926 դեկտեմբեր՝ իբրեւ երկօրեայ, 1927էն ասդին՝ իբրեւ օրաթերթ:

Համեստ էր ծաւալն ալ: Մինչեւ 1926 յունուար 31՝ աւելի փոքր: Փետրուար 1էն ասդին՝ ներկայ ծաւալով:

Չենք ուզեր խօսիլ գործին բարոյական արժէքի մասին: Կը բաւէ ըսել, որ «Յառաջ» կրցաւ դառնալ արտայայտիչը ամբողջ սերունդի մը, փոթորկուն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան թուիչքներով: Ասպարէզ մը ուր լայն տեղ գտան երիտասարդութիւնն ու աշխատաւորութիւնը: Բեմ մը, ուր հնչեց յեղափոխական խօսքը, գրական-գեղարուեստական ճիգին հետ: Ժամադրավայր մը, վերջապէս, ուր իրար կը դիմաւորէին անծայրածիր տարածութեան մը վրայ ցրուած տաղանդներ եւ բազմազան արժէքներ: Զայներ՝ որ պատմութիւնը կը կազմեն մեր ցիրուցան բազմութիւններուն: Կը պատմեն անոնց կեանքի չարն եւ բարին: Միեւնոյնատեն արձանագրելով, քրքրելով, վերլուծելով այն շարժումը որ տեղի կ՚ունենայ մեր բոլորտիքը, մեր աչքին առջեւ, մեր ճամբուն վրայ:

×

Ինչպէս առաջին օրէն, այսօր ալ կը խուսափինք ուռուցիկ խոստումներէ՝ յառաջիկային համար:

Ճամբայ մը կտրած ենք արդէն — եօթներորդ տարին է այսօր: Ունինք ուղեգիծ մը հաստատուն եւ պայծառ: Պիտի քալենք նոյն խանդով եւ կամեցողութեամբ, հետզհետէ կատարելով զանազան լրացումներ:

Մտադրած ենք, արդէն, ընդարձակել ծաւալը — փարիզեան օրաթերթի մը չափով— երբ ապահովենք տպարանական յարմարութիւնները:

Այս ձեռնարկներուն համար ոչ նոր դրամագլուխ ունինք, ոչ ալ գաղտնի վարկեր: Այն սրտագին եւ յարաճուն աջակցութիւնը որ տեսանք առաջին օրէն մեր ընկերներէն, աշխատակիցներէն եւ աշխատաւորներէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ ընթերցողը,— պիտի կազմէ մեր լաւագոյն դրամագլուխը:

Տոգորուն՝ անհրաժեշտ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ, կը շարունակենք մեր ճամբան, իբրեւ երիտասարդ ուղեկից մը արմատախիլ բազմութիւններուն: Ամբողջովին տրամադրուած՝ անոնց վիշտերուն ինչպէս խնդութիւններուն: Անոնց ճիգին ու վաստակին, անոնց բաղձանքներուն եւ տագնապներուն:

«Մինչեւ բացուին դռներն յուսոյ» — համաձայն մեր դաշնակցական դաւանանքին:

Տաժանելի է մեր ճիգը՝ ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ցիրուցան միտքեր ու խօսքեր՝ տասն անգամ աւելի ցիրուցան բազմութիւններու ծոցին մէջ...

Բայց ունինք, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, քար եւ ժայռ ճանկռտելու, լուսաւոր հետքեր ձգելու, ակօսներ բանալու հաճոյքը:

Փրկութեան լաստ մըն է տարագիր հայ մամուլն ալ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մահափորձ Ալպանիոյ թագաւորին վրայ

Վիեննայի մէջ յանդուգն ու վտանգաւոր մահափորձէ մը ազատեցաւ Ալպանիոյ Թագաւորը Ահմէտ Զօկու: Ներկայացումէ մը վերջ, Վիեննայի Օփերայի շէնքէն հազիւ դուրս ելեր էր մէկ քանի հետեւորդներով, երբ երեք անծանօթներ ատրճանակներով զինուած՝ կրակ բացին Թագաւորին ուղղութեամբ: Թագաւորին հետեւորդներէն մէկը մեռաւ, ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն: Ինքը մնաց անվնաս եւ ինքնաշարժով պանդոկ գնաց:

Թագաւորին պաշտպանութեան յատկացուած գաղտնի ոստիկանները փութացին ոճրագործներու ձերբակալման եւ կարճ հետապնդումէ մը վերջ, յաջողեցան անոնց երկուքը ձերբակալել: Ալպանացի ուսանողներ են:

Ֆրանսայի պատերազմական ելեւմուտքը

Պատերազմական Նախարարութեան յատկացուած վարկը, համաձայն Խորհրդարանի ելեւմտական յանձնախումբի տեղեկագրին, այս տարի պիտի ըլլայ 4751 միլիոն ֆրանք, 120 միլիոն ֆրանք աւելի բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Այս հսկայական գումարին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ 1,708 միլիոն ֆր.ի գումար մը որ պիտի յատկացուի անդրծովեան երկրամասերու,— Ալճերիա, Մարօք, Թունուզ, Արեւելք եւյլն. պաշտպանութեան, 44 միլիոն ֆր. նուազ քան նախորդ տարի: Ուրեմն 6,459 միլիոն ֆր.ի պատերազմական վարկ մը:

Խորհրդային զինուոր. պատրաստութիւններ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 20 փետր.— Քաղաք. Դիւանը որոշեց զօրացնել զինուորական օդանաւային սպասարկութիւնը եւ այս նպատակով արձանագրեց 150 միլիոն րուբլիի գումար մը: Որոշեց նաեւ, տնտեսական եւ վարչական զանազան սպասարկութեանց պահպանման համար նախատեսուած գումարներէն կտրել 100 միլիոն րուբլի, այս կերպով կարենալ հայթայթելու համար օդաւաւորդութեան յատկացուած 150 միլիոնը:

⁂ Պոլշեւիկեան թերթերէ կը հասկցուի թէ ամբողջ խորհրդային երկրին մէջ, Երիտասարդ Համայնավարները կը պատրաստուին կարմիր բանակի ընդհ. ռազմափորձերուն: Յատուկ սպայակոյտեր յատկացուած են Երիտասարդ Համայնավարներու կազմակերպութեանց: Յատուկ հրահանգներ տրուած են ընդհ. ռազմափորձերու պատրաստութեան համար:

Ֆրանսա Սովետներուն դէմ

Ֆրանսայի առեւտրական Նախարարը Պ. Լուի Ռոլէն, հազիւ պաշտօնի գլուխ անցած, զբաղեցաւ Ռուսիոյ հետ Ֆրանսայի փոխանակութեանց հարցով եւ 1930 հոկտեմբեր 3ի հրովարտակին արդիւնքներով: Կը յիշուի թէ այս հրովարտակով, կարգ մը արգելքներ կը դրուէին խորհրդային ներածումներուն դէմ: Նախարարին քննութիւնները երեւան հանեցին թէ այս հրովարտակը չէ տուած սպասուած արդիւնքները: Պ. Լուի Ռոլէն որոշեց վերաքննել Ռուսիոյ հետ առեւտրական փոխանակութեանց հարցը: Ներկայիս, առեւտրական նախարարութիւնը ուսումնասիրելու վրայ է կարգ մը միջոցներ, որոնք պիտի ծառայեն լրացնելու հոկտեմբեր 3ի հրովարտակը:

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

ՍՕՖԻԱ, 20 փետր.— Վրացայի նահանգին մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական կազմակերպութիւն մը: Այդ շրջանին մէջ էր որ 1923ին համայնավար ըմբոստութիւն ծագած էր: Կազմակերպութեան պատկանող անդամներու բնակարաններուն մէջ խուզարկութիւններ կատարուեցան եւ բռնուեցան փաստաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ կազմակերպութիւնը տեւական յարաբերութիւններ կը մշակէր Մոսկուայի հետ:

Համայնավարները Յունաստանի մէջ

Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ բռնուած համայնավար գաղտնի վարժարանները ստիպեցին յոյն կառավարութիւնը որ լրջօրէն մտահոգուի բոլշեւիկներու կատարած բրոբականտով: Յոյն Նախարարաց խորհուրդը զբաղեցաւ այս հարցով:

Մաս մը նախարարներ առաջարկեցին խիստ միջոցներ ձեռք առնել եւ գործէ հանել համայնավարութեան յարած հանրային պաշտօնեաները: Կրթական նախարարը ըսած է թէ պաշտօնէ հանած է համայնավար ուսուցիչները:

Խնդիրը դարձեալ պիտի քննուի Նախարարաց խորհուրդի յառաջիկայ նիստին մէջ:

Հնդիկները կը շարունակեն պոյքոթը

Պոմպէյէն «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը գրէ իր թերթին թէ կանտիի ծննդավայրին եւ շրջականներուն մէջ, Հնդիկ Ազգային Խորհուրդի կուսակիցները կը շարունակեն ահաբեկել վաճառականները, այս կերպով արգիլելու համար օտար ապրանքներու վաճառումը, հակառակ որ կանտի բանակցութիւններ կը կատարէ փոխարքային հետ:

⁂ Անգլիական թերթ մը, ութ օր առաջ հաղորդեց թէ կառավարութիւնը մտադրած է Սէն Թ՚էլէն կղզին աքսորել կանտին եւ 200 հնդիկ պետերը, այն պարագային որ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը մերժէ Լոնտոնի մէջ մշակուած սահմանադրութեան նախագիծը: Այս լուրը տակաւին չէ հերքուած պաշտօնապէս:

⁂ Այս անգամ, Հնդկաստանի փոխարքային իսկ հրաւէրով, կանտի նոր տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ: Այս տեսակցութիւնը տեւեց քանի մը ժամ: Բանակցութիւնները կը շարունակուին ուրեմն եւ հաւանական կը նկատուի մինչեւ երեքշաբթի օր, կարելի պիտի ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ:

Զինուոր. դատարան մը օդը կը հանեն

Կալացի մէջ (Ռումանիա) յանդուգն ոճրափորձ մը կատարուեցաւ հետեւեալ պարագաներով: Երեք ռուս բանտարկեալներ, զինուորներու հսկողութեամբ տարուեր էին Կալացի պատերազմ. ատեանի շէնքը, կարգ մը աշխատանքներ կատարելու եւ շէնքին մեծ վառարանը վառելու համար: Բանտարկեալներէն մէկը օգտուելով պահակներու անուշադիր մէկ պահէն, յաջողեցաւ վառարանին տակը զետեղել ժամացուցաւոր ռումբ մը, որ հաւանաբար լարուած էր, պայթումը առաջ բերելու համար պատերազմ. ատեանի նիստի ընթացքին:

Ռումբը սակայն պայթեցաւ պատերազմական ատեանի նիստէն մէկ քանի ժամ յետոյ, երբ միայն, սպայակոյտի տեղակալ մը, մինակը կ՚աշխատէր սրահին մէջ:

Պայթումին սաստկութենէն, շէնքը ամբողջովին քանդուեցաւ: Կարելի եղաւ սպան ազատել փլատակներուն տակէն, ծանրօրէն վիրաւոր: Երեք ռուս բանտարկեալները մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուեցան: Բացուած քննութեան հետեւանքով ձերբակալուեցաւ կին մը, որուն անունն ու ազգութիւնը գաղտնի կը պահուին:

Հրդեհ ելեկտրական կայանի մը մէջ

Ուրբաթ օր, ելեկտրական բաշխման Փարիզի Ընկերութեան մէկ գործարանին մէջ (Նոր կողմ) հրդեհ ծագեցաւ, որուն հետեւանքով Փարիզի մէկ մեծ մասը զրկուեցաւ լոյսէ եւ ելեկտրական ուժէ: Սէնթ Ուէնի եւ Փարիզի հրշէջները փութացին առաջքն առնել հրդեհին, որ կրնար մեծ համեմատութիւններ առնել եւ լուրջ վնասներ պատճառել:

Այս հրդեհին պատճառով, «Յառաջ»ի տպագրութիւնը ուշացաւ այդ օր:

Ուստրիքի գայթակղութիւնը

Խորհրդարանական քննիչ ատեանին առջեւ, դատական ոստիկանութեան նախկին տեսուչը Անտրէ Պընուա, յայտներ էր դրամատէր Ուսթրիքէ իր առած 17200 ֆրանքի գումարը, շահն էր սակարանական գործողութեան մը եւ իր յայտարարութիւնը հաստատելու համար, խոստացեր էր կարգ մը փաստաթուղթեր տալ: Քննիչ ատեանը անբաւարար նկատեց այդ փաստաթուղթերը: Պընուայի պարագային մասին ատեանը իր որոշումը պիտի տայ յետագային:

Քննիչ ատեանը պէտք տեսեր որ քննելու նաեւ Ֆրանսայի Դրամատան եւ Ուսթրիքի յարաբերութիւնները եւ լուսաբանելու մանաւանդ, Ֆրանսայի Դրամատան կողմէ Ուսթրիքի տրուած զեղչի մասնաւոր դիւրութիւնները: Ֆրանսայի Դրամատան վարիչները մերժած են ներկայանալ քննիչ ատեանին, ուզուած բացատրութիւնները տալու համար, այն առարկութեամբ թէ մասնաւոր հաստատութիւն մըն է, որ միայն իր բաժնետէրերուն բացատրութիւն տալու պարտաւոր է:

Քննիչ ատեանը պիտի ուսումնասիրէ նաեւ այս հարցը:

Թուրք-խորհրդային համաձայնութիւն

ՄՈՍԿՈՒԱ, 20 փետր.— «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ խորհրդային Նաֆթի սէնտիքան համաձայնութիւն մը կնքած է Պոլսոյ քաղաքապետութեան հետ: Այդ համաձայնութեան հիման վրայ սէնտիքան պիտի կրնայ Պոլսոյ մէջ կառուցանել նաֆթի մթերանոցներ, 600.000 թրքական ոսկի ծախքով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Զարլի Չէփլին Անգլիոյ մէջ.— Սինեմայի աշխարհահռչակ կատակերգակը Զարլի Չէփլին այս միջոցիս կը գտնուի Լոնտոն, ուր ժողովրդական մեծ եւ խանդավառ ընդունելութիւն կը գտնէ:

Խրուաթներուն դէմ.— Զաղրէպի մէջ տասը հազարնոց հսկայ բազմութիւն մը, բողոքի ցոյցեր կատարեց ընդդէմ խրուաթներուն, որոնք Վիեննայի եւ Պուտափէշթի մէջ կը գործեն խափանելու համար Եուկօսլաւ Միութիւնը: Բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ որով կը պահանջուի կառավարութենէն ամէն միջոց ձեռք առնել, արգիլելու համար, վերջերս Զաղրէպի մէջ կատարուած մահափորձին նման, արարքներու կրկնութիւնը:

Պոլշեւիկները Գերմանիոյ մէջ.— Գերմանիոյ ներքին նախարարը Վիրթ, զեկոյց մը տուաւ ելմտական յանձնախումբին, բոլշեւիկեան գործունէութեան մասին: Բոլշեւիկեան բրոբականտը, յայտարարեց նախարարը, վտանգ մըն է արեւմտեան մշակոյթին համար, վայրենութեան վերադարձն է քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ, որ դարերէ ի վեր, նեցուկն եղած է քաղաքակրթութեան: Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ, աչքէ չի հեռացներ ծայրայեղ աջերը, որոնց դէմ պայքարելու անհրաժեշտ միջոցներուն մասին մտածուած է:

Ինքնաշարժի գործարան.— Նիժնի Նովկորոտի մէջ ինքնաշարժի շինութեան մեծ գործարանի մը բացումը կատարուած է. տարին 140 հազար ինքնաշարժ պիտի շինէ: Ինքնաշարժի շինութեան քանակը բարձրացած է վերջին տարիներուն. 1927ին շինուած է 18 հազար, 2928ին 21,400, 929ին 54 հազար ինքնաշարժ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

(ՃԱՌ)

Մեր լաւագոյն գրագիտուհիներէն մէկը, «Որքա՜ն ալ արագ ղաւաղրեցին» խորագրով գըրուածք մը ունի, դասի եւ դասագրքերու մէջ անցած, իր ճըշմարիտ գեղեցկութեան պատճառով։

Այդ գրուածքին մէջ, (երբ տակաւին զգալուն էր գրագիտուհիին սիրտը) ան նկարագրած է ընտիր խօսքերով ու ծաղիկներով բեռնաւորուած մարդեր, որոնք յատկապէս պարարտացուած գառնուկներ կը տանին մորթելու, Պայրամի տօներուն համար։

Կարող է պատահիլ որ գրագիտուհին չընդունի կամ չզգայ, բայց մեր գառնուկն Հայաստանն ալ նոյն ձեւով պարարտացուցին, նոյն ծաղիկներով պատրեցին ու նոյն ձեւով զոհելուտարին կարմիր Պայրամին։

Լէնին «ինքնորոշումի ու անկախութեան» ծաղիկներ ցանեց այնքան երկար ժամանակներէ ի վեր անոնց կարօտէն մաշած մեր հոգիներուն։ Եւ մենք մայելով վազեցինք, խայտացինք «խորհրդային յեղափոխութեան« համար ու երախտագիտութեամբ նայեցանք անոր։

«Անկցի՜ պատերազմը» կանչեցին, եւ ամէնէն աւելի յըստակութեամբ մեր մէջ արձագանգեց այդ կանչը։ Մեր մէջ, որ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, հոգեկան մեր վայելքը փնտռած ենք ո՛չ թէ հարստութիւններ կողոպտելու, այլ հարըստութիւններ կերտելու մէջ։

Մեր ազգային ընդունակութիւնները տկար են դաւելու եւ սպրկացնելու մարզին մէջ։ Մեր ընդունակութիւնները զօրաւոր են ուրիշ ճակատներու վրայ եւ տարբեր տեսակի պատերազմներու մէջ։ Մենք կը սիրենք մենամարտիլ մացառներու հետ, բնաջնջել խոպան տարածութիւնները. ստիպել ժայռերը որ մեզի հարկ տան հաւատարմութեամբ։ Գիտութեան եւ արուեստի բացած ձիարձակարաններուն մէջ, վայե՛լք է մեզ որ չափուինք ուրիշներու հետ։

Մենք չե՞նք սիրեր «բարբարոսական» կամ «նոր» ժամանակներու սուրերով զարդարել մեր սենեակներուն ու ննջարաններուն պատերը, այլ՝ գըրքերո՛վ, գործերո՛վ։

Ահա թէ ինչո՞ւ ամէնէն աւելի յստակութեամբ մեր մէջ արձագանգեց «Անկցի՜ պատերազմը»։

Աշխարհի ամէնէն «քաղաքակիրթ» կոչուած երկիրներուն մէջ, միշտ միապետ մը, կամ «միապետական» կուսակցութիւն մը կայ։ Փնտռեցէ՛ք. ո՞ւր են մեր միապետներն ու միապետականները։ Մենք ի ծնէ այն ժողովուրդն էինք, զոր ստեղծել կը ձգտին մեծամասնականները։ Մեր ո՞ր անարդարութիւնն իրենց արդարութեան ենթարկելու եկան։

Հայաստանի հասարակաց պարտէզի Նստարանին վրայ, Հայաստանի Նախարարն ու հաւագործը այնքան սիրով ու իմարու մօտ խօսելու կը Նըստէին, որ ալիւրի փոշին հաւասարութեամբ կը Նստէր անոնց վրայ։ Միեւնոյն խաղալիքով կը խաղային երկուքին ալ երախաներն իրենց մօտ։

Հայաստանի վարչապետը հեռագիր մը կը ղրկէր Ամերիկեան Կոմիտէին, որ «օրական կէս ֆունտ որբերուն տրուած ճերմակ հացէն բարեհաճին բաժին հանել իրեն համար. որովհետեւ ստամոքսի տկարութիւն ունի. եւ բոլորին պէս իրեն ալ տրուած հացն արգիլեր են բըժիշկները»։

Ապառնի քաղաքացիական կռիւներու հեղինակ Աւիսը Ներ[...] էր իր բոլոր ստորագելիներով։ Եւ ո՞չ ոք կը մտածէր, ոչ ալ կը Թելադրէր Համազասպին, որ [...] վիզը բանտի սեմին դնելով, [...]ցնահարէ։

Զարենցը ժամանակի բոլոր հոգերէն ազատ, տաք անկիւն մը ունէր եւ յարմարութիւններ, իր «Ամենապօէմ», «Երկիր Նայիրի»ն գրելու եւ «Երեք ռատիօ պօէմ»ը հրատարակելու։ Մինչ նոյն ժամանակներուն Մոսկուայի մէջ բարեկամութեան համար պարզուած Շանթի ձեռքը օդին մէջ կը մնար. որովհետեւ բոլոր կարմիր յեղափոխականները զբաղած էին Թրքական արիւնոտ ձեռները լզելով մաքրելու։

Որովհետեւ ոչ ոք մտածեց Պարթեւներու պէս ըլլալ, մեզ տիրել կարենալու համար, եւ որովհետեւ բոլորն ալ Յազկերտի պէս եղան, այդ պատճառով ալ շարունակ Աւարայրի դիւցազնամարտեր ունեցանք։

Պողպատէ սրտով Ա.Ն ներս մտաւ ու լալով ըսաւ.

— «Խորհրդարանի տանիքին վրայ ծածանող եռագոյնը պատռտեցին. պզտիկ ծուէն մը մնացեր է սիւնին վրայ, որ կը դողայ ու գութ կը շարժէ»...

— «Ի՞նչ կը մտածէի, ըսաւ Գ.Ն, վեց անձ ընտանիքիս համար տրուած ամսական հինգ տուփ կաթէն չորսը բռնագրաւեցին, տեղին վրայ լափելով»...

— «Հայաստանի ծերուկ ըսպարապետը երեք հազար սպաներու հետ, ոչխարի հօտերու պէս քշեցին։ Կիներէն ո՛չ մէկուն թոյլ տրուեցաւ որ ձեռք մը ճերմակեղէն, զոյգ մը գուլպա, քիչ մը պանիր ու հաց յանձնէ ժողովի հրաւիրուած ու նոյնօրն իսկ աքսորի ճամբան բռնած իր եղբօր կամ ամուսնին։ Այս մարսելի՞ք բան է»,— պատմեց չորրորդը. խորհրդային տիրապետութեան չորրորդ շաբթուն։

Եւ ճշմարիտ որ հայ ժողովուրդը չկցաւ մարսել այս բոլորը։ Իր խիթերն ու սրտխառնուքը շարունակուեցան մինչեւ Փետր. 18ը, այսինքն այն օրը, երբ խորհրդային օրէնքներն ու պաշտօնեաներն իր երկրէն դուրս փսխեց։

Այս մեր յանցանքը չէր (ինչպէս որ կը խոստովանին «Նորք» ամսագրի թիւերը եւ բազմաթիւ բերանացի ու գրուած խոստովանութիւնները եւ ոչ ալ նորութիւն մեր պատմութեան մէջ։ Մեր հոգիի կերտած առասպելն անգամ, այսպէս կը ներկայացնէ մեր ծագումը.

— «Բէլ բռնակալի օրէնքներուն ենթարկուիլ չուզելուն համար, Հայկն առաւ իր համախոհները, եւ բնութեան բարի դաշտի ու դժուարին լերան մօտ շինեց Հայաստան»...

Իր տարեդարձով նոյնպէս այս օրերուն զուգադիպող Վարդանանցը մէկ պատճէնն է Փետր. 18ին։

Ճիշդ է, ինչպէս միշտ, մենք մարմնապէս յաղթուեցա՛նք, մեզմէ հզօրներու առջեւ. բայց, ինչպէս միշտ, մեր հոգին անպարտելի ու անկախ մնաց մեզմէ հզօրներու առջեւ։

Փետր. 18էն էր որ մեր հոգին թօթափեց օտար կամ պարտադիր ամէն վարդապետութիւն, ու ճաշակ ու օրէնք, փարելով իր վարդապետութեան, իր ճաշակին ու օրէնքին։

Այդ օրէն սկսեալ էր որ Ռուսէն հմայուած հայ գիւղացին, արհամարհանք ու կարեկցութիւն տածեց դէպի անոր լայնածաւալ մեղկութիւնը. եւ «օֆ»երն ու «իչ»երը, դարձան «եան»...

Այդ օրերէն սկսեալ է որ Փարիզը տեսած ըլլալը հպարտութիւն ըլլալէ դադրա՛ծ է. եւ «կեդրոնական տաքութեամբ» օժտուած կամ սեփական տուներու մէջ բնակող Հայերը դժգոհ են, միշտապէս բաղձալով իրենց աւերակ տունն ու հայրենիքը։

Այդ օրերէն սկսեալ է որ հայ բանուորն օտար դրամատիրոջ, եւ հայ մտաւորականը չկարենալով հանդուրժել օտար մտքին, իրենց սեփական գործն ու սեփական միտքը կը բերեն երկրին, մեղմելով դրամով կամ մտքով ու ճաշակով նուաճելով բարբարոսութիւնը...

ՀԷ - ՀԷ՜Յ

I

— «Հէ՜-հէ՜, ամէն մէկը մէկ ղրուշ» կը կանչէ խաթունտուտուն, եօթանասունը անցած մամիկը, Պէյրութի վրանաքաղաքի աղքատներու շուկայէն, պպզած՝ ձմրան ցուրտին արեւոտ պատի մը տակ, շաքարի տուփին առջեւ, խոնաւ գետնի վրայ, որ կարծես Թերակղզի մը ըլլա՛ր գեխերու փխրուն Թանձրութիւնով մը շրջապատուած։

— «Հէ՜-հէ՜յ, ամէն մէկը մէկ ղրուշ», կը կանչէ՝ ջանալով պրկել կոկորդին մկանները, որոնք Թուլցած են՝ առաձգականութիւնը կորսնցուցած ձգախէժի մը նման, սպիտակ մազերուն տակ խորշոմած դէմքին տալով՝ մոռցուած, լքուած սունկի մը երեւոյթը՝ որ կ'աճի գարնան, կը Թօշնի, կը չորնայ ամառը ու կը մսի աշնան, երբ սկսին առաջին եղեամները իջնել իր կլո՛ր գլխանոցին վրայ։

Բարակ գորշագոյն ծածկոց մը ունի գլխուն ագուցուած որ կզակին տակէն փախիլ պրծիլ կ'ուզէ, երբ հովը կը ճանկէ, կ'ուռեցնէ երբեմն։ Եւ յարմարցուած վերարկուի պէս լաթի կտոր մը կռնակը՝ բծաւորուած ցեխի ժայթքերով։ կարկտուքներ կան գոգին մէջ, սեւ եւ գերձան մատներուն ծայրը՝ որ պահուըտուք կը խաղան, իրար կը հետապնդեն եւ իրենց աճապարանքին մէջ կ'արիւնեն խաթուն տուտուին կապուտած, սառած ձեռքերուն Թմրած մատները, դասերէն փախած փողոցի ստահակ լաճերու նման որ հաւաքուած են աճա շաքարի տուփին շուրջ, կը ծաղրեն կը քաշքշեն ու կը չարչարեն ժամերով եւ կը զրուին մէկէն՝ երբ կը հնչէ դպրոցին արձակուրդի զանգակն ու փողոցի անկիւնէն կ'երեւին իր Թոռնիկները, որոնք կը վազեն հեւալով եւ կուգան կախուելու մեծ մայրիկի ուսերէն։ Խաթուն տուտուն վար կը դնէ վայրկեան մը կարկտուքը, կը սրբէ բուքէն արցունքոտած աչքերն ու կը համբուրէ զանոնք, կատաղի կռիւէ մը վերադարձած առիւծի մը նման՝ որ կը գրկէ իր կորիւնները, պոչովը կը մորակէ աւազն ու կը մռնչէ երկա՛ր՝ անապատին մէջ, վախի սարսուռ մը տարածելով մօտակայ ովասիսներու բնակիչներուն։

— Հէ՜յ-հէ՜յ, ամէն մէկը մէկ ղրուշ...

II

— Ձէ՞ք մսիր, մայրի՛կ այս օդին։

— Ի՞նչ ընեմ զաւակս, յոգնիմ, մսիմ որ Թոռնիկներս դըպրատուն երթան, մարդ ըլլան։

— Բայց մեղք է ձեզի այս տարիքին մէջ, թող քիչ մըն ալ ասոնց հայրը, մայրը...

— Հա՞յրը, մա՞յրը...

Կը բռնուի խաթուն տուտուին կոկորդը, կը կծկուին, կը խտանան դէմքին խորշոմները, կը լեցուին աչքերն ու այս անգամ ձայնը կը պոռթկայ, կը սղոցուի խռպոտ սուլիչի մը նման՝ հեռաւոր ծովերու մէջ մնացած, հինցած, ծակած եւ ջուր առած շոգենաւի մը պէս որ կը պատէ ծովերու ընդերքն ու կը յառաջանայ սառնակոյտերը մէկ կողմ հրելով ողջունելով ձկնորսներու նաւակները՝ որ կը ստուարանան երթալով. զամաքին՝ որ ձեռքերը կ'երկարէ քաղաքի ցցուող աշտարակներէն եւ հանգրուանը՝ որ գիրկը կը բանայ հեռուհեռէ եւ գրկել կ'ուզէ նաւահանգիստէն։

— Հէ՜ հէ՜յ, ամէն մէկը մէկ ղրուշ։

— Այս ի՞նչ աղւոր, ի՞նչ խելօք, ի՞նչ բարի տղաներ են Թոռնիկներդ, մայրի՛կ։

— Բարեւեցէ՛ք ձագուկներս, բարեւեցէք այս ազնիւ պարոնը, կը դառնայ խաթուն տուտուն Թոռնիկներուն։

— Ապրի՛ք, ապրի՛ք, երբ մեծնան ի՞նչ պիտի ըլլան աղբարիկներուն։

— Ժէնէրա՛լ, պարոն, Ժէնէրա՛լ պիտի ըլլա՛նք, կը կրկնեն յօնքերուն տակէն փայլատակող աչքերը ինծի յառելով այնպիսի հանդիսաւոր, լուրջ ձեւով մը, որ կը յորդի սիրտս։ Ու ծռիմ, կը համբուրեմ ու ձեռքերնուն բըռնած կը տանիմ խաղալիքներու կրպակի մը առջեւ։

— Հիմա, ի՞նչ կ'ուզէք որ առնեմ ձեզի։

— Բան չենք ուզեր, պարոն, մեծ մայրիկը կը բարկանայ, չենք ուզեր։

— Ձեռքի Թեթեւ հարուած մը կը ստանամ ուսէս, կը դառնամ ետիս. խաթուն տուտուն է, կարկտուքը գոգին եւ շաքարին տուփը ձախ Թեւին տակ,

— Չէ՛ զաւակս, չէ՛, էտ չինայ։ Խաթունը իր Թոռնիկներուն խաղալիք կ'անայ առնու։ Շնորհակալ եմ, եւ բռնելով պզտիկներուն ձեռքերէն՝

— Հայտէ՛ ձագուկներս, կը պլշիք, հայտէ՛ տուն երթանք։

. . . .

— Դուք ծանօթ էի՞ք նախապէս այդ կնոջ, լռութիւնը կը խզէ խաղալիկ ծախողը։

— Ո՛չ, ծանօթ չէի։

— Պատերազմէն առաջ էր... քաղաքի ունեւոր եւ ազնուական ընտանիքի մը տանտիկինն էր։ Տղաներէն երկուքը կախուեցան կեսարիա, իսկ միւսը՝ պզտիկներուն հայրը՝ սպայ էր Կիլիկեան գրաւող հայկական լեգէոնին մէջ։ Սպաննուեցաւ Մարաշի դէպքին, Հիմա իր տղաւարէն Ներս որ մտ՛է՝ պիտի փղձկի։ Շա՛տ գէշ ըրիք, պարոն, շա՛տ գէշ...

Ամառ օր մը, երեկոյեան դէմ, երբ վար կ'իջնէի Էշրէֆիյէի բլուրին մանուածապատ ուղիներէն՝ դիտելով համայնապատկերը տղաւարներու Թիթեղէ, ժանգոտած, կաւագոյն տանիքներէն եւ պատուհաններէն օրօրուող քուրջերը, վարէն ձայն մը կ'երկննայ որ կը փշաքաղէ մարմինս։ Կը շփոթին քայլերս ու կըթնած կը մնամ հեռագրասիւնին, կարծես ճամբայ ալու համար պատերազմական Թանքի մը, որ կը ճռնկոտէ, կը քանդէ Թումբերը ու կը մագլցի բլուրն ի վեր։

— Հէ-հէ՜յ, ամէն մէկը մէկ ղրուշ։

Մտիկ կ'ընեմ։ Այ տտուին նախկին զաւակը խանիձաղանճ եղանակ մը կը ստանայ՝ երկաթէ Թելերը ծամելով։ Եղանակները կը զաւին, կ'որոշուին տակաւ եւ քովի շէնքէն՝ դաշնակի Թաւ ստեղներուն վրայ Պեթհովէնի դիւցազնական համանուագը կը հնչէ։

Դիմացի հորիզոնին վրայ վերջալոյսը կը հրդեհուի եւ շառագոյն ամպերու Թափանցիկ վարագոյրները պատռելով հրեղէն ձիաւորներ դուրս կուգան ու կ'արշաւեն դէպի հիւսիս՝ յարդգողի ճանապարհէն, պողպատէ չէնքերէն լոյսի շառաւիղներ արձակելով Միջերկրականի վրայ եւ նշկտրականացնելով աստղերը, որոնք պատուհաններէն գլուխնիլը դուրս ցցած գեղուհիներ՝ ծաղիկներու փոխարէն խուրձ խուրձ ասուպներ կը նետեն դարվար, կը ծափահարեն, կը ճչան ու կ'աղաղակեն միանալով հերոսական հուժկու երգի մը՝ որ կը բարձրանայ աճա, գլուխը վեր, հերարձակ հպարտ ստուածուհիի նման Վրանաքաղաքի աղքատներու շուկայէն.

— Հէ՜-հէ՜յ, ամէն մէկը մէկ ղրուշ։

ԵՂԻԱ ՄԱՌԽ

Եւ այս հոգեբանութիւնն է, եղբայրներ, որ բոլոր ժողովուրդներու պէս, ո՛չ միայն մեզ համար ալ շերտ մը պիտի գծէ երկրագունդին վրայ, այլեւ շերտ մը պիտի տայ մարդկութեան բացած լոյսի, արդարութեան եւ գեղեցկութեան սեղանին։

ՏՈՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒԽՏԻ ՏԱՊԱՆԱԿ

Ցասնեակ տարինե՛ր, սերունդներ ամբողջ,
Քու վրայ դրինք յոյս ու երազներ,
Դուն մեզի եղար խնկաման, սկիհ,
Մեր իտէալներուն ցապան հին ուխտի...

Դուն Թուեցար մեզ երկնատուր ու սուրբ,
Ցեղացինք հուր բոց քեզի դպչողին,
Մինչ քաշքշէիր մեզ հիւսօրէն
Անել ուղիէն, ցապան հին ուխտի...

Դուն երեւցար մեզ հրաշքով լեցուն,
Վաղեմի դիքով, Թագերով նախնեաց,
Անցեալ փառքերով, զէնք ու զանակով...
Սոսկ եղար պատրանք ցապան հին ուխտի...

* * *

Բռնաշունչ հովը օր մ'ալ քեզ սարսեց
Ցուցնելով մեզ պա՛րապը ներսիդ,
Ուր կը վխտային լիլիպուտեան սի՜ն
Մանրուկ կուռքերը, ցապան հին ուխտի...

Ինկա՛ր ի վերջոյ հետդ քաշելով
Մահուան բովին մէջ ցեղիս ընտրանին,
Մինչ ծիլ մը անշէջ փոսէդ քիչ անդին
Թարմ ծիւղ կ'արձակէր, ցապան նոր ուխտի...։

ՀԱՅԿ ՇԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ
ԵՒ
ԳԻՐՔ ՄԸ

Հայկական փրոփականտի Թափը միջազգային հանրութեան առջեւ, տասնամեակէ մը ի վեր կանգ է առած, շնորհիւ Հայաստանի Հանրապետութեան սովետականացման, Կիլիկիոյ պարպումին եւ Ցունական նահանջին, որոնք պսակուեցան Լօզանի դաշնագրով։

Ամբողջ կէս դար, հայ յեղափոխութեան վերածնունդի եւ գործունէութեան շրջանին, երբ արտաքին որ եւ է միջամտութիւն ի նպաստ Թրքահայութեան Հարցերով եւ հարստահարութիւններու սաստկացումով կը վերջանար, հայ մտաւորականութիւնը իր գործունէութեան էական միջոցներէն մէկը կը համարէր եւրոպական փրոփականտը ի նպաստ Թրքահայ Դատին։ Այժմ, երբ կոտորակուած եւ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս շպրտուած ենք, մեր կողմէ կը տիրէ Թուլութիւն այս ճակատին վրայ։ Մեր դատի բարեկամները, մէկիկ-մէկիկ կ'անհետանան իրենց ետին ձգելով քաոս մը, կարծես կ'անգիտանանք թէ յաճախ դէմքերն ու դէպքերն են որ կը վճռեն ու կը դարբնեն ժողովուրդի մը ճակատագիրը։ Մեր կողմէ ո՛չ մէկ ջանք կը Թափուի դէպքեր ստեղծելու եւ մարդիկը գործի մղելու համար։

* * *

Անցնող տարին մեզ տուաւ մեծ համայնագէտ եւ հայասէր Փրոֆ. Եօրկայի Կիլիկիոյ Թագաւորութեան համառօտ պատմութիւնը, իր իսկ կոչումով (Brève Histoire de la Petite Arménie), կ'արժէ փոքրիկ ակնարկ մը նետել այս գործին վըրայ որ՝ հայ ժողովուրդի արմէքներու եւ պատմական իրաւունքի մեծագոյն գրաւականը կը հանդիսանայ։

Փրոֆ. Եօրկա իր պատմաբանի հմուտ եւ գիտական վերլուծումով սոյն երկին մէջ վեր կը հանէ հայ ժողովուրդին քաղաքակրթութեան ջահակիրի դերը շնորհիւ Արարատի ստորոտին աստանդական հայ իշխաններու, որոնք ամրացած Տաւրոսեան շղթայի եւ Սեւ

Լերան բարձրաւանդակնե[...] վրայ, ամբողջ երեք դար [...] ուար կանգնած են դէպի [...] մուտք խուժող Մոնկոլեա[...] Թուրքմէն ցեղերու արշա[...] քին առջեւ, յաճախ կենաց [...] մահու կռիւ մղելով։

Զափազանց խրթին է ժա[...] նակակից պատմաբան հա[...] Կիլիկիոյ Թագաւորութեան [...] բական պատմութեան ուսու[...] նասիրութիւնը վեց դարերու [...] Թրքական միահեծան դիրքերու [...] նութեննէն վերջ։ Բայց ուրախ[...] լի է ըսել որ Փրոֆ. Եօրկա[...] գործը յաջողութեամբ պսա[...] է, եւ իր երկը սկիզբէն մ[...] վերջ ներդաշնակ է դէմ[...] եւ դէպքերու, ինչպէս պա[...] ներու յարաբերական [...] դրութեանց մէջ։

Հոն կը գտնենք մենք [...] իշխանները եւ հայ եկեղ[...] որոնք համաձայն իշխող [...] քերու եւ արտաքին ազդ[...] Թեանց՝ կը քալեն երբեմ[...] դաշնակ եւ մէկ ճակատով [...] դէմ արտաքին Թշնամիներ[...] երբեմն ոխերիմ, լեցուն՝ [...] նական եւ կրօնական սաղր[...] ներով։

Արտաքին աշխարհին [...] հայ Թագաւորութիւնը կը [...] գիտանայ խաչակիրներու [...] ջամարտիկը։ Ան է որ [...] կ'արդարժէ եւ շնորհիւ իր [...] ջակցութեան է որ յաճախ [...] Թանակով կը պսակուին [...] արշաւանքները։ Մինչեւ [...] ինք առանձին կը կատարէ [...] չակրութիւնը եւ յանձն [...] գաւորին մէկէ աւելի անգա[...] տէր կը դառնայ Սուրբ Եր[...] Մեծ է մրցակցութիւնը Բիւզ[...] դիոնի եւ Արեւմուտքին [...] գերման եւ ֆրանք խաչա[...] ներու միջեւ, Կիլիկիոյ հայ[...] կան իշխանութիւններն ու [...] ղեցին իրենց ձեռքին մէջ [...] հելու համար։ Բիւզանդիոնը հանդուրժեր որ Լատին[...] խաչակրութեան պատրուա[...] տակ հողային եւ կրօն[...] ազդեցութիւններու տէր [...] նան Կիլիկիոյ մէջ, որ իր [...] րոցներով եւ վանքերով մ[...] իրեն հարկատու է եղած։ [...] հայ իշխանները ընդ առաջ [...] Թալով Խաչակրութեան յա[...] Լեւոն Գեղեցիկի, առաջին [...] գաւոր Հայոց կը ստանան [...] տարեալ անկախութիւն։ [...] միակ կապեր կը հաստա[...] ուին հայ եւ լատին իշխա[...] կան գերդաստաններու [...] Բիւզանդիոնի նախանձոտ [...] քին առջեւ։ Մերթ հայ [...] ժառանգը կ'ամուսնանայ [...] իշխանուհիի հետ եւ մերթ [...] տին իշխանը կը բազմի [...] բենեանց գահուն վրայ, [...] շարանը կը սկսի հայ եւ լա[...] եկեղեցիի, հայ եւ լատին [...] խանագեններու միջեւ. [...] կիները միշտ կը ձգնին [...] հել իրենց գերդաստան[...] իրաւունքն ու լեզուի ու կրօ[...] աւանդական դրոշմը։

Այս ներքին պայքարներ[...] հետ, Կիլիկիոյ Թագաւոր[...] նը կենաց եւ մահու կռիւ կը [...]

չէ հիւսիսէն ժամանակաւոր Թուրքմէններու դէմ, ինչպէս արեւելքի ռազմիկ եւ բարբարոս Մոնկոլներու դէմ, որոնք քաղաքական հորիզոնի վրայ նոր կ'երեւան եւ մինչ այդ հանդարտ թանոս են ու կը յաւակնին ամբողջ աշխարհի իրաւական տէրերը ըլլալ: Կռիւը սաստիկ է հարաւի Եգիպտացիներու դէմ, որոնք իրենց արշաւանքներով յաճախ կ'աւերեն հայկական նաւահանգիստները, յառաջանալով մինչեւ Սիս եւ Ատանա, հայ Թագաւորները յաճախ զանոնք պարտութեան կը մատնեն դաշնակցելով Մոնկոլներու երբեմնի մեծ Խանին հետ, որ՝ սկիզբը թշնամին է Եգիպտացիներուն եւ խոստում կուտայ հայ Թագաւորին Քրիստոնէութիւնը ընդունիլ: Բայց պէտք է ըսել որ դժբախտաբար Մեծ Խանին մահով անոր յաջորդները խոստմնադրուժ կ'ըլլան եւ հարաւի ոխակալ թշնամին վերջին անգամ մահացու տապարը կը դնէ Ռուբինեանց թագաւորութեան վրայ:

Այստեղ Փրոֆ. Եօրկա լուսաւոր հարց կը դնէ որ՝ Մոնկոլցիք փոխանակ մահմետականութիւնը ընդունելով Թուրքմէններու արշաւանքներուն դիմդին ուժը դառնալու, եթէ քրիստոնէութիւնը ընդունէր, այժմ Արեւմուտքի ժողովուրդներու եւ մասնաւորապէս հայ ժողովուրդին պատմութիւնը տարբեր ընթացք առած կ'ըլլար:

Միւս կողմէ, մեր ամբողջ երեք հազար տարիներու պատմութեան մէջ, կը տեսնենք շարունակ պայքար անոնց դէմ որ կը սպառնան մեր ինքնատիպ գոյութեան, բայց մանաւանդ անխորտակելի դիմադրութիւն այն բոլոր արտաքին եւ ներքին ուժերուն դէմ, որոնք կը ջանան ներգործութիւն մը ունենալ մեր կրօնական դաւանանքին վրայ: Այդպէսով է որ հայ ժողովուրդը ամբողջ տասնեւհինգ դարեր իր քաղաքական անկախութիւնը միշտ ստորադաս համարած է կրօնական անկախութեան, առաջինը զոհելով միշտ վերջինին:

«Brève Histoire de la Petite Arménie» գիրքը պէտք է տարածել մեր բոլոր օտար բարեկամներու քով, մասնաւորապէս ֆրանսացի բարեկամներու: Գիրքը նոյնքան շինիչ է հայ նոր սերունդին համար եւ զայն ֆրանսական դպրոց յաճախող հայ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու գրասեղանի ընկերը պէտք է դարձնել:

Զայն հրատարակող Հայ Տիկնանց Միութիւնը արժանի է գովասանքի, իսկ փրոֆ. Եօրկան՝ հայ ժողովուրդի ջերմ շնորհակալութեան:

ԶԱՔԱՐ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստան կը տառապի Թուղթի տագնապով. եւ սակայն երբեմն գեղեցիկ Թուղթի մթերք (սթօք) մը կը հասնի Երեւան,— Մոսկուա գիտէ ատեն ատեն շաքար բաշխել իր տղոց,— եւ ահա գեղեցիկ Թուղթի վրայ աղուոր տպագրութիւն մը, որ նախանձ կը պատճառէ արտասահմանի:

Այսպէս, ի՜նչ գեղեցիկ տպագրուած են Հայաստանի երիտասարդ գրողներուն գործերը: Աչքի առջեւ ունինք Զարենցի, Ալազանի, Նորենցի, Զարեանի եւ ուրիշներու հատորները: Գեղազարդումը եւս ճաշակաւոր է:

Տպագրական քննադատութիւնը նոր է մեր մէջ: Եւ այդ քննադատութիւնը կը գնահատէ յառաջդիմութիւնը, որ կատարուած է Հայաստանի տպագրական արուեստին մէջ: Կողքերու գեղազարդման ոճը համապատասխան է բովանդակութեան: Դասական գրականութիւնը անշուշտ չի կրնար դրուիլ խորհրդապաշտ ոճով կողքի մը մէջ:

Արտասահմանի մէջ մեր գրողները իրար կը կապկեն վերջերս, երբ գեղազարդել կուտան իրենց գործերը: Պառաւական գրականութիւնն իսկ կը փորձեն հագուեցնել խայտաճամուկ շապիկով: Երբեմն գեղազարդումը կատարուած միայն մէկ երեսին վրայ, ճիշդ ինչպէս մէկ կողմը միայն տապկուած ձուազեղ մը:

Թէ արտասահմանի, թէ Հայաստանի տպագրական զարդանկարչութիւնը կը զարգանայ միայն գիծի վրայ: Կ'ընդունինք գիծերու արուեստին խորութիւնը, բայց կը զարմանանք, որ ինչո՞ւ ուրիշ միջոց չի փորձուիր:

ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

Ծանօթ է Սուրխաթի արհամարհանքը Հայաստանի գրողներուն վրայ: Զարենցէն զատ ուրիշ գրող արուեստագէտ չի ճանչնար, ոչ Երեւանի, ոչ ալ արտասահմանի մէջ, (երբեմն գլուխը կ'առնէ եւ կը քննադատէ արտասահմանի գրականութիւնը՝ առանց կարդալու կամ տեսնելու առիթն ունենալու, ճիշդ ինչպէս մենք ալ դուրսն ունինք գրիչշարժողներ, որ կը խօսին Հայաստանի գրականութեան մասին, առանց զայն տեսնելու): Վիճիլ դժուա՞ր է Հայաստանի մէջ. Ամէն բան արտօնութեամբ է: Բայց կը պատահին փոխզիջումներ: Հէ՜յ, Ալազանը Երգեր կառուցման եւ Ցաղթանակի հատորիկին մէջ ոտանաւորով մը կը յարձակի բանաստեղծի մը վրայ, զոր կը ճանչնաք առաջին իսկ ընթերցումով:

Շուրջդ մուրճեր ու երկաթ,
վաստակի ծով ծաւալուն,
Հողի բոցըն ու շունչը Թաց,
Եւ աշխատանք, եւ յարում,
իսկ դու շրջիր փողոցում,
Հնչիր շեփոր ու փողեր,
Պարապ օդը սղոցող,
Եւ տաղանդըդ ներբողէ,
Գաղափարի մարգարէ՜:

Յարձակումը Զարենցի դէմ է: Չի՜ քնանար Սուրխաթ: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ կը յարձակին Զարենցիկին վրայ: Գրական Արշաւի մէջ կը յարձակի Ալազանի վրայ, եւ «խմբակային ելոյթ» (թայֆայականութիւն) կը համարի այդ ոտանաւորը, յայտնելով թէ ոմանք Ալազանի ամբողջ ոտանաւորները կը համարին նոյնքան անարժէք եւ մոխրացումի արժանի:

ՍՏԱՄՈՔՍԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Որեւէ բան կարդացա՞ծ էք ստամոքսին եւ արուեստին յարաբերութեան մասին: Գիտէ՞ք թէ բուն արուեստագէտները մեր զգայարանքներն են: Եւ ստամոքսն ալ... արուեստագէտ մը նոյնպէս: Յիշեցէք Հիւյսմանը, որ կերակուրներու (ստամոքսի) արուեստագէտն է: Ֆրանսացի գրող մը կը կարծէ թէ Հիւյսման գիտէր գոյութիւնը համերու դաշնակի մը (orgue à bouche), զոր հնարած էր Փոնսըլէ: Այդ դաշնակը այնպէս մը շինուած էր, որ ստեղնաշարին վրա՛յ ախորժական ներշնչումով մը մատնահարելէ յետոյ, երգեհոնին վրայ բիւրեղեայ սկիհի մը մէջ կը հոսէին փոխանակ ձայնի... անուշ հեղուկներ, որոնք կուտան զանազան համեր:

Աբբայ Փոնսըլէ կ'ըսէր թէ համերն ալ ունին իրենց երաժշտական աստիճանաւորումը, այսպէս,—

Տօ (թթու), րէ (անլի), մի (քաղցր), ֆա (լեղի), սոլ (թըթուաշ), լա (ժանտահամ), սի (կծուահամ):

Թերեւս ձեզի քմայք կը թուի այս, բայց մեր աշխատակիցը, Շ. Նարդունի, որ երկար ուսումնասիրութիւն մը ունի Զգայարանքները եւ գրականութիւնը խորագիրով, շա՛տ կը հետաքրքրուի այդ երեւոյթով:

ԽՐՈՒԱԹ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Խրուաթ կուսակցութեան ծանօթ գէմքերէն փրոֆ. Միլան Սուֆլէյ յարձակում կրեց Զաղրէպի մէջ անծանօթի մը կողմէ որ զայն սպաննեց երկաթի հարուածով մը: Միլան արդէն երկու տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էր:

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԵՒ ԻՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան անցեալ հինգշաբթի օրուան դասախօսն էր ընկ. Տէր Յովհաննէսեան, որ խօսեցաւ «Կազմակերպուինք եւ կազմակերպենք» նիւթին շուրջ, յստակութեամբ պարզելով իր տեսակէտը: Ընկերը քաջալերուած մեր Միութեան վայելած ընդունելութենէն հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ, կը թելադրէր Միութեան անդամները մտնել զանազան միութեանց մէջ եւ այնտեղ եւս կատարել քարոզչութիւնը հայրենիքի գաղափարին: Ընկերը նոյնպէս կը կարծէ թէ որբերը կրնան ապագային համաձայնութեան մը շաղախ դառնալ եւ ստեղծել ազգային տաք մթնոլորտ մը:

Նոյն միտքով կապել ընտանիքները, նոյն միտքով՝ երիտասարդութիւնը, որովհետեւ այդ գաղափարը անկեղծ է, ազգային է, մարդկային է:

Դասախօսութենէն վերջ սկսան վիճաբանութիւնները. ոմանք գտան որ ուժերու սպառում է մտնել զանազան կազմակերպութեանց մէջ: Սակայն ընդհանուրին կարծիքն այն էր թէ որբերը անսպառ ուժ ունին, եւ կրնան մեծ դեր մը խաղալ ազգային կեանքի վերակազմութեան մէջ:

Պ. Օհան Կարօ գեղեցիկ եւ յստակ պարզաբանումն ըրաւ այս հարցին և փակուեցաւ վիճաբանութիւնը:

*** Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը հետզհետէ կ'ընդարձակէ իր ցանցը, ճիւղեր արձակելով ազգականներու, քաղաքի երիտասարդութեան, մարզական եւ գեղարուեստական ասպարէզներու մէջ:

Վերջին ամիսներուն, Պէլվիլի Արարատ ֆութպոլի ուժեղ խումբը, որ մեծ մասամբ կը բաղկանայ որբերէ, միացաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ այսուհետեւ պիտի կոչուի Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Արարատ ֆութպոլի խումբը, եւ պիտի ունենայ մարզական մասնաճիւղի մը իրաւունքները:

Յետոյ Եփրատ նուագախումբը, որ նոյնպէս կազմուած է որբերէ, միացաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան, եւ այսուհետեւ պիտի կոչուի Զ. Ե. Ռ. Միութեան Եփրատ նուագախումբը, ստանալով մասնաճիւղի իրաւունքներ:

Պիյանքուրի Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղը վերջերս կազմեց ֆութպոլի զօրաւոր խումբ մը, Տալուորիկ, որ արդէն սկսաւ իր մրցումներուն:

Պիյանքուրի նոյն մասնաճիւղը տեղւոյն մէջ բացաւ նաեւ գրադարան մը Սիամանթօ-Վարուժան անունով: Գրադարանին մէջ պիտի տրուին, ինչպէս Փարիզ կ'ըլլայ, զանազան դասախօսութիւններ:

Պանեոլի մէջ եւս կազմուեցաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղ մը, որ տեղւոյն Յառաջդիմասէր Միութեան սրահին մէջ կանոնաւորաբար պիտի սկսի դասախօսութիւններու:

Պէլվիլի Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղն ալ ձեռնարկած է Փարիզի ձեւով դասախօսութիւններ տալու:

Կ'իմանամ, որ Պոլէնի մէջ եւս պիտի կազմուի մասնաճիւղ մը: Յունաստանի մէջ ալ վերջերս մեր մասնաճիւղերուն թիւը հասաւ 4ի: Ուրիշ մասնաճիւղ մը եւս Մոնթէվիտէոյի մէջ:

Պէյրութի մեր ընկերները կը շարունակեն հանգանակութիւնը Տէր-Զօրի մատուռ յուշարձանին համար:

Հ. Վրէժ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Զ. Ե. Ռ. Մ. ՏԱԼՈՒՈՐԻԿ

Կիրակի 15 փետր կէսօրէ յետոյ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պիյանքուրի մասնաճիւղին Տալուորիկ ֆութպոլի խումբը կատարեց իր առաջին մրցումը Սեւրանի մէջ Քոտաք Փաթէի խումբին հետ: Մրցումը սկսաւ ֆրանսացիներու յարձակումով. ֆրանսացիներու յառաջխաղացման հակառակ Տալուորիկ ուժեղ հակայարձակումով մը եւ դասական եղանակով գնդակը տարաւ հակառակորդին բերդին առջեւ: Թէեւ մեր ընկերները երկար ժամանակէ ի վեր խաղացած չէին, բայց եւ այնպէս յաջողեցան սեղմել հակառակորդին բերդը եւ կիսախաղը չլրացած՝ շահեցան առաջին նշանակէտը:

Երկրորդ կիսախաղին, ֆրանսացիները նորոգեցին իրենց ոյժերը եւ վայրենի խաղարկութեան մը սկսան, այսպէսով վիրաւորելով մեր ընկերներէն մէկուն աչքը: Տալուորիկ պաղարիւնութեամբ շարունակեց, թէեւ դատաւորը որոշ կողմնակալութիւն ցոյց կուտար:

Այդ պայմաններուն մէջ անկարելի էր դիմադրել հակառակորդին, որ սրտնեղած էր: Խաղը վերջացաւ 1ի դէմ 2ով: Տալուորիկ պարտուած էր: Բայց բարեխիղճ հանդիսականները կը պնդէին, որ Հայերը աւելի իմաստուն եւ ճարպիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին:

Հայկազուն

Հ. Մ. Ը. Մ.

ԸՆԴՀ. ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան Պոլսէն հեռանալէն վերջ, նիւթապէս անկարելի եղած էր անոր վերակազմութիւնը, Միութեան գլխաւոր անդամները իրարմէ հեռու երկիրներ գտնուած ըլլալով: Վերջերս պարագաները բաւական նպաստաւոր էին, ընթացք տալու այն ջերմ փափաքին՝ որ կը յայտնուէր բոլոր շրջաններու, առանձինն մասնաճիւղերու եւ մանաւանդ մամուլին կողմէ, կազմելու համար Կեդր. Վարչութիւն մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջ. Վարչութիւնը նկատի ունենալով նախորդ Կեդր. Վարչութեան գլխաւոր անդամներուն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին եւ նոր անդամներէն շատերուն Փարիզ գտնուիլը, ասպարէզ իջաւ, եւ տասը շրջաններու կողմէ ընտրուած 23 ներկայացուցիչներով կազմուեցաւ Ընդհ. Պատգմ. Ժողովը: Առաջին նիստը բացուեցաւ յոտնկայս յարգանքով մը Հ. Մ. Ը. Մ.էն առ յաւէտ բաժնուողներու յիշատակին:

Ներկայիս օրակարգի նիւթն է Ծրագիր կանոնագրի վերաքննութիւնը, յարմարցնելու համար զայն օրուան պահանջներուն եւ մանաւանդ ժողովուրդի նիւթական եւ բարոյական պայմաններուն:

Ուրախալի երեւոյթ մըն է տեսնել ժողովականներուն համամտութիւնը Միութիւնը շահագրգռող բոլոր կէտերու մասին:

Այս առթիւ չեմ կրնար չը յիշատակել ժողովի անխոնջ նախագահ Պ. Ներսէս Օհանեանը որ երիտասարդական կորովով լծուած է գործի, զոհելով իր ժամանակին մեծ մասը:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

*** Շրջաններէն կը մասնակցին Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Կիպրոս, Պարսկաստան, Հարաւ. Ամերիկա, Հիւս. Ամերիկա, Պելճիքա եւ Ֆրանսա:

Գիմպէ

Ի ՓԱՌՍ ԾՈՒԽԻՆ

Կը ծխե՛ն, կը ծխե՛ն, գինովնալով, ներշնչուելով եւ աշխարհը մոռնալով:

Կը ծխե՛ն, համը ծխողը տէ, կ'ըսեն գլուխ շարժելով:

Բայց ո՞վ աւելի շատ կը ծխէ: Կ'ըսեն թէ Ալպանիոյ թագաւորը հարիւր սիկար կը ծխէ օրական: Պերլինցի մը, Սթարք, որ մեռաւ վերջերս, կը պարծենար թէ «Թուրքէ մը աւելի կը ծխէր» ինչպէս ինք կ'ըսէր: Եւ կ'աւելցնէր.

— «Աւելի կը նախընտրեմ սիկար մը քան կին մը»: Յետոյ բանաստեղծի մը պէս կ'ըսէր. «Ի՜նչպէս կը վառի օրհնածը, երբ կը սեղմեմ շրթներս եւ կը ծծեմ իր ծուխը»:

Աւստրիացի մը, Նանուս, սովորութիւն ունէր հաշուելու իր ծխած սիկարները: Արդ, վեց հարիւր քսանեւութ հազար սիկար ծխած էր: 43,500ը «սիկառ մը կ'առնե՞ս» ըսողէն ձրի առած ու ծխած էր. Եւ մեռած ատեն կրկնած.— «Մե՛ղք, ալ չպիտի կարենամ ծխել»:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԻՄԱՍՏԸ

Հայ եկեղեցին այլապէս ամենէն ազատ եկեղեցին է, բոլոր կրօնական սկզբունքները ան համառօտած է խոհական եւ ազատաշունչ ոգիով:

Մինչեւ նոյն տարուան մէջ, երբ Յազկերտի դաւը ի դերեւ կը հանէր արտաքնայարդար կրօնական մոլեռանդութեամբ, բայց ներքնապէս ներուժ ազգասիրութեամբ, յունական կամ բիւզանդական եկեղեցիին Եւտիքեան հրապոյրն ալ կը մերժէր, նոյնքան սաստկութեամբ որքան նոյնը մերժեց Կիլիկեան աւելի հեշտ շրջանին երբ կաթոլիկ եկեղեցին աւելի զինուորեալ, աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ նոյն հրապոյրը, ըսե՛նք, նոյն թակարդը կը լարէր:

Հայ եկեղեցին այդ թակարդներուն մէջ չինկաւ, ազգին էութիւնը, ցեղը պահպանելու, անկախ իսկութիւնը պահելու մոլեռանդութեամբ:

Ըսի արդէն թէ մեր ցեղին ձուլման մեծագոյն միջոցները կրնան ըլլալ լեզուի, կրօնքի, եւ ամուսնութեան այլածէս փոփոխութիւնները: Օրինակ մը նախ համեմատաբար նոր պատմութենէն — Բագրատունեաց անկումէն վերջ, Անին ուրացուելէն, Հայութիւնը բիւզանդացի կիւրապաղատներու գերիշխանութեան զոհուելէն վերջ, ստուար գաղթականութիւն մը, նոյնքան եւ թերեւս աւելի թիւերով քան այսօրուանը, ողողեց Եւրոպան, գլխաւորաբար Թրանսիլվանիա, Ռումանիա, Աւստրիա, Մաճառստան: Նախ մեր այսօրուան պէս, կենդանի, առոյգ, արեւելագոյն բարեմասնութիւններով տոկաց, տոկաց, տոկա՜ց մինչեւ այն ատեն որ ինքը ինք մնաց, լեզուն հայ, կրօնքը հայ, հարսը հայ, զաւակը ոչ խառն. բայց թիւը, քաղաքակրթութեան ուժը գործեց արագօրէն եւ դար մը վերջը արդէն եղածը եղած էր ի վնաս ո՛չ միայն հայ եկեղեցիին, այլ եւ ի վնաս հայ ազգին, եւ այսօր իսկ ամէնքս կ'ողբանք այն բիւրաւորներուն կորուստը, տկար մխիթարանք մը զգալով միայն որ հայկական անունով գիւղեր եւ հայկական արձանագրութիւններով եկեղեցիներ կան այն կողմերը, անձեր ու ընտանիքներ, նշանաւոր թէ աննշան, որոնք իրենց հայ ըլլալը կը կը յիշեն եղեր: Այսչափ միայն, եւ դուք ըսէք թէ ասիկա ի՞նչ նշանակութիւն ունի հայ ցեղին ներկային ու ապագային համար: Այսքան միայն համառօտի, Ե. դարու դիւցազնութեան իմաստը հասկնալու եւ ոտնակոխ ընելու համար այն անբարոյական ենթադրութիւնը թէ Վասակի քաղաքականութեամբ, այսինքն ուրացումով եւ ազգամոռացումով կարելի պիտի ըլլար ապրիլ մեծաձեռն եւ հսկայ Պարսկաստանի մէջ. Ով հէք ապուշ, որ մահէն աւելի դառն է, քանի որ բնական ալ չէ: Որեւէ ցեղ իր ներքին թերութիւններով եթէ մահանայ, թերեւս տեսակ մը անմահութիւն ապահովէ այս ձեւ մահը, քան երբ հովին ու ծովին խաղալիկ, ալիքին ու զալիքին դէմ անպատսպար, համակերպինք միւսներուն, վրայ տալով ինչ որ մեր անձնականն ալ չէ, այլ նուիրական աւանդ ու պատմական ժառանգութիւն:

Հայութեան, հայ անուան պահպանութիւնը մէն մի հայ անհատի սեպուհ պարտականութիւնն է: Պահպանութեան երեւելի նշաններն են լեզուն, կրօնքը, աւանդութիւնները, վերջապէս ինքնայատուկ մասնակաութիւնները, որոնց ամբողջին միացումէն կը ծնի կ'անուանակոչուի որեւէ ցեղ:

Եթէ ցեղի մը բացարձակ անկախութիւնը երաշխաւորուած է, եւ անոր քաղաքացիական իրաւունքը միջազգային գետնի վրայ ճանչցուած, խնդիր չէ կրօնքը գոնէ. այդ պարագային կրօնքը կը դադրի, աստիճանով մը, պահպանութեան անհրաժեշտ գործօն մը ըլլալէ, այլ կ'ըլլայ առաւելապէս խիղճի խնդիր մը, աւելի կամ նուազ դիւրին ճամբայ մը դէպի երկնային գրախտ տանող, խառնուածքի եւ տրամադրութեան հարց: Բայց ցորչափ մենք մեր անկախութիւնը եւ քաղաքացիական յարգուած, պարտադրուած իրաւունքները չունինք, հանդուրժեցէ՛ք, Տիկիններ եւ Պարոններ, որ յայտարարեմ ի լսելիս ձեր թէ կրօնքով հայ մնալը բազմութիւններու համար անխուսափելի է որպէսզի հայ մնանք: Նոյնը մտածեցէք Վարդանանց շրջանին համար:

Բայց հիմա առնենք մեր վիճակը, գաղթականական սա երկբայելի եւ տարտամ կացութիւնը: Մոռնա՛նք լեզունիս, հեռանա՛նք եկեղեցիէն— ազգային-պատմական, ցեղական եկեղեցիէն, օտարին քաղաքացի ըլլանք, խառն ամուսնութիւններ կնքե՛նք— հետեւա՞նքը— հա՞րկ է արդեօք բառերով բացատրել եւ նախադասութիւններով ողբալ: Սա՛ խեղճ գաղթականը օտարին հետ պիտի կարգուի, միշտ զօրաւոր օտարին կամ օտարուհիին հետ, ի հարկէ անոր լեզուն պիտի խօսի, տխմարութիւն կ'ըլլայ չըսել թէ զաւակները անոր, այսինքն օտարին, օտարուհիին լեզուն պիտի խօսին, արդէն օտար դպրոց կ'երթան, օտարը վերջապէս իր լայն, խոշոր ու նուրբ զանգուածով կը ճնշէ իմ վրայ, քու վրադ: Ըսէք, այս վիճակին ո՞ւր կը յանգի վախճանը:

(3) (Շար.)

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

24 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1502 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԻԳԵՐ ԵՒ ԲԱՂՁԱՆՔՆԵՐ

Քանի կը տեւէ Երեւանցիներու խորթ քաղաքականութիւնը գաղութներու հանդէպ, այնքան կը շեշտուի, զգալի կը դառնայ ինքնապաշտպանութեան բնազդը՝ հալածական բազմութիւններուն մէջ։

Ներգաղթը կանգ առած է այլեւս, եթէ ոչ բոլորովին դադրած։ Վերջին կարաւանը՝ Ֆրանսայէն մեկնեցաւ, անցեալ տարի։ Զանցառելի, յատկապէս մաղուած քանակութիւն մը, տասնեակ հազարներու մէջէն։

Նախկին թափով չի շարունակուիր, նաեւ, հայկական քաղաքներու անունով նոր գիւղեր եւ աւաններ շինելու աշխատանքը։ Ձեռնարկներ կան որ կէս ճամբան մնացած են։ Իսկ ուրիշներ կը կազմեն պարզ ծրագիրներ։

Այս թուլութեան մէկ պատճառը այն է, անշուշտ, որ դարձուրելի գործազրկութիւն կը տիրէ ամէն կողմ։ Մինչեւ իսկ Ամերիկայի մէջ, ուր Հայր. Միութիւնները նիւթական աղբիւրն են առաջադրուած բոլոր ձեռնարկներուն։

Բայց կա՛յ նաեւ հոգեբանական պատճառ մը, աւելի խոր եւ աւելի ծաւալուն։—Թուլցած են կապերը Երեւանի եւ գաղութներուն միջեւ։ Մարդիկ հետզհետէ աւելի կ'ամփոփուին իրենց պատեանին մէջ, եւ բաղդատութեան կը դնեն հեռաւորն ու մօտաւորը։ Գալիքը, եւ իրենց աչքին առջեւ պարզուած տեսարանը։ Եգիպտոսի «Արեւ»ն անգամ, պաշտօնաթերթ ռամկավարներու եւ հաւատարիմ բարեկամ Բարեգործականի — պարտք սեպեց գրել թէ «հոգեբանօրէն գէշ ընտրուած էր ժամանակը», Նուպարաշէնի շինութեան համար։

Բաղդատելով հեռաւորն ու մօտաւորը, շատեր կ'իյնան թարթափումներու մէջ։ Ուրիշներ՝ կը փորձեն կատարել այն ինչ որ կարելի է, իրենց աչքին առջեւ։

Այս շարքին մէջ կը գտնուին Հայրենակցական Միութիւններ ալ,— ինչպէս Հաճընը, որ բաժնուած է երկուքի։ Մէկ մասը, առաջնորդութեամբ Ամերիկայիկեդրոնին, որոշեր է Հաճընի անունով թաղ մը կամ փողոց մը շինել Նուպարաշէնի մէջ։ Միւսները, յիշելով մեռելներուն ուխտը, կ'ընդդիմանան այդ ծրագրին եւ կ'ուզեն նախ եւ առաջ փրկել ողջ մնացած Հաճընցիները, տեղաւորել զանոնք այնտեղ ուր կը գտնուին մեծ մասով (Սուրիա-Լիբանան)։

Չենք ուզեր խառնուիլ այդ վէճերուն։ Բայց կը դիտենք մէկ իրողութիւն,— ինքնապաշտպանութեան բնազդը, որ մեկուն այ'ս ճամբան կը ցուցնէ, միւսին՝ տարբեր ճամբայ։

Ուրեմն, ծրագիրներէն աւելի, գործերը, ճիգերն են որ կը հետաքրքրեն մեզ։ Եւ պէտք է հետաքրքրեն բոլորը։ Մանաւանդ Հայր. Միութիւնները։

Կը թուի թէ բոլորին ալ սրտին կը խօսի մէկ բանաձեւ, — պահպանել համրանքը՝ յանուն վտանգուած հայրենիքին։ Պահպանել թէ բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։ Ինչո՞ւ չէ, նոյն իսկ տնտեսական մտահոգութիւններով։

Այս ճամբուն վրայ, ոչ բաղձանքն է որ բարիք պիտի բերէ, ոչ ալ բանավէճը։ Այլ ճիգը, գործը։

Հետեւաբար, բոլոր անոնք որ կը ձգտին, կը ճգնին առաւելագոյն բարիքը քաղել տուեալ պայմաններէն, հայրենասիրական գործ կը կատարեն։ Հայրենիքը՝ ժողովուրդն է։ Եւ ժողովուրդը պէտք է ողջ մնայ, կանգուն մնայ, հաւատայ իր ճակատագրին եւ ուժին։

Վաղուան հայրենիքին համար շահ է ինչ որ կը կատարուի Հայաստանի վերաշինութեան համար։ Այս մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ։

Բայց եթէ Հաճընը — կամ ուրիշ Հայր. Միութիւն մը — կը կարծէ թէ սխալ է Երեւանի մէջ թաղ մը կամ փողոց մը շինելու պատրուակով երեսի վրայ ձգել տասնեակ հազար տարագիրներ, — ապա ուրեմն ինք պիտի գտնէ լաւագոյն, գործնական ուղին, կարելի եղածին չափ շատ մարդ փրկելու համար։

Հաճընը չի կործանիր, եթէ Նուպարաշէնի մէկ թաղը կոչուի «Նոր Հաճըն»։ Բայց չարաչար կը տուժէ, եթէ պառակտումը ծաւալի այս առթիւ ծագած վէճերով, եւ տասնեակ հազարաւորներ մատնուին անստուգութեան, կազմալուծուին եւ անգամ մը եւս տարտղնուին չորս հովերուն։

Հաճընը մասնաւոր պարագայ մըն է այստեղ, պատահաբար յիշուած։ Ապահովաբար ուրիշ Հայր. Միութիւններու մէջ ալ կը տիրեն այս կարգի խլրտումներ։

Ցիրուցան համրանքները, իրենց գլուխն ունենալով Հայր. Միութիւնները եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ, ամէն բանէ առաջ պիտի մտածեն ընդհանրական հայրենիքի մը համար։ Հետեւաբար պիտի ձգտին միացնել, ներդաշնակել իրենց բաղձանքներն եւ ճիգերը, կանխելով նոր կազմալուծումներ։

Համախմբուիլ, տեղաւորուիլ եւ զարգանալ,— ահա ինչ որ անհրաժեշտ է, ներկայ պայմաններուն մէջ։ Կեդրոնացնել բոլոր բարոյական եւ նիւթական միջոցները, ամէնէն գործնական ծրագիրն ընդունելով իբրեւ ուղեգիծ։ Խուսափիլ խաբուսիկ բաղձանքներէ, եւ ոտքը չբաժնել հողէն, իրական գետինէն։

Ինչպէս առօրեայ կեանքին մէջ, այստեղ ալ գործ արտադրողն է որ ասպարէզ կը շահի, եւ ոչ թէ առտուն կանուխ գիւտ մը յղացողը։ Տարագիր բազմութիւններու տեղաւորման ձեռնարկը հիմնական խնդիր է մեզի համար, նախ Հայաստանի, եւ յետոյ Լիբանանի ու Միջագետքի մէջ։ Բոլորն ալ՝ միեւնոյն մտահոգութեամբ,— վաղուան հայրենիքին համար։

Այս կէտին վրայ համաձայնելէ յետոյ, վստահ ենք թէ բաղձանքները աւելի շուտ գործի կը վերածուին։ Եւ մենք առիթ կ'ունենանք առողջ, դրական ճիգեր արձանագրելու, փոխանակ ամուլ վէճերու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՇԱՀԸ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ» անկուսակցական թերթը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (30 յունուար).

— «Քրտական հարցը բաւական զբաղեցուց արտասահմանեան հայ մամուլն ու թերթերը՝ ցաւալի է ըսել թէ այս կենսական խնդրին շուրջ չկրցինք ազգային որոշ ու միակ հասկացողութիւն մը ունենալ։ Նոյնիսկ այս խնդրին մէջ անհատական ու կուսակցական կիրքերը անվերջ քաշքշուքներու դուռ բացին եւ խնդիրը վերածեցին քաոսի։

«Մշակ»ի դիրքը սկիզբէն ի վեր շատ որոշ է եղած ազգովին հետաքրքրող այս կարեւոր հարցին հանդէպ՝ եթէ նոյնիսկ դատապարտենք Քիւրտերուն համակրութիւն ցոյց տալու եւ կամ մեր համակրութիւնը հրապարակով յայտարարելու քիչ մը տղայական ձեւերը, այդ չի նշանակեր թէ պէտք չէ որ որեւէ կապ եւ հետաքրքրութիւն ունենանք մեր հայրենիքին մէջ գոյութիւն ունեցող ներկայ շարժման հանդէպ։

Մեր պահպանողական մեծ ու փոքր դիւանագէտներն ու քաղաքագէտները չեն կրցած տեսնել քրտական յեղափոխութեան մեզի ունեցած արժէքը։ Արաբները, սակայն, որոնք ունին պետութիւն եւ զարգացման ու քաղաքակրթութեան ամէն նպաստաւոր ազդակները, մեր կարծածէն շատ աւելի շահագրգռուած են քրտական յեղափոխութեամբ եւ կը փափաքին տեսնել անկախ Քիւրտիստանի մը կազմուիլը իրենց սահմաններուն մօտ։ Արաբները ոչ միայն չեն խորշիր այլ ուժ կուտան պարագաներու ներած չափով՝ քրտական շարժման, որովհետեւ անոր մէջ կը նշմարեն ազդակ մը, որ իբր պատուար պիտի կանգնէր արաբական պետութեան եւ Թուրքիոյ մէջտեղ։

Առանց աւելորդ մեկնաբանութեան տրամաբանօրէն կարելի է հետեւցնել թէ ինչ որ նպաստաւոր է նոյնիսկ կազմակերպուած արաբական պետութեան, շատ աւելի կարեւոր եւ կենսական է մեզի համար որ ամէն բան ունինք ակնկալելիք, Թուրքիոյ անկումէն, կամ տկարացումէն. եւ ոչ մէկ բան վտանգուելիք կամ կորսնցնելիք։

ՎՏԱՐՈՒԱԾ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի վերջին նիստին, Փարիզի նահանգին ոստիկանապետը հաղորդած էր թէ ի՛նչ միջոցներու դիմած է աւելի խիստ հսկողութեան մը ենթարկելու համար Փարիզ եւ արուարձանները բնակող օտարականները։ Այս միջոցները հետեւեալ արդիւնքները տուած են այս տարուան սկիզբէն ի վեր։

21,500 օտարականներու կացութիւնը քննութեան առնուած է։ Ասոնցմէ 1122 անձեր որոնք օտարականներու վերաբերեալ կանոններուն չէին ենթարկուած, կամ իրենց թուղթերը չէին կանոնաւորած եւ կամ կասկածելի կը թուէին, երկրէն վտարուեցան։

Մօտ 300 գործատէրեր որոնք այս պարագաներու մէջ գտնուող օտարականներ կը գործածէին, տուգանքի ենթարկուեցան համաձայն 1926 օգոստոս 11ի օրէնքին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Երկրագործական Յանձնախումբը

Երէկ Փարիզի մէջ, բացումը կատարուեցաւ երկրագործական յանձնախումբին, որուն գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել կեդրոն. եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ ներկայիս մթերուած արմտիքի սպառման միջոցները. ինչպէս նաեւ յետագային, նոյն մթերումներուն առաջքը առնելու եղանակներ մշակել, մասնաւորաբար պիտի ուսումնասիրեն Ռումանիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Եուկօսլաւիոյ կացութիւնը այս տեսակէտէն։ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ եւրոպական պետութիւնները գրեթէ բոլորը ղրկած են իրենց ներկայացուցիչները, Յանձնախումբին առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան շէնքին մէջ, ուր Պ. Պրիան կատարեց բացումը։

Ալպանիոյ թագաւորին մահափորձէն վերջ

Վիէննայի մէջ, անցեալ օր, Ալպանիոյ թագաւորին Ահմէտ Զօկուի վրայ կատարուած մահափորձէն վերջ, բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան Վիէննա հաստատուած ալպանացի գաղթականներու բնակարաններուն մէջ։ Ասոնցմէ բազմաթիւ անձեր առժամաբար ձերբակալուեցան, մինչեւ որ հաստատեն թէ մահափորձի հեղինակներուն հետ որեւէ յարաբերութիւն չեն մշակած։

Երկու ահաբեկիչները, որոնք ձերբակալուեր էին դէպքէն քիչ յետոյ հարցաքննուեցան ամբողջ գիշերը, երեւան հանելու համար թէ մեղսակիցներ ալ ունի՞ն։ Հարցաքննութիւնը որեւէ արդիւնք չտուաւ։

Ահաբեկիչներէն մէկը կը յայտարարէ թէ երբեք թագաւորն սպաննելու մտադրութիւն չունէր, երբ տեսաւ անոր Օփերայէն դուրս ելլելը, ինքզինքէն ելաւ եւ կրակեց առանց երկար բարակ մտածելու։ Երկրորդը սակայն, խոստովանեցաւ թէ երկուքը մէկ խորհրդակցաբար, որոշեր էին վերջացնել թագաւորին գործը եւ երբ Օփերային առջեւէն կ'անցնէին, ու ճանչցան թագաւորին ինքնաշարժը, փութացին տուն, իրենց ատրճանակներն առնելու. յետոյ վերադառնալով, սպասեցին որ թագաւորը դուրս ելլէ։

Երկուքն ալ նախկին սպաներ են։ Մէկն անոնցմէ Ազիզ Քամի, նախկին հարիւրապետ, 10 տարի առաջ, Զօկուի մտերիմ բարեկամն էր։ Անոր ոխերիմ թշնամին դարձաւ, երբ Զօկու սկսաւ դաւեր լարել, գահ բարձրանալու համար, օտար պետութեան մը օժանդակութեամբ։

Սպանիա հանդարտած

Սպանիոյ միապետական դահլիճին կազմութենէն ի վեր, հանդարտութիւն կը տիրէ երկրին մէջ։ Հանրապետականներն ու ընկերվարականները առ այժմ, կը զգուշանան գրգռութիւններ հանելէ։ Երկու հակակառավարական հաւաքոյթներ տեղի ունեցան շաբաթ օր Մատրիտի մէջ, ընկերվարականներու եւ աշխատաւորական սէնտիքաներու կողմէ։ Բայց որովհետեւ, հաւաքոյթները ոստիկանական հսկողութեան տակ էին, կազմակերպիչները որեւէ բանաձեւ չառաջարկեցին ներկաներուն, Ընկերվարական պետ մը այս առթիւ, յայտնեց թէ, որովհետեւ առաջարկուած բանաձեւերը կրնան վտանգաւոր հետեւանքներ ունենալ կառավարութեան համար, պէտք տեսնուած է որոշումները տալ գաղտնի նիստի մէջ։

Հակասական զրոյցներ կը շրջին սահմանադրականներու դիրքին մասին հանդէպ նոր կառավարութեան եւ անոր ընտրական ծրագրին։ Սահմանադրականները մօտերս հաւաքոյթ մը պիտի ունենան ճշդելու համար իրենց դիրքը։

Ամերիկա եւ Խորհրդային Ռուսիան

Ամերիկայի ելեւմտական նախարարութիւնը գործադրութեան դրաւ խորհրդային նախանիւթերու եւ ճարտարագործուած ապրանքներու ներածման դէմ արգելքի հրամանագիրը։ Արգելքը կը նախատեսէ նաեւ Ռուսիոյ մէջ բռնի աշխատանքով արտադրութիւնները։ Հրամանագիրը մշակած է նաեւ այն պայմանները որոնց պէտք է համապատասխանեն ռուսական ապրանքները՝ չնկատուելու համար բռնի աշխատանքով արտադրութիւններ։

Յատկօրէն արգելքի տակ առնուած է հիւսիսային Ռուսիոյ շրջաններէն արտածուած փայտը, որովհետեւ Ամերիկա փաստուած կը նկատէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները այդտեղ անտառային շահագործումները կը կատարեն բռնի աշխատանքով։ Նաեւ եւրոպական Ռուսիոյ փայտի արտածումները։ Այս շրջաններէն եկած այն ապրանքները որոնք շինուած են տեղական փայտով, նոյնպէս, արգիլուած են։ Թէեւ անտառներու սէնտիքան հաւանութիւն յայտնած է ելեւմտական Նախարարութեան այս հրամանագրին, սակայն Նիւ-Եորքի մէջ, կը կարծուի թէ լուցկիի արտադրիչները դժգոհ պիտի մնան եւ պիտի բողոքեն, ինչ որ սակայն ապարդիւն պիտի մնայ, քանի որ մաքսային օրէնքը ամէն իրաւասութիւն կուտայ ելեւմտական Նախարարին, նման քայլեր առնելու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ դ. էջ)

ԴԱՐՁԵԱԼ «ԴԱՇՆԱԿ»ՆԵՐԸ

Տիարպէքիրէն կը հաղորդուի թէ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ ժողովուրդին ուղղեալ յայտարարութիւն մը հրատարակած է որ կ'ըսէ.

—«Տեսնելով որ Թուրք հանրապետութիւնը օրէ օր կը զօրանայ, անոր թշնամիները հասկցան թէ սխալած են իրենց յոյսերուն մէջ։ Այս առիթով, վերջերս անոնք դիմեցին ուրիշ միջոցի մը եւ փորձեցին Թուրք հայրենակիցները պետութեան դէմ ոտքի հանել եւ օրէնքին դէմ զէնք բարձրացնելու մղել։

Այն նպատակով, դաշնակ հայերը, որոնք հոգեւին թշնամի են Թուրքերուն, Փարիզի մէջ ժողով գումարելով կազմեցին Հօյպեան (Հօյպուն՝ ըսել կ'ուզէ «Յ.») ընկերութիւնը, զոր ներկայացուցին իբրեւ քրտական շահերու ծառայող կազմակերպութիւն մը։ Այս ընկերութիւնը կը վերաբերի դաշնակ հայերուն, որոնք մահացու թշնամիներ են մեր ազգին եւ պետութեան։

Ինծի համար պարտականութիւն կը նկատեմ լուսաբանել հանրային կարծիքը։

Անցեալ ամառ, այդ ընկերութիւնը մեր հերոս բանակին սուիններուն առջեւ իր արժանի պատասխանը ստանալէ յետոյ, յուսախաբութեան ենթարկուեցաւ ժողովուրդին ուղղամտութեան առջեւ։

Այն հայրենակիցները, որոնք 4 տարի առաջ կեղծ խոստումներէ խաբուելով, արտասահման գացած էին, երկիր վերադարձած են։

Հայրենակիցներ, հօյպեանները իրենց գործիք կը դարձնեն նաեւ Թուրքիայէն մեկնած նեստորականները։ Շահախնդիր տարրերը օգտագործելով, անոնք պիտի փորձեն կրօնական դիմակի տակ օգտուիլ ձեզմէ»։

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՏԱՆՐ ԱՂԷՏ ՄԸ

Էքս-լա-Շափէլի (Գերմանիա) շրջակայ Ռոթպերկի հանքին մէջ 600 մեդր խորութեամբ, կրիզուի բուռն պայթում մը մեծ վնասներ պատճառեց եւ մարդկային զոհեր խլեց։ Զոհերու թիւը տակաւին յայտնի չէ։ Ցարդ 31 դիակներ միայն երեւան հանուեցան։

Հիդլէր կը գործէ.— Հիդլերեանները Մանհայմի մէջ կազմակերպեր էին հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ էին 3400 անձեր։ Հիդլերեաններու եւ իրենց քաղաքական հակառակորդներուն միջեւ, ծանր խռովութիւններ պատահեցան։ Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ սրահը պարպել։ 162 անձեր ձերբակալուեցան, 20է չափ վիրաւորներ կան։

Հնգամեակի հեղինակը.— Գործադիր կոմիտէն իր պաշտօնէն հրաժարեցուց խորհրդ. տնտես. խորհուրդի նախագահը Կրիզանովսկին, որ հեղինակն է համբաւաւոր հնգամեայ ծրագրին։

Պուխարին հիւանդ.— Համայնավար նշանաւոր տեսաբանը եւ Գ. Միջազգայինի նախկին մեծ դէմքերէն Պուխարին, պարագլուխ աջերուն, ծանրօրէն հիւանդ է։

Քոլերան Պոլսոյ մէջ.— Պոլսոյ մէջ քոլերայի կասկածելի դէպք մը երեւան ելաւ։

ՊՈԼՍՈՅ ԹՂԹԱԲԵՐԸ

Պոլսէն թղթաբեր չի գար քանի մը օրէ ի վեր։

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ փլուզումի հետեւանքով, ճեպընթացը կանգ առած է Սօֆիայի մէջ։ Երթեւեկը կը կատարուի պայմանադրական կառախումբով։ Ճամբորդները սահմանագլուխէն Էտիրնէ կ'երթան ինքնաշարժով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՑԷՆ ԱՌԱՋ ԲԱՄՊԱԿ

Բամպակի մշակութիւնը զարգացնելու եւ ընդարձակելու հարցը, օրէ օր աւելի սուր կերպարանք կը ստանայ խորհրդային երկիրներու մէջ։

Այս պարագան հետեւանք է ո՛չ միայն անոր համար, որ բամպակը ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան համար վառելիքէն յետոյ գրեթէ երկրորդ տեղը կը բռնէ իր կարեւորութեամբը, այլ եւ այն պատճառով, որ խորհրդային երկիրները զգալի չափով պէտք ունին բամպակի, ծածկելու համար միլիոնաւոր քաղաքացիներու մերկութիւնը։

Ոչ մէկ գաղտնիք է կերպասեղէնի իրական պակասը խորհրդային բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ, այն ալ անմատչելի գիներով։

Հիմա երբ արդէն խորհրդային վարիչները լիայոյս են թէ պիտի կրնան իրականացնել «Հնգամեայ տնտեսական ծրագիրը» որով եւ անմիջապէս ինքնաբաւ արդիւնաբերութեամբ պիտի փրկեն երկիրը իր այսօրուան անհանդուրժելի կացութենէն, աւելի քան ուժգնութեամբ կը հետապնդուի բամպակի արդիւնաբերութիւնը։ Գոյութիւն ունեցող եւ ունենալիք գործարանները պէտք ունին բամպակի մեծ պաշարի, երկիրը իր մթերքը պէտք է հայթայթէ ներսէն։ Մինչեւ հիմա այս ուղղութեամբ շատ քիչ մտածող գիւղացին պէտք է ուրեմն հաշուի առնէ նոր պահանջը։ Այս է իմաստը օրուան բոլոր կարգախօսքերուն բամպակի ցանքերու տարածութիւնները ընդարձակելու մասին։

Ասկէ ալ արդէն կը սկսի բուն տագնապը, օրուան իշխանութեան եւ գիւղացիութեան մէջ։

Հայաստանի մէջ մասնաւորաբար կը թուի թէ այս տարի առանձնապէս սուր կերպով դրուած է բամպակի խնդիրը։ Մանաւանդ որ, համաձայն Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէի Բիւրոյի որոշման, 1931ին Հայաստանը պէտք է ունենայ 25 հազար հեկտար բամպակացան։

Որքան դիւրին է թուղթի վրայ նշանակել վերայիշեալ թիւը, պարտադրելով զայն Հայաստանին «բոլշեւիկօրէն», դժուար է սակայն, անհամեմատօրէն դժուար ու ծանր անոր իրագործումը Հայաստանի եւ հայ գիւղացիութեան համար։

Նախ եւ առաջ, բամպակի մշակութիւնը տակաւին պատերազմէն առաջ մեծ կարեւորութեամբ չէր զարգացած մեր երկրին մէջ։ Այս իրողութիւնը իր կարգին հետեւանք էր անշուշտ այն ողորմելի ճարտարարուեստին, որ գոյութիւն ունէր նախապատերազմեան Ռուսաստանի մէջ։ Որով եւ ըմբռնելի է այն թոյլ եւ անփոյթ վերաբերմունքը երկրի բնական հնարաւորութիւնները օգտագործելու եւ զարգացնելու տեսակէտով։ Այս ալ ըսենք սակայն, որ Հայաստանի տնտեսական զարգացումը երբեք ալ իրական մտահոգութեան առարկայ չէ եղած տիրող իշխանութեան համար։ Հետեւաբար կարեւոր խնդիր չէր թէ հայ գիւղացին ի՛նչ կը ցանէ եւ ի՛նչ չի ցաներ։ Այս պայմաններուն մէջ, անբնական չէ բամպակամշակութեան զարգացման թոյլ մակարդակը մեր երկրին մէջ։

Այս իրողութիւնը կը հաստատուի եթէ նկատի ունենանք պատերազմէն առաջ, Հայաստանի ցանքերու ընդհանուր տարածութիւնը եւ բամպակի չափը այդ ընդհանուր համեմատութեան մէջ։ 1914ին ցանուած է ընդամէնը 266.221 տեսիատին տարածութիւն,— հացահատիկ՝ 239,284 տես. զանազան տեսակի բանջարեղէններ եւ բոյսեր 16,201 տես. բամպակ 10.736 տեսիատին։ Ուրեմն ընդհանուր ցանքի տարածութեան հարիւրին 4 համեմատութեամբ միայն տեղ է տրուած բամպակի մշակութեան։

Երկրի խորհրդայնացումէն ետք, եւ համեմատաբար ամենալաւ շրջանին, 1927ին այս համեմատութիւնը քիչ մը բարձրացած է ի հաշիւ բամպակին։ Անցեալ տարի միայն կարելի եղաւ ընդարձակել բամպակի ցանքը, բարձրացնելով 17.276 տեսիատինի։

Այս պատկերը նկատի ունենալով, մասամբ ըմբռնելի կը դառնայ այն իրողութիւնը թէ հակառակ համայնավար իշխանութեան լարուած ճիգերուն մեր երկրի մշակութիւնը կ'ընդդիմանայ բամպակացանի տարածութեան ընդարձակուելուն։ Եւ հակառակ այս իրողութեան, ըսինք որ այս տարուան համար որոշուած է բամպակացան կատարել 25,000 հեկտար տարածութեան վրայ։

Բազմաթիւ են պատճառները բայց գլխաւորաբար մէկ ընդհանուր հիմնական կէտէ ծնունդ կ'առնեն բոլոր արգելքները։

Հոս ալ, ինչպէս տնտեսական միւս ասպարէզներուն մէջ, կառավարութեան հետապնդած տնտեսական քաղաքականութեան եւ գիւղացիութեան օրուան պահանջներուն միջեւ առաջ եկած հակասութիւններն են վէճի բուն գիտինը։

Հայ գիւղացին այսօր աւելի քան երբեք մտահոգ է իր կենսական պահանջներու նուազագոյնը հայթայթելու խնդրով։ Հացը բնականօրէն կը բռնէ առաջին տեղը։ Եւ որովհետեւ իր արտադրութեան շատ չնչին մասն է որ կը ձգուի իրեն իշխանութիւններու կողմէ, գիւղացին կը նախընտրէ ցանել ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շատ հացահատիկ։

Բամպակը առանձնապէս չի շահագրգռեր հողագործը, ո՛չ միայն անոր համար, որ շատ աւելի աշխատանք եւ խնամք կը պահանջէ այս նիւթի բերքատուութիւնը, այլեւ հետեւեալ պատճառով։

Բամպակի ամբողջականբերքը կառավարութիւնը կը պահանջէ իր նշանակած գիներով։ Գիւղացին չունի տարբեր շուկայ իր արտադրութեան համար։ Իսկ կառավարութեան ներկայացուցած գինը, մանաւանդ դրամը— ոչինչ կ'արժէ տիրողը համար։ Որով եթէ գիւղացին իր ունեցած հողին վրայ բամպակ ցանէ, կառավարութեան պահանջին գոհացում տալու համար, ան ստիպուած կ'ըլլայ իր օրուան հացն իսկ մեծ դժուարութիւններով ճարելու։ Մինչդեռ հացի կենսական հոգէն ազատուելու միտումով գիւղացին կը նախընտրէ ցանել նախ եւ առաջ հացահատիկ։

Այս կացութեան ծանօթ է կառավարութիւնը, բայց գործնական ի՞նչ նշանակութիւն ունի, երբ կառավարութիւնն ալ իր կողմէ կը նախընտրէ ամէն բանէ առաջ ապահովել բամպակը, իբրեւ հումնիւթ համամիութենական գործարաններու համար։

Անկարելի է ուրիշ կերպով բացատրել 1931ին 25.000 հեկտար բամպակացան ունենալու որոշումը, երբ տակաւին անցեալ տարի անհնար է եղած 17,276 հեկտարը լրիւ օգտագործել։

Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէի Բիւրոն առանձին հրամանագրով մը կը պարզէ բամպակի հարցի կարեւորութիւնը եւ անցեալ սխալներն ու նոր միջոցները։

Խոստովանելով որ 1929—30 բամպակի մթերման ծրագիրը Հայաստանի մէջ «բացայայտօրէն անբաւարար է եղած, կը թուէ բազմազան պատճառներ, որոնք կը հաստատեն իրենց իսկ անշնորհ եւ անփոյթ վերաբերմունքը։Չ «րիքիխոշորագոյնմամը այսպէս բացատրելով մէկտեղ, չի մոռցուիր յիշատակել։ «Բաւարար ճարուած չի դրուել կուլակութեան եւ դաշնակների ոտնձգութիւններին՝ ուղղուած բամպակի կամպանեայի դէմ» (Խ. Հ. ցունուար. 9). Բամպակի բերքին անյաջողութեան մէջ առանձնապէս աչքի զարնող պարագայ է նոյնպէս Ջրաբաշխական աշխատանքներու անկանոնութիւնը, մեքենաներու եւ գործիքներու պակասը, եւ մէկ խօսքով «գէշ տնտեսավարութիւնը», Այս բոլորին համար սահմանած են բազմաթիւ պատիժներ պատասխանատուներու հանդէպ, եւ նոր «վճռական միջոցներ» 1931ի պլանը անպայման գործադրելու համար։

Այս հարցին տրուած կարեւորութիւնը երեւան կուգայ նաեւ անկէ, որ գործին լծուած են բոլոր մեծ ու փոքր պաշտօնատարներն ու գործիչները, իսկ գործի ընդհանուր ղեկավարութիւնը յանձնուած է Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար Ա. Խանճեանին։

Ասկէ դիւրին է եզրակացնել թէ այս տարի Հայաստանի գիւղացին իրական քաշքշուք ունի օրուան իշխանութենէն։ Մանաւանդ որ ընդհանուր ցանքի համար Հայաստանի տրամադրելի հողը շուրջ 70 հազար հեկտար նուազ է զարնանացանի ծրագրէն։

«Ի՞նչպիսի ձեռնարկումներով կարող ենք մենք իրագործել մեր ցանքերի ընդարձակման այդ բաւականաչափ մեծ, իրօք բոլշեւիկեան տէմպերը, նախ՝ մենք լրացուցիչ կերպով պէտք է մըշակելի դարձնենք 71,500 հեկտար հող։ Որտեղի՞ց պէտք է վերցնենք այդ 71,500ը հեկտարը» (Խ. Հ. ցունուար 7)։

Հայաստանի հողային կոմիսար Պ. Գուլոեանն է այս հարցումին հեղինակը։ Իր բազմաթիւ լուծման պատասխաններուն մէջ Պ. Գուլոեանը առաջին առթիւ կը թուի մտահոգ ըլլալ բամպակի համար հող հայթայթելու հարցով։ 25.000 հեկտար բամպակ ցանելու համար, այս տարի պէտք ունին լրացուցիչ 8000 հեկտար հողի, որուն մէկ մասը ըստ Պ. կոմիսարին, պէտք է պատրաստել։

«Մինչեւ այժմ չօգտագործւող հողերը, եւ երկրորդ՝ դուրս մըղելով ճացաճատիկային մշակոյթները»։

Մանաւանդ որ.—

«Հացաճատիկային մշակոյթների դուրս մղելը ճանդիսանում է Անդրերկոմի մարտական դերեկտիվը, որը պէտք է կատարել անպայման»։

Մեր հայերէնով, Թիֆլիսի իշխանութիւններու հրամանով Հայաստանը պէտք է անպայման ցանէ իր վրայ դրուած բամպակի սակը. ասոր համար անհրաժեշտ հողը պէտք է առնել հացահատիկի տրամադրուած հողերէն։ Որո՞ւ հոգ թէ այդ կարգադրութենէն կը տուժէ հայ գիւղացին,զոնէ տնտեսական ներկայ պայմաններու մէջ։ Անհրաժեշտը եւ կենսականը բամպակն է։ Ասոր համար, հարկ է ո՞չ միայն նուազեցնել հացաբոյսերու ցանքը այլեւ բամպակին յատկացուած հողերը ցանուած իսկ ըլլան հացաբոյսերով, կրկին հերկել, համաձայն Կեդրոնական Կոմիտէի հրամանագրին «ցանուած լինելու դէպքում կրկին ճերկել։»

Այժմ արդէն բամպակի «կամպանիայի» եռուն շրջանն է։ Տակաւին կանխահաս է խօսիլ արդիւնքներու մասին։ Բայց արդէն իրենց իսկ զեկոյցները լուրջ կասկածներ կը յայտնեն ծրագրի լրիւ իրականացման մասին։

Որո՞ւ հոգ, թէ հայ գիւղացին կը զրկուի իր չոր հացքէն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ-ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԵՐԿՈՒՃՐԱԳՆԵՐԵԽՍ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ.— Այսանգամ սակայն կանգնած ենք անակնկալի մը առջեւ։

Մինչեւ հիմա չէ եղած երեւոյթ մը որով կարելի ըլլար Պուէնոս Այրէսի հայ գաղութն ալ մատնանշել իբրեւ անհաշտ եւ պառակտուած։

Ճիշդ է, երբեմն երբեմն կը լսուին Հայրենակցական Միութիւններու ներքին վէճեր, սակայն ասոնք տեղի կ'ունենան միայն որոշ եւ նեղ շրջանի մը մէջ։

Դժբախտաբար, վերջին ժամանակներս այս կամ այն ուղղութեամբ փորձեր կ'ըլլան ջուր պղտորելու։

Իսկ աղբիւրը միշտ նոյնն է. քանի մը տիպարներ, որոշ դիմակով ու եթէ կ'ուզէք «ծրագրով», որուն ծայրը անշուշտ շատ հեռուէն կուգայ։

ՊԱՐՐԱՔԱՍԻ ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ինչպէս Պօքայի Հայկ. դպրոցին, նոյնպէս եւ ասոր նախաձեռնութեան պատիւը կ'իյնայ Զ. Ե. Ռ. Մ.ի մասնաճիւղին, Բայց քանի որ տեղը եկաւ ըսենք, թէ հակառակ Զափահասներուն նախնական եռանդուն գործունէութեան ու նախաձեռնութեան, որով նոյնիսկ որոշ իրաւունքներու տէր կըրնան ըլլալ, այժմ անտարբեր կը մնան իրենց իսկ հիմնած այս գեղեցիկ ձեռնարկին։ Գոնէ մեզ համար տարօրինակ է այս երեւոյթը, որովհետեւ մօտէն գիտենք տեղւոյս մասնաճիւղի ոգին ու կազմը եւ գործնական շատ բան կրնանք սպասել։

Պարրաքասի հայկական դպրոցը կազմուած է համանուն քաղաքամասին մէջ, 1930 մայիս 19ին։ Իբրեւ ուսուցչուհի կը հրաւիրուի Օր. Մարգարիտ Տէքօյեանը։

Սկզբնական բարեյաջող շրջանէն վերջ կը սկսի իսկական ազգային դաստիարակութիւնը, այսինքն երբ ընդունուած սովորութեամբ ուսուցչուհին կը ձեռնարկէ ազգային երգերու վարժութեամբ եւ ահա վէճը։ Մասնաւորապէս «Մեր հայրենիք»ը առիթ կուտայ նախօրօք պատրաստուած թաշկինակը նետելու։ Կծիկը կը սկսի բացուիլ եւ նախորդ վարչութիւնը կը քաշուի, ազատ ճամբայ տալով նորեկներուն, որոնք, ինչպէս կ'երեւի, այդպիսի առիթի մը կը սպասէին, ազատ համարձակ գործունէութեան սկսելու համար։

Արդի՞ւնքը — այն որ 1930 նոյեմբեր 30ին կազմակերպըւած ամավերջի հանդէսը ազգային հանգամանք չունէր, եւ աւելին ըլլալով, մեր իրականութեան հետ կապ չունեցող մարզիկ ճառեր արտասանեցին «միջազգային»ի մասին,

Ինչո՞ւ չէ՛, հրամմեցէք,

Ուրեմն Պուէնոս-Այրէս կըրնայ պարծենալ իր «կարմիր» դպրոցով, որու մեղքը Պարրաքասի հայութեան վզին կ'իյնայ,

Մենք վստահ ենք թէ Պարրաքասի հայկական դպրոցը, եթէ կ'ուզէ միւս դպրոցներուն նման գաղութին ընդհանուր համակրանքը վայելել, եկող տարի կ'ուղղէ այս սխալը,— ազգային դաստիարակութեան ուղիղ ճամբան բռնելով։

Բարեբախտաբար ունինք շրջաններ որոնք իրենց թափած աշխատանքներու շնորհիւ ստեղծած փոքրիկ դպրոցներով ոչ միայն հպարտ են,այլեւ ամէն բոպէ կրնան պարծենալ, որովհետեւ այդ վարժարանները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ լոյսի փարոսներ, Ատլանտեանի այս հեռաւոր ափերուն վրայ։

Իբրեւ այսպիսին յիշատակենք, ահա լաւագոյն օրինակ մը։

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Իր երրորդ տարին բոլորեց այս դպրոցը կը գտնուի Նուէվա-Բօմբէժայի, Պ. Այրէսէն բաւական հեռու աշխատաւորական թաղի մը մէջ։

Մօտաւորապէս 90-100 տուն հայկական համրանք մը կ'ապրին այս շրջանին մէջ, գլխաւորապէս Հաճընի, Թոմարզայի Գիլիսի եւն. ստուար մեծամասնութեամբ սեւ աշխատաւորներէ կազմուած։

Բաւական թիւով նախապատերազմեան գաղթականներ ալ կան, որոնք փախած են կամ թրքական զինուորութեան պատճառաւ, եւ կամ տնտեսական պայմաններու հետեւանքով։Շատերը տէր են սեփական հողերու, որոնց վրայ ունին իրենց տնակները մեծ մասը տախտակեայ։

Ընդհանրապէս թրքախօսներ են, բայց հակառակ ասոր թերեւս ամէնէն աւելի ասոնք են որ, հայ ապրելու ու իրենց զաւակներն ալ հայ ապրեցնելու ողջմիտ գիտակցութիւնն ունին։ Իրենց առօրեայ աշխատանքներու կողքին՝ լաւագոյն մտածում մը ունին՝ պէտք եղած ուշադրութիւնը ընծայել հայ մանուկին դաստիարակութեան, որովհետեւ ամէն վայրկեան անոնց սրտին մէջ կը հնչեն «հայ» «հայրենիք» եւ «Հայաստան» բառերը։

Նուէվա - Բօմբէժայի Սահակեան վարժարանի 1930 դեկտ. 28ի հանդէսը եկաւ անգամ մը եւս հաստատել այն անխախտ հաւատքը, թէ տարագիր ու ամէն ինչէ զրկուած հայ աշխատաւորութիւնը գիտակից իր պարտականութեան՝ նուիրուած է նոր սերունդը այլասերումէն փրկելու փափուկ ու դժուարին գործին։

Ներկայիս Նուէվա - Բօմբէժայի Սահակեան վարժարանը ունի 63 երկսեռ աշակերտներ 8 - 10 տարեկան։ Դպրոցական զբաղումները տեղի կ'ունենան առտուան պահերուն եւ կէսօրէ յետոյ։ Աշակերտութիւնը բաժնուած է Ա. եւ Բ. կարգերու։ Իբրեւ դասագրքեր ընդունուած են Լո սաքեր Ա. տարի. յետոյ Ոսկի գետակ, տարրական Ա. եւ Բ.։ Իսկ աշակերտներուն ամէնէն աւելի հետաքրքրող նիւթը, Հայոց Պատմութիւնը՝ կ'աւանդուի ըստ ողբացեալ Տէտէէկիւլի ձեռնարկին։ Պ. Տ. Մուրատեան իբրեւ հին ուսուցիչ կրցած է արդարացնել իր վրայ դրուած պարտականութիւնը։

Դպրոցին տարեկան պիւտճէն մօտաւորապէս 1300 փեզոյի կը հաւասարի, որ բաւական մեծ դժուարութեամբ կը հայթայթուի հանդէսներէ եւ անդամավճարներէ։ Պ. Ե. Խաչիկեան ամսէ ամիս կը նուիրէ 50 փէզօ բացառիկ գումար մը։

Մինչեւ հիմա դպրոցի շէնքի համար, երեք տարուան պայմանաժամով, Պ. Գ. Բէշիրեան ձրիաբար տրամադրած էր որոշ հողաբաժին մը, որու ժամանակը լրացած ըլլալով, Հոգաբարձութիւնը բաւական մեծ դժուարութեան մը առջեւ կը գտնուի։ Ստիպուած է կա՛մ նոր հող մը գնել, եւ կամ ամսականով շէնք մը վարձել։ Երկու պարագաներն ալ դժուարին են, տնտեսական տագնապի այս ծանր օրերուն։ Անշուշտ ցանկալի է նախընտրել սեփական հողամաս առնելու ծրագիրը։ Միայն քիչ մը աւելի աշխատանք թափելու է, եւ նկատի ունենալու է, որ մեր ժողովուրդը դպրոցի համար պէտք եղած օժանդակութիւնը չի խնայեր։

Եթէ նոյն շրջանի հայուհիներն ալ, քչիկ մը բարի ըլլան ձեռք մեկնելու Հոգաբարձութեան, կասկած չկայ որ Սահակեան վարժարանը եկող տարի անպայման իր սեփական շէնքը կ'ունենայ։

Եւ ինչո՞ւ չպիտի ըլլայ։ Շատ լաւ գիտենք, որ Պուէնոս - Այրէսի բոլոր մեծ ու պզտիկ մարդասիրական, որբախնամ ու աղքատախնամ հազար եւ մէկ տեսակ գործեր կ'իրագործուին տիկիններու եւ օրիորդներու աջակցութեամբ։ Եթէ մերիններն ալ ամենաթեթեւ տրամադրութիւն ցոյց տան, բաւական է ամբողջ լեռ մը շրջելու։

Ս. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԷՅԷՆ

ՆՈՐԷՆ ԹԱՓԱՌԱԿ

ԱԼԺԷ — Ընկերական վեր[illegible] կիրակիներէս մէկն էր։ Հա[illegible] ուած ենք վարչական կազմ[illegible] նորապսակ ընկերոջ մը նո[illegible] շէն տնակը, որուն չորս պա[illegible] բուն վրայ ուրախութիւն է [illegible] ունէր։

Որչափ ուրախ էր ան[illegible] հպարտ։ Ա՛լ աշխարհը իրեն [illegible] Իր հարսը մեզի ներկայաց[illegible] վերջ, աւանդական սեղանի [illegible] շուրջ բոլորուեցանք, կար[illegible] հիմա խօսքը իրն է,

— Ընկերներ, շատ ուրախ[illegible] եւ դուք ալ կը նշմարէք [illegible] խութիւնս, այսօր մինչեւ [illegible] ատեն իմս էք, վերցուցէք [illegible] ւաթները։ Կ'արժէ խմել [illegible] խաղողի ողկոյզներուն [illegible] կանանչութեան մէջ,

— Տնէք պարտէզիս ու[illegible] աշխատանքիս արդիւնքովը [illegible] տի կերակրեմ ձեզ, հաւա[illegible] ընկ. Պ., հաւերուս առաջին [illegible] կիթներն են, պահեցի որ մի[illegible] սին ուտենք։ Այժմ խմենք, [illegible] մաղթանքներս կը միացնե[illegible] ձեր բարի գալուստին։

Ընկերը վերջացուց իր ա[illegible] բական համեստ արտայայտու[illegible] թիւնովը։ Գաւաթները իր[illegible] զարնուեցան, սովորութիւն [illegible] նեցողը նոյնիսկ պարտաւոր[illegible] ցաւ խմել, ընկերը չձերծ[illegible] սիրով։

Ճիշդ դէմս մեր չինական [illegible] կատի ըսպարապետ Զանկ-Մո[illegible] անհամբեր կ'առաջարկէ խմ[illegible] հարս ու փեսի կենացը։

Ու այսպէս գաւաթները իր[illegible] զարնելով, մաղթանքներ հ[illegible] լով, խմեցինք մինչեւ ուշ [illegible] տեն։ Երգ, ճառախօսութ[illegible] հայրենիքի կարօտը դուրս [illegible] թռէր ամբողջ Վառապառելի [illegible] յութիւնը արթնցնելով վեր[illegible] «Աղջիկ բախտաւոր» երգ[illegible] կ'ոգեւորուէինք հին յիշատ[illegible] ներով։

Այսօր այդ վերջին ընկեր[illegible] կան յիշատակով լեցուած փ[illegible] տոտուք մը ունիմ առանձն[illegible] թեանս մէջ, ու չեմ կրնար հ[illegible] տուիլ իրականութեան հետ...

Ընկերներէս ոմանք գի[illegible] Որոշեր եմ լուռ ու մունջ գլու[illegible] առնել հեռանալ, քիչ մը [illegible] թափառիլ, մտածելով որ աւ[illegible] հանգիստ ու խաղաղ կ'ըլլ[illegible] մենակութեանս մէջ, զոնէ ա[illegible] օրուան դառնութիւններէն, [illegible] սախսաբութիւններէն ազատ [illegible] չինչ կ'իմանամ աշխարհէն, [illegible] չինչ հայութենէն ու հայր[illegible] նիքէն...

Մեր ներկայ միջավայրը [illegible] շրջապատը իրենց շատ մե[illegible] ռաւելութիւններով խոշոր [illegible] դեցութիւն կը գործեն եւ [illegible] մեկուսացնեն մեզ շատ մը ձ[illegible] նարկներէ, անկախ մեր կա[illegible] քէն։ Եւ նոյնիսկ շատ անգա[illegible] մեր մտածումներու մէջ երբ[illegible] տեղ չի բռնող ուղղութեամբ։

Ընկերներ, ահա իրական[illegible] թիւնը։ Մտքիս հետ չկրցա[illegible] հաշտուիլ, ըմբռնումս ընդվզ[illegible] ցաւ մտածումներուս դէմ, [illegible] գլուխս, խենդ Ջիղերս գիս յա[illegible] նեցին անորոշ ուղղութեան [illegible] Հովը փչեց, ես չկրցայ յաղթ[illegible] ու հոսանքը բացաւ ճամբա[illegible] Ճամբայ մը որ երբեք մտ[illegible] ծումներուս մէջ տեղ չէր բռնու[illegible]

Եւ ճիշդ ատոր համար շա[illegible] ամէնամօտիկներէս մինչեւ հ[illegible] բազատներս զիս անուանեցի[illegible] «խենդութեան» ճամբայ բռն[illegible] ներէն մէկը։ Այնպէս որ [illegible] գրգիռ չկրցայ եւ կամ չուզե[illegible] ոչ մէկին «մնաք բարով» ը[illegible] եւ այդ մեղադրանքը շալ[illegible] նաւ նստայ անորոշ օր մը։

* * *

Զորս հայորդիներ ենք, [illegible] մը անծանօթ իրարու։ Միա[illegible] թէ հայ ենք ու այդ երաշխի[illegible] կը բաւէ որ աւելի մօտ ընկ[illegible] րակիցներ ըլլանք իրարու։

Մարսէյլի քարափը եռուզ[illegible] կայ, լեցուն սեւամորթներո[illegible] Բոլորը իրենց երկիրը կը վեր[illegible] դառնան յոգնած պանդխտու[illegible] թենէ, իսկ մենք չենք յոգ[illegible] թափառելէ։ Խառնիճաղանճ ա[illegible] մուկ եւ իրարանցում։

...Մեզ համբերել ին եկեր մայր ... [illegible] քոյրեր, եւ երեք եղբայրներ, բոլորը տխուր են: ...թիւն հայկական: Գլուխը ... մէջը կը հեկեկայ. քոյրս ... չմոռնցայ, ինծմէ փոքր, ... գտած իրար ու նորէն բաժնուիլ իրարմէ: Պահ մը տատանեցայ. բայց ամէն ինչ պատրաստ է, նաւը կը սուլէ: Պէտք է բաժնուիլ: Ի՞նչ ըսեմ, հայկական արցունքը առատ է ու ... չունի...

Հայ ենք, դժուարութիւն ...ունինք իրարու աւելի մօտեցնելու: Ամէնքս գիտենք մեր ...ը, ու նորէն մենք մեզի ... ծալքը բացինք, անվերջ պատմութիւններ անցած ...երէն, դժնդակ, սրտաճմլիկ...

Օր մըն ալ անցաւ, Ափրիկէի ...երուն վրայ: Նաւը կը յառաջանայ աւելի որոշ ցուցնելով լեռներու, բարձունքներու ...

Քիչ մը նման Վօսփորի նեղուցին, նաւը կը յառաջանայ ...ափ ուր արեւելքցի մը երեք օտար չպիտի զգայ ինքզինքը, հաշուելով շէնքերու ...ձակ տեսքէն, որ կը գեղեցկացնէ քաղաքը արեւին կիզիչ ... տակ:

Այժմ կը յառաջանանք հեռանալով ուղիղներուն: Մաքսատան մէջ մէկիկ մէկիկ կը քննեն պայուսակները ու անա կը ... հայերէն գրքերու դէզ մը, — «Հ. Հանրապետութիւն», ... Ահարոնեանի «Շվեյցարիան գիւղը», Զ. Ե. Ռ. Մ.ի օրեան «Երկունք»ի հաւաքածոն, ...: Բոլոր պաշտօնեաները ...աքուեցան, հարց ու փորձ ... մինչեւ որ համոզեցինք թէ վնասակար գիրքեր չեն, բաւական դժուարութիւն քաշեցինք: ... վախնան որ կարմրուկ աղ...ներու վերաբերեալ գիրքեր ...: Բարեբախտաբար քա... մը ֆրանսական բառեր գը...ան ու համոզուեցան որ վնասակար պատուղներ չեն... ու չենք:

ԱՆՃԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ՀԱՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

...Փետր. 13ին իր դուռները բա... հաւաբուծական կենդանիներու 62րդ միջազգային մեծ ցուցահանդէսը, ...ուած ֆրանսայի հաւաբու...կան կեդր. ընկերութեան կողմէ, Փարիզ քաղաքին 8րդ ցուցահանդէսներու պալատին մէջ (Փօրթ ... Վէրսայլ):

Տասնեակ հազար մը կը ...ցուցնէին այն բազմատեսակ, ...գոյն ու բազմազեղ հաւերը, խայտահաւերը, աղաւնիները, ...ները՝ ամէնէն գաճաճէն ...էն հսկան, յետոյ բադերը, ...երը, հնդկահաւերը, պարզեւ ... հաւաբակի կենդանիներու այն... այլազանութիւն մը որոնց ... մենք որեւէ գաղափար չու...

ՆԻՆՔ մեր երկիրներուն մէջ եւ որոնք կը կազմեն ֆրանսայի ճոխութեան ու բարգաւաճման կարեւոր ազդակներէն մէկը:

Այս ցուցահանդէսին եւս մասնակցած է հայ ցուցադրող մը՝ Պ. Վահրամ Թօթուլ, այս անգամ միմիայն երկու ճագարներով, որոնց մէկը շահած է առաջին մրցանակ: Այս մրցանակը, որ կրնայ ինքնին պարծանք մը ներշնչել՝ տրուած ըլլալով փարիզեան դժուարահաճ քննիչներու կողմէ՝ ցուցադրուած կենդանիներու այնքան փոքր թիւի մը վրայ, անոր համար աւելի արժէք կը ստանայ՝ որովհետեւ Պ. Վահրամ Թօթուլ իր ճագարներով երեւան կը բերէր նոր ցեղ մը, զոր ինքն իսկ ստեղծագործած է՝ երեք տարուան համբերատար աշխատանքով. Շիկահեր Անկօրա մը զոր կը կոչէ Angora Chamois:

Ճարտարարուեստն ալ իր մասնակցութիւնը բերած էր հոն՝ ցուցադրելով գիտականօրէն պատրաստուած կերեր, ինչպէս եւ առողջապահական հիմերու վրայ շինուած կենդանական բնակարաններ:

Ցուցահանդէսին մէջ կայ նաեւ մեղուաբուծական համեղ ու հրապուրիչ բաժանում մը՝ կենդանի մեղուներով, խորսխալոյ մեղրի շերտերով, անխորխ մեղրի կոյտերով եւ ոսկեգոյն ծորածոյ մեղրի շիշերով: Յետոյ, մեղրամոմ, մեղրօղի, մեղրաշաքար, մեղրահաց եւ ամէն դրութեամբ շինուած փեթակներ,

Նոյնպէս, դրախտային տեսարան մը կ՚ընծայէր՝ աշխարհի չորս ծագերուն պատկանող զարդական թռչուններու երգեցիկ կամ աներգ գունագեղութիւնը, կապոյտ թութակներէն, սեւ կարապներէն ու ջայլամներէն սկսեալ մինչեւ երփներանգ ճանճահաւը ու դեղձանիկին՝ դեղին, կանանչ, ճերմակ, խառնագոյն հարթափետուր կամ գանգրափետուր տեսակները:

Եւ վերջապէս, խելօք թզուկ ձիերու հետաքրքրական անկիւն մը:

Ամբողջութիւնը ցուցահանդէսին՝ կ՚արժէ ո՛չ միայն խոր ու զուարթ սքանչացում, այլեւ կը ներշնչէ խիստ օգտակար դասեր՝ դիտել գիտցողին:

Այցելու

ՅԱՆԿԱՐԾ ԼՈՒՍՑԱՒ

Պելկրատէն կը հաղորդեն թէ 76 տարեկան ծերունի մը, Մուսթար, որ կոյր էր 50 տարիէ ի վեր, առանց երբեք դարման մը կրելու՝ յանկարծակի բացուեցան աչքերը:

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ ՄԱՐՏ ՄԷԿԷՆ ԱՌԱՋ ՁԵՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԵԼ ՀԱՐԿԱՀԱՒԱՔԻՆ

Եկամուտի տուրքին (Impôt sur le revenu) յայտարարութիւն ընել խստիւ պարտաւորիչ է: Այդ տուրքին ենթակայ է ամէն անհատ որ՝

1.— Ամուրի, այրի կամ ամուսնալուծուած է (օրինաւորապէս ճանչցուած ուրիշ մէկու մը բեռը չունի իր վրայ) եւ տարեկան 10 հազար ֆրանքէն աւելի եկամուտ ունի:

2.— Ամուսնացած է (եւ օրինաւորապէս ճանչցուած ուրիշ մէկու մը բեռը չունի իր վրայ) եւ տարեկան 15 հազար ֆրանքէն աւելի կը շահի:

3.— Ամուսնացած, այրի կամ ամուսնալուծուած ըլլալով, մէկ զաւակի բեռը ունի եւ տարեկան 19 հազար ֆրանքէն աւելի կը շահի:

Այս գումարը երկրորդ անչափահաս զաւակի մը պարագային կը բարձրանայ 24,000 ֆրանքի, երրորդին 30,000ի, չորրորդին 37 հազարի:

Աւելի զատ զաւակներէն վերջ ձեր վրայ օրինապէս բեռ ճանչցուած ամէն մէկ անհատի համար յայտարարութեան գումարը կը կրէ 3000 ֆրանք յաւելում մը:

(Օրինակ.— Ամուսնացեալ եւ երկու անչափահաս զաւակ ունեցող մէկը պարտաւոր է իր եկամուտը յայտարարել եթէ ան 24 հազար ֆրանքէն վեր է: Բայց եթէ չաշխատող հայր մը, մայր մը, մեծ հայր, մեծ մայր, կամ անչափահաս եղբայր, քոյր, ունի որոնք իր վրայ բեռ են, ասոնց ամէն մէկուն համար իր յայտարարելիք գումարը 3 հազարական ֆրանքի բարձրում մը կը կրէ):

Եկամուտի մը ամբողջական գումարը կը հաշուուի, անձի մը տարեկան ստացած ամբողջ դրամական հասոյթը, ըլլայ ան առեւտրական շահէ, աշխատավարձքէ, տան վարձքէ, տոկոսէ եւայլն: Բայց ամբողջ գումարէն պէտք է գեղչել՝

1.— Անցեալ տարի ձեր վճարած ամէն տեսակ տուրքերը:

2.— Ձեր երթեւեկի ծախքերը եւ ցերեկուան ճաշի ծախքերը (եթէ ստիպեալ էք տունէն դուրս ճաշելու):

Այս զեղչերէն յետոյ մնացեալ գումարն է որ կը նկատուի եկամուտի ընդհանուր եւ զուտ գումար:

Եթէ ձեր պարտադիր յայտարարութիւնը չըրէք, տուրքի քանակը կ՚որոշուի ի պաշտօնէ եւ մէկ չորրորդ տուգանքի կ՚ենթարկուի:

Եթէ ձեր յայտարարութիւնը անճիշդ է, ձեր վճարելիք տուրքը հարիւրին քսանըհինգ յաւելման կ՚ենթարկուի, երբ ձեր ծածկած գումարը մէկտասներորդէն աւելի չէ: Եթէ այդ գումարը մէկտասներորդը անցնի եւ ձեր դիտումնաւոր խաբէութիւնը հաստատուի, ձեր վճարելիք տուրքին վրայ հարիւրին չորս հարիւրի տուգանք մը կ՚աւելնայ:

Մի մոռնաք նաեւ որ օրէնքը խստիւ կը պատժէ սուտ յայտարարութիւնները, եւ այդ պատժին նուազագոյն հետեւանքն է օտարականի մը համար՝ երկրէն արտաքսումը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՋԱԼԵՐԵՑԷՔ ՄԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՎԻԷՆ.— Սիրելի ընկերներ եւ հայրենակիցներ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիէնի կոմիտէն 1930ի ընթացքին, Ֆրանսական հին լքուած սրահի մը վրայ մօտ 4000 ֆր. ծախսելով բացաւ ակումբ մը, որ հայ գաղութի մէկ մասին կեդրոնատեղին է (կը բնակին աւելի քան 500 Հայեր ամփոփ մէկ փողոցի մէջ): Երբ կոմիտէն այս ծրագիրը լղացաւ, մասնաւորապէս նկատի ունէր երկու նպատակներ.— Ա. Դպրոց բանալ, Բ. Մէջը գրադարան մը հիմնել եւ ընթերցասրահի վերածել: Այս մեր երկու նպատակներէն առաջինը իրականացած է այսօր, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան (Յ. Մկրեան) 50 հայ մանուկներու 5էն 15 տարեկան, շաբաթը երկու օր եւ 2ական ժամ դասաւանդութիւններ կ՚ըլլան մօտաւորապէս հինգ ամիսէ ի վեր:

Արդ, կը մնայ մեր երկրորդ նպատակին իրագործումը.— այն է, ակումբին մէջ գրադարան մը հիմնել. եւ միեւնոյն ժամանակ վերածել ընթերցասրահի. եւ սատարել հայ մշակոյթի տարածմանը հայ երիտասարդութեան մէջ: Ակումբը շաբաթը երկու օր պիտի ծառայէ հայ մանուկներու դասաւանդութեան եւ 2 3 օր ալ բաց պիտի ըլլայ հանրութեան առաջ իբրեւ ընթերցասրահ: Բայց նկատի ունենալով տնտեսական գէշ պայմանները, Կոմիտէն հազիւ կրնայ շէնքին տարեկան վարձքը վճարել, որ է 1100 ֆր.: Իր միջոցները չեն ներեր որ գրադարանի համար պէտք եղած գիրքերը գնէ, եւ այս պատճառով կոչ կ՚ընենք մեր բոլոր ընկերներուն եւ հայրենակիցներուն որ իրենց նուէրները ղրկեն մեր գրադարանը ճոխացնելու համար: Առաջին օրինակը տուին մեր ընկերները նուիրելով 30 կտոր գիրք:

Լիայոյս ենք որ մեր սոյն կոչը անարձագանգ չպիտի մնայ: Կը խնդրենք մասնաւորապէս «Հայրենիք»ի, «Յուսաբեր»ի եւ «Նոր Օր»ի մատենաշարներէն որ նկատի ունենան մեր սոյն ձեռնարկին կարեւորութիւնը եւ միեւնոյն ժամանակ իրենք ալ արտատպեն այս կոչը:

Նուէրներ ղրկել հետեւեալ հասցէով.— Hatchikian Nersès rue Lafayette No. 124 Epicerie arménienne, Vienne (Isère) France.

Յ. Գ.— Նուէրները պիտի հրատարակուին «Յառաջ»ի մէջ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի կէսօրէ վերջ «Սալոն Վէնսան»ի մէջ, Պուլվար Օտտօ - Սէն Լուիի մատրան մանկապարտէզ նախակրթարանի նախաձեռնութեամբ ներկայացուեցաւ Ց. Պարոնեանի «Պաղտասար - Աղբար»ը, ղեկավարութեամբ հանրածանօթ դերասան Մ. Մարութեանի, եւ մասնակցութեամբ կարող ուժերու:

Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր: Բեմին ճիշտ մէջտեղը դրուած էր եռագոյն ծածկոցով սեղան մը: Ճիշտ դիմացը կախուած էր Արարատի մեծադիր նկարը:

Ներկայացումը սկսելէ առաջ նախակրթարանի սկաուտ երկսեռ սաները երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը եւ սկաուտական քայլերգ «Դէպի Մասիս»ը, որմէ յետոյ դպրոցի տնօրէնը Պ. Ազգին Մարտիրոսեան համառօտ ճառով մը բացատրեց դպրոցին օգուտները եւլն., ծանրացաւ այլասերման վտանգին վրայ, թելադրելով որ ծնողքները ամէն տեսակ զոհողութեան յօժարին իրենց զաւակները չղրկելու համար հայ դպրոցէն:

Դպրոցի կողմէ աճուրդի դրուեցաւ Պ. Ազգին Մարտիրոսեանի նկարածխրանկարը «Մասիս»ը, որմէ ապահովուեցաւ կոկիկ գումար մը: Նկարը շահեցաւ պուլվար Օտոյի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, 10 ֆրանքի սնուիրելով: Յետոյ ներկայացուեցաւ Պարոնեանի զաւեշտը որ անցաւ շատ յաջող: Հանդէսը վերջացաւ սկաուտներու «Յառաջ Նահատակ»ով եւ ներկաները ցրուեցան մեծ խանդավառութեամբ:

Գր. Քէնտիրեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ, 18 փետր.— Կիրակի օր Վարդանանցի առթիւ տեղի ունեցաւ գեղեցիկ հանդէս մը:

Ցայտագիրը կազմուած էր ճոխ բաժիններով:

Նախ խօսեցաւ Մատթէոսին Հոգեւոր Հովիւը բացատրելով տօնին իմաստը: Յետոյ սկսաւ հանդէսին երաժշտական մասը: Ջութակի ուսուցիչ Պ. Սարգիսեան դաշնակի ընկերակցութեամբ նուագեց «Կռունկ»ը, ինչպէս նաեւ եւրոպական քանի մը կտորներ: Դաշնակը կը նուագէր Գ. Խազումեան վարժ մատներով: Գ. Գարաքօլեան երգեց «Հայաստան»ն ու «Լռեց ամպեր»ը եւ երկու գերմաներէն երգեր: Արտասանութիւններ ըրին երկու փոքրիկներ:

Ներկայ էին երկու Մխիթարեան վարդապետներ ալ: Հ. Ակինեան որ դեռ նոր վերադարձած էր Փարիզէն, յայտագրին աւարտելէն յետոյ խօսեցաւ Վարդանանց տօնին շուրջ, ոգեւորելով ներկաները:

Կէսօրը բաւական անցած էր, երբ վերջացաւ այս սիրուն հանդէսը, խանդավառ տպաւորութեամբ:

*
* * Երէկ իրիկուն ալ տեղի ունեցաւ գաղութիս ընդհ. ժողովը: Կարդացուեցան նախորդ Վարչութեան միամեայ տեղեկագիրն եւ հաշուեկշիռը:

Գնահատուեցաւ Վարչութեան գործունէութիւնը, վիճաբանութիւններ եղան նոր պիւտճէին շուրջ: Ի վերջոյ ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւնը, նախորդ տարուան կազմով:

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ ՀԱՎՐԷՃՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՎՐԷՃՔ (Մուսուլ) 2 փետր.— Ինչպէս գիտէք Նահր-ըմաքի գաղթակայանի մէջ գտնուած մեր ամբողջ ժողովուրդը արդէն իսկ փոխադրուած է Հավրէզք գիւղը:

Հակառակ ասոր, ցարդ մեր ժողովուրդի անունին արտասահմանէն գրուելիք նամակները տակաւին Պասրայի Հայոց եկեղեցիի հասցէով կուգան. բան մը որ զանազան անպատեհութիւններու տեղի կուտայ:

Այս անպատեհութիւնը վերջացնելու համար, ամբողջ Հավրէզքի ժողովուրդին համար Մուսուլի Նամակատան մէջ նամակատուփ մը վարձած ենք: Պիտի խնդրենք որ բարեհաճիք ձեր Թերթի միջոցաւ յայտարարել որ բոլոր անոնք որոնք Հավրէզքի մէջ գտնուած իրենց բարեկամներուն գրել կ՚ուզեն, թող բարեհաճին ուղղել հետեւեալ հասցէին.

P.O. Box No. 2 Mosul (Iraq)

Միջագետքի Հայ Գաղթ. Կոմիտէի Ատենապետ՝ Լեւոն Շաղոեան

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԻՄԱՍՏԸ

...Ո՞չ էսգի իրենց ազգային ժառանգութիւնը չապականէին, վարդանք զէնքի դիմեցին: Մեր ...օրուն, մեր ժամանակին համար այդ պարագան չունցնիր անշուշտ ...ներելի իսկ չէ վրան մտածել: ...ուրներ կան ցրուած, 60.000 ... Ֆրանսայի մէջ, նոյնքան ... Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ մէջ, ...անակալից թիւ մը Յունաստանի մէջ, 150.000 ի մօտ Ամերիկայի մէջ: Երթա՞նք հարաւ, ...նքէն ու խորքէն, ու Արժանեաի արծաթափայլ դաշտերը ...սնել վերջ թռչի՞նք դէպի հեռաւոր Գանատա, ամէն կողմ ... կտրօն... ըսէ՛ք, ի՞նչ բան ...կաւին կը զօրէ քով քովի պա... եթէ ոչ ազգային եկեղեցի մը, ազգային լեզու մը, ազգային ամուսնութիւններ: Եթէ ... ուրիշ միջոց, չեղծանելու, ...լուելու, վեր առէք քօղը եւ ես պատրաստ եմ խոկոյն մասս վերամբարձ մինչեւ ձեղունը երկարելու:

— Ուրեմն ի՞նչ է Վարդանանց մեզի պարգեւած դասը: Ինքնամփոփում, ինքնապահպանութիւն, նորագոյն ժամանակներու, արդիական պահանջումներու կալուածին մէջ ամփոփուելով, կարելի է սահմանել մեր նոր կացութիւնը: Զ՛կայ պատմութիւն եւ յեղափոխութիւն ունեցող ժողովուրդ մը, որ մեզի պէս քաղաքականօրէն անկազմ եւ անգօտի ըլլայ: Ամէնքը առին իրենց հաստատութիւնը եւ կաղապարը:

Հնա՞ր է միթէ ուրանալ եւ անտեսել Արարատեան մեր երկրին արդի գոյութիւնը: Հայաստանը կա՛յ: Բայց ռուսական վարչաձեւին բախտին հետ կապուած է միայն: Այսօր եթէ փշրի այդ վարչաձեւը, մեր երկիրը չունի տոկալու ոեւէ յենարան, հնարաւորութիւն: Չեմ ուզեր այս մասին երկարել, ամէնուս գիտցած պատմութիւնն է, եթէ ամենքս ըլլանք անկեղծ եւ անշահախնդիր: Եւ՛կրպագելով այդ Հայաստանին, պարտաւորուած ենք նկատի առնել թէ գաղութահայութիւնը ինքնին այն մեծազանգուած մարմինն է, որ միայն կրնայ բարգաւաճ ընել մեր ապագայ հայրենիքը: Մեր հերոսներուն, հին ու նոր Վարդանանց յիշատակը աչա հնարաւորութիւն կուտայ մեզի խորհելու այս մասին: Գաղութահայութիւնը կա՛մ պիտի ապրի, կամ պիտի մեռնի: Արդէն յուշիկ յուշիկ մահացումներու դէպք ու նշաններ չեն պակսիր: Եթէ մեռնի յամրօրէն բայց ապահովաբար, ցեղին ողնայարը կը խորտակուի: Հայ անունը չի վերնար, բայց հմայքը չի մնար: Գրականութիւնն ալ կը մեռնի, ինչպէս արդէն կէս մը մեռած է ան ալ:

Իսկ եթէ պիտի ապրի, եւ կ՚ուզե՛նք որ ապրի, միջոցին վրայ մտածե՛նք, վկա՛յ բռնելով մեր ուխտապահ հերոսները, որոնց յիշատակը կը տօնենք այս իրիկուն: Ի՞նչ է այդ միջոցը: Գոնէ տակաւին տասը տարի անխառն պահել գաղութահայութեան ստուար մասը ամէն կողմ: Ջանալ որ կենդանի մնայ մեր լեզուն, մեր եկեղեցին, մեր աւանդութիւնը, ամուսնական կարգն ու սարքը: Կրօնական բաժանումները պէտք է դադրին: Անհոգ թող ըլլան նախաձախնդիրները, հայ եկեղեցիին ծոցը մնալով՝ դեւին հետ դաշինք կնքած չեն ըլլար: Երկրորդաբար, հայ լեզուն պահել տալ նոր սերունդին: Հայ խօսելով, մարդը աւելի հայ կ՚ըլլայ, եւ մենք մեր սեփական ազգայինին պէտք ունինք ամբողջութիւն մը կազմելու համար: Ուրիշ լեզու խօսելով մարդ կրնայ նշանաւոր Հայ ըլլալ, բայց ո՛չ մեր երկրին ու ապագային սեփական: Զիրար չխաբենք: Այսօր երկրորդ ճիւղահամարին մէջ հայերէն չգիտցողները նուազագոյն հայ են քան իրենց հայրը, եւ ասոնց անմիջական սերունդը ո՞վ կրնայ պնդել թէ հայ կը մնայ: Եթէ համախումբ ճիգ մը չընենք այս մասին եւ չկերպաւորենք ազգային դաստիարակութիւն մը, գաղութներուն ապագան գէշ է, նուազագոյն բառով: Որովհետեւ հոգեկան բաղձանքները չեն բաւեր իրականութիւն մը վառ պահելու, կը մնայ ազգին նիւթական ու բարոյական ուժերէն օգտուիլ: Նիւթական ու բարոյական ուժերն են նախ՝ մեծ ու պզտիկ ամէն հաստատութիւն, որ կրնայ դեր մը կատարել ազգային դաստիարակութեան տեսակէտով. Հայ բնակչական միութիւնները, որոնք գործնական հողի վրայ գործ գտնելու են եւ ընդհանուր ծրագրի մը շուրջ համախմբուելով, նպաստելու են ո՛չ միայն ֆրանսահայ այլ տարբեր գաղութներու իսկ: Ամէն կողմէ դպրոց կ՚աղաղակեն: Մենք, մեր հարուստները, մեր հարուստներուն վարած մեծ հաստատութիւնը, խո՛ւլ ականջ կը ձեւանան: Մե՛ղք, հազար մե՛ղք:

Զկայ հասարակաց վերին մարմին մը, որ ամէնուն կամքով տիրապետէ ամէնուն վրայ, եւ լսելի ընէ իր ձայնը բանալ տալով սիրտերուն հետ մէկտեղ գոց արկղներն ալ: Վարդանանք տուին ինչ որ ունէին, մինչեւ իրենց արիւնը: Մենք ալ, այո՛, տուինք մեր արիւնը, բայց շատ սիրտեր եւ դրամարկղներ այսօր տակաւին գոց կը մնան: Պէտք է քակուին փշրուին կամ օգտագործուին:

(4) (Շար.)

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են 1932էն սկսեալ արտածել նաև ռուսական թուղթ։ Եթէ ուրեմն ներկայիս փայտի գործատէրերն են որ կը դժգոհին, վաղը կարգը պիտի գայ թուղթի արտադրիչներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր ժամը 8.30—9.15 ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Հիւսեան)։ 9.30—10.15 Հայաստանի աշխարհագրութիւն (ընկ. Ազգին)։

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթկ. ընդհանուր ժողովը՝ վաղը երեկոյ ճիշդ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը, վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Անիէռ, Յ. Ճ.— 70։
Մարսէյլ, Ն. Կ.— 140։
Կրընոպլը, Միսք.— 35։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Խ. Ե.— 35։
Լիոն, Գործ.— 1250։
Մոնփելիէ, Ա. Մ.— 50։
Տէր Զօր, Մ. Ս.— 70։ Սկսանք ղրկել Գ. Գ.ի։
Սէն Մօրիս, Գործ.— 140,
Ռոման, Յ. Վ.— 70։
Թել էպիատ, Մ. Մ.— 140։
Ռուան, Կ. Պ.— 35։
Քոկոլէն, Ֆէրհ.— 35։
Լիվրի Կարկան, Ս. Ա.— 50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Խառնիացի (Մարաշ) Գրիգոր Պարսամեան կը կարծուի թէ 1925ին կը գտնուէր Պէյրութ։ Իմացնել իր քրոջ Տիկ. Կատարինէ Պլուզեանի, 52 Rue Centrale, Le Cannet (A. M.) France.

— Ատաբազարցի Խաչիկ Կուկուկեան կը փնտռէ իր հայրը Անդրանիկ Կուկուկեան, մայրը՝ Տիգրանուհի, քոյրը՝ Հոգինէ, մեծ մայրը՝ Փարիզ։ Պոլսէն լուր առնուած է թէ այժմ կը գտնուին Յունաստ։ Իմացնել Խաչիկ Կուկուկեանի, Couvent Arménien, Jérusalem, Palestine.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն Մարտիրոս Քէօսէեան որ տարագրութեան միջոցին մնացած է Րաքքայի շրջանի Արաբներուն մօտ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1000 *ֆր. նուէր։ Իմացնել՝* Sahac Keusseian*ի*, Latamarco 171, Corrientes, (Rép. Argentine)։ *Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։*

— Կը փնտռուի Մարաշցի Սեդրաք Ինկիլիզեան, հօր անուն՝ Յակոբ, մօր անուն՝ Ովսաննա, 1916ին կը գտնուէր Հալէպի որբանոցը, ուսկից փոխադրուած է Պոլիս։ Իմացնել Միսաք Ինկիլիզեանի 6844 C. S. P, 4ième Rgt. Etrauger, Marrakach, Maroc.

ԾԱԽՈՒԻ Է ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ

Կը ծախուի Այվազովսկիի լաւագոյն նկարներէն մին, 1851ին նկարուած։ Կը պատկանէր Աղեքսանդր Բ. Ռուսաց կայսեր համահարզին՝ Նիքոլա Կրասնակուտսկիի հազարապետին։

Բարձրութիւնն է 88 սանթիմեդր. լայնքն է 1.35 մեդր, կը ներկայացնէ Սեւ ծովի եզերքը, Գուրզուֆ ըսուած հռչակաւոր ամառանոցը՝ լուսնակ գիշերով։

Փափաքելի էր որ մեր ազգային գեղարուեստից սիրողները գնէին եւ թոյլ չտային որ օտարանայ այս հրաշագեղ նկարը մեր հանճարեղ նկարչին։

Նկարը կը գտնուի Միլան (Իտալիա), մանրամասնութեանց եւ գնի մասին գիմել Մխիթարեան վարժարան, Միլան, 62 Viale Umbria. Collegio Armeno. Milano, Italia.

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԱՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10ᵉ)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1931

25 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1503 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՂԶԻԱՑՈՒՄ

Շուտով կը լրանայ տասը տարին՝ մեր ներկայ կեանքին, —Թափառական երկիրէ երկիր։ Փռուած՝ անսահման եւ այլազան տարածութիւններու վրայ։

Վերի ի վայր շրջուեցանք, եւ ոտքի ենք նորէն։ Բայց արմատախիլ եւ խորապէս խոցոտուած։ Բուն իսկ սիրտէն զարնուած։

Մեր այսօրուան կացութեան մէջ, աւելի շատ չարիքներ կան մեր առջեւ, քան բարիքներ։ Ամէնէն առաջ, զրկուած՝ ազատ, ինքնուրոյն պետութենէ, աշխարհի առջեւ կը ներկայանանք իբրեւ խլեակներ։ Կարօտ՝ հասարակ թուղթի մը որ ճշդէր մեր իրաւական հանգամանքը։ Մեր չարն ու բարին կախում ունի «հիւրընկալ» երկիրներու վարչական կամքէն։ Ամէն տեղ ալ, ոստիկանութիւնն է գերագոյն իրաւարարը մեր գլխուն վերեւ։ Ցիւրնըհինգ պետութիւններու արիսպագոսը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կայ իբրեւ հովանաւոր, ինչպէս տարագիր Ռուսերուն, նոյնպէս մեզի համար։ — Բայց, Նանսէնեան գրասենեակներու եւ թուղթերու հետ գործ ունեցողը միայն գիտէ այդ շքեղաշուք հովանաւորութեան իրական արժէքը…։

Եւ ստիպուած ենք մեր կարելին փորձել, տանելի քաշքշուք մը ապահովելու համար ամէն երկնքի տակ։ Տեղ մը աւելի, տեղ մը պակաս։

Ուրիշ ելք ալ չունինք, ներկայ պայմաններուն մէջ։ Հարկ է շեշտակի նայիլ իրականութեան եւ թօթափել պատրանքները։

Բայց, ո՞վ կը կապէ մեր ձեռքերը, առաւելագոյն բարիքը քաղելու համար իւրաքանչիւր միջավայրէ, ցնոր տնօրինութիւն։

Ինչո՞ւ սեղմուիլ, սահմանափակուիլ միայն առօրեայ հոգերու մէջ. եւ չձգտիլ աւելին ապահովելու։

Ակնարկ մը՝ մօտաւոր թէ հեռաւոր գաղութներու վրայ, պիտի համոզէր մեզ թէ, չափազանց նեղ հորիզոն մը գծեր ենք մենք մեզի համար։ Կղզիացած՝ բառին բովանդակ նշանակութեամբ։

Ո՛ւր որ ինկեր ենք, այնտեղ կը մնանք մենք մեզի, թեթեւ հետաքրքրութեամբ մը կապուած՝ մեր շրջապատին հետ։ Նոյն իսկ լեզուն չենք սորվիր։ Կը սորվինք այնքան որքան անհրաժեշտ է առօրեայ գործածութեան համար։

Գրեթէ անծանօթ ենք՝ իւրաքանչիւր երկրի ներքին, քաղաքական եւ տնտեսական անցուդարձերուն։ Յաճախ ուրիշ երկրի մը թերթերէն կը թարգմանենք մեր բնակած երկրին վերաբերող տեղեկութիւնները։

Շատ մը պարագաներու մէջ, Փարիզը, փարիզեան թերթն է աղբիւրը մեր հրատարակութեանց։ Եւ ընդհանրապէս լայն տեղ կուտանք այնպիսի դէպքերու եւ նիւթերու որոնք միայն տուեալ երկիրը կը շահագրգռեն, եւ սահմանուած են աւելորդ հետաքրքրութիւններ գոհացնելու։

Կղզիացած ենք՝ մեր յարաբերութիւններուն մէջ ալ։ Մեր բնակած երկրի մամուլին, մտաւորականութեան կամ վարիչ տարրերուն հետ կապուելու տրամադրութիւն կը ցուցնենք ա՛յնատեն, երբ ցաւ մը, բաղձանք մը ունինք։

Այս անհոգութիւնը միեւնոյն ատեն պատճառ կ'ըլլայ որ մոռնանք մենք մեզ ճանչցնելու պարտականութիւնն ալ։

Մէկ հատիկ Թրքուհի մը, Խալիտէ Էտիպ հանըմ, ահա տարիներէ ի վեր ման կու գայ Միացեալ-Նահանգներուն մէջ։ Կը խօսի ու կը գրէ իր երկրին եւ ժողովուրդին փառքն երգելով, եւ վագերային չարախնդութեամբ սեւցնելով հայաջինջ սարսափներուն զոհերը։

Մենք՝ պատահաբար կ'իմանանք անցուդարձը։ Երբեմն կը պատահի որ հայրենակից մը գրիչ ձեռք առնէ եւ պատասխան մը տպէ ամերիկեան թերթի մը մէջ։ Ասկէ անդին, — իւրաքանչիւրը իր պատեանին մէջ։

Թերեւս չափազանց դժուար է համապատասխան ճիգ ցուցնել մեծ երկիրներու մէջ, ինչպէս են Ֆրանսան և Ամերիկան։

Բայց տարբերութիւնը մեծ չէ աւելի փոքր գաղութներու մէջ ալ։

Զունինք որոշ քաղաքականութիւն — աւելի ճիշդ՝ աշխատանք — Պալքանեան երկիրներու, Լիբանանի, Սուրիոյ, Միջագետքի կամ Պարսկաստանի մէջ, որոնք աւելի մօտ են մեզի միջավայրով եւ խառնուածքով։ Յաճախ սահմանակից եւ կապուած՝ հասարակաց շահերով։

Զենք ըրած զանազան ձեռնարկներ եւ անհատական շնորհաւորելի նախաձեռնութիւններ։

Բայց այստեղ ալ ամէն ինչ տեղի կ'ունենայ օրը օրին։ Համաձայն օրուան պահանջին։ Մեր նպատակին հասնելէ, տագնապը անցնելէ յետոյ, կը մոռնանք ուրիշ բան եւ նորէն կը քաշուինք մեր պատեանին մէջ, իբրեւ թէ անջատ գիւղ մը բնակած ըլլայինք։

Մինչեւ հիմա կրեցինք այս անիմաստ կղզիացման հետեւանքները, անհատապէս թէ հաւաքաբար։

Տարակոյս չկայ որ այսուհետեւ աւելի ուժգնութեամբ պիտի զգանք այդ անպատեհութիւնները։ Մանաւանդ որ, ոչ միայն կ'երկարին անստուգութեան տարիները, այլեւ իւրաքանչիւր երկրի մէջ հետզհետէ աւելի մօտէն ճանչնալով մեզ, մեր բացասական գիծերը, իրարու ետեւէ լեզու կ'ելլեն չարակամներն ու բանսարկուները։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԴԱՇՆԱԿ»ՆԵՐԸ ԵՒ ԷՆԿԻՒՐԻ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, որ փետրուար 15էն ի վեր կը հրատարակուի «Յառաջ»ի ծաւալով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (19 փետր.)

Էնկիւրի գտած է հակազդեցու Թրքատիպ ձեւ մը։ Մոլորեցնել քիւրտ հանրային կարծիքը ու քրտական շրջանակներուն մէջ դժգոհութիւն առաջ բերել քիւրտ յեղափոխութեան ղեկավարներուն դէմ, ցաջողելու համար այս ճամբուն վրայ, Թուրքը գտած է լաւագոյն ձեւը։ Ըսել քիւրտերուն՝ թէ խաղալիք եղած են «դաշնակ»ներուն ձեռքը, թէ Հոյպունը ոչ մէկ կապ ունի քրտութեան հետ, թէ ան ծառայի պէս կը կատարէ «դաշնակ»ներուն կամքն ու հրահանգները։

Էնկիւրին փորձառութեամբ գիտէ թէ քրտական շարժումը մասնաւոր բնոյթ ունենալէ շատ հեռու է, թէ ան, գերազանցապէս կը ծառայէ քրտական դատին ու քրտութեան պաշտպանութեան եւ գիտնալով կը ստէ՝ քրտութեան մէջ երկպառակութիւն առաջ բերելու եւ բերդը ներսէն գրաւելու համար։

Զէնքին յաջողութենէն յուսախաբ, Թուրքը իր յոյսը դրած է հիմակ դիւանագիտութեան վրայ ու կ'ուզէ այդ միջոցով ճնշել քիւրտ [illegible] ջողի՞ այս քաղաքականութիւնը կամ գետին կը գտնէ՞ Թրքական նենգութիւնը։ Մենք կը տարակուսինք, քիչ մը մօտէն ճանչնալնուս համար քիւրտ վարիչները, որոնք Թրքական ծուղակներուն համը տեսած են ու գիտեն թէ ի՛նչ արժէք կը ներկայացնէ թուրքին խօսքը։

Իպրահիմ Թալիները մեզմէ աւելի լաւ գիտեն քիւրտ ժողովուրդի ապստամբութեան պատճառները։ Անոնք կ'ուզէին մէջտեղէն վերցնել երկու միլիոննոց ժողովուրդ մը, ռազմունակ ու չարքաշ տարր մը, որուն ազգային գիտակցութիւնը հասունալով, կրնար լուրջ վտանգ ըլլալ օր մը Թուրքիոյ պաշտպանութեան դէմ։ Ու որպէս զի կանխեն ժողովուրդի մը ազատագրական ձգտումները, որոշեցին ու գործադրութեան դրին զանգուածային սպանդին ձեւը, ինչպէս ըրած էին մեզի։ Այս ճամբուն վրայ կիսովին յաջողեցաւ Էնկիւրին, որովհետեւ իր դիմաց գտաւ զէնք գործածելու ընդունակ տարր մը, որ եթէ ոչ ազգային ոգի, գոնէ ինքնապաշտպանութեան առողջ բնազդ ունէր։

Ուրեմն քրտական յեղափոխութեան միակ պատճառը Թուրքիոյ ջարդի քաղաքականութիւնը եղած է եւ ոչ ուրիշ բան։

«Դաշնակ»ներուն դերը այդ ապստամբութեան մէջ անուանական է լոկ։ «Դաշնակ»ներ կամ լաւ եւս է ըսել հայ ժողովուրդը, բարոյապէս կապուած են քրտութեան հետ, իբր ճակատագրակից ու բաղդակից։ Տխմարելի պիտի ըլլար, եթէ մեր համակրանքը քիւրտերուն չերթար այս պայքարին մէջ։ Ասիկա ոչ թէ միայն արդարութեան, այլ քաղաքական հաշիւներով ալ։»

ԲՈՂՈՔ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայէն խորհրդ. նաւով մը փախած հինգ զինուորական դասալիքներ ապաստանած են Ռուսիա, ուր գտած են խանդավառ ընդունելութիւն։ Մոսկուայի ֆրանս. դեսպանը բողոքած է դասալիքներուն տրուած օժանդակութեան դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԳՈ՛ՅՑ, ԱՅՍՕՐ, 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ…

Գրեր էինք թէ ենթարկուելով Մոսկուայի հրահանգներուն՝ կարգ մը երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները կը պատրաստուէին փետր. 25ը կազմակերպել իբր միջազգային ցոյցի օր, պատրուակելով համատարած անգործութիւնը եւ այս առթիւ, ներկայացնելով կարգ մը պահանջներ։ Ֆրանսայի համայնավարներու օրկանը «Իւմանիթէ» ատենէ մը ի վեր գրգռիչ գրութիւններով կը ջանար հրահրել իր հետեւորդներուն մարող կրակը։ Մինչ կառավարութիւնն իր կողմէ կը պատրաստէր իր զսպումի միջոցները։

Այս առթիւ, Ֆրանսայի վարչապետը կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ։ Խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Փարիզի զինուորական կառավարիչը զօր. Կուրօ, ոստիկանութեան պետը՝ Քիափ, ընդհանուր Ապահովութեան պետը, Սէն եւ Ուազի նահանգապետը, Թաղապետական ոստիկանութեան ընդհ. տեսուչը, ինչպէս նաեւ պատերազմական նախարարութեան եւ բանակի ընդհ. սպայակոյտի ներկայացուցիչները։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, վարչապետը կարգ մը հրահանգներ տուաւ եւ միջոցներ թելադրեց այս օրուան համար ծանուցուած ցոյցերուն ընդդէմ։

Ընդունուած որոշումներուն համաձայն, Փարիզի եւ Սէն նահանգի հանրային ճամբաներուն վրայ, թոյլ չպիտի տրուի որ որեւէ հաւաքոյթ կամ թափօր կազմուի։

ՈՐԵՒԷ ՕՏԱՐԱԿԱՆ ՈՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԱՅՍ ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ, ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻ ԵՐԿՐԷՆ։

Որեւէ մէկը որ բռնութեան կը դիմէ, կամ արգիլեալ զէնք կը կրէ, պիտի ձերբակալուի եւ դատարան յանձնուի։

Ոստիկանապետութեան տրամադրութեան տակ դրուած են գաւառէն բերուած ոստիկան-զօրքեր եւ փոխադրութեան միջոցներ։

Ֆրանսայի [illegible] հրահանգներ ստացած են։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ինչպէս գրեր էինք, մէկ քանի օրէ ի վեր Պոլսոյ Թղթատարը չէր գար։ Երէկ ստացուած պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն Մէնէմէնի դատավարութեան եւ վերջերս Զանաք Գալէի մէջ բռնուած դաւադրական կազմակերպութեան մասին։

Պալըքեսիրցիներուն դատավարութիւնը

Մէնէմէնի ատեանը վերջացուց դատավարութիւնը Պալըքեսիրցիներուն, որոնք ամբաստանուած են թէ նախկին երեսփոխան Վէհպիի եւ Իպրահիմ Սիւրուրիի գլխաւորութեամբ կրօնքը գործիք դարձնելով, ժողովուրդը ըմբոստութեան մղած են, կառավարութիւնը տապալելու համար։ Կը սպասուի Պատերազմ. Ատեանի վճռին։

Զանաք Գալէի դաւադրութիւնը

Կը սպասուի որ ուշագրաւ խնդիրներ երեւան ելլեն Զանաք Գալէի մէջ բռնուած Գաւուրի աղանդի քննութենէն։ Եթէ աչքը վրայ աւելցնենք Պալըքեսիրի ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը, կը հետեւի որ Պատերազմական Ատեանին գործը ոչ թէ աւարտելու մօտ, այլ ամէնէն հրատապ փուլին մէջ մտած է։

Պատերազմական Ատեանի նախագահ Մուսթաֆա փաշա, Զանաք Գալէի գաղտնի կազմակերպութեան մասին հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Զանաք Գալէի եւ շրջանակներուն մէջ ձերբակալուելով այստեղ բերուած 11 անձերը յետադիմական եւ գաղտնի կազմակերպութեան մը հետ կապ ունին, ինչպէս ցոյց տուին քննութիւնները։ Հարցաքննիչ ատեանը մօտերս կ'աւարտէ անոնց հարցաքննութիւնը։ Այս ցանցը «Թուրքին նոր հանգանակը» անունով յայտարարութիւն մը ունի, որ լեցուն է ժողովուրդը կառավարութեան դէմ մղելու եւ յետադիմութեան սերմեր ցանելու ձգտող բարբանջանքներով։»

Հանրապետութեան պաշտպանման օրէնքը

Մէնէմէնի, Մաղնիսայի եւ Պալըքեսիրի մէջ յայտարարուած պաշարման վիճակի պայմանաժամը նոր երկարաձգում չպիտի ունենայ, հետեւաբար Մէնէմէնի Պատերազմ. Ատեանին առջեւ տեսնուող դատերը մինչեւ փետրուարի վերջը ամբողջութեամբ պիտի աւարտին։

Հանրապետութեան պաշտպանման օրինագիծը, որ եւրոպական նմանօրինակ օրէնքներու հետեւողութեամբ կը պատրաստուի, փետրուարի վերջը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացուի։ Այսպէս շատ հաւանական է որ այս օրէնքը ի զօրու ըլլայ արդէն երբ պաշարման վիճակի պայմանաժամը աւարտի։ Այս պարագային, Պատերազմ. Ատեանին մնացած դատերը կարելի պիտի ըլլայ նոր օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն տեսնել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐՋԱՊԷ՛Ս…

Կ'իմանանք թէ կարելի եղած է կառ. տը լ'էսթի շրջանին մէջ գտնել չորս սենեակով յարկաբաժին մը, որ իբրեւ գրասենեակ պիտի ծառայէ Փարիզի եկեղեցիի վարչական ժողովին, Աղքատախնամին, Տիկնանց Հ. Կարմիր Խաչին եւ գաղթականներու ցանձնաժողովին։

Մանրամասնութիւնները վերապահելով յառաջիկային, կը յուսանք թէ այս ձեռնարկը յաջողութեամբ պիտի պսակուի, կեդրոնացնելով Փարիզի մեր հայրենակիցներուն առօրեայ կեանքին հետ կապուած բոլոր գործերը։

ՄԱՀ ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

Թիֆլիսէն կը հաղորդուի մահը Զօր. Նազարբէկեանի։ Ծնած էր 1866ին, Թիֆլիսի մէջ եւ աւարտած ռուսական զինուորական վարժարանը։ 1877-1878ի ռուս եւ Թրքական պատերազմի ժամանակ, մասնակցած է Արտահանի գրաւման յարձակումներուն եւ այդ տեղ, իր գործունէութեամբ ուշադրութիւնը գրաւած իր գերադասներուն։

Ռուսեւճափոնական պատերազմին, արդէն գունդի հրամանատար էր։ Ատկից վերջ ռուս կառավարութիւնը զօրավարի աստիճանով առաջարկեր էր մնալ Սիպերիա, սակայն ինքը չուզելով հեռանալ կովկասէն մերժած էր։ 1914ի մեծ պատերազմի սկիզբները, իբրեւ կիսաբաժնի հրամանատար, կը գտնուէր Թրքական ճակատը, ուր զօրաբաժնի հրամանատարութեան կը բարձրանար։

1915ի գարնան, Թրքական հրամանատարութիւնը Սարըղամըշի պարտութենէն յետոյ, նոր յատակագիծ կը մշակէր, որուն համաձայն Տիլմանի վրայ պիտի յարձակէր, պիտի ճեղքէր ճակատը իջնելու համար Ջուլֆանախիջեւան եւ ըմբոստացնէր մահմէտականութիւնը մինչեւ Պաքու, ու այսպէս, պիտի վտանգէր ռուսական բանակի գոյութիւնը կովկասեան ճակատի վրայ։

Թրքական բանակը, հրամանատարութեամբ Խալիլ փաշայի, պէտք է իրագործէր այդ յատակագիծը։ Սակայն, զօր. Նազարբէկեանի զօրաբաժինը, որուն կը մասնակցէին Անդրանիկի կամաւորները, ձախողութեան դատապարտեց այս ծրագիրը 3-4 օր տեւող ճակատամարտով, որուն հետեւանքով պարտութեան մատնուեցաւ Թրքական բանակը հակառակ իր գերազանց թիւին։ Այս յաղթանակէն յետոյ, զօր. Նազարբէկեան ստացաւ Ս. Գէորգի պատուանշանը եւ ֆրանսական կառավարութենէն այլզինուորական պատուանշան։

Ռուսական սպայակոյտը, այդ յաղթութենէն յետոյ զայն կը նկատէր լաւագոյն զօրավարներէն մէկը։

Հայաստանի բանակի առաջին ընդհ. սպարապետ նշանակուեցաւ Հանրապետութեան շրջանին, ու տարաւ Ղարաքիլիսէի յաղթութիւնը։

Բոլշեւիկեան խուժումէն յետոյ, ուրիշ բազմաթիւ հայ սպաներու կարգին, Նազարբէկեան եւս աքսորուեցաւ Հայաստանէն դէպի Ռուսիոյ խորերը, հակառակ իր յառաջացած տարիքին։ Սակայն, յետոյ, յաջողեցաւ վերադառնալ Թիֆլիս՝ իր ծննդավայրը, ուր եւ մեռաւ։

Պ. Ա. Խատիսեան Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ ցաւակցութիւն յայտնեց անոր քրոջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 12ին Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովը վաւերացուց «բարեկամութեան, չէզոքութեան եւ համաձայնութեան դաշնագիրը, կնքուած Էնկիւրիի մէջ՝ Թուրք եւ հելլէն հանրապետութեանց միջեւ»։

Այս վաւերացումը ո՛չ անակնկալ մըն է, ո՛չ ալ ոեւէ նորութիւն կը մտցնէ քաղաքական գոյավիճակին մէջ։ Տարիներով սակարկելէ վերջ, անցեալ ամառ Աթէնքի եւ Էնկիւրիի վարիչները ստորագրեցին համաձայնագիր մը՝ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար Իզմիրեան աղէտին յարուցած բարդ հարցերը։ Այդ օրէն արդէն գետինը պատրաստուած էր՝ երէկի ոխերիմ թշնամիներուն միջեւ քաղաքական դաշինք մըն ալ կնքելու համար։ Դաշինքը կնքուեցաւ 1930 հոկտ. 30ին Էնկիւրիի մէջ, նոյնինքն Վէնիզէլոսի եւ Ըսմէթ փաշայի միջեւ։ Ահա այս դաշինքն է, որ Աթէնքի մէջ վաւերացուելէ վերջ, Էնկիւրիի մէջ եւս կը վաւերացուի՝ անշշուկ։

Զգացումը գործ չունի քաղաքականութեան մէջ։ Յունաստանի անատոլեան գաղթականներուն յարուցած աղմուկն ու հայրենասէր հելլէն սպաներու հակառակութիւնը ո՛չ մէկ արդիւնք ունեցան։ Ու Վէնիզէլոս, ներկայ ժամանակներու Թուրքիոյ մեծագոյն թշնամին, սանձ դրած կիրքին ու զգացումին՝ մինչեւ Էնկիւրիններ գնաց՝ ողջագուրուելու համար Մ. Քէմալի եւ Ըսմէթի հետ։

Վերջերս Թան խօսելով Վէնիզէլոսի Պելկրատ, Վարշաւիա, Վիեննա եւ Հռոմ կատարած այցելութեանց վրայ, կը գրէր թէ՝ հելլէն պետական մարդը իրատես է, ունի յանդուգն յղացումներ, իր հանդարտութեան ու ճարպիկութեան շնորհիւ կը հարթէ դժուարութիւնները, իր մտքի արտասովոր ճկունութեամբ կը յարմարի ամենէն փափուկ կացութիւններու (Թան, 9 յունվ.)։

Ո՛չ ոք կը ժխտէ Մեծ Կրետացիին արժանիքներն ու դիւանագիտական նրբամտութիւնը։ Եւրոպայի իր կարեւոր դրացիներուն՝ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ բարեկամական կապերը ամրապնդելէ վերջ, շատ բնական էր, որ իր աչքերը դարձնէր դէպի Արեւելք, համաձայնութեան լեզու մը գտնելու համար Թուրքիոյ հետ, որ Իզմիրի յաղթանակէն շլացած՝ անհաշտ դիրք բռնած էր։ Վէնիզէլոսի նրբամտութիւնը չզօրեց ուղղակի կարգադրելու վէճերը։ Ու հոս է որ հրապարակ եկաւ երրորդ պետութիւն մը — Իտալիա, նոր օրերու խորհրդաւոր ուժը։ Առանց պատճառի չէ անշուշտ, որ կարգ մը պետութիւններ, մասնաւորապէս Ֆրանսա կասկածով կը նային Մուսոլինիի շարժումներուն վրայ։

Դժգոհ 1919-1920ի դաշնագիրներէն, Իտալիա գլուխը կանգնած է շարժումի մը, որուն նպատակն է պետութեանց նոր խմբակ մը կազմել Արեւելեան Եւրոպայի մէջ եւ զայն հակադրել Արեւմտեան Եւրոպային։ Աւստրեւհունգարիոյ եւ Գերմանիոյ պէս՝ Իտալիա կ՚ուզէ գերակշիռ դիրք ունենալ Պալքաններու մէջ։ Ալպանիան արդէն իր թեւարկութեան տակ է գործնապէս։ Պուլկարիոյ հետ իր խնամութիւնը աստիճան մը եւս ամրապնդեց այն մերձեցումը, որ սկսած էր քանի մը տարի առաջ, պատերազմական նախարար Վոլքոֆի Հռոմի դեսպան անուանուելէն ի վեր։ Յունաստանի մէջ իր ազդեցութիւնը եւս զգալի կը դառնայ հետզհետէ։

Գալով Թուրքիոյ, Քէմալի երկիրը մարզարան դարձած է Մոսկուայի եւ Հռոմի ձեռքը։ Իր արտաքին քաղաքականութիւնը վարողներն են այս երկու կարեւոր ուժերը։ Առանց անոնց մատի շարժումին, ո՛չ մէկ քայլ կ՚առնէ Էնկիւրի։

Ժամանակ մը, երբ Մուսուլի վէճը վտանգաւոր փուլի մէջ էր, Թուրքիա կ՚ապրէր իտալական մօտալուտ յարձակումի մը սարսափին տակ։ Մուսոլինի Թուրքիոյ նեղ վիճակը օգտագործեց Էնկիւրիի պարտադրելով համաձայնագիր մը, որուն տրամադրութեանց հետզհետէ գործադրութիւնը կոչուած է իտալական գաղթավայրի վերածելու Իզմիր-Ատալիա շրջանը։ Ըստ այդ համաձայնագրին, Իտալիա իր այդ ազդեցութեան գօտիին մէջ երկաթուղի եւ նաւահանգիստ պիտի շինէ, ագարակներ եւ անտառներ պիտի գնէ, ու մանաւանդ ճարտարագէտ եւ մասնագէտ բանուոր անունին տակ, քսան քաղաքի մէջ 5000ականէն ընդամէնը 100 հազար Իտալացիներ պիտի տեղաւորէ, ասկէ զատ, Թուրք կառավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ արտասահմանէն գնելիք պիտոյքներուն 100ին 30-50ը Իտալիայէն առնել։

Կը թուի թէ՝ իտալական ներխուժումը, որ 1927էն ի վեր կը շարունակուի անշշուկ, սկսած է վրդովիչ համեմատութիւններ առնել։ Ահա՛ թէ ինչ կը գրէ Թուրք թղթակից մը.

— «Քանի մը տարիէ ի վեր, Իզմիրի եւ Ատալիոյ շրջաններուն մէջ, իտալական ներգաղթը աւելի գործօն կը դառնայ. Ներկայիս իտալացիները կը կազմեն բաւական զօրաւոր փոքրամասնութիւն մը, Թուրք բնակչութիւը մտահոգութեան մատնելու աստիճան։ Այս վերջինը ապահովցնելու համար, Էնկիւրիի գործակալները յուր կը տարածեն թէ այս ներգաղթը ոչ մէկ վրդովիչ հետեւանք ունի, այլ պարզապէս մաս կը կազմէ իտալեւթուրք դաշինքի մը, որուն գործադրութեան սկզբնաւորութիւնն է միայն ասիկա։ Խնդրոյ առարկայ շրջանները [illegible] պիտի կատարեն՝ իտալացիներուն կողմէ Սուրիոյ վրայ կարելի յարձակումի մը համար։ Այդ պարագային, իտալացիները Հարաւային Թուրքիան խարիսխ պիտի ծառայեցնեն իրենց ցամաք հանելիք զինուորներուն։» («La République Enchaînée», 15 փետր. 1931)։

Ահա՛ թէ ինչ զոհողութիւններու կը պարտի Թուրքիա՝ իր ութ տարուան արտաքին խաղաղ վիճակը։ Խաղաղութիւն մը, որ ժամանակաւոր է անկասկած։ Վաղը դարձեալ Թուրք թերթերը խոշոր տառերով իրենց ճակատին վրայ պիտի գրեն «Իտալիա էպէտի տիւշմէնիմիզ տիր» (Իտալիան մեր յաւիտենական թշնամին է), ինչպէս 20 տարի առաջ կը գրէին «Թէրճիման»-ները։

Մեծ Պատերազմին առաջ եռացած յեղաշրջումներն ու խառնափնթոր վիճակները տասներկու տարի վերջ միայն կարգի կը մտնեն։ Բայց ներկայ քաղաքական դասաւորումները առժամեայ հանգամանք ունին մի միայն։ Պալքանեան նոր դաշնակցութիւնը, որ կը ձգտի խաղաղութիւնը պահպանել Եւրոպայի արեւելեան մասին մէջ, տեւականութեան ո՛չ մէկ երաշխիք կը ներկայացնէ։ Անկարելի է խաղաղութիւնը պահպանել երկար ատեն, քանի չեն դարմանուած անարդարութիւնները, քանի անիրաւուած եւ դժգոհ ժողովուրդներ կան՝ Իտալացիէն ու Պուլկարէն սկսեալ մինչեւ Հայն ու Քիւրտը։

Այսօր Թուրք թերթերը ծափ ու ծնծղայ կը զարնեն՝ փառաբանելով Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը, երկինքները բարձրացնելով Վէնիզէլոսը՝ զոր ցեխերու մէջ կը թաթխէին դեռ մինչեւ վերջին ատենները։ Պատմական անհաւատալի մեծ դէպքերու կարգին կը դասեն Ազգային Մեծ Ժողովին վաւերացուցած դաշինքը։ Ու կը հաւատեն թէ նոր դարաշրջան մը կը բացուի երկու ազգերու յարաբերութեանց համար, փակուած հռչակելով Թուրքեւհելլէն թշնամութիւնը, որ կը սկսի Ֆաթիհի կողմէ Պոլսոյ գրաւման թուականէն (1453)։

Այս նոր դաշինքով, Թուրքիա ինքզինքը ապահով կը զգայ արեւելքէն գալիք յարձակումներուն դէմ։ Հիւսիսէն արդէն ապահովուած է՝ քանի կանգուն է կարմիր վարչաձեւը։ Այս խաղաղութեան առերեւոյթ եւ ժամանակաւոր ըլլալուն համոզուած է նոյնինքն Թուրքիոյ այսօրուան վարչապետ Ըսմէթ փաշա, որ վերջերս Սեբաստիոյ երկաթուղիին պաշտօնական բացման առթիւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր թէ՝ շնորհիւ այդ գիծին այլ եւս ապահովուած է Իզմիրի պաշտպանութիւնը։

Ուրեմն Իզմիրը տակաւին զերծ չէ յարձակումի ենթարկուելու վտանգէն։ Որովհետեւ այսօր մէկէ աւելի պետութիւններ աչք տնկած են այդ գեղեցիկ շրջանին։ Հոգ չէ սակայն։ Անոնք այսօր բարեկամներ են. դաշինք կնքած են։ Պէտք է հանդարտեցնել ժողովուրդը։

Հակառակ արտաքին երեւոյթներուն, Թուրքիա ներկայիս կը գտնուի շատ նեղ վիճակի մէջ։ Ուրիշ որեւէ երկրի համար, ութ տարուան խաղաղ վիճակը շինարարութեան եւ տնտեսական բարգաւաճում առաջ պիտի բերէր. մինչդեռ հակառակը պատահեցաւ Թուրքիոյ մէջ։ Տնտեսական տագնապն ու դիրքին խառնվութիւնները արտաքին պատերազմներէ աւելի աղիտաւոր դարձան իրեն համար։

Թուրքեւհելլէն նոր բարեկամութիւնը ոչ մէկ բարեփոխում կրնայ մտցնել այդ կացութեան մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՏԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Հայաստանի ներկայ զինուորական վարիչներն ալ հրապարակագիր դարձած են վերջերս։ «Ռազմական կոմիսար» Ա. Ակոպով ժամանակ մը վիճելէ յետոյ Երեւանի պարբերական ամսագիրերուն մէջ, հիմա ալ նստած է «Խորհրդային Հայաստան»ի էջերուն վրայ։

Միտքը դրած է լուսաբանել հասարակ ճշմարտութիւն մը։ Կը հաստատէ թէ Կոլչակը, Միլիուկովը, Դենիկինը երբեք չէին ուզեր Հայաստան մը տալ։ Թէ անոնց պայքարին նպատակն էր կազմել «միանական եւ անբաժան Ռուսիա մը»։

Ակոպով կը քրքրէ փաստաթուղթերը եւ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (25 յունուար) կը հրատարակէ փաստաթուղթ մը, ուր դաշնակցական քաղաքական դէմք մը 14 նոյեմբեր 1918 թուականով կը հաղորդէ Երեւան թէ տեսակցութիւն մը ունեցած է Միլիուկովի հետ, որ կ՚ըսէ. «Ռուսաստանը պէտք է վերականգնէ մինչեւ 1914 թւականի օգոստոս 1ը իր ունեցած սահմաններում, ընդ որում ցանկալի է վերականգնել միասնական Անդրկովկասը, որպէսզի Հայերը կարողանան ազդեցութիւն գործել Անդրկովկասի առանձին մասերի (Վրաստանի եւ Ադրբէջանի) վրայ։ Միասնական Անդրկովկասն օգտակար է նաեւ Հայերին այն պատճառով, որ այդ դէպքում Թիֆլիսը կը գտնուի Հայերի անմիջական ազդեցութեան տակ։ Կոնգրեսում Ռուսաստանն ունենալու է մի ընդհանուր ներկայացուցիչ, եւ ամէն կերպ աշխատելու է, որ բաժանուած մասերն իրենց ներկայացուցիչները չունենան կոնգրեսում։»

Ակոպով կը մեկնաբանէ այս տողերը եւ կ՚եզրակացնէ թէ Միլիուկովեան Ռուսիան երբեք տրամադիր չէր բաժնուած (անկախ) Հայաստան մը տեսնելու, եւ հայ ժողովուրդին տուած իր համակրանքն ու խոստումները կեղծ էին։

Յետոյ Ակոպով կը քննէ թէ ինչպէս Դենիկին «անկախ Հայաստան» խոստացա՞ւ Հայերուն։ Հայաստանի ներկայացուցիչը Դենիկինեան կառավարութեան մօտ, 24 սեպտ. 1920 թուակիր պաշտօնական հաղորդագրութեան մը մէջ կը գրէ.

— «Ներկայ րոպէին, երբ դեռ վերջնականապէս չի որոշուել Դենիկինի կացութիւնը եւ նա իր գործունէութեան գլխաւոր հիմքն է համարում միասնական Ռուսաստան հայրենասիրական նշանաբանը, ամէն անգամ Ռուսաստանի մասին խօսելիս՝ ընդգծում է իր բացասական վերաբերմունքը դէպի Վրաստանն ու Ադրբէջանը, առանց շօշափելու Հայաստանը. Այդ հարցը ես արծարծել եմ նր առաջ այն բոլոր փաստարկումներով, որոնց մասին գրել եմ ձեզ, այն է, որ առանց արեւելեան Հայաստանի, չի լուծւի հայկական հարցը, որ Ռուսաստանի շահերը պահանջում են ընդարձակ Հայաստան։ Նա բացասաբար չարտայայտուեց, բայց յայտնեց թէ հիմնադիր ժողովն է իրաւասու վերջնապէս լուծելու այս հարցը»։

Եւ Ակոպով դարձեալ կը մեկնաբանէ այս փաստը հաստատելով թէ Դենիկին եւս տրամադիր չէր ընդունելու Հայաստանի անկախութիւնը Կովկասի մէջ։

Բոլոր այս հաստատումներով, Ակոպով, լռելեայն կ՚ուզէ պատասխանել Դաշնակցութեան, որ կը մեղադրէ բոլշեւիկները իբրեւ Հայաստանի բռնագրաւիչ։

Կ՚ուզէ ըսել, որ երբ Միլիուկովէն մինչեւ Դենիկին համաձայն չէին անկախ Հայաստանի մը կազմութեան Անդրկովկասի մէջ, ինչո՞ւ կը մեղադրէք որ Լենինէն, Ստալինէն մինչեւ... Հայ բոլշեւիկները չեն փափաքիր արեւելեան անկախ Հայաստան մը կազմել։ Եւ կարծես Ակոպով կը հասկցնէ թէ ճերմակ կամ կարմիր բոլոր Ռուսիաները երբեք չպիտի թոյլատրեն կովկասեան Հայաստանի մը կազմութիւնը, այնպէս որ այդ անկարելիութեան մէջ շնո՞րհ է ունենալ արեւելեան Հայաստանի անուանական անկախութիւնը «խորհրդային» շապիկով։

Ակոպովի դասը կամ մեկնաբանութիւնը սխալ հասցէի ուղղուած է։ Այդ հարցին մէջ Դաշնակցականները նոր բան սորվելիք չունին։ Գիտէին եւ գիտեն թէ Փեթերսպուրկը կամ Մոսկուան հակառակ են երեւանեան հայ պետութեան մը կազմութեան։ Անգէտները Ռամկավարներն են, որոնք տակաւին չեն գիտեր թէ Խորհրդ. Հայաստանը հայկական հանրապետութիւն մը չէ, եւ բոլշեւիկները երբեք տրամադիր չեն Հայաստանի մը կազմութեան։ Այո՛, երբ բոլշեւիկ Ակոպովն իսկ գիտէ թէ Ռուսը թշնամի է հայկական անկախ հանրապետութեան, անգէտ Ռամկավարները տակաւին կը հաւատան թէ Խորհրդ. Հայաստանը անկախ է եւ մերն է։ Պիտի հասկնան ի վերջոյ, մեր փոյթը չէ։ Սակայն մենք Դաշնակցականներս, կ՚ուզենք հասկցնել բոլշեւիկ Ակոպովներուն թէ ճանչնալով հանդերձ անկախ Հայաստանի կազմութեան թշնամիները, հիւսիսային թէ հարաւային, ճերմակ թէ կարմիր, երբեք չենք հաւատացած որ անոնք Հայաստան կուտան մեզի։ Դաշնակցութիւնը համոզուած է որ Հայաստանը կ՚առնեն ժողովրդային կամքով եւ ռազմական զոհողութեամբ։

Կարճ խօսքով, — ո՛չ ոք Հայաստան կուտայ մեզի։ Մեր պարտքն է առնել զայն։

ՇԱՀԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Անգործութիւնը աւելի նուազ է Ֆրանսայի մէջ, բաղդատելով ուրիշ երկիրներու հետ։ Անցեալ տարուան հոկտեմբեր ամիսէն ի վեր, անգործութիւնը յանկարծակի ծանրանալ սկսաւ, եւ նորէն մտահոգութիւն պատճառեց։

Պաշտօնական տուեալներու համաձայն, թոշակ ստացողներու թիւը, վատ եղանակէն մինչեւ 1931 փետրուար բարձրացած է աւելի քան 38,000ի, չեն համապատասխաներ անգործներու իրական թիւերուն։ Մեծ թիւով անգործներ, չեն դիմեր անգործութեան սնտուկներուն, որոնց թիւն ալ սահմանափակ է։ Մասնակի անգործութիւնն ալ որ առաջ կուգայ, աշխատանքի ժամերու կրճատումէն, չեն տեսնուիր պաշտօնական ցանկերու մէջ։

Ինչպէս գրեց Յառաջ, վերջերս քննութիւն մը տեղի ունեցաւ, որուն համաձայն 1931 յունուարին անգործներուն թիւը կը հասնէր 350,000ի։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել, 1 միլիոն մասնակի անգործները։ (Այս թիւերը յունուարի սկիզբը արդէն յայտնուած էին Պ. Փիքնարի կողմէ Աշխատանքի Միջազգային Դրասենեակին)։

Ուրիշ երկիրներ.— Գերմանիան Եւրոպայի ամէնէն շատ անգործ ունեցող երկիրն է։ Յունուար 3ին անոնց թիւն էր 4 միլիոն 700,000։ Այս բարձրագոյն թիւը կը ներկայացնէ հսկայ համեմատութիւն մը, — Գերման բնակչութեան 100ին 7.58։

Անգլիա ալ, իր կարգին կը համրէ աւելի քան 2,700,000 անգործներ, — բնակչութեան 100ին 7.19։

Միացեալ Նահանգներու մէջ, անգործներու թիւը կը հաշուուի մօտ 5 միլիոն։ Հսկայ թիւ մը, որ կը ներկայացնէ ամերիկեան ժողովուրդին 100ին 1.10։ Ամերիկայի անգործներուն թիւը ճշդելը դժուար է։ Կառավարութիւնն ալ շատ կը զգու… Ապահովաբար որ անգործ… թիւը մեր գիտցածէն շա… լի բարձր է։ Տագնապին … ման առթիւ, Նախագահ … միջամտութիւններ եղած … նուէր անձերու մօտ, … օգնութեան պաշտօնակ… տատութիւն չկայ։

Ֆրանսայի 350,000 ան…ները որքան ալ դժբախ… շատ նուազ թիւ մը կը … օտար երկիրներու անգոր… կողքին։ Անոնք կը ներկա… բնակչութեան 100ին 0… համեմատութիւն մը որ … վար կը մնայ միւս մեծ ա… տագնապէն։

Անգործութեան պատճ…ը կը տարբերին Ֆրանս… ուրիշ երկիրներու մէջ։ … երկիրներու մէջ պատճա… թէ հոգեբանական են, … տնտեսական։

Գլխաւոր պատճառը … որ, բնակչութեան մեծ մա… երկար ատեն կը վայելէ… հաստատուն կացութիւն մ… սնուցած է իր արտադր… աշխատանքը։ Ուրիշ պա… մըն է ճարտարարուեստ… խարի զարգացումը, բա… մամբ տնտեսական միւս … ղերուն։

Ֆրանսան անշուշտ ա… կիրներէն է, ուր տնտես… հաւասարակշռութիւնը քի… ապահոված է։ Եւ զարմա… չէ որ, յետպատերազմեան … ծութիւնը նուազ սուր … րանք ստանայ, քան ուրի… կիրներ։ Քանի մը ամիս… վեր մենք կը կրենք հետեւ…ները միջազգային տագնա… որովհետեւ, բոլոր ազգերը … խանակութեան պատճառ… կապուած են իրարու եւ … րելի է որ Ֆրանսան չզգ… ուշ կամ կանուխ։

Ֆրանսայի մէջ ալ սխ… գործեցին, թէեւ ուրիշ եր…ներէ աւելի նուազ չափով … տարարուեստներ, մասս… գործեր ծնած են, այս բաց… պարագաներէն, որոնք պէ… կորսուին եւ մօտալուտ կը… կանոնաւոր պայմաններու … բահաստատումը։

Ստորեւ՝ ցուցակ մը զանազան երկիրներու գործազրկու… մասին.—

Երկիրներ	Անգործներու թիւ	Բնակչութիւն	Անգործն… տոկոսը բնակ… թեան համե…
Գերմանիա	4,700,000	62,410,000	7.58
Անգլիա	2,725,000	44,173,000	6.19
Աւստրիա	237,500	6,526,000	3.64
Պելճիքա	110,000	7,923,000	1.29
Տանըմարքա	44,000	3,434,000	1.39
Մ. Նահանգներ	5.000.000	122,000,000	1.10
Ֆինլանտա	10,279	3,582,000	0.29
Ֆրանսա	350,000	40.745,000	0.24
Հունգարիա	24,000	8,361,000	0.29
Իտալիա	650,000	41,815.000	1.53
Լեթոնիա	6,000	1.895,000	0.32
Նորվեկիա	8,000	2,650,000	0.61
Հոլանտա	46,000	7,645,000	0.82
Լեհաստան	250,000	30,210,000	0.21
Ռումանիա	37,000	17,900,000	0.71
Ռուսիա	1,150 000	150,000,000	1.57
Շուէտ	45,000	6,800 000	0.74
Չեխոսլովաքիա	154,000	14.500 000	1.07
Եուկոսլավիա	7.000	12,110,000	0.58

ՀԱՅԿ

ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ինքնաշարժի արկածները, յաճախ մահացու, կը շատնան, քանի կ՚աւելնայ ինքնաշարժներու թիւը։

Վիճակագրութիւն մը.—

Տարի	Մահ	Ինքնաշարժներու թիւը
1924	1,626	716,951
1925	2,089	868,225
1926	2,160	974,699
1927	2,379	1,208,847
1928	2,941	1,417,755
1929	3,717	1,701,680
1930	4,002	2,012,514

Եւ այս ամէնը Ֆրանսայի մէջ։

1929ին Անգլիոյ ճամբու մեռելներուն թիւը կը հասնէր 6,696։ Փորթուգալ, որ 30.000էն աւելի ինքնաշարժ չունի, 1929ին թաղեց 205 հոգի, որ սպաննուեցան ճամբաներուն վրայ, ինքնաշարժի անիւներուն … Միացեալ-Նահանգները, որ … միլիոն ինքնաշարժ ունի, թա… 33,600 հոգի։

Աղէտը ընդհանուր է ուր… Բայց կը հասկցուի, որ մահերու թիւը համեմատական չէ ինքնաշարժներու կամ ժողովուր… թիւին հետ։

Աղէտին պատճառները պէ… է փնտռել կառավարներուն … որովհետեւ շատերուն ջիղերը … ւանդ են։ Սակայն մէկ կող… խոր քննութիւնը անոնց հոգեկ… վիճակին, միւս կողմէ փոքր … րիքէն սկսած կառք վարելու վա…ժութիւնը, որ կը մարզէ անդր… դարձ շարժումները (réfexe), … տոյ ճամբու ապահովութեան … հսկողութիւնը յոյս կը ներշնչ…, որ նուազին արկածները։

ՀԱՅ ԵՒ ԱՐԱԲ ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՑՈՅՑ ՄԸ

Շաբաթ կէսօրէ վերջ Սէվրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ հանդիսաւոր կերպով կատարուեցաւ հայեւարաբ բարեկամութեան նուիրուած սիրուն հանդէս մը։ Թունուզի Պէյին առաջարկութեամբ, վարժարանին քաղաքային տնօրէն եւ ծանօթ աշխարհագիր Պ. Զ. Խանզատեան պատրաստած եւ յանձնած էր Թունուզի եւ Ալժերիոյ մանրամասն քարտէս մը, գիտական եւ աշխարհագրական հին ու նոր հիմունքներով։ Պէյը վերջին ատրճան գոհ մնալով ներկայացուած աշխատութեան արժէքէն, ֆրանսական մարզպան Մանսըրոնի միջնորդութեամբ եւ հաւանութեամբ Պ. Խանզատեանի նուիրած էր իր երկրին ամենաբարձր պատուանշանի հրամանագրի ատրճանը։

Այս ատրճանին տուչութեան առթիւ վարժարանը իր սրահը տրամադրած էր, ի յարգանս քաղաքային տնօրէնիս։ Պէյին Փարիզի ներկայացուցիչ Սի Քատուր Պէն Կապրիթ իր հետեւորդներով ընդունուեցաւ վարժարանին վարդապետներուն եւ պաշտօնէութեան կողմէ, առաջնորդուեցաւ սրահ, ուր ընտիր բազմութիւն մը հաւաքուած էր։ Սի Պէն Կապրիթ բուռն ծափերով ընդունուեցաւ, ինչպէս նաեւ վարժարանին ակադեմական մասնախումբի անդամ նախագահ երեսփոխան Պ. Անրի Լօռէն։

Իսկոյն աշակերտները հնչեցուցին Մարսէյեզը առաջին երկու տուները եւ յետոյ հայկական քայլերգը՝ փամ փորոտանը որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս։ Վարժարանին աշակերտներէն մէկը կարդաց արաբերէն ճառ մը, գնահատելով իրենց տնօրէնին եղած այս բացառիկ պատիւը, եւ ուրախութիւն յայտնելով որ արաբ ցեղին ականաւոր ներկայացուցիչները հայասիրական զգացումներով տոգորուած են։ Սի Պէն Կապրիթ ու հետեւորդները յոտնկայս շնորհակալութիւն յայտնեցին հայ պատանիին՝ համակրական արտայայտութիւնները փոխադարձելով։

Յետոյ Պէյին ներկայացուցիչը ողջունելով Պ. Խանզատեանի, ֆրանսերէն լեզուով յայտարարեց թէ իր Բարձր Պետին հրամանաւ եկած է այսօր վարժարան իր կուրծքէն կախելու Իֆթիխարի պատուանշանը։ Պէյը հետեւեալ կերպով գնահատած է — յարեց ներկայացուցիչը — Պ. Խանզատեանի աշխատութիւնը.

— «Այսքան ճշգրիտ եւ գիտական գործ մը դլուխ հանող անձնաւորութիւնը պէտք է արժանաւորէն վարձատրուի»։ Եւ այս ըսելով պատուոյ շքթան անցուց հայ քարտիսագրին վիզը։ Սրահը թնդաց ծափերով եւ կեցցէներով։ Պ. Խանզատեան ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց, հայեւարաբ քարտիսագրական եւ աշխարհագրական արուեստին եւ փոխադարձ օժանդակութեան մասին։

Այս ճառէն վերջ, Սի Պէն Կապրիթ, դարձեալ ոտքի ելլելով՝ հաստատեց Պ. Խանզատեանի հայ եւ արաբ աշխատակցութեան պատմական հիմերը, կրկին շնորհակալութիւն յայտնելով հայ գիտնականին։

Երեսփոխան Պ. Անրի Լօռէնին էր վերջին խօսքը։ Հայասէր Ֆրանսացին իր բանախօսութիւններուն մէջ որքան անկեղծ նոյնքան սրամիտ ակնարկութիւններով, փափաք յայտնեց որ այս հանդէսը ամրապնդէ հայ և արաբ եղբայրակցութեան ոգին Սուրիոյ մէջ, ուր աշխատասէր հայ տարրը ամէն կերպով կրնայ սատարել երկրին արագ իշխանութեանց։

Երեսփոխանը խնդրեց Սի Պէն Կապրիթէն որ Փարիզ Իսլամական Միութեան նախագահի հանգամանքովն ալ կրնայ բարոյական մեծ ազդեցութիւն բանեցնել թէ Սուրիոյ եւ թէ այլուր զօրացնելու համար Հայոց եւ Արաբներուն բարեկամական եւ համակրական կապերը։ Բուռն ծափերով ողջունուեցան Ֆրանսացի երեսփոխանին խօսքերը, եւ այս հանդէսը վերջացաւ Մարսէյեզով։

Հանդէսէն վերջ ներկաները պատուասիրուեցան վարժարանին ընդունելութեան սրահին մէջ։

Ն.

Պ. ՇԱՒԼ ՏԻԼԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւնը յայտնի բիւզանդագէտ եւ Հայագիտական ընկերութեան նախագահ փրոֆ. Շառլ Տիլի։ Ներկաներուն մէջ էին փրոֆ. Ֆ. Մաքլէր, պահապանեան եպս., Պ. Պ. Աճարեան, Նորատունկեան եւ հայ ու ֆրանսացի ծանօթ դէմքեր։

Պ. Խանզատեան յայտնեց թէ վենետիկեան միաբանութեան աբբահայր Հ. Յովհ. Աւգերեանէ ստացուած հեռագրի մը համաձայն, Պ. Շառլ Տիլ անդամ ընտրուած է Մխիթարեանց Ակադեմիային։ Ու այս առթիւ յիշեց այն բոլոր ֆրանսական եւ օտար, գիտական հիմնարկութիւնները, որոնց գործօն կամ թղթակից անդամ է փրոֆէսէօրը, սկսեալ ֆրանսական կաճառէն։

Վարժարանի մեծաւոր Հ. Յովհ. Թորոսեան ներկայացուց Պ. Տիլը, թուելով անոր հրատարակած հատորները՝ մանաւորապէս բիւզանդական պատմութեան մասին։

Յետոյ ջերմ ծափերու մէջ խօսեցաւ Պ. Շառլ Տիլ, շատ պարզ ու յստակ ոճով մը բացատրելով այն դերը, զոր Հայերը ունեցած են բիւզանդական կայսրութեան մէջ։ Յիշեց անունները բոլոր այն հայ զօրականներուն եւ կայսրերուն, որոնք կարեւոր դեր ունեցած են այդ շրջանի պատմութեան մէջ Ներսէս Մլեհ, Լեւոն, Յովհ. Զմիշկ եւայլ։ Վեր հանեց Հայերու զինուորական տաղանդը, քաղաքական ձիրքերը։ Յետոյ ծանրացաւ նաեւ հայ արուեստին վրայ։ Յիշեց Անիի մայր եկեղեցիին ճարտարապետ Տրդատը որ Պոլիս հրաւիրուեցաւ՝ նորոգելու համար Այա-Սօֆայի գմբէթը՝ քանդուած Ժ. դարուն։ Վեր հանեց հայկ. ճարտարապետութեան ինքնատիպ դրոշմը, որ կը տեսնուի Զ. դարէն մինչեւ ԺԳ. դար կառուցուած հարիւրաւոր եկեղեցիներու վրայ, մանաւանդ Անիի մէջ։

Եզրակացնելով, յարգելի գիտնականը ըսաւ թէ Նորերը անցեալին մէջ ունեցած են փայլուն զօրականներ, պետական դէմքեր եւ արուեստագէտներ։ Կարելի չէ բացատրել մէկ վայրկեանի մէջ թէ ինչպէս այսքան գեղեցիկ ձիրքեր ներկայացնել ազգ մը չէ կրցած տեւական անկախ պետութիւն մը ունենալ։ Ամէն պարագայի մէջ, աւելցուց, ազգ մը որ այսքան առաւելութիւններ ունի, երբեք չպիտի մեռնի։

Երեսփոխան Հանրի Լորէն, Ս — Մուրատեան վարժարանի հովանաւոր մարմնի նախագահը, գեղեցիկ խօսքերով դրուատեց ֆրանսացի գիտնականին գասախօսութիւնը, «որ մեզի անծանօթ շատ մը բաներ սորվեցուց»։

Յետոյ նաեւ վեր հանեց հայ հին քաղաքակրթութեան արժէքը, աւելցնելով որ Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ, Հայերը այժմ կրնան ազատ թռիչք տալ իրենց մշակոյթին, ձիրքերուն, աւելի եւս շեշտելով իրենց ինքնուրոյն անհատականութիւնը։

Հաւաքոյթէն վերջ, հիւրերը պատուասիրուեցան։

Շրջուն Թղթակից

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զուիցերիական թերթ մը եւս կը գանգատի, որ Զուիցերիոյ ժողովուրդն ալ կը պակսի հետզհետէ։ Տասը տարուան վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ ժողովուրդը հետզհետէ քիչ կը ծնի, այսպէս 1921 ծնունդներուն թիւն էր 80,809, իսկ 1930ին 69.008։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՄԱՐՄԻՆ

ԼԻՈՆ, 17 փետր.— Ազգ. Միութեան շրջանը լրացած ըլլալով՝ Գաւառական խորհուրդը կոչ մը ուղղած էր քաղաքական կուսակցութիւններու ու բոլոր Հայրենակցան Միութիւններուն, առժամեայ մարմին մը ընտրելու համար։

Քաղաքական կազմակերպութիւններէն զատ կոչին պատասխանած էին 17 Հայր. Միութիւններ։ Առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ փետր. 1ին Café de la Préfectureի սրահին մէջ, եւ յետաձգուեցաւ յաջորդ կիրակի օրուան։

Երկրորդ ժողովը դարձեալ նոյն սրճարանին մէջ, Նորէն վիճաբանութիւններ եւ առաջարկներ եւ ապարդիւն։ Ներկաներուն յայտարարուեցաւ թէ երրորդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ յաջորդ կիրակի, փետր. 15ին։

Այս անգամ ժողովասրահը փոխուած է։ Հայկական մատուռին կից սրահի մը մէջն ենք— ժամը 2.30։ Ժողովը կը բացուի ու վիճաբանութիւնները կը վերսկսին։ Նախագահ Պ. Փափազեան, քարտուղար՝ Պ. Յովհ. Տէօքմէճեան։

Կ՚արժէ յիշել որ կուսակցութեանցու Հայր Միութեանց ներկայացուցիչները գործին յաջողութեան համար իրենց բոլոր կարելին կ՚ընէին, գոնէ այս անգամուան ժողովը արդիւնաւոր դարձնելու համար։ Ի վերջոյ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ Կ. Խաչի ներկայացուցիչին հետեւեալ առաջարկը.— «Ընտրել այս ժողովէն մարմին մը, եւ լիազօրել որ նախկին վարչութեան հաշիւները ստանայ վաւերացուած՝ գաւառականէն, երկրորդ ներկայացուցչական ժողովի մը տալով իրենց զեկուցումը, ստանայ անոնց վստահութիւնը։ Կառավարութենէն ու կաթողիկոսական պատուիրակութեան վաւերացումէն վերջ, ստանալ պէտք եղած հրահանգը ու ձեռնարկել ժողովրդային ընտրութեան»։

Այս բանաձեւէն վերջ, առժամեայ մարմին մըն ալ ընտրուեցաւ հետեւեալներէն. Ձէզոքներ.— Պ. Պ. Թովմաս Աբրահամեան, Գրիգոր Մոմճեան, Մովսէս Փաշայեան, Բարունակ Հաճի Պօղոսեան, Յովհ. Տէօքմէճեան։ Կուսակցականներ.— Պ. Պ. Կարօ Կէնճեան (Հ. Յ. Դ.)։ Համբարձում Թաթարեան (Ս. Դ. Հ.), Յ. Փոլատեան (Վերակազմեալ Հնչ.), Յ. Շահպազեան (Ռամկ.)։

Ուրեմն հրաժարեալ Ազգ. Միութեան տեղ ընտրուեցաւ 9 հոգինոց առժամեայ մարմին մը, 4ը կուսակցութեանց ներկայացուցիչներու, իսկ 5ը Հայր. Միութիւններու կողմէ։ Առժամեայ Մարմինէն կը սպասուի որ դիմեն պէտք եղած միջոցներուն, ազգային կեանքին նոր ուղղութիւն ու նոր գործունէութիւն տալու համար։

Մ. Տէր Պետրոսեան

ԲԱԼՈՒԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 1923էն ի վեր Մարսէյլի մէջ գոյութիւն ունի Բալուի Հայրենակց. Միութիւնը։

Միութիւնը, իր կազմութեան օրերուն գնահատելի գործունէութիւն մը ունեցած է, որովհետեւ դեռ թարմ էին Թուրքիոյ վայրագութիւններն ու անոնց դառն հետեւանքները։

Այս կացութիւնը շատ երկար չտեւեց սակայն։ Երիտասարդները նորութիւններու հետեւելով, լքեցին Հայրենակցական Միութիւնը, որ երբեմն վիճակ մը ստացաւ։

Շատ չանցած նոր հայրենակիցներ մտնելով Միութեան մէջ, ժամանակ մը հանդարտ կերպով կառավարեցին։

Դժբախտաբար նորէն խառնուեցան ըսի-ըսաւներ, որոնք քանդեցին Հայր. Միութեան հիմը։

Յարդ, Հայր. Միութիւնը չէ գտած գործնական միջոցներ, Միութիւնը կառավարելու համար։ Ճիշդ այդպատճառով է որ անկարելի եղած է Բալուցիներուս համար յարատեւ Միութեան մը կազմութիւնը։

Բալուցիներուն վրայ պարտք կ՚իյնայ վերակենդանացնել Միութիւնը, մշակելով որոշ ծրագիր մը, փոխանակ ամուլ վէճերով զբաղելու։

*** Հայր. Միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած էր փետր. 21ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։

Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը փութացած էր սրահը լեցնելու։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։ Բացման խօսքը կատարեց Պ. Ա. Ադամեան, յիշելով հայկական պատմութենէն դրուագներ, ժողովուրդին կենսունակութեան մասին։

Յաջորդաբար տեղի ունեցան մեներգներ եւ արտասանութիւններ, որոնք ծափեր խլեցին ժողովուրդէն։ Նաեւ աճուրդի դրուեցաւ մահճակալի ծածկոց մը, որմէ գոյացաւ 250 ֆրանք։ Հասոյթը պիտի յատկացուի գործազուրկ հայրենակիցներու։

Ներկայացուեցան «Գրէմ Սիմոն»ը եւ «Ցայի կարապետ կամ ամերիկահայ փեսացուն»։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ սրտով։

Պ. Նազարեան

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Նիւ-Եորք հիւանդանոց մը ունի, ուր կը դարմանուին շուներն ու կատուները, միայն բժիշկներն ու հիւանդապահուհիները շուն կամ կատու չեն։

Անցեալ տարի այնտեղ դարմանուած են 18 հազար հիւանդ վամ-վամ եւ միաու։

Կատուաբոյժը կը յայտարարէ թէ շուները լաւ կը հասկնան խնամքն ու հոգածութիւնը, որ ցոյց կը տրուի իրենց։ Ընդհակառակն կատուները կը բարկանան՝ երբ բժիշկը կ՚ուզէ դարմանել իրենց քիթն ու ձուկին փուշին վէրքը։ Եւ կը ճանկեն կատաղութեամբ։ Միայն Սիամի կատուներն են, որ սիրտով եւ խելքով կը մօտենան շուներուն։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն Պ. Արսէն Գաբրիէլեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Քոմօթինիի (Յունաստան) Սեւումեան Ակումբին։

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՓՈԽԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻ

Փարիզի Աղքատախնամէն ըստացանք հետեւեալ կոչը.—

Ահա ձմեռը. ահա աշխատանքի տագնապը։ Ունեցողը իր պաշտպանութեան վրայ կը մտածէ. սակայն ո՞վ պիտի խորհի նիւթական միջոցներէ զուրկ գաղթական մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն վրայ. ո՞վ պիտի խորհի տնտեսական տագնապի եւ գործազրկութեան երեսէն աւուր հացի կարօտ հայ աշխատաւորներու վրայ։

Նուիրական պարտականութիւն մըն է մեր կարողութեան ներած չափով օգնութեան փութալ այդպիսիներուն։

Աղքատախնամին ստանձնած պարտականութիւնը եւ գործը խիստ ծանր է. ուստի, ներկայ գրով կը դիմենք ձեզ, խնդրելով որ ձեր սրտաբուխ նուէրները առատօրէն եւ շուտով ղրկէք մեզ, որպէսզի մենք ալ ի վիճակի ըլլանք մխիթարելու կարօտները, որոնք կարծուածէն շատ աւելի մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն։

Վստահ ըլլալով որ մեր այս կոչը պիտի խօսի ուղղակի ձեր սրտին, կը կանխենք յայտնել մեր ամենախորին շնորհակալիքը։

Ի դիմաց Աղքատախնամ ընկերութեան Ատենապետ՝ Հր. Ճէվահիրճեան, ատենադպիր՝ Տքթ. Ալլահվերտի Որդի։

Ծանօթ.— կը խնդրուի նուէրները ուղարկել Աղքատախնամի գանձապահ Պ. Կարագեանի, 62 Rue Rodier, Paris (9e) կամ մեր ատենապետին եւ կամ ատենադպիրին։

*** Ինչպէս գրած էինք, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր բարեսիրական եւ Հայրենակցական Միութիւններու, ինչպէս նաեւ Փարիզի Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներէ բաղկացած ընդհ. ժողովի մը մէջ, ընտրուած էր եօթը հոգիէ բաղկացեալ Գործազուրկներու օգնութեան Յանձնախումբ մը։

Յանձնախումբը կանոնաւորապէս իր նիստերը կը գումարէ եւ դրական գործունէութիւն ցոյց կուտայ։ Մինչեւ հիմա միայն Եկեղեցին եւ Աղքատախնամը բերած են իրենց նիւթական աջակցութիւնը։ Կը յուսացուի որ Բարեգործականը ինչպէս նաեւ Տիկնանցը եւ Ռուսահայ Տիկնանց Միութիւններն եւ կաթոլիկ եւ բողոքական հասարակութիւններն ալ իրենց նիւթական օգնութիւնը պիտի բերեն շուտով, այս խիստ կարեւոր Յանձնախումբին, որ կը գործէ Աղքատախնամի հովանաւորութեան տակ, բայց անկէ բոլորովին անկախ։

Գործազուրկներու Յանձնախումբը առ այժմ օրական 45-57 հոգիի5ական ֆրանք, կամ անոր փոխարէնը ճաշի տոմս կը վճարէ։

Պէտք է որ ամէն հայ օգնէ այս մարմինին։

Կը լսենք թէ Յանձնախումբին Գործադիր Մարմինը կոչ մը պատրաստելու վրայ է, ընդհանուր աջակցութեան համար։

ԵՐԿՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

Ժամանակին այս էջերուն մէջ հրատարակած ենք փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մը, ուր ցոյց կը տրուէր երկու ձեռքերու գործածութեան վարժութեան կարեւորութիւնը։ Եւ այդ առթիւ՝ կարգ մը նախապաշարումներ։

Արմէնկօ Փարիզի Բժշկական Կաճառին ներկայացուց առաջարկ մը, որպէսզի բոլոր ֆրանսական վարժարաններուն մէջ պարտաւորիչ դառնայ երկու ձեռքերու գործածութիւնը հաւասարապէս։ Արմէնկօ կը թելադրէ տղոց սորվեցնել գրել, ուտել, կարել միշտ երկու ձեռքով։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԻՄԱՍՏԸ

Բայց որովհետեւ երգով ըսանք, տխուր պատկերը վերջացնենք երգով։ Հայ երգը թող ըլլայ մեր մեծութեան հաշւումը։ Կ՚ուզենք այդ երգը, անով ճչունելով մեր ապագայ հայրենիքը, որ վերջապէս բազմի հաստատեալ ամրութեան մը վրայ։ Յոյս ունինք որ, քանի կրցնենք մենք մեզ, քաղաքական եւ ընկերային անխուսափելի դէպքերու հետեւանքով եւ մանաւանդ մեր իսկ գործունէութեան լուրջ միանգամայն խիստ յարատեւութեամբ, պիտի կոփուի մեր ալ քաղաքական դիրքը, մեր հողամասին, մեր դրօշին տիրութեամբ։

Աշտարակ ըլլալ ոչինչ կ՚օգնէ, սրտեղէն ամուր սիրտն ալ կրնայ կճռուիլ ծանր վիշտերէն։ Ուժով երգենք հայրենիքին երգը բերկրանօք, որ ձայնակցութեամբ պահուած տառապանքը կը մեռնի յաղթական վսեմ երգերու ձայնով, քանի՛ բաղձանք մեր հայրենիքը, քանի՛ բաղձանք որ մենք առանց անոր չենք ըլլար, թէ ոեւէ օտար քաղաքացիութիւն ոչ մեզ օգտակար է եւ ոչ անոր՝ որուն կ՚ենթարկուինք։

Ի՞նչ կը մնայ մեզի։ Մեր շուրջը աւերակներ միայն կը տեսնենք, օտարին շքեղութիւններուն ականատես ըլլալով։ Շան գ՚Էլիզէի երկնանման արահետը Արտագու արիւնոտ դաշտը կը ստուերագրէ մեզի՝ ուր վշտահարն Եղիշէ եւ իրմէ վերջ նահապետն Ալիշան հայ վիրաւոր վարազն ու առիւծը կը փնտռեն։

Ի՞նչ կը մնայ մեզի։ Մասնաւորներու հարստութիւնը, մասնաւորներուն գիտութիւնն ու գեղարուեստը ի՞նչ կ՚արժեն, քանի որ օտարին, պանդուխտին— ինչ որ ենք մենք— կը պակսի հայրենի արեւը, եւ քանի՛ մեր արուեստը հայրենիք կը բաղձայ եւ գիտութիւնը անհայրենիք կը ծիւրի։

Բայց կրկնենք բանաստեղծին երգը.— Պէ՞տք է յուսահատիլ եւ ողբալ։ Մահէն զատ ուրիշ ազատութիւն չկա՞յ արդեօք։ Բայց ո՛չ, մենք ազատութիւնը կը տեսնենք մեր երիտասարդութեան խիզախութեան մէջ, մեր ամբողջ ցեղին հերոսական ոգիին մէջ։ Այո՛, կայ տակաւին հայկական առաքինութիւն մը որ տակաւ պիտի քայքայէ շղթաները։ Քերթողին երգը կը գոռայ, — Ժողո՛վուրդ, կրնաս իյնալ, բայց չես կրնար ընկղմիլ, քանի՛ կ՚ապրեցնես ծոցիդ մէջ յոյսին երկնափաղփ կայծերը։

Հա՛յր, մենք քեզի կը կանչենք, թնդանօթին որոտագոչ մուխէն պարփակուած, սակայն դողդոջ կայծեր կը պլպլան մեր կուրծքին տակ, ու կը կանչենք քեզի,— Հա՛յր, ո՛չ միայն առաջնորդէ՛ մեզ գաղութներուն ոլոր մոլոր արահետներուն վրայ, այլ տա՛ր վերջապէս հոն՝ ուր Վարդանանք արիացան, եւ ուր Ղեւոնդեանք իրենց կտակով արիւնագիծ կնքեցին ներկայ ու ապագայ Հայաստանին նաւակատիքի մուրհակը։

ԽՐ Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(5) ՎԵՐՋ

ԹՈՂ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ

Փօլ Վալէրի վերջերս հրապարակային դասախօսութիւն մը տուաւ եւ պաշտպանեց կիներու քուէարկութեան իրաւունքը։

«Կարելի չէ պնդել թէ կինը տկար է բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս, երբ կ՚ապրինք դարու մը մէջ, ուր երախան իսկ մեքենայ մը կրնայ կառավարել մինակը։»

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

Հանրապետութեան պահպանման օրէնքին համաձայն, Հանրապետութեան եւ յեղափոխութեան դէմ եղած յանցանքները Էնկիւրի, Պոլիս, Իզմիր եւ այս կարգի կարեւոր կեդրոններու Եղեռնադատ ատեաններուն առջեւ պիտի տեսնուին: Այս տեսակ դատերու համար, Եղեռնադատ ատեանները դուրսէն երկերկու անգամ ալ պիտի առնեն: Հանրապետութեան պահպանման օրէնքը մշտական չպիտի ըլլայ. հինգ տարի պայմաժամ պիտի ունենայ, բայց ի հարկին կարելի պիտի ըլլայ երկարաձգել Ազգային Ժողովի որոշումով:

Քանի՞ հոգի խնուած են

Պատերազմական Ատեանի հարցաքննիչ մարմինը մինչեւ 15 փետրուար, 424 ամբաստանեալներու թուղթերը քննած է: Ասոնցմէ 233 հոգիի մասին դատ ըլլալու, 122 հոգիի մասին դատ չըլլալու եւ 69 հոգիի մասին ալ գործը ատեանին պարտականութենէն դուրս ըլլալու որոշում տրուած է: Ներկայիս, հարցաքննիչ ատեանին կողմէ 74 ամբաստանեալներու թուղթերը կը քննուին:

Դաւադրական նոր կազմակերպութիւններ

Պոլսական թերթերը կը հաղորդեն թէ դաւադրական նոր կազմակերպութիւն մըն ալ երեւան ելած է Պալըքէսիրի մէջ: Իսկ սուրիական «Պէշիր» թերթը որ կը հրատարակուի Յիսուսեաններու կողմէ, հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.— Թուրքիայէն առնուած վերջին լուրերու համաձայն, բռնուած է գաղտնի դաւադրական ընկերութիւն մը, «Մենք Իսլամ» անունով, որուն նպատակն է Մուսթաֆա Քէմալէն սկսելով բոլոր պետական մարդիկը մէկիկ մէկիկ մահափորձի ենթարկել:

Գերմաններ դէպի Ռուսիա

Խորհ. Միութեան Տնտես. Խորհուրդը հրաւէր ուղղեց գերման բազմաթիւ գործարանատէրերու որ Ռուսիոյ մէջ կատարեն ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը: Ճամբորդները պիտի ընդունուին գործավարներու խորհուրդի նախագահ՝ Մոլոթովի, արտաքին գործավար Լիթվինովի եւ արտաքին առեւտուրի գործավար Միկոյեանի կողմէ:

Հէնտըրսըն Փարիզի մէջ

Հէնտըրսըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, նաւային մասնագէտներու ընկերակցութեամբ Փարիզ հասաւ առջի օր: Անգլիոյ նախարարին այս յանկարծական ժամանումը Փարիզ՝ անակնկալի բերած է քաղաքական շրջանակները: Հարցը կը դառնայ ծովային սպառազինութեանց սահմանափակման վերաբերեալ բանակցութիւններու շուրջ, որոնք կը շարունակուին ատենէ մը ի վեր, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ: Հէնտըրսընի ժամանումէն անմիջապէս յետոյ, քաղաքական եւ ծովային արհեստագիտական հարցերու շուրջ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն միջեւ:

70,000 զէնքեր կը հսկեն ընտրութեան

Պատերազմական քաղաքի մը երեւոյթն առած է Չիքակօ, ուր 70,000 զինեալ մարդ ոտքի ելած է դիմագրաւելու համար ամէն հաւանականութիւն, քաղաքապետին ընտրութեան առթիւ:

Ոստիկաններ, ոստիկան-զօրքեր եւ ամերիկեան լէգէոնի նախկին մարտիկներ հրահանգ ստացած են հսկելու քուէարկութեանց եւ դիմադրելու համբաւաւոր մաքսանենգ Քափոնի մարդոց, եթէ փորձեն կռիւ ու խռովութիւն հանել: Որովհետեւ այս աւազակը ջերմ կուսակից է նախկին քաղաքապետին, որ կրկին թեկնածութիւնը դրած է ընդդէմ դատաւոր Ճոն Լիլի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 79 Rue des Chambard սրճարանը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթկ. ընդհանուր ժողովը՝ այս երեկոյ ճիշդ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը, այս երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ: Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան Տրապիզոնցի Անթառամ վէպին մասին: Մէկ ժամ սինէմա, ջարլի Չէփլին փոլիամէն: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սիօթա, Գ. Ա.— 100:
Լէ Վան, Փիր.— 35:
Շքոտրա, Յ. Ե.— 100:
Նիկոսիա, Ա.— 121:
Սէն Շամոն, Գործ.— 211.60:
Մէշէզ.— 200:
Մարսէյլ, Գործ.— 1060:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գրչէհիրի Գայապաշ թաղէն Տիգրան Կարապետ, Հայկուհի եւ Նուէր Պալըքճեան, որոնք Կիլիկիոյ պարպումէն յետոյ մեկնած են Փարիզ: Իմացնել իրենց քեռորդւոյն Կարապետ Թիւթիւնճեանի, B. Postale 75 Adana, Turquie.

— Կը փնտռուի Խառնիացի (Մարաշ) Գրիգոր Պարսամեան կը կարծուի թէ 1925ին կը գտնուէր Պէյրութ: Իմացնել իր քրոջ Տիկ. Կատարինէ Պլուզեանի, 52 Rue Centrale, Le Cannet (A. M.) France.

— Ատաբազարցի Խաչիկ Կուկուկեան կը փնտռէ իր հայրը Անդրանիկ Կուկուկեան, մայրը՝ Տիգրանուհի, քոյրը՝ Հոգինէ, մեծ մայրը՝ Փարիզ: Պոլսէն լուր առնուած է թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Իմացնել Խաչիկ Կուկուկեանի, Couvent Arménien, Jérusalem, Palestine.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն Մարտիրոս Քէօսէեան որ տարագրութեան միջոցին միացած է Րաքքայի շրջանի Արաբներուն մօտ: Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1000 փր. նուէր: Իմացնել՝ Sahac Keusseianի, Latamarco 171, Corrientes, (Rép. Argentine): Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Մարաշցի Սեդրաք Ինկիլիզեան, հօր անունը՝ Յակոբ, մօր անունը՝ Ովսաննա, 1916ին կը գտնուէր Հալէպի որբանոցը, ուսկից փոխադրուած է Պոլիս: Իմացնել Միսաք Ինկիլիզեանի 6844 C. S. P, 4ième Rgt. Etrauger, Marrakach, Maroc.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՊԱՍՐԱՅԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Թ. Հ. Միութիւն 15 ռուփի եւ 2 նկար, Տ. Ղուկասեաններ 26 ռ., Յ. Մանուկեան 10 ռ. եւ «Յառաջ» օրաթերթ (մէկ տարուան) եւ 6 կտոր գիրք, Տ. Օ. Յովհաննէսեան 10, Ամիրխանեան եղբայրք 10, Գ. Յակոբեան 5 եւ 2 նկար, Մ. Կարապետեան մէկ տարուան «Հայրենիք» օրաթերթ, Պ. Յովսէփեան 30 կտոր գիրք եւ լամբ, Ս. Խանանեան, Օ. Կապուտեան, Վ. Վարդանեան. Կ. Մուխթար: Օ. Մաթոսեան 5ական ռուփի, Օ. Կուլօղլեան 5 եւ մէկ գիրք, Ս. Լ. Օհաննէսեան, Պ. Միհրանեան, Յ. Պետրոսեան, Յարութիւնեան Մամբրէ, Ա. Գրիգորեան, Գ. Ստեփանեան, Ա. Աբգարեան, Պ. Վասիլեան, Մ. Կարապետեան 5ական, Տիկ. Հեղինէ Պետրոսեան 3, Եղիազարեան եղբարք 10, Տիկ. Եղ. Կարապետեան սեղանի սփռոց (ձեռագործ), Ե. Աւոեան 1 պատի ժամացոյց, Յ. Համբարձումեան 2, Տիկ. Արևալոյս Յովհաննէսեան, Յ. Ասլանեան, Ա. Վարդանեան, Հ. Կարապետեան, փոքրիկն Պօրիս Աւետիսեան, Հնգիկ պարոն մը 3ական, Տիկ. Շնորհիկ Աւետիսեան 2, Մ. Պաղտասարեան 2, Օր. Մաղիկ եւ Օր. Լուսիկ (14) պատուհաններու վարագոյր, Դ. Մուրատեան, Տիկ. Վարդանուշ եւ Օր Ազնիւ Մուրատեան 2 ռուփի եւ 25 ռ, արժողութեամբ բրեղէններ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԿԻՊՐՈՍ	100 ֆ.	200ֆ.	

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931

26 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1504 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՐՏ ԿԱՊ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Միջոցներ չեն պակսիր մեր կղզիացումը դարմանելու, եթէ ոչ վերէն վար, գոնէ որոշ սահմանի մէջ։

Եւրոպայի մէջ, տեղական վարիչ եւ մտաւորական տարրերու հետ մեր յարաբերութիւնները իջած են աստիճանի մը որ գրեթէ հաւասար է կապի չգոյութեան։

Ինչ որ ունինք, տարիներ առաջ հաստատուած հանդիպումներ են։ Անձնական ծանօթութիւններ՝ որոշ անձերու հետ։ Այս վերջիններն ալ յաւիտենական չեն, եւ ողջ մնացողները ժամի վրայ կը համրուին, թէ մեր եւ թէ միւսներուն կողմէ։

Մէկ Վարանդեան 20—25 տարի Եւրոպա բնակելով, պահուած է կապեր, բայց տարիները եւ ասպարէզի փոփոխութիւնները շատ բան քակեր, պակսեցուցեր են արդէն։

Յետոյ, չմոռնանք որ, թէ պետական եւ թէ մտաւոր-ընկերային կեանքին մէջ, ահագին փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։ Ամէն տեղ ալ նոր սերունդ է հասած, մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն աղին։ Հիները մեռած կամ քաշուած են գործօն կեանքէն։ Հին փառքերը աւելի շատ պատմութեան հետ կապ ունին, քան օրուան իրականութեան։

Սերունդ հասած է նաեւ մեր մէջ, գոնէ տարիքի իմաստով։ Բայց նորէն, կամ հին, յաճախ ժամանակավրէպ ծանօթութիւններն են որ կ՚օգտագործուին։ Եւ կամ, դարձեալ անձնական հանդիպումներ։ Ա.ը կը ճանչնայ Բ.ն, ուրեմն դիմենք անոր, նեղը մնացած, հանդէս մը կազմակերպած, խնդիր մը հետապնդած ատեն...

Պատերազմէն առաջ, Ուս. Միութիւններ ունէինք որոնք աստիճան մը կը լրացնէին այս պակասը։ Այսօրուան ուսանողութիւնը բոլորովին ուրիշ բան է, գոնէ այստեղ, Փարիզի մէջ։

Օրինակ, ո՛ր եւ է տեղեկութիւն ունի՞ք թէ՝ Փարիզի հայ ուսանողները կամ անոնց Միութիւնը լրջօրէն հետաքրքրուա՞ծ են արաբ, սուրիացի, եգիպտացի, պուլկար, յոյն, ռումէն, պարսիկ եւ ռուս, մանաւանդ կովկասցի ուսանողներով։

Հարիւրաւոր երիտասարդներ եկած են այստեղ, մեզի բախտակից, սահմանակից, բարեկամ թէ չարակամ ժողովուրդներէ եւ երկիրներէ։ Շատերը սահմանուած են դառնալու վաղուան պետական մարդիկը, վարելու հանրային կարծիքը կամ ընկերային—մտաւոր կեանքը։

Տարիներէ ի վեր այստեղ ենք մենք ալ։ Բայց դուք լսեցի՞ք ո՛րեւէ սերտ կապակցութիւն այս կամ այն տարրին հետ։ Ո՛րեւէ ձեռնարկ՝ փոխադարձ ճանաչման։

Արեւելեան երկիրներէ հազարներ կուգան ու կ՚երթան, կը նետուին ասպարէզ, նոյնքան անծանօթ մնալով մեր իրականութեան։ Եւ մենք միշտ ալ ստիպուած ենք հայ «երեւելի» մը գտնել, ուրիշ «երեւելի» մը օգնութեան կանչելու համար։

Կացութիւնը տարբեր չէ միւս գաղութներուն մէջ ալ։

Շատ հեռուէն սկսելով, գիտենք որ գրեթէ կատարեալ կղզիացում կը տիրէ Պարսկաստանի մէջ։ Մէկ Իրանեանի, մեր ողբացեալ աշխատակցին շնորհիւ էր որ կրցանք ճանչնալ Տօքթ. Աւշարը եւ ուրիշ քանի մը դէմքեր։

Այս կղզիացման վնասը աւելի կը շեշտուի, երբ մտածենք որ Պարսկաստանն ալ նախկինը չէ։ Փոխուած է խորապէս, եւ արագօրէն կը շրջուի, կը խմորուի, դառնալու համար բոլորովին տարբեր, արդիական եւ թունդ ազգայնական պետութիւն մը։

Նոր պետութիւններ են Իրաքն ու Սուրիան, Լիբանանը եւ Պաղեստինը։ Իսկ մենք բաւական կը սեպենք պատահական կապերը։ Այն ալ ընդհանրապէս վարչական տարրերու, այս կամ այն պաշտօնատարին հետ։

Յունաստանի մէջ, անցեալ տարի կազմուեցաւ Հելլենահայ Լիկ մը, մասնակցութեամբ յայտնի դէմքերու։ Բայց կը թուի թէ աւելի շատ Յոյները հետաքրքրուեցան, քան մեր հայրենակիցները, չնայելով որ ընդունակ տարրեր պակաս չէին մեր կողմէ։

Պուլկարիոյ մէջ ալ, քանի մը տարի առաջ ունէինք Հայ-պուլկար ընկերակցութիւն մը։ Ո՞ղջ է թէ մեռած— տեղեկութիւն չունինք։

Ռումանիոյ մէջ, լուսաւոր երեւոյթ մըն է Հայ Արուեստի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը, որ կը տեւէ շնորհիւ անհատական ճիգերու։

Այնքան մեր պատեանին մէջ քաշուած եւ ամէն բան երեսի վրայ ձգած ենք որ, «ֆութպոլ» խաղացողներու եւ հայ արիներու մնացեր է ծանօթացնել մեզ օտար հասարակութեանց...

Փարիզի մէջ, Հայ կամաւորներու Միութիւնը գնահատելի եռանդ կը ցուցնէ վերջին տարիներս։ Բայց արդար ըլլանք եւ խոստովանինք որ՝ ան մէկ մասն է միայն եւ շատ սահմանափակ մասը՝ ընդհանուր կապակցութեան մը։

Այստեղ ալ, ասպարէզ գրաւելու, թերիները լրացնելու պարտականութիւնը կ՚իյնայ այն սերունդին վրայ որ կը կոչուի միջին կամ նոր եւ որ կը կարծէ թէ շարժելու հնարաւորութիւն չունի։

Անհաւասիկ ճամբայ մը, արժէքներ եւ գործեր երեւան բերելու համար։

Ճամբայ մը, որ միեւնոյն ատեն մարզարան մըն է հանրային կեանքի վարժուելու, «հայասիրական» կոչուած մարզանքները իսկապէս նոր, արդիական, աւելի պայծառ հասկացողութեան մը վերածելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՈՒՏԵՐԸ

«Յուսաբեր» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (10 փետր.)

— Մեր խօսքը ոչ թէ հին, սուլթանական, այլ արդիացա՛ծ Թուրք կառավարութեան մասին է։ Կը պարզուի ուրեմն, որ Էնկիւրին ինչ․ ինչ դաւեր կ՚որոճար որոնց իրագործումին համար իրեն կը պակսէր միայն պատրուակը — քրտական շարժում։ Եւ որովհետեւ ծմրան պատճառով քիւրտը խաղաղ իր տեղը նստած է, ուստի Էնկիւրին զայն շարժման մէջ կը դնէ իր հեռագրական հաղորդագրութեանց մէջ, մանաւանդ, որ այս կարգի «շարժում»ներէն ինք որեւէ սարսափ չունի։ Ջարդի վարպետները գիտեն, որ Արեւելեան նահանգներու մէջ — աշխարհէն ու մարդկութենէն կտրուած — կարելի է ցեղ մը ամբողջ սրածել եւ աշխարհին գառան կերպարանքով ներկայանալ։ Ինչո՞ւ ուրեմն կարելի պիտի չըլլայ ապստամբ հրամանատար մը (Իհսան Նուրի) եւ քանի մը հազար «ապստամբ» քիւրտեր հեռագրական հաղորդակցութեամբ շարժման մէջ դնել, երեւակայական բախումներ սարքել, կոկորդիլոսեան արցունքներ թափել անգոյ զոհերու վրայ եւ յարմար վայրկեանին երազած «ձուկ»երը որսալ։

Ինքնաբաւ հաւը պիտի ըսէ անշուշտ.

— Թուրքը մենք աղէկ կը ճանչնանք, պէտք չկար անգամ մը եւս զայն ներկայացնելու մեզի։»

Դժբախտաբար՝ չենք ճանչնար. դժբախտաբար՝ տակաւին պէտք ունինք ուշի-ուշով ուսումնասիրելու զայն լաւապէս ճանչնալու։ Խոստովանինք, որ Ապրիլ 24ն իսկ մեզ զգաստութեան չբերաւ։ Ընդունինք, թէ Թուրքը մինչեւ իսկ բարեկամի կերպարանքով կը ներկայանայ այսօր մեզմէ ոմանց, որովհետեւ «բարեկամն» է մեր միւս բարեկամի՛ն, Խորհրդային Ռուսիոյ։

Սակայն պիտի չուզէինք ընդհանրացնել մասնակի դէպք մը, որուն այնքան մեծ կարեւորութիւն կուտանք։

Էնկիւրիի շինծու ու անպատիւ սուտերը կուգան վկայելու, թէ Թուրքիան, որ համաթուրանական իր աթինոտ նպատակներու համար այնքան մեծ արժէք կուտայ Արարատի, ամէն գնով որոշած է անոր տիրանալ։

Իսկ այս պարագան պէ՛տք է որ գիտնան նաեւ անոնք, որոնք չեն ուզեր, որ Թուրքիան իր նպատակին հասնի, որ Թրքական աշխարհակալութեան ճամբուն ցցուած Արարատեան սեպը այդ ճամբայէն վերցուի։»

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՏԸՆՓԻՆԿԸ

Գրեր էինք թէ Ամերիկայի ելեւմտական նախարարը հիմնուելով մաքսային օրէնքի իրեն տուած իրաւունքներուն վրայ, հրամանագիր մը գործադրութեան դրեր էր ընդդէմ խորհրդային արտածումներու։

Իսկ ամերիկեան Խորհրդարանն ալ քուէարկեց օրէնք մը որով կ՚արգիլուի բանտարկեալներու աշխատանքով արտադրուած ապրանքներու մուտքը Ամերիկա։ Օրէնքը որ գործադրութեան պիտի դրուի 1931 ապրիլ 1ին, կը նախատեսէ բանտարկեալներու կողմէ արտադրուած, շինուած, փոխադրուած եւ նոյն իսկ պարպուած ապրանքները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը շարժման մէջ են

ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՐՖԱՅԻ ԴՌՆԵՐԸ

«Էլ Ահրար» կը գրէ.—

Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ տիրող կացութիւնը շատ մտահոգիչ է։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի պաշտօնական շրջանակները որքան որ կը լռեն, Թուրք աղբիւրները այնքան աւելի գէշ գոյներով կը ներկայացնեն կացութիւնը։

Թրքական պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կ՚ըսէ թէ Քիւրտերը հիւսիսային սահմանէն անցնելով Ուրֆա հասան եւ Թուրք ուժեր ղրկուեցան խաղաղութիւնը ապահովելու համար։

Ուրֆայի «Միլլի» թերթը կը գրէ.

«Ամսոյս 6ին սահմանը անցան երեք հրոսախումբեր Քիւրտ Ճէմիլի փաշայի տղաքներուն ղեկավարութեամբ։ Սահմանամերձ Թուրք գիւղերուն վրայ յարձակումներ գործեցին եւ վերջը յառաջանալով եկան Սուրուճ եւ անկէ ալ Ուրֆա։

Սուրուճէն 6 մղոն դէպի Ուրֆա, անոնք ընդհարում ունեցան ժանտարմներու հետ, որու ընթացքին չորս ոստիկաններ եւ տասը աւազակներ սպաննուեցան։ Ոստիկանները ստիպուեցան ետ դառնալ եւ փախչիլ։

Հետեւեալ օր մեծ ուժ մը հասաւ եւ սկսաւ հետապնդել աւազակները»։

«Քիլիո» թերթը կը գրէ.

Միլլի աշիրէթէն աւազակախումբ մը, ղեկավարութեամբ Մոհամմէտ աղա Քիւրտի, սահմանը անցաւ վերին Ճէզիրէէն եւ հասաւ Բաեամլը գիւղին մէջ ամսոյս 5ին։ Հետեւեալ օր յառաջացաւ դէպի Հալաթ, ուր բախում ունեցաւ մեր ուժերուն հետ երկար ատեն։ Վերջը նոր ուժեր եկան եւ զանոնք վռնտեցին»։

Եւրոպայի երկրագործ. խորհրդաժողովը

Եւրոպայի երկրագործական խորհրդաժողովի երկրորդ նիստին կարդացուեցաւ մասնագէտներու տեղեկագիրը Դանուբեան երկիրներու մէջ ներկայիս տրամադրելի արմտիքի մթերքին մասին։ Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ այս մթերքի սպառման մասին եւ առ այդ՝ հարց ուղղուեցաւ ներածող երկիրներու ներկայացուցիչներն, որոնք յայտնեցին թէ պատրաստ մթերքի սպառումը կապ ունի որակէն եւ գինէն։ Այս մասին տեղեկութիւններ տուին Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Լեհաստանի եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները։ Որոշուեցաւ որ ներածող երկիրներու ներկայացուցիչները խորհրդակցաբար գինի եւ գնման պայմաններու մասին առաջարկ ներկայացնեն։

Կանտիի բանակցութիւնները

Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի գործադիրը կատարեալ լիազօրութիւն տուաւ Կանտիի, բանակցելու համար Հնդկաստանի փոխարքային հետ։

Փոխարքան Կանտիի հետ իր բանակցութեանց մասին տեղեկութիւններ տուաւ Լոնտոնի խորհրդաժողովէն մաս մը պատգամաւորներու, անոնց յայտնեց Լոնտոնի խորհրդաժողովին աշխատանքներուն շարունակման պայմանները։ Կը կարծուի թէ պատգամաւորները գոհ մնացած են ստացուած արդիւնքէն։ Փոխարքան, խորհրդակցութիւն մը եւս կ՚ունենայ քննելու համար պատասխանը զոր պիտի տայ Կանտիի ներկայացուցած զինադադարի պայմաններուն։

Կ՚ենթադրուի թէ երկու կէտերու մասին Կանտի գոհացում պիտի ստանայ,— Ոստիկանական բռնութեանց մասին քննութիւն եւ չվճարուած տուրքերու փոխարէն՝ գրաւուած հողերու վերադարձ՝ իրենց տէրերուն։

Երրորդ կէտը վիճելի կը մնայ, թոյլ տալ որ, ըստ առաջնոյն պոյքոթի կամաւորական խումբերը գործեն եւ ժողովուրդը կարենայ աղ արտադրել։ Փոխարքան յայտնած է Կանտիի թէ այս կէտերն ընդունիլ՝ կառավարութեան համար կը նշանակէ ճշմարիտ նուաստացում։

Միւս կողմէ սակայն, իր թերթին մէջ, Կանտի հրատարակութեան տուաւ կոչ մը, որով հրաւէր կ՚ուղղէ իր հետեւորդներուն շարունակել օտար ապրանքներուն դէմ պոյքոթը։ Վաճառականներուն խորհուրդ կուտայ որ այրեն իրենց ապրանքները եւ կամ զանոնք պահեն մինչեւ այն օրն երբ Հնդկաստան անկախ դառնայ եւ իրենք կարենան նոր կառավարութենէն պահանջել վնասուց հատուցում։

Անգլեւֆրանսական բանակցութիւնները

Անգլեւֆրանսական նաւային բանակցութիւնները վերջացան եւ անգլ. պատուիրակութիւնը մեկնեցաւ Հռոմ, հոն եւս համաձայնութիւն մը գոյացնելու մտադրութեամբ։

Պաշտօնական շրջանակները գաղտնի կը պահեն բանակցութեանց արդիւնքը, որովհետեւ, համաձայնութիւնը պէտք է նաեւ ստանայ իտալական կառավարութեան հաւանութիւնը։

Գլխաւոր դժուարութիւնը ցարդ կը կայանար անոր մէջ որ Ֆրանսա կը պահանջէր նաւային ուժի փոքր գերակշռութիւն մը որ գոհացում տալով մէկտեղ Անգլիոյ, արգելքի չհանդի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի պատժական խառն ատեանը արձակեց իր վճիռը յուլիս 6ին ձերբակալուած համայնավարական թռուցիկներ ցրուող բոլշեւիկներուն հանդէպ։

Յովհաննէս Աղպաշեան դատապարտուեցաւ վեց ամսուան բանտարկութեան իսկ Ա. Քարթաքեան, Պետրոս Ովասեան, Յովհաննէս Քաշարեան չորսական ամսուան։

Գալով նոյեմբեր 6ին ձերբակալուած հայ համայնավարներուն երկրորդ խումբին, պատժական խառն ատեանը դատապարտեց Անդրանիկ Արտաշէսեանը 4 ամիս բանտարկութեան։

Միւս համայնավարները, Աբրահամ Ցալամեան, Արթին Թաքոսեան, Սարգիս Պարսամեան, Լութֆիկ Քէշիշեան եւ Յովհաննիկ Օհանեան դատապարտուեցան երեքական ամիս բանտարկութեան։

Այս դատապարտութեան առիթով, «լ՚Օրիան» կը գրէ.

«Մարդ աւելի խստութիւն կը սպասէր այս վտանգաւոր անձերուն հանդէպ, որոնք բանտէն ելլելէ յետոյ, պիտի վերադառնան իրենց քարոզութեան։ Եթէ անոնք պարզապէս պիտի արտաքսուին, այդ աւելի լաւ»։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ԵՒՍ ՊԱՏԺԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պէյրութի նոյն Խառն Դատարանը, նիստ գումարեց դատելու համար հայ համայնավար մը, Զատիկ Տատուրեան որ համայնավարական հրատարակութիւններ կը ստանար Եւրոպայէն ու Լէնինի կրօնքը կը քարոզէր Պէյրութի հայկական շրջանակներու մէջ։

Անցեալները երկու ոստիկաններ զինք ձերբակալեցին, ան սկսաւ պոռալ «օգնեցէք ինծի այս երկրի համայնավարներ։ Ազատեցէք զիս այս բռնակալներէն։ Օր մը համայնավարութիւնը պիտի յաղթանակէ։ Այդ օրը լաւ պիտի չըլլայ ձեզի համար։»

ԹՈՒՐՔ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Ճարապլուսէն կը տեղեկացնեն որ 7 Թուրք աւազակներ անցած են սուրիական սահման եւ կարգ մը ճամբորդներ եւ գիւղեր կողոպտած։ Երբ անոնք սկսած են վերադառնալ դէպի Թուրք սահմանը, ինքնաշարժի մը կը հանդիպին, զայն կողոպտելէ վերջ կը պարտադրեն վարիչը որ զիրենք դէպի սահման տանի։ Վարիչը վերադարձին լուր կուտայ պահակ ոստիկաններուն։

«Թէգատուիմ» այս լուրը գրելէ վերջ կ՚աւելցնէ.

«Դեռ այս ծարիւրին մէկն է Թուրք աւազակներու սխրագործութեանց։ Ասկէ կարելի է դիւրաւ եզրակացնել թէ՝ Թուրք թերթերը որքան սուտ են եւ զրպարտիչ»։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՏԸՆՓԻՆԿԸ

Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթը կը շեշտէ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ռուսական տընփինկին դէմ դրուած արգելքներուն կարեւորութիւնը և կը քննադատէ անգլ. կառավարութիւնը որ կը յամառի աչք փակել բոլշեւիկեան վտանգին առջեւ, որ աւելի վրդովեցուցիչ պիտի դառնայ, «երբ Ռուսիոյ ճարտարարուեստին ստրկական կազմակերպումը լրանայ։»

ՊԱՂՏԱՏԻ ԴԵՊՔԸ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԻՆՋՈ՞Ի ԾԵԾԵՑԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

ԽՄԲ.— Անցեալ օր հաղորդեր էինք Պաղտատի առաջնորդին դէմ կատարուած ժողովրդային ցոյցը։ Ստորեւ՝ դէպքին մանրամասնութիւնները.—

ՊԱՂՏԱՏ, 15 Փետր.— Աղաբէկովի կողմէ իբրեւ չեկիստ ամբաստանուած Ռուբէն եպիսկոպոսը երբ Էջմիածնէն հոս հասաւ, տակաւին պաշտօնի վրայ կը գտնուէր, աւելի քան երեք տարիէ ի վեր ժողովուրդին իրաւունքներուն ընդդիմացող տեղացի Հայերու խմբակ մը։ Եպիսկոպոսը հովանաւորուեցաւ այս խմբակին կողմէ, մինչեւ արքայական հրովարտակով իր պաշտօնին հաստատումը, այն յոյսով թէ Ռուբէն եպիսկ. գործիք պիտի դառնար իրենց ձեռքը, գաղթական տարրերու դէմ մղուած պայքարը աւելի սաստկութեամբ շարունակելու համար։ Սակայն, Էջմիածնէն մինչեւ հոս գալը, բանով մը արժեցնելու էր այս լրտեսը. միւս կողմէ սակայն չէր կրնար բացէ ի բաց գոհացում տալ բնիկներու անարդար պահանջներուն. հետեւաբար, նախընտրեց որդեգրել երկերես քաղաքականութիւն մը։ Երբ իրատէով իր պաշտօնը վաւերացուեցաւ, օրին մէկը, քաջութիւնն ունեցաւ լուծելու տարիներէ ի վեր անպատասխանատու կերպով գործող խմբակը եւ գործի կանչեց կէսառկէս բնիկներէ եւ գաղթականներէ բաղկացած առժամեայ մարմին մը։ Սակայն այս մարմնին անդամներէն երկու տեղացիներ, նախապէս կը մասնակցէին լուծուած ազգ. մարմնին, իսկ մէկն ալ անգոյն ու թոյլ արարած մը, զոր դիւրաւ պիտի կարենար գործիք դարձնել իր ստղրանքներուն։ Առժամեայ մարմինը իր ձեռքն ունենալու մտահոգութեամբ, երկրորդ նիստին իսկ, հրաժարեցուց իբր անդամ հրաւիրուած երեք տարագիրներէն մէկը։

Այս կերպով, նոր առժամեայէն դուրս կը մնային նախկին մարմնէն երկու յայտնի դէմքեր՝ Աբգար Յովհաննէսօֆ եւ Մինաս Մինասեան։ Ասոնց կը միանար նաեւ այս գաղութին մէջ մեծ ազդեցութիւն ունեցող Տիկին Սառա Թաղէոսեան, որ լայն ու սերտ յարաբերութիւններ ունի եւ որուն ջանքերուն շնորհիւ էր որ Ռուբէն եպիսկոպոսը, յաջողեցաւ իր պաշտօնին վաւերացման իրատէն ստանալ։ Թէեւ Տիկին Թաղէոսեան, աւելի վերջերը սաստիկ պայքար մղեց եպիսկոպոսին դէմ, վշտացած ըլլալով որ իր երկու մարդիկը, Աբգարն ու Մինասը դուրս է ձգած առժամեայէն։

Ու մինչեւ Աղաբէկովի յայտնութիւնները, եպիսկոպոսը յաջողեցաւ ստեղծել անորոշ ու շփոթ կացութիւն մը, պղտոր ջուր, ուր կրնար ըստ կամս որսալ, անտեսելով ժողովրդական շահերը, եւ ստեղծելով համաժողովրդական դժգոհութիւն։

Նախ, երբեք չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը ու չկատարեց իր պաշտօնին պարտականութիւնները։ Յետոյ, իր նկարագրին բացասական կէտերը առիթ տուին ընդհ. դժգոհութեան թէ՛ տեղացիներուն եւ թէ գաղթականներուն մէջ՝ հաւասարապէս, մինչեւ որ թերթերը ռումբի պէս պայթեցուցին Աղաբէկովի յայտնութիւնները։

Ժողովուրդը չէր կրնար անտարբեր գտնուիլ եղած վերագրումներուն հանդէպ։ Եւ օր մըն ալ, խաղաղ ցոյց մը կատարեց, հաւաքուելով եկեղեցիին բակը, ու պահանջելով որ առաջնորդը անմիջապէս հրաժարի իր պաշտօնէն եւ մեկնի քաղաքէն։

Ցոյցըունեցաւ այն օգուտը որ քանի մը կիրակիներ յաջորդաբար, եպիսկոպոսը զգուշացաւ եկեղեցի իջնելէ եւ ժողովուրդին երեւնալէ։ Սակայն տեսնելով որ ցոյցը չունեցաւ որեւէ հետեւանք եւ շարունակութիւն, սկսաւ յուսադրուիլ։ Ջեռնարկեց քանի մը համախոհներ գտնելու եւ կամաց կամաց դիրք բռնելու հանդէպ ժողովրդային ղեկավար տարրերու, զոր չէր կրցեր սիրաշահիլ, հակառակ իր երդումներուն եւ խոստումներուն։ Յանդըգնեցաւ մինչեւ իսկ պայքար մղել այս վերջիններուն դէմ, իրեն գործակից ու համախոհ ունենալով տեղացիներէն Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Թադէոսեան, Մելքոնեան եղբայրներ, Արսէն Կիտուր կոչուած խառնակիչը եւ կարգ մը մութ տարրեր, որոնք սկսան զայն պաշտպանել ու պաշտպանելու համար, դիմել սովորական քսութիւններու....։

Գաղութը այս շփոթ կացութեան մէջ կը տատանէր, երբ մօտ մէկուկէս ամիս առաջ ժողովրդային Յանձնախումբին ներկայացուցիչները անուղղակի հրաւէրի մը պատասխանելով, խորհրդակցութեան նստեցան Աբգարի եւ Մինասի հետ։ Այս խորհրդակցութեան մէջ, կրկին կը հրահրուի գաղթականի ու տեղացիի հարցը։ Դարձեալ բուռն վէճի դուռ կը բանայ Գաւառականի մէջ հաւասար ձայնով ներկայացուցչութեան իրաւունքը։ Ինքնաբերաբար հարց կը ծագի առաջնորդին՝ գաղութէն օր առաջ հեռացման շուրջ։ Սակայն երկու կողմերն ալ, աւելի կարեւոր կը նկատեն նախ լուծել ընտրութեանց հարցը։ Վէճը չի վերջանար ու կ'որոշուի նոր խորհրդակցութիւն։

Բնիկ մաս մը տարրերու եւ գաղթականութեան ներկայացուցիչներու այս մերձեցումը որ լաւեր էր, անշուշտ պիտի պղտորէր տարիներէ ի վեր գաղութս խառնակող մութ ուժերը։ Եւ Ռուբէն եպիսկ. իր արբանեակներով, առիթն եկած կը նկատէ դաւելու եւ սադրելու ու Նոր Տարին պատրուակ բռնելով, իր մանկլաւիկներուն միջնորդութեամբ, կը հաշտուի Աբգարին հետ, զոր դուրս ձգեր էր նախկին Առժամեայէն։ Եւ որուն հասցէին, դեռ քանի մը օր առաջ, լուտանք չէր մնար որ չթափէր։ Հաշտութեան միջնորդները իրենց կարգին անգործ չեն մնար։ Կը կարգադրեն ամէն ինչ ի նըպաստ առաջնորդին եւ այսպէս, Աբգար ու Ռուբէն չեպիսկոպոս իրարորկ'առէին,կը սկսին իրարու հետ համաձայնութեամբ մը եւ իւրաքանչիւրը իր շահախնդիր նկատումներով, ձեռք ձեռքի տուած՝ գործել ի վնաս գաղթականներուն։

Այս հաշտութենէն յետոյ, Ռուբէն եպիսկ. բոլորովին երեսի վրայ թողած էր Առժամեայն զոր ժողովի իսկ չէր կանչեր։

Եւ ահա նոր խնդիր։ Դաւը իր լրութեան հասցնելու եւ երեւոյթները պարտկելու համար, Աբգար կ'ուզէր իր հետ ունենալ տարագիրները եւ գոնէ անուանապէս, ապահովել անոնց մասնակցութիւնը Առժամեային, որուն իր անդամակցութիւնը ջուր չէր վերցներ։ Այս նկատումը ունէր անոր համար որ համոզուած էր թէ եթէ տեղացիներուն չմիանան տարագիրները, դժուար թէ օրինաւոր կերպով կարելի ըլլայ չեկիստը հեռացնել գաղութէն։

Իսկ տարագիրները կը պնդէին թէ որեւէ ժողովի մէջ,հաւասար ձայնով միայն յանձնառու պիտի ըլլային աշխատանք կատարել ու մասնակից դառնալ։

Պ. Աբգար սակայն տեսնելով որ ուղղակի թէ անուղղակի իր թափած աշխատանքը տարագիրներն իրեն ընկերացնելու՝ ապարդիւն կ'անցնին, այս անգամ ուրիշ միջոցի դիմեց։ Եպիսկոպոսին հետ համաձայնեցաւ գոյութիւն ունեցող Առժամեայ Քաղաքականը նոյնութեամբ պահելու, անոր վրայ աւելցնելով զինքն ու իր ընկերը՝ Մինասը։ Այս կերպով, մարմին կ'առնէր այն նախկին Քաղաքական ժողովը, որ նախապէս լուծուած էր Ռուբէն եպիսկոպոսի կողմէ։ Տարբերութիւնը հոն էր միայն որ տարագիրները երկու ներկայացուցիչներ կ'ունենային այնտեղ, տեղացիներու 5ին դէմ։ Այս համաձայնութեամբ,Ռուբէն եպիսկ.փետր. 5ին կը հրաւիրէր ժողովի՝ իբր վերակազմուած Առժամեայ քաղաքականը։ Սակայն ժողովին շատ ուշ կը հրաւիրուին երկու տարագիր ներկայացուցիչները։ Կատարուած խաղերու մասին, մէկ քանի օր առաջ արդէն, ժողովուրդը լուր էր ունեցեր։

Ժողովի օրը, կէսօրէն վերջ, ժողովուրդը սկսեր էր լեցուիլ եկեղեցիին բակը։ Մինչ այդ եպիսկոպոսը հրաւիրած չէր տարագիրներու ներկայացուցիչները։ Այս պարագան իբր թէ իմանալով, Աբգար կուգայ եւ կը ստիպէ Ռուբէն եպ.ը որ անմիջապէս հրաւէրը ղրկէ նաեւ անոնց։

Եւ որովհետեւ տակաւին ժողովի ատեն չէր, դուրս կ'ելլէ ժողովավայրէն, երբ բակին մէջ հաւաքուած ժողովուրդը իր զայրոյթին առաջին թափը կը սպառէ անոր վրայ, բուռն ծեծ մը քաշելով անոր։ Արդէն բակին մէջ հաւաքուած էր 4—500 հոգինոց բազմութիւն մը, որ անմիջապէս առաջնորդարան կը բարձրանայ պահանջելով որ եպիսկոպոսը հեռանայ։ Եպիսկոպոսը սակայն հոն չէր։ Պահուըտած էր վարժարանի սենեակներէն մէկուն մէջ։ Ի վերջոյ ժողովուրդը յաջողեցաւ երեւան հանել անոր թաքստոցը։ Այս պարագաներուն տակ էր որ ժողովուրդը չկարենալով իր զայրոյթը զսպել, սկսաւ ապտակի ու անարգանքի տեղատարափի մը տակ շշմեցնել անարժան հովիւը։ Մէկը, գաւազանի հարուածով մը պատռեր էր անոր գլուխը, այս իրարանցումին ընթացքին։ Արդարօրէն կատղած ժողովուրդը կը պահանջէր որ այս մարդուկը խոստում տայ հեռանալու։ Դաշնակցական ընկերներու միջամտութեան վրայ էր որ ժողովուրդին ձեռքէն ազատելով, մտաւ առաջնորդարանին մեծ սրահը. իսկ դուրսը հաւաքուած ժողովուրդը անընդհատ կը համառէր կրկնել իր պահանջը։ Վերջապէս, գլխէն հոսած արիւնը սրբելով դուրս ելաւ եւ սկսաւ քարոզ մը կարդալ, իր վարպետին Քրիստոսի նման ներելով։ Այս առթիւ չմոռցաւ ակնարկութիւն ընելու Աղաբէկովի կողմէ իր անձին եղած վերագրումներուն եւ երդում ալ ըրաւ որ սուտ են անոնք եւ թէ ինք երբեք այդ տեսակ պաշտօն մը չէ ունեցած։ Մինչ այդ, ոստիկանութիւնը կը հասնէր ու կը սկսէր հարցաքննութեան։ Ժողովուրդը իր պահանջը կրկին ներկայացուց ոստիկանութեան, հեռացնել չեկիստ առաջնորդը։ Ոստիկանութիւնը արձանագրութիւն կատարեց ու հրամայեց ժողովուրդին որ ցրուի։ Ինչ որ կատարուեցաւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՇՈՒՐՋ

Երեւանէն յետոյ Թիֆլիսն ալ փառաւոր հանդէս մը տուաւ ի պատիւ Կոմիտաս վարդապետի։ Թիֆլիսի պետական երաժշտանոցի դահլիճին մէջ Փետրուար 12ին տեղի ունեցաւ գեղեցիկ երեկոյթ մը, ուր Երեւանէն հրաւիրուած էր խօսելու երաժիշտ Ռ. Թէրլէմէզեան։ Երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ Արամ Տէր Յովհաննէսեանի, երգեց Կոմիտասեան երգեր, պետական օփերայէն դերասանուհի Դանիէլեան, Տիգրանեան, Տէր Մարտիրոսեան (դաշնակ), երգչուհի. Աղաբաբեան, երգիչ Վ. Տէր Առաքէլեան, Մ. Գուլեան (դաշնակ) երգեցին եւ նուագեցին զանազան կտորներ։

Հանդէսի ընթացքին կրամոֆոնի մը մէջէն Կոմիտաս եւս կ'երգէր եւ իր ձայնով կը մասնակցէր երեկոյթին։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն,գիտակից հասարակութիւնը զգալով նոր սերունդի սպառնացող վտանգին ահաւորութիւնը, լծուած է գործի, կազմակերպելով դասախօսութիւններ, հանդէսներ եւ կառուցանելով մատուռ-կրթարաններ։

1924ին Մարսէյլի մէջ բնակող հայ գաղթականներու թիւը զգալապէս շատցած ըլլալով, դըպրոցական տարիք ունեցող տղայոց թիւն ալ համեմատաբար աւելցած էր։

Գաղթականներու չքաւոր դասակարգը սենեակ վարձելու կարողութիւն չունենալով, կառավարութեան կողմէ յատկացուած երեսունէ աւելի խուղոր «պարաք»ներու մէջ ապաստանած էր (քան Օտտօ)։

Առաջին նախակրթարան մանկապարտէզը բացուեցաւ այդ տախտակէ տաղաւարներուն մէջ, որոնց աշակերտութեան միացեալ գումարը կը հասնէր 300ի։ Այս երեք հարիւր աշակերտները ազգային ուսում ստացան 3-4 տարի շարունակ, մինչեւ կայանին փակումը։

Միւս կողմէ կեդրոնի ազգային վարչութիւնը լուրջ գործի մը ձեռնարկեց, վարձելով մեծ շէնք մը, քսան հազար ֆրանք տարեկանով։ Շէնքին մէկ մասը վերածուեցաւ մատուռի, իսկ երկու մեծ բաժանումներն ալ նախակրթարանի։

Նախակրթարանի տնօրէն նշանակուած էր յայտնի մանկավարժ եւ բանաստեղծ. Լեւոն Շանթ, որուն Մարսէյլ մուտքը մեծ խանդավառութիւն բերած էր։ Անոր տեսչութեան օրով դըպրոց յաճախող երկսեռ աշակերտութեան թիւը 200ի բարձրացած էր, եւ կազմուած էին դասարաններ, ինչ որ դժուարին գործ էր, եթէ նկատի առնենք թէ այլազան տեղերէ եկած տարիքոտ աշակերտներ կային անհամապատասխան կարողութիւններով։

Սակայն մանկավարժ տնօրէնը յաջողութեամբ գլուխ հանեց այս բաւական յոգնեցուցիչ գործը եւ ուսումնական որոշ ծրագրի մը վրայ սկսան դասաւանդութիւնները։

Երկու տարի պաշտօնավարելէ վերջ, Շանթը մեկնեցաւ Եգիպտոս։

Ու կրթական գործը սկսաւ կաղալ, ենթակայ պատահականութեան։ Ուսումնական խորհուրդ չկար, վարչութիւնը ի վիճակի չէր կրթական գործով եւս զբաղելու, սակայն անհնարին ճիգեր կ'ընէր ու շատ շատ կարելի կ'ըլլար նոր ուսուցիչներ պաշտօնի կոչել ու դասաւանդութիւններու ձեւն ու ժամերը իրենց կամքին ձգել։ Դպրոցը կը կառավարուէր աւագ ուսուցիչով մը։

1926-28 Մարսէյլի հայ գաղթական նախակրթարանը ընթացաւ գրեթէ անկանոն, կրթական ծրագրի չգոյութեան, ուսուցիչներու շարունակական փոփոխութեան եւ կարգ մը վէճերու պատճառաւ։

1929-30 տարեշրջանին Նախակրթարանը փոխադրուեցաւ Հայաշատ կեդրոնի մէջ։ Ազգային վարչութեան կողմէ վարձուած «փայտէ գոմ»ը վերածուեցաւ մանկապարտէզ-Նախակրթարանի։ Օթէլ Նիւ-Եորքի մութ ու նեղ սենեակներուն 40-45 մանկապարտէզի պզտիկները այդ շէնքին մէջ 250ի բարձրացան, իսկ Նախակրթարանի 90 աշակերտը 150 եղաւ։

Տնօրէնն էր Պ Ա. Աբոյեան, որ մասնաւոր ծրագիր մը մշակած էր ու սկսած հետզհետէ կարգ ու կանոն մտցնել։ Ուսուցչական կազմը կ'ունենար իր շաբաթական ժողովները, ջանալով միշտ բարւոքել եւ արդիացնել ուսուցանելու եղանակներն ու կրթելու միջոցները, սակայն շէնքը վատառողջ էր եւ «Յառաջ» իր մէկ խմբագրականին մէջ շատ իրաւամբ «փայտէ գոմ»» կ'անուանէր զայն, իսկ նախկին մատուռ-նախակրթարանն ալ «քարէ բակ»։ 1930ի դպրոցական տարեշրջանէն վերջ, այդ գոմն ալ խլուեցաւ իր սեփականատիրոջ կողմէ,ու մանկապարտէզի եւ Նախակրթարանի 400 աշ... ները փողոցը մնացին։

Պզտիկներուն մէկ մա... ղաւորուեցաւ ֆրանսական ... ժարաններ, իսկ նախակրթ... չափահաս պատանեկ... սկսաւ ափ առնել գործար... դուռները,դատապարտուելով ... նալու Մեսրոպեան տառեր...

1931 ներկայ տարեշ... Մարսէյլի կեդրոնը չունի ... խակրթարան եւ ոչ ալ ... պարտէզ, սակայն ունի աւել... ու նուիրական գործ մը.— ... կան մեծ շէնքի մը գնման ... որ արդէն մտած էր գործ... փուլի մէջ։

Յառաջիկային՝ արուար... ներու դպրոցները։

Ս. ՄԻԼՏՈՆ...

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

"ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ"

Գրական Ակումբը ունեցաւ իր հերթական հաւաքոյթը, շաբաթ օր, փետր. 21ին։ Հրաւիրուած էր խօսելու Պ. Շաւարշ Միսաքեանը, նիւթ ունենալով՝ «Յունահայ գաղութը»։

Այս գաղութը, իր բւրայատուկ պայմաններով, բոլորովին առանձին տեղ է գրաւում մեր միւս գաղութների մէջ եւ արժանի է յատուկ ուշադրութեան։ Պ. Դասախօսը որ առիթ էր ունեցել անձամբ հետաքրքրուելու եւ ուսումնասիրելու այդտեղի մեր բեկորների կեանքը, տուեց մի հետաքրքրական եւ յուզիչ զեկուցում, մանրամասն վիճակագրութեամբ, որի միայն կմախքն ենք ներկայացնում Յառաջի ընթերցողներին, լրիւ եւ ամբողջական պատկերը թողնելով իրեն՝ հեղինակին եւ փափաքելով որ լոյս ընծայէ առանձին շարքով։

Միւս գաղութների համեմատութեամբ, Յունաստանի գաղութը նոր է եւ արդիւնք վերջին տասնամեակի քաղաքական դէպքերին։ Նոր Յունաստանում միշտ եղած են հայկական փոքրաթիւ գաղութներ, իսկ Հին Յունաստանի գաղութը բոլորովին նոր է։ Ամբողջ գաղութին թիւը հասնում է 32-35,000ի։ Օրինակ, Կրետէ կղզիի մէջ, Իզմիրի աղէտից առաջ, եղել են մի քանի տասնեակ Հայեր, բայց ներկայումս կան 800 գաղթականներ, որոնցից 600ը ապրում է Քանտիայի, իսկ 200ը Ռեթիմնոյի մէջ, ունենալով դպրոց եւ եկեղեցի։ Պատերազմից առաջ Աթէնքի մէջ կային հազիւ 45 50 Հայեր, իսկ Իզմիրի աղէտից վերջ արդէն կը հաշուեն 10 12,000 Հայեր (ամբողջ շրջանը)։ Աթէնքի Հայերը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ տեղաւորուած են չորս գլխաւոր գաղթակայաններէ մէջ։

Առաջինը կոչւում է Ծիքս, աւստրիացի կալւածատիրոջ անունով։ ուր չորս տարի առաջ ապրում էին 4500-5000 հոգի, իսկ հիմա գրեթէ 4000։ Այս թիւը նուազած է արտագաղթի հետեւանքով։ Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս կայուն բնակավայր չունենալով, յարատեւ շարժման մէջ են։ Բընակչութեան մեծ մասը ունի առժամեայ տնակներ։ Մի քանի ոստիկաններ հսկում են կարգապահութեան։ Բազմամարդութեամբ առաջին տեղը կը բռնէ Նէա-Քոքինիա, ուր նախապէս ապրում էին 7000 Հայեր, այսօր՝ 5500 հոգի։ Այստեղ ալ շինուած են տաղաւարներ եւ տուներ։ Երրորդ կայանը՝ Լիփազմա, կը հաշուէ 2500 3000 հոգի (այստեղ աւելի շատ կան Հայաստանցիներ)։ Չորրորդ կայանին, Սինկրուի մէջ առաջ կային 2500 հոգի, բայց արտագաղթի պատճառով այս թիւը նուազած է։ Հայեր կան նաեւ Լավրիօն-Քամարիցայի հանքերուն, Ամարուսիի, Վոլոյի, Փաթրասի, Քալամս Թայի (Պելեպոնէս) եւյլն. մէջ։

Նոր Յունաստանում, ... նիկն է կեդրոնը հայ... ղութին, որի թիւը 650... հասնում։ Կէս առ կէս ... են կայանների մէջ։ Սելա... չորս ժամ հեռու, Սէրէզ... ապրում են 400 հոգի։ Ա... քաղաքն է ուր քով քով... են Թուրքիոյ բոլոր քաղա... րից, բոլոր գաւառներից, ... ւառակներից, աւաններ... գիւղերից, մէկական կա... կուական մարդ, կազմելո... խառնուրդ։

Տրամա ունի 1200 հա... ները եւ նորեկներու մէկ ... գործի տէր են, միւսները ... տում են ծխախոտի գործ... ներում եւ զանազան ապա... ներում։ Ծանր աշխատան... են կատարում նաեւ կա... 150 հայ կիներ եւ աղջ... են աշխատում ծխախոտի... ծարանների մէջ։ Հազար... նէն աւելի կամ պակաս ... Հայեր կան Գավալա, Փ... եւ Տէտէ Աղաճ։ Աւելի պ... Կիւմիւլճինա (այժմ Քոմո... եւ Տիմոթիքա։ Իսկ ցիր... համախմբումներ՝ այս քա... ներու շրջակայ գիւղերու...

Տնտեսական վիճակը անմխիթար է։ Չկայ մն... աշխատանք։ Գաղթական... չարաչար կը տքնին ... մը հացի համար։ Սէրէզէն մի... չեւ Տէտէ Աղաճ, յիսուն ... ղերու մէջ ցրուած են 800 ... բեր, որոնք երկու տեսակ ... խատանք են կատարում... խախոտի մշակութիւն եւ ... րութիւն։ Սրանց մէջ կայ... թէ չկայ, ցրուած են խմ... հատ-հատ, բայց երբ կա... են իրար, հեշտութեամբ ... են իրենց գործն ու զբ... եւ տեղափոխւում իրար... Նորեկները ամէն տեսակ... ղում ունեն — նպարավ... սափրիչ, կօշկակար, ... եւայլն։ Շատ մը գործեր ... են հաստատել։

Կրթական կեանքը, հա... տաբար, մխիթարական է... սերունդը կրթւում ու դա... րակւում է իբրեւ Հայ։ Հ... Նոր Յունաստանի ամէն ... քում կամ գաղթակայան... դպրոցներ եւ եկեղեցիներ... ճախ մէկէ աւելի։ Աթէնք... սի ազգ. վարժարանը ունի... երկսեռ աշակերտ։ Կան ... ւին Ֆրանչիսկեան հայրեր... րոցը, որ զուտ հայեցի ... թիւն կուտայ, ամե... վարժարանը եւն.։ Նոյն ... կերը՝ միւս կայաններուն... Ամերիկայի Հայ Կարմիր ... Քոքինիոյ մէջ շինած է Զ... եան վարժարանը, եւ կը ... ծախքերուն մէկ մասը։

Սելանիկի մէջ ալ կրթ... տեսակէտով մխիթարակ... պատկերը։ Ազգ. վարժար... զատ, ունինք Կ. Կիւլպէնկ... կտակով հաստատուած վ... րանը, ուր բոլոր աշակերտ... ձրի են (ինչ որ կը մնայ ... վարժարանին)։ Դպրոցներ ... Պէշ Չինարի գաղթակայ... Խարիլաոսի, Հարմանքէօյ...

Թէհրէն Մանչըլէսիի մէջ. (այս վերջինը օտար եւ խորթ)։ Տաւրիզի մէջ շատ պակասներ կան եւ կ. Խաչը ծրագիրներ ունի բանալու մէկ-երկու դպրոցներ։

Մերեգ անցեալ տարի ունեցաւ իր մանկապարտէզը, իսկ Տրաժա, Գավալա, Քսանթի, Կիւմիւլճինա եւ Տէտէ Աղաճ ունին իրենց առանձին դպրոցները, եկեղեցիներու կողքին։ Մօտ 2500 աշակերտ կը հաշուենք ՀԻն Յունաստանի, եւ 2000 Նոր Յունաստանի մէջ։

Անհասարակ, Թշուառութեան աննկարագրելի պատկեր մը կը ներկայացնեն դպրոցական շէնքերը,— պատահաբար վարձուած տուներկամ միայարկ տաղաւարներ, դասարաններու բաժնուած։ Ուսուցիչները—ապարէզին մէջ մաշած վաստակաւորներ, անձնուէր երիտասարդներ կամ վարժուհիներ, կ'ապրին տաժանելի պայմաններու մէջ։

Ազգային տեսակէտով, գաղութը խաղաղ է այժմ։ Աթէնքը ունի խառն վարչութիւն մը, Սելանիկն ալ՝ իր Թեմական Խորհուրդը։

Երկուքն ալ որոշած են մշակել կազմական կանոնագիրներ, վերջնական ձեւի մը վերածելու համար ազգային իրաւասութիւնները։

Ներքնապէս անկազմակերպ է գաղութը, չունենալով իրաւական հանգամանք։ Տրամադրութիւն կայ հաւաքաբար ընդունելու հելլենահպատակութիւնը, բայց կառավարութիւնը ընթացք չի տար, բարեացակամութիւն ցուցնելով հանդերձ։

Սակայն մեր հայրենակիցները օգտւում են աննատական անսահման ազատութիւնից, ինչ որ գլխաւոր առաւելութիւնն է նոր զարգացող եւ յառաջդիմող Յունաստանի։ Տեղական Յոյներ վերաբերմունքը հանդէպ Հայերի, ընդհանրապէս լաւ է, իսկ նորահաստատ կամ Փոքր Ասիայից գաղթած Յոյները Հայերի վրայ նայում եմ իբրեւ բախտակից եղբայրների։

Զինուորագրութիւնը անշուշտ տարածւում է յունահպատակ երիտասարդների վրայ, իսկ որբերը (քսան տարեկան) պէտք է զէնքի տակ մտնեն եւ վարժւեն չորս ամիս ժամանակամիջոցով։ Տրամա-Սէրէզի շրջանի որբերից մօտ 70 հոգի մտած են յունական բանակը եւ աչքի ընկած իրենցճշդապահութեամբ, ճկունութեամբ եւ հաւատարմութեամբ։

Հայաստանի ճանդէպ տրամադրութիւնները կը մնան երեւրուն։ Հայաստան են մեկնել 6.7000 մարդ։ Վերադարձողները իրենց նկարագրութիւններով ծնցիչ տրամադրութիւններ են ստեղծել գաղութին մէջ։

Առանց ատոր ալ, ներգաղթը կանգ առած է արդէն, իսկ արտագաղթը սահմանափակուած՝ շնորհիւ կատարուած քարոզութեանց եւ վիզայի դժուարութեանց։

Քաղաքական կուսակցութիւններից Դաշնակցութիւնն է որ կը տիրապետէ։ Ունի երկու օրաթերթեր, Նոր Օր եւ Հորիզոն։

Իր մասնաճիւղերն ունի Յունաստանի հայաշատ կեդրոններում Հ. Մ. Ը. Մ., որ մի ուժեղ կապ է երիտասարդութիւնը իրար շաղկապելու ոչ միայն Յունաստանում, այլ եւ բոլոր հայ գաղութներում։ Իր մասնաճիւղերն ունի նաեւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը, որի նիւթական օժանդակութեամբ կը պահուին մի շարք դպրոցներ։

* *

Եզրափակելով իր խօսքը, Պ. Շ. Միսաքեանը շեշտեց, որ յունահայ գաղութը չիգտնւում ուծացման անմիջական վտանգի տակ եւ յոյն կառավարութեան կողմից էլ այդպիսի շեշտուած միտում չկայ, բայց պահանջւում է յատուկ ուշադրութիւն՝ տընտեսական տեսակէտից, մանաւանդ կրթական ճակատի վրայ։

Դասախօսութիւնից յետոյ եղան հարցումներ, որոնց լայնօրէն պատասխանեց Պ. դասախօսը։

Ռ. Կ.

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

Շաբաթ գիշեր Օթէլ Պոհի—Լաֆայէթի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսական Բանակի Հայ Կամաւորներու Միութեան տարեկան հացկերոյթը։ Ներկաներէն՝ յիշենք Փարիզի Զինուորական կառավարիչ զօր. Կուրօի ապաշակողտի պետ՝ զօրավար Վուարիօ, Փարիզի երեսփոխան Սապաթիէ, Մարոքի զօրաբաժնի ընդհ. քարտուղար Օթ, օտար լեգէոնականներու ընդհ. ընկերակցութեան նախագահ Նազար աղա, Պարսից գեսպանատան նախկին խորհրդական, 18րդ Թաղամասի քաղաքապետ Մայեօի կինն ու աղջիկը, Պ. Ա. Խատիսեան, զօր. Ղօրղանեան, հայ եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչներ, օտար լեգէոնականներ եւն. հարիւր հոգիէ աւելի։ Ճաշասրահը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով։ Ճաշացուցակը պատրաստուած էր իմաստալից կերպով, իւրաքանչիւր կերակուրի առջեւ յիշելով պատմական վայրի մը անունը, լեգէոնականներուն համար թանկագին, Craonelleի ապուրէն մինչեւ Կիլիկիոյ քաղցրահամ պտուղները։

Ճաշէն վերջ, Միութեան պատուոյ նախագահ Տիգրան Խան Քէլէկեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, մանաւանդ օտար հիւրերուն։ Նոյնը կրկնեց վարչութեան ատենապետ Պ. Մանուկեան։

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Ա. Չօպանեան, որ շեշտեց լեգէոնականներու զոհողութեան իմաստը, յայտնեց թէ Հայերը հինէն ի վեր պատերազմիկ ազգ եղած են, ունեցած են Տիգրան Մեծի օրով, ընդարձակ կայսրութիւն մը, նոյնիսկ ճակատելով Հռոմէացիներու դէմ։ Նախագահը խօսք տուաւ Պ. Ալ. Խատիսեանի, իբրեւ ներկայացուցիչը Հայաստանի Հանրապետութեան։ Նախկին վարչապետը շատ գեղեցիկ կերպով պարզեց Հայերուն դերը Մեծ Պատերազմի ընթացքին։ Յիշեց հայ կամաւորական շարժումը։ Ըսաւ թէ ռազմաճակատներու վրայ եւ ջարդերու ու տարագրութեանց ընթացքին զոհ գացին մէկուկէս միլիոն Հայեր, այսինքն ազգին մէկ երրորդը։ Ո՛չ մէկ ազգ այսքան մեծ համեմատութեամբ կորուստ չէ տուած։ Հայերը ունեցան իրենց անկախութիւնը, ճանչցուեցան մեծ պետութեանց կողմէ, որոնց հետ հաւասար ստորագրեցին Սէվրի դաշնագիրը։ Այսօր կայ Հայկ. Հանրապետութիւն մը, թէեւ խորհրդային։ Վարչաձեւերը անցաւոր են, իսկ երկիրն ու ազգը կը մնայ։ Ջերմ յոյս յայտնեց որ լեգէոնականները օր մը պիտի երթան անկախ եւ ազատ Հայաստան, բաժակը պարպեց Հայաստանի եւ Հայ ժողովուրդին կենաց։

Ջերմ ծափերով ընդունուեցան Պ. Խատիսեանի խօսքերը։

Փարիզի երեսփոխան Ռաուլ Սապաթիէ, նախկին պատերազմիկ, ջերմ խօսքերով գնահատեց հայ լեգէոնականներու կատարած դերը, ըսաւ թէ Ֆրանսա եթէ յաղթական դուրս եկաւ Մեծ Պատերազմէն, ատոր մէջ իրենց բաժինն ունէին նաեւ օտար լեգէոնականները։ Ֆրանսա երախտապարտ է այս վերջիններուն, մանաւանդ անոր համար, որ անոնք առանց ստիպուած ըլլալու, ճակատ գացին եւ իրենց արիւնը զոհաբերեցին։ Ողկոյզեց յիշատակը բոլոր այն հայ լեգէոնականներուն, որոնք ինկան ճակատին վրայ։ Յետոյ շեշտեց պէտքը աւելի սերտ յարաբերութիւններ մշակելու Հայերու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ։ Հայ կամաւորները, ըսաւ, բազմաթիւ իրաւունքներ ունին ստանալիք ֆրանսական կառավարութենէն. սակայն պէտք է պահանջել՝ ստանալու համար։ Յաճախակի շփումները կրնան շատ օգտակար ըլլալ այս տեսակէտով։

Խօսեցաւ նաեւ օտար Լեգէոնականներու Միութեան ընդհանուր նախագահ Նազար աղա, որ յայտնեց թէ լեգէոնականները կռուեցան յանուն արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանակին եւ շեշտեց նախկին պատերազմիկներու միջեւ սերտ յարաբերութեանց մշակումին պէտքը։

Վերջին խօսողն եղաւ Պ. Տիրան Թէքէեան, Մարսէյլէն, նախկին ծովային սպայ եւ հիմնադիր Հայկական Լեգէոնին, որ շատ յուզուած խօսքերով պատմեց թէ ի՛նչպէս Ճէպէլը Մուսայի Հայերը կը կռուէին Թուրքերուն դէմ, երբ ֆրանսական նաւատորմը ազատեց զանոնք եւ Փորթ Սայիտ տարաւ։ Հոն է որ կազմուեցաւ լեգէոնին կորիզը՝ Արեւելեան Լեգէոն անունով։ Ֆրանսա կոչ ուղղած էր զինքը սիրող բոլոր Արեւելքցիներուն, 4500 հոգի պատասխանեցին այս կոչին. 187էն զատ միւսները Հայեր էին, այնպէս որ չորս ամիս ետք Արեւելեան Լեգէոնը դարձաւ Հայկական Լեգէոն։ Ողկոյզեց Արաբայի յիշատակը, Լեգէոնի յաղթական մուտքը Կիլիկիոյ մայրաքաղաքին՝ Ատանայի մէջ։ Ըսաւ թէ Մէրսինէն մինչեւ Հալէպ ճամբորդեց առանց ատրճանակի. ո՛չ մէկ Թուրքի հանդիպեցաւ ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ, բոլորը փախած էին։ Ինք որ Ֆրանսացի ծնած է, ծագումով Հայ, Կիլիկիոյ մէջ է որ զգաց իր հայրենասիրական զգացումներուն զարթումը։ Եթէ, ըսաւ, 4500ի փոխարէն 15 20,000 ըլլար Հայ Լեգէոնականներու թիւը, այսօր կացութիւնը տարբեր կ'ըլլար։ Վերջացնելով, կոչ ըրաւ նոյն դրօշին տակ միացնել ֆրանսական ճակատի եւ Հայկական Լեգէոնի հայ կամաւորները։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին օր. Ի. Պիւլպիւլեան (երգ) եւ Պ. Ժորժ Շահպարոնեան (թառ)։ Ջայնագիրը մէջէ ընդ մէջ կը նուագէր հայկական եւ ֆրանսական կտորներ։

Երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ գիշերը ուշ ատեն, շատ խանդավառ մթնոլորտի մէջ։

Շնորհաւորելի է նոր վարչութիւնը, որ յաջողած էր այսքան գեղեցիկ երեկոյթ մը կազմակերպել։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն շաբաթ եւ կիրակի օր, կարեւոր նիստ մը գումարեց Ցուրիխի մէջ, Նախագահութեամբ Վանտերվէլտի։ Նիստին ներկայ էին 19 ազգային կազմակերպութիւններ, որոնց կարգին նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը։

Գործադիրը քննեց ներկայացուցուած քաղաքականութեան գործունէութեան տեղեկագրերն ու տուաւ կարգ մը որոշումներ։ Յառաջիկայ համագումարին օրակարգը

Գործադիրը, իր աշխատանքներուն մեծագոյն մասը յատկացուց Միջազգայինի յառաջիկայ համագումարի օրակարգի պատրաստութեան։ Համագումարը տեղի կ'ունենայ Վիեննայի մէջ, յուլիս 25ին։ Օրակարգը պատրաստուեցաւ հետեւեալ կերպով.

1.— Պայքար զինաթափութեան համար եւ ընդդէմ պատերազմի վտանգներուն։

2.— Ընկերվարական շարժման ընդհ. կացութիւնը եւ աշխատաւոր դասակարգի պայքարը ի նպաստ ժողովրդավարութեան։

3.— Համաշխարհային տնտեսական տագնապը եւ անգործութիւնը։

4.— Տեղեկագիր՝ կանանց Միջազգային Համագումարի։

5.— Տեղեկագիր Միջազգային քարտուղարութեան, գործադիրի գործունէութեան եւ միջազգայինի վերաբերեալ կազմակերպական հարցեր։

կալիցիոյ մէջ գործուած ճալածանքներուն դէմ

Գործադիրը բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց ընդդէմ լեհ կառավարութեան որ ուկրանական բնակչութեան դէմ հալածանքներ սարքած է 1930ի ընտրութեանց առթիւ։ Միջազգայինը կը ձաղկէ բանուորական համագործակցականներու, ժողովրդային կրթութեանց հաստատութիւններու եւ ուկրանական կազմակերպութեանց վրայ գործուած բռնութիւնները լեհական կառավարութեան կողմ է։

Նոր դատավարութիւն Մոսկուայի մէջ

Գործադիրը՝ Պերլինէն տրուած լուրերէ տեղեկացաւ թէ Մոսկուայի մէջ պատրաստելու վրայ են նոր դատավարութիւն մը, ուր գլխաւորաբար պիտի մեղադրուի ռուս սոց. դեմ. կուսակցութիւնը (մէնշեւիքները)։ Գործադիրը պաշտօն յանձնեց իր Նախագահին Վանտերվէլտի բողոքի հեռագիր մը ուղղել Ռուսիոյ գործավարներու խորհուրդին։

Բողոքի այս հեռագրին իմաստը հետեւեալն է.—«Փորվէրց» կը հրատարակէ բոլշեւիկեան գործակալութեան մէկ հեռագիրը թէ Խորհ. Միութեան մէջ երեւան ելած ռուս մենշեւիկեան կեդր. կոմիտէի դիւանին մասին կատարած քննութիւնները վերջացած են եւ թէ գործը, մէկ քանի օրէն պիտի յղուի Խորհ. Միութեան Գերագոյն Ատեանին։

Ընկերվարական Միջազգայինը տեւական յարաբերութեան մէջ է ռուս ընկերվարական կուսակցութեան հետ, որուն գործունէութեան կը հետեւի ուշադրութեամբ։ Գիտէ թէ ռուս ընկերվարականները վճռապէս դէմ են հակայեղափոխական որեւէ միջամտութեան, թէ յստակօրէն չեն ուզեր որեւէ ըմբոստութիւն կազմակերպուիլ, բռնութեամբ տապալելու համար բոլշեւիկեան վարչաձեւը։

Այս պայմաններուն մէջ, կ'եզրակացնէ գործադիրը, յեղափոխական արդարութեան յանձնել մարդեր, որոնց անցեալ կեանքն ու վարքը կը բողոքեն նման ամբաստանութեան մը դէմ, կը նկատուի ուժի չարաչար գործածում, մաս կը կազմէ ահաբեկչական եղանակին, եւ ռուս ընկերվարականներու դէմ գործածուած զրպարտութեանց, որոնց նպատակն է, զանոնք վարկաբեկել աշխատաւորութեան առջեւ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ կիրակի, կէս օրէն յետոյ, Դպրոցասէրի սրահներուն մէջ նախկին Սանուհիներու Միութեան Նախաձեռնութեամբ՝ կազմակերպուած էր ձեռական աշխատանքներու բաւական ճոխ ցուցահանդէս մը։

Դպրոցասէրը մեր մէջ իր հաստատումի առաջին օրէն, գրաւեց հասարակութեան բոլոր խաւերուն համակրութիւնը։ Այդ երեւոյթը անգամ մըն ալ հաստատուեցաւ անցեալ կիրակի, ներկայ հայրենակիցներու բազմութեամբ, որոնք փութացած էին իրենց շահագրգռութիւնը եւ համակրանքը բերելու մեր շնորհալի որբուհիներուն։ Մխիթարական երեւոյթ էր տեսնել բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները՝ ձախէն մինչեւ աջ՝ միեւնոյն համակրանքով եւ սիրով լեցուած դէպի մեր ապագայ սերունդին մայրերը։

Գեղարուեստական բաժին մը մէկ ժամու չափ ոգեւորեց ներկաները, երգով եւ պարերով — հայկական տարազներով եւ սանուհիներու կողմէն — որոնք գեղանահատելի շնորհով եւ վայելչութեամբ պարեցին։

Մասնաւորապէս սիրուն եւ հաճելի էին փոքրիկներուպարերը, որոնք իրենց շարժումներուն մէջ կը շեշտէին խնամուած մարզանքի մը փաստերը։

Օրիորդ Պիւլպիւլեանի «Նըռունկը», «Չինարի եարը» եւն. հանդէսին գեղարուեստական մասին համոյքներէն մէկը եղաւ։

Ցարակից սրահներուն մէջ նշանակուած «ժիւրի»ի անդամները կը գնահատէին գծագրութեան, գեղագրութեան, ձեռագործերու եւ կարուձեւի արտադրութիւնները, նշանակելով պսակաւորները, որոնք պիտի վարձատրուէին բաժակներով։

Գեղարուեստական բաժնին վերջաւորութեան կազմուած գանկը կարդացուեցաւ բեմէն, եւ իւրաքանչիւր սանուհի մրցանակաւոր կամ պատուոյ յիշատակութեան արժանացած՝ ստացաւ իրենց տաղանդին վարձատրութիւնները՝ մասնաւոր բուռն ծափերու մէջ։

Դպրոցասէրի մտահոգութիւններէն մէկը ըլլալով ապագայ տան տիկիններ, մայրեր կազմել իր սանուհիներէն, ձեռական աշխատանքներու շարքին դասած էր իրաւամբ նաեւ խոհարարական ձիւղը, եւ հոն սրահի մը ճակատը՝ փափկաճաշակներու համար գրաւիչ սեղան մը կար՝ ուր սանուհիները իրենց ձեռքով պատրաստած էին մեր Արեւելքի համադամները, «տօլմա»ն եւ «հէլվա»ն, որոնց համտեսելու փութացողներուն մէջ նկատեցի մեր սիրելի Նարդունին։

Հասարակութիւնը երկար եւ հիացումով դիտեց մեր սիրուն պարիկներու փոքրիկ մատներէն ելած օդային եւ նուրբ «օյա»ները, ժանեակները, սփռոցները, մետաքսեայ հագուստները եւլն., որոնք արեւելքի երեւակայութիւնը կը միացնէին արեւմտեան տեսութեան եւ նորոյթին։

Նկարչուհի Օր. Թումիրեանց որ նշանակուած էր գծագրութեան «ժիւրի»ի անդամ, անհանգստութեան պատճառով անկարող ներկայ ըլլալու, սիրուն գաղափարը ունեցած էր իր գեղեցիկ նուէրներէն մէկը ջրաներկ նկար մը ուղարկել, գծագրութեան առաջին մրցանակը ստացողին տրուելու համար։

Հր. Ալեանաք

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿԷ

Մարսէյլի Հայ Գաղթականաց «Օֆիս»ը, որ նախապէս 7 Rue Edmond Rostand կը գտնուէր, այժմ փոխադրուած է 90 Rue Stanislas Torreuts, հայ մատուռի մէկ սրահը։ Գրասենեակը բաց է ամէն առաւօտ ժամը 10էն 12։

Մեր գրասենեակը որ 11 տարիներէ ի վեր զբաղած է հայ գաղթականներու գործով եւ ուր արձանագրուած են մօտ 30 հազար հայրենակիցներ, կը շարունակէ իր գործունէութիւնը ըստ առաջնոյն։

1930 յունուար 11ին ֆրանսական կառավարութեան հրատարակած հրովարտակի հետեւանքով՝ Արտաքին գործերու նախարարութեան եւ տեղական իշխանութեանց կողմէ վաղուց ի վեր ճանչցուած այս հիմնարկութիւնը ստացած է պաշտօնական հանգամանք եւ կը շարունակէ տալ իրեն դիմող հայ գաղթականներուն պէտք եղած բոլոր վկայականները։

Հայ Գաղթականաց Մարսիլիոյ գրասենեակի տնօրէն

Թորոս Կէտիկեան

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ ՄԱՐՏ ՄԷԿԷՆ ԱՌԱՋ ՁԵՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԵԼ ՀԱՐԿԱՀԱՒԱՔԻՆ

Եկամուտի տուրքին (Impôt sur le revenu) յայտարարութիւն ընել խոտիւ պարտաւորիչ է։ Այդ տուրքին ենթակայ է ամէն անհատ որ՝

1.— Ամուրի, այրի կամ ամուսնալուծուած է (օրինաւորապէս ճանչցուած ուրիշ մէկու մը բեռը չունի իր վրայ) եւ տարեկան 10 հազար ֆրանքէն աւելի եկամուտ ունի։

2.— Ամուսնացած է (եւ օրինաւորապէս ճանչցուած ուրիշ մէկու մը բեռը չունի իր վրայ) եւ տարեկան 15 հազար ֆրանքէն աւելի կը շահի։

3.— Ամուսնացած, այրի կամ ամուսնալուծուած ըլլալով, մէկ զաւակի բեռը ունի եւ տարեկան 19 հազար ֆրանքէն աւելի կը շահի։

Այս գումարը երկրորդ անչափահաս զաւակի մը պարագային կը բարձրանայ 24,000 ֆրանքի, երրորդին 30,000ի, չորրորդին 37 հազարի։

Անկէ զատ զաւակներէն վերջ ձեր վրայ օրինապէս բեռ ձանչցուած ամէն մէկ անհատի համար յայտարարութեան գումարը կը կրէ 3000 ֆրանք յաւելում մը։

(Օրինակ.— Ամուսնացեալ եւ երկու անչափահաս զաւակ ունեցող մէկը պարտաւոր է իր եկամուտը յայտարարել եթէ ան 24 հազար ֆրանքէն վեր է։ Բայց եթէ չաշխատող հայր մը, մայր մը, մեծ հայր, մեծ մայր, կամ անչափահաս եղբայր, քոյր, ունի որոնք իր վրայ բեռ են, ասոնց ամէն մէկուն համար իր յայտարարելիք գումարը 3 հազարական ֆրանքի բարձում մը կը կրէ)։

Եկամուտի մը ամբողջական գումարը կը հաշուուի, անձի մը տարեկան ստացած ամբողջ դրամական հասոյթը, ըլլայ ան առեւտրական շահէ, աշխատավարձքէ, տան վարձքէ, տոկոսէ եւայլն։ Բայց ամբողջ գումարէն պէտք է զեղչել՝

1.— Անցեալ տարի ձեր վճարած ամէն տեսակ տուրքերը։

2.— Ձեր երթեւեկի ծախքերը եւ ցերեկուան ճաշի ծախքերը (եթէ ստիպեալ էք տունէն դուրս ճաշելու)։

Այս զեղչերէն յետոյ մնացեալ գումարն է որ կը նկատուի եկամուտի ընդհանուր եւ զուտ գումար։

Եթէ ձեր պարտադիր յայտարարութիւնը չընէք, տուրքի քանակը կ'որոշուի ի պաշտօնէ եւ մէկ չորրորդ տուգանքի կ'ենթարկուի։

Եթէ ձեր յայտարարութիւնը անճիշդ է, ձեր վճարելիք տուրքը հարիւրին քսանըհինգ յաւելման կ'ենթարկուի, երբ ձեր ծածկած գումարը մէկտասներորդէն աւելի չէ։ Եթէ այդ գումարը մէկտասներորդը անցնի եւ ձեր դիտումնաւոր խաբէութիւնը հաստատուի, ձեր վճարելիք տուրքին վրայ հարիւրին չորս հարիւրի տուգանք մը կ'աւելնայ։

Մի մոռնաք նաեւ որ օրէնքը խստիւ կը պատժէ սուտ յայտարարութիւնները, եւ այդ պատժին նուազագոյն հետեւանքն է օտարականի մը համար՝ երկրէն արտաքսումը։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

պէր Իտալիոյ կողմէ։ Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են այս կէտին շուրջ։ Անգլիա կ'աւելցնէ իր ընդծովեայ ուժերու տարողութիւնը, իսկ Ֆրանսա իր թեթեւ յածանաւերը։ Կը մնայ Իտալիոյ հետ համաձայնութեան գալու խնդիրը, որուն կարգադրութեան կ'աշխատի այս միջոցիս Հէնտըրսըն Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Հռոմի մէջ։

Յոյն-պուլկար վէճը

ԱԹԷՆՔ, 24 փետր.— Պուլկարիոյ կողմէ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի տրուած պատասխանին առթիւ, կիսապաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ, եթէ Պուլկարիա յամառի իր անհաշտ վերապահումներուն մէջ, Յունաստան պիտի կրնայ դիմել Լահէյի Միջազգային ատեանին։

Յոյն կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ Պուլարիոյ հանդէպ իր կարգ մը յանձնառութիւնները չկատարելու իրաւական միջոցները, նկատելով որ Պուլկարիա արդէն չի կատարեր իր յանձնառութիւնները։

Անգործութիւնը Խորհրդարանին առջեւ

Մէկ քանի օր առաջ գրեր էինք թէ ֆրանսական Խորհրդարանի ելեւմտական յանձնախումբը ընդունելէ յետոյ ընկերվարականներու պահանջը — 100 միլիոն յաւելուածական վարկ յատկացնել անգործներուն,—գումարը իջեցուցեր էր 25միլիոնի կառավարութեան ներկայացուցչին գեկոյցին վրայ։ Հարցը ներկայացաւ Խորհրդարան, ուր աշխատանքի նախարարը տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները·—

Նախապէս մտադրուած էր 13 միլիոն ֆրանք յատկացնել։ Հարցը կը բովանդակէ երեք կէտեր, — 1. Անգործներու թիւը, 2. Նպաստի սակը եւ 3. Անգործութեան սնտուկներուն՝ կառավարութեան մասնակցութեան չափը։ Կառավարութիւնը ցարդ կը մասնակցէր 100ին 33 համեմատութեամբ։ Ներկայիս այս սակը կը բարձրանայ 100ին 50ի։ Կառավարութիւնը նկատի առած է ապրուստի սղութիւնը եւ պիտի բարձրացնէ նպաստի սակը։ Այս պայմաններուն մէջ, անօգուտ կը նկատէ 100 միլիոն ֆրանք յատկացնել։

Սակայն ընկերվարական յայտնի ղեկավար Լէօն Պլումի բացատրութիւններուն վրայ Խորհրդարանը քուէարկեց 100 միլիոն ֆրանքի նոր վարկ մը։

Մեծ զօրահանդէս Թեհրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ փետրուար 23ին Շահը մեծ զօրահանդէս մը կատարեց, որուն կը մասնակցէին երկու կիսաբաժին հետեւակազօրք, չորս գունդ հեծելազօրք, հրետաձիգ զօրամասեր եւ 15 օդանաւեր։ Պարտաւորիչ զինուորութենէն ի վեր, առաջին զօրահանդէսն է այս։ Զինուորները մեծ մասով երիտասարդներ էին, լաւ հագուած եւ քաջավարժ։ Զօրահանդէսը վերջացաւ Շահին առջեւ կատարուած անցքով մը, մինչ նուագախումբերը կը հնչէին եւ օդանաւերը կը սաւառնէին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 79 Rue des Chambards սրճարանը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 184 Ave. d'Italie. Մէթրօ Փօրթ տ'Իթալի։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան Տրապիզոնցի Անթառամ վէպին մասին։ Մէկ ժամ սինէմա, Չարլի Չէփլին փոլիամէն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի մէջ։

ՏԷՍԻՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին նախկին ժողովին տեղը։ Հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Դրչէնիրի Գայլապաշ Թաղէն Տիգրան Կարապետ, Հայկուհի եւ Նուէր Պալըքճեան, որոնք Կիլիկիոյ պարպումէն յետոյ մեկնած են Փարիզ։ Իմացնել իրենց քեռորդւոյն Կարապետ Թիւթիւնճեանի, B. Postale 75 Adana,Turquie.

— Կը փնտռուի Խանիկացի (Մարաշ) Գրիգոր Պարսամեան կը կարծուի թէ 1925ին կը գտնուէր Պէյրութ։ Իմացնել իր քրոջ Տիկ. Կատարինէ Պլուզեանի, 52 Rue Centrale, Le Cannet (A. M.) France.

— Ատաբազարցի Խաչիկ Կուկուկեան կը փնտռէ իր հայրը Անդրանիկ Կուկուկեան, մայրը՝ Տիգրանուհի, քոյրը՝ Հոգինէ, մեծ մայրը՝ Փարիզ։ Պոլսէն լուր առնուած է թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել Խաչիկ Կուկուկեանի, Couvent Arménien, Jérusalem, Palestine.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիւէր գիւղէն Մարտիրոս Քէօսէեան որ տարագրութեան միջոցին մնացած է Բաղաչի շրջանի Արաբներուն մօտ։ Իր մասին ստոյգ լուր տուողին 1000 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ Sahac Keusseianի, Latamarco 171, Corrientes, (Rép. Argentine)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

Այրի Տիկ. Զաֆիռ Յարութիւնեան, Պ. Յովհաննէս Միսաքեան եւ իրենց ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՊՕՂՈՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

ղառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 24 Փետրուար Երեքշաբթի օր։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԿԷՅՎԷՅԻ, ԳՈՒՐՃՊԵԼԷՆԻ, ԳՆՃԸԼԱՐԻ, ԷՇՄԷԽՄԻՋԱԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կէյվէյի եւ Շրջ. հայրենակցական միութեան վարչութիւնը երկրորդ եւ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ արուարձանները բնակող բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 3 Rue de Paris, Issy-les-Moulineaux, (առնել հանրակառք 23, 32 եւ իջնել Ferme de Moulineaux)։ Օրակարգ՝ ծրագիր-կանոնագրի սրբագրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՊԱՍՐԱՅԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Օր. Անժել Թովմասեան, Տիկ. Վիքթորիա Հէքիմեան, Տիկին Մաքրուհի Վ. Ջուլուսեան, Պ. Մ. Դրիգորեան, Տիկ. Աստէ (Աստղի) 2ական ռուփի, փոքրիկն Սիմոն Սօրօեան 1, Օր. Զապէլ 1, Ս. Օ. Վարդանեան 5 ռուփի արժողութեամբ իրեղէններ, Վ. Ջուլուսեան 2 գիրք, Վ. Հ. Միութիւն 8 կտոր գիրք եւ 2 նկար, Ս. Մինասեան 3 կտոր գիրք եւ 3 նկարներ, Յովսէփ Մէսսի «կեանք եւ արուեստ» գիրքը, Ռ. Ծնունդեան 5 կտոր գիրք, Ե. Տէր Օհաննէսեան 1 նկար, Ս. Աբգարեան 3 վարագոյր (դռներու), Օր. Ազնիւ Ջուլուսեան 1 սեղանի սփռոց (ձեռագործ), Տիկ. Ազնիւ Պաղտասարեան 1 սեղանի սփռոց (ձեռագործ), Օր. Վարդուհի Յովսէփեան 6 ռուփի արժողութեամբ իրեղէններ, Ս. Պօղոսեան 3 ռուփի արժողութեամբ իրեղէններ, Լ. Սեդրակեան 5 ռուփի արժողութեամբ իրեղէններ, Հ. Յովսէփեան 5 ռուփի արժողութեամբ իրեղէններ, Վ. Ջուլուսեան 3 ռուփի արժողութեամբ իրեղէններ, Կ. Յարութիւնեան 1 լամբ։

Վարչութիւն

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITION

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ.-40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1931
27 FEVRIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1505 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ ԶՈՒԳԸՆԹԱՑ

Իւրաքանչիւր միջավայրի մէջ սերտ կապ եւ շփում հաստատելով, օգուտներ պիտի քաղենք ոչ միայն հաւաքաբար, այլ եւ անհատապէս:

Աւելի պարզ խօսինք, — այդպիսի հաղորդակցութիւններով, պիտի զարգանան, պիտի եփին այն տարրերը որ արդար յաւակնութիւններ ունին ասպարէզ գրաւելու:

Պիտի նորոգուին իրենք ալ, նորոգելով մեր կեանքը: Պիտի ունենան իսկապէս լայն հորիզոն, անշուշտ սեփական ժողովուրդին հետ կապը չկտրելու պայմանով: Ընդհակառակն, անոր իսկ բարիքին համար:

Գիտենք որ այստեղ, Փարիզի մէջ կան քանի մը երիտասարդներ, որոնք հեւ ի հեւ կը հետեւին միջազգային ամէն շարժումի, — հանդէս, ժողով, վիճաբանութիւն, դասախօսութիւն: Ոմանք ալ անդամ են Գրական Միութեանց: Իսկ մեր ռուսագէտ ընկերներն ու հայրենակիցները ունին սերտ շփում՝ ռուսական եւ կովկասեան քաղաքական-մտաւորական շրջանակներու հետ: Մօտէն կը հետեւին անոնց բազմատեսակ արտայայտութեանց, անշուշտ նորոգուելով եւ հասուննալով: (Լեզուի պակասը այս ճամբան կը փակէ մեր առջեւ):

Բայց, ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մնացեալ երիտասարդութեան՝ կը մնայ ամփոփուած իր գործին, իր շրջանակին, եթէ ոչ իր պատեանին մէջ:

Անշուշտ կ'ակնարկենք այն տարրին որ իր կոչումով իսկ նախասահմանուած է դիրքեր գրաւելու կամ լրացնելու: Որ ի լինելութեան է: կը գտնուի յիմար-իմաստուն կոյսերու արկածալի ճամբուն վրայ:

Մեզի համար դժուար չէր ցուցակ մը կազմել այս շարքին, աւելի գունաւորելու համար պատկերը: Բայց աւելորդ է:

Ճշդենք անգամ մըն ալ, որ այստեղ հարցը հանրային-ընկերային կեանքի մասին է, եւ ոչ թէ գրականութեան եւ արուեստի: Թէեւ այդ ճամբուն վրայ եւս, կը տիրէ տեսակ մը կախարդական շրջանակ:

Անցնելով միւս գաղութները, կը տեսնենք միեւնոյն մեկուսացումը: — Մեր իւղով տապկուիլ՝ անհաղորդ մնալով տեղական ժողովուրդի մտաւոր ընկերային շարժման:

Ժողովուրդներ կան որ նոր կը կազմակերպուին իբրեւ պետութիւն: Երկունքի մէջ են բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ մենք հազիւ արտաքին երեսը կը տեսնենք: Առօրեան եւ անմիջականը: Հազիւ թէ կը հետաքրքրուինք գրական-գիտական թաւալումով կամ ընկերային-քաղաքական խմորումներով:

Ընդհանրապէս, կանք այնպէս ինչպէս որ եկանք: Տեղ-տեղ՝ հարեւանցի ակնարկ մը տեղական գրականութեան մասին: Պատահական թարգմանութիւններ (յաճախ ֆրանսերէնէ) եւ նոյնքան պատահական հանդիպումներ:

Մինչդեռ, այն սերունդը որ կը հասնի, այնքան բաներ ունէր սորվելիք եւ սորվեցնելիք, իւրաքանչիւր «հիւրընկալ» երկրի մէջ: Մանաւանդ Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի ճամբուն վրայ: Աթէնքէն մինչեւ Թէհրան:

Դժուարութիւնները խոստովանելով հանդերձ, գիտենք որ ո՛ր եւ է տաժանքի առջեւ չընկրկող, «քարէն հաց հանող» ժողովուրդի մը զաւակներն ենք:

Մանաւանդ որ, քիչ-շատ հաստատուն կացութիւն է ստեղծուած, 1922էն ի վեր:

Տարիները կ'անցնին, եւ, ուզենք-չուզենք, պիտի խմորուինք, պիտի տրորուինք իւրաքանչիւր երկրի պայմաններուն մէջ: Վա՜յ, եթէ չգիտնանք մեր ուղին, մանաւանդ իւրաքանչիւրին պարտականութիւնը:

Ամէն մէկուն՝ իր բաժինը, համաձայն իր խառնուածքին, ընդունակութեան կամ նախասիրութեան: Բայց ոչ մէկուն համար չքմեղանք՝ իր պատեանին մէջ քաշուելու:

Ամէն երկրի մէջ՝ կարելի եղածին չափ զուգընթաց հիմնական շարժումներու հետ, «տալու եւ առնելու» համար: Անշուշտ ունենալով ի հարկին մենք մեզի օգտակար ըլլալու մտահոգութիւնը. եւ ոչ թէ պարզ հետաքրքրութիւն, «ամաթէօր»ի ախորժակներ գոհացնելու պերճանքը:

Ա՛յնքան ընդունակ տարրեր ունինք ամէն գաղութի մէջ, 25-45 տարեկան: կեանքը ճամբան ցոյց կուտայ արդէն, եւ աւելորդ է առաջնորդներու մասին մտածել: Ինքնագործունէութեան լայն ասպարէզ՝ նոյն իսկ արեւելեան յետամնաց երկիրներու մէջ:

Եւ գիտենք որ շատ-շատերուն մէջ արթուն է հանրային ջիղը: Կը մնայ անփոփ, հետեւողական ծրագիր մը մշակել, զարգացնել եւ արժեւորել զայն:

Մենք միայն ընդհանուր գիծերը յիշեցինք: Կարելի է աւելի թանձրացեալ ձեւի մը վերածել մեր միտքերը, լրջօրէն արծարծելով դրուած խնդիրը:

Պատահաբար յուզուած խնդիր մը չէ այս: Ոչ ալ միայն այս կամ այն միջավայրին հետ կապուած:

Քանի կ'անցնին տարիները, այնքան աւելի կը շեշտուի նոր ուժեր հասցնելու, արժէքները գործի մղելու պահանջը:

Ու միայն մեր ընկերները չէ որ նկատի ունինք:

Ամբողջ հայկական կեանքը մաղուելու, նորոգուելու, վերակազմուելու պէտք ունի գաղութներու մէջ:

Մանաւանդ աչքի առջեւ բերելով Երեւանի պատկերը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (11փետր.)

— «Միայն դրսէն ստացած օգնութիւն մը կրնայ գէթ ժամանակաւոր կերպով կասեցնել Թուրքիոյ տնտեսական քայքայման ընթացքին, բան մը, որուն համար էնկիւրի տենդային ճիգեր կ'ընէ այժմ թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ՛ Ամերիկայի մէջ:

Պիտի յաջողի՞ թէ ոչ, այդ մեծ չափով կախուած է երեք հիմնական քայլերէ. — Առաջին՝ թէ Թուրքիա պիտի յօժարի՞ գործնական երաշխիքներ տալու արեւմտեան դրամատէրերուն խոշոր փոխառութիւն մը ապահովելու համար. եւ երկրորդ՝ թէ Թուրքիա պիտի դադրի՞ Խորհ. Միութեան դաշնակիցն ըլլալէ եւ մտնէ Ազգերու Լիկայի մէջ:

Դատելով մինչեւ այժմ երեւցած նշաններէն, էնկիւրի ոչ կ'ուզէ ոչ ալ ի վիճակի է ներկայիս ընելու այդ քայլերէն որեւէ մէկը: Ըստ երեւոյթին, ան դեռ յոյս ունի, որ ապահովելով իր կատարեալ ֆինանսական անկախութիւնը, չվճարելով իր պարտքերը, ինչպէս նաեւ պինդ բռնելով Խորհ. Միութեան ձեռքը՝ այսուհանդերձ պիտի յաջողի ի վերջոյ մեծ փոխառութիւն մը կնքել դրամատիրական Արեւմուտքի մէջ:

Սակայն, երեւոյթներէն դատելով, դրամատիրական մեծագոյն պետութիւնները՝ Միացեալ Նահանգները, Ֆրանսա եւ Անգլիա ներքին համաձայնութիւն մը ունին դրամ չտալու այն երկիրներուն, որոնք արկածախնդրական քաղաքականութիւն կը վարեն կամ իրենց ընթացքով կը վտանգեն ներկայ գոյավիճակն ու խաղաղութիւնը: Թուրքիոյ սերտ բարեկամութիւնը Խորհրդային Միութեան եւ Իտալիոյ հետ կասկածելի կը դարձնեն զայն Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ աչքին:

Մէկ խօսքով՝ իր տնտեսական վերաշինութեան ի նպաստ դրամական միջոցներ գտնելու համար, Թուրքիա պէտք է փոխէ ոչ միայն իր ներքին, այլեւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Սակայն, Թուրքիա չի կրնար ընել այդ, որքան ատեն որ իր ետեւը կանգնած է Խորհրդային Միութիւնը, որմէ մահու չափ կը վախնայ. որովհետեւ էնկիւրի գիտէ որ եթէ ինք ամբողջովին երես դարձնէ Մոսկուային եւ ձեռք մեկնէ Արեւմուտքին, Մոսկուա իր կատաղի թշնամին պիտի դառնայ եւ փութայ մահացու հարուած հասցնել Թուրքիոյ:»

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Փետրուար 16ին, Անգլիոյ անգործներուն գումարն էր 2 միլիոն 631,212, ըսել է 5919 պակաս քան նախորդ շաբթու եւ 1 միլիոն 107,271 աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին:

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հազիւ վերջացած երկրագործական առաջին խորհրդակցութիւնը, երէկ երկրորդը սկսաւ Փարիզի մէջ: Առաջին խորհրդաժողովը զբաղեր էր առաւելապէս Դանուբեան երկիրներով: Այս երկրորդը պիտի զբաղի աւելի ընդհ. կերպով՝ արմտիքի հարցը դնելով համաշխարհային եւ համեւրոպական գետնի մը վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հակառակ համայնավարներու երկարատեւ պատրաստութեան, Փետրուար 25ի յեղափոխական ցոյցի օրը ձախողեցաւ Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներով: Ցոյցին կազմակերպիչները շատոնց սպառեր էին արդէն գրգռութեան եւ հռետորութեան իրենց կարելի միթերքը, մղելու համար գործաւորները որ այդ օր լքեն իրենց աշխատանքները, ու փողոցներուն մէջ հաւաքոյթներ եւ ցոյցեր կազմակերպեն: Փարիզ, արուարձանները եւ գաւառները հանդարտ օր մը անցուցին: Փարիզի մէջ, տարուան մնացեալ օրերուն վրայ միակ տարբերութիւն մը կար, — պողոտաներու եւ գլխաւոր փողոցներու անկիւնները հաւաքուած ոստիկանական խումբերը: Որ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ:

Սէն Տընի որ համայնավարութեան միջնաբերդը կը նկատուի, նոյնպէս խաղաղ օր մը անցուց, իբր ցոյց, 2200 անգործի ճաշ հրամցնելով:

Զանազան պատրուակներով, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 100ի չափ անձեր, որոնց 17ը օտարականներ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիոյ մէջ սակայն, կարգ մը խռովութիւններ պատահեցան: Շնորհիւ կառավարութեան խիստ միջոցներուն, թէեւ գլխաւոր քաղաքներու մէջ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան, սակայն, ո՛չ մէկ տեղ ժողովրդական ըմբոստութեան ձգտող շարժումներ նշմարուեցան, ինչպէս կ'ուզէին համայնավարները:

Պերլինի մէջ, անգործները խուժեցին աշխատանքի գրասենեակները, կոտրտելով կարասիներն ու չարչրկելով պաշտօնեաները: Այս գրասենեակներէն մէկը որ կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը, պաշարուեցաւ 12,000նոց անգործներու բազմութեան մը կողմէ: Ոստիկաններն [illegible] ատրճանակներով ցրուել բազմութիւնը: 40ի չափ նպարեղէնի վաճառատուններ կողոպտուեցան: 140 անձեր ձերբակալուեցան: Զանազան բախումներու ընթացքին, վիրաւորուեցան 18 ոստիկաններ եւ 100ի չափ ցուցարարներ:

Լայփցիկի մէջ, ոստիկանութիւնը քարերով եւ ատրճանակներով յարձակում կրեց անգործներու ուժեղ բազմութեան մը կողմէ որ փորձեց նաեւ գրաւել քաղաքապետարանը: Ոստիկանները կրակեցին: 4 համայնավարներ սպաննուեցան, 9 հոգի ծանրօրէն վիրաւորուեցան: 6 ոստիկաններ եւս վիրաւորուեցան: Նման խռովութիւններ նաեւ պատահեցան Գերմանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի մէջ ցոյցերը տեղի ունեցան առանց կարեւոր միջադէպի: Պրիւքսէլի մէջ, մինչեւ երեկոյ, որեւէ ցոյց տեղի չէր ունեցեր: Լիէժի մէջ ցուցարարները խաղաղօրէն անցան գլխաւոր փողոցներէն, յետոյ գացին քաղաքապետարան, ուր ընդունուեցան քաղաքապետին կողմէ եւ անոր ներկայացուցին կարգ մը պահանջներ:

Անվերսի մէջ, ուր ամէնէն աւելի համայնավարները պատրաստութիւններ տեսեր էին, 100 հոգինոց խումբ մը միայն, մէկ քանի փողոցներ շրջելէ յետոյ ցրուեցաւ:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի հրահանգները ո՛չ մէկ արձագանգ գտան Սպանիոյ մէջ, հակառակ երկրին քաղաքական փոթորկոտ մթնոլորտին: Վախ կար որ հանրային փոխադրութեան միջոցները, հանրակառք, շոգեկառք, եւլն, դադրեցնեն սպասարկութիւնները: Միայն ինքնաշարժները գործադուլ բռնեցին: Անկարեւոր ցոյցեր տեղի ունեցան միայն Պարսելոնայի մէջ, ուր ոստիկանութիւնը դիւրութեամբ ցրուեց ցուցարարները:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հակառակ համայնավարներու բուռն ջանքերուն ու տաք բրոբականտին, հազիւ 2000 ցուցարարներ շրջեցան Վիեննայի գլխաւոր փողոցները: Ոստիկանութիւնը զգուշական ամէն միջոց ձեռք առեր էր կանխելու համար խռովութիւնները: Մինչեւ երեկոյ, որեւէ միջադէպ չէր պատահած գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

Վենիզելոս կ'ազդարարէ գործաւորներուն

ԱԹԷՆՔ, 25 փետր. — Վենիզելոս որ նոր ապաքինած էր իր հիւանդութենէն, մասնակցեցաւ Խորհրդարանի նիստին, եւ գործաւորներուն ուղղեց խիստ ազդարարութիւն մը որպէսզի չմղուին ընդհանուր գործադուլ յայտարարելու, ուժտուած ըլլալու համար բանթող պաշտօնեաներուն: Վենիզելոս կ'ընդունի թէ գործաւորներն իրաւունք ունին գործադուլ յայտարարելու իրենց գործատէրերուն դէմ, բայց ո՛չ պետութեան դէմ եւ յիշելով 1926ի անգլիական օրինակը, ապօրէն կը յայտարարէ ընդհ. գործադուլի որեւէ փորձ: Վենիզելոս յայտնեց նաեւ թէ կառավարութիւնը վճռած է ի հարկին դիմել բռնի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս Կիրակի ժամը 12.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Հայաստանի Հանրապետութեան բանակի ըսպարապետ Նազարբէգեանի մահուան առթիւ Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը:

ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը իր նաւային մասնագէտներով, համաձայնութեան գալէ վերջ ֆրանսական կառավարութեան հետ, մեկներ էր Հռոմ, նման ձեռնարկ մը եւս կատարելու իտալական կառավարութեան մօտ: Իտալական քաղաքական շրջանակները վերապահութեամբ կը նային Անգլիոյ նախարարին այս այցելութեան: Սակայն, ընդհ. տպաւորութիւնն այն է թէ անոնք եւս կը փափաքին ժամ առաջ լուծուած տեսնել նաւային վէճը:

ՖՐԱՆՍԱ ՏԸՆՓԻՆԿԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական Ծերակոյտը կը պատրաստուի հարցապնդելու կառավարութեանը այն միջոցներուն մասին, զորս մտադրած է կիրարկել պաշտպանելու համար Ֆրանսայի արտադրողները ընդդէմ Խորհ. Միութեան տնտեսական յարձակման:

[illegible] ներ արձանագրուած են խօսելու այս առթիւ: Կառավարութեան կողմէ, հարցումներուն պիտի պատասխանէ նախկին վարչապետ եւ այժմու երկրագործական նախարար Պ. Թարտիէօ:

ԱՒԱԶԱԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Գրեր էինք թէ Չիքակոյի քաղաքապետական ընտրութեան առթիւ, 70000 մարդեր զէնքի կոչուած են, հսկելու համար քուէարկութեան, ու մանաւանդ դիմադրելու համար համբաւաւոր մագսանենգ միլիոնատէրին Քափոնի, որ ջերմ կուսակից էր նախկին քաղաքապետին եւ կը պաշտպանէր անոր վերընտրութիւնը, ընդդէմ դատաւոր Լէյի: Քափոն որ այս նպատակով 120000 տոլար էր յատկացուցեր ու ծախսեր, հասաւ իր նպատակին:

Նախկին քաղաքապետ Թոմսըն որ հանրապետականներու թեկնածուն է եւ ծանօթ է իբրեւ Թունդ անգլատեաց, վերընտրուեցաւ, թէեւ քուէներու շատ փոքր առաւելութիւնով մը: Իր վրէժը լուծելու համար քաղաքապետական հակառակորդը դատաւոր Լէյ ձերբակալման հրամանագիր հանեց ընդդէմ Քափոնի, որ անցեալ տարի Չիքակոյէն հեռացեր էր, որովհետեւ լուրջ սպառնալիքի տակ կը գտնուէր: Ժողովուրդը կը պահանջէր որ մահուան դատապարտուի: Դատաւորին այս հրամանագիրը անարգելով, միլիոնատէր մաքսանենգը ներկայացաւ Չիքակոյի դատարանը:

Հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուեր էր դատարանին շուրջը տեսնելու համար այս աւազակը, որուն կ'ընկերակցէր պաշտպան զօրախումբ մը: Դատարանին առջեւ, աւազակը ուրացաւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները զորս հաստատել ու փաստել միայն իր ձեռքն է, ու ձերբակալուելէ յետոյ, իբրեւ դատարկապորտ..., ազատ արձակուեցաւ 250,000 ֆրանքի երաշխաւորութեամբ:

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՈՃՐԱՊԱՐՏՆԵՐ՝ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Հին ու նոր աշխարհի ամբողջ մամուլը դեռ զբաղւում է Խ. Ռուսաստանի «Տըմփինգ»ով։

Աժանագին ապրանքների ողողումով Խ. Ռուսաստանը ձգտում է օգտուել համաշխարհային ներկայ տագնապից եւ իբր թէ առաջ բերել համաշխարհային յեղափոխութիւն։ Այս փորձը առաջին իսկ օրւանից դատապարտուած էր անյաջողութեան այն պարզ պատճառով, որ Ռուսաստանը ոչ թէ ղեկավարւում է տնտեսական հիմունքներով, այլ արեւելեան «եա՛-բախտ»ով։

Սակայն աշխարհը չի ղեկավարւում կոյր բախտով կամ պատահականութիւններով, այլ որոշ օրէնքներով, պատճառներով ու արդիւնքներով։

Նախ եւ առաջ՝ որպէսզի Ռուսաստանը կարող լինէր տնտեսական այդ պայքարի մէջ յաջող դուրս գալ, նա պիտի ունենար տնտեսական երկու կարեւորագոյն ազդակ.—

1) Նա պէտք է կանգնած լինէր թէ՛ ճարտարարուեստական եւ թէ՛ գիւղատնտեսական այն բարձրագոյն աստիճանի վրայ, ուր կանգնած են դրամատիրական երկիրները, հետեւաբար նրա հակառակորդները եւ 2) այն բոլոր տեսակի արդիւնաբերութիւնը, որ նա շուկայ է հանում եւ իբրեւ թէ ողողում հրապարակը, պիտի լինէր յաւելեալ, այսինքն՝ 150միլիոննոց Խ. Միութիւնը պէտք է լինէր կուշտ, հարուստ եւ կարիք չզգար այն բոլորի, ինչ որ նա իաճառում է, համարեա ձրի։

Այս առաւելութիւնները ներկայացնո՞ւմ է Ռուսաստանը։ Միամիտ պիտի լինել, այդ հարցին դրական պատասխան տալու համար։ Արդիւնաբերող բանուորն ու գիւղացին մեռ[illegible]նից ու թշուառութիւնից։ Նրանք աշխատում են արտահանուած ապրանքների վրայ ձրի, նոյն իսկ չստանալով բաւարար սնունդ, չունենալով առողջապական տարրական պայմաններ, մէկ խօսքով այն ամէնը, ինչ որ ունի Եւրոպայի բանուորն ու գիւղացին։ Վերարկուն վաճառել տկլոր մնալու գնով, դա «տըմփինգ» չէ, հաց ծախել՝ անօթի մնալու մարտիրոսութեամբ, դա վաճառականութիւն չէ՛, եւս առաւել տնտեսագիտութիւն, այլ «շանտաժ» է եւ կողոպուտ, որ ընդունակ է անել միայն քառորդ դարու իւրայատուկ ճորտատիրութիւնը, որի անունն է բոլշեւիզմ։

Այս ձեւի տնտեսութիւնը եւ մրցակցութիւնը ուրիշ ելքի չէր կարող յանգել, քան որ սպասելի էր։ Այս իւրայատուկ չարաշահութեան միակ եւ գործնական պատասխանը տուին մի քանի երկիրներ՝ առաջին հերթին Ճափոն եւ Ամերիկա։ Ճափոնական կառավարութիւնը, առանց միւս երկիրների հարահրոցին, իր դռները լայնօրէն բացաւ ռուսական աժանագին ապրանքների առաջ, պայման դնելով, որ ինքն է գնորդը։ Սահմանի վրայ գնեց եւ վճարեց բոլշեւիկներին այնքան ապրանքի համար, որքան համայնավարները վաճառքէին բերել եւ այն գներով, որ նշանակել էին Մոսկուայի իմաստունները։ Առանց բոլշեւիկների սիրտը կոտրելու եւ նրանց ապրանքները յետ դրկելու, Ճափոնացիները, «տըմփինգ»ի գնով առնուած ապրանքները երկրի ներսը քաշեցին եւ հրապարակ հանեցին ճափոնական շուկայի գներով։

Այդպիսով պահեցին իրենց «բարի դրացիական» յարաբերութիւնները, յաւելեալ դրամը պետական գանձարկղը մտցրին եւ բոլշեւիկների աչքերը լայն բաց արին։ Այս տխուր վախճանի հասաւ ռուսական «տըմփինգ»ը ճափոնական շուկայում։

Ամերիկան մնաց կանգնած խարդաւիրական հողի վրայ եւ չունեցաւ կամ չուզեց ունենալ ճափոնական դաժանութիւնն ու առեւտրական խորամանկութիւնը։ Նա ամէնից առաջ ուզեց իմանալ թէ այդ ի՞նչ ապրանք է, որ իր կատարելագործուած ճարտարարուեստը չի կարող արտադրել այդքան ցած գներով։ Ի՞նչ առեւտուր է եւ ո՞ւմ հաշւին է կատարւում այդ բոլորը։

Գաղտնիքը շուտով պարզւեց։ Հարիւր հազարաւորներ, պարտադիր աշխատանքի դատապարտուած, քշւելով մէկ կայանից միւսը, մէկ անտառից մէկ ուրիշը, աշխատում էին ձրի, քաղցած, տկլոր եւ մահւան ըսպառնալիքի տակ։

Բոլշեւիկները երդում-պատառ կերան հաւատացնելու, որ «սոցիալիստական հայրենիքում» ձրի եւ պարտադիր աշխատանք չկայ եւ այդ բոլորը զրպարտութիւններ են, բայց հաւատացող ո՞վ։

Մարդկային արիւնի, արցունքի եւ անվճար քրտինքի արդիւնքը յետ մղւեց։ Կազմւեց յատուկ յանձնաժողով այդ հարցը քննելու։

Նոյն պատմութիւնը նաեւ խաւեարի առեւտրի հետ։ Տասնեակ նաւեր, բեռնաւորուած խաւեարով, Կրոնշտատ վերադարձան եւ որպէսզի ապրանքը չփճանայ, բոլշեւիկները որոշեցին բաժանել բանուորներին, բայց ի՞նչպէս... ի հարկէ յատուկ գրքոյկներով, առանձին արձանագրութիւններով, որպէս զի մի քանի տեղի բանուորներ կարողանան երազած «մասունքը» ստանալ։

Մինչեւ այս գործնական քայլերը, բոլշեւիկները ոչ մի տող չէին գրում իրենց «Տըմփինկի յաջողութեան» մասին, իսկ հիմա, տեսնելով, որ ամէն բան կորած է, սկսած են [illegible] սպառնալ Ամերիկային եւ ուրիշ դրամատիրական երկիրներին, որ այլ եւս պատուէրներ չպիտի տան եւյլն.։ Բացի այդ՝ եւրոպական գրգռուած հասարակութիւնը հանգստացնելու համար, նրանք պարտադիր կերպով, սւինների սպառնալիքով, բանւորները փողոց են դուրս բերում, ցոյցեր կատարելու եւ հրապարակով բողոքներ բարձրացնելու, որ իբր թէ սուտ են այն լուրերը, թէ Խորհրդ. Ռուսաստանում պարտադիր աշխատանք գոյութիւն չունի։

Սակայն, բոլշեւիկների չար բախտից, այս չքմեղանքներին զուգընթաց՝ ամերիկեան, գերմանական եւ այլ օտարազգի մասնագէտները, շունչը արտասահման առնելով, մանրամասն վիճակագրութեամբ, իրենց տեսածներն ու ապրածները, թէ՛ երկրի տնտեսութեան մասին, թէ՛ պարտադիր եւ օրինականացած աշխատանքի մասին, սեւով սպիտակին են յանձնում։ Վաւերագրերով հաստատում են նաեւ, որ Չեկան տրըսթների հետ պայմանագրութիւններ ունի, պահանջուած թւով, ամէն աշխատանքի համար, «գերիներ», «գործ զանգւածներ» քշելու ամէն տեղ եւ ամէն ուղղութեամբ։

Բոլշեւիկեան ամբողջ մամուլը ծայր աստիճան ջղայնացած է եւ այդ արդիւնք է մասամբ «Տըմփինգ»ի անյաջողութիւնից եւ մասամբ այն բանից, որ նրա գոյութեան յատուկ չէ մերկապարանոց ճշմարտութիւնը։

Սակայն հասկանալի է համայնավարների ջղայնութիւնը։ Անգամ Գերմանիան, որ միակ բարեկամն է համարւում Խորհր. Միութեան, իր ներքին գործոց նախարարի՝ Վիրթի բերնով, փետր. 21ին յայտարարեց, թէ բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը եւ գործունէութիւնը ոճրապարտ մի փորձ է՝ ոչնչացնելու արեւմտեան մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը։

Այո՛, ոճրապարտներ թէ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան եւ թէ տնտեսական ճակատների վրայ։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ.— ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ.— ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ.— ԿՈՒՍԱՑԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Այս անգամուան թղթակցութեանս առաջին գլուխը պիտի կազմէ այն գարշելի համաճարակը, որուն անունը «կռիփ» դրած են, եւ որ ծովածուր փորձանքի մը նման նստաւ Աթէնքի շրջանին վրայ եւ մասնաւորաբար կարծէք հայ գաղթականներուն գլխուն։

Բոլոր գաղթակայաններն ալ, ինչպէս եւ Աթէնք եւ Պիրէոն քաղաքները, եւ Յունաստանի բոլոր մասերը վարակուեցան այս հիւանդութենէն, որ հետզհետէ դարձաւ նաեւ մահացու։

Անոր զոհը եղան քանի մը յայտնի Հայեր։ Օրինակ՝ Աթէնքի հրապարակին վրայ կարեւոր դիրքի տիրացած Աշոտ Գալֆայեանը, որ «Քոտաք»ի ընկերութեան տնօրէնն էր եւ հազիւ 35 տարեկան։ Ցեղոյ Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ Արսէն Քաջանան, որ յանկարծամահ եղաւ, Գալֆայեանի յուղարկաւորութեան օրը։ Այս ծերունազարդ քահանան էր եւ միակ իսկական հայ, պահելով հայկական բոլոր սրբութիւնները։

Իսկ՝ ամէնէն կսկծալի եւ սրտաճմլիկ պարագան, եղաւ օր. Պերճուհի Չիւրիւքճիշեանի մահը։ Հազիւ 18 տարու, շրջանաւարտ Ֆիքսի Ազգ. վարժարանէն, ուսանող՝ Ֆալերոյի Ամերիկեան Գոլէճին, ուշիմ եւ խոստմնալից, որ արեան թունաւորման մը հետեւանքով մեռաւ ու թաղուեցաւ ժողովրդական մեծ ցոյցով։ Օր. Պերճուհի, զաւակն է՝ Յակոբճան Չիւրիւքճիշեանին, (Քէօթահիացի), որ այժմ, Մարսէյլի մէջ կարեւոր առեւտրական գործի մը ձեռնարկած է։

Չեմ խօսիր, դեռ շատ մը ուրիշներու մասին, որ ամէն օր կը պառկին, կռիփին հետեւանքով։ Հաշուեւ եղած է, որ փետր. 1էն մինչեւ 15 միայն Աթէնքի եւ Պիրէոնի մէջ մեռած են 763 հոգի։ Ու եթէ նոյն համեմատութեամբ առնենք ամբողջ Յունաստանը, կարծեմ բաւականին տխուր պատկեր մը կ'ունենանք։ Համաճարակը այժմ քիչ մը մեղմացած կ'երեւի։ Վարժարանները տասնական օր փակուելէ վերջ, տասը որ եւս փակելու պէտքը չտեսնուեցաւ։

*** Կ'արժէ երկու խօսք ընել, անմիջապէս, երկրին տնտեսական կացութեան վրայ, մանաւանդ որ ծանօթ համաճարակն ալ աւելի ցնցեց ժողովուրդը։ Հրապարակը կեցած է, անգործութիւնը շեշտուած, եւ թշուառութիւնը տուներէն ներս սկսած է սպրդիլ, մանաւանդ գաղթակայաններուն մէջ։

Կը բաւէ փոքրիկ ակնարկ մը պտտցնել դպրոցական աշակերտներու շաբաթական գանձումներուն վրայ, գաղափար մը կազմելու համար տիրող տագնապին վրայ։

Կառավարութիւնը՝ հակառակ իր ձեռք առած մասնաւոր միջոցներուն եւ ծրագրերուն, տակաւին չկրցաւ տնտեսական կայուն վիճակ մը ստեղծել երկրին մէջ։ Առհասարակ ամէն ասպարէզի մարդ գանգատ է իր առուծախէն, ինչ որ կը նշանակէ թէ տագնապը ընդհանուր է, կամ աւելի ճիշդ՝ միջազգային է։

Քանի որ կը խօսինք երկրին ներքին կեանքին մասին, ըսենք նաեւ, որ Ծերակոյտի Նախագահին ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ եւ շահեցան կառավարականները, որոնք ստացան՝ 20 հազար քուէ, թէեւ այս յաղթանակը շատ յարաբերական կը դառնայ, երբ նկատի առնենք այն պարագան, որ ընդդիմադիրներու ընդհանուր քուէները՝ կը հասնին 33 հազարի։ Այնպէս, որ եթէ անոնք միացած, ըլլային մէկ թեկնածուի շուրջ, կառավարականներու պարտութիւնը կատարեալ պիտի ըլլար։

Միւս կողմէ, Վենիզելոսի հիւանդութիւնն ալ պատճառ մը եղաւ, որ հակակառավարականները ժամանակ ունենան անձամբ գործելու ընտրական շրջանին մէջ։

*** Ազգ. կեդր. վարչութիւնը կը գործէ, լուռ ու մունջ։ Տակաւին չենք գիտեր թէ ինչ եղան հաշուետուութեան եւ կանոնագրի հարցերը։

Հետզհետէ, կուսակցական խառն մարմի հիման վրայ, կը կազմուին թաղերու թաղային մարմինները։

Կրթական խորհուրդի ատենապետն ալ քաշուած ըլլալով, այժմ կը մնան երկու հոգի, որոնք անշուշտ չեն կրնար գործել իբրեւ մեծամասնութիւն։ Նիւթական հոգերն ալ առանձին։

*** Իբրեւ ազգային կեանք, կ'արժէ յիշատակել մեր վարժարաններուն, մշակութային ընկերութեանց, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Կ. Խաչերուն եւն. աշխատանքները։ Մանաւանդ՝ այս օրերուս, որ Վարդանանցի եւ Բարեկենդանի շրջանն է։ Ամէն կողմ Վարդանանցի հանդէսներ եւ բարեկենդանեան պարահանդէսներ, երեկոյթներ եւ հանդէսներ։ Այս բոլորը կը ստեղծեն առողջ ու խանդավառ մթնոլորտ մը, որ կը հակազդէ տիրող տխուր տրամադրութեան։

Ուրախալի լուր մը ունիմ, որ անշուշտ ուրախութիւն պիտի պատճառէ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Շրջանի թերթը «Նոր Օր»՝ փետր. 15 ի վեր կը հրատարակուի «Յառաջ»ի ծաւալով, յուսախաբութեան մատնելով բոլոր տեսակի հակառակորդները։

*** Կուսակցական կեանքը կը բոլորէ խանդավառ շրջան մը, մանաւանդ այս օրերուս։ Բոլոր շրջանները կազմակերպած են հանդէսներ փետր. 18ի առթիւ։ Ամէն կողմ եռուզեռ մը կը տիրէ։ Ամէն կոմիտէ եւ ենթակոմիտէ կ'աշխատի աւելի լաւ հանդէս սարքել, ի պատիւ այդ անմոռանալի ապստամբութեան եւ այն կուսակցութեան որ գլխաւորեց զայն։

Պատիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ յարգանք՝ անոր հիմնական նպատակներուն իրագործման համար նահատակուած մեր բոլոր խնկելի հերոսներուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ

Երկու քիմիաբաններ, Ցիգրաս եւ Օրքլուս, հնարած են նիւթ մը, «հակաթթուածին», որ «կը թունաւորէ» եւ կը խեղդէ բոցը, այսպէս մարելով հրդեհը, որքան ալ տարածուած ըլլայ։

Այս գիւտը ներկայացուեցաւ Փարիզի Գիտական Ակադեմիին եւ այս առթիւ կատարուեցան փորձեր, որոնք չափազանց համոզիչ էին։ Եթէ գիւտը գործնական ձեւ մը ստանայ, կարելի պիտի ըլլայ ըսել թէ այլեւս մեծ հրդեհներ չպիտի տեսնենք։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք նախընթաց օր, աշխարհագիր Պ. Զ. Խանզատեան ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ Սէվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, իր պատուանշանին ստացման առթիւ։

Ստորեւ կուտանք այդ ճառին գլխաւոր մասը, որ կը պարզէ Հայերու դերը արաբական գիտութեան մէջ։

Աշխարհագրական գիտութիւնը սկսաւ կազմուիլ եւ վերջնական ձեւը գտնել Արաբներուն մէջ Ը. եւ Թ. դարերու միջոցին։ Այս գիտութեան զարգացումը անոնց գրաւումներուն չափ արագ եղաւ։ Ամէն անգամ որ երկիր մը գրաւուէր, բանակներու պետերը կամ կառավարիչները զինուորական եւ տնտեսական տեղեկագիր մը կը ղրկէին խալիֆայութեան կեդրոնը։ Այս է պատճառը որ Արաբ կայսրութիւնը հիներուն ծանօթ աշխարհին սահմաններէն անդին ընդարձակուած երկիրներու մասին հետաքրքրական միանգամայն գիտական վաւերաթուղթեր ունէր։

Այս վաւերաթուղթերուն գոյութիւնն էր որ Էլմամուն եւ Էլմանսուր խալիֆաները դրդեց շրջապատուիլ ընտիր գիտուններով, որոնք պաշտօն ունէին նուաճուած երկիրները ուսումնասիրել անոնց մէջ հաստատուիլ կարենալու համար։ Գրաւուած առաջին երկիրներէն մին եղաւ Հայաստանը։ Արաբական կայսրութեան համար մասնաւոր շահեկանութիւն ունէր այս երկիրը, որովհետեւ ան կ'ընծայէր յատուկ եւ տարրական ռազմագիտական դիրք մը ասիական պետութիւններուն եւ Բիւզանդիոնի հռոմէական կայսրութեան միջեւ։

Հայաստան, որուն ամբողջական գրաւումը դժուար էր, ուղղակի Արաբներուն վարչութեան տակ մնաց, ամէն անգամ որ իրենց բանակները հոն պահեցին. կամ անոնց հարկ վճարեց, երբ կը կառավարուէր Ոստիկան կոչուած ներկայացուցիչներու կողմէ։

Բացի ռազմագիտական կարեւորութենէն, որ, աւա՜ղ, դարերու ընթացքին Հայոց դժբախտութիւններուն գլխաւոր պատճառը եղաւ, Հայաստան խալիֆաներուն աչքին մեծ կարեւորութիւն ունէր իր գիտուններուն բարձր մշակոյթին պատճառաւ։

Եւ արդարեւ, Հայեր, շատ հին ժամանակներէն սկսեալ, յարաբերութեան մէջ ըլլալով Յունաց, Հռոմայեցւոց, Պարսից, Հնդկաց եւ Չինացւոց հետ, լայնածաւալ հմտութիւն ստացած էին։ Հինգերորդ դարու (Ոսկեդարու) հրաշալի գրականութիւնը կը շարունակէր մնալ իր ծաղկեալ վիճակին մէջ, մինչ արաբական քաղաքակրթութիւն, գրականութիւն եւ աշխարհագրութիւն տակաւին բնաւ գոյութիւն չունէին։

Պէտք է յիշել որ Մովսէս Խորենացիին Աշխարհագրութիւնը արդէն Ե դարուն մէջ Պտղոմէոսի աշխարհագրութեան մէկ համառօտութիւնն էր։ Մեր Հայաշխարհին այդ գիտնականին կը պարտի ընդհանուր պատմութիւնը այն ցանցառ տեղեկութիւնները, զորս ունի Ջրադաշտի մասին, եւ զորս ապա Ֆիտուսի ընդլայնեց աւելի բանաստեղծական քան պատմական խանդով։

Երբ նկատի առնենք որ Պտղոմէոս Ը. դարուն միայն եբրայեցերէնի եւ ասորերէնի թարգմանուեցաւ, եւ Թին ալ արաբերէնի, դիւրին է ըմբռնել թէ խալիֆաները որ՛քան գնահա... ցին Հայոց գիտական գոր... ցութիւնը Պաղտատի իրենց գ... րոցներու հիմնարկութեան առթ...։

772ին, Էլմանսուր եւ 813ին Էլմամուն խալիֆաները Պաղտատի մէջ հաւաքեցին ոչ միայն արաբ քրիստոնեայ, նեստորական, հրեայ, հնդիկ եւ պարսիկ գիտունները, այսինքն բոլոր նուաճուած երկիրներուն ընտրանին, եւ այդ թուականին գոյութիւն ունեցող բոլոր աշխարհագրութիւնները՝ եւ այնուհետեւ հիմնուեցաւ Մեծ Դպրոցը եւ Մատենադարանը, որուն պաշտօնութիւնը յանձնուեցաւ Աբու Ճաֆար Մուհամմէտ ա'Ալքար... մի գիտնականին, որ յօրինեց առաջին արաբ աշխարհագրական գործը, «Քասըմ Ալարտ» ուսմբ։

Հետզհետէ արաբերէնի թարգմանուեցան Հնդկաց Սիտանթա..., Տիւրացի Մարինոսի աշխարհագրութիւնը եւ քարտէսները, Պտղոմէոսի Աստղաբաշխութիւնը (Ալմաժեստ)։ Եւ աշխարհագրական ուսումնասիրութիւնները զետեղուեցան գիտական եւ փաստական հաստատ հիմերու վրայ։

Անկից վերջն է որ Արաբներ երեւան կը բերեն հին աշխարհագիրներուն բազմազան ... ները եւ Պաղտատի Դպրոցը գիտական առաջքելութիւններ կ... կել պետութեան գլխաւոր ... ղաքներուն դիրքը հաշուելու չափելու համար։

Հայաստանը այսպիսի առաջքելութիւններ ընդունող ... երկիրներէն մին եղաւ Թ. դարուն, Սալէմ էլ Թէրճիման ... որովհետեւ շատ մը լեզուներ խօսէր) վասթէք Պիլլահ խալիֆային կողմէ պաշտօն ստացաւ Հիւսիսի երկրամասը խուզարկելու։ Մինչեւ Կովկաս միւս կ... անցաւ, հոն փնտռելու համար Գոգի եւ Մագոգի ժողովուրդները, որոնց մասին խօսուած Ս. Գիրքին եւ Ղուրանին մէջ։ ... նիւթին վրայ շատ շահեկան ... տեղեկութիւններ կան Օրբելի... Հայաստանի Աշխարհագրութեան մէջ։

Տարակոյս չկայ որ այս բո... առաջքելութիւններուն մէջ՝ Հայ կազմ մատենագիրներ գործածեցան արաբացի գիտուններուն։

Եւ արդարեւ, քանի՛ քանի Հայեր, ուրիշ քրիստոնեաներու հետ աշխարհագրական գործեր հրատարակեցին Պաղտատի դպրոցին մէջ։ Ջոր Օր Քոտամա, ... պուլ Ֆարաճ կոչուած, 900ին գիրք մը գրեց արաբական պետութեան եկամուտներուն վրայ եւ բոլոր արաբ հեղինակներու կողմէ կը նկատուի իբրեւ հեղինակաւոր տոմարակալութեան։

Յիշե՛նք նաեւ Էլպատէնի Հայը, արաբերէն Էլպատէնի, հայերէն Պատանին է։ Ան է առաջինը եւ ամէնէն նշանաւորը չափագէտներուն եւ աշխարհագիրներուն, որ Պտղոմէոսի Աստղաբաշխութիւնը խարիսխ առնելով, ճշգումներ կատարեց տարուան, երկրին կորութեան, արեւուն արտակեդրոնութեան, արեւադարձներու վրայ ... շարժումին մասին, եւ մանաւանդ, ինքն էր, այս Պատանին, որ առաջին անգամ ըլլալով կ... բարկեց եռանկիւնաչափական կանոնները։ Պատանիին աստղաբաշխական տախտակները Էսքուրիալի մատենադարանին մէջ (Սպանիա) միշտ իբրեւ հեղինակութիւն ընդունուած են։

Ուրիշ քրիստոնեայ մը, որ յետոյ կրօնափոխ արտաքին նշանա...

...ր աշխարհագիր մը եղած է, ...ագութ. Եագուպն է, Հայոց ...կոքը: Ասիկա իբրեւ գերի ...նուած էր պզտա վաճառա...նի մը կողմէ, եւ կոչուած ...Թումի, իր կրօնքին պատճա...ու. բայց Արաբները տուին ա... փաքի ճշմարիտ տիտղոսը— ...յինքն Հահապետին — տիտ... մը որ մի միայն անոնց կը ...ուէր՝ որոնք իրենց ուսումը ...տարելագործած էին «վարդա...ետ»ի (docteur) աստիճանով: ...եղինակ է բազմաթիւ նշանա... երկերու, մեռած Հիճրէթի ...27 թուականին (1229):

Շատ երկար կ'ըլլայ յիշա...ակել հոս հայ աշխարհագիրնե...ն եւ գիտուններուն ցանկը ո-...նք Խալիֆաներու արքունիքին ...էջ մեծցան եւ իրենց ուսումը ...արտեցին Պաղտատի դպրոցին ...էջ: Այս քաղաքը գիտութեանց ...էջ ա՛յն տեսակ համբաւ ...ունէր որ Իպն Սաիտ մականո...նեալ Ապուլ-Հասան Նուր...տին նշանաւոր աշխարհագրին ...ամանակ, Հիճրէթի 610ին ...1214), եր մատենադարաններուն ...իւը 36 պատկառելի թիւին հա...ած էր: Աւա՜ղ, քիչ մը վերջ, ...ուրքերուն եւ Թիւրքմէններուն ...րշաւանքը ի սպառ պիտի մարէր ...րեւելքի այդ մայրաքաղաքին ...ւաշող ջահը:

Ի՞նչ ժամանակը թոյլ տար ...յիշատակէի նաեւ արաբ աշ-...րհագիրներուն գրուածքներուն ...կար ցանկը ի մասին Հայաս-...նի:

...ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻ՞ՒՆ...

...գրեր էինք թէ ֆրանսայի ...տեսրազմական վարկերը 1931ին ...ներկայացնէին 6 միլիառ, 459 ...իլիոն ֆրանքի գումար մը: Այս ...ւմարը սակայն, բաղդատմամբ ...րիշ երկիրներու պատերազմա-...ն վարկերուն, նուազում մը ...ոյց կուտայ: 1914ին, ֆրանսա...պատերազմական վարկերը կը ...երկայացնէին 1435 միլիոն, ինչ ...այսօրուան արժէքով, (6 ան...մ աւելի) կը ներկայացնէ 2 ...իլիառ 151 միլիոնի նուազում ...ը, տոկոսային համեմատու...եամբ հարիւրին 25ի նուազում:

Մինչ ուրիշ երկիրներու մէջ, ...ը հաստատուի յաւելում. բաղ-...ատմամբ 1914ի, հարիւրին ...6 պատերազմական ծախքերու ...աւելում մը Ամերիկայի մէջ, ...արիւրին 48ը Ճափոնի մէջ: Անգ-...իոյ ծախքերը կը միան գրեթէ ...նը, հարիւրին մէկի նուազու...ով մը միայն: Իտալիոյ ծախ-...երուն մէջ հարիւրին 14ի նուա-...ւմ մը: Սակայն Ազգերու Դաշ-...ակցութեան տարեգիրքը, որմէ ...ը քաղենք այս տեղեկութիւն-...երը, նկատի չէ ունեցած ֆաշիս-...ական կազմակերպութիւնները, ...րոնք դրուած ժողովրդային զին-...ւորականութեան հիմերու վրայ, ...ը ներկայացնեն 350 հազար ...արդոց թիւ մը, անշուշտ հա-...ապատասխան ծախքերով:

Գալով բանակի բաղկացուցիչ ...իւին, Ֆրանսա իր ցամաքային ...ւ անդրծովեան երկիրներու ...աշտպանութեան համար կը պա-...է 550 հազար հոգի: Ասոր վրայ, ...զգերու Դաշնակցութիւնը կ'ա-...ելցնէ 36 հազար ոստիկաններու ...ւժ մը:

Նոյն պէտքերուն համար, ...նգլիա կը պահէ 510 հազարնոց ...անակ մը, առանց հաշուելու իր ...աղթապետութիւնները: Այս թի-...ին վրայ պէտք է աւելցնել 277 ...ազարի ժողովրդային բանակ մը ...ւ 43 հազարնոց բազմութիւն մը, որ զինուորական տեսակէտով կազմակերպուած է անդրծովեան երկիրներու մէջ:

Իտալիոյ կանոնաւոր բանակը կը բաղկանայ 303 հազար հոգիէ, վրան պէտք աւելցնել զինուորական ուրիշ տեսակի կազմակերպութիւն մը՝ 110 հազար անձերով, ելեւմուտքի պահակներ, միլիս եւն. ընդամէնն ուրեմն 413 հազար, առանց հաշուելու ֆաշիստական զինուորական կազմակերպութիւնը:

Միացեալ-Նահանգներու կանոնաւոր բանակը բաղկացած է միմիայն 157 հազար հոգիէ, բայց ժողովրդային բանակի մաս կազմող ուժերը կը ներկայացնեն 395 հազար հոգի եւս:

Գալով Գերմանիոյ ելեւմուտքին, թէեւ Գերմանիա ներկայիս չունի որեւէ գաղութ, որուն պաշտպանութեան մասին ստիպուած ըլլայ զինուորական կազմեր պահելու, կը բարձրանայ մօտ 3 միլիառ ֆրանքի, 100 հազար հոգինոց բանակի մը համար: Այս թիւէն ու ելեւմուտքէն դուրս կը մնան 150 հազար հոգի, երբ կարգապահական բանակ, ինչպէս նաեւ 30 հազարի չափ մաքսաւորներ, որոնք զինուած են պատերազմական զէնքերով:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԻ ԴԷՊՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակեր էինք Պաղտատի դէպքին մանրամասնութիւնները:

Մեր թղթակիցը կուտայ հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները.—

Պէտք է ըսել թէ ոստիկաններու հարցաքննութեան ընթացքին, Ռուբէն ոչ մէկ բողոք ներկայացուց իր վրայ յարձակող գործողներուն դէմ:

Տեղին իրիկունը ոստիկանութիւնը մէկ քանի անձեր կանչեց հարցաքննութեան առանց որեւէ մէկը ձերբակալելու: Սակայն յաջորդ օրն իսկ, կրկին կանչուելէ յետոյ ոստիկանութիւն ու նոր հարցաքննութեան մը ենթարկուելէ յետոյ, երբ ձերբակալ վար կը դրուին Տոքթ. Էմիրզէ, Տիգեան, Գալուստ Սիւրմէնեան եւ Սերոբ: Նոյնպէս ոստիկանատուն կը կանչուին Սուլթանեան եւ Պալեան: Լուր զրկուած էր նաեւ Տոքթ. Պալեանին, որ քաղաքէն կը բացակայէր:

Տեղացիներու խնդիրը շատ գէշ ու մութ գոյներով ներկայացուցած են կառավարութեան, եւ առիթը եկած կը նկատեն՝ գաղթական տարրերու եւ շահերու պաշտպանները ճամբելով՝ արժեցնելու իրենց յաւակնութիւնները եւ ապահովելու իրենց տիրապետութիւնը:

Պ. Աբգար, ինչպէս նաեւ Ռուբէն եպսկ. յայտարարած են որ դատ չունին ձերբակալեալներուն դէմ եւ իրենց այս յայտարարութիւնը յայտնած են նաեւ դատարանին:

Յայտնի եղաւ թէ Պ. Աբգար բողոքած է Պ. Պ. Տոքթ. Էմիրզէի, Սիւրմէնեանի, Տիգեանի եւ Սերոբի դէմ. իսկ եպիսկոպոսը՝ Թոքաթլեանի, Պալեանի ու Սուլթանեանի դէմ: Թէեւ երկուքն ալ իրենց բողոքները ետ են առած, բայց մութ տարրերու կողմէ կատարուած վատ աշխատանքներու հետեւանքով, ոստիկանութիւն ու կառավարութիւն նախապաշարուած են: Կը կարծուի թէ յիշեալներուն դէմ դատական հետապնդում պիտի կատարուի կառավարութեան կողմէ:

Իրականութիւնն այն է որ տարագիրներու անազնիւ հակառակորդները լայն ու սերտ կապեր ունին: Մասամբ մըն ալ, խնդիրին քաղաքական գոյն տրուած է եւ արդէն, տեղական քանի մը թերթեր թշնամական արտայայտութիւններ կ'ունենան տարագիրներուն հանդէպ եւ զանոնք կը գտնեն մեղաւոր:

Ահա թէ ո՞ւր կը յանգի մէկ քանի անձերու ապերախտ գործունէութիւնը՝ հանդէպ գաղթականներու, որոնք տքնաջան աշխատանքէ յետոյ, իրենց հանգստի պահերը սիրայօժար կը յատկացնեն ազգային կազմակերպուելու եւ իրենց հաւաքական շահերը դնելու համար ամուր հիմերու վրայ:

Չմոռնամ յիշելու թէ, կառավարութիւնն արդէն մշակելու վրայ է յատուկ օրէնք մը, որուն համաձայն, առաջնորդ կամ «միւթէվէլլի»ն պէտք է անպատճառ Իրաքցի ըլլայ: Ասով, ինքնին ճամբու կը դրուի եպիսկոպոսը: Սակայն յայտնի չէ թէ այդ օրէնքը ե՞րբ պիտի հրատարակուի:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՊԱՍՐԱ, (սեփ. թղթ.)—Անցեալ անգամ ներկայացուցի մեր գաղութին կեանքը, հաղորդելով Երիտ. Միութեան գրադարանին բացումը: Այս թուականը անմոռանալի պիտի մնայ Պասրայի հայ գաղութին համար եւ մանաւանդ անոնց, որոնք անձնապէս վայելեցին հանդէսին տաքուկ եւ հարազատ մթնոլորտը:

Ըստ կարգադրութեան, նախ քան դրան պաշտօնապէս բացումը՝ հանդէսին առաջին մասը տեղի պիտի ունենար դուրսի բակը, որու չորս կողմը զարդարուած էին արմաւենիի դալար ոստերու կամարներով, դրան վրայ կը ծածանէին Անգլ. եւ Իրաքի գոյնզգոյն դրօշները: Ակումբին սրահը գեղեցկօրէն զարդարուած եւ հանդիսութեան համար ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր: Հանդիսականները անհամբեր կը սպասէին դրան բացուելուն, որ ոչ միայն կզպուած էր, այլեւ եռագոյն ժապաւէնի մը երիզը անցքը կը խափանէր:

Հանդէսը սկսաւ «Բամ փորոտան»ով: Կարգադրիչ Ցանձնախմբի անդամներէն X իր բացման խօսքով պարզեց այն առաւելութիւնները՝ զորս գաղութը կ'ունենայ այս շէնքին կառուցումով, եւ կոչ ըրաւ գուրգուրալ շէնքին եւ Միութեան վրայ: Ցետոյ յայտարարեց դռնբացէքի աճուրդը՝ որ 10 վայրկեանի մէջ բարձրացաւ 65 ռուփիի (5 օսմ. ոսկի): Նախապատուութիւնը խլեց հանդիսականներէն Պ. Սօրօ Դաւիթեան որու վեց տարու մանչը, Սիմոն, ծափերու տարափին տակ ստացաւ մկրատը եւ բանալին, ու ժապաւէնի երիզը կտրելէն յետոյ բացաւ դուռը:

Ներսի կարգադրութիւնն ալ ուշագրաւ էր: Բեմին ճակատը պատրաստուած էր արմաւենիի ճիւղերէն հիւսուած կամար մը՝ որուն կատարը կը ծածանէր հայկական եռագոյնը, խորը զետեղուած էր Մայր Հայաստանի նկարը: Աջ ու ձախ կողմը, դէմ առ դէմ կախուած էին Անգլիոյ եւ Իրաքի թագաւորներուն նկարները. իսկ անոնց աջ ու ձախ կողմերը շարքով կախուած էին հայ մտքի եւ ազատագրութեան դէմքերու նկարները: Ցեսարանը շատ յուզիչ էր եւ մինչեւ առաւօտ հանդէսին մթնոլորտը երթալով տաք ու շէնշող հանգամանք մը ստացաւ:

Տեղի ունեցան ճառեր, երգեր, եւ արտասանութիւններ նաեւ փոքրիկ կատակերգութիւն մը, որոնք բոլորն ալ անցան յաջող: Եղան խօսողներ նաեւ հանդիսականներէն որոնց երկուքը հայրենակցականներու անդամներ: Բոլորն ալ անկեղծ արտայայտութեամբ մը դրուատեցին միութեան գնահատելի գործունէութիւնը՝ մէկ տարուան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, եւ շեշտեցին թէ այս միութեան գոյութիւնը անհրաժեշտ պահանջ մըն էր գաղութին համար:

Այս արտայայտութիւններու անկեղծութեան խօսուն ապացոյցը երեւան եկաւ երբ նուիրատուութեանց շարքը սկսաւ: (Ցանկը կը հրատարակուի «Ցառաջ»ի Դ. էջին մէջ):

Բոլոր ներկաները անխտիր տեղացի թէ գաղթական՝ իրենց մասնակցութիւնը բերին այս նուիրատուութեանց եւ կարծես թէ մրցումի ելած էին իրարու հետ:

Կէս ժամէն (հակառակ այս տարուան աննախընթաց տնտեսական տագնապին) նուիրատուութեանց գումարը անցաւ 200 ռուփիէն, բացի զանազան իրերէ որոնց արժէքը կը գնահատուի 200 ռուփիէն աւելի:

Հանդէսէն վերջ, հանդիսականները հիւրասիրուեցան թէյով եւ կարկանդակով, որմէ յետոյ սկսան եւրոպական եւ հայկական պարերը, ակումբը հարսնիքի սրահի վերածելով: Գիշերուան ժամը 8.30ին, ներկաները խոր գոհունակութեամբ մը հեռացան սրահէն՝ ապրելով հարազատ եւ ուրախ մթնոլորտ մը:

Գ. Ցակլոնց

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Մեր ընթերցողները յաճախ կը կարդան թէ շատ արկած կը պատահի ինչպէս Ռուսիոյ, նոյնպէս իրարու կը բախին շոգեկառքերը, ջարդուփշուր ընելով վագոնները, երբեմն սպաննելով պաշտօնեաները: Արկածներու այս կրկնութիւնը անշուշտ իմաստ մը ունի, եւ ատոր համար Հայաստանի մէջ կազմուեցաւ երկաթուղային դատարան մը, որ կապուած է գերագոյն դատարանին: Հայաստանի երկաթուղային դատարանի նախագահը, Ղարիբջանեան, «Խ. Հայաստանի» թղթակիցին կը յայտարարէ.—

«Կուսակցութեան 16րդ համագումարը ցոյց տուաւ որ մեր փոխադրական գործը կը կազմէ երկրին տնտեսութեան ամէնէն «նեղ տեղերէն» մէկը: Եւ որպէսզի փոխադրութեան գործը դուրս հանել այդ նեղ տեղէն: Ըստ հանրապետական գերագոյն դատարաններուն կողքին կազմուեցան երկաթուղային դատարաններ, որոնց պարտականութիւնն է քննել շոգեկառքերու գնացքը «չարամտութեամբ խանգարելու» փորձերը, երկաթուղիներու շինութեան արգելքի դէպքերը, եւ այսպիսի բազմազան պարագաներ:

Երկաթուղային դատարանի պաշտօնատեղին հաստատուած է Լէնինականի կայարանին մէջ: Առժամանակեայ դատախազ կարգուած է Ք. Քալանթարեան, քննիչ՝ Ջէյթաղեան: Դատերը տեղի պիտի ունենան ստիպողաբար եւ արագ:

Մօտ օրերուս պիտի հրաւիրուի Անդրկովկասի երկաթուղային դատարաններու նախագահներու ընդհանուր խորհրդակցութիւն:

ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ ՏԱՆՔ

Թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուին Հայաստանի երկաթուղիները, շոգեկառքերը, օրինակ մը տանք քաղելով «Խորհ. Հայաստան»էն (25 յունուար).—

Լէնինականի կայարանը գրաւած են հակախորհրդային տարրերը, «մօրթեպաշտները» (չենք հասկնար), «դուն գրէ», «եսգրեմ»ները, եւ «եղբայր Միշօ, հօրեղբայր Կաքաֆով, Վալոդիա, Թիֆլիզի դաշնակցական՝ ինչպէս ինքն իրեն անուանումէ Վռամ եղբայր», եւ դեռ ուրիշ «չինովնիկական տարրեր, Տիգրան Արշակովիչ, Բարսեղ Արտենիանովիչ, Մուշեղ Խլղաթովիչ, Արսէն Վիկտորովիչ, Սերգէյ Պավլովիչ...», եւ շատ մը ովիչ, ովիչներ:

Լէնինականի կայարանին այս պետերը ի՞նչ կը բանին արդեօք: «Գերմանիա» շոգեմեքենան ամբողջ տարի մը սպասեց կայարանը՝ Հարցո՛ւր, գանգատէ՛.

— Ա՛յ, տղայ, բալքի բարին էդ ա:

Ջաջուռ կայարանէն կը գրեն, որ վագոն ուզող չկայ՝ վագոն կը ղրկեն: Արջուտ կայարանէն կը գրեն, թէ ջուր չենելուն պատճառով՝ շոգեկառքը կը սպասէ: Սանահինէն մինչեւ Լէնինական շոգեկառքը երկու անգամ կ'առգամ խորտակուելու ստոյգ վտանգէ մը:

ԵՐԵՄԻԱԿԱՆ

«Խորհրդ. Հայաստան»էն (24 յունուար).—

Երբ թղթատարական վարչութիւնը ընդունեց մամուլի տարածման ու առաքման հոգը, բոլորն այն յոյսով էին, որ վերջապէս պիտի կանոնաւորուի փոստը եւ թերթերը պիտի հասցուին բաժանորդներուն: Դժբախտաբար այս վիճակը ալ աւելի գէշցաւ: Բողոքեցին, գրեցին ու կանչեցին: Ի՞նչ օգուտ: Վաղարշապատը, որ Երեւանին կպած է, 4-5 օր յետոյ կը ստանայ օրուան թերթերը: Բաժանորդներ ալ կան, որ թերթի թերթը կ'երթայ միւսին:

Ղուրդուղուլու եւս օրը օրին չի ստանար թերթերը: Ալ չենք ըսեր հեռաւոր գիւղերը:

Բողոքարկու մը կը գրէ թէ Հայաստանի փոստին այս խայտառակ վիճակը սովորական բան մըն է: Թերթերը 8-10 օր ուշացնելը, բոլորը մէկէն ղրկելը երբեմն բնաւ չղրկելը շատ կը պատահին, բայց փոստին յանցանքն ալ ուրիշ է: Քանաքեռը որ Երեւանի քիթին տակն է, երբեք կանոնաւոր թերթ չի ստանար: Կը պատահի, որ Դարալագեազի, Փամբակի, Քութայիսի, Աշտարակի նոյնիսկ Երեւանի պանդոկներուն կամ Աբովեան փողոցի բնակիչներուն թերթերը կը ղրկուին Քանաքեռ, մինչդեռ միւս կողմէ ալ Քանաքեռի թերթերը ո՛ւր կ'երթան ոչ ոք գիտէ: Կապոցներու վրայ կը կարդան 130 օրինակ, բայց կը գտնեն միայն 30 օրինակ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի մէջ բազմաթիւ գիւղեր կան, ուր պատանի սերունդը կը մեծնայ առանց դպրոց անսնելու, քիչ մը հայերէն կարդալ - գրել սորվելու:

Խորհր. Հայաստանէն (28 յունուար).—

Կարմիր Աղեգին նոր գիւղին մէջ կայ 25-30 տուն:

Գիւղն ունի իր դպրոցը: Երկրորդ տարին է, որ դպրոցը ուսուցիչ չունի: Եւ այդ մասին ոչ ոք կը խորհի: Գիւղին մէջ կան 8-12 տարեկան 30-35 տղաք, որոնք հայերէն գրել-կարդալ չեն գիտեր, որովհետեւ սորվեցնող չկայ:

Իսկ Դդմաշէն գիւղին մէջ 45 հոգի առանց դպրոցի մնացած են: Որովհետեւ դպրոցը փոքր է, որեւէ յարմարութիւն չունի: Աշակերտները դասի ժամանակ կը նստին գետինը: Դպրոցը ապառօղջ պայմաններու մէջ է, արտաքնոց չունի, վառելիք չկայ, ուսուցիչները եւս ոչ վառելիք ունին, ոչ ալ ուտելիք կը ստանան:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լոնտոնէն հայրենակից մը 600 ֆրանք դրած է մեր տրամադրութեան տակ, երեք տարեկան «ՅԱՌԱՋ» ղրկելու համար կարօտ հաստատութեանց:

Ցատկացուցինք.—

1. Ռէթիմօ (կրետէ) ազգ. վարժարանին:
2. Տէտէ Աղաճի երիտ. միութեան (Յունաստան):
3. Գավալայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբին:

Ղուրդուղուլուի շրջանին մէջ դպրոցական աշխատանքները դադրած են, որովհետեւ վառելիք չկայ, քարիւղ չկայ, լամբար չկայ:

Դարալագեազի Գնիշիկ գիւղը դպրոց մը ունի եւ ուսուցիչ մըն ալ, որ փառաւոր կը ծեծէ եւ ամէն օր:

Գիւղացիները օր մը ջղագար ուսուցիչին ձեռքէն ազատեցին աշակերտ մը, որ ծեծ կ'ուտէր փայտով:

Ղափանի գիւղերուն մէջ ընթերցարանները թերթ չեն ստանար, այս պատճառով խաղարանի վերածուած են ընթերցարանները:

ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ

Նոր հրամանագիրով մը, զոր կը հրատարակէ «Պրոլետար» (1 փետր.), Անդրկովկասի հողագործական ժողովրդային գործավար նշանակուած է Հէյդար Վէզիրով, մատակարարութեան գործավար՝ Նիկոլա Սվանիձէ, Բանւորա գիւղացիական գործավար՝ Ա. Դոգադով:

Ժամանակէ մը ի վեր Հայաստանի մէջ «հողժողկոմ» Ա. Գալոյեան կը ստորագրէ «արտակարգ լիազօր», ինչ որ կը նշանակէ... գիրոնի է, եւ Գալոյեանը Երեւան դրուած է... հայերէնի թարգմանելու համար Վէզիրովի հրամանները:

Պարզ խօսելով, Հայաստան եւ հանրապետութիւն բառերը այլեւս անիմաստ են, քանի որ Հայաստանը գաւառ մըն է Անդրկովկասի մէջ: Կամաց կամաց մեր «Խորհրդային հանրապետութիւնը» կը քալէ իր վախճանին:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՕԹԵԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սկովտական եւ անգլիական մեծ օթեակներու պատկանող կարգ մը հայ Ա. Որմն. որոշած են Փարիզի մէջ հիմնել հայկական օթեակ մը՝ ճանչցուած անգլիական եւ սկովտական մեծ օթեակներէ: Բոլոր Հայ Ա. Որմնադիրներէն, որոնք անգլիական սկովտական կամ հնդկական օթեակներու կը պատկանին եւ Անգլիա կամ Ֆրանսա կը բնակին, կը խնդրուի անյապաղ յարաբերութեան մէջ մտնել հիմնադիրներուն հետ հետեւեալ հասցէով.— Leon Mesrob 25 rue d'Hauteville, Paris (10e).

Կ'ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒՑՈՒԻՆ

Վիճակագրութիւն մը, որ պատմութեան պէս է:

Տարի	Ամուսնալուծում
1913	5,034
1914	3,164
1915	569
1916	1,708
1917	3,315
1920	10,838
1921	10,121
1922	7,978
1923	7,064
1925	6,500
1930	9,046

Այս չոր թիւերը պատմագրական, բարոյական, տնտեսական, օդագրական նշանակութիւն ունին յաճախ: Երբ մարդոց բարոյական դիմագրութիւնը կը տկարանայ, ամուսնալուծումը կը շատնայ, եւ այսպէս համեմատաբար:

ուժի եւ Սահմանադրութիւնը պաշտպանել ընդդէմ ամէն յարձակման։

Իր վերջաբանին մէջ, Վենիզելոս մեղադրեց համայնավարները թէ ընդհ. գործադուլ կը թելադրեն ու կը պատրաստեն, երբ անդին խորհրդային կառավարութիւնը ծայրայեղ միջոցներով կը պատժէ երկաթուղային այն պաշտօնեաները որոնք կ՚ուզեն լքել իրենց աշխատանքը։

Կարմիր բանակը պատրաստ է

Կարմիր բանակի 13րդ տարեդարձին առթիւ, ամբողջ խորհրդային երկիրներու մէջ, քննութիւններ եւ հաստատումներ կըկատարուին կարմիր բանակի ուժին և կարողութեան մասին։ Ճարտարարուեստական հաստատութիւններու մէջ, կըկազմուին հարուածային նոր զօրախումբեր, որոնք կը կոչուին «կարմիր բանակի 13րդ տարեդարձ»։

Այս առթիւ, կը կազմուին նաեւ նոր կոլխոզներ, որոնք պիտի պատրաստուին երկրին պաշտպանութիւնը զօրացնելու ձգտումով։ Վորոշիլօֆի վերջին մէկ հրամանագիրը կ՚ըսէ.— Արտասահմանեան պետութիւններու կողմէ պատրաստուած նոր միջամտութեան պայմանները տակաւին անյայտ կը մնան։ Կը յայտարարեմ թէ Խորհրդ. Միութեան քաղաքականութիւնն եղած է եւ պիտի ըլլայ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը, եւ մեր կարելին պիտի ընենք արգիլելու պատերազմը եւ խաղաղ աշխատանքը ապահովելու գործաւորներուն։ Օտար հողերէն մէկ մատնաչափ չենք ուզեր. բայց մեր հողերէն ալ մէկ մատնաչափ չպիտի տանք։ Կարմիր բանակը կը մտնէ իր 14րդ տարեշրջանը միշտ պատրաստ պաշտպանելու խորհրդային երկիրը եւ վստահ իր ուժերուն։»

Երկրագործական խորհրդաժողովը

Փարիզի մէջ գումարուող երկրագործական խորհրդաժողովը վերջացուց իր աշխատանքները եւ հրատարակեց զեկոյց մը, որով կը հասկցուի թէ կեղր. Եւրոպայի երկիրներուն մէջ տրամադրելի ցորենը փոքր մաս մը կը կազմէ, բաղդատմամբ ներածող երկիրներու պէտքին։ Ցոյց տրուած բարեացակամ տրամադրութիւնները համոզած են խորհրդաժողովը թէ կարելի պիտի ըլլայ շուտով սպառել ցորենի մթերքը։ Իսկ սպառման մանրամասնութիւնները ձգուած են իւրաքանչիւրպետութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30—9.15՝ Կանոնագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30—10.15՝ Մարդկային յեղաշրջման պատմութիւն (Ընկ. Բ. Դավէզեան)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ
ԸՆԿԵՐԱ—ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Հ. Յ. Դ. Ջէյթուն կոմիտէին կողմէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Asnières, Place Comèteի ծխամաճառին սրահը։

Կը նախագահէ՝ Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

Կը խօսի՝ Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եոզկատի եւ Շրջ. Հայր. միութեան Իսի - լէ - Մուլինօի մասնաճիւղին կողմէ: վաղը Շաբաթ գիշեր Իսի-լէ-Մուլինօի Թաղապետական սրահներուն մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՍՈՒՐԷՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Կը ներկայացուի ԱԶԳԻՍ ՄԵԾ ԱՂԱՆԵՐԸ եւ ՎԱՆՏՈՒԼԱ ՊՈՄՊԱ (զաւեշտ) եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԿԱՐՕՏԸ (ողբերգութիւն)

Տեղի կ՚ունենայ պօքսի մրցում

Ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Տէսինի Սեբաստիոյ Նահնգ. Ուսումնասիրաց միութեան կողմէ Այս Կիրակի ժամը 2ին Լիոնէզի Թատերասրահին մէջ

Կը ներկայացուի ղեկավարութեամբ դերասան Նուպար Գազազեանի

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

"ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ"

(նոր վէպ) գին 10 ֆր.

Հրատ. գրատուն Հր. Սամուէլ: 51, Rue Mr. le Prince. (Paris).

ՄԵԾ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, HAROLAի սրահներուն մէջ

3 Rue la Vieuville, մէթրօ Abbesses

Սիրայօժար մասնակցութեամբ ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ եւ երգիծաբան ԼԻԼԱյի

ՄԵԾ ORCHESTRE-JAZZ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Ս. ԲԱՐԻԿԵԱՆԻ

կովկասեան պարեր Պ. Առաքելեանի կողմէ ընկերակցութեամբ Թառիստ Աբգարի

գեղեցիկ մրցանակներ լաւ ծպտուածներու եւ լաւ պարողներու

Մուտք՝ այր եւ կին՝ 25 ֆրանք, առանձին 15 ֆրանք

տոմսերը կը ծախուին բոլոր ճաշարանները եւ «ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ»ի խմբագրատունը 221 rue Lafayette Paris (10)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոնպի Ջէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, 79 Rue des Chambards սրճարանը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 184 Ave. d'Italie. Մէթրօ Փորթ տ'Իթալի։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 4ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին ընկ. Վառօեանի խանութը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կար տը Վէզի եւ Լիոնի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ, խորհրդակցելու համար կարեւոր օրակարգի մը շուրջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի մէջ։

ՏԻՍԻՆԻ Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին նախկին ժողովին տեղը։ Հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս ժողովին։

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Ազգ. Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3.30ին, 61 Rue Mr. le Prince (Ֆլօրիա)։ Օրակարգ՝ 1. Մասնաճիւղէն հասած նամակներու ընթերցում, 2. Հաճընցիութիւնը հետաքրքրող խիստ շահեկան խնդրոյ մը շուրջ խորհրդակցութիւն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

71 Ave. Kléber

վաղը իրիկուն ժամը 9ին «Գաղութները հայ պահելու խնդիրը», կը խօսի՝ Ա. Ջամալեան:

ԿԷՅՎԷՅԻ, ԳՈՒՐՏՊԷԼԷՆԻ, ԳՆՃԸԼԱՐԻ, ԷՇՄԷԻՍԻՋԱԳԻՊԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կէյվէյի եւ Շրջ. հայրենակցական միութեան վարչութիւնը երկրորդ եւ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզ եւ արուարձանները բնակող բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 109 Ave. Verdun, Issy-les-Moulineaux, (առնել հանրակառք 23, 32)։ Օրակարգ՝ ծրագիր-կանոնագրի սրբագրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.։

Դիմել.— L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշցի Սեդրաք Ինկիլիզեան, հօր անուն՝ Յակոբ, մօր անուն՝ Ովսաննա, 1916ին կը գտնուէր Հալէպի որբանոցը, ուսկից փոխադրուած է Պոլիս: իմացնել Միսաք Ինկիլիզեանի 6844 C. S. P, 4ième Rgt. Etrauger, Marrakach, Maroc.

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Pa...
Le Gérant H STEPH...